

0773
J. B. ...

TRETI

METAI.

AUSZRA

LAIKRASZTIS ISZLEIDŽIAMAS LIETUVOS MYLETOJU.

1885 M

TILŽEJE 1885.

KASZTA IR SPAUDA MIKSZO SPAUSTUVES.

Į t a l p a.

A. Įvairus rasztai.

	Laiszkas.
<i>Jūzapas Miglovara.</i> Buk pagirta, žēmē tėvu musu	3, 33, 113
— Cēcoriszka rusiszka gejojrapiszka draugystē	276
<i>Jonas Szliupas.</i> Gromatos isz Amērikos, II.	22, 75, 333
<i>J. Bs.</i> Schleicher'is apie Lietuvius	37
<i>Aleksandras Gužutis.</i> Žydai dalina karaliszką girę	47, 116
<i>Gintautis.</i> Medega statant trobas	50
<i>Plebėjus.</i> Nedielia	72
<i>D-ras J. Bs.</i> Daukanto pravardē	88
— Isz priežasties atsiradimo Lietuvoje raszyto akmens	377
<i>Szarka.</i> Trumpa pažvalga, ko dėl musu Lietuviams vargu yra gauti paczias Lietuves	97
* *. Vokiecziu priepažintis	111
<i>Pranys Aszakaitis.</i> Apie skruzdēles	115
— Apie bites	122, 202
<i>M. Sl.</i> Pradžia lietuviszkos kalbos	129
— Gromata isz Latviu parubežio	220
<i>Gailutis.</i> Apie nekuriu žodžiu vartojimą	157
<i>A. Kriszczukaitis.</i> Czeku Mocziutēs	184
<i>N. Akelaitis.</i> Lietuviszkuju kunigaikszcziu vardai	207
<i>J. Szl.</i> Asilai ir darbininkai	218
— Žvirblakregždžei	219
<i>M. D.</i> Isz gaspadorystēs	222
<i>Bs.</i> Keli lietuviszki žodžei	224
<i>J. Kēksztas.</i> Musu vargai	257
<i>J. K. Sz.</i> Marininkiszkos iszkalos ir latviszka „Austra“	270

<i>A. K.</i> Lietuviszkos pravardēs	273
<i>Silvatikus</i> (D-ras G. J. J. S. isz/Gr.). Vokiszkkasis ir lotyniszkkasis Vokiecziu vardas	289
<i>X.</i> Nurvēgijos apszvaista	345
<i>Kaln.</i> Ka daryti	393

B. Istorija.

<i>J. Bs.</i> Isz musu praeigos. II. Žinēs apie pirmus Lietuvos gyventojus	105, 179
<i>Birsztonas.</i> Vardas senovēs Lietuvos valdonu	145
<i>X.</i> Kronolioginis suraszas atsitikimu Kauno rēdy- boje	304

C. Pasakos.

<i>J. K. Sz.</i> Giltinē ir avykirpēs žirkklēs	10
<i>Szunkarys.</i> Seniu pasakēlē	325

D. Bijograpija.

<i>Peliksas Mažutis.</i> Dar apie Ažukalni	55
<i>V. B.</i> Jonas Ernestas Smoler'is	151, 195, 263
<i>Bs.</i> Leopoldas Geitler'is †	211
<i>J. Kardielius.</i> Jonas Oberlēnas	313

E. Kritika

knigu lietuviszku ir apie Lietuvą.

<i>Bs.</i> A. Leskein & K. Brugmann, litauische volks- lieder und märchen	349
--	-----

G. Dainos, giesmēs, dramatai etc.

<i>L.</i> Auszra skaitytojams	1
<i>Petras Trupinēlis.</i> Piastu duktē	6, 35
<i>Vēversys.</i> Lietuva ir jos sunus	20
— O tėvynē	49
— Gentēs giesmē	55
— Liudnumas	158
<i>T. Linkis.</i> Byrutē	43, 102, 148
— Szermenys ir laidotuvēs Petro Armino, Auszros „Trupinēlio“, † 18. kovo 1885 m.	129

<i>D-ras G. J. J. S. isz/Gr.</i> Paszaukimas Maskoliams	67
— Saugoties reik	194
— Dievui dėkui, dar gyvi mes ėsam	261
<i>Szerenga.</i> Artojas ir jo sunus	68
<i>Antanas isz Bugnu.</i> Pas mus	114
<i>Mikolas Miežinis.</i> Mergelė mano jauna	132
<i>J. J. L. Žintautis.</i> Lietuviu skundas	138
<i>Vyturys.</i> Įspauda isz Latvijos	158
<i>Vinc. Kapsas.</i> Dėl ko žydai nevalgo kiaulėnos	160
<i>K. S. V. Abejojantiems</i> <i>Vanagėlis</i>	177
<i>Vanagėlis.</i> Laiszkelis pas gerą draugą ir tvirtą Lietuvį <i>Vanagėlis</i>	275
<i>T. J. L.</i> Isz Vytauto muzziu	191
<i>K. Vanagėlis.</i> Szauksmu aidas	192
— Gaidys ir deimanto grudas	318
<i>Zvalionis.</i> Lietuvos vargas	194
<i>Bs.</i> Meilės dainelė	206
<i>J. A. Kalnėnas.</i> Jieva	214
— Ks. Vanagėliui	271
— Bitei	280
— Laukas	318
<i>Eglė.</i> Snausk sav, o dvasė	221
— Prasnusim, prasnusim	331
<i>Baltras Teisybaitis.</i> Roda seno ukininko	223
<i>Silvatikus</i> (<i>D-ras G. J. J. S. isz/Gr.</i>). Anytė mano	281
— Lietuvninkas svetimoje kalnu szalelėje	312
— Macilėnas ir Gražyna	387
<i>T. J. L. J.</i> Istoriszka daina apie Vilnių ir jo karalius	294
<i>D-ras Bruažis.</i> Lietuviszka tu giminėlė	340
<i>Pailius.</i> Gromata pas J. B.	345
<i>M. D. S.</i> Malonės iszreiszkimas	347
— Į albumą Lietuvosio, lenkiszka raszanczio, p-o P.	348
<i>Gula V.</i> Meilės mauda	348
<i>A. B. Sziurpulys.</i> Atsibuskim	354
<i>Vyturio sesū.</i> Tėvynė	394

I. Priegimties mokslas.

<i>J. S. Kūksztis.</i> Hypnoskopas	319
--	-----

K. Gejograpija.

Pr. Aszakaitis. Apie žemės paveikslą 342

L. Isz Lietuvos.

Laiszkas: 13, 57, 133, 161, 227, 282, 355, 396.

M. Isz svetur.

Laiszkas: 372, 404.

N. Gromatu skardinė.

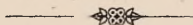
Laiszkas: 30, 92, 140, 173, 246, 287, 372, 405.

O. Szis — tas.

<i>J. Bs.</i> Pataisymas	29
<i>Auszros rėd.</i> Užpraszymas	91, 250, 409
— Spaudos klaidos	92
— Praszymas	141
— Persarga	141, 407
— Klaidu attaisa	224, 251
— Atsiszaukimas	373, 406
— Žinė isz rėdytuvės	415
— <i>rėdytuvei</i> pavestos knigos	224
— <i>rėdytuvės</i> pirktos knigos	245
<i>Ilgis.</i> Užmanymas	174, 408
<i>Janku Mertynas.</i> Atsisveikinimas	248
<i>Horodeckis.</i> Praszymas	407
<i>Bukavietis.</i> Praszymas	408

P. Apgarsinimai.

Laiszkas: 31, 93, 142, 175, 251, 287, 375, 409.

Daugiui mus' Lietuviu, gėdinciusi savęs,
Ikvėpiau asz dvasę, kad savę pažiūti,
Kad piktumą metęs, tikrą kelią gavęs,
Žengdams jūm norėtu savo tiesą gūti.

Diktas jau burys yr garbintoju mano,
Ką nekantrei laukia žydinczios skaistybėj,
Kaip kokį žemcziugą manę sergti, gano,
Kad visoj žibėcziau Lietuvos platybėj,

Idant asz suteikcziau szviesą broliams kaimu,
Ne tik szalyj Prusu, bet ir Lenku, Rusu;
Sziu jau rėdas žada, tarias jau ant saimu,
Laužyt savo spirklą, leisti tiesą musu.

Nors „Auszra“ surinko savo daug sekėju,
Bet tarp ju dar randas nors ne daug advernu,
Ką tai pr'ėmė vardą musu pardavėju,
Nės ir rusopilai reikalauja bernu. —

Tai tokie Lietuvei taikmę mus' gadina:
Jie su rusopilais priesz mus' gentę laikos,
Tūs tikri Lietuvei iszgameis vadina;
Tie siaurai suprantą, nės gaiszit mus taikos.

Rėdas ju tik klausia apie musu norą,
Bet tame jis klysta, mumis skriaudą daro,
Jog per musę laiko ju nedraugą vorą;
Juk jie mus' nekenczia, jog mus' kalbą varo.

Ju „Auszra“ nelaiko už tikrūsiaus brolius.
Ar tai jums pritinka, ar taip reik daryti?
Juk priesz prigimimą darot jus tūs szūlius,
Jog jus užsimanėt moczę lauk varyti.

Bet minėkit, brolei, kokį lūmą pr'ėmėt,
Jus keli paklydę, norit krėst mil'jonais;
Juk pabaus jus Dievas, jog mus kankit ėmėt:
Mes Lietuveis liksim; jus ik laiko ponais.

Jaunas mano vėkas ir jauni dirbėjai,
Bet tikri Lietuvei, vyrai daug mokiti;

Tie garbingi ponai, smarkus užtarėjai,
Ką per „Ausrą“ skelbias, dūdas jums pažiti.

Asz su tais Lietuveis, Prusais ir Žemaiczeis
Vis didyn sav augsiu ir aiszkiaus žibėsiu,
Artinsiūs į szviesą, skirsiūs su dievaiczeis,
Tūm keliu jei žengsiu, užtėkėt galėsiu.

Vokiecziu ir Rusu rėdą garbavosiu
Ir su ju pagalba savo gentę szviesiu,
Ant peikiku darbo nėko neatbosiu,
Isz nakties tamsybės skaiscei iszsiriesiu. —

To dėl, mieli brolei, jus manę n'apleisit,
Jei man negailėsit graszio, proto, vėko;
Jei keliu teisybės ir su manim eisit,
Tai ir asz spindėsiu, nepabugsiu nėko.

Asz linkiu Lietuviams gero naujo meto,
Jus' darbe stiprybės, o prote galybės,
Vis geros sveikatos, didžio turto, reto
Vargo, kŭ meiliausios per metus linksmybės.

Buk pagirta, žemė tėvu musu!

I.

„Kto kocha svon ojczyznen, cnoty,
obyczaje;
Niechaj strżeże svej ziemi, niech jon
v skiby kraje.“

Suprantame tūs žodžius, nors jie lenkiszkaï su-
raszyti. Nės ir mes lygiu budu mylime žemę tėvu
savo; nėra ir mes lygiu budu mylime dorybę, kaipo
ir viską, kas mums priguli ir prideri. Mylime
viską, su kŭmi mes suaugome kaipo į vieną kuną,
nŭ kurio kad mums atsitiktŭ kokią dalelę, atskirti,
susopėtu visas kunas ir isz nejuozniu paleistumėme balsa,
po kurio ne tik žmonės bet ir gyvolėlei pažintu, jog prie-
gimtyje atsitiko skaudus nerėdas ir su mumis kartu
kožnas balsu savo rėkti pradėtu. Ne tik gyvolei

bet ir negyvi sutvėrimai klausosi ir priima szałuk-
smą žmogaus: nėsa szałukdami aiszkei girdime savo
nūbalsį ant tykai stovinczių girių ir kalnu. Jei ne-
gyvi tvarai (sutvėrimai) musų žodžius priima ir visa
savo galybe anūs atkartoja, kaip-gi jus, brolei Lie-
tuvei, nors kaipo szałaurės ledai sustingę, negalėtu-
mete iszgiršti ir priimti balsą, sopulingu szałirdzių,
kuriose verda tas patsai kraujas, kurs ir jusu gyslose
kad ir isz palengvo dar tebetrinkczioja?!

Brolei! Kūmi jus ėsate pripildyti taip didei, jog
nebeturite savyje vietos graudingiems žodžiams gen-
taiczių savo? Ko jus atsigrežiate nū musų ir užda-
rote savo kuno pajautimus dėl to tiktai, kad negir-
dėti isz meilės didžiausios balsei minavojancziųju
gimtineis žodžeis vardą tėvynės, brolius, seseres,
tėvus, motynas, senolius ir prosenolius? Mes ne-
bariame broliu savo, nės budami broleis broliszcai
tik norime kalbėti. O jei szałukiame, tai ne isz pik-
tumo, bet isz didelio szałirdies skausmo, jog jus ne-
meilingai skiriatėsi nūg musų; jog jus budami tikrais
Lietuveis, ne tik mus apleidote, bet norite dar ir
visą gentę savo drauge patraukti į pražuvimą. Ne-
pražus gentė Lietuviu, kad musų ir tukstanczei virstu
į amžiną paskandą. Užtvenksime kraują, ir surumbės
ir užretės ronos; o nors luszi eisime szałubūdami keliu
savo, kurį parodė mums prilikimas. Užmirszime pra-
žuvusiūsius skaitydami burį gyvųju; sustiprės szałil-
domi sąnarei kuno, ir gyvensime, kiek mums gyventi
yra pažadėta. Atžels nauja gentkartė, sudės į grabą
tėvų palaikus (liekanas), bucziūdami reczius ronu
musų; o mes mirsime pakajingi, veizdėdami ant vėr-
nuju sunu ir dukteriu ir laimindami jiems ant gero
pagyvenimo. O kas palaimins jums, viengenczei,
kuriu tėvai žengdami į amžiną gyvenimą, nebematys
jusu prie lovos smerczio ir nežinos, kūmi pavadinti
vaikelius savo ir kokiai laimei anūs pavesti: nės,
iszsziadėjusiejie tėvo, motynos, gal valandoje anu
smerczio kris ant jusu ju rustybė, už kurios užsipel-
nyną augszcziausioji teisybė uždės ant jusu teisingą
ranką savo. Ak gailu, gailu mums jusu, paklydu-

siejie, kurie nebeiszmanote jau labo savo, kuriūs traukia baisios tamsybės į amžiną pražūtį. Nemislykite, jog szviesybę apturėjote, užsivilkę jūda szarką, kursai suka jums liežuvį ant svetimu kalbu ir spiria užsiginti kalbos, ženklinanczios jusu kiltį ir prigulėjimą. Nemelūkitė, kūmi kitu ėsa, ne Lietuweis: nės szventa teisybė mus szveiczia, ne jūdi rubai.

Dorybė! dorybe! atėik tavo karalystė, apszviesk mumis visus visus kartu, kaltus ir nekaltus, kad pažintumėme visi, jog tiktai prie tavo szono drauge tavo keliu eidami nekaltomis koiomis myniosime žemę tėvu savo, kuri teisingai nū musu to reikalauja: nėsa toje žemėje ilsis tukstancziu tukstanczei lietuviszkųjų sentėviu, kuriu kaulelei sutrunėję ir į jūdžemi pavirtę po szia diena tebeni mumis tėviszka dūna savo. —

Dorybė! atsigrėžk ant musu, mes tavę genamėsi ir norime sugauti, o praszyti tavęs, kad ne paliktumei tu musu, nės be tavęs visi veik paklysime. Nors ne didelis musu burelis, kurie paskui tavęs bėgame, bet palauk, nebėgk tu szalin; pasididįs skaitlius prieteliu ir kareiviu tavo; ir tie, kurie paklydę, prisiskirs prie pulko doru broliu savo, ir tūs, kuriūs glėbyje savo užaugįsime, pavesime szventai valdžiai tavo. Dorybė, kas tav? ko tu nū musu bėgi? ar tav sutvertojįs liepė mumis apleisti? Ak! susiprantame, sunkei užrustinome dangų, isz kurio nebelyja lytus gyvybės, ir turėsime beveik prapulti paskandoje amžinos užmarszties. Už ką mumis augszcziausias pakorojo? Gal prakeikė motynos musu, jog užmirszome poterius prigimtoje kalboje, kuriūs jos leizdamos mumis į svėtą taip storaunei mokino? Gal daugel isz musu nusizėngėme priesz teisybę, neatidūdami skolos užtrauktos pas tėvus savo? Ne vienas isz musu gal sutrumpinome kelią tėveliams ir nedūdami jiems pakajingai užsipelnyti sav amžiną garbę pastojome pirma priezastimi ju smerczio? Gal ne vienas isz musu už meilų auginimą tėvams neiszsizimokėjo, bet už ju visus vargus dėl musu pakeltus isz anu tiktai jūkus provyjome? Gal kitsai ir tarp musu tiktai

piktą kersztą iszliejo ant tėveliu, paklydime savo laikydamas už blogą tai, ką tėvai dirbo dėl labo kudikiu savo; gal prieš tą ryksztę, su kuria tėvas grasina vaiką nū piktu darbu, mes jam skaudų bogatą nuvijome; motynai uždavėme smertelną szirdies sopulį, atkerszydami jei vien dėl to, jog nevaldingus sąnarius kudikėliu driso minksztais ir sziltais vystyklėleis varžyti? O! mes savo paklydime nežinojome, jog tėvas sunų nuplakęs patsai graudžei apsiverkė. Kiti vėl nematėme ir nejutome meilės motynos, kuri gal kitą dieną neturėdama szilto pecziaus, musu szlapius vystyklaiczius ant savo kuno džiovinu!

Czia jau rodosi yra visiems suprantamu daigtu, jog meilė tėvynės yra tai dėkingumas jos gyventoju už gerus darbus tėvu ir sentėviu, kuriems jei norime atidūti prigulinczią garbę, turime pasakyti ir kartas nū karto vis kartoti tūs vertingus žodžius: *Buk pagirta, žemė tėvu musu!*

Piastu duktė.

Apsaka apie Lietuvius 1282 meto. *Petro Trupinėlio* perdėta.

(Priemazga.)

XIX.

Ona ant ginklo pasirėmus' koto
Stebis ir žiuri ant Traidno szarvoto:
Nės czia dorybę regėt netikėjo,
Dėl to jos rusta szirdis suminksztėjo!
Vyrai, jei norit, kad moters mylėtu,
Akimis meilioms ant jusu veizdėtu,
Bukite narsus, drąsus bet doringi,
Nors menkūs rubūs, bet darbūs teisingi.
Puikus parėdai dėl tu tegul lieka,
Kurie tik pūszias, daugiaus negal nėko.
O kuną jusu tai pūszia dorybė,
Elgims patogus ir mokslo szviesybė,
O darbai tokie kad szirdį užgauna
Tartum į kilpas mergelę sugauna.
O tokia meilė, pagyrimas, szlovė,
Ką darbai tavo jos szirdyj sukrovė,

Negreit isznyksta — ji gins jūs verkdama,
Nors tu, kaip Traidnas, draskytum jos namą!
Ji praeitinę tav greit dovanoja —
Tik gražius darbus szirdyj atkartoja;
Viską užmirszta ir viską atleidžia:
Ir tavę karsztai pamylėti geidžia!
Nės darbs doringas — jū yra retesnis,
Jū rodos mumis mielas ir gražesnis!

XX.

Traidnas sugrižo. Jau ant veido jojo
Regėt szvelnumas, nėra kitaip dumojo,
Szviesybe aiskia jo akys žibėjo,
O rankas tartum prie maldos sudėjo;
Tokiam paveiksle taip rodės meilingu,
Kad net užkaito mergelė gėdinga.
— „Kunigaiksztenė, kovą nuramdšiu,
„Sugrėsziu lobį, skriaudas atlygšiu;
„Tik įleisk gilyn ant valandos vienos,
„Kad motei tavo dūti labas dienas:
„Ant tavo žodžio paliaudamas karą,
„Su Piastais noriu padaryt sandarą!“
— „Gali paliepti, narsingas valdonai!
„O ne praszyti“ — atsakė jam Ona;
„Bet kad įleiscziau ten tavę szarvotą.
„Tai iszgązdītum motyną ligotą;
„Bardyszius tavo, kardas ir trimytas —
„Veizdėk — dar laszais kraujo aptaszkytas;
„Padėkie ginklą, kunige galingas,
„Busi priimtas kaip sveczias meilingas.
„Proseniu mano platus stalas yra:
„Bus kur pasodīt karžygiszką vyrą!
„Brolis po gires su žvėrimis vaikos,
„Bet ir jam grižti rodos jau yra laikas.
„Tūmet užgersit pabaigimą karo
„Ir padarysit amžiną sandarą:
„Pas Ziemovitus, namūse Konrado —
„Nebijok — vyliaus dar nėra nerado!“

XXI.

Greitai nubėgo pasakyt motynai,
Jog naują sveczią atvesti ketina.

Traidnas kaupoką nū galvos numauja;
Atriszo kardą ir nuszlūstē kraują.
Kruvinus szarvus nū savęs nutraukē
Ir atsakymo nekantringai laukē.

XXII.

„Eiksz, kunigaikszti! atlankyk mus' butą!“
Tarē užkaitus' (smarkiaus szirdis kruta!)
Emus' už rankos ji dailų vaikina;
Pas savo motę meilingai vadina;
Per didę, tuszczią jiedu grinczia ējo —
Suvis ten tyka — tik aidas skambėjo;
Tik girdi kartais dusavimą tyką:
Apmauda suvis tarp juju isznyko . . . !
Mergelei einant tik aszaros bira . . .
Dievas tik žino, kas jos szirdyj yra!
Sztai vėl į kitą jie butą įėjo,
Kur motē Onos ligota gulėjo.
— „Motyn!“ jis tarē, „kovot jau pakanka!
„Atleisk man kaltes ir dūk savo ranką!“
— „Nežudyk mumis su duszia ir kunu!
„Mes žinom, kokios provos karo buna!“
Taip sena motē Traidenui kalbėjo,
Aszaros gailios per veidą byrėjo.
— „Sveika, mocziutē! tu ir duktē tavo!“
- Ir ranką anai Traidnas pabucziavo.
„Mes jau neplėszom, nebijok Traideno,
„Dėk ant patalo savo galvą seną.
„Pilyje jau buvo viskas Lietuvio . . .
„Bet duktē tavo jį apgal be szuvio . . . !“
— „Onutē,“ tarē senoji mamytē,
„Kur yr Konradas, liepk jį pavaditi!
„Rasi, kad smarki atėjo Lietuva,
„Jis ėmē ginties ir kovojo pražuvo!
„Ak, galva mano, galva nelaiminga,
„Likau naszlaitē — sunus mano dingo!“
Tik rankas laužo, graudžei aszaroja —
„Kam man gyvastis, kam manę gūdoja!
„Kam karalystē, kunigaikszcziau turtas . . .
„Kur sunus mano? Argi jis nudurtas?

„Vade Lietuviu! savo kardo kircziu
„Ir manę užmusk, kad sykiu numircziau!“
— „Konradas girėj dar žvėris naikina“,
Atsakė Ona, jis nėko nežino;
„Bet gaisrą pilies turės pamatyti,
„Nebijok — ateis tavę atlankyti.“

XXIII.

— „Asz jau czia, motyn“, Konradas garsei sako,
„Mokėsiu vaikszcziot savo tėvo taku:
„Tūjaus isz pilies plėszikus iszvysiu,
„Už musu skriaudas asz jiems atkerszysiu . . . !
„Tu czia, Lietuvi! a! radau lupiką!“
Tarė ir vos tik kardu neisztiko;
Traidnas be ginklu, bet kumsczioms kad kirto,
Konradas, kaip pėdas, ant grindu parvirto.
Apmaudą giežia sunus Ziemovito . . .
Greit atsistojo — ne gana jam szito —
Jis vėl ant Traidno pūlės nemalonei:
Vėl prasidėjo ne lygi karionė . . .
Lyg ūla stovi Lietuvos vaikas:
Netur jis kardo, tik kumscziomis ginas.
Bet akies mirksnyj lyg spindulys saulės,
Tarpu baimingu debesiu pasaulės,
Tarp kovojancziu ir piktu valdonu
Skaisti, lyg žiedas, atsistojo Ona.
— „Paklausyk, broli, kam kardą pakėlei?
„Nūg tavo kerszto n'atgys numirėlei;
„Juk žinai, broli, tu karo gadynę:
„Lietuvei musu užpūlė tėvynę —
„Kruvinai gynės musiszkei nūg juju,
„Bet toks likimas — virszus stipresniuju.
„Tav tiesą, brolau, turiu pasakyti,
„Lietuvis pilį norėjo draskyti,
„Asz tik nuramdžiau jo baisią nožmybę
„Ir pabudinau szirdyje dorybę:
„Nutilo kova ant liepimo vado.
„Mums visas skriaudas atlyginti žada.
„Padėjo szarvus ir kardą isz rankos,
„Dabar lyg sveczias jisai pas mus lankos;
„Ne laiks gailėtis, ne laiks apmaudūti,

„Geriaus bus ranką viens kitam padūti!
„Ar tas, kurs manęs paklausė noringai,
„Turi to žingsnio gailėtis szirdingai?
„Kad skriaudą tokią tarp musu nukęstu,
„Ir but užsmaugtas jis namūse Piastu?!
Taip sakė Ona, skirdama du vyru,
O isz akiu jos aszarėlės bįra.
Karžygei savo sulaiko narsumą . . .
Kiekviens pažiuri į szirdies gilumą . . .
Tad ranką meilei suspaudė viens kito
Traidnas ir Konrads, sunus Ziemovito.
(Toliaus bus.)

Giltinė ir avykirpės žirklės.

Kunigas Uleknaviczius, klebonas Merkinės (Mereczko), iszspauzdino Vilniuje 1861 m. pasakas, pritiki-mus, veseles ir giesmes, suderinimais lietuviszkai pa-raszytas. Gale to tvaro yra prisegta lenkiszka pra-tarmė apie tulus Lietuviu budus. Tarp kitu daigtu tapė tenai patalpinta sekmė (pasaka) apie giltinę. Spauzdindami tą sekme, lietuviszkai perguldytą, tei-kiamėsi dirbę ne veltu dėl lietuviszku rasztu naudos, už ką mums nekerszys jos tverėjas (autoras).

Mokįtas senu ir nauju daigtu tyrinėtojas, p. Kra-zsiauskis, savo rinktiniame vlniszkiame raszte pri-durdamas apie daigtus, randamus senovės kapūse, mi-nėja, avykirpes žirkles ir lygei isz netycziu klausia: kas spės sziandien, kam jas dėjo į grabą prie nu-mirėliu? — Lietuviszka sekmė (mitologija) žino apie tai ir žino, kam jos buvo dedamos prie numirėliu.

Ką ženklina giltinė? (Pas senovės Graikus buvo tai parka, verpianti ir kerpanti gyvenimo siulą.) Kas tik moka lietuviszkai arba žemaitiszakai, at-sakys, jog tai yra smerties paveikslas. Giltinė nū žodžio „gelti“, „gelįti (gilti)“, „gelū (gylys)“, pirmapradė smerties, yra iszreiszkiama žmogiszkame paveiksle, kaip moteriszkė, su ilga ir mėlina nose ir veidu, su ilgu liežuviu, pilnu smertiniu nūdu. Ap-

sigobusi baltą paklodę, ji landžioja dienoje po numirėliu grabus, rinkdama liežuviu nūdus nū lavonu (numirėliu kunu); naktį jina išsnesžioja tūs nūdus, užmarindama (užnūdydama) jais rykus (sudynus) ir pakrutindama miegancziūsius, ir taip pravartojusi nūdus, renka jūs vėl numirėliu grabūse.

Asz atmenu, mano kudikystės dienoje, vieną kartą žiemos vakare mano motyna verpė kūdelį su kalvaracziu (rateliu), tėvas skaldė balanas (pažibams skakalius), o kiti szejmynykszczei kožnas prie savo darbo tilomis žiojavo laukdami vecziarės. Asz sukalbėjęs poterius paskui motynos, pasirėmęs ant jos keliu, klausiausi, ką vyresniejie sznekėjo. Kaimyny-stėje atsitikę keli myrei lenkė kalbą ant smerties, ant klastu giltinės, kokias jina išzteikia dar-gi su jaunais žmonėmis. Mano motyna pasimislyjo, pasimislyjusi ir tarė: „Dyvinas daigtas, kad szioje gady-nėje neatsiranda žmogus, kurs nustruikintu giltinės liežuvį.“ Paskui pradėjo pasakoti szitokį tulo drąso-cziaus atsitikimą.

„Senei, labai senei (tais žodžiais prasideda visi Lietuvių pasakojimai), yra pasakojoma, žmonės buvo pradėję baisei mirti. Vienas seniukas, macziusiesi neužilgo miršęs, pasiszaukė prie savo lovos vaikus, giminaiczius ir kaimynus, ketinas jiems ką tai pasakyti. Kad visi buvo susirinkę, jis tarė aplinkui stovintiems: Brolei, jauziūsi man reiksnt neužilgo skirtiesi nū jusu: numanau pagal savo sopulius, jog giltinė nesiarzdįdama liežtelėjo liežuviu; jos nūdai spaudžia mano szirdį. Asz esmi senas, už tatai nemirsztu jai, bet, bet kad jina nugalabyja mano sunus galabyja kaimynus, giminaiczius ir jaunus žmones, gruzdama jūs isz szio svėto, tai asz jai tai negaliu dovanoti . . . Czionai jis nutraukė savo kalbą ir ilgai pasimislyjęs tarė: Kaip asz numirsiu, padėkite prie manęs avykirpes žirkles, czia prie szono (ir parodė su ranka). — Ką dirbsi su žirkėmis? klausė stovintieji. — Žinosite. — Kaip-gi? Ar ateisi pas mumis ir pasakysi ką padaręs? — Suprasite! atsakė. — Kaip-gi suprasime, jei dabar nepasakysi? Tai vėl tula

laiką pasimislyjęs tarė aplinkui stovintiems: Taigi praszau jusu, padėkite prie manęs žirkles: kaip ateis giltinė prie manęs pasistiprinti savo liežuvį nūdais ir prikisz arti, asz pakreipsiu žirkles ir nukirpsiu jai liežuvį su nūdais. — Taip ir padarė. Mirus seniukui, mirtis pasiliovė ir žmonės perstojo taip labai mirti.“

Isz tiesu skaitytojas sutiks su manimi, jog ne maža dėkingystė prider pagoniszkamiam Lietuvui už nustruikinimą giltinės liežuvio, tiktai iszkada, kad jis nenukirpo dar struikiaus; bet tai nėkas: žmonės kitą kart reikalavo ir dabar reikalauja užsiėmimo; palikim tą lėkorystei (medicynai) ir sekkime toliaus papasakojimą.

Mano tėvas jūkdamasi pridurė: Asz macziau giltinę savomis akimis. — Kur, dėdukai, matei? suszuko visi szejmynykszczei vienu balsu? — Kupiszkiūse ant cziasnies pas poną rėdytoją. Bet jau buvo tai žmogystė aprėdyta giltinės paveiksle. O ta baisi bestija stovėjo už bliudo deganczio krūpininko. Nosis, veidas, kunas buvo mėlini kaip popėrius nū cukrius; plaukai, antakei, blakstėnai — balti; apsidengusi paklode turėjo liežuvį ilgą, nupiautą (bene nabasztininko tiktai nukirptą) ir pradėjo pasakoti gražų, ilgą atsitikimą, kurį asz palieku kitam kartui.

Senybės tyrinėjimas atrado žirkles kapūse, szis pasakojimas aiszkei iszguldo, kam jos buvo dedamos prie numirėliu. Jog tas pasakojimas yra tikras, szaukiūsi jo liudinimopi prie pelenu mano gūdojamuju tėvu: asz žinau, jog už tą jie nekerszys man, nės taip kalbėjo, tikėjo ir sakė ir dabar sako Lietuvei.

Padūdami tą kunigo Uleknavicziaus sekmę apie žirkles ir giltinę, atsiszaukiame prie jo szirdingystės, praszydami, jog teiktus apreikszi musu giminytės naudan laikraszczziūse savo tolesnį, gal dar nėkur neiszspaustą pasakojimą apie giltinę, idant nūmonės musu seneliu taptu visūtina žinomos. Džiaugtumbimėsi labai, o su mumis ir visi lietuviszku daigtu mylėtojei, kad gautumbime isztikimą žinę apie gūdotiną kunigą rasztininką ir kitus jo veikalus.

Pasiliekame sav padūti apžvalgā virszuj minētosios knīgelēs, kurioje tilpsta daugel gražiu pamokinimu musu mažo mokslo žmonēms. J. K. Sz.

Isz Lietuvos.

Vilniaus seminarijoje randasi daug Lietuviu klėriku. Ir tarp sziu jau dvasē pradeda atsigauti. Susieina du ar daugiau Lietuviu, tai jau tarp savęs ir pradeda lietuviszškai kalbėti. Iszgirdeę prieszininkai lietuqvystēs nesizino ką be daryti: piksta, pradeda durnūti ir lojoti, nežinodami nei patys už ką. Argi taip musu vienmoksliams draugams pritinka? Sulaukėme Vilniuje, Lietuvos sostapilėje gadyne, kokią vos tikėjomėsi sulaukti! Negana, kad Lietuvei nemokinami seminarijoje savo raszto ir kalbos, ale ir gyvenimas Lietuviams pradeda buti sunkus. O kur-gi, teisybē gyveni?! — Reikalinga yra susiprasti dvasiszškai vyresnybei ir pasirupinti visose seminarijose, kurios Lietuvos rėdybose randasi, įvesti lietuviszką mokslą, o kur reikalinga, ir lietuviszką kalbą. Gėda butu stumdytiesi ant priekalo, po kugiu su kaimynais, įpaczei vėros dalykūse. M. D.

Skobi putra isz gyvenimo Lietuvininku. Atsitiko kaimoje kriksztynos. Pakviesta ir asz su savo seserimi ir sena Glamžėne nuėjau į pokilį. Atkalbėti suvis nebuvo galima, ir norint į tokį pokilį mergaitėms tuli tamsunai sakytu ēsant nepadoru eiti, mes vienok nenorėjome žmonēms padaryti piktumą, kadagi isz tiesu jie butu sznekėję, jog mes ēsime puikios ir atmetame ju meilę. Radome grinczioje begulint ukininko paczia visiszškai jaunutę, 18-metę. Szi žmona pradziugo manę pamacziusi. Gailu man buvo matyti taip jauną moteriszkę taip sunkioje ligoje. Bet ar tikėsi, jog czia sveczei žmonos skausmu nesuprato: vieni pypkas užsidegę smilkē, o kiti balsei ir trankei sznekėjo. Kad asz pasakiau, jog tai ligonei vodys, jie atsakē: „jai tai nėko pikto nepadarys, tegul pasipratina.“ Ir meilē tarp musu tamsesniuju broliu ira

įstabi. Antai pats vyras atsisėdęs prie gūlio paczios degino pypką Manę ir sziurpulys ėmė. Vargszė, asz tariau savyje, yra szi iszblyszкуси moteriszke. Ar-gi ger regėti isztekant jaunas mergaites, kurios nežino ir nesupranta, kas tai yra gyvenimas, ir ar malonu matyti kaip jos velka paskui sunkų jungą?! Joms nabagėms rodosi, kad visai ras laimę iszėjusios isz tėviszkos pastogės. Nesakau nėko apie tas, kuriu pažiura susitalpinusi ir kurios iszmano savo paszaukimą. Juk moteriszke kaip kada ir labai yra nelaiminga ir nevieną tilią aszarą nuszlusto . . . Pasėdėjome tenai valandėlę, reikėjo alaus iszgeriti po stūpką, be to ne butu mus iszleidę isz vaisziu, ir pakilusos nuėjome į namus krikszto tėvo Sin į kitą kiemą. Szis vyras turi į 30 metu amžiaus ir labai yra iszmingas žmogus. Su jūmi asz mėgiu pasisznekėti. Visi jo kaimėnai neturi sodnu, o pas jį meilu yra žiurėti į vaisingus medžius. Prisodino jis jaunu obelėliu liki 150 ir kitu medžių. Visus kaimėnus jis ragina, kad taisytu sodnus, ir vienas-kitas ėmė jau jo klausyti. Netolimais nū to gero Lietuvininko gyvena kitas, visai prieszingo pobudzio. Tai buvo jaunas vaikas, kurs turi motyną naszlę, jau minėtą Glamžėnę. Vaikas užsimetė vesti paczią — tarnaujanczią mergą ir dar blogo pasiėlgimo. Motyna keikė, bet sunus neklausė, apsipacziavo. Įvykus sutūktuvėms motyna persikėlė kitur gyventi. Pati ano ukininko pasisamdė mergą, nejauną, žabalę, biaurią — ir kas iszėjo?! Ans ukininkas ėmė gyventi su merga lygei kaip su paczia. Kad pati turėjo vaikus merga ir . . . Baisus gyvenimas! Paczios vaiku szeszetas ir mergos tiek. Namūse dabar yra gyvas pragaras, ten barnei neregėti. O jis pats žmogus ant kalbos nemulkis, ukininkas geras, turi trobas geresnias, ne kad kiti, javai puikesni jam užveszi ir tūmi jis giriasi, kad Dievas dar geriaus jam padedasz! Vaikus mergos jis daugiaus myli, o tikros paczios mažiaus; bet paczią ir mergą kartais taip musza, kad jos vos tiktai lieka gyvos — bet nepersiskiria . . . Vieną sykį asz paklausiau Sin . . . o, taip rupestingo apie gėrį

kaimēnu: dēl ko visas kaimas nenorējo su lyg sziū-
laik Glamžos iszvartyti už jo blogą gyvenimą? O jis
atsakē: „Nenorėjome, nēs mums buvo baisu blogą
žolę rauti, kad ir geroji su jūmi neiszsirautu“, t. e.
kad per iszblaszkymą tėvu ir vaikai nekalti nuken-
tētu. Bet sziandien Šin . . . atmainē savo pražurą ir
sako, kad tėvui negražei pasielgiant vaikai labai daug
nukenczią; už tai jis man ir tarē: norint asz turėsiu
iszpilti paskutinį laszą savo kraujo, asz ginsiu ne-
laimingus vaikus. Tėvas ju žada manę užmuszti už
tą užstavinėjimą vaiku — bet asz noriu, kad teisybė
gautu virszunę.

* * *

Mano naminei reikalai vieną sykį — o tai at-
sitiko labai nesenei praėjusia vasarą — pakvietē manę į
vieną dvarą. Czia asz ir mano giminē tapēme nu-
skriausti. Prietemais už tai iszėjau asz su seserimis į
priedurį ir ten szmurgnos atsisėdome ant zoslanėlio.
Ant kiemo vėjas siubavo medžius, lytus laszais di-
deleis pūlė žemyn O czia ateina žmogelis,
užsimetęs rudinę sermėgą, neszinas rožanczių rankoje.
Buvo tai panaktinis. Priėjęs nedrašei arcziaus mustu,
nusiēmē kepurę. Mes velyjome, kad jis kur norint
atsisėstu, norint ant slenksnio, idant pasigelbētu nū
nemaloningo lytaus. Atsisėdo nabagas ir isisznekome.
Tūmi tarpu ateina dvarponis, ir pikta akimi pa-
žvelgęs į tą žmogų. „Kas czia?“ sziurkszei pa-
klausē. — „Panaktinis,“ atsiliepē nedrašus balsas. —
„Tai ko czia tokioje vietoje tujai lindai?!“ — „Kad
lytus, pon', ant kiemo didelis, nėra kur prisiglausti.“
— „Nu, nekalbėk, von laukan! eik szalin!“
Žmogelis susirietęs ir dusuliūdamas nuėjo, o dvar-
ponis isirēmęs vaikszciojo paauksūtūse kambariūse,
kur szilta ir kur lytus neprieina. Dieve, kokie jausmai
smaigē mano szirdį O czia medžei siubavo,
vėjas kaukē, gamta sujudusi dar didesnę liudnumą
kėlē szirdyje, gailejausi nabago, nekentėjau didžturezio.
Ak, kad negalime pagelbėti nuskaustus vargūlius!
Bet ir negaliu suprasti tu žmoniū, kurie pūszdami

savę kankina be reikalo vargūli. Juk ir vargužis vienodai jauczia; o jeigu szviesesni žmonės su vargužiais norint pasznekėti nesigėdintu ir negailėtu, liktu ir jie akylesni. Bet ar daugiui tokia mąstis tinka?!

* * *

Istabus, ką žmonės Pasvalio kampe mąsto apie *pragarą* arba *peklą*. Man pasakojo vienas senis, kurs pas mus gyveno, szaip: Pernai rudeni važinėjo senis szlubas ir rinko piningus ant pastatymo pragaro, kurs buk sudegęs, isz ko velnei turėję didelią prakiszti. Duszios visos sudegė amžinai, ir viskas isznyko. Taigi velnei pasiuntė savo broli, aną szlubį, ir jam liepė rinkti piningus dėl atstatymo pragaro. Musu senis davė tris graszius ir kiti szitą kaisziojo anam szlubam velniui. „Kam-gi davėte piningus dėl pastatymo pragaro?“ paklausiau. „Kaip-gi,“ atsiliepė senis, „ar gali buti dangus be pragaro, kur-gi piktosios duszios gaus vieta!?“ Pragarą-gi buvęs uždegęs žmogus eidamas pro szalį su pypka. — — Ar ne aiszku, kad žmonės pas mus yra tamsus kaip czebato aulas? O ir tai tuli stigavoja, kad Lietuvinkui moksliszkos szviesos nereikę, kada-gi jis gana ėsas tikėjimo apszviestas.

* * *

Mirė vienam ukininkui nesenei gimęs vaikelis. Visi kaimėnai džiaugėsi, kad bus vienu sykiu ir krikisztynos ir pakasynos, ir susirinkę giedojo prie lavono. Norint asz Dievą myliu, bet anie bliovimai budėse man nepatinka. Motyna atsikėlė isz ligos ir žiurėjo į negyvą vaikelį. Nulydėjo lavoną į bažnyčią ir palaidojo. Tėvas-gi susirinkęs su palydovais pasigėrė karcziamoje ir smarkei susimuszo. Namiel pagrįžęs isz naujo susipeszė ir ten jauna vargszė pati dar tebesirgdama turėjo žiurėti į naujas musztynes! Barbariszki dar tebėra musu žmonės, nėra jūse jaušmai nei mažumą iszdailinti. Dėl ju myris vaiko, paczios liga, tėvu nelaimė — tai nėkas, dar kūmet

ir džiaugiasi iš priežasties pripūlio, kada gi atsitinka pokilis. Ar tai neskurdu yra ir mąstyti apie tokius daigtus?!

* * *

Darbas darbininko Pasvalio kampe blogai apsimoka. Vyras pacziūtas ima 12 rubliu algos, 12 puru rugiu, miežiu tiek pat, dar mažumą bulbiu ir kitus nēknēkius. O kaip yra baisu žiurėti į tūs žmones pablyszkusius nū iszalkio! Dūda jiems ukininkai supelėjusius javus, taigi nebetinkanczius pardosiu; darbininkai turi ir dūną valgyti supelėjusią ir jaja vaikelius penėti. Asz tankei klausiau pacziu bernu, kam jos iszteka suprasdamos, koku vargu susilauks. „Taigi“, atsako, „kad butumēme žinojusios didumą to vargo, nebutumēme tekėjusios.“ — „Kiekviena moteriszkē“, tariau, „žino gerai, kad turi tankiausei vaikus, kada iszeina už vyro“. — „Mislyjome, kad neturėsime,“ trumpai atsako. Ir gailu anu buriu vaikeliu, paleistu į szvietą dėl didžiausio vargo.

* * *

Ko dėl Lietuvoje nėra taip, kaip kad Kursze įtaisyti „namai pagelbos“ dėl ubagu? Juk butu nepeiktinas daigtas, dūti jiems koki darbą pagal ju spēką, ubagai neprivalytu eiti per szvietą vaginėdami ir apgaudinėdami žmones. O ubagu yra buriu burei Lietuvoje, tai juk yra didelis sunkumas dėl draugijos penėti dykunas. Žmonės turi jau-gi dūti pagelbą vargdieniui artimui, bet vis-gi kitoniszku budu. Tankei vaikai snaugę iszvaro tėvus senelius isz vietos — girdime daugiur apie tokias nedorybes. Tokie vaikai yra verti prakeikimo. Kaimėnai ir vyresnybė turētu užstovinėti tokį vargdienį, bet sziandien kam tai vis rupi! O isz antros pusės yra ir tokiu ubagu, kurie turi ir savo arklį, jauną paczią, vaiku keliatą budoje, ir dar porį kiauliu nupenėta Pats vyras, ubagas, yra szlubas. Ar tai toks žmogus negali varyti koki norint amatą ar ką?! juk taip darydamas nebesunkintu draugiją. Bet musu Lietuvei nežiuri, koksai ubagauja žmogus, jiems ger jeigu užgirsta po

terėlius, maldas, giesmes: katras turi geresnią kaka-rynę ir daugiau moka giesmiu, tas jau „didelis mal-dininkas“. — Nuvažiavau su reikalais į Linkuvą. Buvo tai diena atlaidinė, Szkaplėrna. Žmonių ten maiszėsi burei neregėti, įėjau į bažnyčią, bet ten manę kūne nuspaudė. Nežinau, ko žmonės eina į bažnyčią tokeis bureis, kad ten nėra galima pasimelsti: vienas kitą stumdo, ir taip suėję maszalūja. Regimai, kad jie tokiame suspaudime vien eina žiurėti, kaip ku-ningai laiko miszias, taigi czia kuningas jiems isz-veizdi ėsąs aktoriumi ant scėnos. Dieve, kaip dar tamsus žmonės! Iszėjusi į bažnytkiemį gana pasi-jūkiau. Buvo ubagu Linkuvoje tukstanczei, ir jie muszosi tarp savęs baisei. Juk ir szturpulys ima per szalį žiurinti tūs žmones, taip nenaudingus draugijai ir bliananczius visokeis balsais miszkineis. Viena ubagė iszsikiszusi isz kitu burio atsisėdo viduryje bažnytkiemio ir giedojo jūkingas giesmes. Pradėjau ją barti, kam rėkia, o jinai man atsakė: jeigu ji ty-lėsentis, maldos nei Dievas nei žmonės neiszgirsę. Dieve, koks tai budas yra tu žmonių! O ant galo man pasakė: o ko czia man gini, ar esi kokia kuningė ar ponė?!

* * *

Vienas didelis dvarponis aplink Vaszkus įsimanė karcziamas statyti atimdamas jas nū žydu, bet tokia pat ten girtystė. Dėl palinksminimo žmonių tas dvar-ponis pastato bilijardus — klausiu skaitytoju, kam to reikėtu?! Ar-gi nebutu geriaus, jeigu ant skūmės gulėtu „Auszra“ ir kitos kningutės? Jis sakosi noris žmonėms „przyjemność sprawić“, bet aiszku, kad jis nesirupina apie naudą žmonių, o tiktai apie savo kiszėnę.

* * *

Gana yra įstabu, kaip kada nueiti į bažnyčią Lietuvoje. Vieną szventę nukeliavusi į Vaszkus nu-ėjau į bažnyčią; bet czia trenksmas manę apsvai-gino. Procesija eidama darė neiszpasakytą ožmą, varpai ir varpelei skambėjo . . . Toks trenksmas nekūmet netinka sujudintai dvasei, kuri geidžia ti-

lumo . . . Mėgiu pasimelsti bažnyčioje, kada ten tilu, jei tik keliatas seneliu kalba pusbalsei poterius, aukaudami Dievui vargus savo gyvenimo. Dievas vienas teatnesza ramumą szirdžiai, Dievas tiktai vienas. Vaszkūse man tinka tiktai giesmė kn. Strazdelio „Pulkim ant keliu“. Bažnyčia czia yra naujai muryta, daug czia vaizdu, isztėpliotu kas žin kokio Gudo. Prascziaus ne kad vaizdai man tinka įvedimas pustinės muzikos (trubu), kuri yra baisi. Giedojimas mergaicziu prie tokios muzikos iszrodo kaip kad birbimas musiu. Ant galo klausau, ir ausims netikiu, priesz sumą vargonininkas užrėžė, spēk skaitytojau ką? — Polionėžą!! Juk kaip ant jūko tai daroma. Zmonelei kilnojo galvas ir klausėsi, bet nesuprato, kad isz bažnyczios, kur jausmai pakeliami Dievop, padarė grinczią szokyniu, kur prie polionėzo szokėjai poreis susikabinę vaikszcioja Ir taip atsitinka ne vien Vaszkūse, bet ir daugiur kitur. Norėdama asz galėcziau vietu vardus pridūti. Tariūsi, kad ganės to, kas pasakyta, dėl persergėjimu tu, kuriems tas daigtas turi rupėti. Aglė.

Svetur apie Lietuvius. Paskutineis metais tankiaus ir tankiaus atrasti atsitinka žines apie Lietuvius įvairiu giminiu rasztūse. Taip užpernai meto „Auszroje“ (n. 8—10, l. 272—277) peržiurinėjome d-ro Veckenstedt'o knigą „Die Mythen, Sagen und Legenden der Žemaiten“. Tas pats p. V. patalpino laikrasztyje „Ausland“ 1883 m. n. 51, p. 1016 trumpą žinę apie „lietuviszko czyto (gėvelio) iszgrožinimą (*Litauische Giebelornamente*)“, kur randame pasakyta, jog Kauno rėdyboje ant seniausiu trobu nešą nė jokiū gėveliu iszgrožinimu; o ant naujesnio laiko trobu ant galutiniu gėveliu ēsą iszgrožyta tankei: arkliu galvos (Rosshauptornament), paukczezi, įpaczezi karvelei, ir retai žalczei. — 6. dieną lapkriczio to paties 1883 meto bendryboje „Anthropologischer Verein“ Leipčikyje skaitė ponas Veckenstedt'as apie „kulturiszką gyvenimą Žemaicziau (*über das Culturleben der Žemaiten*)“. Pagal žines apie tą skaitymą laikrasztyje „Correspondenzblatt der deutschen Gesellschaft für Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte“ 1884 m. n. n. 4 ir 5 padūtas, p. V. kalbėjęs apie giminystę lietuviszkos kalbos ir jos tarmeniu su kitomis ariszkomis kalbomis, apie kuniszkas

Lietuviu įpatybės (physiologie), ju būdą, dabą, pasakas, dainas, kurias jau klasiszki Vokiecziu rasztininkai garbėje laikė ir t. t. Jis kalbėjęs ir apie karžygiszkas dainas (Heldenlieder), kurios senovėje dainūta, bet kurios vargei tapsenczios atjieszkotos, nėra palicija persekinėjanti kiekvieną trusą ape lietuviszką kalbą ir literaturą, ką ir pats p. V. savo kelionėse po Lietuvą ir susikalbėjimūse su maskoliszka cenzura patyręs. Ir czion jis apraszė Lietuviu namus, gėveliu iszgrožinimus, Lietuviu liudną gyvenimą ir t. t. Lietuviu giminė, kuri nū neatmenamos gadynės savo žemę apgyveno ir ją valdė, sekanczeis amžeis pragaiszti pagavusi ir sunykti pradėjusi per kaltybę svetimu gaivalu (elementu) Lietuvon įsibrovusiu. Lietuviu mēstūse žydai įsvaisinę, kurie amatininkystę ir prekybą savo rankose turi; urėdininkais — visur Lietuvoje Maskolei ir Lenkai ēsą; dvarai prigulį Lenkams arba apsilenkavusiems senovės Lietuvos bajorams, o ir tas pats isz lietuviszkos giminės paeinaš kunįgas taipo-gi į Lenką pavirtęs . . . Liudnai vislab Lietuvoje iszveizd . . . Lietuvis nūg urėdo ir t. t. prastumtas, tarytum isz mēstu iszvartytas, tik kaimūse ir sodžiūse gyvenąs . . . Trumpai sakant, p. V. labai liudną abrožą musu laiko Lietuvos priesz akis savo klausytoju parvedęs . . .! Toliaus jis kalbėjęs apie tulus dievaiczius senovės (pumpą) ir k. dalykus. Dėl „Museum für Völkerkunde“ Leipciokyje padovanojęs jis Lietuviu muzikaliszkus instrumentus ir senovės kapūse atrastus tulus daigtus. — Ant galo dabar reikia paminėti, jog szįmet tas pats V. iszdavė Leipciokyje knįgutę „Sztukoris, der Till Eulenspiegel der Litauer und Žemaiten, und Schut Foncka, sein russisches Ebenbild. Mit Originalschwänken, Streichen und Sagen aus dem Russischen, Žemaitischen und Litawischen“ (Leipzig 1884, Denicke's Verl., 8°, 50 pp. prekia 1 mk.), apie kurią ant kitos vietos ketiname pakalbėti.

J. Bs.

Lietuva ir jos sunus.

Sunus: Kad visur girias bajoru budu:
 Ar tai prie Lenku ar tai prie Gudu,
 Kurie užlaiko kalbą gentystės.
 Kam yra dūtas vardas bajorystės
 Dėl musu ponu, kurie isz dvaro
 Lietuviu kalbą laukan iszvaro?
 Kad tarp bajoru kalba pražuva,

Tai saldžiu miegu miegok, Lietuva!
Miegok, Lietuva, saldu miegeli,
Miegok, Lietuva, tėvynė mano!
Kad visur žmonės tur savo kelį,
Tegul stebuklas tavę iszgano!
Kad tavo kalbą rets teiszmano,
Miegok-gi saldžei, tėvynė mano.
Saldžei sapnūkie, gražei miegokie,
Ir miege mislyk, kad esi tokia,
Kaip už Algirczio ir Gedimino,
Kurie stiprybę savo pažino,
Priesz kuriūs Lenkas, Gudas drebėjo,
Kryžoks ne sykį bėgti turėjo.
Miegok, Lietuva, neatsikelkie
Kaipo kalade*), ar girtas pelkėj;
Nės kaip pabusi, pasigailėsi,
Maczius' teisybę verkt turėsi.

Lietuva: Kam tā teisybė, idant raudoti!
Kam praeitinė idant žinoti!
Kad szwiesi diena kitą syk buvo,
Ir kad galinga buvo Lietuva!
Kad man sveikata sunku taisyti,
Velycz' miegoti ir nematyti . . .

Sunus: Tavo sveikata, musu esybė!
Kelkiesi, motyn, rasi teisybę,
Kelkiesi, motyn', isz gilaus miego,
O mės iszlsim, kaip isz po sniego,
Pavasarpai žolelė žali,
Ir pasakysim: Dūkit mums dalį!
Dūkit mums dalį, kaip Latvei gavo.
Mažas stiprumas, motynut', tavo!

Lietuva: Mažas stiprumas, esmi sena.
Vilnius ne mano yra szią dieną,
Virsta į Gudus, Lenkus tėvynė.
Sunki senatvė, baisi gadynė!
Velyk miegosiu, velyk gulėsiu,
Nės pasibudus verkti turėsiu.
Kaip tik pražuvo dievai, tikyba
Ir ano laiko žusta stiprybė.
Neabejocziau asz su esybe,

*) Įrakintas su kojomis.

Kad pas kaimynus butu teisybė,
Kad jie neplėsztu senosios azės
Ir neiszpiaut pievos kur gražios.
Sunus: Kelkiesi, motyn', isz giliaus miego,
O mes iszlišim kaip isz po sniego.
Iszsausz dēl musu vėl pavasaris,
Bet tu, mamutė, sunki kaip varis . . .

10. grūdžio 1883 m.

Vēversys.

Gromatos isz Amėrikos.

II.

Amėrika, Amėrika! Visi sziantdien szneka Auropoje apie Amėriką ir raszo apie ją kaip apie kokią iszganytoją vargingo žmogaus. Verta-gi žinoti, kaip jinai tą vargužį iszgano. Trumapai tiktai czia tą taip svarbų daigtą apsznekėsiu.

Kadą asz ir burys Lietuviu atvažiavome į mēstą Naują Jorką (cf. pirmąją gromatą) ir apsistojome „Kestl - Gardene“ (Castle-Garden), tūjau atvyko guvus vyrai kviesti mus pas savę į gspadą. Gerai butu pakeleivingam žmogui mēste turėti gspadą, juk yra neparangu atgulti ant aslos, itin priszmeižtos, Kestl-Gardene; bet kad tai ateivis galētu mēste pigei apsi-gyventi! Tie, kurie jį kvieczia į savo namus, reikalauja už vien nakvynę ant dienos po du doliaru (4 rubl.), o ką suvalgytum pas jūs, tai jie skirimai parokūs. Jeigu musasis žmogus patraukys peczius tai iszgirdęs ir pasakys, kad tai yra neszvietisz-kai brangu, tai anie gudragalvei Amėrikos szvypsodami at-sakys, kad Auropoje viskas yra pigiaus, bet czia, Amėrikoje, viskas brangu. Ir toje sznekteje yra truputys teisybės. Žmo-nėms atvykusiems į Amėriką yra viskas per brangu — nės 1) piningai pusėtiną teturi vertį, o 2) visi czia daigtai antrą tiek brangus ne kad Auropoje. Kad asz teisybę szneku, gali parodyti paveikslai. Gspada (viena grinczia su patalyne, langu ir skūme), ant sąvaitės (nedėlės) samdant, kasztūja į pus-antro doliaro, kur geresnė — pasiekia ir pustreczio. Pras-cziausias valgymas dēl vienos sąvaitės apsirokūja į 4 doliarus. Kad panorētum iszgerti nedidutį stiklą alaus, užmokėsi 5 cen-tus (10 kap.), lygei tiek pat mokama už stiklą kavos, žolinės (arbatos), bandelę dūnos, kurią ant sykio gali suvalgyti ir t. t. Prasta kepurė, peris czerevyku apsimoka dviem ir daugiaus doliaru. Žodžiu sakant dabar aiszku, jog brangumas įvairiu

daigtu dėl Auropėno yra neiszpasakomas. Už tai daugumas, iki prasižiuri mēste, pasilieka su daigtais minētame Kesl-Gardene.

Prasideda jieszkojimas vietu ir darbo. O kad czia taip pigei rastum darba! Ne vienas praszvilpina bejieszkodamas savo paskutinį skatiką, ir jausdamas alkį, o kęsdamas plikį eina melsti mylestybos pas perkupczius, kurie tyko galutinai tą vargszą apgrandyti, ir jei suteikē kokią urksztinę — gerai, o jeigu ne — tai keliauk vėl sveikas į mēstą ir stipk badu arba eik vogti! Taip tai eina atvykusiems, bepiningiams vargszams į Naują Jorką. O gali kitur jiems yra geriaus! Kad tai taip butu, tai visi džiaugsmingi nuvažiūtu ar į Czikagę ar į mēstą szv. Liudviko, ar į aną garbią Kaliporniją Bet sziantdien kaip czia vyksta? Kalipornija apsēsta Kynu, kurie taip pigei atlieka darbus, jog su jais Auropėnas negali eiti lenkty. Czikagėn ir daugybėn viduriniu mēstu Suvienūtose Valstijose pripludo burei Vingru, ir nemažas skaitlius darbininku szmėklinēja iszblyszkę be dūnos; kiti-gi gavę užsidirbti mažumą skatiko, kulvirczeis grįžta į Auropą . . . Taigi supras kiekvienas skaitytojas, jog atkeliavusieji į Amėriką Lietuvei, kurie nemoka nei angliszkos kalbos nei turi piningu, gana vaiposi ir gailinasi Tiems, kurie keliatą metu pirmiaus czia atkeliavo ir jau prasigyveno, eina ne visai blcgai, o ir tai ne visiems. Gailu yra skaityti rasztusį, kurie iszgiria Amėriką prastam žmogui, ir vyresnybės turētu pasirupinti apdrausti anūs iszgyrimus, kada-gi jie ne vieną yra supaikinę ir nuvarę į pikcziausią bėdą. Jau amėrikiszka vyresnybė — kaip sziantdien skaitau angliszkūse laikraszczziūse — grąžina atgal į Amburką žydus, atvažiavusius be skatiko į Suvienūtas Valstijas; ta pati laimė laukia ir keliato airiszku (yriszku) giminiu, kurios badūja ir vaitoja Naujame Jorke

Kas su piningais į Amėriką atvažiūja ir czia ima varyti kokį norint amatą ant savęs, tai gali daug pelnyti. Kalvei, siuvėjai, kurpei, kepėjai, raczei, szikszznininkai, ukininkai — tie visi gali czia kaip kada ir gerai iszsiversti. Tiktai praszau įsitėmyti o ir kitiems apie tai pasakyti, kad dėl to gerumo reikia mokėti angliszkai sznekėti ir turėti piningu; kitaip ir amatininkas atvažiavęs į Suvienūtas Valstijas grįausz isz apmaudo pirsztgalius.

Isz to, ką pasakiau, gali kiekvienas numanyti, jog Amėrikoje yra gana greitai sunkiaus užsidirbti dūną ne kad Auropoje;

už tai visi tie, kurie neturi reikalo apleisti savo krasztą, tegul tauposi namėj, ir jei turi piningu, tegul ima namėj varyti ar amatą ar prekystę — ir tūmi darbu atnesz pelną ir sav ir tėvynei. —

Kad pamatyti kaip Amērikoje žmonės ukauja, nuvažiauvau į Oksfordą — bus kokia 60 myliu nū N. Jorko — ant darbo. Ten tai ne ilgai pagyvenęs pamacziau, kad ukės — vienos vercziasi pienū, kitos — javais, kitos — daržovėmis; pietūse-gi auginamas vynas, medvilnės ir kiti daigtai, kuriu Lietuvei nepažįsta. Kad ukininkas surenka pieną, kiauszius, javus, daržoves — jis ilgai nelaukęs nuveža pardavinį ant gelžinkelio, tenai atidūda agentui, o tas viską mėstan į vieta, jau ukininko žinomą. Czia žmonės norint neturi labai daug žemės — nės *parma* (ukė) tankiausei nesza į 40—60 desintinu — vienok jie laiko gražų burį arkliu ir galvijū ir kiauliu. Valininkai aszvienei (asilai) yra visur gana dideli, stambus, stiprus ir gerai nuszerti. Karvės su dideleis, piningais teszmenimis; avys riebios ir vilną turi stangią, minksztą, ilgoką. Kiaulės vienval garde uždarytos nusipeni ir nutunka. Namai, daržinės ir klojimas — visi trobesei dailei pataisyti ar isz medžio ar isz akmens ar isz plytu. Javus, pievas piauna visur piautuvais, o sugrėbsto grėbtuvais, vyriszkei sutraukia į kupeczius szakutėmis ir sukrovę į arangas veža namon. Javus iszkulia kultuvais. Žemę aria arklais, daržus-gi iszskvarbo skvarbyklėmis (lopetomis). Darbininkas dirba nū pusės penktos adynos rytą iki septintai adynai pasibaigiant vakare; czia darbininkas neturi postuviu arba perpiecziu, kaip kad pas mus Lietuvoje, norint Amērikoje (Suv. Valstijose) vasaros yra daug karsztesnios ne kad musu tėvynėje. Moters tiktai apie namustesirūszia. Liūba gyvūliu ir ukės darbai prigul vyriszkuju. Algos darbininku yra visokeriopos, vienur gauna ant mėnesio 10 doliaru, kitar 15, o kitar 18; prie to gauna valgymą ir buveinę, bet drabužį pats turi pasi-siudinti ir iszsiskalbdinti žlugtą. Trumpai apraszant, tokį tai iszveizdį turi Amērikos laukinei darbai ir ukė. Dirbtuvėse, kasyklose angliu, amato butūse, suprantamas tai daigtas, yra kitoniszkos apmokėjimas. Czia darbininkas gali užsidirbti 40 iki 70 doliaru ant mėnesio, bet turi ant savęs gyventi. Tiktai nesitikėkite atvažiauvę, kad jus prilįsite prie tu darbu. Amērika perpildyta darbininku, kurie moka ir geriaus darba dirbti ir angliszškai szneka ir yra pripratę prie karszto oro.

Pagrįžęs į Naują Jorką radau gromatą parėjusią iš Springfildo nū vieno brolio Lietuvio, kurs man praneszė, kame gyvena geri musu brolei ir darbininkai. Asz gavęs tokią žinę, tūjau pajieszkojau gyvenimą tėviszkainio arba ukėso (cza visi žmonės yra lygus, ir kožnas vadina savę ukėsu, „obivateliu“) Mikolo Tvarausko, žmogaus, kurį Lietuvei turi arcziaus pažinti. Žmogus tai smulkaus augumo, liesokas, yra jau daug pergyvenęs. Jis savo tėvynę Lenkiją (nės jis yra gimęs Lenku) paliko pabaigus maisztui 1863m. Pagyvenęs Auropoje jis atvyko į Amėriką ir pabernavęs prie ukininko ėmė ant savęs varyti spaudėjstės amatą, bet czia jį nelaimė isztiko — jo įtaisai sudegė ugnyje. Palikęs be nėko, brolis Tvarauskas įstojo į skardinę, dirbtuvę, czia dirbo mažnę pusantru metu, ir sunkei apsirgo; buvo, matai, prigėręs dulkiu skardo ir tos jam sveikatą suardė. Ilgai pasirgęs, negreitai tas brolis pasigavo; o pagijęs griebėsi už blėtinio amato, ir pelnė mažumą piningu. Tūmet jis vėl įsigamino raides (litaras) ir ėmė spauzdinti lapelius pakvietimo, aplanku laiszkelius, apgarsinimus ir t. t. Ant galo, 1879m. jis paleidė į szvietą „Gazėtą lietuviszką“, apie kurią žemiaus pasznekėsime. Sziantdien tas žmogus tebevaro savo spaudėjstės amatą, tiktai ką nebspauzdina liet. laikrasztį, kadagi musu brolei Lietuvei nėra labai kritus ant skaitymo kningu ir laikraszcziu, jie „neužsipūla“ ant ju. O tai asz pas tą brolių Tvarauską pirmiausei pasigarsinau. Buvo tai szventa diena. Tą dieną visi darbininkai yra atlikę nū darbu, už tai susibėga į kruvą, padaro jaunimus ar kitokius susirinkimus. Taip tai ir tą dieną — buvo tai 20 d. liepos m. 1884. — Lietuvininkai buvo apgarsinę kelsę savo susirinkimą dėl apsznekėjimo savo bažnytiszku reikalu. Nuėjova į susirinkimą ir mudu su broliu Tvarausku. Radome czia į 100 susirinkusiu Lietuviu — vieni jauni, kiti viduramžei vyriszkei, bet visi petingi ir žaliukai, gana patoge, apsitaisę, taip kad, jeigu jie lietuviszcai nesznekėtu, nei pažinti kitą nepažintum, jog jis yra Lietuvis. Susirinkimas nusiskyres vyresnybę — virszininką, rasztininką ir piningių — ėmė sznekėti apie reikalingumą Naujame Jorke kuningo Lietuvio. Antjo izlaikymo reikia piningu, už tai ėsantiejie susirinkime paraszė savo pavardes, padarė antraszus ir pažadus, kiek katras mokėšes kožną mėnesį kuningui Lietuviui, kadą jis parvyks į mēstą. Kadapasibaigė reikalai susirinkimo, tai vienas Lietuvininkas balsei visiems girdint perskaitė „prospektą“ „Auszros“, kurį Amėrikos Lietuvei tiktai į tą laiką tebuvo apturėję. Visi pa-

gyrė gerus norus ir darbus „Auszros“, pasigėrėjo „grynumu“ kalbos „prospekte“ ir ne vienas užsiraszė vietą, kur jinai isz-eina, žadėdamas ją parsisiųsdinti. Tai vis manę padrašino. Asz pasipraszęs balso nū virszininko maž daug tokeis žodžeis pasznekinau susirinkimą:

„Brolei ir vyrai! Visi esame iszsikraustę isz tėvynės ne dėl paleistuvystės, ne isz tinginiavimo, ne dėl prisižiurėjimo gro-žybiu svetur, bet gainiojami vargu, prispausti bėdomis gyvenimo, persekiojami vyresnybiu. Taigi vargai mus atskyrė nū tėvu ir nū tėvynės! Bet mes visi tą tėvynę nesziojame savo szirdyse ir jausmūse. Jau ir pats sziandyksztis susirinkimas parodo, jog mes norėdami palaikyti savo kalbą ir tautiszką atskirumą geidžiame turėti lietuviszka kuningą. Musu mąstys ir dar-bai tempia mus į pavėsį musu saulėtos tėvynės. Bet tiktai jausmai pavienam pavienu žmoniū traukia prie tėvynės; tą jausmą mēs tiktai skaitome savyje, bet kiti apie tai nėko ne-žino, nēs mes jiems apie tai nepasakome, kadaži neturime laikraszčio. Jaugi musu vienas brolis 1879 m. mėgino laik-raszti Lietuviams patiekti, bet Lietuvei mažai teturėjo spēkos dėl jo iszlaikymo; laikrasztiš pliumptelėjo į vandenį. Ir szian-dien butu gana sunku czia iszlaikyti laikraszti dėl mažumo skaitancziū broliū. Mes už tai turime jieszkoti svetur laik-raszti tokį, kurs padātu ir mums ranką, o priegtam mums su-teiktu ganėtiną kaupą žiniū isz tėvynės. Kiek asz žinau, nei vienas kitas liet. laikrasztiš mums geriaus neatpūla kaip „Auszra“, apie kurią czia buvo ką tiktai skaitoma. „Auszra“ pritinka prie visu — „ir mokitu ir nemokitu, turtingu ir vargužiū“ ir dūda įzvilgi į gyvenimą musu toli gyvenancziū broliū namiszkiū. Taigi mes mėginkime savo sąraisziū su tėvyne parodyti tūmi, kad parsisiųsdįsime „Auszra“ į savo kraszta ir kad patys į ją pa-talpinsime žinias apie tai, kaip mums sekasi svetur gzventi. Norint perskirti esame marėmis, bet parodykime, jog esame suvienūti dvasėmis ir szirdimis. Kad busime vienybėje, musu ir dusavimai ir kentėjimai ir vargai, svetur pakelti, nenueis ant nēku — nēs parodys musu broliams tėvynėje, kaip reikia gyventi ir apie ką mąstauti. O tas pamokslas yra labai bran-gintinas. Leiskite, idant asz baigdamas savo trumpą sznektą atidūciau pasveikinimą tikriems Lietuviams, Amėrikoje gy-venantiems, o ir broliams likusiemsiems tėvynėje. Visi sveiki—gyvi!“

Tūmi ir pasibaigē susirinkimas, visi ējome ad penates. Bet asz grįžau ne tuszczias, nēs rankose nesziau gniuzį lietuviszku rasztu, kuriūs parējēs tūjau ėmiau skaityti ir perskaitēs szitai raszau trumpą ju peržvalgą; taigi darau dėl žinios broliu Lietuvoje apie tai, ką iszeivei įstengē parengti svetur dvasisz-kai. Ta peržvalga gali iszveizdēs Amērikos Lietuviams ėsanti asztri, bet man regisi, jog visi, kurie myli teisybę, pasakys drauge su manimi — carus est amicus, carior veritas. Antrapus kri-tika pažadina dvasę ant darbo, sukusztna mąstį, už tai atnesza naudą tėvynei; o juk kritika, kuri pasiremia ant tikru buicziu, neužgauna žmogaus, norint jinai parodo jo silpnumą; kritika parodo ir tai, kaip jis gali paszokti isz žemumos į augsztį.

Paminėjau augszcziaus, jog br. Tvarauskas leidē į szvietą liet. laikrasztį. Tai gana yra įstabus daigtas, kad tas vyras, budamas Lenku, dirbo ir dirba dėl Lietuvos. Vienoje kningutėje, apie kurią kitą sykį pasznekėsiu, jis raszo apie savę: „Esu czystai Lenkas, bet tarp Lietuvininku užaugęs, 12 mete aml žiaus savo, iszmokau ju kalbą, o pamylėjēs jus procevoju dė jusu ir procevoti nenustosiu.“ Toks tai vyras nevienam tikram Lietuviui gėdą padaro. Kūmet Lietuvis trina nugarą į sieną, ir vaiposi isz broliu neszancziu dvasiszką paszalpą tautai, svetimi matydami musu silpnumą, griebia už plunksnos ir rodo, jog prideri Lietuviams pasirupinti apie rasztą. O sve-timu darbininku Lietuvei turi gana daug; neszneku apie vyrus, gyvenanczius Maskolijoje, ir rakinējanczius musu kalbą; primenu tiktai prusiszkūsius laikraszcziaus, kurie mažne visi yra sveti-mose rankose. Taip tai ėsant, kam bus įstabu, kad czia tiktai mažuma laikraszcziau ir kningn tēra raszyta lietuviszkoje dva-sėje. Nūsvetimtaucziu žmoniu negalime reikalauti, idant jie jaustu lietuviszakai ir mus penētu lietuviszakai pataisytu penu. Kaip kur kas yra augęs, tenlink jis ir traukia. Jog tai pritinka ir prie br. Tvarausko, pamatysime prisižiurėje į jo rasztus. An-trapus jis ir pats savo mąstį neslepia, nēs sakēsi užrustinęs viena diktą Lietuvį, gyvenantį Paryžiuje, savo priepažintimi, kad norįs Lietuvius sulenkinti. Žiurėkime, kaip brolis Tva-rauskas tą darbą dirbo ir kaip jam sekēsi.

N. 1. „Gazietos Lietuviszkos, raszto paszvesto dėl Lietuvininku Amērikoje“ apsiskelbē szvietui sabatoje 16 d. rug-piuczio 1879 m. Naujame Jorke. Ir kaip-gi pakalbino Lietuvi-

ninkus tas rasztas? Pirmame numeryje randame gana ilgą įžengą, kurios įtalpa sutrumpinta tokį parodo turinti kandūlį. Mes visi palikdami savo gintinę, mažu ant visados, turėjome verksmingą szirdį. Juk ir sziantien visitebelaukiame iszliūsavimo savo tėvynės nū deguto, kuriūmi per szimtą metu prisigėrusi buvo. Gana musu broliu gaiszo kariaunose ir namėj — tikėjimą persekiojant. Mes-gi Amėrikoje ėsame laisvus, už tai galime įsitaisiti ir laikrasztį, kurs mus sulygintu su kitomis tautomis; o tai juk 1) ir mums iszeiviams garbę padarys, kad svetur iszموكę skaityti ir sunkei dirbdami darbus įgyjome dvasiszką įrankį, ir 2) mes czia gausime pamokinimą, tapsime akylesneis, nės daugiaus patirsime žiniu. Musu brolei Lenkai turi keliatą laikraszcziu jau senei, o ant mano pakvietimo 1874 m. mažai kas tepasigarsino, nės žmonės buvo tamsus. Sziantien už tai susitarę iszlaikykite liet. spaustuvę, kuri jums ketina pasiųsti maldu kningas, rasztą szv., istoriją, apraszą žemės ir visokias pasakas. Ant galo 3) mes galėsime broliams namon pasiųsti rasztus isz taip tolo ir jiems pasigirti, kad Amėrikoje nėkas neuždraus mums nei spaudzinti nei skaityti naudingus rasztus . . . Senovės gadynėje laikydavo žmogų tamsybėje dėl to, kad tas dirbtu kaip jautis junge, o tas bėdnas darbininkas neturėdamas jokio apszvietimo mislyjo, kad jau taip turi buti, kad Dievas jį ant to tiktai sutvėrė, bet asz sakau prieszingai, tai neturi buti ir negali buti, žmogus kožnas yra sutvertas vienaip ir visi turi tą paczią lygybę, tą paczią valę ir tiesą.“ — Kaip kad tąsą tos įžengos ir tolesnį iszaiszkinimą randame tolimesniūse numiriūse laikraszczio. Taip antai n. 3: Jonas Baisusis vargino savo žmones, „gyvus piuklu piovė, kalė ant poliu (smaigcziu), rankas, kojas kirto ir t. t., o tas bėdnas žmogus nepažindamas savo tiesu visur pasidavė paslankei.“ Sziantien-gi žmonės įgavę mokslą keliasi ir reikalauja palengvinimo. O tai vis mokslo kalczia. N. 13: Mes Lietuvei glauskimėsi prie Lenku, nės „visi ėsame iszeivei isz tos paczios tėvynės . . . motyna musu suriszta kenczia nevalę“ . . . stengkimėsi jai neszti globą „tikrai broliszką be jokio užvydėjimo ir prasivardžiovimo, kaip tai yra paprasta vadinti, tas Poznanczikas, tas Mozuras, tas Lietuvininkas, kitas vėl kitaip. O! ne, to nedarykime, netėszykime savo neprieteliu, stokime visi kaip vienas ir pasakykime: ėsame Lietuvininkais ir Lenkais, ėsame visi broleis vienos motynos, tegul

mato persekiotojai, kad visi netiktai savo žemėje, bet ir svetimoje szalyje vieni kitiems padūdame ranką.“

Dabar matome, jog rėdikas „Gazėtos“ pasidėjo dvejoją uždūtę: *pakelti Lietuvius kaip tautą ir jūs dvasiskai suartinti su Lenkais*, kadą pertruko raisztis polytikiskzas. Aiszku, kad tai gilei apmąstauta polytika. Žiurėkime, kokie bus to darbo vaisei. (Toliaus bus.)

Pataisymas.

Raszte „Lietuviu raszliava“ (n. 1—3 „Auszros“ 1884 m.) p. Dagilis padavė (l. 26.) ir vieną įraszą ant atrasto auksinio indo senovės lietuviszku Daku žemėje (szios dienos Vengrijoje). Įraszas graikiszkomis (ne lotyniszkomis) literomis sekancei iszrožytas:

βουλδ. ζοαπαν. τειση. δυρε.
τοιγη. βου. ταουλ. ζωαπαν.
τατρογητζειγη. ταιση.*)

Įraszas szitas randasi ir J. G. Kuno knigoje „Forschungen im Gebiete der alten Völkerkunde. I. Teil. Die Skythen. Berlin 1871. S. 235“, isz kur asz jį czionai padūdami. Jau Szafarikas buvo užsimanęs įraszą už slovėniską pripažinti, užtėmyjęs neva žodį „župan“, nors ir szis sloveniszkoje kalboje svetimas žodis isz lietuviszkos paimtas (skaityk mano raszlą „Žiponas ir žiponė“, kurs veik bus atspaustas). Atskaitymas tikras įraszo nėra lengvus, nėra kūne visi žodžiai sutrumpintai

*) Virszuj iszspaustą eleniszką (gelioniszką, grėkoniszką) raszlą neatbutinai reikėtu iszluksztenti, nėra tai yra ne menkos vertybės turėti tokį seną paminklą gentiszkos praeitinės. To dėl meldžiame kiekvieną gentaitį, beje, kiekvieną szviesuną — mylėtoją lietuviszkos gentės arba nors lietuviszko liežuvio, idant teiktusi mums tą paslėptinę iszreikszi, už ką szirdingai pasidėkavosime! Kad tas paraszas yra tikrai lietuviszkas, nėra negal abejoti, bet ir asz pripažistu su ponu d-ru Bas., kad sustatymas p. Dagilio „Auszroje“ nesutinka su paraszu eleniszkomis literomis, kaip augszcziaus nurodyta. Kad butu žinoma, ar tas paraszas yra sustatytas pagal padėtąjį ant minėto auksinio paminklo, ar visi punktelei ir atstumai literu ir žodžiu, kaip ir eilucziu, prigulinczei nuženklinta, bandycziau ir asz savo dumą iszreikszi, dabar sunku yra tardyti be tos žinės. Man rodosi, kad minavojimas žiupono du sykiu negal buti izmanomas vienaip: jeigu vienoje vietoje iszsimano kaip *župonas*, tai antroje tur buti izzmanomas kaip *župonui* ar *župonystė*.

iszrožinti. Norįs asz, drauge su p. Dagiliu, pripažįstu, tik su lietuviszkos kalbos paszalpa įraszą iszgvildenti galima, bet „Auszroje“ padūta jo skaitymą negaliu pripažinti už tikrą. — Nereikia nė sakyti, kad butu malonu, jeigu vienas-kitas skaitytoju musu bandytu įraszą iszgvildenti . . . J. Bs.

Gromatu skardinė.

Antanui isz Bugnu. Tamstos žinē prisiūsta 31. grūdžio praėj. m. yra musu rankose. Dėkui, taps suvartota.

Aszakai. Tamstos rasztas apie skruzdėles yra naudingas ir dėl to bus iszspaustas.

T. J. L. Tamstos „Atsiliepinimas Rusu ir Prusu Lietuviu“ ir notos giesmės „Garbē pasaulėje“ atėjo iki musu. Taps pritingancioje vietoje sunaudota.

Ksav. Vanagėliui. Tamstos eilės „Gaidys ir deimanto grudas“ kaip ir žinē isz Lietuvos taps tai Auszroje, tai kur kitur patalpintos.

T. Linkui. Poėmatai „Jaunas Vytautas“, „Algirdos myris“, „Gimtinė“ atėjo į musu rankas. Byrutą turime iki sziu eiliu:

Paskui namon ji isz lėto sāv ējo,

Dumoj paskendus' žemyn vis žiūrėjo.

Žinē apie tai, kad valdžia visus mokitus vyrus Lietuvius žada į mokslavietę patalpinti, kožną szirdingą musu giminės draugą pradžiugina.

Plebėjui. Tamstos isztrauka isz gudiszko laikraszczio „Nedielia“ atėjo; acziu. Taps suvartotas.

D-rui Bas. Rasztas „Isz praeigos musu. VI. Kas tai yra daina?“ atėjo; taps sunaudotas.

T. L. S. Vilniuje. Tamstos suraszytos eilės apie Lietuviu veikalus apturėtos. Taps suvartotas.

T. Žuikiui. Tamstos eilės „Dyvai prascziokėlio“ ir „Pelė ir katinas“ atėjo; jos taps patalpintos.

D-rui J. Karł. Heidelb. Tamstos prēnumeraciją ant Auszros priēmėme.

Paskiejie trys žodžei tur skambėti ar *Župamui Tagrugeczingėnu* ar *Tagrugeczingėnu taisė?! Ar vėl galinis žodis taisė* netur buti iszmanomas *teisi* arba *teisei*? Ar gal buti: *Taigi buk tavo valdžia, župone, Tagrugeczingėnams teisi?* Pirmoji eilutė bene skambės priartinime: *Be valdancziam župonui teisi daugumenė?* Kaip norint yra, butu gerai, kad kas „Auszrai“ nuraszytu, nuēmės tikrą paraszą kalboje ēsanczio paminklo, su vis taip, kaip ant jō randasi, be apleidimo menkiausiu ženkleliu, arba kad pats isztardēs savo mislį padūtu. Nėko nekliudo apsirikimai; ko vienas negal atspėti, pagelbēs antras ir treczias. Nėks ant svėto žinēs visu mokslu negal savo protu apimti, nėra ta yra begalinė.

Javliatgalumas.

Apgarsinimai.

LIETUVISZKAS

AUSZROS KALENDORIUS

ant 1885 m.

iszėjo ir tur savyje laksztu XXVIII ir 72. Jo įturis: Szven-
 cziu, atminties ir vardu dienos pagal seną ir naują gadynę, oro
 atmainos, mėnesio bertainei, žydu szventės, saulės tekėjimas ir
 nusileidimas. — Czėso rokundas. — Apie užtemimus mėnesio.
 — Apie meto laikus. — Vyriausios valdancziosios giminės
 Auropoje. — Žemaicziu, Augsztosios ir Prusu Lietuvos met-
 turgei. — *M. Sl.* Paslaptinei mislei. — *J. Bs.* Latvei, Igau-
 nei ir Lietuvei. — *J. S. Kūksztis.* Apie Mindaugą. — *P. Tru-
 pinėlis.* Nusidavimai Lydos pilies. — *D-ras G. J. J. S. isz/Gr.*
 Kas kaltas, giesmė. — *Eglė.* Laksztangė, giesmė. — *J. San-
 kunas.* Garnys, giesmė. — *V. Vaicz.* Meilė tėvynės, giesmė. —
M. Sl. Graudus atsiminimas tėvynės, giesmė. — *M. Sl.* Link-
 smybė, giesmė. — *M. Jankus.* Raudonkrutinis. — *Jonas Szlūpas.*
 Zvilgis į lietuviszką raszliavą. — *Norkus.* Kranklys, giesmė. —
Eglė. Onytė ir Joniukas, giesmė. — *P. Trupinėlis.* Sugrįžimas
 tėvo, giesmė. — *P. Trupinėlis.* Skendenys, giesmė. — *Vyturys.*
 Atradimas druskos Žemaicziūse. — *J. A. V. L.* Szviesa, giesmė,
 — *Eglė.* Trys medžei, giesmė. — *P. Trupinėlis.* Keleivei ir szu-
 nys, giesmė. — *Eglė.* Dūkit' man ranką, giesmė. — *X.* Musu
 rupesczei, giesmė. — *J. Szl.* Apie džiova arba džiūtį. — *J. Szl.*
 Kaip reikia globti žmogų nelaimėi isztikus. — *J. Bs.* Liubė-
 riszka kalba. — *A. B.* Jūkai. — Apgarsinimai.

Prekia su persiuntimu per rubežių 35 kap., 50 eks. ant
 sykio imant po 20 kap. — Kalendorius gaunamas „Auszros“ rė-
 dystėje (*Martynas Jankus Bitėnai per Lumpėnus — Lompōnen,
 Ost-Preussen*).

„Niamuno Sargas“,

laikrasztis, praneszką broliams Lietuvininkams žines isz Lietu-
 vos ir isz svetur ir užtariās ju giminės ir kalbos reikalus ir da-
 lykus, rėdomas *Jurgio Mikszo,* Ragainėje, iszeina kas nedėlę
 karta, pavyzdyje „Tilzės Keleivio“, ir kasztūja ant bertainio
 meto 35 pf. = 18 kapeiku be nusiuntimo. Iszsiraszymus priima
 visos prusiszkosios pasztos, visi gromatneszei ir pati spaustuvė
 (*J. Syberto*) Ragainėje (*Ragnit, Ost-Preussen*).

„Niamuno Sargo“ rėdystė.

„Auszros“ redysteje (Martynas Jankus, Bitenai per Lumpenus — Lompönen, Ostpreussen) galima pirkti szias knygas:

- 1) Auszra pernykszcziu metu, visa už 3 rubl. su nusiuntimu.
- 2) Miglovaros rasztai: Įvairios eilės. Pirmas plūksztas 32 pusi didž. pavyzdyje. 25 kap.
- 3) Drazdausio svētiszkos irsventos giesmės. 16 pusių. 15 kap.
- 4) Nėrio trys pamokslai apie gspadorystę dėl gspadorių sodiecziu. 43 pusės. 15 kap.
- 5) Dagilio lietuviszkas szilupynys. Eilės. 16 pusių. 5 kap.
- 6) Kalendorius, lietuviszkas Auszros, ant 1884 m. 112 pusių. 15 kap. (numažinta prekia).
- 7) Kalendorius, lietuviszkas Auszros, ant 1885 m. XXVIII ir 72 pusi. Prekia su nusiuntimu 35 kap., 50 eks. ant sykio imant po 20 kap.
- 8) J. I. Krasziausko Vytoliorauda. 320 pusių. 1½ rublio.
- 9) M. Jankaus liet. sen. dainos. 36 pusės. 15 kap.
- 10) — sztuk. dainos. 16 pusių. 5 kap.
- 11) Vyturio tėvynainiu giesmė. 24 pusės. 15 kap.
- 12) Jono Basanavicziaus Oszkabaliu dainos. 1884. 48 pusės. 25 kap.

Parpupeziam 50 eks. vienos knygos ant sykio imant, dū-dame 33⅓ % rabato (leidžiam už du treczdaliu prekios). Pridūtosios prekios yra be nusiuntinimo į vietą. Pirkėjams meil-lyjant, galima knygas į parubežį be prekios padidininimo nusiūsti.

Per „Auszros“ redyste dar galima gauti:

Kunigo Olechnavicziaus pasakos, pritikimai, veselės ir giesmės, 187 eks.

Jonas isz Svislocziaus, 10 eks.

Litaniijos su maldomis, 4 eks.

Į t a l p a.

1) L. „Auszra“ skaitytojams, eilės, l. 1. — 2) *Jūzapas Miglovara*. Buk pagirta, žemė tėvu musu, l. 3. — 3) *Petras Trupinėlis*. Piastu duktė, eilės, l. 6. — 4) *J. K. Sz.* Giltinė ir avykirpės žirklės, l. 10. — 5) Isz Lietuvos, l. 13. — 6) *Vėversys*. Lietuva ir jos sunus, eilės, l. 21. — 7) *J. Szilupas*. Gromatos isz Amėrikos, l. 22. — 8) *J. Bs.* Pataisymas, l. 29. — 9) Gromatu skardinė, l. 30. — 10) Apgarsinimai l. 31.

Gromatas, rankraszczius ir piningus į Auszros rėdyste siuncziant reikia sziokią antraszą padėti:

Martynas Jankus, Bitėnai per Lumpėnus
(Lompönen in Ost-Preussen).

Už rėdyste atsako Martynas Jankus, Bitėnai per Lumpėnus.
Spauzdinta už piningus skaitytoju „Auszros“ pas
O. v. Mauderodę Tilžėje.

AUSZRA.

Laikrasztis iszleidžiamas Lietuvos mylėtoju.

N. 2 ir 3.

Tilžėje.
Už vasarį ir kovą.

1885 m.

„Auszra“ iszeina Tilžėje 20. kožno mėnesio pavyzdyje knygutės 32—48 pusiu. Prekia: ant metu 4 rubl. = 4 mark. Atskiras num. 35 pf. = 35 kap. Apgarsinimai, „Auszros“ rėdystėje priimami, kasztūja už kožną pusiau dalitą eilutę po 20 pf. = 10 kap., „Auszros“ skaitytojams pusę tiek. Vokietijoje galima „Auszra“ prie kožnos cėcoriszkos karalyszkos pasztos parsikviesdinti.

Buk pagirta, žemē tėvu musu!

II.

„ Das sind die Weisen,
„Die durch Irrtum zur Wahrheit reisen.
„Die bei dem Irrtum verharren —
„Das sind die Narren.“

Rückert.

Gerai sako: be neteisybiu arba paklydimu negalėtumėme pažinti ir teisybės. Ir isz tiesu, kad visi butumėme teisingais, nebutu visiszkai nei jokiu neteisybiu ir tada paczią augszcziausiaję teisybę nebežinotumėme kaipo esybę visu teisiausia. Tur buti ir tvirti tarp žmoniu neteisybės, per kurią teisingi užsipelno sav amžiną gyvenimą. Tur buti ir paklydimai ant svėto, idant žmonės galėtu klaidingus kelius nū teisiuju iszskirti. Ir tiesaus medžio negalėtumėme tiesiu vadinti, kreivo medžio nėkad neregėję.

Visūse slūgsniūse giminės svėto ir visūse stonūse atsiranda paklydimai, kuriūs yra likęs patsai

sutvertojus dėl žmogaus patyrimo, kuriam įdavė da-
lelę savo esybės, idant jį padaryti amžinai laimingu.
Augsčiausia teisybė vienok nedūda žmogui amžinos
laimės be nūpelnu, plustancziu iš gero atlikimo par-
eigu, mums taje teisybe uždūtu. Turėdami valną
valę ir visoki pragumą ant uždarbavimo, mes žmo-
nės galime pagal savo iszmintį ir norą, ar pelnyti,
ar trotyti dangaus dovanas. O idant butu didesnis
musu nūpelnas, yra padėtos tam tikros kliutės, su
kuriomis grundamasi iszkencziame priliktą datyrimą;
arba tame datyrimo nupūlę trotyjame visus nūpelnus
žmogui pažadėtus.

Kaipo ant veido žmogaus atsimusza visos jo
duszios pajautos, taip ant visos svėto giminės galime
skaityti sutvertojaus valę. Viena gentė kilsta, auga;
kita krinta, nyksta. Pirmame karte visados matome
gerą rėdą, savytarpyje vienybę su karszta meile ir
didelę dorybę su geru užlaikymu įstatymu ir parė-
dymu vyriausybės. Antrame-gi karte priežastį gen-
tinio nupūlimo vis matome nedorybėje, nevienybėje,
neteisybėse, nesutikime, didžiausiūse papiktinimūse,
paklydimūse. Lygia dalimi ir Lietuviu gentė turėjo
visokias praeigas: tankei aną istorijoje matome pa-
sikelianczią ir vėl krintanczią; ir tykai vieszpatau-
janczią ir kariaujanczią; ir sveikai gyvenanczią ir marais
mirstanczią. O vis tai tikosi ne kitaip, kaip tik iš ap-
veizdo pagal nūpelnus senu Lietuviu. Kaip praėitinėje,
taip sziolaik ir atentėje buvo, yra, bus pagal musu gentės
vertybę. Kokia bus vienybė, tokia ir galybė; kokia
teisybė, tokia ir laimė; kokia artimo meilė, tokios
ir Dievo loskos; kokia dorybė, toksai ir pasisekimas.
Amžiu rankomis iszardyta Lietuva, jau vargei be
surankios į vieną vietą atskiras savo dalis: nės
perskyrė Lietuviu gentę visokios kalbos, jei nepri-
gulinczios, įvairus tikėjimai, įvairios valdzios ir įvairus
budai. Visitie įvairumai rodo, jog nors sziaudien isz nu-
mirusiu prisikeltu patsai Gediminas, ir tas atjieszkojęs
visą savo provą nebežinotu, kaip sutapyti visus tėvynės
gruvesius. Sunku be galo jam butu sutaikyti visus
Lietuvius savytarpyje. Ne taip didelis butu vargas

dėl atskiru plotu, įvairiu tikėjimu ir kalbu įvairumo, bet dvasiszkas musu svėto paklydimas tikrai nedūtu pacziam Gediminui ilgai karaliauti: dėlei nesutikimu ir nedorybiu, norint nenorint, turėtumėme išz naujo pasidūti po svetima valdžia ir tai po valdžia tokia, kuri sumanytu geležinėmis rankomis turėti mus savo galybėje; nės ir taip ēsame pilni piktybia; mus ko-roja įstatymai už visokius peržengimus, o mes nepaliaujame artimui neteisybę daryti; klausomėsi bažny-czioje pamokslu, o namon parėję išz tu pacziu pa-mokslu jūkūjame, atsidūdami ant paleistuvyscziu ir girtybės. Visos tos piktybės neįstengs tėvynėje įtaisyti gero rėdo, teisios provos ir teisingo sudo.

Taigi ant to viso atsiminę ir nenorėkime įvesti dėl savęs naujos polytikos. Tegul valdo mumis, kas valdo; jei tik teisingai, bukime visi dėkingi. Budami liūsais nū vedimo polytikos, turėsime daugiau czėso apokūti kitus reikalus ir veikalus gentės ant garbės tėvynės savo. Kurie kaip įmanome, budinkime visus stonus išz paklydimu, vadindami prie dorybės. Pasijuskime stovį ant klaidingo kelio, suszaukę vienas kitą į draugystes; bureleis vaiksycziodami, neklai-džiosime. Įmkime kožnas savo darbą, dirbdami kru-vomis kas prie žagrės, kas prie skliuto, kas prie varstoto, kas prie plunksnos; kas kupczystėje, kas kunįgystėje, vieni kitiems neužvydėdami, taikykimėsi savytarpyje. Bagoczei nenėkinkime vargdieniu, vargdieniui bukime pakarnus ir dėkingi szelpėjams. Ponai neskriauskime tarnu, tarnai neszokkime į akį gaspadoriui. Žodžiu sakant atsikreipkime nū pakly-dimu ant teisybės kelio, gyvenkime dorybėje, o saldu bus mums kitą dieną geroje sutartinėje drauge atsi-liepti: *Buk pagirta, žemė tėvu musu!*

Piastu duktė.

Apsaka apie Lietuvius 1282 meto. *Petro, Trupinėlio* perdėta.
(Priemazga.)

XXIV.

Prie vieno stalo ant kiemo pilėje
Lenkai, Lietuvei linksminas suėję;

Anukai Piastu Lietuvius vaiszina,
Vyną kareiviams dūsningai dalina.
Po pirmą taurę iszgerē Lietuva
Už savo brolius, kurie kovoj žuvo;
Antrą ir trecią — už tėvynę savo
Ir kad su Lenkais susibicziuliavo;
Linksminas drauge — apmauda isznyko,
Tartum tarp savęs nėko nesipyko!

XXV.

Namūs Kunrado pūta dar didesnė:
Skanesni valgei, gėrimai brangesni;
Prie stalo sėdi vadas prieszais vado:
Traidenas musu priesz Lenku Kunradą.
Kalba tarp savęs nū žirgu, nū kurtu,
Nū didžiu elniu tą dieną nudurtu;
Ona nū kaktos nužėrus' tik plaukus
Žiuri į Traidną ir žodžius jo girdi;
Tartum ji džiaugias, tą svecią sulaukus' —
Kas gal suprasti moteriszkiu szirdį?!
Kartais užrauda lyg ūga raudona,
Kad į Lietuvos pažiuri valdoną —
O to nežino, kad akelėms savo
Lietuvos liutą kaip gautė pagavo.
Bet reik žinoti, kad karalius tyro
Nemoka slėpti, kas jo galvoj yra!
Negali kęsti jo krutinė druta
Daugybės jausmu, kurie szirdyj kruta.
Taurę į ranką paėmęs pakėlė:
— „Kunigaiksztėnė, už jus' sveikatėlę;
„Skaisti duktė jus'! pasakysiu staczei:
„Dūkite Oną, dūkit man už paczią.
„Toks jau papratims musu Lietuvoje:
„Tū lupos reiszkia, ką szirdis dumoja:
„Mano gėrybės, didis žemės plotas
„Dukterei jusu bus padovanotas.
„Ji savo dievams, asz savo tarnausiu
„Ir jos tikybės nėkad neužgausiu;
„Doringi žmonės mano Lietuvoje
„Kuniges tartum dievaites gūdoja!“

— „Vade Lietuviu, asz esmi tik žmona“,
Atsakē motē, „asz tinku malonai;
„Bet reik paklausti kunigą Kunradą,
„Ar dūti savo tav seserę žada?“
— „Ona“, klausē tas, „nori, ar nenori?“
Bet tik užkaito mergelē padori.
— „Traidnas“, tarē ji, „yr pergalėtojas
„Pagal jo valę tegul vislab stojas;
„Lai tavo, motyn', iszpildysiu norą,
„Dovana busiu už jo darbą dorą.“
Ir taip Traidenai savę pažadėjo,
Klaupē priesz motę ir verkti pradėjo.

Užbaiga.

Gali but, man sakysit: dar baigti nereikia,
Mus' jauniejie į poras neina taip veikei!
Bet atleiskit — nēs szitas gražus padavimas
Ne isz mano pramonės, bet isz kniūgu imas.
Kiekviens amžis tur savo budą, papratimą,
Kiekviens žmogus vis peikia paprotį svetimą.
Ir szitas padavimas juk teisingas yra
O dailios Lenku mergos ir Lietuvos vyrai!!
Gražios akys doringu mergeliu Lenkijos
Sutirpina Lietuvį, kaip vaską žarijos.
Juk ne gēda didvyriui, kad radęs grožybę,
Sumažina apmaudą, sulaiko narsybę.
Ne gēda giesmininkui, o brolei, ne gēda,
Kad svētui tokius darbus didvyriu apgieda!
Kiekviens darbas doringas bus dar naudingesnis,
Kad taps jis apgiedotas, tai bus ir gražesnis.
Brolei mano Lietuvei, jei szii pasakėlē
Szirdyse jusu meilę tėvynės pakėlē —
Taigi, meldžiu, skaitykit — daugiau paraszysiu;
Tik Lietuvą mylėkit — szirdingai praszysiu.

G a l a s.

Biržio 2. dieną 1884 m.

Schleicher'is apie Lietuvius.

Vardas mokinto vyro, parasziusio kūne pirmą
moksliszką gramatiką lietuviszkos kalbos, yra vienam

kitam zinomas; menkiaus pažīstami jo rasztai apie kelionę po Lietuvą, nēsa tie rasztai, ūzrubežiniūse laikraszečiūse patalpinti, ne dēl kožno prieinami. Apsiimu to dēl czionai trumpai, kaip galint, kruvon sutraukti jo keleiviszkus ir kitus apie Lietuvą rasztus, pasitikēdamas tūmi nurodysēs skaitytojams savo nors vietas, kur platesniu apie Lietuvą žīniu galima jieszkoti. īpaczei tiems, kurie Lietuviu praigą artesnei pažinti geistu. Antra, ne menkos vertēs yra, ką Schleicher'is sako apie Lietuvius ir juju kalbą.

Augustas Schleicher'is, isz priegimties Vokietis, vasaroje 1852 m. Lietuvoje apsilankē, lietuviszkos kalbos besimokindamas. Tū met jis buvo propesoriumi prie universitēto Pragoje, ir savo kelionę atliko su paszalpa mokslu akadēmijos Vindobonēje (Vienoje). Kaip szīandien tulas mokintas vyras prisidingi keliauti į Maskolijai priklausanczią Lietuvą, kad netaptu maskoliszkos palicijos persekinētas, taip ir Schleicher'is neatsidrasino Maskoliaus rubežiū peržengti, kalbą lietuviszką mokindamasi ir ją beisztyrinēdamas. Jis pasikakdino tik su Prusu Lietuva; gyveno jis czionai Smalininkūse ant rubežiaus, Kraupiszkoje, Kursziūse, pas Pilkalnį, Kaukēnūse, Budvieciūse, Prēkulėje, prusiszkoje Kretingoje, Klaipėdoje ir k.; trusēsi taipogi Karaliaucziaus „paslēptiniū arkyve“. Isz jo rasztu: „*Briefe an den Sekretär über die Erfolge einer nach Litauen unternommenen wissenschaftlichen Reise*“, patalpintu mokslu akadēmijos laikrasztyje: „*Sitzungsberichte der kaiserl. Akademie der Wissenschaften zu Wien (1853. Bd. IX., S. 524—558)*“ mes gausime žinoti, jog jam tarp vargingu žmoniū czionai gyvenant, ne menkai ir pacziam privargti teko. Taip viename raszte nū 17 d. liepos m. 1852 m. isz Kaksziū pas Ragainę jisai skundziasi ant menko gyvenimo, ant musiu ir blusu. Apraszo jisai prusiszkuju Lietuviu budą, dabą, īproczius, szermenis, kriksztynas, suvadbą (svodbą), tikybēs liekanas ir, tarp kitu dalyku, ūztēmyja, jog „Lietuvis tikis į lēmimą (fatum) suvis taipo, kaip senovēs Graikai“

(pag. 533). Neužmirszta ir lietuviszkus audeklus pagirti. „Linu auginimū ir verpimu, sako jis, kaimu gyventojai užsiima taip szvarei, jog asz patsai czion nū vienos ukininkės dėl marszkiniu pirkau audeklo (audimo), kursai taip suvis plonas, kaip tik reikia, bet nesulygintinai geresnės kokybės (kvalitėto), ne kaip kur kitur gauti galėtum“ (pag. 534).

Lietuviszkos kalbos jis nū mokintojo Kumu-taiczio mokinosi, kursai dėl jo daug pasaku, patarliu, misliu surinko. Apie musu kalbą jis czionai sako: „Lietuviszka kalba yra seniausia tarp visu dar gyvu kalbu indogermaniszkos giminės ir to dėlei-gi taip didei svarbi ir vertybės pilna dėl iszaiszkinimo susigiminiavusiu kalbu, ipaczei artimiausei su lietuviszka susigiminiavusios slovėniszkos“ (p. 538).

Gyvenant tarp Lietuviu jam nebuvo sunku užtėmyti daugybę pasaku, dainu ir t. t.; jis to dėl sako, jogei „mantingumas (turingumas) Lietuviu tautos dalykūse lupiszkosios literaturos ēsas už tiesą labai didis“ (p. 551). Matydamas, Lietuvius neturinczius lietuviszku knigu, žada jis tulas dalis savo krestomatijos lietuviszkos ir dėl Lietuviu parengti. „Skiriamas dalis krestomatijos (skaitomosios knigos), raszo jis, taip dainas (Dūnelaiczio metus), pasakas ir t. t. ketinu asz lietuviszkoje kalboje atskirtinai iszdūti, kad ir pavargėlis Lietuvis nors ką skaityti gautu. Kadangi tos atskiriamos dalys (krestomatijos) tiktai ne daug laksztu (arkuszu) pripildys, tai tos atskirtinos spaudos bus labai pigios. Lietuvis skaito labai noringai; Kurszaczio laikrasztis (Keleivis) tur ir tolimesniausiūse kaimūse savo skaitytojus. Jeigu butu daugiaus lietuviszku knigu, tai, žinoma, Lietuvis jas skaitytu“ (p. 528).

Jau Pragon sugrižęs, Schleicher'is 6 d. jaunio (junijaus) 1853 m. ant sueigos „karaliszkos czekiszkos mokslu draugystės (Kral. česká společnost nauk)“ skaitė savo rasztą „o jazyku litevském, zvláste ohledem na slovansky“, patalpintą laikrasztyje „Czasopis českého Museum“ (1853 r. XXVII ročník, p. 320 — 334). Czionai apraszta randame vislab, ką jam Lie-

tuvoje užtėmyti, regėti ir pergyventi teko. Tarp kitu dalyku jis pasakoja, tū met po Maskoliaus valdžia ēsanczioje Lietuvoje dar gana tvirtai lietuviszkoji kalba pasilaikiusi ir gana daug lietuviszku knygū iszėję, o turtirgesnė dalis Lietuviū dar kalbos savo nebuvo si atsizadėjusi . . . Bet Prusūse daug blogiaus buvę. Jis nėkur neapėjęs tarp Lietuviū nė vieno lietuviszko kunigo, o visur kunigai buvę Vokieczei. Mokitojai — taipogi kune visur buvę Vokieczei ir tik grynai lietuviszkūse kampūse su didžia sunkenybe atradęs vieną-kitą mokintoją Lietuvi. „O vienok kunigo lietuviszko nė vieno visoje žemėje neradau ir negirdėjau tokį kur ēsant.“ Visi mēstai ir bažnyczkiemei labiausei apvokiszkiuti; visi dvaronys ir turtingesni ukininkai į Vokieczius pavirtę ir gēdisi savo kalbą vartoti! Norėdamas tarp Lietuviū dēl iszsimo kinimo kalbos gyventi, turėjau „nukakti į menkiausią kaimą tarp nesveiku didziū balu ir smilczkiūtu szilu, toli nū visu keliu, ale ir tenai tai nors karcziamininkas (szinkorius) buvęs Vokietis.“ Teisingai to dēl sako, jogeiczionai „lietuviszkoji tauta ēsanti gilei pragaiszusi (hluboko juž klesla).“ Apraszzydamas apsiwokieczia vimą Lietuviū Labguvos, Įstruczio, Gumbinēs, Galdapēs paviecziau dar praėjusiame ir pradzioje musu amzic, jis sako, sziaurēs link apie Niamuną dar stipriaus prilaiką Lietuvei savo kalbą. Apie Ragainę, Pilkalni Vokiecziu ir Lietuviū buvę lygei, apie Klai pėdą — daugiaus Lietuviū negu Vokiecziu, o apie Kretingą — Vokiecziu buvę tik $\frac{1}{12}$ dalis ir czion tū met bažnycziose kas treczią nedelę pamokslai vokiszcai buvę sakomi; kitose vėl bažnycziose isz ryto — vokiszkas, po pietu — lietuviszkas pamokslas. „Ponai kunigai paprastai gana biaurei lietuviszcai kalba; dievobaimingas bet Lietuvis tai klauso su dideliu kantrumu; ne kartą asz persiliudyjau, jog kalbiszkos klaidos ponu kunigu per ju per daug paklusnias avis priimtos tapē ir, dasiprotint dēl didesnio sznektos apdabinimo, kaipo ipatingas ‚atticiskas‘ vartojamas.“ Szitūs Schleicher'io žodzius asz tyczia czionai padūdu žinodamas gerai, jog ne tik vokiszki

kunigai, bet ir patys isz lenkiszku mokslinycziu isz-
ėję kunigai, rasztininkai, vargamistrai ir kiti „sveti-
maip apszviesti“ Lietuvei labiaus sudarkė ir darko
bei biaurina dar isz sziandien lietuviszką puikią kalbą.

Priežastimi sunykimo lietuviszkosios kalbos
Prususe Schleicher'is randa tame, jog 1) nėkur mok-
slavietėse nemokinama nėko kito lietuviszkai, kaip
poterius ir maldas; 2) pagal prusiszką įstatymą kož-
nas Lietuvis tur buti tris metus kareiviū. Lie-
tuviszku grynai regimentu (pulku) nėsant, Lietuvei
tur drauge su Vokieczais gyventi ir tampa į Vokie-
czius paversti. „Lietuvei, sako Schleicher'is, yra
pažįstami stipreis kareiveis, kuniszka ju stiprybė ir
ne retai pas jūs ėsas augsztas stūmū, tankei jūs veda
į berlyniszką gvardiją; tenai iszsimokina jaunas uki-
ninkas tikrą kalbą garsiu berlyniszku kampystoviu
(Eckensteher), o sugrižęs namon ne menkai giriasi
pažinczia vokiszkos kalbos. Labai manę tai jūkas
ėmė, jei isz tokiu lietuviszku ukininku tulas toksai
buvēs Berlyniszkis su savo ‚dailia‘ vokiszka kalba
žemiausios kategorijos, o dar ją biaurei lamdydamas,
prie manęs lindo ir ne menkai puikaudamas savo
kalbos ‚kunstas‘ iszrodė.“ Tokiu kvailiu — kaip
žinoma — ne menkai yra Lietuvoje.

Tolyn jis czionai raszo ir apie Senprusiu lietu-
viszką kalbą, kuri tarp 1653 ir 1690 m. visiszškai isz-
nykusi, apie Latviu kalbą, kuri ėsanti jaunesnė szaka
lietuviszko kamėno, ir stovinti szalyje lietuviszkos,
kaip sziandieniszkos t. v. romaniszkos kalbos, sza-
lyje senovės Lotynu (Rymėnu) kalbos. Latviu
kalba ėsanti „garsmūse ir gramatiszkose pormose
apibukusi, liesa ir sukudusi, o lietuviszkoji iszveizdinti
dar tobula, pilna ir bagota.“ Kalba apie skirtybę
tarmės žemaitiszkos nū tarmės Lietuviū-Kalnėnu ir t. t.
Pagalios raszo apie giminystę lietuviszkos su slovė-
niszka ir sanskritiszka kalba.

1854 m. Schleicher'is patalpino laikrasztyje
„*Sitzungsberichte der Kaiserl. Akademie der Wissenschaften
in Wien*“ (Bd XI., S. 76—156) savo rasztą „*Lituanica*“,
kursai po tūmi pat vardu ir atskyriumi knįgoje isz-

leistas tapė. Czionai jis kalba: 1) apie raszymą lie-
tuviszką; 2) apie Bradaucko žodyną: *Lexicon Germa-
nico-Lituanicum et Litvano-Germanicum*; 3) apie lietu-
viszku dievu vardus; 4) apie laumes ir 5) apie klasas
lietuviszko žodžio (verbum).

1856 m. Pragoje atspauzdinta tapė Schleicher'io
knįga: „*Handbuch der litauischen Sprache*.“ Pirma da-
lis XII ir 342 laksztu stora apima gramatiką, antra
X ir 352 laksztu turinti — knįgą dėl skaitymo
ir reikalingą žodynėli. Prakalboje prie gramatikos
paminėdamas, kaip ēsą sunku lietuviszkos kalbos ant
vietos Lietuvoje mokintiesi, jis sako apie musu kalbą:
„Taciau didė linksmybė, iszgirsti puikias pormas
szios kalbos gyvai bevartojamas, daleido man tūs
vargus lengvei pakelti; man atsitiko, tarytum, kaip
aitriam želmaniu bicziuliui (rinkikui), arba medincziui,
kursai savo alsinanczios kelionės per krumus ir klam-
pynes užmirszta, užmatęs retą žolę, arba nuszautą
girės gyvolį.“ Prakalboje prie „skaitomosios knįgos“
isz priezasties Dūnelaiczio „metu“ jis sako: „Skaitant
szitą mistriszką darbą szirdingai gailu, jog nyksta(?) tokia
kalba, literaturos neturėdama, kuri pagal pormu to-
bulybę su darbais Graiku, Rymėnu ir Indu galėtu
lenktyt eiti.“ Antrą dalį savo skaitomos knįgos
Schleicher'is ir atskiyriumi, vokiszkoje kalboje, isz-
leido po antraszu: „*Litauische Märchen, Sprichwörter,
Rätsel und Lieder*“; gaila tik didei, jog jis savo žadė-
jimą, mažomis dalimis ją ir lietuviszškai atspauzdinti,
užmirszo.

1865 m. Schleicher'is Petrapilėje atspauzdino Dūne-
laiczio rasztus pagal rankraszczius, ēsanczius Kara-
liaucziaus „karal. provincijos arkyve“ ir knįginyczioje
draugystės „Prussia“. Knįga tur antraszą „*Christian Do-
naleitis, litauische Dichtungen. Erste vollständige Ausgabe
mit Glossar*“ (St. Petersburg 1865 8°, 336 pp.). Recenzi-
joje apie tą knįgą jis patsai raszo: „Ne tik kalbos dalyke
szitos dainos (Dūnelaiczio) tur vertybę, jos įpatingai
akyvos ir to dėl, jogei tikrai lietuviszkoje dvasėje
parasztytos ir taipogi gana augsztai tobulas pormas
turinczios.“ (*Kuhn u. Schleicher. Beiträge zur ver-*

gleichenden Sprachforschung. 1868. Bd. V. S. 128.)
Dar 1868 m. jisai troszko, idant atsirastu tulas vyras pilnai mokąs lietuviszką kalbą, kursai sudėtu patogu žodyną musu kalbos, tai didei dėl mokslo reikalingos!
(„*Sprachwissenschaftliche Desiderata.*“ *Beiträge zur vergl. Sprachforschung. V. S. 111.*)

Tiek apie Schleicher'į.

Argi nebutu malonu, kad ne tik svetimi mokinti vyrai, bet ir patys musu laiko Lietuvei lenktu galvas priesz patogią, szulnią, dailią, neiszpasakytinai seną lietuviszką savo garbingu sentėviu kalbą . . . !

Budapeszte 1884m.

J. Bs.

Byrutė.

Ten ant augszybės dangus ukanotas,
Dirvos aplinkui smiltynu apklotos,
Užia isz tolo vilniu didis plotas,
Mėlinos jurės nū vētru kilnotos.
Czia tai virszunė kalnelio sav riogso,
Apvainikūta puszėlėmis gokso.

Debesys laksto, dangaus skliautė oszia,
Smiltys po žemę labai ukanoja,
Vėjas žaliuju puszeliu kasose,
Net iszsijųšęs baisingai riaumoja,
Szniokszczia toli kur, padangėse griauja,
Tai virszum juriu, virsz kalno kariauja.

Ir vėl nutilo, vėl vilnys nurimo,
Ir gaiszo josios krutinėj smiltyno;
Debesys vietoj ilgai czia nerimo;
Puszys palankios, augsztesnės elksnyno,
Paukszcziau rėksmingu kruva kartais kila,
Pakelia balsą, sujudina tylą.

Bet-gi vėl marės jau pradeda szniokszti;
Vėjas nū kraszto smiltis virsz kilnoja;
Debesis drasko, szalin ima blokszti,
Szakas puszeliu mažai pagūdoja,

Bet laike vētros nustelbdino linksma
Pusziu oszima ir paukszcziu-gi rikslia.
Vakars apklotas jūda is debesleis.
Jau suvis gesta auszra vakarinē,
Tik rausvai žvilga silpnais žiburēleis
Ir žiba placzios jurelēs sziaurinēs.
Ant augszto kalno ugnij aukos svilo;
Melsvi-gi dumai dangun staigei kilo.

Ant to-gi kalno, pusziu vainikēlyj
Stovi žinyczia szventosios panaitēs;
Joj-gi neliaujant dega kaminēlyj
Ugnis Praurimēs, Lietuviu dievaitēs.
Dvylika lygiu mergaicziu jā kursto,
Savo rankutēms ugnij malkas dursto.

Ne syk yrikas kelionēj paklydēs,
Kad vētra valtī labai smarkei mēto,
Kalno pusziūtā virszunē iszvydēs,
Ugnj dievaitē meldžia vējo lēto;
Dievā tol sziaukia, nelaimēn patekēs,
Kol iszganingā yr ženklā dasiekēs.

Po dangaus skliautā visur vēlei tuszczia.
Nē vienas pauksztis visai nelakioja.
Ant juriu laivo, nē einancio pēsczia.
Dulkiu virsz žemēs szulais neneszioja.
Dvasēs bēgioja padukēlio szūleis,
Lekia ant juriu, vadinas drāšūleis.

Ir vēlei vējas pradējo nurimti.
Debesys retsta virszuj galvu musu.
Vilnys nutilo, laivus liovē stumti
Link gelsvā juriu smilcziu krasztā Prusu.
Paukszczei ant juriu tūjaus vēl sukilo,
Puszys-gi oszti paliovē, nutilo.

Ten, ve, szlebelē kieno balzganoja,
Mat, ji isz tolo puszyne pletūja;
Vējas priejūstē perdēmui vedūja.
Juriu dievaitē iszeina, putoja.

Ar tai baltuju juriu karalaitē

Rauda mieliausio, vargi lyg naszlaitē?

Ar tai baltoji duktē baltu juriu
Ten savo draugē iszkrikusią renka,

Kurią iszbarstē szturmas didžiu buriu
Vilnis bevilkdams kiek tik vėko tenka?
Ar žuvis renka, ant kranto ka dreba,
Lankdamos srovės, smilcziu randa grabą?
Ar tai Praurimē, szventos ugnies deivė
Eina žinyczian mergu pažiurėti?
Savo tarnaites lankyti ein keleivė,
Pėdas slapcziausias stragei tyrinėti?
Dangu Praurimē Lietuviu pažino,
Ten galingesnės už savę nežino.

Tai ne dievystė ir ne dvasė oro,
Tai Vidmuncziutė, Žemaicziu mergelė,
Tik viena gimus', duktė ji bajoro,
Daili kaip saulė, lėta kaip avelė.
Tai vaideliutė szventosios žinyczios,
Skubin murūsna brangios dievaitnyczios.

Ant galvos rutu žaliasis vainikas;
Žvilga gintaro karolei ant kaklo;
Nū galvos karo baltasis kasnikas;
Siuta priejūstė varpeleis, ant aklo;
O marszkinėlei linucziu Žemaicziu,
Balti kaip putas, pasiuti mergaicziu.

Nakcei užspėjus, nerimsta ir girias,
Auszrai užgesus, czia dvasės pakyla,
Isz juriu plaukia, senam lūte irias
Skendliu szeszėlei, prie kraszto privyla,
Lipa ant kraszto ir pradeda staugti
Ir ima žmones skandynėn veik traukti.

Dvasės naktinės balsais visu paukszcziu
Pradeda rėkti ir baisei dėjūti,
Jūdsparneis pliumpsi, galvan mus' isz
augszcziu

Giesmes liudniausias žmonėms-gi niuniūti.
Bėga namon ji, nės jau suvis temsta,
Trokszta pareiti, nės ji czia nerimsta.

Sztai jau pakalnėj girdi, kad kas joja,
Jauczia dundimą ir arklio žvengimą,
Mato, kad raitas ją vejas, sziułūja;
Kardas, kilpinė žvangėt, barszkėt ima.

Pļunksnos-gi siauliu lyg paukszcei purpūja,
Žirgas iszkaitēs, net visas garūja.

Ji greitai bēga, greicziaus jisai veja.
Tik skurei mirga, siaulē tartum szauta.
Baltas žirgelis artyn bēg ī jajā,
Idant veikiausei ji butu sugauta.
Lekia smyltynu, kaip tik įkabina,
Rodos kanopoms*) merginą kabina.

Kaip tik pavijo, mergaitē sustojo;
Veidas užraudo, szirdis tik tuksėjo;
Baisei stebēdams jis meile liepsnojo,
Ilgai žiurėjo ir drąsei žiurėjo
„Kur tu? mergaitē! isz kur tu keliauji?
„Ar tu dievaitei czia savę aukauji?“

— Asz bajoriutē, duktē vienaturtē,
Ir szvento kalno esmu vaideliutē,
Broliams nesziojau maistą pamariūsna.
Vētra užtiko einanczią namūsna.
Audra užklupo pakriauszēj tik vieną,
Manę užlaikē per isztisą dieną.

Einu dabartēs pas savo altorių,
Manęs nepykdiķ, paleiskie tik, pone!
Dieve keleiviu, dūk tav, ką sav noriu:
Gerą sveikatą, laimingą kelionę!
Ant pilies slenksczio vėlai kad sugrįszsi,
Vaiką ir paczią gražei pasveikīsi. —

„Tolimas namas, daili Vidmancziutē!
„Ne sziandien gausiu pilyj sav ramumą,
„Upes septynias kakēt reiks, sesutē!
„Namēj nerasiu pacziutēs meilumą:
„Tik szunys sveikīs manę, sakalēlei,
„Ir mano mieli naminei žvėrelei.“

Szūleis nujojo. Mergaitē stovėjo;
Jei kalno gaila, taipo-gi be jojo
Musu mergaitē nurimt negalėjo,
Liudnai žiurėjo, kur link jis nujojo,
Paskui namon ji isz lėto sav ējo,
Dumoj paskendus', žemyn vis žiurėjo.

(Dar ne viskas.)

*) Kanopos, nagai.

Žydai dalina karaliszką girę.

Tikras atsitikimas Lietuvoje.

Žydai dalina karaliszką girę: o ką, ar ne gerą naujieną jums papasakojau? — Kas isz ukininku nenorėtu gauti bent penkesdeszimt deszimtiniu karaliskos girės su žeme? Kiek tai butu medegos troboms, malkoms ir tvėrimui ne reikalingu tvorui, ant galo dar liktu ir ant pardos, o po isznaikinimo girės, pagal Lietuviu buda, tūjais ant vietos degiti szakas, plėszt kelmus, daryti pievas ir dirvas! — Bet mano vyrucei, ne visados katinui užgavėnės. Dabar prie žaliosios, kaip prie vienturtės, sziuksztu, neprieisi, nės karaliszką girę visi velnei daboja, pirmiaus vietinei sargai, vadinami lėsininkais, toliaus girinei apicėrei, o ant galo ir tie urėdininkai, katrie visur iszlando, kaip kurmei po pievas. — Dabar durnai isz girės pagrėbti, nės jau perėjo aukso laikai, kada žmogelis nusipirkęs už penkis rublius, galėdavo iszvežti bent kampa rąstu ir deszimt bertainiu malkos. Szime laike užziuros, norėdamas kokį medelį paglemžti, turi pirmiaus protingai pasikalbėti su giriniu sargu, ir į paszonį jam bakstelėti, žinoma, kad ne su kumsčia, bet su geru daigtu. Prie to darbavimo daug truso, reikia piaunant medį didei žemai pasilenkti, virszunę ir szakas suvalyti, o kelmą lygmalą su žeme uždėti samanomis arba laužu apkrovus iszdegti. Tiesą sakant, avykailis ne vertas iszdarbės.

Didei mokitas serelis Nevton'as, gulėdamas po obelimi, sulaukė, kad obūlas sztai tiesiog jam ant nosies nukrito. — Kad mums taip butu atsitikę, pasitrauktumėme nū nedoros obelies, ir gal dar sukeiktumėme, bet protingas Nevton'as visiszškai to nepadarė, o apdumojęs, jog priežasczei nukritimo obūlo yra jo sunkumas, toliaus-gi dumodamas iszrado didelias tiesas svarumo ir atrakcijos arba savytarpiszko pritraukimo, kuriu galybė laiko ir taikina keliones visu dangiszku szviesybiu, tai yra: saulės, mėnesio, žvaigzdziu, planėtu ir komėtu. — Už tiesą tasai didis patyrimas dėl mokslo yra nepasakomos verczios.

Vienok musu žydelei szabose priėdę kugelio ir gulėdami ne po obelimi, bet po patalais, iszrokavo, kad iszradimas pono Nevton'o visiszkai ju kiszenei ne naudingas; dėlei to ilgai dumodami iszrado, jogei Lietuvoje yra dar tokie gojei (pagonai), mulkei, isz kuriu galima iszmasinti pinigūs ir pargabenti anūs į kiszenes sunu Yzrajėliaus. — Taip iszrokavę gudrus žydelei iszkirto daugel įvairiu sztuku, tarp kuriu atsitiko ir szisai vilko jūkas. —

Panevėžio pavietyje, Kupiszkie mēstelyje gyveno žydas Kreivarankis. Pravardės jo nežinau, nēs visi jį vadina Kreivarankiu, tai ir asz jį vadysiu. — Tasai Kreivarankis, tarp kitu varomu „geszeftu“, užsiimdavo vedimu sudūse visokiu kreivu ir puskreiviu veikalu aplinkiniu valszcioniu. — Prie to tada Kreivarankio atėjęs vienas ukininkas klausė: Ar negalima gauti keliato deszimtiniu karaliszkos girės, visiszkai su žeme; nēs kaip girdėjęs, kad daugel girės ir žemės vyresnybė iszdalijo rusiszkiam kolonistams, tai ir jisai, Lietuvis, noris ir malonėjas bent dalele karaliszkos girės pasinaudoti. — Mat, nabagytis neiszmanė, jogei ne kožnas kerdžius gauna skilandžiu.

Kreivarankis matydamas, kad žuvis į varžą jau sprusta, su didžiausia kantra iszklauseš ukininko atsakė:

„Niu, ką tai ant svėto už pinigūs negali padaryti? Žinau, jogei tamsta prisilaikai prie graszio, vienok gal nenorėsi kasztūdintiesi.“

„Nu jau, kur reikia, asz nesigailiu rubliaus,“ isztarė ukininkas.

„Jeigu taip iszmingtai kalbi“, toliaus sakė Kreivarankis, „tai dūk ant kelio, asz nuvažiūsiu į Kauną ir apie viską pasiteirausiu.“

Ukininkas buvo skupas ir didelei atsargus, dėl to kasinėdamas galvą prakalbėjo: „Kas žin, ar isz to bus ko gero, o asz veltū pinigū nenoriu laidyti.“

„Kaip tamstai patinka, bet sauso nėkas neklauso,“ atsakė Kreivarankis.

Ką czia daryti? Gailu žento, gailu ir varszkės. — Ukininkas nenorėtu dūti pingu, bet ta žalioji

girelē uzē jo galvoje, kaip meilingiausias kapelēs grajus.

„Kolei kas bus, dūsiu tris rublius, o kaip reikalas prasidēs, tai nesigailēsiu“, sakē ukininkas. —

„Asz tamstai tikiu, nēs žinau, kad esi padorus žmogus,“ kalbėjo Kreivarankis ir paėmęs tris rublius išvažiavo į Kauną.

Važiūjant iš Kupiszchio į Kauną už vieną geležinį kelią daugiau ne kaip tris rublius reikia užmokėti. Tur buti Kreivarankis numanē, kad netrotys, ir ant mestos meszkerēs užkibs žuvis.

Kaune Kreivarankis dailei aptusztino kiszenes ukininko, priskyre sav du draugu žydu Joffę ir Franką. Tasai paskutinis gana mokītas, nēs rodosi, ir universitetą lankē, buvo pirmu puikoriumi žydiszkos didūmenēs. Nesenei jis laikē Kaune pirmus viesznamius (hôtel'ę) ir didei puikavosi.

Kreivarankis pagrižęs į Kupiszki pasakē ukininkui, kad viskas bus gerai ir jisai gal gauti penkias deszintis deszimtiniu karaliszkos girēs su žeme, tiktai nereikia gailētiesi piningu. — Žinoma, ranka ranką mazgoja, kad abidvi butu balti. Prasidžiugęs ukininkas gerą skaitlių rubliu įbruko Kreivarankiui, toliaus vėl davē pinigūs ir taip jau keliatą szimtu rubliu sukiszo, o nē kokios žinēs nebuvo apie atmēravimą geidžiamos girēs. Musu ukininkas pradėjo nevėryti savo plenipotentui ir jam pasakē, kad patsai važiūs į Kauną, pasiteirauti apie savo reikalą.

„O tai gerai,“ atsakē Kreivarankis. „Nuvažiūsiva abudu, ir pamatysi, kad asz nemelūju; tenai tiktai reikēs užmokėti kelpiningius sudo asesoriui (priestovui), kursai atvažiūs su kanauninku ir atkirs tamstai gerą skritį puikios girēs“. (Dar ne viskas.)

O tėvynė!

O tėvynė, asz tavęs dėl
Savo dienas paaukaunu,
Asz prasijūkiu tavęs dėl,
Per tavę ir verkti gaunu.

Asz raszau kaip celėj¹⁾ vienas,
Nors manę kaimynai keikia.
Kad dėl jūju linksmos dienos;
Dėl Lietuvos verkti reikia!

Dėl Lietuvos patrijoto,
Dėl Lietuvos rasztininko!
Kad jis gelbēt nor tėvynę,
Tai jie jūkties susirinko.
Didelē naszta yr mano,
Ir didesnē pasidaro.
Jie matydami silpnybę,
Paszėlimą savo varo.

Norins mažas mano laukas,
Norins siaurą turiu kerczią,
Bet dėl įpėdiniu mano
Tur turėti savo verczia.
Traukiu vis į urvą savo,
Ką tik gaunu ir surandu;
Ir daigts, kurį iszvilioju,
Ir daigts, kurį neįkandu.

Didis noras, maž galybės,
Per tat maža darbo verczia;
Bet vis didinu sav lauką,
Bet vis platinu sav kerczią.
Dėsiu spyglį prie spyglio,
Ir sukrausiu sav skruzdyną;
O kai maistą ten sunesziu,
Pasijūksiu isz kaimyno.

Tokia mano darbo verczia,
Kiek įstengsiu padaryti.
Ne tik turiu pats pramokti,
Ir kitus reik pamokėti.

12. grūdžio 1883.

Vėversys.

Medega statant trobas.

(Pabaiga.)

Apie maliavas.

Maliavos, kuriu mes budavonėje pasigauname, dalinasi pagal daigtus jas palaikanczias į maliavas vopnines, klįjines, pienines ir alėjines.

*) Celė, grinczia, kur gyvena zokonininkai kunįgai.

Maliavu vopniniu mes pasigauname dėl moliavojimo murytu ir tinkavotu sienu kaip viduje, taip ir oro pusėje, dėl to tai ir pritikiausiu dalyku, kuriūmi praskiestos maliavos arba dažai galētu buti su tinku surisztos, yra vopna. Vopna, nerokūjant to, pridūda maliavoms skaistumą. Norint, idant sienos vienodai butu nudarytos, tada pirm ne kad sumaiszysime maliavą su vopniniu pienu, reikia gerai ją su vandeniu ant akmenio sutrinti ir tai tūmi geriaus, jų sunkiaus ji vandenyje pasileidžia ir jų didesnis bus nevienodumas svarume maliavu, jegut prisieis pasigauti keliato isz ju. Pieno vopninio isz karto turime tiek pripilti, kiek reikia dėl apturėjimo žinomo kulėro. Apturėjus norimą kulėrą reikia kū greicziausei imtiesi už patraukimo sienos maliava, nūlatai maliavą permaiszant ir traukiant kaip galint vienodai, dėl ko reikia pasigauti mokalu placziu ir su ilgais plaukais. Vienkartinis patraukimas retai kada esti užtenkas, nors pirmiaus siena ir butu buvusi vopniniu pienu patraukta. Jegut sienas norime keliatą kartu patraukti vopninia maliava, tai visūmet reikia laukti, kol maliava paskutinio traukimo visiszkaį bus iszdžiuvusi. Tai teisybė, jog vopna susideda su maliavomis, bet vienok neapgina ju nū oro ir drėgnumo įveikimu. Dėl to su vopna galime sudėti tiktai tokias maliavas, kurios paczios gerai užsitur priesz oro įveikimą. Tokios tai maliavos maž daug yra kaip žemiaus:

Okra. Tū vardu paprastinai vadinasi visokie szlinos arba molio skyrei, visaip nudaryti rudėmis naugiu, ir tai pradedant nū kulėro geltono iki skaiscei auksėtu. Kromūse ta maliava yra žinoma po visokeis vardais ir tai arba nū vietos jos iszdėrbimo, arba nū kulėro, kaipo okra auksėta, arba nū jos kvormos, kaipo okra kalkiūta. Kožnas isz paminėtu priegimtiniu kulėru gal buti padidintas iszdeginimu. Padidinant įkaitinimą kulėras tampa tamsesnis. Okra auksėta, ją iszdeginant, isz pradzios tampa tamsei geltona, o paskiaus skaiscei, apytamsei raudona. Visi okros skyrei godžei sugeria vandenį ir greitai su visu jame prasiskiedžia — dėl to tai jie labiausei yra pritinganczeis dėl vopninio moliavojimo.

Umbra arba žemė tamsei raudona. To vardo maliava apsitur iszdeginimu isz žemiu perimtu vienu skyriu akmeninės anglies lignytu vadinamos. Pagal vietas, kuriose paminėtas lignytas atsiranda, kulėras maliavos atsimaينو, ir tai vienose vietose jis tampa apyraudonis, kitose-gi vėl apyžalis arba pal-

szas. Ne visos szio skyriaus žemės užtur savėp žeminę smalą, nū kurios jos nėkados negal buti visiszkai apczystytos, dėl to ir maliava isz ju apturėta ne visai vandenyje pasileidžia ir dėl to tai priesz įpylimą vopninio pieno reikia ją su vandeniu ant akmenio sutrinti. Užmirszę tai padaryti ir patraukę per sieną su maliava mes apturėsime jūdus ir paiszinus rūzus vietose, kur maliava neprasiskiedė.

Žemė žalioji, tai vienutinė maliava, kuri su vopna susimaisziusi savo kulėro nepameta, ir drauge su tūmi gerai pasituri priesz oro įveikimą. Geriausiasis skyrius szios maliavos yra atvežamas isz Valaku žemės (Italijos), isz apiegardžiu Montebello ir Veronos, ir dėl to tai jis yra žinomas po vardu veroniszkos žemės. Laužimas veroniszkos žemės yra smulkus ir szvelnus, tada kaip laužimas paprastosis žemės, žaliosios, yra smėliūtas ir visūmet su priemaiszais, kuriūs, taisant maliavą, reikia atitolinti; — bet ir tada maliava ne esti skaiszczei žalia, bet apytamsi. Iszdeginę žaliaję žemę apturėsime gražią, tamsei raudoną maliavą, kuri, kaip ir žalioji, gerai pasitur priesz oro įveikimą ir kurią taip pat kaip ir nedegintą žemę galime isz karto praskiesti vopniniu pienu.

Sūdžiū maliava. Medžiū arba žolynu anglis sutrintos labai yra geros dėl sutaisymo vopninės maliavos. Maliava vadinama frankfurtineis paiszais (Frankfurter Schwarz) apsitur isz angliu atlikusiu vyną kosziant, kurios trinasi su vandeniu ir paskiaus iszdžiovintos szmotais pardūdamos. Ta jūda maliava yra labai tamsi, gerai su vopna susideda, jegut pirmiaus su vandeniu buvo sutrinta, o taip pat gal buti pridedama prie kitu maliavu.

Žemė pilkoji, okros atmaina, kaip pati, taip ir su kitomis maliavomis yra labai pagirtina kaipo maliava vopninė.

Maliavos kljijinės. Pamatu dėl maliavu kljijiniu yra kreida, kuri taip pat, kaip ir daigtai darantiejie arba maliavos, priesz kljijo pridėjimą tur buti su vandeniu sutrinta. Kljijas, kurs prisideda prie sutrintos su vandeniu maliavos, taisosi isz vienos dalies gero kljijo ir nū 10 iki 12 pagal svartį vandens daliu drauge iszvirjtu. Ant keturiu daliu kreidos arba kitoniszku žeminiu maliavu vienodai su ja sveriancziuju imasi dvi dali kljijinio vandens; jegut-gi maliavos butu už kreidą sunkesnės — tada kljijinio vandens reiktu daugiaus pridėti. Norint kljijinas maliavas praskiesti užtenka czysto vandens pridėti. Ma-

liava kljinė ne gerai prie tinko turisi, dėl to isz pradžios sienas reikia patraukti praskiestu pienu. Kljinė maliava lengvei nū medžio atstoja, kada pirmiaus medis nebuvo kliju prigirdytas. Paprastinai kljinėmis maliavomis dengiasi daigtai viduje ēsantieje. Dėl kljiniu maliavu yra sugadnios kaip visos augszciaus paminėtos daranczios žemės, taip ir kitos, kurios kaipo bijanczios oro įveikimo negalėjo buti su vopna sudėtos, bet gal buti su kliju pagautos, nės klijas gina anas nū oro įveikimo.

Retai kada vienkartinis patraukimas su kljine maliava yra užtenkas; antrą arba trecią kartą traukiant reikia žiurėti, kad pirma buvusysis traukimas butu jau visiszkai iszdžiuvęs, ir vėl reikia traukti smagei ir lygei. Maliava kljinė dėl medžiū padėtu vietose suszvinkusi, kur mažai oras prieina, yra geresnė, ne kad maliava alėjinė, kuri tokiose vietose greitai aptemsta.

Maliavos pieninės arba varszkinės. Labai dažnai atsitropyja, jog patraukimas su maliava praskiesta piene arba varszkėje esti labiaus pasituris, ne kad patraukimas kljinėmis maliavomis. Isz patyrimo yra prieita, jog, jegut mes paėmę sumaiszysime penkis svarus nugrieto pienu, pusę svaro ką tik atgesitos vopnos, czvertį svaro alėjaus isz linu ir tris su trimis czvertėmis svaro baltos szlinos arba isztirpditos kreidos, tada apturėsime maiszumą, kurs ne tik viduje, bet ir ore labai gerai pasituri. Isz pradžios isz vopnos, atgesitos per panėrimą į vandenį, taisosi apytirsztė teszla drauge su dalimi pienu, paskiaus įsipila alėjus ir, nūlatai maiszant, atliekas pienas, ant galogį užbarsto szliną arba kreidą. Toks maiszymas gal isztovėti be pagedimo keliatą nedėliu. Paskiaus su tū maiszumu sutrina maliavas, kuriomis nor moliavoti, ir moliavoja, patraukimą atkartodami po keliatą kartu. Norint, idant numoliavoti daigtai blizgėtu, tai maliavai iszdžiuvus reikia jū patraukti su skystimu gerai iszplaktu ir sudėtu isz keturiu svaru vandenio ir baltymu dvylikos kiauszinu.

Maliavos alėjinės. Geriausioji maliava dėl apgynimo nū drėgnumo — tai alėjinė, kuri netiktai prie medžio, bet ir prie tinko gerai turisi, nės dalis alėjaus, su maliava sumaiszta, įeina į pavirszį moliavotu daigtu. Idant alėjinė maliava užtektinai savėp alėjaus po moliavojimo užturėtu, reikia priesz moliavojimą sienas, labiausei tinkavotas arba isz smiltynu sudėtas, gerai prigirdyti su sziltu alėjumi. Toliaus, norint mo-

liavoti alėjinėmis maliavomis, reikia, idant daigtai moliavojimui paskirti priesz patraukimą butu visiszkai iszdėiuvę. Dėl alėjinių moliavojimo galima pasigauti visokiu maliavu; norint-gi, idant tai butu balta maliava, reikia pirkti baltu szvino arba cino milteliu.

Balti szvino miltelei tada tiktai dūda gerą maliavą, kada jie esti visiszkai czysti, nesumaiszyti su kreida. Pirm ne kad alėjaus prie milteliu pridėsime, jės reikia su vandeniu sutrinti. Taip sutrintu milteliu nereikia džiovinoti priesz alėjaus pridėjimą, nės jie labai godzei su alėjumi susidedu, vandenį isz savės atidūdami. Taip sutaisytą maliavą užtektinai ilgai galime laikyti uždarytūse indūse.

Balti cino miltelei gal buti tiesei su alėjumi sumaiszyti, be jokio pirm to su vandeniu trynimo, ir tūjaus po maliavos sutaisymo tur buti naudojami, nės atlikti sugenda. Maliava cininė vargiaus ne kad szvininė dengia, ir dėl to tai su ja moliavojant reikia sienas patraukti po keliatą kartu. Ant galo reikia pridurti, jog cininė alėjinė maliava yra tvirtesnė, labiaus pasiturinti, ne kad szvininė.

Linu alėjus, tai geriausias skystimas dėl alėjinių maliavu, tiktai dėl to reikalo jis tur buti visiszkai czystas. Pirmas sienu patraukimas su alėjine maliava, kurs paprastinai esti plonesnis, vadinasi gruntavojimu. Paprastinai sienos gruntavojasi kartą, o paskiaus su maliava pasitraukia du kartu. Toks moliavojimas neužtektinai sienas pridengia, ir balta maliava greitai nugaltonūja. Norint, idant tai neatsitiktų, sienas po du kartu reikia gruntavoti, ir paskiaus jas patraukti su szvine maliava tris, o su cinine keturis kartus. Maliava tur buti užtektinai tirsza ir traukiama kaip galint plonai ir lygei. Pakol paskutinis patraukimas neiszdėiuvo, nereikia kito pradėti. Sienos gerai su alėjine maliava pamoliavotos esti gražios ir blizganczios ir jegut jos viduj — tai tokiomis atlieka per keliatą metu, jegut-gi oro pusėje — tai alėjui iszgarūjant aptemsta. Norint, idant tai neatsitiktų, reikia prie trinamuju maliavu vaszko pridėti. Dėl to reikalo vaszkas tur buti suskustas ir szaltame terpetyne praskiestas. Tada maliavas trinant ant kožno svaro alėjaus reikia pridėti deszimtą dalį svaro augszcziaus priminto paleisto vaszko. Tada vaszkas gerai su alėjumi maliavoje persimaiszęs po pamoliavojimo kaipo lengvesnis už alėjų iszsisikels į virszų ir tokiu budu pridengs alėjų, jam nedūdamas iszgarūti — o per tai ir maliavai aptemti.

Gentės giesmė.

Ui Lietuvei, juk dar musu kalba nesukruszo,
Pakol musu tikra szirdis už mus' gentę musza.
Dar gyven Lietuviu dvasė, nėkad nežad mirti,
Norins tie, kur ję žavina, baisus yr ir tvirti.
Kalba leista mums nū Dievo, reik ją prilaikyti.
Eina tie priesz mus ir Dievą, kur ją nor varyti.
Kad velniu kiek yr pragare, eitu ant mus' tautos,
Dievs su mumis, kas priesz mumis, tą Perkuns nuszautu.
Norins audros kū baisesios antgalveis gulėtu,
Ūla plysztu, anžuls lužtu, žemė sudrebėtu,
Mes stovėsim drąsei, tvirtai, kaipo murai pilės,
Jūda žemė teprarytu tą, kurs but privylės*!

25. grūdžio 1884.

Vēversys.

Dar apie Ažukalni.

Artikule „Ažukalnis“ (1884, pusl. 20) p. Gailutis minavoja rankrasztį am. at. Valerijono Zagórskio (Ažukalnio), buvusį Kupiszkyje. Asz turiu nūraszą to rankraszczio žodis žodin. Paraszas toks: *Rasztai tikros rankos (?)*, *iszguldymai ir sekiojimai*, *paraszė V. Ažukalnis — Pisma oryginalne, przekłady i naśladowania*, *napisał W. Ažukalnis*. Įtalpa: Głos litwina (lenkiszka), prakalba lietuviszka ir lenkiszka; Rytas vasaros, Draugėj su vēversėliu, Draugėj su laksztingale, Apraszymas nakties, ryto, dienos ir vakaro; Nakties sujudinimas, Atamainos, Medžiotojai, Trijoletai, Jaunikis ir mergelė (sekiojimas), Susitikimas (sekiojimas Vitvickio); Ažu grėkus žmoniu daug Dievo koroniu, Apaszvietimai. *Pasakos*: Krasickio: Ant vaiku, Mudras durnas, Vaikas ir tėvas, Pakelingas ir liūsas, Paukszcei klėtkelėje, Szuva, Skupus, Jauczei paiki, Kurtas ir katė, Vaikai ir varlės, Tvanas ir upė, Avelė ir piemū, Musztinis ir raudonasis, Žuvis maža ir didė, Moterystė; Masalskio: Artojas ir voverė, Varna, piovėjas ir kiskis, Varnas ir lapė; A. Goreckio: Laksztingala, Vanagas ir vilkas; Dziekonskio: Bitė ir karvelis; Ažukalnio: Dujen szunys dvaro, Vilkas ir piemenys. *Iszguldymai*: Sirokomlios: Apie mano senus namelius; Mickevicziaus: Szvitezinė, Elmužna, Sugrižimas tėvo, Giesmė „Vilija upiu Lietuvos motyna“, Giesmė „Kas mano dusus suskaito ir girdi“, Pradžia

* Privilti, prigauti.

Tadejuszo; Chojeckio: Tiesa starku; Godebskio: Jaunas elgētis; Adincziaus: Versmē s. Gangolfo; Góreckio: Pakasynos Lozoraius; Vitvickio: Gegužē, Alksnynē, Zdankus ir Alyna; Naruszevicziaus: Poterei senelio; Vitvickio: Klydēja. *Giesmēs maldingos*: Karpinskio: Giesmē ryto, Giesmē vakaro, Ant szvenčiausio pono, Prie darbo ant lauko, Praszant giedros, Praszant lietaus, Apie apveizdējimą Dievo, Apie sudnā dienā, Ant Dievo; Krasinskio: Susiderējimas su vale Dievo.

Matoma, jog am. at. Valerijonas Zagórskis mylėjo savo tėvynę ir szventą lietuviszką kalbą, vienok reikia pripažinti, kad ne dailei giesmeles raszē. Dvi pirmasias giesmeles, kurios isz visu geriausiosios rodosi, czia padūdu.

Rytas vasaros*).

Gražus rytas nematytas, — Skamba vēversēlis,
Ir gegužē miszke užia, — Burkūja karvelis.

O ant ano, ant dirvono — Tetervinas groja;
Ant ežero vilnies nēra — Vėjelis nustoja.

Gaspadorius dirvą arēs — Skubia lauką sėti,
Kiek pasėjo, priakėjo — Ir galas akėti.

Daminykas vėl ne dykas — Jis piauna pievelėj:
Giedri diena, pribus szieno — Musu daržinėlėj.

Kaip krumelei galvijēlei — Ezdami nustoja,
Telei bliaua, žoles rauna, — Piemenys raliūja.

Gaidžei gieda, vizstos veda, — Kur žaliūja dvaras;
Gaspadinēs be priczynēs — Name likę barias.

Vaikai maži, linksmi, graži — Ant bledu ukvatus;
Szoka, gieda, jiems ne bēda, — Kad tik butu sotus.

Gražus rytas. Vienas kitas — Szczyrai meldžias tūjaus:
Baltas Dieve, musu tėve, — Praszom urodzojaus.

Jegu dūsi, iszvadūsi — Nūg visokiu bēdu;
Linksmas rytas, nematytas, — Ir asz linksmi giedu.

Draugėj su vēversēliu.

Vir, vir, vir, vir! vēversēli,
Tu su manim giedok kartu.

Tujen anksti man' prikeli,
Tu su manim eini artu.

Tik tu, tik tu man' linksmi,
Mes su tavim vis dvejūse:

Ariam dirvą paskutinę,
Tū ti, ti toj! pagiedosi.

Vėl ti, vėl ti, mes ant pievos

*) Reiktu raszyti: Vasaros rytas.

Susitik'sme rytoj rytą,
Tai ti, tai ti, padės Dievas,
Pagiedos'me dainą kitą.
Tū ti, tū ti piaus'me szieną
Kolei rasa, kolei rytas,
Ti tū, ti tū grėbs per dieną,
Tū su daina atskries kitas.
Tu lik, tu lik czia laukelyj,
Tu ti, tu ti man' atrasi,
Ti, ti, ti, ti, vēversėli,
Tū, tū, tū, tū pagiedosi —
Tai, tai, tai, tai man giesmelė
Net per miszkus paskambena,
Pasakysiu tav be melo,
Kad su tav, linksma diena.
Gan, gan, gan, gan mums giedoti
Eis'me dabar pas'ilsėti;
Tū czia, tū tav, tū nustoti,
Tavo dainą reiks girdėti.
Vir, vir, vir-gi, vēversėli,
Tu su manim giedok kartu,
Tujen anksti man' prikeli,
Tu su manim eini artu.

Isz Ażukampio.

Peliksas Mažutis.

Isz Lietuvos.

Tilžė. Nekursai žydas Friedeberkis (iszleidikas raszto „Bilder aus Ostpreussen“) pradžioje sziu metu mus ir musu laikrasztį užpuldamas iszsitarė „Berliner Tageblatt'e“, „Tilsiter Tageblatt'e“, „Tils. Zeitung'oje“ ir k. laikraszcziūse, kad, p. Szliupui nū rėdystės atstojus, Auszroje po nauja rėdyste p. Mikszo, kursai, kaip visu žinoma, su lenkiszkais agitatoreis Poznanijoje ir Krokavoje žinovystėje stovįs, programato keitimas nusidavęs. P. Fr. prie tu iszvedimu ant isztarimu „Lietuviszkosios rasztu draugystės“ Tilžeje ir ant nekurio p. Romeikio, studento tejologijos Karaliaucziuje, pasirēmė. Po ilgu ginczu, kurie galiausei į nedorus privatiszkus apskelbimus priesz p. Mikszą persikeitė, p. Fr. jau nebeįstengiant Auszrą įkasti ir į piktą paskalbą prie valdžios įbradinti, ir „L. r. draugystė“ savo susiėjime sausio mėnesyje iszsitarė, jog p. Fr. bandęs patvirtinti, kad „Auszra“,

p. Szliupui nū rėdytės atstojus, į panslavistiską gūlį perėjusi. Norint p. Mikszas, kad ir ne rėdytojas „Auszros“, ale su rėdyste susižinaš, tam prieszais atsiliepęs, p. Fr. tik prie savo isztarimu pasilikęs ir ant praneszimu isz „L. r. draugystės“ pasiszaukęs. Tam prieszais buvus galima per p. Hoffheinz'ą, Kurszatį ir Jurgszatį patvirtinti, kad Auszra nei panslavistiskus nei kitokius mėrius nesekanti; ko ji atsiekti geidžianti, ėsanti apszvieta ir iszlaikymas lietuviszkosios giminytės, geismai, kuriems bene nėkas gaiszinancei nesiprieszysęs. Ir Auszros rėdystei ilgai ir placzei atsiliepus, p-ui Fr. daugiau nėkas neliko kaip tik ir nenoromis Auszrai teisybę atidavus nutilti.

Tilzė. 15. vasario gaspadoje p. Augusto Paarman'o tapė „Lietuviszkoji draugystė „Byrutė““ uždėta, kuri į savo mėrį tur pasistacziusi, kaip §§ 1 ir 2 jos įstatu sako, lietuviszką kalbą atgaivinti, ją szelpti ir joje isigyventi; szitą mėrį draugystė atsieksenti a) iszleizdama naudingas moksliszkas knižas prigimtoje kalboje, b) įtaisydama lietuviszką kniginyczią ir senovystės daigtu rinkliavą, c) atlikdama skaitymus ant draugystės sueigu, d) pagal įstangą patobulindama sąnarius prigimtoje kalboje ir e) ją czystydama. — „Byrutės“ įstatus (statutus) ir kožną artesnę žinę priteikia draugystės perdėtinis (virszininkas) Jurgis Mikszas (Ragainė — Ragnit, Ost-Preussen).

Biržet. Tabakinės apiegardėje, pievose ant rubežiaus miszko grapo Tiszkevicziaus atrado piemū per jautį iszmaurotus sidabrinis piningus, kurie visi per neiszmintį tos pievos gaspaderiaus žydams teko, užmokėjusiems po beveik 1 rublių ant piningo. Tai buvę senoviszki dideli sidabro piningai Belgijos, kurie bene nū prancuzmecziu, t. e. 1812 metu, czia gulėjo. Radviliszkės mėstelio žydai pasakoja, kad apie 100 tokiu piningu gavę. Gailu, kad nėks tu piningu nepasirupino. Ne butu per virszų buvę dėl atminties ir į „Auszros“ rėdystę keliatą atsiųsti, kuri renka senovystės daiktus. *Starkas.*

Radviliszkė. Gražų psveikslą dūda nekuriems mandrocziams grapas Tiszkus ir jo ponė. Grapas neužmirszęs, jog isz Lietuviu kilęs, neužmirszta nei savo vargstancziuju žmoneliu su

jeis meilingai apsieidamas. Uz tai ir žmonės kožną sykį, kaip tik isz Biržiu į savo vasarinį gyvenimą parvažiuoja, jį linksmai sutinka. Grapas ir grapėnė gražei lietuviszškai mokėdami pasikalba apie žmonių veikalus ir reikalus; o Lietuvei ir Lietuvės pasilieka per cziasnį iki vidurnakczio linksmai dainūdami.

Starkas.

Panevėžis. Praėjusįjį rudenį Panevėžyje tapė atverta rejalinė mōkslavietė per užmanymą pagirtino Lietuvio, bajoro Puzino, bajoru marszalkos, ir padėjimą žmonių visu slūgsniu: bajoru, mēszczioniu ir sodiecziu ukininku. Pasidariusios kasztos 60000 rubliu pereina. Kaip ta mokintuvė buvo reikalinga, pacziame beveik Lietuvos vidurkyje, nereikia nei priminti, atmenant apszvietos geismą musu broliu, taip sunkei tamsybėje vargstancziuju. Mes isz savo pusės velyjame tai mokslavietei kū gražiausią žydėjimą ir isztariame savo nūszirdų pageidavimą, kad tas mokslu daiginas, paczioje Lietuvos szirdyje, nenusmelktu Lietuvių szirdyse tėvyniszkumą! Tesiszvieczia ir tesiplatina Panevėžyje Lietuvei lietuviszkoje dvasėje!

J. Kadagys.

Telszei. Girdėta, kad mylįs savo tėvynę gūdinas kunigas Vaiszvilas, draugas jau 20 metu atgal pasimirusio garbingo musu rasztininko Simano Daukanto, panorėjęs ant kapo savo ir Lietuvos draugo pastatyti paminklą negaisztantį nū laiko per keliatą amžiu. Dėl iszpildymo tos puikios uždūtės savo jis nuvažiavęs į Rigos mēstą nupirko isz puikaus tvirto akmens sieksnio ilgumo ir pusės sieksnio platumo plytą ir paliepė iszkalti ant jos kryžių, apaczioje ranką turinczią plunksną (dėlei sėjimo per rasztus apszvaistos žmoneliams) su sekanczių užraszu: *Ateivi! minėk sav, jog czion palaidotas Simanas Daukantas, pirmas isz tarp mokytų vyru raszytojas senovės veikalu Lietuvos, Žemaitijos, kaip ir kitu naudingų knygeliu. — Jis per savo gyvenimą, it vargo pelė, be paliaubos triusėjo vienutinei žemaitiszškai raszyti dėlei naudos vientaucziu. — Gimė 1793 m. 28. d. spalinio m. Mirė 1864 m. 24 d. lapkriczio. — Isztark: Vieszpatie! duk jam atilsį amžing. — Szį akmenį užrito palaidojęs jo kuną klebonas Papilės kn. Vaiszvilas. — Asz turiu viltį, kad Lietuvei nēkadodos neužmirsz darbus Daukanto dėlei gero tėvynės*

suteiktus ir kaipo ženklą savo geros pomėties apie padėjusius savo gyvastį per darbus naudingus viengencziams sudėję pinigų išsteigs dar daug didesni paminklą garsingam Daukantui. *A. I. B. Žagaras.*

Kaunas. Vendžiogalos parakvijoje tik du kaimu tekalba lietuviszkai: Gelnai ir Preisziogalka. Vyskupui ten bažnyczias lankant ir lietuviszkai užgydus nėkas nepritarė, turėjo lenkisz-kai pradėti. Labunavos, Bobtu, Kauno parakvijoje lietuviszka kalba ant pusės. Jonavos parakvijoje stacziatikiu burlioku yra privisus, kurie buk nū laiko Petro didžiojo persekiojimu saugodamiesi Lietuvoje prieglobą rado. Trikampis tarp Cziakisz-kės, Seradžiaus ir Vilkijos, beveik vienu bajoru apgyventas, lenkisz-kai kalba. Žemė jiems Lietuvos ir Lenku karaliu padovanotoji vadinama Vilkijos karalgiriu. Kur kitą kartą „karalgirei“ buvo, dabar randasi taip vadinamos „akalcycijos“. O tokiu daugiur Lietuvoje randama. *Vėv.*

Panevėžis. Panevėžio bažnyczioje įvesti visai kitoniszki balsai, vos sutinką su szventa vieta; musu lietuviszkas giedojimas esąs su visu panėkintas. O tai dar skaudžiaus, kad szioje parapijoje yra visi žmonės Lietuvininkai, iszimant mažą skaitlių ponu; ale apie ponus ir nei kalbėti, sziju kožnas moka lietuviszkai, kartais geriaus ne kaip kitsai Lietuvininkas. Visu, ne vien raszėjo sziu eiliu, bet ir kožno tikro Lietuivio troszkimu yra, įvesti į bažnyczią tikrą lietuviszką giedojimą. — Dar reikia priminti, jog musu parapijoje atsirado daugumas tokiu dykgalviu, kurie pramokę braižyti spaudžiasi ar į paliciją, ar prie tarpininko, ar szejp kokio urėdininkėlio, peraszinėti padūtus popėrius. Tas geidimas dar nėko nedarytu. Ale kitsai surinkęs kelis rublelius pradeda pirkti žamszines pirsztinėles, lazdele, kepurę (kepaluszą); o tai vis turint, jau reikia ir ponu vadintiesi, nenorėti nei tėvo, nei motynos, nei broliu, nei seriu bepažinti, idant tik nereiktu muzikisz-kai, lietuviszkai prakalbėti. (Ui bėdžiau, kad tu žinotum, jog prie visu Auropos universitėtu jau krases dėl lietuviszkos kalbos mokslo įtaisė!). Vėliaus reikia ir apsi-pacziūti; alga maža, szeimyna didinasi, pati isz mėsto

paimta daug reikalauja — kur darbar szokti? Pas savo giminę meilę patrotyję negauna paszalpos; tada reikia ir neteisingu budu sav pelno jieszkoti. Blogai daro tie tėvai, kurie prie savo vaiku puikybei leidžia įsikerėti. Ta puikybė, tas iszsigiminiavimas, prigatavoja vaikams virvę ant kaklo, o panczius ant koju.

M. D.

Betygala (Raseiniu pav. ant Dubysos kranto). Czionai ant didelio ir toli matomo pilkaltio yra dar kelmai szulu nū szventinyczios senovės Lietuviu tikėjimo, kur amžina ugnis degė ir Žemaicziu kryviu kryvaitis liki apkriksztyjimo per Jagėlą gyveno. Buvo ant to kalno tvirta pilis, vadinama Kryžoku *Okaimiu*. Žmonės bijo po tą kalną vaikszczioti sakydami, kad tenai vaidinasi, ir nenor nėko apie kalną pasakoti, laikydami už grėką. Tasai kalnas apaugęs gire tur savyje daug pylimu, ravu ir kitu dalyku žmoniu ranka iszdirbtu. Žmonės pasakoja, kad tenai yra pakasti senovės tikėjimo dievai. Ne toli nū tenai yra kaimas su bažnyczia, vadinamas *Ugioneis*. Ugionei dabar rokūjami už stebluklingą vietą. Arti bažnyczios yra szulinys koplyczėle apręstas, kurio vandū ēsas stebuklingas. Kad vieną kartą valė tą szulinį, tai ant jo dugno rado visokiu senovės pingu, primėtytu musu sentėviu ant aukos. *Vėv.*

Raseinei. Pagal p. Ivonaitį, uždėjusį kromą Raseiniūse, daugumas Lietuvininku uždėjo kromus ar vieszbuczius mėsteliūse musu pavieczio: Viduklėje, Raseiniūse, Kelmėje, Kražiūse ir t. t. Nekurie žmonės velyk vaikszcziodami pokaimus pradeda kupczauti; tai su sziūmi, tai su tūmi. Atranda jau, kad be žydu galima dar dailiaus gyventi, ne kaip su jeis. Kokiame dvare gyvena žydas, tai tas tik gauna nū to pono pirkti, nės tas žydas kitu prekėju prie to dvaro pono neprileidžia. Vaikiniai krome pono Ivonaiczio taip dailei viską atliekta, kajp ir žydukai. Mes pirmiaus mislyjome, kad tik žydas dėl prekybos ir rokundo yra sutvertas. *V.*

Skersniamunis. Ne toli Skersniamunio gyvena tėviszkainis p. Godlevskis, daktaru vadinamas, kursai jau pirm dvideszimt metu perdėjo isz senovės kariu Lietuviu su Kryžokais giesmę Adomo Mickaus „Konradas Valenrodas“. Perdėtojas jau senas žmogelis.

V.

Niamunas tur daugel ūstu, kur Lietuvos javus pila į valtis ir į svetimas žemes gabena. Nū Kauno rėdybos pusės yra:

Jurbarkas, Szilinė, Veliūna, Seradzius, Vilkija, Raudondvaris, Kaunas.

Suvalkai. Suvalku rėdyboje Lietuvei tenai, kur susiduria daugiausei su Lenkais, nemokėdami dar lenkiskos kalbos, vartoja jau lenkiskas knygas, lenkiskai meldžiasi, bažnyčiose lenkiskai giesti, vis to dėl, jog lenkiskai viską tą jiems lengviaus iszmokti, taip daug esant pigiu lenkiskų knigiukiu, žmonėms paskirtu, kadangi lietuvizku suvis žmonės netekę. — Keliuk per Seinius, Rumbonę ir kitas vietas — pamatysi Lietuvius pavirsiuimi jau sumozurėjusius. Norėdamas to priežastį atrasti, ne toli turi įieszkoti: kalcziausi czion Gūdai užgynę musu spaudą ir tūmį budu įveisę musu kraszte Lenku raszliavą, kurios įtekmei priesztarauti sziantdien be savo spaudos anaip tol nestengiame. -- Ne viską vienok Gudais galima iszteisinti, daug kaltės galine versti teisingai ir ant musu vietininku, kurie su vis atszalę dėl Lietuvos. Ką-gi po teisybei kaltinti, jeigu ne vietininkus, tokiamė dalyke, kad visoje Suvalku rėdyboje visos maldos už cėcorių yra giedamos *lenkiskikai?* Tokiose vietose, kaip Griszkabudyje, Keturvalakiūse, ir kitose taip įsilietuviavusiose, jog tenai tiktai vargamistra su zakristijonu szejp-taip lenkiskikai paplepi ir supranta, dvasiszkiejie giesti su ramia szirdžia dėl *Lietuviu lenkiskikai.* Laikas jau ir jiems susiprotėti, jog toks maldų dalykūse pasivedimas nedabina ju nė žmoniū akyse, nė Dievo akyse, pas kurį galės buti iszganyti ne vieni Lenkai, ne vieni tie, kuriems bus tos giesmės lenkiskikai giedamos.

J. Obūl.

Naumėstis. Nesenei szime raszte parubežinei sargai baisei sumuszė nėko nekaltą ukininką, kurio dobilus buvo benuvagią. Ukininkas buvo patėmyjęs, kad dobilai jo vagiami. Szeszis vaikinus pasivadinęs ėjo daboti. Ilgai netrukus ir atjojo trys sargai. Vaikiniai szuviu pabugę pakurė, o ukininką taip sumuszė, kad po keliu nedėliu dar nežinojo, ar liks gyvas. Butu geistina, idant vyriausybě atidarytu akis ant szitu neteisybiu.

Aszaka.

Bitkorei. Pernai vasarą buvo parėjęs užklausimas isz Su-

valku valdžios, ar žmonės apsiimą sudėti 4000 rubliu ant įtaisymo keturkliasinės pavietinės mokslinycios. Senapilės ir Suvalku gimnazijos perpildytos, perkupytos yra, ir žmonės džiaugėsi, kad nors kur galės savo vaikus į mokslus leisti. Ale tūmi tarpu klausymas atszalo ir vėl viskas nutilo. *Bitkoris.*

Vidbodės (Vytebsko) mēsto arkyvas centralinis pri-laiko daugel popėriu priderincziu Lietuvos dėjoms. *V.*

Polockas, Vytebsko rėdyboje ant Dauguvos kranto, kitą sykį buvo Gudu vadinamas Polotevsk, tai butu pagal lietuviszką kalbą Palatvis. Matytiesi, kad senovės laike tame kampe gyveno Latvei, ir pagal ju rubežiu buvo pastatytas tas mēstas. Zinome, kad, norins toli nū tenai, bet toje pacioje rėdyboje, Režicos pavietyje, gyvena dar Lietuvei ir Latvei. *V.*

Lybėszu gentės, kurie gyveno pamareis patime sziaurės smailume Kuržemės, tebeliko tik 8000 galvu, užgyvenancziu du kiemu. Jie visi mažne yra žvejais. Kitą kartą užimdavo visą Kuržemės sziaurę, dabar iszvirto į Latvius, ir tik augszcziaus paminėtiejie kalba dar savotiszcai. Lybėszai nū amžiu laikėsi vis kruvoje su Lietuveis ir Latveis, besimuszdami su Kryžokais. Kitose kalbose jie vadinami Lyvais ir yra susigiminiavę su Sūmais arba Pinais, prie kuriu ir Estai prigul. *V.*

Kranklys. Ponas Norkus patalpino Auszros kalendoriuje 1885 dainą isz lenkiszko perdėtą, po užraszu „Kranklys“. Czia reikia paminėti, kad toji lenkiszcai paraszyta Kundraiczio, kurio ne mažai yra perdėjes labai dailei p. Trupinėlis, yra tik pasekimu lietuviszkos dainos, kurios vieną isz daugel atmainu czia priduriu.

Augszti kalnai, lygios lankos, balti dobilėlei,
Uliavojo trys seselės szienelį grėbdamos.
Ir atlėkė judvarnėlis, gudrusis pauksztelis,
Ir atneszė baltą ranką su aukso žiedeliu.
Ui varneli, judvarneli, gudrusis paukszteli,
Isz kur gavai baltą ranka su aukso žiedeliu?
— Už jureliu, už mareliu didė karė buvo,
Ten asz gavau baltą ranką su aukso žiedeliu.
Ten ne viena motynėlė sunelio rauduoja;
Ten ne viena sesuzėlė brolelio rauduoja.

Ir nukimszo kamszužėlę jūdu kepurėliu,
Ir nugrindo tiltužėlius vienu brolužėliu.
Ir nutvėrė tvoruzėles szviesiuju strėlbeliu.

Ne tik musu kaimynu dainei pasisavino daugel isz musu žmoniū dainu, bet ir muzikai yra daugel pasinaudoję isz gaidu musū giesmiu ir dainu. Ir taip ans jau miręs garsingas muzikas musu Moniuszka, kurį Lenkai už savąjį laiko, yra kù dau-giausei įkvėpimą gavęs isz musu žmoniū gaidu; jisai ne sykį sakydavo: „Nusivaziūkite į Lietuvą, o iszgirsite tą gaidą, isz kurios asz ėmiau įkvėpimą.“ — Kù šauniausia lenkiszka opera „Halka“, Moniuszkos sutverta, yra sudėta įpaczei isz lie-tuviszkos melodijos. Taip tai laike nupūlimo musu gentės, visus musu garsingus vyrus, atradimus, giesmes, gaidas pasi-savino kaimynai, o mes pasilikome ju akyse nėko ne vertais.

Vēversys.

Dar apie krivulę. Apie tąjį razdami paraszyta Auszroje 1883 m. l. 81, 82 ir 1884 m. l. 192 pride-dame tai, ką radome prie Ditmaro rasztininko XI. szimtmečio*): „Garbina taip jau Slovėnai**) naminius dievaiczius ir didelį turėdami įtikėjimą į ju pagalbą atnesza aukas. Girdėjau apie kokią ten lazdą, prie katros ant virszaus buvo nudirbta ranka laikanti geležinį žiedą. Tą lazdą nesziojo vietinis piemū (kerdžius) nū trobos į trobą, kalbėdamas į lazdą ir žengdamas per slenksnį trobos: „Budėk, Henil***), da-bok!“ nės taip ji vadinasi ju kalboje — paskui valgydami ir gerdami nesibijojo numanydami, kad yra po apsauga to burto.“

Vēversys.

Vidbodės (Vytebsko) rėdybos didesnė dalis yra už-gyventa musu broliu Latviu, kuriu kalba nėra lat-

*) Dziela Karola Szajnochy T. IV. Warsz. 1876, l. 41.
— **) Szajnocha savo rasztūse *servus; Sklave* perdeda ant len-kiszko *Slovianin* norins po tūmi žodžiu galima suprasti ir Lietuvį.
— ***) Knįgoje: *Slownik jęz. polskiego 1857 r.* l. 398, 360.
„*Henil*, lietuviszkas dievaitis piemeniu, nū slaviszko *Honita* pa-savintas.“ — „*Gonyglis . . .* dievaitis lietuviszkas yra apveiz-dėtoju tvartu ir dievaitis piemeniu, atsakas rymiszksam *Pan'ui*. Jis varo vilkus nū bandos. Jis turėjo pavīdala lazdos (pagalio) apkaustytos geležimi, kurią, kaip vilkas padarė iszkadą, nesziojo buriu eidami po kiemą, giedodami: „Prabus Heniliau!“ Yra tai be abejonės slaviszkas Gonilo. Antras jo Vardas yra Henil.“

Vēversys.

viszka, bet tarpe latviszkos ir lietuviszkos. Gyvena jie keturiuse pavieczyiuse tos rėdybos, 52 parakvijose, visi mažne yra katalikai ir nusitraukia sulyg pat Pskovo rėdyba. Ju kalboje yra labai daug sūmiszku žodziu prisimaisziusiu, vienok pamokslą ju kalboje, bažnyčioje kalbamą, Lietuvininkas gal susprasti. Moteriszkės taip pat mažne rėdos kaip ir Lietuvininkės. Bėdni vienok tie musu brolei, netur kitoniszku kaip tik maldu knigu, nės visai netur savo inteligencijos, netur kam pravesti kelią. Ponai ten paeina isz Vokiecziu Kryžoku pavirtusiu į Lenkus. Ar ne verta mums drauge su Latveis pasirupinti apie tūs savo nuvargusiūsius brolius, per prievartą dabar vercziamus į svetimą vėrą ir giminę? V.

Bažnyczios kapai: Auszroje 1884m. l. 195. Pagal szios gadynės bažnyczias sunku yra liudyti, kaip stovėjo aukurai senovės musu žinycziose. Teisybė, kad mažne visos bažnyczios Kaune tur altorius atsuktus į rytus. Ten yra trys bažnyczios užimtos ant cerkviu, isz tu tik viena pagal Niamuną, buvusi kun. Pranciszkonu, yra szejp pastatyta; kitidvi: rotuzės artybėje, buvusi kunigu Jezuvitu, į pietus, o prie gimnazijos, buvusi kunigu Dominikonu, į sziaurę tur altorius. Teisybė, kad kū seniausios bažnyczios Žemaiczyiuse kaip tai: Betygaloje Eiriogaloje, Keidainiūse, Vilkiyoje, Sziauliūse ir t. t. altoreis į rytus pastatytos. Bet Raseiniūse, Viduklėje ir kitur, kitaip stov. Sunku per tai yra tą dalyką per bažnycziu statymą atsekti. Kū geriaus galime patirti isz liekanos musu žinyczios Vilniuje. Tenai tai už altoriaus katedros szv. Stanislovo sziandien dar rodomas yra akyviems keleiviams aukuras, su langeliu sienoje augszcziaus jo, senovės musu tikėjimo, murytas isz plytu ir greta pecziaus po kairės dėl deginimo mirusiu lavonu. Aukuras tas yra į rytus ir ant jo pastatyta katedra sziokiu budu. Apie tą aukurą yra daug medegos rasztūse Kirkoro ir Norbuto. Ne czia dar bus galas musu tyrinėjimui tame dalyke. Sztai Serađziuje, bažnytkiemyje, kurs pas Kryžokus Bissen, Tubisshain vadinasi, prie įtako Dubysos į Niamuną, yra kalnas ukininku vadinamas *Pilkalniu*, per mokslavyrius pradedant nū propesoriaus Loboikos, kursai apie tą kalną davė žinę 1824m., o pagal jį ir kitus, kaip kiti iszveda, klaidžei vadinasi *Palemono*

kalnu. *) Kalnas tas pagal upelį Pescę nū sziaurės ir vakaru aiskėi visas matomas nū Niamuno, ir daug augsztesnis už kitus paniamuninius kalnus, žmoniu dar atminime buvo apaugęs gire. Dėl to-gi gal ir vadinasi nū Kryžoku *Tubisshain*, tai yra *Dubysos gojumi*. Tas kalnas, ant kurio buvo senovės žinyczia, tapė gintas nū prieszu pagal pilę, žemiaus pagal Niamuną gulinczią, kuri vadinosi Salynu (sala, salynas), dar dabar znaimi, prie senvagio Dubysos įbėgimo į Niamuną, aptekusio isz visu pusių sziokiu budu vandenimi. **) Grižkime į Pilkalni. Ant jo yra matomas rytinėje pusėje supiltas kalnelis, ant kurio turėjo buti aukuras. Galima ten matyti anglis ir plytgalius. Patėmyjau vėl tokius paczius kalnelius toje paczioje pilkalnio pusėje: ant Vieszpilio, ***) kursai yra ties Jurbarku ant Imstrės kranto, ir ant mokslingai vadinamo Jovaiszių pilkalnio ant žemės p. Gustavo Jorudo tarp Kalnuju ir Raseiniu. Kryžokai užpuldavo szventas vietas musu sentėviu, per tai jos turėjo buti sykiu ir pilimis ne kartą. Prie tokiu kalnu prigul Vieszpilis ir Jovaisziu pilkalnis. Pats vardas Vieszpilio rodo, kad jis buvo *vaisziu* (nū vieszėti) arba szvencziu kalnu. Daugkintis tankei sako „vaiszės arba szventės“. ††) Czia turime dar paminėti apie žinyczią Perkuno Kaune, sulyg sziam laikui dar iszlikusia, ant tiltinės ulyczios arti Niamuno. Stov ji iszilgui nū rytu ant vakaru, bet kuriame gale stov aukuras, negaliu pasakyti. Rytinis galas stov nū ulyczios su gražia gotiszka arkitektura, vakarinis netur jos.

Kas prider senovės kapu, tai teko man matyti vieną toki kapą arti Kalnuju (ties Raseineis) ant žemės p. Szliuburio. Yra ten imamas nū senovės žvyras dėl kelio ir per tai kalnas iszardytas. Randa ten žmonės auskarus, žiedus, bet asz tu daigtu negavau matyti. Macziau tik kelis lavonu kaulus, gulinczius

*) Dubissa . . . przez J. B. (Ignacas Buszinskis) 58.

**) Dubysa tapė prakasta stacziaus 1831 m. (?) ir bėga dabar daug augszcziaus į Niamuną. Pradžioje dar musu amžiaus buvo prie senvagio butas gróvo Tiszkaus.

***) Arti Girkalnio, Raseiniu pavietyje, tėviszkėje p. Vaitkais Naukaimyje, yra kalnas vadinamas *Vieszkalniu*.

†) Jovaisziu kaimo dabar ten nėra, suvisu sudegė senei, szale to kalno budamas. Tas pilkalnis yra labai gerai užsilaikęs, apskritus su volais.

††) Budas senovės Lietuviu Kalnėnu ir Žemaicziau. V.

krante, kur žvyra, ima, nū rytu į vakarus gulinczius, su galvomis į vakarus, o kojomis į rytus. Gal tai to dėl jie buvo taip kavojami kojomis į rytus, idant ten žengti galētu po smerczio. Kas žino? Senovės musu pareigei Szvėdai buvo sziokiu pat budu laidojami, galvomis į Szvėdiją. Sako kad anūs kitur kitaip laidoję, nės į kitą pusę Szvėdija buvo. Gal manęs paminėti kapai buvo Szvėdu?
Vēversys.

Paszaukimas

Maskoliams, kad koravotu [Kurdus plėszikus už nesenei pralietają armėniskuju krikščioniu kraują. *)

Isz Azijos atėjo

Paslai baugiausiejie;

Kurdu kardai žibėjo,

Kardai baisiausiejie.

Žibėjo, žybterėjo

Kardai razbaininku;

Dievopi žvilgterėjo

Akis užpūlamu.

Kurdai mielaszirdingai

Negal ant nėko žvelgt,

O žmogiszikai, teisingai

Nemoka pasielgt.

Razbaininkai durniausi,

O kytrus lyg velniai,

Kad reik pabėgt, greicziausi,

Tik drąsus abelnai.

Dieve, žiurėk, matykie,

Ką veiks neprietelei!

Žaibus barstyk, kratykie,

Naikikie kaip senei!

Tik tik netamp naikitas

Plėsziks, kurs kraujo geidž:

Žaibs tapė atlaikytas —

Dievs tyl ir jį prileidž.

Kaip vanagai godingi

Užpūla pauksztelius,

Plėszikai taip baisingi

Užpūlė brolelius:

Armėniską kiemelį

Užpūlė, krikščioniu:

Papiauts buvo pulkelis,

Keli szimtai žmoniu.

Negal nei vienas gūtis,

Jie taip umai apnink:

Papiautas lyg pauksztytis,

Veik kožnas gul aplink.

Neszvankėlei laimėjo,

Krikščionys gul krauje:

Szėtonai szukterėjo,

Tik Dievs yr danguje.

Jo angėlėlei**) lekia

Surinkt vėrnas dvases,

Bet ir szėtonai rėkia,

Baugindami baises.

Tu, Dieve, atsimikie,

Kraujūtus koravok:

Savūsius atgaivikie,

O ne visai prastok.

O *jus* tik traukkit kardą,

Maskolei, Kristaus dėl:

Kovokit už jo vardą,

Piktūsius bauskit vėl.

Laimėkite, Maskolei,

Laimėkit vis toliaus:

Jus tik ir *musu* brolei,

Bukit tarnais dangaus.

*) Kurdai vos pirm keliu mėnesiu užpolė vieną krikščioniską armėniską kiemą prie perziszkojo rubėžiaus ir viską ten — ir kudikiūs ir moteres — baisiausei nužavino.

**) Angėlas yra tikresnė porma ne kaip anielias: ἄγγελος = ángelos, (graikiszikai), angelus (lotyniszikai). 5*

Ben syk tik angėlėlis
Ant žemės lips žemyn:
Bedieviszkas pulkelis
Tada žiurės augsztyň.

O pirm neng jau galopi
Szis svėtas nusiris,
Jie, Dieve dūk, Dievopi
Tik suksis dusziomis.

D-ras G. J. J. S. isz Gr.

Artojas ir jo sunus.

Kas czia? kas czia? sudundėjo? . . .
Lyg sužvengė — suskambėjo?
Sztai — vežimas koks ant kiemo!
Jam' ponaitis, o ne piemū,
Tur žuoną ūdegūta,
Eiliu eilėms guzikūtą,
Balta skrybliu, zėgorėlį,
Gryno aukso lenciugėlį;
Cziabatėlius, kurie girgžda,
Tartum minant sniegą, žvirgždą.
Tėvs iszeina, motė, brolei,
Sveikit svecią, kurs ik sziolei
Metą visą jau nebuvo,
Nė tėvynėj, nė Lietuvoj.
Svecias lipdams isz vežimo
Zasų gerkle taip prakimo:
„Bon jour, mama! bon jour, papa!“*)
Tėvs tad: „Vaike, nēr dar kapa;
„Dar tik metai suėj' vieni,
„Kaip Paryžiuje gyvenį.“ —
Sunus matęs bent Paryžių
Nesupranta kalbos vyžiu,
Rodos, maž ką jūs pažįsta,
Taip lyg gėdis, lyg nedrįsta.
Nės szie pravardę tur kitą,
Tai yr: seną, nenaikītą.
O sunelis kaip ponaitis,
Nė girdėti nenor -aūtis-,
Tik sav -evski- dvasėj raszos;

*) Bon žur, mama! bon žur, papa! labs ryts, mama, labs ryts teti!

Nės dar -*artis*- netur naszos,
Kaip tik: kamas, klapas Litvos,
Kurį ponai piaun be britvos.
Vaiks nenorįs to vis kęsti.
Velyj pravardę pratęsti;
Nors savęspi motė szaukia:
— „Sunau, kraujas tas pats plaukia,
„Ir szirdyj, visose gyslos!
„Kam tav trokszt but sunum Vyslos?
„Už ką nękit manę seną? . . .
„Ar už tai, daviau kad peną? . . .
„Meilei man tavę buczyujant,
„Per naktis vargei siupujant,
„Teko kąsnį man nutraukti,
„Aszarėles gausias braukti! . . .
„Sunkioj procėj, prastam buvyj,
„Bil dūt Lietuvai Lietuvį!
„O dar džiaugdam'si Paryžium,
„Stojeis man ir jai jau kryžium! . . .
„Buves metą anoj szalyj
„Tū liežuviu ne mus' skalyj' . . .“ —
Motė tarus', akį szlūstos,
Biro jai laszai per skrūstus;
Bet szis turįs -*evskio*- szirdį,
Nesupranta to, negirdi.
Tęvs tad kalbīt kad įnirszo,
Tar, jog žodžiu daug pamirszo,
Daigtu taip-gi daug nežino,
Kaip už metu jūs vadino.
— „Sunan mielas!“ tėvas tarė,
„Mirszk, už ką mocziutė barė;
„Asz tav vis tai pataisysiu,
„Ko tu nežinai, sakysiu . . .
„Su mumis tik bent kalbėkie,
„Mus nevargik, netylėkie.
„Kad n'iszgirstu žmonės kaimo,
„Stuban eikim isz atszlaimo.
„Valgyt nori? mažu gersi?“
Students tarė: „*Très bien merci!*“*)

*) Trė bjen mersi, labai dėkui.

Žengia slenkstį, atgal žiuri,
Į broleliu czia jau burį,
Ir klaus: „*Mais que ce sont ici?*“*)
Tėvas: „A-a brolei visi.“ —
Bet o dyvai! dar ką mato . . .
Su kum kitą syk suprato
Taip, jog žanyties panudo
Su tarnaitė meilauš budo,
Kuri kiaules laukan gena;
Students jausdams meilę seną,
Szaukia: „*Que ce là ant dvaro?***)
„*Papa, que****) Mariukė varo?“
Tad taip baisei tėvs užpyko,
Jog nes'juto, kaip užriko:
— „O tu snargliau, piemėnėkszti!
„Kiauliu tai tu nepažįsti;
„Vienok mergą vardu szauki,
„Stuban n'eini — tik jos lauki.
„O už tokią szirdį, zubus
„Szalin meskie jūdus rubus;
„Skryblių, batus, raiksztes dryžas —
„Tūjaus aukis man į vyžas!
„Idant nepažeistum vėrą,
„Imk sermėgą, mesk mandėra:
„Szitai pietus jau ant stalo,
„Pasivalgę, kaip privalo,
„Po tam greitai tū po valgio
„Mudu eisiv ir prie dalgio.“ —
Ką tėvs taręs ein prie barszcziu,
Deg sunaus veidai sztai karszcziu,
Kurs padėjęs jau župoną,
Sėdi palei berną Joną;
Dūnos sav storos lauž riekę,
Ir isz vieno bliudo siekia;
Srebia vargszas tad sav tyla,
Tartum ausys liepsna svila.
O tėvs mokslą dar dūd tokį:

*) Mė kė sė sont-ici, o kas tai tie yra? **) Kė sė là ant dvaro, kas tenai ant dvaro? ***) Papa, kė — teti, ką.

— „Gerai, vaike, kad ką moki,
„To už piktą nėks nelaiko,
„Bet prote buk pilno saiko;
„Ką, žinok, ir kur kalbėti,
„Kur ir kokią sėklą sėti.
„Nebuk kraujagėriu, tuzu,
„Bet Lietuviu, ne Prancuzu.
„Nės yr daigtu labai biauriu,
„Kurs gaud vėjus maiszu kiauru,
„O dar biauriau — kurs isz buru,
„Veizd į brolius isz paniuru;
„Isz ju jūkias, neužkenczia,
„Czėsais kanczeis*) jūsius szvenczia! . .
„Dieve, tolik toki rėdą,
„Kur burs burą, broli ēda!
„Apdarūse budams szilko,
„Įgyj nagus, dantis vilko! . . .
„Dėl to, sunau, rodos tėvo
„Klausyk, o nužmirszkie Dievo,
„Pamylėsi ir Lietuvą,
„Budams tū, kū brolei buvo —
„Kaip asz, tokiu sav artoju,
„Dėdu, bocziu mylėtoju.
„Žagrė rankose ar dalgis,
„Stora danga, prastas valgis,
„Meilės szirdyj nenaikina,
„Ir artymo nežavina.“ —
Kol pamokslą tėvs kalbėjo,
Laikas pietu taip praėjo,
Po tam ved jį szieno piauti
Su dalgeleis jau sėbrauti,
O užmirszt aną ponystę,
Kuri iszjūk ubagystę.
Pagalandęs tėvs dalgelį,
Tarė: „Dabar trauk, suneli,
„Paskui manę . . . tik prispauskie,
„Prakaitėliu apsiprauskie,
„Tai pažįsi, kas szienpiuvis,

*) Kanczius, botagas, kancziukas.

„Kas artojas ir Lietuvis . . .
„Stals jo lygi szi pievelė,
„O kupstelis tai kėdelė *)
„Broliu tą pažinęs stoną,
„Jau iszmesk isz szirdies poną.“ —
Ant tu žodžiu tėvs paliovė
Ir sav tyla žolę piovė.
Sunui mokslas nepatiko,
Mislyj kitką sav isz tyko:
Norints badą kitur kešes,
Bet-gi *-evskio-* jau nemeses.
Turint pravardę, rods, svarbią,
Kožnas dūd kitokią garbę;
O kad ponai ir nemyli,
Tai jau bent n'iszjūkia, tyli.
Su prasziokais sėbraut, buti —
Velyj gyvam pradėt puti.
Ir taip varges lik subatai
Vaikins klausia: „Kur cziabatai?
„Į bažnyčią ryt reiks eiti!“
Po tam mislyj . . . namon n'eiti.
Ir sulaukęs bent rytojaus,
Metęs skurą jau artojaus,
Net iszėj' į szalį rytu,
Ten jieszkoti aukso plytu;
O kù but ir kur ketino,
Po szei dienai nėks nežino! . . .

28. vasar. 1885.

Szerenga.

„Nedielia“,

gudiszkas laikrasztis, savo 51 n. 1884 m. turėjo patalpintą nekurią gromatą isz Lietuvos, kurią sziczion meilingiems skaitytojams padūdame.

„Vargszė Lietuva, Dievo užmirsztas, o ponu, žydu ir gudiszku rėdininku uždobtas kraszte . . . ! Kiek gudiszku Bismarkiu bandė ant tavo sprando savo ukiszkas (polytikiszkas), diplomatiszkas bei rėdiszkas pajėgas ir paketėjimus . . . ! Pradedant nū garsaus kunigaikszczio Adomo Czartoryskio, buvusio mylimu ministeriu Aleksandro I., o Nikalojaus I. pasmerkto

*) Kėdelė, krasė.

pakorimopi — ir iki szei dienai ant nelaimingo sziaurvakarinio kraszto, kaip ant kokio tekēlo, atliekami yra įvairiausi isztyrimai. Prie Czartoryskio, kaip yra žinoma, szitas pavargęs krasztas ką tik nebuvo prijungtas prie Lenkijos, ir tiktai praszymai bei maldavimai Karamzino iszgelbėjo Gudiją nū szitos nepataisytinuos ukiszkos klaidos. Prie Muraviovo, atvernei, szitą krasztą norėjo per 24 valandas paversti į grynai gudiszką... Tada rodėsi, reikiant tiktai pasakyti „teesie!“, tai ir busent... O isz tikro szis dalykas pasirodė, ēsas ne taip lengvus: istorizkos klaidos deszimcziu metu gali buti atitaisomos taip-gi tiktai per deszimtis metu, o ne per 24 valandas. Po Muraviovo daug nubėgo vandens, daug persimainė ir virszininuku... Mes nedrištame savo protu nuspręsti ju visu budą ir pavedame szitą sunkų darbą patiems Lenkams, kurie nusprendė veiklumą ir esybiszką vertumą Vilniaus virszininuku labai tikrai ir, teisybę pasakius, visiszškai ju nenuskriausdami. Grovas Muraviovas, sako Lenkai, mažai kalbėjęs, o daug daręs; generolas Kaufmann'as atvernei, daug kalbėjęs, o mažai daręs; grovas Baranovas nėko nekalbėjęs ir nėko nedaręs; generolas Potapovas kalbėjęs vieną, o daręs kitą; generolas Albedinskis skaitęs; trumpametis jo įpėdinis generolas Nikitinas marszėravęs; grovas Totleben'as gydęsis; dabar-gi vis raszo ir raszo. Rasztinyczia vilnizskės rēdos kas dieną iszleidžia szimtus popėriu visump padūtump ir nepadūtump jai įsteigmiump bei asabump, — tai ir viskas. Reikia tiktai jeib kokiam girtūkliui, buvusiam valszcziaus pieszikui (rasztininkui), atstatytam prie Potapovo nū vietos už girtūklystę, pasiskūsti Vilniuje, buk jisai atstatytas tiktai per žabangus Lenku, ir pameilauti naujos vietalės — tūjaus raszosi deszimtys popėriu užklausciancziu, dėl ko, už ką, kada ir per ką tapė praszalintu toks ir toks girtūklis. Girdėdamas sziczia szitą viską žmogus tiktai stebisi, kaip daug pajėgia žmonės raszyti...! Vienok, kaip nei jokia daugkalbystė nėko neszelpia, taip ir szita daugraszystė, žinoma, neveda nė jokiu vaisiu. Reikalai Gudijos nū szito visko iki sziolei dar nežengė nei žingsnio pirmyn ir dar vis liekti senoviszkame, negeriausiame pastovyje. Gromatoje, paraszytoje ant greito ir beveik netyczia, man, žinoma, sunku priderinczei apraszyti szitą pastovį reikalu: apie daugį nei raszyti negaliu, o apie kitą reikētu ir per daug paraszyti; taigi nepykkite ant manęs, kad asz iszguldau viską taip sakant pusžodžeis, ne pilnais sakineis.

„Szaudžiausia opa szito kraszto tai yra žydai. Jei jums Petrapilėje kas pasakys, buk žydams ēšą uždrausta pagal savo norą įsikurti ant gyvenimo sodžiūse bei kaimūse sziaurvakarinio kraszto, tai tam netikėkite. Jie be jokios kliuties gal visur įsikurti, kur tiktai nor. Jei jus czia ant vietos, kalbėdami su pavieczio valdžiomis, primisite paliepiną szitame dalyke buvusio ministerio vidaus reikalų, grovo Ignatėvo 13 gegužio m. 1882 m.), tai jus paskaitys už labai mažai iszmanantį žmogų. Jei jums jeib kas pasakys, buk sziaurvakariniame kraszte žydai atlieką kariumeniszkas pareigas, tai jus susimildami netikėkite nei szitam: nei joku kariumeniszku pareigu žydai czia neatlieka. Teisybė, kiekviena žydiszka draugija, imant skyriumi, pristato reikalingą skaitlių jaunu vaikinų — sveiku bei vikriu; bet vos tiktai priėmėjams jūs priėmus ir užraszius, t. e. atlikus žydu valscziui savo pareigas, tūjaus visi nauja-
imtinei iszlaksto į visas szalis — dalis ju grįžta prie savo senobiniu knėbiniu bei gyvenimo, kita-gi — *bėgunai* isz paszaukimo — geležinkeleis lekia į kitas rėdybas, kur vėl stoja po pilis ir pileles vietoje vietiniu vaikinų, isztraukusiu pirmutinius burtus. Ant galu galu — geras uždarbis ir naujas pasmukimas iki ateinanczių metu.

„Jei jus kas nors stepis (tikriš), buk gudiszkas gaivalas stovis ant tvirtos kojos szitame kraszte ir buk lenkiszki ponai negalį įgyti bei pirkinėti nauju dvaru, netikėkite nei szitam: tai yra tiktai vienas svaicziojimas — daugiaus nėko. Pacziu daigtu szitas dalykas yra su visai kitoniszkas: Rėdyboje yra po keliatą lenkiszku ponu, kuriems, generolui Potapovui Lietuvoje vieszpataujant, buvo pavelyta pirkti dvarus; prie szitu tai ponu ir pūlasi tie, kur nor nusipirkti dvarą; dvaras tampa nupirktas ir panūmūtas ant ilgo laiko. Taip elgiasi kaip lenkiszki ponai, neturį tiesos pirkti dvaru, taip ir žydai. Tokiu keliu superka dvarus ponu gudiszkos kilties, pasiėmusiu ant savęs nepasisėkusį jiems darbą kraszto apgudinimo. Szitas esybes kaip galėdami stengiasi iszvaryti. (Czia trumpa pralaida, kur kalbama apie gr. Tiszkeviczių ir apie padėjimą gudiszku cerkviu.)

„Už savo ukiszkas klaidas Lietuvoje ir Baltgudijoje Gudija užmokėjo jau ne vieną milijoną rubliu ir tukstanczius gyvascziu. Vienok pasirodo visu szitu kruvinu prityrimu ēsant dar ne gana.“

Užmokės Gudija ir dar ne vieną milijoną, pridėsime mes nū savęs, jei Gudu virszininkai nesupras, kaip nesuprato iki sziolei, kad ne ant ponijos tur remtiesi ukiszka valdžia Gudu Lietuvoje, ne ant ponijos, kuri kaip putos ant vandens plaukia visados ten link, kur link puczia jas vėjas, bet ant milijonu prastos visatimės, kurios nei jokie „gudiszki Bismarkei“ neprivers atsižadėti savo prigimtu įpatybiu. Tegul-gi gudiszka vyriausybė pasistengia atkreipti savęspi priejautas szitos visatimės, iszpildydama jos lėtus reikalavimus dalykūse dvasiszko apszvietimo, pagerindama jos medegiszką buvį, praplatindama jos tiesas, taip kad Lietuvis nejaustu savęs savo tėvynėje po valdžia Gudu lyg po kokia spauda, kaip dabar yra, bet laimingu tėvynainiu, tada pats per savę isznyks Lietuvoje ir lenkiskas klausymas, szii baidyklė, baidanti Gudus jau daugiaus nei pusę amžiaus. Visi-gi szitie uždraudimai lietuviszkos spaudos, uždraudimas žmonėms katalikiszko tikėjimo pirkti žemes, buti urėdininkais, uždraudimas vartojimo lietuviszkos kalbos sudūse, mokslavietėse etc. nesuszelps gudiszku reikalu Lietuvoje. Apszvieta žmoniū, ju medegiszkas buvis, teisybė, puls žemyn ir žemyn, kaip pūla ir dabar, bet ar szitas dalykas patvirtis vieszpatavimą Gudu Lietuvoje — tai kitas klausymas. „Gudiszkiems Bismarkiams“ reikia ir to minėti, kad žmoniū tamsumas visada gimdo tikybiszką panatismą, o suirimas medegiszko buvio ir žmoniū pavargimas neapykantą dėl tu, kurie jūs vargina, ta szaltą neapykantą, kuri nedūda žmogui ramumo, kuri kaip kada jį paverczia į žvėrį, su pasimėgimu geriantį kraują savo prieszininko. Užsilaikius-gi szilandieniszkam daigtu pastoviui, gudiszka valdžia, teisybė, galės popėriūse raszyti, buk „viskas eina klotingai“, bet tegul tik pasikels kokia nūszalinė audra, kaip tūjaus pasirodys, kad visas szitas pasitikėjimas ant savo valdžios bei stiprumo buvo vieno svaicziojimu.

Plebėjus.

Gromatos isz Amėrikos.

II.

(Priemazga.)

Pirmoji vieta prideri istorijai jau tai dėl to, kad įžvilgis į praeitę visus mokina, jau tai vėl dėlto, kad „Gazėta“ mažai teturi kitu gana vertu rasztu. Skaitome apie „Pradžia arba

paėjimą narado lietuviszko“, surinktą paties rėdiko. Jo sąpro-
tavimus czia trumpai suglaudžiu norėdamas, kad skaitytojas
prisimintu tulus atsitikimus savo tėvu gyvenimė, o prie to nuro-
dysiu, kur sziantdien ir kitą kartą klydo ir klysta musu istoriju
raszytojai. — N. 6: Sunku yra ką norint tikro pasakyti apie
pradžią Lietuviu tautos; 10. amžiuje radę Lietuvius Lietuvoje
rasztininkai ima jieszkinėti ju senovės buveinę, bet patūlaik ją
tikrai dar nesurado. Narsumas ir drąsa karėse pūszia tautą
Lietuviu, tikinczią į savo Perkuną, Kovą, ir garbinanczią medžius,
kalnus ir gyvates. Raszytojas atpasakoja žinomas ževerkas
apie atėjimą Palemono ir apie pasiplėtimą giminės Dauszprungo
ir kitu. Ant galo Lietuvei pasigavę ima į nagą Ru-
sus ir viduzemiszkius Vokieczius. Ringaudas Vokieczius
sutrupina pas Tiltagalę, Rusus pas Mogilną, o sukruzšęs Tuto-
rius mirszta palikinas valdystę sunui Mindaugui. Szis atidavė
savo brotainiams rusiszkaskias žemes; brotainei-gi sugundinti
rįgiszkiu Vokiecziu užsimetė atsikratyti nū dėdžio ir pasisziauszė
priesz jį. Apspito Mindaugą prieszai isz visu pusiū, nės isz
pietu griovėsi į Lietuviu szalį Darėlis galicziszkis, isz rytu bro-
vaikei Mindaugo, isz vakaru ir žiemio — Vokieczei. Mindaug-
gas matydamas nebeiszspruksęs nū didelios bėdos, priėmė
kriksztą. Bet tai netiko kryžeiviams, kurie viena vale kaisziojo
pirsztus į valdymą Mindaugo ir nū jo ėmė didelias dovanas. —
N. 7: Kryžeivei iszdygo Palėstinoje, kada auropiszkos valdystės
muszosi su netikėleis už pavaldymą szv. kapo Jeruzalėje. Tūs
tai kryžeivius Konrados, kuningaiksztis Mazavos, parsikvietė ant
galavimo Lietuvos. Klabinant popėžiui daugybė žmoniu traukė
muszti Lietuvininkus. Kad Mindaugui Lietuvą valdant begė-
dystė kryžeiviu susirpo, žmonės visur sukilo priesz tą begėdiszką
zokoną, kurs avies kailiu apsisiautęs buvo gyvu vilku. Lenkai
(Ziemovitas, k—tis Mazavos) prisidėjo prie kryžeiviu, bet ties
upę Durba 1281 m. gerai prasikiszo kryžokai. Kad isz lauko
pusės karė geraisekėsi, Lietuvei savytarpyje susivarzė ir tūmet
tai tapė pasalei nužudytas Mindaugas su savo sunais. Rasztin-
inkas toliaus eidamas į pėdas Norbuto pasakoja didelį jukinį,
aulinkui Lietuvoje įvykusį, iki ant galo pasikelia Liutavaris
eirogaliszkis aplink 1291 m. Vokiecziams nevisai karė su Lie-
tuveis vyko, tiktai „latrunculi“ įpuldami graibstė, ką galėjo,
parubežėse. Viteniui, sunui Liutavario, karė su Vokieczeis
gerai sekėsi, jis iszgriovė pilį Skersniamunyje, Vokiecziu pasta-

tytą. Į Vitenio vietą pastojo jo brolis Gediminas (o ne augintinis ar sunus, kaip klaidžei raszo M. T. ir daugumas kitu); szis perkėlė sostapilę isz Traku į Vilnių. Gediminui karės gerai vyko: Vokiecius sugrumė, daug įėdė galvą Rusams (czia vėl M. T. klaidžei pasakoja apie įėmimą Kyjavos ir daug kitu rusiszku szaliu). Gediminas gūdojo visus tikėjimus, savo vaikams leidė krikosztytiesi, pagūdė prekystę, leidė krikszczioniszkas bažnyczias statyti. M. T. ne teisingai pasakoja apie tai, kaip Gediminas pasiuntęs anas garsias apie savo norą gromatas imti krikosztą, nės szilandien jau žinome aiszkei, kad tą norą įbruko į anas gromatas zokonininkai gyvenantieje Vilniuje ir jas rasziusiejie lotyniszka. Gediminas susidraugavo su Lokėtku, Lenku karaliumi; Aldoną, jo dukterį, vedė Kazimėras Lokėtkaitis. Apie tai nugirdę Vokieczi persigando. N. 10.: Kad Gediminas gavo galą gindamas tėvynę, Lietuva tapė padalyta į 7 dalis tarp jo sunu; bet neužilgo visą valdžią pasisavino Keistutis ir Algirdis ir skaudžei suduskinu kryžeivius pas Žėžmarius. Tūm tarpu kilo skersakiavimas tarp Lietuviu ir Lenku. Kazimėras pagavo Valyniją ir Padaliją, bet Algirdis ir Keistutis „kaip vilkai plėszdami ir pustydami viską“ (!) atėmė atgal, ką Kazimėras buvo pacziūpęs. Algirdis Padaliją gindamas sutrankė Tutorius pas Mėlinvandenį, užėjo Krimą, Smalenską. Tūkart vėl drąsei kryžeivei įszoko į Lietuvą ir pagavo į nelaisvę Keistutį, bet tas neužilgu isz ten pasprudo. Tūmi tarpu kryžokai sulaukę pagelbą isz Anglijos ir Italijos apgulė Kauną ir jį įėmė. Czia vėl su Lenkais tašynės nesiliovė dėl anu rusiszkuju szaliu. Tūdu kuningaikszeziu augsztai iszkėlė vardą Lietuvos.

Kiti rasztai apie Lietuviu praeitę pasirodo kaip kad tąsa to pirmojo. T. a. „*Sziubas Jadvygos, Lenku karalienės (!), su Jagėla, k-cziu Lietuvos, ir sulanczyjimas Lietuvos su Lenkais.*“ N. 1.: Kad Jadvyga mirus tėvui Liudvikui apėmė Lenku sostą, Jagėla pasigarsino ją noris vesti ir pats priėmęs krikosztą apkrikosztysęs Lietuvą ir ją prilipdysęs prie Lenkijos. N. 2.: Lenkams smarkei patiko tokie pažadai Jagėlos ir jie tūjau nusiuntė pasiuntinius į Lietuvą ant susisznekėjimo. O Jadvyga, mylėdama austriszki Vilių, labai raukėsi, bet ant galo suderėjo dėl gero tėvynės nutekėsenti už Jagėlos. Szis atvyko į Krokavą su daugybe lietuviszku ponu, ten apsikrikosztijo ir tapė apvainikūtas 1386 m. Ir ką jis Lietuvai gero padaręs? Tūjau ėmęs naikinti (!) lietuviszką tikėjimą ir krikosztyti bureis žmones, priviliotus viso-

keis „kaspiniais, poteriukais, žibuczeis dėl mergu ir moteriu“, „czebatais ir kailineis“. Pastatė Vilniuje ir kitur bažnycias, pakėlė Andrėjū Vasylių į vyskupą. O Jadvyga pastatė „Kolegium“ dėl apszvietimo Lietuviu ir pritaisymo į kuningystę (Pragoje), taipogi daug ligonbucziu dėl vargszu įtaisė. Už tai Dievas atmokėjęs jai rodydamas, stebuklus(!), k. a. Bucziaus mēste vienas ligonis, kurį Jadvyga norėjo gydyti, pragaisžes isz jos akiu; o kitą sykį jai besimeldžiant priesz kryžių iszganytojas prakalbėjęs(!).

Kitas tos pacziuos rugszties rasztas yra n. 9.: *Kazimēras Didelis* (ažūt Didysis), *Teisingu vadintas*.“ Mirus Jagėlai, kad jo vienas sunus rado galą aplink mēstą Varną, Lenkai kvietė antrąjį jo sunų, Kazimėrą, ant sosto; tas ilgai atsisakinėjo, bet po daugel „turgu ir barniu“ nuvažiavęs į Krokavą apsvainikūdino 1447 m. Lenkai ant jo skundėsi už tai, kad jis perdēm Lietuvą mylīs ir ten vis sėdīs, o Lietuvei rugojo, kad jis pavelyjo Lenkams apimti tulus Lietuvos skriczius. Kazimēras, matai, norėjęs, kad abidvi genti „gyventu kaip viena“. Namėj taip besibariant Turkai atēmė nekurias szalis. Kazimēras ilgai kariavo kryžeivius, kurie skriaudė Pamarėnus; ant galo į 14. metų karės laimėta nū kryžeiviu Pamarį, Varmiją ir kitas szalis, o likusieji kryžeiviu krasztai teko į užžiurėjimą Kazimėro. Besimuszant su kryžeiveis, žmonės Krokavoje supūlę nugalavo poną Tenczinską už tai, kad jis drįso apdaužyti vargužį kalvį. Tai pakėlė didelį piktumą tarp ponu, ir karalius turėjo skaudžei koroti mēsczionis. Kazimēras buvo prasto budo, mėgo vargužius ir jūs pats lankydamo. Apsakyta pasaka apie aną vargdienį, kurs priēmė į nakvynę persitaisiusį karalių; szis už tai neszė prie krikszto sunų ano vargszo; o kad vaikas paaugęs, atidavė jį į mokslus, į akadēmiją, kurią vaikis pabaigęs paliko kanauninku. Kita pasaka szneka, kaip nuskausti žmonės pasigūdė Kazimėrui, atkerszyja ponams tūmi, kad jiems akyse karaliaus iszkarszia kailį. Ant galo, kad Rokiczana, „gaspadinė“ Kazimėro, nugriaudino namus vieno seno kareivio, tai sziam pasigūdžiant Kazimēras namus atstatydino ir nukaltusią Rokiczaną, kurią jau-jau tiekėsi vesęs, pavarė nū savęs.

Isz tu rasztu matome, kad jie yra raszyti vyru ne visai gerai isztyrusiu praeigą musu tautos, ir lengvatikiu ir ne kritikiszkų, visokia medega padūta kronikose ar kitose knygose jiems tinka dėl pastatymo taip iszkilmingo praeitės rumo. Bet tas rumas

gailu kad papūsztas vien mažne pasakomis, korėmis, stebuklais, o podraug iszkaiszytas daugybe klaidu. Negalime sakyti, kad norint szapelis butu prisidėjės nauju žiniu prie visiems žinomu sąprotavimu Norbuto, Kraszausko. Už tai tie rasztai musu istoriszkos raszliavos nepadaugina. Jie tiktai — sąszlavos.

Lietuviams pasznekėjęs apie ju tėvu praeitę, M. Tvarauskas dūda tulas žinias ir apie gyvenimą Lenku, visai sutikdamas su savo uždūte. Tas žinias randame sukrautas į „*Vakarus po liepos*“, kuriūs laiko senas, kliszakojis kareivis Lenkas ir pasakoja vaikams apie atsitikimus savo ir ju tėvynės Lenkijos. Numeriūse 4, 5, 6, 8, 10 ir 13 skaitoma daug pasaku apie Popėlius Vandas, Piastus ir kitus nevydonus, iki ant galo ans pasakiszkas medis užlužta mirsztant Boleslavui narsiamiam.

Nesakycziau nėko, jeigu rėdikas trumpai butu paraszęs istoriją Lenkijos, už tokią istoriją Lietuvei jam butu galvą nulenkę; bet szį sykį jis placzei pradėjo, o prie to nėkam vertus daigtus pasakoti.

Gretomais su pasakomis isz praeitės Lietuviu ir Lenku patilpo į „Gazietą“ trjs kiti rasztai, kurie įtraukia tą laikrasztį į dalykus tikėjimo. Aurei mes matysime, kad tas laikrasztis yra paszvēstas ne mokslams, bet dalykams katalikiszskumo; kaip įžengą į tą dalyką, padaro rasztai apie „Dovydą, karalių Žydu“, apie „Persekiojimus Dijoklecijono“, ir „Rymiszką „Kolosseum““. Patalpinu įturį tu ir kitu rasztu dėl to, kad visi žinotu samprotavimą raszytoju, ir kad asz ant tikru, parodytu atsitikimu stovėdamas aurei galėcziau padaryti tulus nusprendimus gana praktiszkus.

Dovydas, kaip pasakojo „Gazieta“ n. 6, pastojęs karaliumi, pamusza Pilstėnus, įima mėstą Jabuzą ir pramineš jį Jeruzale jame apsigyvena. Jis paraszė psalmus (ir už tai yra laikomas už szventą, norint biaurei nedorai gyveno, kaip tūjau pamatysime). Kad D. užmuszė Uriją ir vedė jo paczią Betsabeą, pranaszas Natonas Dovydą už tai graudeno žinomu prilyginimu apie žmogų turintį 99 avis, kurs užmuszo savo artimą dėl to, kad atimti nū jo paskutinąją ir vienaitę avelę. Priesz tėvą sukilo Ebrone sunus Absalomas; tėvas norint isz Jeruzalės iszvytas, nugalėjo vienok sunų girėse Epraimo, kur Absalomas ir galą gavo. Į senatvę Dovydas negalėdamas „suszilti“, gulėjęs su „grazia mergaite Abizai“!!! Palikinas į savo vietą Salamoną. D. pasimirė karaliavęs 40 metu.

N. 12 — apsakinējama, kad kataliku bažnyczia ģgavusi savo spēkā gadynēje persekiojimu. Smarkiausei-gi spaudēs Dijoklecijonas, kurs isz sunkaus vergo įstojēs į kariauna, pasikēlē į vadova, o mirus cēsoriui Karynui pats apsiszaukdino cēsoriumi. D. pasidalijo vyriausybę su Maksimijonu, kilusiu taipo-gi isz prasto kareivio. Abudu buvo „tamsus“ ir smarkininkai. Isz pradžios vieszpataujant D—ui visi džiaugēsi taika, bažnyczia labiausei rytūse greitai sklydo. Vadovais buvo plētime krikszczionystēs tūlaik Bazylis ir Grēgoras. Sostapilēje Nikomēdijoje daugybē ponu, pati ir keliatas vaiku D—o tapē krikszczionimis. Naujos bažnyczios visur buvo įtaisomos. Bet „gubernatorei“ D—o patiliomis daugiau vargino kriczczionis, k. a. 285 m. Egējoje nužudē Klaudijū, Asterijū ir Neoną. Maksimijonas liepēs į 6000 kareiviu vienu sykiu nugalūti. Tai jau buvo pradžia anu baisiu vēliaus įvykusi persekiojimu. (Pabaigos nēra).

Ant galo apie „Rymiszkā „Kolosseum““. — N. 11: 590 m. Grēgoras popēžius dūda pasiuntiniams Justinijono sauja smilcziu suvyniojēs į skepetēlē kaipo. atminima daugybēs kankintiniu, nužudytu tame dideliamē, senoviszkame rume. Praslinko tiek amžiu, o murai to rumo iszliko ir kiekvienam primena anūs baisius laikus. N. 12: Tā rumā pergālējo kryžius. Rymēnu lūszos reikalavo tukstancziu auku, nebuvo dienos kada į „*spoliarium*“ (lavonbutį) nebutu kedenta daugybē nelaimingu. Lūszos trukdavo nū 10 adynos rytā iki tamsai. Kaip kada visi žmonēs isz „*vivarium*“ viena diena gaiszo; tie-gi žmonēs buvo ar belaisvei gladijatorei ar krikszczionys. Pagal Eutropā (IX. 10) Tytas pastatydinēs Ryme ampitejatrā 5000 nužudē. Vienas pasparnūtas turējo lēkti, o kad perilsēs puldavo žemyn, jį žvērei sudraskydavo; kitas turējo savo rankā svilinti ant ugnies; arba vėl statē į kovā žmones su suarzdintais ir kankynėmis įszizintais žvērimis. Pagal Heridjana ir Lampridju, Komodas eida vēs pats užmuszinēti gladijatorius, ir kad ju 1000 nužudē, pastatydino savo paveikslā į vietā Saulēs dievaiczio su paraszu: *Mille gladiatorum victor*. Gladijatorei taisydavosi į muszį medineis ginklais, o kad iszgirsdavo balsa trubos, apmainydavo medinį bruklį į geležinį ir czia prasidēdavo myriszka musztyne. Parpūlus gladijatoriui, jeigu žiurovai nuleizdavo žemyn didįjį pirsztā, tai buvo ženklas, kad jį reikia palikti gyvu; o jeigu iszkēlē pirsztus suszukdavo: *recipe ferrum*, tai nelaiminga auka turējo

mirti linksmai, o jei ne, tai myrį pagreitindavo. Taip žmoniskunas buvo sudilęs žmonėse anos gadynės, jog sukruvintą kuną liepdavo badyti ir kapoti, ir žiurovai „putodavo iš piktumo, jeigu apniktojas negana greitai užmusedavo savo prieszininką.“

Visūtinai nužiurint, tai iš visu istoriszkujų rasztu zis paskutinyšis yra geriausias; jis bent dūda tikrus atsitikimus ir išveda aiskią mąstį. Nugailėtina, kad nėra daugiaus tokiu rasztu „Gazietoje“. Kitos-gi istorijos — tai suglaudimas pasaku, kuriu plikas apsakinėjimas — kam tie daigtai akyvi ir kiek turi verczios!?

Jau sakiau, kad „G. Lietuviszka“ yra kuningiszku rasztu. Už tai nebus pro szalį pasižiurėti, ką-gi iszmingo ir nau- dingo patalpinta iš tikėjimo dalyku.

Augustynas Zeytz'as zokonininkas szv. Pranciszkaus, raszo n. 11. apie „Sodomą ir Gomorą“. Norint visi tą pasaką žino, bet negaliu mąstį rasztininko neatpasakoti gana trumpai. Žmonėms pasiplėtus po patapui („Gazietą“ tiki į visus stebuklus ir bibliszkus tvanus), kada Dievas Nojui pažadėjo szvietą nebespelgsęs tvanais už nudėtas, szvietas ėmė paleistuvauti, labiau- sei-gi tai darė gyventojai Sodomos ir Gomoros. Baudė jųs Lotas, sągyventojas, bet tai nėko neprisidėjo. Dievas „pats at- ėjęs (!) pas Abraomą“ skundėsi (!!)

ant tokios bedievystės ir ke- tino visus gyventojus isznaikinti. Abraomas ėmė su Dievu „derėtiesi“ (visai žydiszkas budas!), ir Dievas pažadėjo męstą iszlaikysęs, jeigu jame rasis penki dori žmonės. Dievas per- spėjo gyventojus siųsdamas du aniolu (!), bet tūdu sutiktu ak- menimis tiktai Lotui įsakė, idant prasikraustytu anksti iš męsto vedinas paczią ir vaikus ir nesidairytu į užpakalį. Kad ėmė ugnis kristi (!) iš dangaus ir deginti gyventojus ir ju visą labą, kilo trenksmas ir klyksmas, pati Loto bėgdama žvilg- terėjo atgal ir — pavirto į druskos stulpą. — Sziandien, toliaus szneka minėtas brostvininkas, ne geriaus atsitinka moterystėje, visi plaukia begėdystėje „kaip vėžys po vandenį“, o kas pik- cziaus: juk ir pirm palaiminimo bažnyczios. (Skaicziau, kad Lietuvei Amėrikoje jau apsirpanta ir su vyresnybineis szliubais. J. Szl.) Pacziūtam vyru, nors yra pavelyta „degti“, bet ir czia turi buti vėra ir užlaikymas, ir per spavėdę reikia kuningo pa- siklausti, ar neperdedas Sziandien, gird, tokie paleistuvei eidami spavėdėn, mala liežuviu, „kaip szū kad suka su vūdega“, visaip maiszydami kalbą, idant kuningas ju nesuprastu ir ne-

antkrautu diktos metavonēs. O tokie kad numirszta, eina „staczei i dugną“ (!) pragaro . . .

Toliaus eidami randame „Memento mori“. N. 2: Ryme gyvenęs jaunikaitis, gana pasileidęs. Jis pavaldē nū tėvu dide-lius turtus, bet neužilgo jūs prarado. Vienok Dievas susimilo ant jo — jis nuėjo spavėdēn; bet nēkaip nenorėjo prisiimti, nei poterius kalbėti, nei badūti, nei-gi davinėti paszalpos vargszams kaipo metavonę už nudėtas. Tada kuningas jam įdūda žiedą su paraszu „memento mori“, liepia gailėtiesi už prasieradimus, minėti apie myrį ir kitą metą i tą patį laiką grįžti spavėdēn. Kitą metą, kad jau susimetavojęs, jaunikaitis atliko spavėdę, kuningas jam davė auksinį kryžių. Kuningu-gi tūmi buvęs Pyjus VII. Taip ir visi žmonės turētu metavotiesi ir taisytiesi laiku myriop. N. 3: Ir gerasis, ir tas turi bijoti myrio; o ką-gi besakyti apie nedorėlį? Pilipas III., karalius Iszpanijos ir daugybē kitu gailinosi mirdami, kad nēko dēl duszios nedarę. Kaip-gi reikia pasitaisyti ant to myrio, matysime isz alegoriszkos pasakos. Tolimoje szalyje Petras gavo nū karaliaus valdyti dvarus; karaliui nebesikiszant i tą dalyką Petras tarėsi pats ēsas didiku, pasirinko i draugus Pratazą, Szimaną ir Madėstą. Madėstą jis ne labai mylėjo ir tankei jį nuskriausdavo, bet už tai su Pratazu ir Szimanu jis kėlē pokilius, ir turtus pravare nedarydamas nēkūmet rokundos. Szit nelukėtai karalius pareikalavo nū Petro rokundos. Petras matydamas striugę pūla prie Pratazo ir Szimano praszydamas užtarimo, bet tūdu Petrą apjūkia ir jam nugarą atsuka. N. 4: O Madėstas pats nekviecziamas atėjo Petru i pagalbą, apgynė jį akyse karaliaus, ir Petras palikęs vietoje laimingai toliaus gyveno. — Ką-gi ta pasaka reiszkia? Petru yra kožnas žmogus; Patrazas — tai jo piningai ir szvietiszki daigtai; Szimanas — tai giminės, o Madėstas — tai dorybē. Kad mirsztantį žmogų apleidžia viskas, dorybē pas jį palieka ir jis nusinesza ją i aną gyvenimą kaipo savo užtarytoją. Taisykitėsi visi i myrį, melskitėsi už kitus, o kiti melsiesi už jus. Memento mori — o busi iszganytas.

Jau mums gerai pažįstamas brostvininkas Zeytz'as raszo n. 1. apie „Bilijuszą“, ir czia mes iszgirsimė tikrai stebuklingus daigtus. Klausykitešė tiktai. Bilijuszu metą vyskupai gauna didesnią valę ant atleidimo kalecziu. „Tose dienose žmogųzudzei, vagys, padegliczei ir t. t. gauna atleidimą ir dovaną kaltybės,

arsziausieji pasiradimai juk nepakutavojami yra atleisti, jeib tiktai prasiradēlis iszpildytu kondycijas (įtartis) dėl įgavimo to atlaido; iszpildymas to yra visai mažas, nēs tiktai 3 bažnycias reikia aplankyti su taja intencija, dūti kokią paszalpą vargszams, kas gali atlikti spavēdę, tai ir viskas.“ Szjmet (t. e. 1879 m.) jau turime paskutinį mėnesį Bilijuszu, už tai suskubkite, brolei, kas norite gauti iszganymą, atlikti tai, ko reikalauja bažnycia.

N. 2. „Gazietos“ randame antrą rasztelį apie Bilijuszu atlaidus to paties dorininko raszytą. Pas žydus, sako jis, Bilijuszu metą žmonės laimēdavo medegiszakai; szia gadynę gauname tiktai dvasiszką naudą. 1300 m. Banipacas VIII. aplankantiems kapus apasztūlu Ryme pažadėjo didelius atlaidus, ir tai syki vieną į 100 metu. Klemensas VI. 1342 m. sutrumpino laiką ant 50 metu; Urbonas VI. 1389 m. ant 33 m., o Banipacas IX. leidē atlaidus laikyti kožnoje bažnycioje; ant galo Povilas II. ir Sikstas IV. priskyrē Bilijuszus kožną 25. metą. Levonas XIII. sēdēs ant sosto apdovanojo szvietą „netikētu“ Bilijuszu. Czia „katalikas, kurs tame laike atlieka spavēdę ir priima szv. sakramentą, gauna dovanas ant szio szvieto ir amžiną gyvenimą danguje . . . , jeigu butu taip laimingas ir galētu po tokios spavēdēs numirti.“ Taigi jau pasibaigiant Bilijuszu visi skubēkite gauti anūs atlaidus, kadangi nežinote, ar besulauksite kitus Bilijuszus!

Palikini tūs pažadus dangiszku linksmybiu be tolimesnio apsznekėjimo pažvelgkime į dangiszkas galybes, kurias tuli žmonės pamato ant žemės arba jas ir patys įgauna. Noriu pasakyti — apie stebuklus. „Gazieta“ pilna stebuklingu atsitikimu taip pat kaip kad vaidintuvē musu Lietuviu. Jau skaitytojas žino apie stebuklus Jadvigai pasirodžiusius, bet czia randame kitus ne menkesnius. Tiktai atverkime ir skaitykime „Žyvatą szv. Vyto“ n. 15. Ulas, pagonis, plaka savo sunų Vyta už tai, kad jis apsikriksztyjo. Nugirdēs Valerijonas apie tai, ėmē tėvą graudenti už negerą užauginimą vaiko. Tėvas mylėdamas vaiką norėjo atitraukti nū tikėjimo į „mirusį žmogų“ ir „žydu plaktą“. Bet Vytas tėvo neklausę, tiktai per savo maldą ligoniams sveikatą teikęs, neregėi pažiurėje, velnei isz žmoniu bėgę szalin . . . Valerijonas paszaukē atkaklų vaikį pas savę ir nuplaskdino jį; bet kad dar daugiaus baudėsi jį plakdinti, tai plakėjams (liktoriams) rankos nudziuvo, ir Valerijonas pajuto baisų skaudėjimą savosiose. Kad Vytas visus atgydē, Valerijonas įsakē

tėvui, kad sunų atitaisytu. Vieną kartą namus Ulo apszvietė neiszpasakoma, dangiszka szviesa, ir Ulas apako. Aukavo Jupiterui ir Vestai, bet nepagijo; sunus-gi jį tūjau pasveikino. Vytas tūmet teturėjo metus septynerius. Madėstą Dievas pasiuntė, kad Vyta išzvežtu išz namu tėvo. Sziūdu prisiartinusiu prie marės rado aniola, pasivertusį į styrininką, tas jūs nuvėžė iki Alektros; czia Madėstas ir Vytas, iszlipusiu isz valties, pasiekė Silerio upę, kur ėmė gydyti įvairius ligonius ir daug ju apkriksztyjo. Kad velnias apsėdo sunus cėsoriaus, szis atjieszkodino Vyta. Vytas savo atkaklia kalba įpykino Dijoklecijoną. N. 16: Velnias per maldą Vyto spruko laukon isz sunaus cėsoriaus ir „iszeidamas užmuszo daugumą netikinczių“. Cėsorius Vyta prikalbinėja, kad aukautu dievams.

Norint galo tos pasakos nerandama, vienok gana jau ir to, ką apsakiau, kad matyti, jog tokiu szventu gyvenimai taip pat yra pilni stebuklu kaip anos pasakos isz „Tukstantis ir viena naktis.“ Stebuklus apskaitome netiktai senūse amžiūse, bet szit ir nesenei yra atsitikę. Tiktai dibterėk į rasztą „Dįevo neprigausi“. N. 3: 1789 m. Prancijoje, girdi, buvo revoliucija, kur nužudyta tukstanczius nekaltu žmoniu, patį karalių ir karalėnę, daugybę kuningu nuzurdyta ir apgrobstyta turtینگūsius. Tokie žmogžudžei norėjo apnikti vieną kuningą, bet tas mokėdavo taip nū ju pasislėpti, jog jį ir jo turtus nėkūmet nerazdavo. Nemitę kratytojai papirko szinkorių, kad tas nugirdytu kuningą. Szinkorius taip ir padarė. Gerai atsitraukęs vyno su kuningu, parėjo namon ir vidurnaktyje, kada kratytojai atsibastė, jis apsimetė liga ir pasikvietė kuningą; bet kad atėjo kuningas neszinas p. Dievą (kaip sako musu žmonės), rado szinkorių isz tiesu mirus. Subėgo kratytojai, bet pamatę nelukėtą atsitikimą (stebuklą!) atlėjo ir paleidė kuningą nėko jam nebedarę.

Tokios pasakos primena man stebuklus, apie kuriūs musu piemenėlei mažne virpėdami szventomis dienomis pasakoja vienas kitą gązdindami. Jeigu, girdi, misziu metą ką dirbsi, ar szakas laužysi, ar į medžius kabinėsisi, ar brajysi — tai nepajusi, kaip tav ant sprando žaltys striktelės, apries visą kaklą ir priaugęs tavę smaugs. Czia, sako, nebeprisidės nei akzortos kuningo!

Jau kad sykį sznekama apie stebuklus, tai pridursiu ir asz nū savęs vieną žodį apie savo paties stebuklingus regėjimus

ir dūsiu jiems paaiszkinią pasitikėdamas, jog tokią pradžią turi daug pasaku apie stebuklus.

Augau namūse tėvu labai Dievą mylinciu. Motyna manę ir mano brolius įgraudendavo pasakomis apie nekaltą motyną Dievo, apie karczias kanczias Iszganytojaus szvieto; ji apsakinėdavo mums gyvenimus szv. Roko, Jono, Petro, Izidoriaus ir daugybės kitu szventuju; ant galo įkalbinėdavo, kad mes mels-tumēmėsi, badūtumėme, vargintumėme laiku kuną ir taisytumēmėsi į kovą su velniu... Už tai ne stebuklai, kad asz jau septintūse metų savo amžiaus buvau apsikabinėjęs rožanczeis ir szkaplėreis ir įsiraszęs į įvairias tikėjimiszkas draugystes... Kalbėdavau kas dieną daug poterių, skaitydavau „Gyvenimą Genavaitės“, „Žyvataų mukos p. Jėzaus“, o labiausei „Bromelij“; ant galo badūdavau tankei ir nūszirdžei. Kad taip mano kunas vargo, o vaidintuvė buvo pripildyta vaizdais pragariszku kancziu ir velniu, žmogų sekiojancziu ant kožno žingsnio, nebus nėkam įstabu, kad vieną sykį manę miegtantį du velniu sugreibusiu tempė į alką ant nuskandinimo ir nugramzdinimo į pragarą; o antrą sykį regėjau vaizdą vilniszskės motynos Dievo gyvai gyvą, paspindusį neiszpasakomoje szviesoje, ir ta motyna Dievo meilingai į manę suklupusį žiurėdama tarė: „Vaike, metavokiesi, jei ne, tavę korosiu.“ Kad pirmasis sapnas manę pergandino, tai gali, skaitytojau, numanyti, jog antrasis man įkvėpė drąsą, norint motyna Dievo manę žadėjo koroti. Asz tariausi tapęs pusėtinai szventu — tai vis papasakojau savo tėvams, kurie, jei gyvi tebėra, gali mano žodžius patvirtinti, ir nuėjęs spavėdėn kuningui apie tą regėjimą pasakiau... — Ar-gi neaiszku, kad, jeigu asz bucziau tūmet buvęs suaugęs, bucziau galėjęs įvairias paskalbas apie savę paleisti, o žmonės butu į mano szventumą tikėję, kaip kad jie tikėjo į stebuklus, nesenei buk matytus ir visu menamus, aplink Beisogalą, Krakius, Eirogalą ir kitur. Lietuvei yra permēr tikingi, ju vaidintuvė viena pradžia kovoja tai su velniu, tai vėl gauna pagalbą nū aniolo sargo — ir už tai tie žmonėlei tiki į jeib kokį atsitikimą, buk jis ēsas virszupriegimus (supernaturalis). Visi stebuklai yra apreiszkiami, ir tai vienaitinai teisingai, keliū gamtiniu, medegiszku dvasiszku (psikologiszku), veikiant norint akims nematomoms, tai bent protui suprantamoms gamtinėms galybėms. Nėra virszupriegimiu stebuklu.

Kad stebuklai yra matomi ir padaromi, tai jau regimai

szventi žmonės gali atspėti į ateitę. Szitai suprantama pradžia pranaszavimams. „Gazietoje“ randame įvairius mencius tu pranaszavimu. Laikas dabar apie jūs isztarti žodį ar antrą.

Pradedame nū pranaszavimu liecziancziu tikėjimą — „*Practvos Michaldos, karalėnės isz Sabbos*. I. Michalda keliavo į Jeruzalę 573 m. (!) pas Salamoną, kad pamatytu jo gudrybę. Ką ji sznekėjo su Salamonu, tai tapė suraszyta į 9 kningas, kurias Sibilė Kumana (!) nuneszė Tarkvynui Priskui (sic!), septintam (sic!) Rymo karaliui, ir siulė, kad pirktu; kad tam pasirodė prekia perbrangi, Sibilė sudegino 6 kningas ir už likusias 3 gavusi, kiek norėjo, pingu pasitraukė szalin — ir papūlė į nelaisvę Babilonijoje. Michalda isz Aprikos atkeliavusi 244 myles perbrido brastą per Cedrono upę (!), norint ten buvo lieptas padėtas, įlipo į Alyvu kalną ir ant Kalvarijos pūlė ant keliu sakydama, kad ta vieta paliks szventa iki pabaigai szvieto. Atvykusi į Jeruzalę ji pasveikino Salamoną, jam didelias dovanas davė, 129 centnerius aukso, ir balsamo szaknis, kurias Salamonas tūjaus perdiegė į daržą Engaddį pas (!) Jeruzalę. Tūmet ji pasakė S-ui, kad jo karalystė taps į dvi dali padalyta, kad jo žmonės bus isztremti į nelaisvę, kad žydai Kristų nukryžiauosę ir kad medis dėl kryžiaus esąs ans lieptas, per kurį ji nedrįsusi eiti. Rymėnai ant galo paimsę tą krasztą ir iszardysę Jeruzalę. Įtikėjusiejie į Kristų bus persekiojami. Kristui mirus saulė užtems, skirsiesi ūlos, marės pasikels isz gilumos, numirusiuju daug prisikels, ir Mesijoszius su įtikėjuseis į jį iszgabens isz *priegaro* burius dusziu į dangų. Tikėjimas į Kristų pasklis per visą szvietą, sostas isz Jeruzalės persikels į Rymą. Sudo diena ateisenti, kada szviete bus dideli karalei ir kada Jeruzalę valdys pagoniszkas cėsorius. Į 2000 m. g. Kr. karalius saulėlydės apims szv. vietas, atsiras netikėtai turtai, žmonės papiktės; du pasiuntiniu Dievo atves visus į tikrą tikėjimą ir bus — viena avidė. Tada jau galas bus, Dievas kankins piktūsius, o palaimins dorūsius. — II. Antrasis-gi pranaszavimas Michaldos buvęs toks. Karaliaujant Tarkvynui Priskui, Rymą įims jo prieszininkai, karalius pats įtikės į Mesijoszių. Į 1200 m. g. Kr. karalei sustos vienas priesz kitą, ponai ir žmonės užvydės laimės vienas kitam. Azijoje, Aprikoje ir Amėrikoje (!) bus žemės drebėjimas. 1400 m. pasirodys liepsnūta žvaigždė, per 4 metus smarkaus karė ant sausumos ir szlapumos, o aplink 1465 m. žmonės didelei pasileis, tėvai sustos priesz vaikus, kuningai

priesz žmones ir antraip, druktasis bus ponu, netikystē gaus virszū. Kils pavētrē, tvanai, badai, karēs; kožnas sotinsis krauju artimo, „lupos kitaip sznekēs, o szirdys ir mislys bus visai kitokios“. Vargs bēdzius, kuningai sukils priesz popēziū, mergystē bus panēkinta. — O kūmet $\frac{1}{3}$ dalis szvietē prapuls? paklausē Salamonas. Michalda atsakē, 1) kada žmonēs įsikas į žemes ant 300 sieksniu jieszkodami rudziū, 2) kada prekystē bus varoma tarp visu krasztu su dideliu apgaudinėjimu, 3) „kada bus rankos trumpos ant davimo, o ilgos ant ėmimo“, 4) kada Rymas atsimainys dvasiszcame stovyjē! ir sudūse, 5) kada vakaru karalius neturēdamas karaliszkos karunos, įims daug krasztu, daugis apvais savo szali, sudziuos paperkami ir melagei, suraszytas bus skaitlius žmoniū, kils marai, karēs — ir iszmirs $\frac{1}{3}$ dalis szvietā. — III. Ant galo treczias įstabus pranaszimas. Michalda drebēdama ėmē sznekēti apie XVIII. amziū g. Kr. Žmonēs pritrukę maisto, iszsisklaidys į visas szalis, gires ir pelkes pavēs į ariamus laukus; bus 9 cēsorei ir 56 karalei. Viena karalystē bus dailiausia, ji turēs daug kuningu ir dideliu mēstu... Svetimi karalei, kad ateis, *uždraus tėvu kulbą sznekēti*. Kuningai bus neapkencziami. bažnyczios ardomos. Kad geras karalius aname kraszte rupinsis apie žmones, jis mirs ir „numirusį žmonēs turēs už gyvą“. Bus penkeriopa kariauna dėl nuvarginimo žmoniū. Tėvai atidūs paskutinį sunų į karę. Darkysiesi aptaisūse vyriszkei „galvas savo rēdys nelyginant kaip pelēdos, o per plaukus nebus galima pamatyti akiu. Moters pusiau apnūgintą kuną dūs pamatyti. Ant galo pradēs moters vyriszkus rubus vilkēti, pradēs kirpti plaukus arba puikei jūs szukūti.“ Už tai Dievas pasiūs marus, užgrius mēstai, kunai mirusiu ant lauko tekszos. O pirm to viso bus ant žemēs 12 ženklū: 1) szventą dieną žmonēs dirbs sunkius darbus, 2) vaikai 14 metu ves paczias, 3) negirdētos pramonēs pareis isz svetur, 4) maža ukē nesz didelį pelną, 5) žmonēs mylēs melą ir turtus, 6) pardavinēs namus ir laukus už didelį prekį, 7) pustynēs pavirs į ariamus laukus, 8) mokeszcei bus neiszpasakyti, 9) veselijos ir pokilei bus keliami gavēnėje (!), 10) žolę piaunant didelis sniegas nukris, 11) skērei (szaranczei) nū rytu į vakarus viską iszplendēs, ir 12) medžei girēse nudzius — ir bus badas.*)

*) Kningutėje „Praractvos Michaldos, kar. isz Sabbos“ (Naujame Jorke, spaustuvėje M. Tvarauskio 1880 m.) randame tolesnią tąsą tu pranaszavimu: Bus, girdi, maisztai, kalėjimai

Jeigu jau tav, skaitytojau, nubodo skaityti tą čia labai sutrumpintą Michaldos pranaszavimą, tai kaip turėjo buti man nubodu jį isztisą perskaityti. Bet perskaicziau jį ir sutrumpinęs čia parasziau, norėdamas parodyti, kaip yra nėkingi kaip kūmet daigtai jau ir be to viso gana prietaringam musu žmogui įsznekami... Bet čia ne pabaiga; pasižiovauk dar truputį skaitydamas puslapį kitu ir navatniu pranaszavimu. Ką tiktai girdėjei manę isztariant apie „baltąjį erelį“. O, „Gazietoje“ ir apie jį rasi daug žiniu. Rasztiniukas n. 3. įvezdina skaitytojų į Karpatu kalnus — aną „slovėniską lopsį“. „Stebuklingi už tikrą yra tie Karpatai, ju virszunė labai yra augsztai isztikėlusi. Ir nedyvai, kad ten dailu, nes tēn jau arcziaus dangaus (!), o prie dangaus. žinoma kad ir prie Dievo, duszia musu amžinai atsigrėžusi yra, kaipo magnasinė adata į žiemius“. „Pakalnėse persimainė žmonės prigimime, o kalnūse nėko neatsimaino, beveik tokie jau, kaip Dievas jūs sutvėrė, ir dėl to ne dyvai, kad ten taip džiugei duszia žmogaus keliasi prie Dievo.“
(Toliaus bus.)

Daukanto pravardė.

P. Szliupas (Auszra 1883 m. l. 255) pastatė klausymą, kokia turinti buti pravardė to musu raszytojaus: *Daukantas* ar *Daugkantis*. Norįs abidvi pravardi butu lietuviszki, bet mums

prisipildys. Kils naminė karė tarp ponu, kareiviu ir žmoniū. Stojus tikincziam karaliui Turkai apsikriksztys ir 1896 m. žmonės bus turtingi. Kad artinsiesi galas szvietui, bus tokie ženklai: 1) gyvūlei krauju prakaitūs, 2) tris kartus saulė tekės isz vakaru; 3) saulė, mėnū ir žvaigzdės raudonūs; 4) žemė daigtais degs; 5) kalnai ir pakalnės susilygins; 6) Antikristą gimdys Babylonėje žydelka, jis gaus daug szalininku ir užmusz du Dievo siustu vyru; 7) ateis Mikolas Arkaniolas, popėzius Petras II. Prie tu 7 ženklū prisidės 7 perkunai, kurie griaus per 7 dienas. Saulė aptems. Tūmet aniolas prikels Adomą ir Jėvą, Abliū ir Kainą ir kitus numirėlius. — — Toje kningū:ėje randame pridurką — o tai polytikiszkus pranaszavimus. „Perpasakojimai kn. Morkaus Vernihoro ir kitu.“ IV. Lenkija suklupo, girdi, nės neiszturėjo savo pasiuntinystės, kuraja buvęs apgynimas krikszcionystės nū Turko ir apszvietimas mokslū visos Auropos (!). Bet ant galo szėtoniszka valdystė sutrupės, tėviszkė nū marės isz marės bus iszvadūta. Ir dar yra kelį tokie pat pranaszavimai apie atgijimą Lenkijos, kuri du sykiu kilsentis: pirmą sykį suklupsenti, bet kad antrą sykį pasikels „baltasis erelis“, ateis jam į pagalbą „gaidys“ ir „voverė“...
Ar bėreikia gardesniu jūku?!!....

rodosi, kad *pirmoji*, t. e. taip, kaip ją vyskupas Valancziauskis užrašė, bus tikra jo pravardė.

Mes žinome, kad Lenkai prisisavindami lietuviszkus žodžius suambryja jų tokiu budu, kad lietuviszka *-a-* jų kalboje į *-o-* perkeicziama ir vice versa. Taigi jeigu pats musu raszytojas isz lenkiszko pasiraszydavo „Dovkont“, tai aiszkei matoma, kad po *-k-* litera *-o-* isz lietuviszkos *-a-* paeina, ir czionai mes atrandame, kad jo pravardėje, isz dvieju žodžiu sudurtoje, antras žodis *kantas* yra, nės tik isz lietuviszko *kanto* galėjo kilti lenkiszkas *kont*. Jeigu butu antra dalis pravardės isz „kentj̄s“ (nū *kentēti*), tai lenkiszka ją perkeicziant, turētu buti „Dovkent, Dovkint“. Ir tikrai mums žinoma pravardė „Daukentis“ Biriku kaime, Telsziu pavietyje, kuri pagal budą lenkiszko raszymo skamba kaip „Dovkintis, Dovkint“.*) Ne galima tada abejoti, jog musu raszytojo pravardė sudurta isz „daug“ ir „kantas“, kuriūdu žodžiu kruvon sutraukdami gauname pravardę „Daukantis arba Daukantas“, t. e. daug kantūtas. Priekabės (supik-sai) *-as-* ir *-is-* pravardėse lygei tankei atitinkamos, ir kaip nū žodžio „keisti“ pravardė *Keistutis* ir *Keistutas*, taip lygei turime pravardes: *Daunaras* ir *Daunaris* (= daug naro), *Dauturtas* ir *Dauturtis* ir t. t. — Nū žodžio *kantas* žinomos mums pravardės *Kantelis*, *Kantūtas* (= Kontovt), kaimas *Kantaliszkei* (Kvietiszskė, Senpilės pavietyje), *Pakantaliszkei* ir k. Czia jau prigul žinomo garsaus galvinio, Karaliaucziaus universitėto propesorias, *Emanujėlio Kanto* pravardė, *kurio gyslose*, kaip pripažįsta patys mokinti Vokieczi**), *lietuviszkas kraujas tekėjo*.

Ir taip mes turime lietuviszkas pravardes isz dvieju žodžiu sudėtas: nū *daug kentēti* — *Daukentis*, ir nū *daug kantu* — *Daukantas*, *Daukantis*. Abidvi pravardi ir randame isz lenkiszko raszomi: *Dovkint* ir *Dovkont*.

Ant klausymo: „kaip tai nū kanto arba kantu yra pravardė atsiradusi?“ butu taip lygei sunku ir taip lygei lengvu atsakymą dūti, kaip ant klausymo, ko dėl nū *auszros* pravardė žmoniu *Ausera*, nū gėralo *skinkio* — pravardė *Skinkis*, nū *žvaigzdės* — *Žvaigzde* ir t. t. kilo.

*) Žiurėk: Alfavitnyj spisok zemlevladielcev Kovenskoj gubernii. Kovno 1882, laksztas 111 nn. 1904—1906.

**) Skaityk: Archiv für Anthropologie. Bd. XIII. (Braunschweig 1881) p. 36.

Isz cziakiszko: „Tarp visu diletantu, lietuviszkai rasziusiu, pakilo Simanas Daukantas kaipu nenūalsus ir spartus darbininkas ant tos savo neartos ir neįdirbtos gentiszkos dirvos. Buvo jis bajorėlis, gimęs 1800 m. Skūdos kaime, Telsziu pavietyje, sziaurinėje Žemaitijoje. Paszventė kiaurą savo gyvenimą ir visus turtus dėl apszvietimo savo tautos prigimtoje kalboje. Jis buvo žmogus isz buvusio Vilniaus universitėto ir norint sėbravo su ana prakilnia lenkiszka jaunūmone, kurios tarpe iszaugo Mickeviczius, jis visūmet savo tautą atskyrė nū lenkystės. Paraszė ilgą eilę lietuviszku knigu, istoriszku ir ukiszku, o tai vis po svetima pravarde, ant kožnos kitaip pasiraszydamas, idant iszveizdėtu, jog „daug knigu žemaitiszku iszeina“. Paminėtos „Slovník’e Naučný’am“ (cziakiszkoje konversacijos leksikoje) knigos be vardu raszytojaus „apie auginimą apvyniu“, „apie bites“, „apie senovės Lietuvius“ jo paraszytos. Petrapilėje buvo sekretoriumi ministėrijoje (kokioje?) ir sako iszleidęs visą savo turtą ant isztyrinėjimo ir kelionės po arkivus, ant knigu lietuviszku, kurias tacziau maž kas skaitė, nėsa jis raszė tarmene įpatinga, sziaurės žemaitiszka, kitiems Lietuviams mažai suprantama. Užsitarnavo (dosloužil se) titulą „diejstvitelnyj statskij sovietnik“, o pasterus metus savo amžiaus pergyveno pas aitrų lietuviszką patrijotą Valancziauskį, Žemaicziau vyskupą. Numirė 1860 m. Papilėnūse (Popelany), Sziauliu pavietyje, palikdamas rankrasztyje kelis rasztus, tarp ju Lietuvos istoriją trejūse dideliūse polijantūse, kuri liudyja apie jo gilų mokslą ir karsztą patrijotismą.“ — *Yra tai žodzei d-ro Levopoldo Geitler’io*, propesoriaus Agramo universitėte, isz jo artikulo „Litva i Litvané“, patalpinto mėnesiniame laikrasztyje „Osveta“, 1874. pag. 580. Kelionę jis Lietuvon atliko vasaroje 1873 m. — *Žinės apie Daukantą paeinanczius nū Valancziauskio!* — Daugel žodziū, žodynūse Neselmano ir k. nerandamu, surinko isz Daukanto rasztu Geitler’is savo knigoje „Litauische Studien“. (Prag 1875. p. 74–123). Szitoje pat knigoje ant lakszto 74 minavoja Geitler’is sekanczius Daukanto rasztus: 1) Pasakojimas apez weikalus Letuwiu tautos senowie, kuri trumpai apraszia Simonas Daukantas, Rasztinikas, pilozopios Magistras. 1850. (Rankrasztis Kauno biblijotėkoje.) — 2) Budą Senovės Lėtuwiū Kalnienū ir Zamajtiū iszraszė pagai senovės rasztū Jokybs Laukys. Petrapilie 1845. (Laksztu 12 ir 257.) — 3) Kningele apez žinias Draugistes Nuosituriejimo.

Petrapilie 1843. — 4) Prasma Lotinū kalbos, paraszę K. W. Myle. Petrapilie 1837.*)

Vienna, 6. kovo 1884.

D-ras J. Bs.

U ž p r a s z y m a s .

Vienas musu draugu raszo isz Pakurszės: „Jau antri metai, kaip mislyju ir storavojūsi apie lietuviszką draugystę, t. e. apie žemės pirkinėjimą akcijiszkoje draugystėje. Ta draugystė užtvirtita tapusi nupirks dvarus, didelius žemės plotus, o nupirkusi po mažus plotukus pagal mažuju žmoniū iszgalę pardavinės. Tokiu budu pasidarys musu Lietuvoje daugiaus žemės. Pas mus, Pakurszėje, daugybė dvaru tapė kartu kartus pardūti, ale jie visados isz vienu bagocziū ranku perėjo į kitu bagocziū rankas. Mažai piningu teturintieji ne-gauna žemės pagal savo iszgalę nusipirkti. — Pakurszėje ties Szēnbergu žemė labai brangi, užmoka nū 150—200 rubliū už desėtiną. Pas mus žmonės suspausti kaip sil-kės baczkoje, neįstengdami kur lauką nusipirkti per ne-radimą pritinkancziū žemės sklypo. — Matydamas suspaustus tokiu budu savo brolius užsiėmiau karsztai dėl savo broliū Lietuviū storotiesi; bet bėda man, kad toksai daigtas yra su didelia iszminczia ir dideleis piningais daromas. Nuėjau pas vieną advokatą, ta-sai praszė už paraszymą projekto 15 rubliū; pasiro-davojau su kitu, tasai reikalavo 50 rubliū; trecziasis 200, o ketvirtasis ir 1000 rubliū. Szisai isz Pane-vėžio ir rodosi ir protingiausei kalba: jisai žadėjo gale szito ar ateinancziū mėnesio į Petrapilę važiūti ir pasiteiravoti, ar gal buti toksai reikalas užtvirtitas.

Meilingi viengenczei užpraszomi dūti žinę, ar rasi ir kitame kraszte musu Lietuvos daugiaus tokiu draugu atsirastu, mylincziū savo tėvynę. Mano kraszte labai užszalę žmonės dėl reikalū savo tėvynės, įsimylėję į degtinę, įpaczei nekurie valscziū virszininkai. — Tėvynės apszviestieji draugai man padės tame reikale, tą taip geistinę ir naudingą darbą ir užsiėmimą į kelią įvesti.“

*) Pas d-rą J. B. yra szita Daukanto knigėlė „Pamôkima kajp rinkti medinēs sieklās pargôldę isz Gudū kalbos i Ză-majtiū kalbą Jonas Purwys. Petropilie išpaustas pas E. Pratzā. 1849“. Laksztu 48.

Adresas szito musu szirdingo vientauczio yra Auszros rėdystėje gaunamas. Butu velytina, kad kožnas tikras Lietuvis szitą svarbų reikalą nenuleistu ant vėju. „Auszros“ rėdystė.

Spaudos kliaudos.

Auszros artikule „Tikriejie vardai nekuriu vietu Lietuvoje“ (1884 psl. 358) radau kelis apsirikimus; vietoje Traszkunai tur buti Troszkunai; vietoje Lidoki—Nidoki; Zelva—Zelva; Vilkmėrgė vadinasi žmonių kalboje Aukmėrgė, Ukmėrgė, Jukmėrgė; Zarasu keli paviečiai — Zarasu pavieczio.

Gromatu skardinė.

Szerengai. Tamstos pirmasis siuntinys atėjo į musu rankas. Szitie epigramatai taps patalpinti. Gromatėlė mus labai pradžiugino. Tamsta raszydamas kiek galima pasiremki ant tėvyniszko pamato.

L. S. Lazdīnėliui. Tamstos „Atminimas tėvynės Lietuvos“ sulauktas; taps sunaudotas.

Jurgini Lėgaicziui. Jusu gromatėlė atėjo; kam taip pykstate? Patėmykite, ką musu kaimynai ant musu sako. Kad kartais ir per asztrei pasakoma, ką daryti? Juk tropyjasi ir suklysti.

H. Vėber'ui. Prėnumeratas su 5 markeis atėjo.

Vingainiui. Tamstos abu siuntiniu su 8 rubleis apturėtu; musu laikrasztis taps taip tamstai kaip ir ant padūto adreso pasiūstas. Ir 4. numeris bus pristatytas.

Jonui Stirnai. Tamstos dvi žinuti isz Lietuvos atėjo; taps patalpinti.

Plebėjui. Tamstos korespondenciją isz „Kraj'aus“ gavome.

J. K. Dagiui. Tamstos atsiųstoji žinė isz Žemaicziu taps sunaudota.

Kaz. Strazd. Tamstai reikalautosios knigutės už atsiųstu du rubliu tapė pristatytos.

Antanui isz Bugnu. Tamstos giesmutės su žine atėjo. Pasi-naudosiine.

Szerengai. Tamstos ir antrasis siuntinėlis su pasakėlėmis atėjo. Acziu.

F. V. Macziuliui. Jusu siųstūsius 6 mk. sulaukėme; Auszra taps prisiūsta, o kiti reikalautiejie spaudos daigtai jau senei yra pristatyti. Dėkui už szirdingus ir pastiprinanczius žodelius.

T. L. S., Kaune. Tamstos „Naminė karė Lietuviu su žydais vagimis“ atėjo; taps sunaudota.

T. Linkiui. Tamstos dvi giesmeli su notomis ir vieną be notu gavome. Labai dėkui. Taps patalpintos. Tamsta gūdiesi,

kad atsiųstuju rasztu iki sziol menkai tepatalpinome. Tamstai turime pripažinti, jog nū kitu giesmininku ėsame labai prastai sutvertu eiliu gavę, ir jog tuju eilės kartais su tomis tamstos nei susilygti negal, ne vien budavonėje, bet ir įturyje. Vienok tai isz to atsiėjo, kad didžei daugybei rankraszcziu su giesmėmis priėjus, reikėjo isz dalies jau labai senei gulincziasias pirmiaus patalpinti, isz dalies ir pradētūsius ilgesniūsius pojėmatu užbaigti. Dabar, kaip tamsta jau pirmiaus nū p. Trupinėlio busi tyręs, yra talpinama „Byrutė“, kurios priemazgu laukiame. — Užmanymas pasirupinti augsztai mokjtiems Lietuviams apie mērą musu giesmininkystės (eiliavimo) yra labai naudingas. Nekursai storavotojas apie tą dalyką žadėjo pasirupinti; mes to dėl ir tikime, kad tasai giesminikas (p. D.) savo pažadą veik iszpildys. Tamsta tik nepailsk ant pradėtojo, kad ir erszkėcziūtojo, kelio eiti.

T. Linkiui. Priemazgą „Byrutės“ apturėjome. Acziu.

R. Sz., Petrapilėje. Tamstos atsiųstą rasztą, sudėtą mergaitės „Szarkos“, be sutrumpinimo į Auszrą įbruksime. Kad tokiu rasztininkiu ir daugiau atsirastu! Labai dėkavojame už to raszto atsiuntimą.

T. Linkiui. Jusu siuntinį su penkeis pojėmatais, siųstą 3 d. kovo, apturėjome. Dėkui; bus sugadu.

Prof. Fortun., Maksvoje. Tamstos 8 rublius, prēnumeratą už Auszrą, apturėjome. Dėkui labai szirdingai. Auszra taip taps ir toliaus prisiusta.

Szerengai ir Bitei. Tamstu gromata su penktojo abonento antraszu ir „Prakalba į sakmes“ bei „Vaikucziams“ apturėta.

Milytėlei. Tamstos rasztą „Žąsys“ gavome; pasinaudosime.

Praniui Aszakaicziui. Tamstos raszto „Apie bites“ pradžia atėjo. Bus Auszroje talpinamas. Tamstai ėsame dėkingi už tai, kad raszyba pagal tąją Auszros taikinama. Nereikia mums beperrasztyti. Dėkui!

Apgarsinimai.

„NIAMUNO SARGAS“

laikrasztis, praneszas broliams Lietuvininkams žines isz Lietuvos ir isz svetur ir užtarias ju giminės ir kalbos reikalus ir dalykus, rėdomas *Jurgio Mikszo*, Ragainėje, iszeina kas nedelę kartą, pavyzdyje „Tilzės Keleivio“, ir kasztūja ant bertainio meto 35 pf. = 18 kapeiku be nusiuntimo. Iszsiraszymus priima visos prusiszkosios pasztos, visi gromatneszei ir pati spaustuvė (*J. Syberto*) Ragaineje (Ragnit, Ost-Preussen.)

„Niamuno Sargo“ rėdytė.

LIETUVISZKAS AUSZROS KALENDORIUS

ant 1885 m.

iszėjo ir tur savyje laksztu XXVIII ir 72. Jo ituris: Szven-
cziu, atminties ir vardu dienos pagal seną ir naują gadynę, oro
atmainos, mėnesio bertainei, žydu szventės, saulės tekėjimas ir
nusileidimas. — Czėso rokundas. — Apie užtemimus mėnesio.
— Apie meto laikus. — Vyriausios valdancziosios giminės
Auropoje. — Žemaicziu, Augsztosios ir Prusu Lietuvos met-
turgei. — *M. Sl. Paspaptinei mįslei.* — *J. Bs. Latvei, Įgau-
nei ir Lietuvei.* — *J. S. Kūksztis.* Apie Mindaugą. — *P. Tru-
pinėlis.* Nusidavimai Lydos pilies. — *D-ras G. J. J. S. isz/Gr.*
Kas kaltas, giesmė. — *Eglė.* Laksztangė, giesmė. — *J. San-
kunas.* Garnys, giesmė. — *V. Vaicz.* Meilė tėvynės, giesmė. —
M. Sl. Graudus atsiminimas tėvynės, giesmė. — *M. Sl. Link-
smybė, giesmė.* — *M. Jankus.* Raudonkrutinis. — *Jonas Szliupas.*
Žvilgis į lietuviszką raszliavą. — *Norkus.* Kranklys, giesmė. —
Eglė. Onytė ir Joniukas, giesmė. — *P. Trupinėlis.* Sugrįžimas
tėvo, giesmė. — *P. Trupinėlis.* Skendenys, giesmė. — *Vyturyš.*
Atradimas druskos Žemaicziuše. — *J. A. V. L. Szviesa, giesmė,*
— *Eglė.* Trys medžei, giesmė. — *P. Trupinėlis.* Keleivei ir szu-
nys, giesmė. — *Eglė.* Dūkit' man ranką, giesmė. — *X. Musu*
rupesczei, giesmė. — *J. Szl.* Apie džiova arba džiutį. — *J. Szl.*
Kaip reikia globti žmogų nelaimėi isztikus. — *J. Bs.* Liubė-
riszka kalba. — *A. B. Jūkai.* — Apgarsinimai.

Prekia su persiuntimu per rubežių 35 kap., 50 eks. ant
sykio imant po 20 kap. — Kalendorius gaunamas „Auszros“ rė-
dystėje (*Martynas Jankus Bitėnai per Lumpėnus — Lompōner,*
Ost-Preussen).

UNIJA

lietuviszkas nedėlinis laikrasztis iszleidžiamas New-York'ije,
Amėrikoje, iszeina kas subatą ir kasztūja *ten pat* ant metu
2 dol. = 4 rublius, ant pusės metu 1,25 dol. = 2,50 rubl.,
Auropoje ant metu 3 dol. = 6,50 rubl. Gromatas priima *M. Twa-
rowski, New-York, 25 Allen St., U. S. of America.*

Kningu spaustuve ir litograpija

Otto v. Mauderodes Tilžėje

prisivelyja pagatavonei *spaudos daigtu* taip *lietuviszkoje* kaip
ir vokiszkoje kalboje geriausiame atlikime ant pigiausiu prekiu.

„Auszros“ redysteje (Marijnas Jankus, Bitenai per Lumpenus — Lompönen, Ostpreussen) galima pirkti szias knygas:

- 1) Auszra pernykszcziu metu, visa už 3 rubl. su nusiuntimu.
- 2) Miglovaros rasztai: Įvairios eilės. Pirmas plūksztas 32 pusi didž. pavyzdyje. 25 kap.
- 3) Drazdauskie svētiszkos ir sventosgiesmės. 16 pusių. 15 kap.
- 4) Nėrio trys pamokslai apie gaspadorystę dėl gaspadoriu sodiecziu. 43 pusės. 15 kap.
- 5) Dagilio lietuviszkas sziupinys. Eilės. 16 pusių. 5 kap.
- 6) Kalendorius, lietuviszkas Auszros, ant 1884 m. 112 pusių. 15 kap. (numažinta prekia).
- 7) Kalendorius, lietuviszkas Auszros, ant 1885 m. XXVIII ir 72 pusi. Prekia su nusiuntimu 35 kap., 50 eks. ant sykio imant po 20 kap.
- 8) J. I. Krasziauskie Vytoliorauda. 320 pusių. 1 1/2 rublio.
- 9) M. Jankaus liet. sen. dainos. 36 pusės. 15 kap.
- 10) Vyturio tėvynainiu giesmė. 24 pusės. 15 kap.
- 11) Jono Basanavičiaus Oškabaliuŋ dainos. 1884. 48 pusės. 25 kap.

Parkupcziams 50 eks. vienos knygos ant sykio imant, dū-dame 33 1/3 % rabato (leidžiame už du treczdaliu prekios). Pridūtosios prekios yra be nusiuntinimo į vieta. Pirkėjams mei-lyjant, galima knygas į parubežį be prekios padidininimo nusiūsti.

Per „Auszros“ redyste dar galima gauti:

Kunigo Olechnavicziaus pasakos, pritikimai, vėselės ir giesmės, 187 eks.

Jonas isz Svislocziaus, 10 eks.

Litanijos su maldomis, 4 eks.

Paslēptas ligas

gydau pagal naujau-sią moksliszka iszty-rimā, ir pikcziausiūse atsitikimūse, pavadinimo negai-szindamas; taip pat ir pikta-sias silpnybes paslēptu jaunystės grėku (onanijos), gysleliu (nervu) sugaizimo ir negalėjimo (impo-tencijos). Didžiausias užtylėj-i-mas. Praszoma plataus ligos praneszimo.

D-ras Bella,

sanarismoks. draugyszcziu ir t. t.
Pāris, 6, Place de la Nation, 6.

Padabotina.

Nūmiruliu, mėszlungiu & ant gysleliu ser- gantieje

randa tikrā pagalbā per mano gydymā. At-lyginimas tik po ma-tomu pasisekimu.
Gydymas su rasztu. Szimtai pasveikę.

Prop. d-ras Albert'as,
Paris, 6, Place du Trōne.

Medicinal-tokajiskis.

Per statų susinesimą su vynyčios uki-
ninku *Ern. Stein'u Erdö-Bényėje*, szale Toka-
jaus (Vengrijoje), apturėtoju 7 vynyčiu *Hoszu,*
Baksa, Bencsik, Diokút, Omlas, Fekete ir *Veres,*
esu smagioje įstangoje, *kėmiszkai analysavotą,*
mediciniszka

Apsargos žymė.

garantavojamai tikra tokajiszka vyna

už *en-gros-prekias* pirmutinėse plėczkose, su ap-
sargos ženklų uždarytose, ir *prie mažumo* per-
kant, atidūti.

Tasai tinka ne vien stiprinancia prie-
prova *pasigaunantiems*, *kudikiams* ir *seniams*,
bet ir gal būti vartojamas

vynu, ryte bei po valgio geriamu.

Patikrinimas *didžiausiuju universitėto kė-*
miku Vokietijos, kaip ir *atliudymas magistrato*
Erdö-Bényės, gul prie pasirasziusiojo dėl patinkamos įžiuros.

Albertas Paarmann'as,

delikatesiu kupczyste,

Tilžėje, Augszoje ul. skersai ties paszta.

Į t a l p a.

- 1) *Jėzapas Miglovara.* Buk pagirta, žemė tėvu mūsų, II., l. 33. —
- 2) *Petras Trupinėlis.* Piastu duktė, eilės, l. 35. —
- 3) *J. Bs. Schleicher'is* apie Lietuvius, l. 37. —
- 4) *T. Linkis.* Byrutė, eilės, l. 43. —
- 5) *Aleksandras Gužutis.* Žydai dalina kasaliską girę, l. 47. —
- 6) *Vėversys.* O tėvynė! eilės, l. 49. —
- 7) *Gintautis.* Medega statant trobas, l. 50. —
- 8) *Vėversys.* Gen-
tės giesmė, eilės, l. 55. —
- 9) *Peliksas Mažutis.* Dar apie Azukalni,
l. 55. —
- 10) *Isz Lietuvos,* l. 57. —
- 11) *D-ras G. J. J. S. isz Gr.*
Paszaukimas, eilės, l. 67. —
- 12) *Szerenga.* Artojas ir jo sunus,
eilės, l. 68. —
- 13) *Plebėjus.* Nedielia, l. 72. —
- 14) *Gromatos isz*
Amėrikos, II., l. 75. —
- 15) *J. Bs.* Daukantó pravardė, l. 88. —
- 16) *Užpraszymas,* l. 91. —
- 17) *Spaudos klaudos,* l. 92. —
- 18) *Gromatu skardinė,* l. 92. —
- 19) *Apgarsinimai,* l. 93.

Už rėdystę atsako Martynas Jankus, Bitėnai per Lumpėnus.
Spauzdinta už piningus skaitytoju „Auszros“ pas
O. v. Mauderodė Tilžėje.

AUSZRA.

Laikrasztis iszleidžiamas Lietuvos mylėtoju.

N. 4 ir 5. Tilžėje. 1885 m.
Už balandį ir gegužį.

„Auszra“ iszeina Tilžėje 20. kožno mėnesio pavyzdyje knigutės 32—48 pusiu. Prekia: ant metu 4 rubl. = 4 mark. Atskiras num. 35 pf. = 35 kap. Apgarsinimai, „Auszros“ rėdytėje priimami, kasztūja už kožną pusiau dalitą eilutę po 20 pf. = 10 kap., „Auszros“ skaitytojams pusę tiek. Vokietijoje galima „Auszrą“ prie kožnos cėcoriszkos karaliszkos pasztos parsikviesdinti.

Trumpa pažvalga, kodėl musu Lietuviams vargu yra gauti paczias Lietuves.

Ne mano amatas — plunksna; žmogus vienok sėdėdamas užpeczkyje nugirsti ir pamatai retkarceis, kas ant svėto dedasi pikto, ir tada maž-daug atsirisza liežuvis iszpasakyti tai, kas szirdį slogina.

Szias eiliukes prispyrė manę paraszyti apgarsinimas 9. numeryje Auszros, Lietuvosio jieszkančio sav paczios Lietuvės. Pirmiaus paklausiu asz ano troksztancio sav paczios Lietuvės, kur galima gauti tokią, katra dar isz pat gilmenės butu tėvynainė? Atsaky-mas sunkus, pamėgisiu vienok kiek galėdama tą svarbų dalyką iszriszti. Kaip žinoma, jau dabar la-bai tankei atidūda musu turtingesni ukininkai sunus savo į mokslavietes, ar gudiszkas, ar vokiszkas, kur nabagams labai sunku yra užsiturėti ant koju, žen-giant per mėginimo ugnį, ir kur jie tankiaus persiima dvase svetimu genčiu ir pradeda nėkinti savo tė-

vyne. — Tėvai, mokindami vaikina, tikisi, vaikelis tapsęs kunigėliu ir valgyšęs ramei gryną dūnelę lik pat myrio Ar vaikelis sutinka su taje misle ir ar isz paszaukimo bus kunigu, tai tėvams nerup — jie tariasi, kad prie viso galima yra priprasti, negal ar nenor suprasti, kad kiekvienas žmogus tur savo vyti (jieszkinį, idejalą), katra jį ragina kabintiesi prie įvairiu szaku mokslo. To dėl taip tankei atsitinka, kad sunus, sekdamas balsą sąžinės, keliauja, pabuvęs kelis metus, isz seminarijos į svētą, idant atsilenkti priespariui neszioti lėczyną per visą savo gyvenimą. Užmirszta tėvai, kad laisvė — tai yra brangiausiu daigtu dėl žmogaus. — Tokiu budu, liki pabaigdamas mokslą, sunus labai daug iszvelka pinigų isz namu — dukterės tū tarpu auga, kaip eglės miszke. Paprastai augina jas musu žmonės vienai dėl to, kad mokėtu gerai verpti, austi, kaip norints rūsztiesi apie ukį ir dar elgtiesi dailei prie svecziu — ir tai yra labai daug, neiszpasakytai daug dėl mergaitės! Anoms su-brendus tūjaus pradeda lankytiesi pirszlei, katrie tan-kiausei iszviliojo isz tėvo namu nabages, nepažįstan-czias nei menkiausiu įtarcziu gyvenimo. Ar gal ją pamylėti žmogus atvykęs isz tolimos apiegardės, nepažįstąs jos ir gal dar pirmą kartą matydamas? Czia jau meilė paliekta szalyje, o darosi sandora apie turtus — kitaip juk ukininko duktė neisztekėtu, jeigu jei tėvas nedūtu daug pinigų, o motyna gra-žaus kraiczio. Pati ne kartą esmi girdėjusi, kaip tė-vas apie tą dalyką kalbėjo su jaunikaicziu.

„Na, tėtuszi, kas bus? kiek dūsi?“ užklaus vaikas.

„O kiek reikalauji?“ atklaus jo dusaudamas ir kasydamas sav galvą tėvas.

„Tai jau tris szimtus,“ suniurzg pirmasis.

„Per daug, vaikat', negaliu; jei nori du szimtu ir mano bėrajį“

„Mažokai, tėtuszėli . . . nesutiksva . . .“ ir eina isz grįczios kepurę pasiėmęs. Stovėdamas tarpduryje begėdis priduria szvaipydamasi: „Tegul taip bus!“

Nuleisiu penkesdeszimt -- bet daugiau nei skatiko!
Ir bėrasis mano“

Tėvas pamislyjęs atidūda dukrelę ir nabagė eina už žmogaus tolimo jos szirdžei ir mažcei. Ju gyvenimas isz pradžios eina szejp bė taip, bet paskiaus kila tarp vyro ir paczios nesutartis ir neapykanta, kadangi jūs nerisza meilė ir gūdonė, bet tiktai velniszka sandora . . . Ir taip jauna, patogi mergaitė eina ant gyvenimo, katras užmusza visus pobudžius jos szirdies ir ją dvasiszškai nužemina. Nėkada dar neteko man girdėti, kad ukininkas, katras ne szimtus, bet tukstanczius dėl savo busenczio žento sudėjęs laiko — o tokiu girdėtiesi po Lietuvą labai daug — tūs pinigūs butu padėjęs ant apszvietimo savo dukters ir palyginimo jos dvasiszkame stone su jaunais mokintais Lietuveis. Szie tū tarpu metasi su karszta szirdžia į svėtą, pasitikėdami, tenai sav rasę laimę. Gavę vietas ir turėdami kąsnį dūnos pradeda lankytiesi po žmones kitu gencziu, o žinodami, kad tarp Lietuviu nėra gana apszviestu mergaicziu, jieszko ir atranda sav grožybes kuno ir duszios tarp Lenkiu, Gudžiu ir Vokietku. Ot tai priežastis, dėl ko musu tauta žusta ir dėl ko svetimos tautos be gėdos gal pasisavinti musu garsingus vyrus. Vaikai tokiu maiszytu tėvu nėkūmet nebus Lietuveis, kadangi motyna nėra Lietuvininkė. Atsitinka kartais girdėti, kad vienam Lietuviui pati, kilusi isz Lenku ir gyvenanti Lietuvoje, prižadėjusi buti gera Lietuvininke, ir turinti dar-gi pažvilgius suvis lietuviszkus — bet tai yra melai, tai neteisybė. Ant trumpo laiko prisisavina lietuvestę — kol vyrą sugauna, nės tie yra isz tiesu sziantien reti. Gal ant szimto atsiranda vienas atsitikimas, bet ir tai tik „gal“ . . . Iszėjusi isz bažnyczios parodo ji tai savo nagelius ir ragelius ir perverczia savo vyrą, priderėti prie Lenku, kur civilizacija ėsanti jau augsztai iszkilusi — o Lietuvei dar apie ją tiktai mislyti tepradeda . . . Kad ir isz pradžios vyras nusimįsta ir užsirustina, atsilenkia vienok pamažu savo pacziutei vienai dėl to, kad prasiblavintu ju sugyvenime daugus, sudrumstas per paczios

7*

nedorybę. Vaikai eina už balso motynos, arcziaus jiems stovinczios — o tėvas, už namu dirbdamas dėl dūnos, negal matyti, kas su vaikais dedasi.

Butu gerai ir naudinga, kad musu valsczionys pamislytu apie iszmokinimą savo dukteriu. Tegul dūtu anoms norint elementariszką mokslą — ir tūmet butu daug padaryta. Gabsnios galētu ir paczios augsztesnį mokslą pasiekti. Kiek tai yra žemczyugu užkastu sziukszlėse! — Ne isz vienos butu dainininkė, rasztininkė, teplioja ir t. t., o ko jos kaltos, kad tėvai joms nedavė*) nei tokio mokslo, kad galētu raszyti ir skaityti. Iszmoksta, už tiesą, nabagės skaityti tiktai ant „aukso altoriaus“, o kad jau paima kitą knygą, noris lietuviszkai paraszytą, tai nėko negal suprasti. Apgailėtinas tai daigtas, kad musu žmonės patolaik nenor**) vartoti dovanu augszcziausiojo, katras taip gražei aprėdė ju szirdį ir iszmintį! — Nekurios turėdamos pinigų mislyja, kąd su jais gal viską ant svėto nusipirkti . . . klaidi mislis! Kaip-gi galētu doras, mokįtas žmogus paimti sav paczią tamsią? Sunkus butu ju sugyvenimas. Patsai, negalėdamas rasti laimės namėj, jieszkotu jos už namu, nemeili jam butu ta žmona, kuri nesuprastu jo misliu, o jis jos. Ar tokia giminė butu laiminga? Nėkūnet. Už tai musu Lietuvei su mokslu jieszko mokintos mergaitės, norints ir svetimos tautos.

Lietuvis ukininkas, dūdamas savo dukterei mokslą, paklaus: „Kas norės mano vaiką priimti į savo namus isz mokintu žmonių?“ Tai tiesa, kad Lietuvos bajorai, pavirtę į Lenkus, nepriims jos savo namuse su gera szirdžia — ji dėl ju namu nėra meili žmogystė, kadangi tiktai ukininko duktė. Bet ar jau tik tarp bajoru vieta? Palaukkime keliatą metu ar daugiaus, apszvieskime savę, o ir be ju apsieisime. Sziandien neturėdami savo apszviestos draugystės, lendame į namus tokiu žmonių, kur mes negalime nei meilei, nei draugiskai laiko praleisti.

*) Ar ne bene *negalėjo* dūti? Rėd. **) Ar ne bene *negal* vartoti? Rėd.

Musu Lietuvėlės „raudonskrūstės, mėlinakės“ tegul mokinasi ant mokintoju vaiku. Pabaigusios mokslą jeigu nerastu sav vietas, tegul imasi už darbo, pritinkanczio moteriszkei. Turtingesnios, galėdamos buti namėje, tegul mokina vargdieniu vaikus, o toks darbas bus naudingas dėl tėvynės ir jas iszkels akyse visūmenės. Budamos atidūtos į mokslavietes ar vokiszkas ar lenkiszkas, lai netampa Vokietėmis ar Lenkėmis, lai atmena, isz kokios gentės paeina. Klysta tos mergaitės, katros, pagrižusios isz mokslavietės, bijo ir ranką szaltame vandenyje pamirkyti. Žmogaus gyvenime visaip atsieina. Isztekėjusi randa tankei neturtingą vyrą, reikia tada pačzei viską dirbti. Nū pat jaunystės kiekviena turi priprasti prie darbo dvasiszko ir kuniszko, kitaip bus nelaiminga per visą savo gyvenimą. Budama moksle tur taipogi atminti, kad rupintusi lygei apie jį kaip ir apie namus. Ant to mokinamėsi, kad lengviaus galėtumėme suprasti kiekviena dalyką ir darbą.

Ar tai nebutu gražiu ir prakilniu darbu, kad Lietuvei pakiltu isz ilgaus miego per mokslą ir apszvietą abeju lycziu. Lietuvei szime dalyke labai klysta, kadangi, neapszvidesdami savo dukteriu, gal pranaikinti visą tautą. Dabar, jeigu ir mąstauja musu karszto jaunūmenė apie atkėlimą savo tėvynės, tai paczios užgesis greitai tą ugnį, nėra „vilkas visūmet traukia į miszką“, sako priežodis. Už tatai pati Lenkė mylės Lenką ar sulenkūtą Lietuvį, o nėkados tikrą Lietuvį. Musu mėlinakės Lietuvėlės butu geriausios dėl Lietuviu, jos neiszauszintu tos ugnies, bet dar padidintu. Kas geriaus gal suprasti meilę dėl tėvynės ir pasiszventimą, jeigu ne pati Lietuvinkė?... Vienas kraujas, katras plaukia gyslose Lietuviu, gal tiktai padaryti ir giminę ir tėvynę laiminga.

Parasziau tūs žodžius, norėdama pagrėžti žvilgį Lietuviu ant to, kad pradėtu mislyti apie iszdailinimą szirdies ir iszminties moteriszkės. Tėvai tur didėi apie tai rupintiesi; jeigu nedarys nėko, ju vaikai bus nelaimingi. Tegul mergaitės geriaus tur mokslą, o ne pinigūs, katrie prie tamsybės proto nėkūmet ju

negal pagelbėti. Skatikas, sunkei tėvo uždirbtas,
lai eina ant mokslo, o ne ant kraicžio. Tai jums
velyju, meili skaitytojai. *Szarka.*

Byrutė.

(Priemazga.)

Skaisczios padangės; giedri dienužėlė;
Gelsvosios smiltys lyg auksas zvilgėjo;
Paszvesto kalno daili virszunėlė;
Girių pauksztelei smiltyne czirszkėjo,
Vėl sav lakioja augsztai skraidydami,
Dainą dailiausią linksmai cziulbėdami.

Sztai vėl paliovė oszęs puszynėlis.

Nesupas jurės: pradėjo jau mausti.

Vandeniū plaujams palszasis krasztelis

Tylą nutraukia; gali užmą jausti.

Žvilga aplinkui, aplinkui linksmybė.

Ant žemės, juriu, visur yr grožybė.

Ten žuvininkai tinklu sav žvejoja,

Sėdi ant laivo, priesz vandeni irias,

Dainą užtraukę, jau krasztą žegnoja,

Balsas dainos-gi vilniū tarpe girios.

Skaiszczei aplinkui, aplinkui linksmybė.

Ant žemės, juriu, visur yr grožybė.

Saulė skaiscziausia į vakarus linko,

Ejo maudynėn po ilgo karsztumo.

Paukszczei nakvynėn bureis susirinko,

Į girę lėkė jieszkoti ramumo.

Musu Praurimės kalnelis szvencziausias

Stovi szeszėlyj, lyg murksas liudniausias.

Tik dar virszunės puszeliu augsztuju,

Apsiaustos saulės spinduleis ilgiauseis,

Virsz baltu juriu, smiltynu baltuju,

Papusztos stovi vainikais dailiauseis,

Stalgios nelinksmos, pakėlę virszunę,

Garbin žinyczios sargai karaliunę.

Ten, ve, szlebelė kieno balzganūja,

Mat, ji isz tolo puszyne pletūja;

Jaje atkarta pikts vėjas vėdūja.

Mariu dievaitē iszeina, putoja.
Ar tai baltuju mariu karalaitē
— Mielojo verkia, lyg likus' naszlaitē?
Ar tai baltoji duktē mariu renka
Savo szejyną, ką vėjas iszblaszkē,
Pusdamas smarkei, kiek tik vėko tenka,
Muszdams į krasztą vilnis baisei taszkē?
Ar žuvis renka nū kraszto, ką kruta,
Laukdamos bangos, smiltyne gaun butą?

Ar tai Praurimē, szventos ugnies deivē,
Eina žinyczian mergu pažiurėti,
Savo tarnaites lankyti ein keleivē,
Pėdas slapcziausias stragei tyrinėti?
Dangų Lietuviu Praurimē pažino,
Ten galingesnės už savę nežino.

Tai ne dievystē, tai ne juriu dvasē,
Tai ne Praurimē žmogaus lytį pr'ėmus'.
Ejo Byrutē, smiltis kojoms kasē.
Grįžo nū broliu, žuvis ju pas'ėmus',
Rutu vainiką galvan užsimovus',
Pilną gurbelį gintaro prikrovus'. —

Vėl jis ją veja, net szvilpauja vėjas,
Dumia ant žilio, Žemaicziu augito,
Meszkenu szliką galvan užsidėjęs,
Burką ant savęs tur jis apsagyta.
Lankas raginis prie szono kyb', kardas;
Lupos net szypsos; nės jo didis vardas.

Kaip tik patyrė Keistutį atjojant,
Greit tolyn bėgo; szirdis jos tuksėjo;
Veidas užraudo, anglims lyg liepsnūjant;
Lupos, szirdis net isz baimės drebejo.
Nėko nemato, kad jis puldinėja,
Nėko negirdi, ko ją klausinėja:

— „Dukra Vydmunto, bruzgi tu isz viso!
„Kur tu keliauji, kurlink-gi tu trauki?
„Juk vakarinė auszra jau užgiso;
„Jūdvarnei krankia. Ko taip vėlai lauki?
„Virsz giriu dvasės, vaidyklės lakioja,
„Kauku piktuju, ve, akys liepsnūja.“ —

- „Juk asz tarnaitē Praurimēs žinyczios,
„Szventojo kalno esmu vaideliutē,
„Sztai, broliams maistą nesziau isz patyczios,
„Leidžiūs namūsna, nēs asz kunigiutē.
„Nū piktų dvasiu, žmoniu-gi piktųju
„Gins Praur'mē manę, iszgelbēs nū juju.“ —
— „Ak, Vydmuncziutē! nedūsiu eit pēsczia;
„Tur mus' Praurimē gana vadeliucziu.
„Mano pilyj-ge tamsu, visur tuszczia;
„Dar asz nevedēs, neturiu vaikucziu.
„Nēr kam užziebti, žiurēti szvarybēs.
„Liudna pilyje: nėra ten linksmybēs.
„Lobi brangiausias, tik su manim eikie!
„Daug turiu žemēs, tarnu didę gaują,
„Asz turiu visko, ko tik žmogui reikia,
„Turta po koju pilu tav su sauja,
„Liepsiu tarnaitēms ant ranku neszioti,
„Aukso vainiką gražei prisagioti.
„O, Vydmancziutē, tik su manim jokie!
„Po skraiste savo naktis uždengs mudu.
„Szimelis mano nunesz mus tiesiokie,
„Lietuvon lėksiv drauge bent abudu.
„Per szitą naktį Trakūsna parjos'va,
„Rengsiv linksmybę, susivincziavos'va.“ —
— „Vieszpatie, ne, ne! Esmu isz žinyczios,
„Asz vaideliutē isz kalno Praurimēs;
„Kas jai prisiėkęs, klausyt tur bažnyczios;
„Jeigu sulausziu, numįrsiu isz baimēs;
„Nēs Perkuns manę už tai gal n'aplenkti,
„Žmogų bedievi įisai tur nutrenkti.“
— „Mesk, Vydmancziutē, negarsią merginą,
„Szimtais mergaicziu Praur'mē gal pas'girti.
„Galite rinkties, nēks to jums negina;
„Visos su jumis aps'ims butą skirti.
„Asz pirmutinį galvos-gi vainiką
„Į szventą ugnį mescziau kaipo nēką.“ —
„Szimta Praurimē-gi tur vaideliucziu,
„Ji tur kam ugnį žinyczios daboti.
„Nēr kam pas manę, nors ir daug mergucziu,

„Sergēt ugneļē, namus voravoti.
„Mes slapczia bēgsim, greit nersim, vienokie
„Sēsk tik ant arklio ir su manim jokie.“
(Pabaiga kitā syķi.)

Isz musu praeigos.

II.

Žinēs apie pirmus Lietuvos gyventojus.

Visas pakrasztys jurēs, arba baltosios marēs, kurį sziaudien Prusija, Lietuva ir Latvija apima, butent tarp upiu Vistulēs (Vyslos) ir Dunos (Dauguvos), gilioje senovėje buvo traszkančiomis girēmis apžēlēs. „Neižengiami puszynai, eglynai, beržynai, aržūlynai, nū amžiu amžiu suaugę, niuksojo ir visi vienu viena gire buvo, upėmis tiktai ir upeleis iszvagota; nēs ir tos paczios upēs ir upelei perkarszuseis medžeis užvirte, kuriūs pavasaryje ar rudeneis tvanai tevokē, o jei kuriūs tenai smarkus sriausiai nestengē pakuszinti, tie, mirkdami vandenyje ir į plieną pavirte, jau apdumiami smiltimis, jau nudumiami, nū amžiu amžiu žluksojo it akmenys, kuriu žilą karszatį dar apvynei alksniu ir karklu szakose vydami, pavandeneis iszsivarste, sparganotais vainikais klestē; visas krasztas viena gire niuksojo, į kurios tankmę ne vien gyvolis bet ir žmogus negalėjo įlįsti. Nū audru ir vētru sukrite, gulėjo ant kits kito suraizgyti pražilę aržūlai, eglēs, beržai, puszys, vinksznos, skrobļai; vūsei, klevai puvo, ant kits kito nū karszaties iszvirte, žemę krēsdami augantiems ant savęs sunams ir dukterims, keleis klēbeis neapkabinamoms. Lazdynai, alksnynai, blendynai ir kiti žarynai it apvynei ant tvorū, taip ir szie ant ju kamēnu ir stūbriu augdami ramstēsi ir klestēsi. Žmogus tenai žingsnį žengti negalėjo, bet ropoti (rēplioti) turėjo per gulinczias drutas drutesnias sankritas, jau nū karszaties, jau nū vētru, raizgei sudribusias, tarp kuriu apatinēs puvo į žemę smegdamos, o virszujēs treszo kits kitā slogindamos; ir taip kelevivis keliaudamas ropojo pirma ant pavirtusios puszies, o nū tos

ant gulinczio ant jos beržo ar aržūlo. Dar metūse 1564—66, abelnai pamērķai ēsant, daugioje vietoje kamarninkai pacziuse Žemaicziuse paliko gires nemērūtas, dēl to vien, jog žmoguš tenai iļīsti ir su kirviu nēko padaryti neiszglējo. Zolēs tenai nebuvo, tiktai atvaszos ir atžalos viena antrā smelgdamos augo. Liemeningos eglēs, puszys klēbeis neapkabinamos per kits kitā i padanges muszēsi, kuriu virszunēs atsivertēs nepriregēsi, pražilē aržūlai, szimtais metu savo amžią likūją, savo barzdotomis szakomis, tarsi viens kito karszatī ramstā. Liepynūse, beržynūse tas pats buvo, kuriuse klevai, vinksznos ir skrolblai augdami, tarsi, jūs nū kitas kito skaidē, idant i vienā nesuaugtu. Trumpai sakant, vienur kuplus puszynai it (kaip) nendrynai, kitur tankus eglynai it kanapynai niuksojo, o tarp ju kūksztai beržynu, liepynu, klevynu, aržūlynu apuszrotu joriavo, it vilnys i padebesius muszdamiesi. Keleivis keliaudamas vilku ar meszku suletintu taku keliavo, nēs-gi vieszkelio tenai nebuvo; parskirā tarp dienos ir nakties tiktai tenumanē nū biczin gaudesio szovose siuvancziu, ar po medžiu žiedus užiancziu; dienoje saulē, o naktyje žvaigzdes ir delczia per lapus neregējo, nēs-gi visur tenai amžina naktis vieszpatavo; lapams nukritus ar žiema keleivei nū žvaigzdžiu keliā ten sekē, nēs-gi paklydusiam upelei ir žvaigzdēs vadovu tebuvo. Jau pragyvenus tenai nū gaidžiu ar szunies balso namus savo tegalējo atsekti. Darganoms dergiant, lytums czežant, tenai nenucziuszi, negut nū medžiu rasos jei sudrēksi; to dēl neįzengiamos balos ir versmēs nū saulēs spindulio neužgaunamos, giedroms spiegiyant, nēkados neiszdžiuvo“.*) Tu senoviszku giriu sziandien tik szeszēlis liekti. Bet ir musu dienose dar visoje su lenkiszkais Mozurais parubežėje Prusi-

*) *S. Daukantas* (Laukys). Budas senovēs Lietuviu Kalnēnu ir Žemaicziu. Petrapilē 1845, laksztas 12—14; sulygink: *J. I. Kraszewski*. Litwa. Starožytne dzieje ustawy, język itd. Warszawa 1847. Tom I, lk. 26 ir 27; *Joh. Voigt*. Geschichte Preussens. Königsberg 1827. I, 543; *Sadowski*. Die Handelsstrassen der Griechen und Römer. Jena 1877, lk. 8. *Sigismundus liber baro in Herberstein*. De Lithuania, apud *Mizlerum de Kolof*. I, 224 ir 225.

jos tēsēsi, nū Niamuno pradējus ī vakarus ant Vistulēs linkon, dar tankios, vietōmis neižengiamos, girēs;*) Suvalku rēdyboje $\frac{1}{6}$,**) Kauno — $\frac{1}{5}$, o Vilniaus, Garteno dar didesnēs dalys ploto ir sziandien girēmis apžēlusios.

Giriū daugybei beēsant senovēje ir vandeniu apstingiaus buvo. Raszytojai dar XII. szimtmeczio sako, Prusu žemē tūmet turējusi tiek ežeru ir balu, jogei josios geriaus galėjusios gyventojus nū pasalunu apginti, neng pilēs bei tvirtynēs***), ir jog per tas balas labai buvę neprieteliams sunku ī apgyventas Lietuviū žemes įeiti.****) Isz Mozurijos ī Prusiją per ilgus amžius buvo žinomas tik vienas kelias per Oszēs upę, toje vietoje, kur sziandien Slup gul.†) Tryliktame szimtmetyje Kryžokai Vokieczi Prūsūsna ateidami dar radę czionai ī 2037 ežerust††), o liekamojoje Lietuvoje dar XVI. szimtmetyje buvusi „daugybē dideliū upiū ir ežeru; mažū vėl upiū ir upeliū, ī didesnes ipūlancziū, buvę be skaitliaus.“†††)

Tokia tai žemē vandenemis apstinga, girēmis apžēlusi, Lietuviū tautai teko.

Pirmas žines apie musu jurēs pamares ir gentes, czionai gyvenanczias, senovēs tautos — Graikai bei Rymijonai — gavo per gintarą, kursai, kaip žinoma, apstingiausei yra pakrasztēmis juriū randamas, o pas Graikus bei Rymēnus gilioje senovēje tokioje pat garbėje, kaip auksas, buvo laikomas ir nū daugybēs ligu už stebuklingą vaistą skaitomas.††††) Regis, jau ī 1000 metu pirm Kristaus gintaras Graikijoje ir mažojoje Azijoje pažįstamas tapē, nēs Omēro dainose yra minavotas*†); reikia prieg tam dumoti,

*) *Dr. A. Ulrici.* Land und Volk der Aisten. Zeitschrift für wissenschaftliche Geographie. 1883. III, 74. **) *Pomiatnaja Knižka* Suvalkskoj gubernii na 1880 god. lk. 10. ***) *Delmoldus.* Chronica Slavorum, Cap. 18; *Martinus Gallus* p. 91. ****) *Boguphal* p. 44. — †) *Sadowski.* Handelsstrassen. p. 23. — ††) *Henneberger.* Erklärung der preussischen grösseren Landtafel. 1595. p. 5; *Hartknoch.* Sselectae dissertationes historice de variis rebus prussicis. 1679. p. 273. — †††) *Math. Miechovius.* Descriptio Sarmatiarum. lib. II, cap. 3. — ††††) *Plinius.* Naturalis historia, lib. XXXVII. cap. 3. 50. 51. — *†) *Odysssea.* IV. 75. XV. 460. 473. XVIII. 296.; slg. *K. Müllenhof.* Deutsche Altertums-

kad jis jau ir tūmet išz Prusu pamarės*) išzgabemas buvo pietunlink į Trakiją, Graikiją, nors senovės rasztūse nerandame paminėtą vietą, išz kur jis ējo, iki gadynės Erodoto penktame szimtmetyje pirm Kristaus. Szitas raszytojas pasakojo**) tik, kad girdējēs, gintaras ateinaš nū tulos į sziaurēs marę ipūlanczios upēs Eridano; bet kur buvo ta upē, kaip pats Erodotas, taip ir mes sziaudien nežinome tikrai, abejoti ne galima, kad ta upē turējo buti kur tarp Vistulės ir Dunos.***) Szimtą metu vēliaus po Erodotui mes gauname mažumą aiskiaus pažinti gintaro tėviszkę. Aleksandro didžiojo, Makedonu karaliaus, laike semitiszki Painikai (Φοίνικες) tūmet prekionę visą vidžeminiu mariu savo rankose turėdami, išzsiuntę dėl atjieszkojimo gintaro tėviszkēs vieną keleivį, vardu Putęją (Πυθέας) išz Maszilijos (Massilia) ant kranto vidžeminės marės, szios dienos Prancuzijoje, gulinczios. Apie 320 m. jis tą kelionę atliko, bet ar pats aplankē szios dienos Lietuviu apgyventas žemes, tikrai nežinome. Pagal žines apie tą kelionę, pas Straboną ir Plinių užsilaikiusias, matome, kad jau toje gilioje senovėje gyventojai Lietuvos žemēs buvo ukēs vedimui atsidavę ir žemēs apdirbimu užsiēmę; jau tūmet jie buvo artojai ukininkai. Keliauninkas su pasistebėjimu pasakoja†), jog gyventojai szito kampo savo javus, kad nesuputu, kulę dideliūse klūnūse, nēsa dangus tenai ēšas ukanotas ir tankeilyja. Tie, kurie turį javus ir medų, darą išz ju gēralą (alų ir midų); ten vēl, kur gyvoliū ir vaisiū mažai teēsą, žmonēs maitinantiesi leszeis, žalisomis ir szaknelėmis. — Ne galima abejoti, jog prie dideliū klūnu gyven-

kunde. Berlin 1870. I, 212; *W. Pierson*. Elektron, oder über die Vorfahren, die Verwandtschaft und den Namen der alten Preussen. Berlin 1869, pag. 2. — *) *P. J. Szafarik*. Sebrané spisy. V Praze 1862. Díl. I. 122, 123. — **) *Herodotus*. III. 115; vardą upēs už graikiszką laiko. — ***) *Bayer*. Opuscula ad historiam antiquam. Ed. Klotzius. Hallae. 1770. p. 527; *Szafarik*. I. 129, 541; *Fr. Kruse*. Urgeschichte des estnischen Volksstammes. Moskau 1846, p. 297, 316; *Pierson*. Elektron, p. 3.; *v. Kelttsch*. Nationalität der Aisten und Preussen. Königsberg 1881, p. 21. — †) *Strabo*. IV. 5, 5, 5

tojai Lietuvas jau tūmet turējo daug javu sēti ir kad ukēje naminei gyvolei prilaikomi buvo.*)

Pirmas tu gyventoju vardas, kuri mes izzgirsti gauname, yra *Aistijai* (Ἀστιαῖοι**), arba *Aistijonys* (Ἀστίωνες***), kuriu, regis, daļi Artemidoras *Kaszineis* (Κόσσινοι) vadina. Apie 99 m. po Kristaus gimimo raszes Tacitas****) uzrasze tikra varda, gyventoju — *Aistai* (Aestii, Aestiorum gentes), sakydamas, jog nors ju budas ir drabužis (ritus habitusque) i taji Sueviu (Suevi)†) panēsi, taciau kalba britaniskai (keltiskai) prilygstanti. Jie garbino tūmet *Dievu motynā* ir ženklon tos garbēs neszioje meitelu abrozus, kurie vieton kardo apgina tūs dievēs garbintojus ir nū neprieteliu. Tūmet pas jūs gelezies mažai buve, to dēl būzes vieton ginklu vartoje. Javu ir kitu vaisiu jie daugiaus augina, nengu tinginei Germonai; jie tik vieni rankioja gintara, uz dykai atiduda praszalaicizams ir stebēdamiesi priima uz ji ūzmokesni.

Kaip pats Tacitas, taip lygei ir paskesnio laiko raszytojai Aistu vardu vadina abelnai gyventojus tarp Vistulēs ir Niamuno. Taip Jornandis, apie 552 m. raszes, minavodamas kares Germonu rykio (Hermanrich) su kaimynais, mini po jo valdzia kliuvusia ir Aistu „skaitlingā tautā“ pamarēse gyvenancia.††) Szitie tai Aistai izsiuntē, apie 493 m., pasiuntinius su gintaro dovanomis pas ausztriniu *Gūtu* arba *Teutu* ryki (Teodorich) i Italija†††), kada

*) Voigt. Preuss. Gesch. I. 542, 543. — **) Strabo. I. 4, §. — ***) Stephanus Byzantinus s. v. Ἀστίωνες. Graikai tankei stato -ω- vieton lietuviszko -ai-: kaimas = χωμη, aikūs = ωκός ir t. t.; dvi graik. σσ = sz. — ****) Germania, cap. 45. — †) Suevei — lietuviszkas vardas dēl paženklinimo, regis, dalies vokiszkos gentēs. Ar tas vardas prigul Skandinavija apēmusiems Vokiecziu gentainiams, kurie patys savē *Sveoni* vadina, o pas Lietuvius tur iz gilios senovēs paeinantj varda Žuvēdu (Ἰχθυοφάγοι); ar jis liko žodyje *Szvasas* — tikrai nežinome — ††) Jornandes. De rebus Geticis, cap. 23. — †††) Cassiodorus. Variorum libri V, ep. 2.

tie Gūtai (Gotai), apiplėsę ir apipustyję Balkanu pusali, įėmė Italiją ir įkurė czion gale V. szimtmečio naują vieszpatystę. VIII. ir IX. szimtmetyje minavoja Aistus Eginhart'as apraszyme gyvenimo Karolo didžiojo*), ir Vulfstan'as apraszyme savo kelionės į to laiko Lietuvą, vadindamas visą Lietuviu gentės apgyventą, į rytus nū Vistulės buvusią žemę, abelnu vardu Eastland (= Aistu žemė.**)

Szitie Aistai, kaip sziantdien per daugelį mokintu vyru***) pripažinta tapė, buvo tai sentėvei Lietuviu ir Prusu; ju vardas iki szei dienai liekti varde upės Aistos, į Szirvintą ipulanczios, senovės užgiriniame Trake****); kaimas Aistiszkei†) ir Paaistiszki, palei tą upę gulįs, aiszkei mums rodo vietą, kur tie Aistai, Lietuvon atėję, pirmu pirmiausei apsigyveno. Isz czion tas vardas, drauge su tauta iszsiszplėtė iki pamarės, kur Lietuvei gintarą rinko, ir keleiviui Putėjui, o paskiaus Tacitui ir kitiems pažįstamas tapė. — Klaidžei Mannert'as††) talpino szitūs Aistus Kuržemėje (Kurlandijoje) ir Vidžemėje (Lyvlandijoje), o Ukert'as†††) net Ga-

*) Eginhart. Vita Caroli Magni, cap. 12. — **) K. F. Dahlmann. Forschungen auf dem Gebiete der Geschichte. Altona 1822. I, 422—430; Joh. Voigt. Preuss. Geschichte, I, 207; Szafarik. Sebrané Spisy, II, 708. — ***) Bohusz. Rozprawa o początkach narodu i języka litewskiego. Warszawa 1808, p. 41; Lehrberg. Untersuchungen zur Geschichte Russlands. 1816. p. 202, 209; T. Narbutt. Dzieje starożytne narodu litewskiego. Wilno 1837. II, 94—99; K. Zeuss. Die Deutschen und ihre Nachbarstämme. München 1837. p. 677 seq.; Szafarik. Sebr. Spisy. I, 109, 467, 140, 491, 499, 500, 505, 506. II, 708; Kraszewski. Litwa I, 463; Diefenbach. Origines Europaeae. Frankfurt 1861, p. 201, 357, 358 ir Völkerkunde Osteuropas. Darmstadt 1880, II, 1 pag. 2; Pierson. Elektron, p. 17 ir kitur; Müllenhof. Deutsche Altertumskunde I, 215; R. Roessler. Sitzungsberichte der Wiener Akademie der Wissenschaften. 1873. LXXIII, 79; Kiepert. Lehrbuch der alten Geographie. Berlin 1878, p. 543; Ulrici. Zeitschrift für wissenschaftliche Geographie. 1883. III, 70 seq. — ****) Suvalku rėd., Vilkaviszkie pav. — †) Vaitkabalio valst.; Paaistiszkiei kaimas isznykęs — vardą jo radome minavota metrikūse XVI. ir XVII. szimtmečio, prie Bartininku baznyczios. — ††) K. Mannert. Geographie der Griechen und Römer. Nürnberg 1788. III, 349. — †††) Geographie der Griechen und Römer. Weimar 1816—1846. IV, 28, 335, 336.

lijoje (Prancuzijoje, o dar klaidžiau Kruse*) ir kiti jūs už Igaunius (Suomi) laikė, nors jau senis Tacitas**) Aistus aiszkei atskyrė nū Sūmiu arba Pinu (Fenni), gyvenancziu sziaurėje už Latviu. Priskyrimas Aistu prie Vokiecziu, kaip buvo užsimanė Hugo Grotius, Hartknoch'as***), Voigt'as ir k., arba vėl prie Keltu, kaip nesenei Keltsch'as****) padarė, netur nė menkiausio dėl savęs pamato. Aistu vardas neženklinas „rytu gyventojus“, kaip dumojo Szafarik'as†), ir negal buti iszvedamas isz gūtiszkos kalbos, kaip Ulrici's††) nor, nės jis paeina, regis, nū žodžio *ainu*, *aiti* (einu, eiti), bet ar gyventojai nū upės vardą gavo, ar upė vardu pirmuju gyventoju praminta tapė, negalima tikrai žinoti. Vėliaus, kada mes kalbėsime apie vietas, isz kur Lietuviu pirmieji prosenei iszėjo, persikeldami į szios dienos Lietuvos žemę, paminėsime to paties vardo gyventojus kitame Europos kraszte. — Nū szitu lietuviszku Aistu ir juriu akas arba kilpa, sziantien vokiszakai „das frische Haff“ vadinama, senovėje *Aismarēmis*, t. e. Aistu marėmis vadinosi†††), o tai mums rodo, kad czion pamarėmis, kur gintaro apstingai laimima, Aistu dalis gyveno, ateidama isz rytų, per giriu tankumynus, palei Prėgalės (Prėghiaus) upę, isz pietinio kraszto szios dienos Vilkavisztkio pavieczio.

(Pabaiga kitą sykį.)

Vokiecziu priepažintis.

Kaip prielankei apie mus tikrieji Vokiecziai pradeda kalbėti, musu gerą norą ir musu trusą dėl giminės ir kalbos labo pripažindami, pradžioje sziu metu

*) Urgeschichte des estnischen Volksstammes. p. 402 ir kitur; Necrolivonica oder Geschichte und Altertümer etc. Leipzig 1859, Beilage B. p. 6. — **) Germania, cap. 46. — ***) Dissertatio, I. 32. — ****) Nationalität der Aisten und Preussen. p. 1 ir seq. — †) Sebr. Spisy I., 491. — ††) Zeitschrift für wissenschaftl. Geographie III, 74, iszveda nū gūtiszko *vistan* — gūdoti, *aistvos* — gūdojami. — †††) *Kurschat*. Litauisch-deutsches Wörterbuch. Halle 1883 p. 3.

į Auszros rėdystę isz vakarinės Vokietijos atsiųstoji gromata parodo, kurią isz dalies sziczion patalpiname:

„Garbingiausiasis pone! — — — —

Dar kartą naudoju szitą progą, jums ir jusu geidavimams, jusu drąsai ir jusu isztvermei savo giliausiajė gūdonę isztarti. Jei ir nekuriuose skirtyse vokiszkojo gyvenimo naujesniame czėse nekuri nepakantri nemeilingystė priesz kitas žmoniu gimines pasirodo: tai szitą pasirodymą beveik ‚vaiku liga‘, arba ‚iszsivyniojimo liga‘ apženkłiti norėcziau, kuri, Dievas tedūda, veik praeis. Naujai įgytoji vienybė, už kurią Dievui pakarnei dėkavoti visą priežastį turime, kelintam, kaip rodosi, netikru budu į galvą yra įlipusi. Berods yra gerai, kad senasis subėgusysis Vokiecziu kosmopolytiskas į kapus nunesztas: ale tikrasis brendulys, ir czion kyszozusysis, tur buti mums iszlaikomas... Beveik galėtum jums jusu szlovnaję, augsztaję uždūtę pavydėti. Placzioje didžioje kulturos upėje stovint, kartais pajauta užklumpa, lyg vienintelio žmogaus trusas, kadangi prapūlas savo veikimūse, ir be reikalo yra. Jus turite įpatiszką skritį, kurę galite apžvelgti; jus turite ką naują įkurti — ir Dievas, kursai kožnai žmonių giminei svėto nusidavimūse jos įpatiszkąjį siuntimą yra davęs, kurs ję isz jos czystai iszlaikytosios giminystės gal iszvadūti, bus su jums, jei jus, kaip iki sziol, nū visos polytikos ir iszpažinimu ginczo atsilaikysite.

Ar man vale pasibaimyjimą isztarti, kurį dabar dar lengvei gali sutikti? Sandarbininkai Auszros vėliaus įkurtojais raszto kalbos visai Lietuvai stovės. Jei asz įpatingai Prusu Lietuvos laikraszczius ir Niamuno Sargą, skaitau, rodosi priegada grumzdžianti, kad tarp Prusu ir Rusu Lietuvos kalbos persiskyrimas, kaip tarp Ulandijos ir Vokietijos, prasidedas. Tai butu nelaimė. Tik viena vienintelė raszto kalba tur buti! Szalin su visais germanismais ir slavicismais. Jus neėstate Slavai: nėkadus nevertokite moksliszkus terminus, nors lietuviszkąję žodį szale nepridėdami. Jus turite sunkų, atsiliepimo pilną buvį! Apmislykite: ant jusu szime dalyke ateitinė guldosi.

Dar norėcziau jus paakinti ant naujausiuju nusidavimu Rusijos etc. d-ro Schliemann'o. Czia randama ant l. 214 prim. 2: „Ginczas dar nebutu užbaigtas, ar ne lietuviszkiejie kunįgaikszczei, taip pat gerai kaip ir rusiszkiejie, svetimžemieczei buvo. Czia tik etymologija gelba. Tai butu Auszrai darbas, kurį be-

rods jau vienam kunjgaikszceiui, Tautvilui, atrasze isz Paryžiaus atliko.

Augsztai garbindamas * *

*, 6. sausio m. 1885 m.

Buk pagirta, žemē tėvu musu!

III.

„Voron voronu glaza nē vykliujet.“

Tiesą sakant, ir jūdas varnas varnui akiu nekapoja. Su mumis Lietuveis vienok kitaip dedasi. Kurs isz musu kiek tiek galingesnis, tas įmanytu paskutinį dūnos kąsnelį nū menkesniojo isz ranku iszrauti; kas koki darbą pradėjo, tūjaus kitas jam už akiu užszoka, kad su savo nagais pasigirti; kas pasakē kokią teisybę, kitas, kad ir su melagyste, anam priesztarauja; kas kokią dainą gerai uždainavo, nedūs jam kitas gerai pabaigti, parmuszdamas nors nežmogiszku kryksmu. Mes įmanytumēme vienas kito akis iszlupti, pavydėdami savytarpyje džiaugtiesi isz stebuklingai gražaus sutvėrimo. Iszgirdę maloningą persergėjimą pakeliame skaudžią neapykantą priesz brolių; vietoje padoriu apsiėjimu piktiname vienas kitą paleistuvingais darbais. Vienas isz musu praszneka lietuviszkai, kitas atsiliepia vokiszzkai; vienas vokiszzkai — kitas vėl lenkiszzkai; tas lenkiszzkai — o kitas dar prancuziszzkai. Mažne visi, tartum, susitare, ant to tiktai einame, kad įkenkti broliui ir lyg pat kaulu vieni kitiems įkyrėti. Vieni iszliejame kraują už tėvynę, kiti sako: tai beproczei; užlaikome ramumą — sako: parsidavę; nėko neraszome — sako: akli ir nemokszai; raszome — sako: mes propagandą skleidžiame! Brolei Lietuvei! vieni kitiems akiu nekapokime, visi vienaip sznekėkime savytarpyje, pažinkime ir gelbėkime kitaskitą reikalūse. Susiliekiame taikai į vieną gentinį kuną po senu vardu *Lietuva*, o jei gyvėsime vienybėje, po teisybės, su dorybe. tada amžinai isz lupu musu skambės tie brangus zodžei: *Buk pagirta, žemē tėvu musu!*

1. d. kalėdu 1884 m.

Jūzapas Miglovara.

Pas mus.

O brolelei, pažiurėkit, — Kas dar*) dedasi pas mus!
Kaip jums rodos? Pasakykit, — Koks dar tarpas amžiaus mus' ?
Ar jau laikas tas atėjo, — Kada reiktu mums atgyt?
Ar ant galo, saugok Dieve, — Mums reikės suvis pražut?
O! tai baimė! Smelkia szirdį, — Kaip pamislyj' apie tai;
Ar nejauciat, koksai skausmas — Turi buti dėl žmogaus,
Kurį szildo ik sziol jausmas — Meilės tėviszkės brangios?
Sziandien žiurim į mus' brolius, — O ar galime tikrai
Parodyti nors deszimtą — Tikru ėsant Lietuviu?
O prastieji mus' žmonelei — Gilei mirksta nežinėj;
Klausk tu juju, tai daugumas — Ir nežino, kù jis yr.
O! negerą ženklą matom! — Baisei darkosi pas mus:
Vieni kortais**) apsitraukę — Bando lenkiszcai isztart,
Kiti to kad ir nedaro, — Bet maža ir tai nauda.
Daug paveikslu tu privescziau, — Ale czion nebus vieta;
Tankei musu jaunūmenė — Susirinkus' per szventes
Ir akis savo apvilkus', — Daro gėdą mums visiems.
O ką kalba mus' pulkelis — Jaunūmenės apszviestos?
Baisu jūs man užkabiti, — Isztart žodį nedrištu.
O, o! daugelis isz juju — Nenor tėviszkės mylėt,
Tuszcziu misliu prisirinkę — Leidžia melą apie mus.
Ar-gi nepraszvis ju mislys? — Ar mylėt mus nepradės?
Tegul uždega jūs meilė — Musu tėviszkės brangios!
Visi busite pagirti, — Jei paszvesite savę
Dėlei gero broliu savo — Ir tėvynei ant naudos.
Visi to dėl atsibuskim — Ir praplėskime akis:
Pažiurėkim į szį svėtą, — Kur mes ėsam užmesti!
Savo gyvastį supraskim, — Kur link lenkti jįjį reik.
Gerą mērį apsirinkkim — Ir jį pildykim szventai.
O artojai, brolužėlei, — Nesikreipkite nù mus'!
Mes su szirdžia jums padūsim — Savo ranką, kad padėt
Iszkentėti drauge vargą — Ir palengvjt jį vaikams.

Marjampolėje, 18. vasario 1884 m.

Antanas isz Bugnu

*) Dar, dabar. — **) Kortas, materija gera brangi.

Apie skruzdėles.

Įpatingumas buvo nekuriu gyvūliu ir gyvūliu, slankiojanciu ir knibzdanciu ant žemės virsziaus, senei jau pradėjo pritraukti žingeidumą mokslinguju vyru. Jū arcziaus pradėjo jie išsižiurėti į gyvenimą atskiriu veisliu, jū daugiau stebėtino atsidendę jū akims: įvairiose veislėse gyvūliu, kurie pirma išsirodė nėko neiszmananczeis, krutanczeis be jokios tarp savę sutarties, tapė užtėmytas dailei surėdytas gyvenimas, parodąs gana didoką protą tu gyvūliu. Labiausei stebėtinu pasirodo budas skruzdėliu. Ne be reikalo kune laiko nekurie skruzdėles už iszmaningiausius palei žmogų sutvėrimus; ju gyvenime užtėmysi daug paproczių, primenanczių paproczius žmogaus. Sztai, kaip apraszo mums gyvenimą mokslingi vyrai, įvairiūse krasztūse nutėmyję ju budą, paproczius ir t. t.

Ne visose vietose vienai skruzdėlės gyvena. Vienos prisilaiko labiausei giriuose ar taip nūszaliose vietose, gyvena mažais bureleis; maisto pasimedžioja kožna sav. Szitą veislę visai teisingai vadina „laukinėmis“. Kitos vėl gyvena placziomis draugystėmis, iszmislei sukrautūse lizdūse, laikosi vienybėje, medžioja isz vieno; įžymiausia įpatybė szitos veislės ta, kad jos užlaiko savo lizdūse taip vadinamas „pievines utėles“ — mažyczius vabaliukas, iszleidžianczius isz savę skystimą, kurį labai mėgsta skruzdėlės. Ant galo pasitinka, įpacz Amėrikoje, lizdai skruzdėliu, mintanczių grudeleis žoliu, kurias paczius veisia aplink savo lizdą, dėl to jos pirma nuvalo dailei dirvą, pagrauzdamos netinkanczias joms žolėles, o paskui pasodina tas žolėles, kuriu grudelius labiaus mėgsta. Pagal tą ju stebėtiną paprotį viena žolėlė, dažniausei atitinkama aplink skruzdynus, tapė praminta „skruzdėlineis ryžeis“.

Lizde skruzdėlės atlieka kožna savo darbą, kaip antai bitės: vienos peri ir augina vaikus, visaip apie jūs puldinėdamos; kitos darbininkės — atlieka sunkesnius darbus: kilnoja svarbius daigtus ir t. t., už

tai jos ir apkunesnēs už kitas. Kiek viename skruzdynė rasi po kelis virszėjus. Atskyrus lizdai, įsi-gyvenę kaimynystėje, tankei kariauja tarp savęs: už-puldami ant vienas kito, gaudo kaiminkas į nelaisvę; pakliuvusios tokiu budu į svetimą lizdą skruzdėlės paliekti tarnais savo pagavėju, priverstos esti atlikti sunkiausius darbus.

Skruzdėlės beveik nėko negirdi, taip jau ne labai mato, už tai ūslė jų neiszpasakytai jautri: ūslė skruzdėlė atskiria savasias nū svetimu. Labiausei-gi stebėtina, kad szitie mažulėlei vabaliukai moka apsi-mainyti žiniomis, susikalbėti tarp savęs. Kaip jos viena kitai ką pasako, tikrasi nežinē; bet neabejotinai viena kitą supranta. Ne vienas gal matē, kaip skruzdėlė, užtikusi kur maisto, pati viena nepajėgdama nusineszti radinio, bėga pasikviesti daugiaus; sutikusi pulkelį savuju, ji susistabdo jas ir tūjaus vedasi, kur reikia; ne gana dar to: ji atsiveda visada tiek tik, kiek ju reikia pagal sunkumą nasztos. — Taigi ma-tai, kokie dyvini vabalėlei tos skruzdėlės: užtikęš skruzdyną, bevaikszcziodamas kur po girę ar po lauką, rodosi, taip ir atsisēstum szale jo, kad geriaus įsi-žiurėti į ju trusą, nors ir baisu, kad kokia ēmusi ne-įkastu.

Didžkaimis 15. grūdžio 1884 m.

Pranys Aszakaitis.

Žydai dalina karaliszką girę.

Tikras atsitikimas Lietuvoje.

(Priemazga.)

Nukeliavęs Kreivarankis su ukininku į Kauną nuvedē jį pas kas žin kokį urėdininką. Puikei isz-taisyta troba, o keliatas rasztininku ten taip szaunei raszē, kad plunksnos czirszkē. — Ponas urėdininkas buvo draugas Kreivarankio, žydas Joffe įsirēmęs į szonus užklausē rusiszikai Kreivarankio, ko tasai muzikas noris. -- Kreivarankis atsakē: „Vasze vi-sokoblagorodie, tasai žmogus isz Kupiszkės, atėjo pasiteirauti, kada jam atmērūs skritį karaliszkos girės.“

„Liadno“, isztarē urēdininkas; „apie atmēravimą penkesdeszintis deszintiniu girēs su žeme nusiūstas jau yra iszpildytinas laiszkas prie sudo asesoriaus. Pas aną eikite.“

Tai pasakęs urēdininkas įėjo į antrą trobą, o Kreivarankis žlebtelėjo ukininkui, kad tasai įkisztu ponui urēdininkui pinigų. Ukininkas nei mažumą nepriesztaravo, ir pasikloniojęs įbruko apgaudinētojams plūksztą bumaszku.

Paskui Kreivarankis su linksmu ukininku įėjo į kas žin kokius namus, kur paklausė, ar yra namėje ponas sudo asesorius, o gavo atsaką, jogei iszvažiavo į priemēstį Aleksotą. Musu du keleiviu norėdamu greicziaus atlikti reikalą nustimpino į Aleksotą, kur stovėdamu ant plento (szasijos) tykino reikalingo urēdininko. Bet ne ilgai laukdamu pamatė atlekiančią druszką, kurioje sėdėjo puikus ponas (buvo tai žydas Frankas). Kreivarankis pamatęs atvažiūjantį atsiliepė: „Nu gerai, ir su jieszkomu priestovu susitinkame.“ O kad druszka prisiartino, tai Kreivarankis nusiēmęs kepurę apstabdė važiūjantį poną ir pasakė ukininkui: „Tamsta prieik ir apsirokūk.“ Nemitęs ukininkas nusiēmęs kepurę ir kasinėdamas galvą prisiartino prie puikaus pono, kurs jam pasirodė didei vėžlyvu, ir prižadėjęs tūjaus atvažiūti dėl atmēravimo girēs, malonei nū ukininko 200 rubliu priēmė. Czėla ta kumėdija iszvedė isz kiszenės neiszmintingo žmogaus viso labo 695 rublius.

Linksmas ukininkas pagrižo namon, ir geidulingai laukė atvažiavimo pono priestovo, bet gana ilgai nesulaukęs, pradėjo sziam-tam gūstiesi, ir atsirado toksai mandagiu sztukmistriu neprietelius, kursai rupestringam ukininkui įsakė, skūstiesi ant apgaudinētoju Kauno apskritiniui sudui. — Sudas tūjaus liepė padaryti iszjieszkojimą ir paēmė į nagą žyodus Kreivaranki, Joffę ir Franką. Nabagyczei iszoko kaip į rutu daržą, o noris sukosi kaip pyplei rankose, vienok aiszkei pasirodė kaltais ir 6. dienoje einanczio grūdžio mėnesio parokūta buvo, sudyti nusikaltusius žyodus.

Toje dienoje isz rytmečio pradėjo rinktiesi į sudo namus žingeidieji; dar sudas neprasidėjo, o jau visi sūlai teisdarinėje troboje buvo užimti žmoniū, kurie persveringai buvo žydai; žydai susirinko didelioje daugybėje, norėdami tūmi lyg nuganditi teisdarius ir apstabdyti anūs nū iszdavimo smarkios isztarmės.

Kolei prasidėjo sudas, prieangyje atkampei sėdėjo du senū žydu ir vaiszindamu vienas kitą tabaku pusbalsei tarp savęs kalbėjo.

„Ar girdi Rebē-Leibē, kaip tu, brolau, dumoji, ar smarkei tūs nabagus nusudys?“

„Mano Rebē-Mortkeli,‘ atsakē Leibē, „kas gal ispėti sudą tu nedoru ‚goju‘?“ Tie garsingi sudai nėkam nemaczyja. Tegul anūs ten devyni drugei suktrato. Visi vyresnieji tu nauju sudu ir ju prisiektinei advokatai mokiti isz universitetu, puikus ir neprieinami. O tie prisiektinei vyrai, tai tikri Hamanai, prie ju nē su paklanu nē su dovanomis neprieisi.“

„Tiesą kalbi, Rebē-Leibē, didei iszkada tu senovės pavietiniu sudu, kuriūse viskas dirbosi uždangoje, tenai visi į paszinėjimą grajyjo, o noris ir buvo isz tarp ponu iszrinkti vyresnieji, bet tie savo apsiėjimo su visu nenumanē, arba sirgdami ponu tinginiu nenorėjo numanyti. Paviecziu sudūse visus reikalus vedē rasztininkai ir virszininkai stalu, o pas tūs ponus nuėjęs su raszcziuku pono Chalczinskio (paraszas ant bumaszku rėdytojaus banko) viską galėjei padaryti. Tie isz balto padarē jūdą, o isz jūdo baltą. Dar ir suvienytoje palatoje buvo nē szio nē to, bet dabar tegul anūs kolera . . .“

„Ui Rebē-Mortkeli, kokia dabar gadynē? — ‚Gojai‘ pradėjo laikyti karcziamas ir kromus: ot ir Kaune kiek priviso ‚gojiszku‘ kromu! Tūjaus po lenkmečiu czia uždėjo didelį kromą emigrantas Dauggirdas, su tūmi buvo minkszta dūna, ememe dūti kyszių vyriausybei, ir Dauggirdą tūjaus isz Kauno iszrukēme; bet dabar visur privisusiu tu ‚goju‘ nēkaip negali įveikti. Isz pradžios dar szejp-taip laikēmēsi, pardavinėdami viską pigiaus, už tai dūdami mažesni svartį (vogą) ir mērą, vienok ir ta gudri iszmonē jau nemaczyja. Ant

galo ir tie muzikai — kad anūs ,szvaro jor kapores' — pasidarė tokie kytrus, kad ir su arėlka nėko jiems nepadarai. Ot dabar tie trys vargszai apmilžo vieną muziką, ir tūjaus sudas, o kitą kartą asz nugalandau vieną ,gojų' ant triju tukstancziu rubliu, o ir plaukas man nū galvos nenukrito.“

„Ai vai, gevalt, Rebė-Leibė! Sunki gadynė atėjo giminei Yzrajėliaus. o tai vis ponas Dievas koroja už grėkus musu nedoros jaunūmenės, kuri vaikszciodama į mokslincyzius ,goju' su anais brolaujasi. Pirmiaus mums užteko iszsimokėti talmudo ,chedere' (mokslavietėje), o dabar jiems visu velniu reikia, gimnaziju ir universitetu, isz kuriu iszėję ir iszokę į daktarus, aptėkorius, advokatus ir visokius rasztininkus, neužlaiko nė szabos nė koszerystės, ėda trepnus valgius, szabose važiūja, raszo ir rukc papėrosus. Patsai savo akimis macziau, kaip vienas isz tu bedieviu drauge su ,gojais' szutino kelbasus. Tie naujos gadynės žydai, nedoresni už paczius ,gojus' nevaikszcioja į iszkalą ir gėdisi musu drabužius dėvėti. Szabose nepamatysi pas jus ant stalo nė vienos žvakutės. Viskas gojiszikai, dega žiburei, o tarnai ,gojai' padūda valgius, kuriu nė vienas tikras žydas smerties bijodamas neparagautu.“

„Tur buti, Rebė Mortkeli, netoli sudas ir atėjimas Mesijosziaus. O kad jisai greitai ateitu! Tada visi ,gojai' mums tarnaus ir bus musu vergais. O tie vyresnybės rabynai ir szuniui ne verti, mes anu su visu ir nelaikome už rabynus. Arba kas isz tu yra gero, katrūs padūda į ,jevonus (Maskolius)', priėda ten valgiu ne koszeriu, ir pagrižta ,pusgojeis'. Gana czion apie liudnus daigtus kalbėti, eikime į sudą pasiteirauti.“

Isz tiesu jau prasidėjo sudas. Tila buvo troboje sudo, kur galėjei lekianczią musę girdėti. Prokuratorius apskundė Kreivaranki, Joffę ir Franką, reikalaudamas ju nusudyjimo ir pakorojimo pagal įstatymus.

Kaltininku apgynėjas, vienas isz geresniu advokatu žydu, negalėdamas visiszikai iszteisinti savo viengencziu, dailioje kalboje stengėsi anu kaltybę

numažinti, rodydamas, jog anie skaistszirdingai savo nusidėjimą išspazino, ir galėdami nū ukininku dar daugiaus piningu paimti, vienok to nepadarė. Ant galo kalbėjo, kad Frankas išz priežasties gaisro vargingame padėjime budamas, lyg nei priverstas buvo dūdamus piningus priimti, o taipo-gi jog tasai Frankas yra labai silpnos sveikatos ir ne toli smercio, dėlei to ne už ilgo“ jį sudys patsai augszcziausias Dievas.“ Tokios tai įtuos ilga ir daili kalba protą klausytoju rodos nuramino ir kaltininku naudai pritaisë. Zydiszka-gi publika sakė: „Kuks du? Recht, recht — sehr klug gesagt.“

Nuskriaustas ukininkas apgynėjaus neturėjo, dėlei to p. sudo virszininkas atsiliepė prie ten ėsančiu prisiegtiniu advokatu: „Kas išz ponu apsiims buti apgynėju vargingo valsezionies?“

„Asz busiu apgynėju nuskriausto“, atsiliepė vienas išz žinomu advokatu, p. Elaginas, kurs dailei išzguldęs visą reikalą tvirtybe savo protingos, perkunu graūnanczios iszkalbos, visiszkaį pergalejo advokatą žyda ir iszvadinęs kaltininkus kraugėreis, mintanczeis krauju ir prakaitu lengvatikio artojaus, aiszkei parodė, jog prisipažinimas nusikaltusiu negal rokūtiesi skaistszirdingu ir kad jie budami tikrai kaltais neverti nē pasigailėjimo nē palengvinimo apgarsintos įstatymais koronės.

Ponui Elaginui pabaigus kalbėti, prisiektinei vyrai isztarė baisius žodžius teisybės „kalti“, o teisadarei nusudyjo kaltininkus: Franką ant visados iszsiūsti į Sibėriją, o Kreivarankį su Joffe atidūti į kalėjimą. Iszviliotus-gi nū to ukininko 695 rublius prisudyjo iszjieszkoti nū tu kaltininku.

Taip pasibaigė tasai garsingas sudas, o žydiszki žmonės tamsioje savo dalyje didei neužganėtini, kaip musę kandę, nuleidę nosį spudino namon išz sudo, ir tame spruste iszeinancziu išz sudo trobos magnētiszki pirsztai grabaus sztukoriaus išz kisenės pono advokato Elagino 120 rubliu iszgabeno. Tokią tai atpildą apturėjo p. Elaginas už padorų apgynimą

nuskriausto žmogaus. Bet už visas medegiszkas atpildas yra didesniu atganėtinumu visūtinas pripažinimas ponui Elaginui tikro talento ir neapžvalgos ant to, kad už savo sunkų darbą neapturės užmokesčio.

Apraszymas augszečiaus iszaiszkinto atsitikimo parvedė man į atmintį dar vieną sztuką, kurią musu žydelei padarė Raseiniūse. Baigiantiesi spalio mėnesiui praeitu metu žmogus atvedė į mēstą pardūti arklį, žydai apipūlė derėti, ir vienas isz ju už 54 rublius nupirko, o davęs ukininkui dvi bumaszkas po 25 rublius ir 4 po rublių, užsėdo ant arklio ir vėjais kas žin kur nuszvilpė, ukininkas-gi paėmęs pinigų nuėjo į vyresnybės skrynę, norėdamas dvi-deszimtpenkrublinius iszkeisti į smulkesnius — bet koksai buvo to žmogaus iszgąstis ir nusiminimas, kada jo rublinės pasirodė laksztais vekselinio popėriaus, ant kurio buvo isztepliotas bumaszkos paveikslas. Nelaimingą ukininką nusiuntė dar į paliciją dėl suraszymo jo parodymo, isz kur nustimpino namon be arklio ir piningu.

Vienas Prancuzas, didelis diplomatas, pasakė garsingam Anglijonui: „Kad nebucziau Prancuzu, norėcziau buti Anglijonu.“ Ant to puikus Anglijonas atsakė: „O asz kad nebucziau Anglijonu, tai norėcziau buti Anglijonu.“

Taip ir mes galime isztarti, jogei budami Lietuveis, norime visados buti Lietuveis. Mylėdami savo tėvynę Lietuvą, kaip tikrą motyną, o Lietuvius kaip brolius, didelį skausmą szirdyje juntame, kad tame laike visūtinuos apszvietos isz musu viengencziu atsiranda tokie tamsūs žmonės, kurie visiems pasturlakams dūda savę baisei prigauti. Brolei artojai, jeigu neturite mokslo, tai bent turėkite paprastą protą. Nemokate patys vesti savo reikalų sudūse, tai tūse dalykūse jieszkokite rodos pas žmones, padorius ir numananczius veikalus. Kaune yra keliatas prisiegtiniū advokatu Lietuviu garsingo mokslo, teisybės ir padorumo. Vardai ju yra visiems žmonėms žinomi, turėdami tada rėdyboje reikalus arba provas, eikite

prie tu gūdojamu vyru, kurie parodys jums tiesų kelią, nū kurio neklysite, o visokie prigavikai netusztis jusu kieszniu.

Aleksandras Gužutis.

Apie bites.

Raszo *Pranys Aszakaitis.*

Prakalba.

Visūse krasztūse jū toliaus, jū geriaus manosi žmonės gyventi; kasdien randasi nauji reikalai, už tai tur augti ir iszteklius. Taip pat dedasi ir Lietuvoje: kitasyk ukininkas gavęs isz savo lauko grudo ir paszaro truputį virszaus, ne kaip reikėdavo jam pacziam iszmisti ir gyvūliams užlaikyti, džiaugdavosi, kad gal mokestėlius užsimokėti, szendien-gi jau suvis kitaip: kiekvienas stengiasi kiek galėdamas ir kaip galėdamas prasimanyti kū daugiau graszio, aria ir sėja kožną sklypelį žemės, kad tik galėtu daugiau pardūti; o tai vis dėl to, kad daugiau nū jo reikalauja ir mokeszciu ir kito ko. Bet ar tikrai gerai moka prasimanyti pinigą musu ukininkai? Beveik gali sakyti, kad ne. Tiesa, daug rasi szią gadynę tokiu, kurie tur susitenkinę graszio, kuri gal apversti pagal savo norą ant naudingo darbo; vis-gi didesnioji pusė skundžiasi, kad sunku ēsą gyventi. Dėl kogi tai? Juk žemė Lietuvoje, Dievui dėkui, gana gera — tą pripažinstą ir praszalaiczei, kuriems teko atlankyti musu krasztą; bet tie patys praszalaiczei iszranda, kad Lietuvei perdaug jau įknibę į savo žemę (dirvą). Juk tai ir teisybė. Musu ukininkai žino tik savo lauką ir tą patį apdirba dar vis senoviszka, baidosi visokiu geru nauju įvedimu. Prie ukininkystės jie neįsimano jokio kito truso, kuris taip-gi jiems galėtu dūti pelną, pridėti graszį prie to, ką dūda dirva ir kaimenė. O gali juk rasti tokį trusą, kurs labai pritiktū ukininkui, atnesztu jam naudą, padidintu jo tur tą. Man rodosi, kad musu ukininkai ir netingėtu užsiimti kū nors virsziaus, kad tik gerai suprastu, kokią isz to turės nauda, ir numanytu, kaip ką pradėti.

Man atsitiko syki įsisznekēt su vienu ukininku apie tai, ko dėl jis neužveda gero sodelio, neprasimano bicziu — atsakē kad neesą kam jį pamokinti. „Bepigu kad butu nors kur apsiskaityti apie visą ką, vis dar butu nē szio nē to.“ Teisybę kalbėjo tas žmogelis — reikia, butinai reikia, kad musu ukininkai turētu ką pasiskaityti apie užimanczius jūs daigtus. Žinoma, jų placziaus gautu jie apsiskaityti apie savo reikalus, jų butu geriaus. Yra tam tikros knįgutės svetimose kalbose apie ukininkystės trusus — jas labai naudinga iszversti lietuviszkai,*) tik tai ne taip spartus darbas. Už tai-gi tū tarpu pravartu butu siunsti per laikraszczius nors trumpus straipsnelius užimanczius jūs įtalpos. — Szitie keli prakalbos žodžei, tarius, gana pateisina, dėl ko apie toki svarbų dėl musu kraszto dalyką, kaip laikymas bicziu, raszau asz taip trumpai: kol kas bus placziau paraszyta, neužkenkia, man rodosi, tū tarpu kad ir trumpai pasikalbėti. Sztai ir įtalpa szito mano pasikalbėjimo:

- 1) Ką gali naudoti isz bicziu?
- 2) Gyvenimas bicziu ir ju įpatingi paproczei.
- 3) Trusas apie bites.

I. Ką gali naudoti isz bicziu?

Žinomas yra daigtas, jog prasimančius syki vieną ar du aviliu bicziu, lengva susilaukti neužilgo ir keliolikos, keliu deszimecziu, reikia tik mokėti ir netingėti apie jūs pavaiksztinėti. Sėdėdamas rankas suglaudęs nėkad nėko nepelnysi. Laikancziu bites juk atsirastu pas mus gana apstus skaitlelis, tik dažniausei szitie vabalėlei atidūti ant Dievo apveizdos, už tai ir naudos jie atnesza tiek tik, kad vos pacziam užtenka pavalgyti. Kad kas ketentu už medų prsimanyti graszio, to pas mus nē negirdėti. Bet suvis kitaip dedasi svetimūse krasztūse: ten bites veisia

*) Kaip paveiksia tokiu vertimu turime jau „Tris pamokslus apie gaspadorystę“ Nėrio; taip-gi iszversta jau isz lenkiszko — dar tik ketinanti pakliuti į spaustuvē — labai naudinga knįgutė Edm. Jankausko: „Sad przy chacie“.

ant pelno ir pelną gauna pusėtiną. Ne toli jieszkojus — Vokietijoje — atsiranda bitininkai, žinoma tikri bitininkai, skaitą nū kožno avilio po 25 rublius pelno ant metu. Tiesa, tie bitininkai yra ant to atsidejė; su jais mes nesusilyginsime, bet-gi prigulinczei elgdamiesi ir mes galėtumėme turėti nors dalį to pelno. Ne sunku juk tiesiog išzskaityti, kiek gali pelnyti nū kožno avilio. Tegul vienas avilyš dūda kas mets tik po 10 svaru medaus; jeigu už svarą padėsime mažiausei tik po 15 kap., turėsime 1½ rublio. Tik dar lieka naujiejie spieczei! Tegul ant kožno triju seniū aviliū pareis tik po vieną spieczių — skaitant už spieczių po 3 rublius, ant kožno avilio pareina po 1 rublį. (Už vaszką mažas pelnas — jo ir neskaitysime.) Tokiu būdu vienas avilyš dūda pelno 2½ rublio. Lengva numanyti, kad sziczion suskaiytyta kū mažiausias pelnas — toks, kokį gali turėti visada; gerais metais pelnas gal buti dvigubas ir trigubas, gal daeiti, kaip sakiau, iki 2š rubl. Taigi mat, šiveisęs keles deszintis aviliū, jau gali turėti tokį pelnelį, katras kiek vienam butu pravartu — o tik tas pelnas pareina mums, kaip sako, nē arus, nē sėjus, nēs truso ir gaiszaties apie bites nē kasžin kiek: visada atsiras namūse atliekamas žmogus — senas ar jaunintelis, katras, neatspėjant pacziam ukininkui, galēs pavaiksztinėti aplink avilius.

Bet ir tai dar ne viskas, ką mums daro gero bitelės. Senei jau patėmyta, kad ant lauko, dažnai atlankomo bicziū, visados geriaus uždera nekurie javai, kaip antai griškai, ripsai ir kiti, ne kaip ant lauku bicziū neatlankomu. Tą patį gali sakyti ir apie sodus. Reikia žinoti, jog žiedai nekuriu augalu negal užmegzti, nepakliuvus į jūs dulkelėms kito žiedo (žiedai matai taip-gi porinasi kaip ir gyvūlei); szitas dulkeles dažniausei suskirsto vėjelis (jos labai lengvytės ir pakyla į orą prie mažiausio sujudėjimo); bet daug tikriaus szitą darbą atlieka atlanką žiedus vabalėlei, įpacz bitės, rinkdamos medų.

Ant galo nors nūszalei priminsiu ir tą, jog trusdami apie bites, mes pastojame akylesneis, iszmin-

tingesneis, o per tai ir doresneis. Juk sako, kad nedoram žmogui bitės nesiseka; o nesiseka jos mat tada, kada ar ting apie jas trustiesi ar netur gana iszminties, kaip su joms apsieiti. — Bet ir padoriam žmogui sunku laikyti bites, nepažinus ju budo ir paprocziu. Tas tik gal buti geru bitininku, katras pažino gyvenimą bicziu.

II. Gyvenimas bicziu ir ju paproczei.

Vidurvasaryje, kada bitės esti pacziame guvume, avilyje rasi trejopus vabalėlius: bitiną, tranus ir darbininkes.

Bitinas. Tikrame avilyje, jeigu tik tai nebus priesz spiecziant, rasi visados ne daugiau, kaip vieną bitiną. Jį lengva atskirti nū kitu bicziu, nės kunelis jo pailgesnis ir dėlto jis iszsirodo didesnis už jas. Bitinas labai reikalingas avilyje ir už tai mylimas kitu bicziu; nustojęs jo avilyš tūjaus pradeda oszti, tarytum apraudodamas savo nelaimę — ant to oszimo pratę bitininkai lengvai numano, kas kenkia aviliui. — Bitinas tai motyna ir gimdytoja jaunosios veislės — ne tik darbininkiu, bet ir tranu ir bitinuku. Gerame avilyje tik jis vienas deda kiauszinukus, isz kuriu ir atsiranda jaunoji veislė. Savo darbą bitinas pradeda nū pat pavasario. Jū oras eina sziltyn, jū jis daugiau padeda kiauszinuku; pacziam gražume vasaros, kada ipacz daug laimi laukūse darbininkės, skaitlius padedamu per dieną ir naktį kiauszinuku pereina per tukstantį. Į pabaigą vasaros bitinas pradeda liautiesi dėjęs ir visai perstoja pusėj rugpiuczio. Bitino kiauszinukai mažyczei, balzgani ir pailgi; deda jis vaiksztinėdamas po kori, neapleisdamas nė vienos akutės ir mesdamas į kožną po vieną kiauszinuką. Nėkai tas bitinas, katras deda kiauszinukus nepaeiliui ar po du drauge. — Vienas ir tas pats bitinas deda dvejopus kiauszinukus — tikrus (paprastus), isz kuriu iszsiper darbininkės ir bitinukai, ir traninius. Isz koku kiauszinuku ir kaip atsiranda tranai ir darbininkės — toliaus pamatysime, o tūjaus pažiurėkime, kaip iszsiper bitinas. Vasarą, priesz spiesdamos

bitės nulipina prie kraszto gražaus korio tiek lizdelių, kiek nor išsperėti sav bitinuku (lizdai tie esti ruimingesni už koriu akutes); į jūs bitinas padeda po kiauszinuką tokį jau, kaip ir dėl darbininkiu veislės. Už triju dienu szitie kiauszinukai pavirsta į baltas, tarytum suvystytas kirmėlaites; jas darbininkės apsčiai maitina per szeszas dienas tam tikru baltu skystimėliu, o paskui, dailei užlipinusios lizdelius, laukia, kol bitinukai visai suaugs. Isztupėję tame kalinyje asztūnias dienas, jie pragaužia apvalei antvožėlį savo lizdo ir iszlenda. Jaunikis bitinukas iszsirodo mažesnis ir balzganesis už senį. Pirmą, antrą ir trecią dieną savo gyvenimo jis esti silpnas, bet už septyndienio jau lekia ant oro jieszkoti trano, idant susiporintu. Tranu apvaisintas jis vėl grizta į avilį ir daugiaus jau nepasirodo lauke, negut tik spiesdamas. Toksai bitinas platina veislę per visus 4 ar 5 metus savo amžiaus ir deda ne tik apvaisintus kiauszinukus, isz kuriu atsiranda darbininkės ir bitinai, bet ir neapvaisintus — traninius, iszkuriu užauga tranai. Jeigu-gi bitinui nepasisekė dėl ko nors susiporinti su tranu, tai jis veisia tik vienus tranus. — Dar nesuaugus jauniems bitinukams, jau senis iszspiecia su dalimi bicziu, jieszkodamas sav naujo lizdo, paskui jį gal iszeiti antras spiecius su vyriausiūju isz jaunuju bitinuku ir t. t., jeigu tik bus gana avilyje darbininkiu. Su tais spieciais iszlekia drauge ir visi atliekamiejie bitinai, nės ar szeip ar taip jiems ne gyvenimas avilyje: darbininkės sav pasiskiria isz ju visu vieną, o kitus iszvaro laukan. — Bitinas turi tokį jau gylį, kaip ir darbininkės, tik jis nėra toks piktas: žmogų tik tada įgelia, kada jį užgauna; už tai du bitinu tarp savęs susitikusiu giliasi, iki vienas kitą nenukerta.

Tranai — tai bicziu patinai. Jie neveikia nėko kito, kaip tik lakioja skambei birbdami, idant sutiktu bitiną. Syki susiėjęs su bitinu, tranas tūjaus pastimpa. Tranai atsiranda gana anksti; jūs bitės peri beveik taip jau kaip ir bitinus: nulipina korius su ruiminge-

snėmis akutėmis, į tas akutes bitinas padeda po traninį kiauszinuką. Už triju dienu tie kiauszinukai pavirsta kirmėlaites; sukakus szeszioms dienoms bitės uždaro jas lizdeliūse; dar už 15 dienu iszsikalia jaunoji veislė. Taip iszsiperi tranai *didieji*; jie daug stambesni už darbininkes. Bet tankei gali matyti aplink avilį tranelius lygaus su jomis didumo; jie atsiranda tada, jeigu avilio bitinas paliko neapvaisintas; isz kiauszinuku tokio bitino, padėtu tiesiog į koriu akutes, o ne į tam tikrus lizdelius, ir iszsiperi *mažieji* tranelei. — Tranai suėda labai daug medaus, ipacz vidurvasaryje, kada ju privysta burei, bet pasibaigus lauko darbui, darbininkės jau nedūda savę skriausti: jos visus tranus iszgena isz avilio, ir jie tokiu budu tur numirti. Ant žimos jie pasilieka tik tūse aviliūse, kur ar darbininkės persilpnos, ar bitinas nėkai.

Darbininkės, kaip kožnas žino, ant kuno daug mažesnes už didžiūsius tranus; už bitiną jos taip-gi iszsirodo mažesnės, nės ju kunelis daug trumpesnis. Gerame avilyje kur yra bitinas, jos nededa jokiu kiauszinuku; tik labai retai, kada avilys ilgai stovi be bitino, nekuriuos ismano dėti ir tai tik traninius kiauszinukus, nės darbininkės nėkad nesiporina su tranais. Szitos tranės labai užkenkia aviliui, nės kaip kada kitos jas priima kaip bitinus ir paliauja rupinusios apie igijimą tikro bitino. — Darbininkės iszsiperi isz apvaisintu kiauszinuku, tokiu jau, kaip ir bitinukai, tik anksztesniūse lizdeliūse, tose pacziose akutėse, kurios buna parengtos medui dėti. Kiauszinukas, padėtas į akutę, taip pat pavirsta per tris dienas į kirmėlaitę; kirmėlaitė ta minta per szeszas dienas, užlipinta buna vieniūlika dienu ir per dvidešimt dienu, skaitant nū padėjimo kiauszinuko, iszlipa balzganoka, szvelni bitutė. Pirmą septyndienį jaunikutės trusiasi po avilį, laukan dar bijosi lėkti. Praėjus septyndieniui, jeigu nusiteikia oras, jos visu bureliu iszlekia pasilakstyti aplink avilį, o paskui pradeda lėkti į lauką ant laimo. Jū tolyn, jū didyn eina skaitlius jaunuosios veislės; ant galo darosi ankszta visoms gyventi viename avilyje, tada tai

dalis bicziu su seniū bitinu lekia laukan isz savo senojō lizdo, jieszkoti sav naujo gyvenimo. Pasiemusios su savimi iki valei medaus, spietikēs pradeda oszti, maiszytiesi į kruvą, kviesdamos su savimi bitiną. Bitinas iszeina isz avilio jau didesnei pusei darbininkiu iszlēkus ant oro. Iszsikvietusios syki isz avilio bitiną, spietikēs lekia ir apsistoja, kur jis nor. Už tai pirmas spieczius su seniū apsunkusiu bitinu apsistoja tankiausei kur nors žemai ne per toli nū avilio. Antriejie-gi spiecei su lakeis jaunikeis bitinukais lekia toli ir taikstosi susimesti augsztai į medžius. — Darbininkēs — už ką joms ir dūtas tas vardas — nū pat pavasario, kada pražysta medžei ir žolēs, iki rudens, kada dingsta žiedai, eina į darbą, t. y. nesza kaip galēdamos medų ir taiso sav taip vadinamą bicziū dūną. Medų jos daro isz saldumynu kvėtku ir medžiu žiedu, kuriūs namon parsinesza savo guzelyje. Dūna darosi isz žiedu dulkeliu; tas dulkeles bitēs parsinesza ant kojeliu, sudeda į akutes ir suminko su medumi. Szitu maiszalu — dūna — ne tik jos paczios minta, bet ir vaikus peni. — Bitēs renka taip gi medžiu bumburu sakus ir vandenį. Sakus jos parsinesza ant kojeliu, kaip ir žiedu dulkeliu; jie reikalingi užlipinti avilyje visokiems plyszeliams. Vandenį bitēs parsinesza viduriūse kaip ir medų; vandū joms reikalingas ipacz priaugant jaunai veislei. — Isz kur-gi bitēs gauną vaszką? Reikia žinoti, jog vaszko jos isz nėkur ne parsinesza — jį iszdūda kunelis bitēs. Vasarą, bitēms gerai atsigavus, nū ju papilvēs pradeda luptiesi giedrus, ploni žvynelai — tai ir yra vaszkas; isz jo bitēs lipina korius. Naujai nulipinti korei esti balti; szildomi tirpsta iki paskutiniam trupinēliui; ilgai pabuvę avilyje, korei pradeda jūsti, ipacz tie, kuriūse perūjasi vaikai. Seniejie korei ne pilnai sutirpsta ant ugnies. Idant bitēs prisinesztu daug medaus, reikia, kad ne per toli nū avilyno butu gana žiedu; nēs jos nemēgsta lēkti į darbą toliau, kaip už dvieju verstu, nors gal nulēkti ir daug toliaus. — Dirbdamos isz

vieno, bitēs dabojā, kad ī ju avilī neįsikraustytu sve-
timos. Viena kitā jōs, tur buti, suūdžia. —
(Toliaus bus.)

Pradžia lietuviszkosios kalbos.

Su nekalbanczeis dar savo mažutėleis motynos
Lietuvoje jau szitais žodžeis rokūjasi ir sznekasi:

1.
Atata — gerai, gardu, szilta. Tylėk, bubis ateis — kas žin
Utiti — szalta. kokia biauurybė.
Caca — geras, gražus. Nenė — dūna.
Ev, kaka — blogas, negražus. Pepė — mėsa.
Popa — skaudu, sopi. Žizė — ugnis karszta.
Eisme tprucziu, be — eisme Lėlė — mažesnis vaikas.
bile kur, laukan. Mama — motyna, matuszė.
Bubis — baisybė. Tetė — tėvas, tėtuszis.

2.
Kuzė, kużis, kużutė — kumelė, Cziuka — kiaulė.
arklys. Cziukytis, kukytis, kuka —
kużytis — kumelukas. parszelis.
Tprukytis — verszelis. Putė, putytis — pauksztelis.
Tpruka — karvė. Putė — vizsta.
Burė, burutė — avis. Tikytis — visztelis.
Burytis — ėrelis. Žiutė, gužė — žąsis.
Cibuczei, cibyczei — oželei. Žiutyczei — žąselės.
Cibė — oszka. Pyltė — antelė.
Cziuczis — szuva, szū. Pylczei — antelei, antyczei.

M. Šl.

Szermenys ir laidotuvės Petro Armino, „Auszros“ Trupinėlio † 18. kovo 1885 m.

Siuntė Dievs szią dieną
Baisų prieszininką:
Smertis kirto vieną
Musu darbininką.

Liudną gavom žinę,
Jog Arminas mirė.
Draugai nusiminę
Gailestį datyrė.

Tad varpai bažnycios
Graudžei ėmė gausti,
Staigei isz netyczios
Aszaras mums spausti.

Lenkai ir Lietuvei
Petrą ką pažino,
Lyg iszszausti szuvei,
Jį lankyt skubino.

Petro galvą risza,
Ant lentos szarvoja;
Szeszios źvakēs kyszso,
Aplink jį liepsnūja.
Ateivei pakojos'
Maldaį jam kusztieno:

„Žodis Dievo stojos,
Ir tarp mus' gyveno.“
Po kairei dėjūja
Friesiega mieliausia,
Deszinėj kukūja
Motyna brangiausia.

R a u d a.

„Petrai kŭ brangiausias!
Ko dėl manę seną,
Vaikeli mieliausias,
Palikai sziaį dienaį? —
Velyk bucziau tavę
Mažą paszarvojus',
Taip nebucziau savę
Baisei pakorojus'.
Prider manę silpną
Sziczion paszarvoti,
Ne-gi tavę jaunaį
Sziandien palaidoti!
Mano miels Petreli,
Tu darbininkėli,
Lėtasis vaikeli,
Kaipo avinėli!
Manę tu gūdojei,
Priesiega mylėjei,
Dainaį mums giedojei,
Kaį tu pats sudėjei!
Tu kaimynams savo
Vis gerai linkėjei,
Vargdienys ir gavo,
Ko jam nežadėjei!
Vargszą kaip ir turcziaį
Pr'ėmei vis pas savę;

Pas tavę vienturcziau
Ir pagūdaį gavę.
Tu vaikucziams kaimo,
Kaį pirm paszaliavo,
Ant Lietuviu laimo
Kreipei dvasę savo.
Trumpas tavo amžis;
Tris deszimts du metai;
Tavę Dievs Praamžis
Numylėjo czia tai!
Dievas tavę rinko
Isz daugumo tarnu,
Taigi iszsirinko
Kŭ labiaus pakarnų!
Nės kentėjei ilgai
Baisei didį skausmą,
Aszaromis vilgei
Dievo baisų jausmą.
Mirdamas szaukeisi
Jėzų ir Mariją.
Tu į dangų eisi,
Mirę kur atgyja!
Mielasis Petreli,
Apie mus atmįkie,
Priesz dangaus tėveli
Savo tautą gįkie!“

Taip-gi czia raudoti
Jo pati neliovė,
Emė keikt, rugoti,
Jog jei jį iszrovė.

Pėtnyczioj po pietu
Į bažnyציą leido;
Jau daugiaus ant svėto
Jo nematėm veido.

Jojo grabą neszė
Vyrai daug mokinti,
Ką dar gyvas praszė
Apie jį atminti.

Ejo paskui grabo
Daug visokiu tautu,
Dūt jam naktį laba,
Atilsį kad gautu.

Jūdas grabas jojo
Gėlėms apsagytas,
Ant katapliaus*) stojo
Eglėms apstatytas.

Žmonės isz malonės
„Labą nakt“ jam davė,
Po trumpos kelionės
Grižo vėl pas savę.

Ant rytojaus ryto
Buvo trejos miszios,
Nės buvo daryta
Tai dėl jojo duszios.

Kada jau tėvelei
Giesmę jam užtraukė,
Mokslo jo draugelei
Jį gabenti laukė.

Greitai Petro kuną
Ant kelszcziu uždėjo,
Užtiesė caluną,
Į kapus lydėjo.

Czia visi, kas gyvas,
Kas prie jo prilinko,
Jaunas ir senyvas,
Paskui grabą slinko.

Į kapus atėję
Dūbę greit apsupo,
Grabą czia padėję
Jį atvožti lupo.

Gydytojas tarė,
Jog jo kunas genda;
To dėl drausmę darė,
Kas prie grabo lenda.

Priesiega jį peikė,
Jog atvožt neleidžia,
Graudžei verkė, keikė:
Petro veizdėt geidžia.

Tū kart žodį Dievo
Kunigas pradėjo,
„Vardan Dievo tėvo“
Garsei prakalbėjo.

Tad pamokslą sakė
Skelbdams jo dorybę,
Ką žibėj' kaip žvakė
Teikdamas szviesybę.

Gyrė jo kantrumą
Iki paczio myrio,
Jo dievobailumą
Iki duszios skyrio;

*) Kataplus, katafalk'as.

Szventą sakramentą
Kaip jis godžei pr'ēmė,
Kaipo dokumentą
Į kelionę ėmė;

Kaip dar ir numirdams
Dievui davė garbę,
Majestotą girdams
Darė malda svarbią;

Jog jis buvo diktas
Vyras, ir kaimynas,
Ir nebuvo piktas
Bendras ir vaikinąs.

Savo lūmą*) pildęs,
Kaipo Dievas liepė,
Vaiko szirdį szildęs,
Prota, meilę kvėpė.

Taip ik myrio liko
Tūm, kūm buvo gimęs,
Kalbą jis muziko
Skelbė, nors užkimęs.

Amžis nors ne ilgas,
Bet labai naudingas;
Kas isz to, kad ilgas,
Jeigu ne garbingas!

1. balandžio 1885 m.

*) Lūma, atskirtis.

Jog gyvenims jo-gi
Tinkas, idant girti:
Kiekvienam taipo-gi
Velyjo numirti.

Dievo žodį baigdams
Kunigas suriko,
Petro lupoms tardams
Sveikino, kas liko:

„Dartės sveikas likkie,
Tėve ir mocziutė!
Ir sveika pas'likkie,
Mieloji pacziutė!

Taip-gi likkit sveikos,
Vūszvė ir seselės!
Te Dievs globoj laikos
Marijos panelės.

Vaikai mokslinyczios,
Bendrai ir kaimynai,
Tarnai mus' bažnyczios
Ir sodžiu vaikinai;

Likkit czia su Dievu:
Asz namon jau traukiu;
Su dangaus-gi tėvu
Jus' ateinant laukiu.“

T. Linkis.

Mergelė mano jauna.

Szitą dainą lietuviszkoje ir latviszkoje kalboje czion patalpiname norėdami parodyti aiskųjį davadą sangiminystės Lietuviu su Latveis. Ji teprimena kožnam tikram Lietuviui, kad Latvei musu brolei yra buvę ir dar tebėra.

Mergelė mano jauna,
Kur guli tamsioj naktelėj?
„Augsztam, naujam svirnelyje

Meitin'a manna jauna,
Kur gulli tums'chu naks'nin'u?
„Es gullu tehva klehtin'a,

„Margoj matuszēs lovelēj.“

Mergelē mano jauna,
Ar gali manę priimti?
„Bernyti, mano brolyti,
„Negaliu tamstos priimti:
„Turiu dureles girgždanczias,
„Svirno raktelius skamban-
czius.“

Mergelē mano jauna,
Asz tavę jauną mokjisiu:
Pakelk dureles, negirgždēs,
Suimk raktelius, neskambēs.

„Bernyti, mano brolyti,
„Suprantu tavo žodelius:
„Tu nori manę apgauti
„Ir vainikėlį nutraukti
„Ir į aszaras įmesti.
„Tai tav jau, szelmi, paszēlti,
„Ne manę jauną vilioti.“

„Mahtes raiba gultin'a.“

Meitin'a manna jauna,
Vai varri manni pee-eemti?
„Puis'iti, mana brahliti,
„Nevarru tevi pee-eemti:
„Turru durtin'as ts'chiks'to-
s'chas

„Ir ats'ledsin'as s'kannos'chas.
Meitin'a manna jauna,
Es tevi jaunu pamahzis'chu:
Pazelldurtin'astchiks'tos'chas

Ir ats'ledsin'as s'kannos'chas.

„Puis'iti, manna brahliti,

„S'aprohtu tavus wahrdin'us:

„Tu gribbi manni peevilti.

„Ir vainadsin'u non'emti

„Ir as's'arās eemes'ti.

„Tad tev jau, s'chkelmi, pasus'ti,

„Ne manni jaunu peewilti.“

Kunigas Mikolas Miežinys.

Isz Lietuvos.

Isz *rusiszkosios Lietuvos*. Pasirodė dabar, kad apszvietimas dėl musu yra labai kliaudingu daigtu. Ir taip yra du tikru broliu ukininku. Tai tam, kursai neiszėjo mokslus ir tamsus yra, tam vale žemės pirkti, o tam, kursai pabaigė universitētą, ne vale, nės jis vyriausybės prie Lenku yra priskaitomas, Jegut taip, tai gal ir geriaus yra, mulkiu buti? Gal butu, kad apszvietimas dėl vyriausybės yra kliaudingu daigtu, ale dėl ko apszviestą Lietuvininką laiko už „Lenką“? Dėl ko mes, Lietuvei, jegut kalti ėsame, negalime patys už savę atsakyti? Kam mums ta syetima „lenkiszka ūda (skura) yra užmauta? Ar tai Lietuvei yra iszbraukti isz skaitliaus gyvujų, jegut apszviestas Lietuvis negal buti Lietuviu, bet tik „Lenku“, „Maskoliumi“ ar „Vokiecziu“? Gal vėliak mislyjate, kad Lietuva yra lenkiszkas nūkampis, kaip tai pasirodė nekuriems lenkiszkiems laikraszcziams? Lietuva nėkadus nebuvo lenkiszku nūkampiu, buvo ji tik žemė suvienyta su Lenkiji, kuri turėjo savo autonomiją, kareivius, senatą ir valdžią skyriumi. Vienybė Lietuvos su Lenkija rodėsi tik veide paties karaliaus, kurs buvo drauge didžiūju Lietuvos kunjgaikszcziu. Kas Lietuvą per vieną su Lenkija laiko, tas nežino musu dėju . . . Taip destis musu vakarinėse rėdybose.

Vėversys.

— Vakarinės rėdybos yra apsudytos ant pavirtimo į Gudus. Dėl to-gi čia ukiszkose mokslavietėse mokina tik maskolizškai, o teisybė lietuviszkai kalbai nėra pripažinta. Didelė koravonė ir tiems, kurie mokinasi; nės jie tarp savęs kalba kaip žąsų su kalakutu ir po keliu metu vaikelis iš tokios mokslavietės išėjęs nemoka nė gromatos gerai paraszyti. Per tatai-gi daugumas gaspadoriu neleidžia savo vaiku mokslavietėn, rodydami anūs už ligonius, mažus, ar nuvežę mokin-tojui dovanomis sviesto, suriu, mėsos ir t. t., praszo, idant anūs prie mokslo neragintu. Per tai mokslavietėje nėra daugiaus kaip 10—20 mokintiniu. Mokintojai vienok, idant butu pagirti savo valdžios, rodo, kad mokina szimtais ir kad kožnas, kurs iszeina iš mokslavietės, jau dailei kalba maskolizškai. Ap-szvietimo ministėrija per tai izrokavo, kad po 20 metu visi Lietuvei mokės maskolizškai ir lietuqvystės pažymė visai pragaisz. Pas mus, kas liepta, tai rodosi, kad tur buti ir izspildyta. Tūmi tarpu patyrimas visai kitaip rodo. Nabasztininkė bobutė man sakydavo: „Vaikeli, nesakyk, kad liepiu, bet pats pažiurėk, ar padaryta!“ — Žemesniejie urėdininkai augsztesniems melūja, o szie jiems įtik. Per tatai-gi apszvietimas pas mus eina keliu, nežinomu gal, ne per karaliszką mokslavietę, bet per pasimokinimą nū vienas kito. Musu mokslavietė yra kožnūse nomūse. Kur tik ruksta per stogą dumai, tai čia mokslavietė, o mokintoju mamutė, tēvelis, brolelis, sesutė ir t. t. O jegut jie negal jais buti, tai paimame ubagą, kurs moka skaityti, o susiėję iš keliu trobu mokinamėsi. Ubagas sako: „Tik man geriaus per žiemą vaikus mokinti, kaip szunis po dvarus ir kaimus arzdinti.“ O žinoma, mes namėj nė masko-lizškai nė lenkiszškai nesimokiname, tik lietuviszkai, nėra iš Prusu lietuviszku knįgu turime iki valei, ir tai ne bile koku, ir dieviszku ir moksliszku. Dabar žiurėsime, ar už 20 metu busime Gudais ar ne. Gerai priežodis sako: „Popas savąjį daro, o velnias vėl savąjį.“ Dievas pasakė: „Dirbkite, o asz jums padėsiu!“ Palaimink-gi, Dieve, musu darbus dėl gero gi-minės ir tavo, dėl gero musu prieszininku, kurie akli yra ir nežino, ką darą. Darbas musu vienok turės viską pergalėti. Taip kaip musu giminė buvo pakilusi kitą sykį polytikiszškai, taip turės ji pakilti dvasiszškai ir turės ateiti laikas pripažinimo mums teisybės per musu ponus, Maskolius ir Vokieczius, nės mes polytika nesibovysime ir ranku ant valdžios nekelsime —

musu kilimas yra dvasiszkas. Kaip dvasiszkas pakilimas Cziakijos yra Austrijai garbingas, taip musu kilimas turės būti garbingas Maskoliams ir Vokiečiams. Musu stiprybė prisidės prie jų paczių stiprybės, nės musu silpnumas gal tik būti jų silpnumu. Mokslai tai galybė!

Vēversys

Kaunas. Szis mēstas tur vieną bažnyčią ant pat Niamuno kranto, kitą syki kun. Karmelitu, kuri buvo kasavota, o dabar vėl katalikams atidūta taisoma. Po ta bažnyčia yra dideli skliapai, nū jų eina pagal patarles urvai muryti Niamuno apaczia, sulyg pat Pažaiscziu nū Kanno per mylę, kur kitą kartą buvo klostorius kunigu Kamendulu. Keli drąsus vyrai, tarp tu vienas inženēras isz Kauno ir mokintojas Andrejevas isz Betygalos, lūzdami į tūs urvus su žvakėmis nulindo per 50 sieksniu po žeme; tada užėję vandenį nebegalėjo toliaus belįsti. Vienok norėdami patirti, ar toli tas urvas eina, paleido ant lentikės prilipitą žvakę, kuri paplaukusi per kokią 15 sieksniu į lubas atsirēmė. Supratę, kad nebus galima toliaus bristi sugriždami atrado duris, kurias iszlaužę pamatė lavoną grabe gulintį. Namon kaulus parsineszę ir iszmėravę atrado, jog jie mažne dvigubai didesni ir ilgesni ne kaip žmonių szios gadynės. Taip jau yra griuvesei ir ant Nērio kranto pilies karalēnės Boros. Szita pilis taip pat tur savo urvus, einanczius Nērio apaczia. Tie urvai buvo kitą kartą reikalingi dėl pasislėpimo ir iszbėgimo nū prieszininku.

— Ties Kaunu ant namu seno ukininko Skirgėlo užpūlė septynetas burlioku. Zmogžudžei reikalaudami pinigų, prideginėjo senį, badė, muszė, lupo nagus nū pirsztu, piaustė szmotais kailį ant peczių, liki neatidavus savo mantos nelaimingamiam seneliui. Plėszikai burliokai iszdumė su nūplėsziu nesutverti. Skirgėla mirszęs.

K.

— *Szuszvos upėje*, kuri Dubysos didumo į Nevėžą po Palėpeis Daugirdo įteka, yra taip daug udrų, sako žmonės, kaip nei jokioje kitoje upėje.

K.

— Ponas Eduvardas Volter'is, sąnaris cēcor. rusisz. gejojrap. draugystės Petrapilėje, ir sziu metu bėgyje kelionę į Lietuvą atliks dėl etnografiszcai-lingvistiszku dalyku. Pasitikime, kad sandarbininkai musu Auszros ir szimet paszalpa ir simpatija p-ui E. Volteriui ant jo kelionės pristos.

— Nekurie bando pranaszauti, buk sako to dėl nenorinti valdzia Lietuvai knigu spaudą pavelyti, kad ēsanti tokio

itikėjimo ir prajutimo, jog už szimto metu lietuviszka kalba suvis iszmirsenti. Nėko ant to daugiaus negalima pasakyti, kaip tai, kad negeisk kitam to, kas tav ne meilu, ir lotyniszka priedodį: Homo proponit, sed Deus disponit. *Jonas Stirna.*

Raseiniai. Szime pavietyje kelius taiso ukininkai, o ponai dūda medžius ant tiltu dirbimo ir szatrą ant keliu taisymo. Teisingiaus sakant medegos prie keliu pridūda turtingesniejie, nės ir ukininkai, kur daugiaus tur žemės, dūda medegą ant keliu isz savo girės. Kauno pavietyje taiso isz dalintus kelius, taip kaip ir Raseiniu pavietyje, vienok mažesniejie ponai ir bajorai drauge su ukininkais, o turtingiausiejie dūda tik medegą sz girės, keliu visai netaiso. Ta rėda prigul pavietiniams marszalkoms ir tampa pagal ju valę padaryta. Czia paminėjau davadą musu keliu skaitęs apie tai Auszros n. 7. 1883m. Raseiniu pavietyje dalina kelius ir žydams; ju kelei vienok yra kų prasciausi, neiszvažiūjami. Kaip sausa, tai žydai sako, kad nereikia keliu taisyti, o kaip szlapia, tai sako, kad negal. *Vėv.*

Sziaulėnai, Sziauliu pav. Czionai pas kamisorių p. Landsberg'o atrado nesennai socialistiszkus rasztus. Kamisorių suėmus iszsireiszkė, kad ar 50 gromatu raszes, bandydamas į socialismą prikalbinti, ale nei nei vieno pritarėjo neradęs. Isz tikro Lietuvis nėra socialismui prielankus; jis yra geras patrijotas valdžios virszunystę pripažįstas. V.

Sziaulei (Kauno rėd.). Czionai tapė sudytas vienas seniukas už tai, kad jis kaimo vaikuczius mokino lietuviszškai skaityti ir raszyti. Tas seniukas buvo su vis ubagu, prie to dar negalėjo nė vaikszczioti, nės kojose jo buvo sutrauktos. Jis mokino vaikuczius už kampa ir dūnos kąsnį, o kitos uždarbės nei jokios neimdavo. Pradėjo jis jau tada mokėti, kada negalėjo nė ubagauti nė pasijudėti isz vietos. Urėdininkas ir czia prisikabino. Senį ubagą nekūmi nekaltą veža į sudą. Kada įneszė į sudo butą, sudžios žvalgėsi į vienas kitą ir buvo matyti, kad jie patys nusiminė tokeis savo darbais, patiems buvo gėda žiurėti į vienas kitą. Prasudyjo seniuką užmokėti 2 rubliu pinigų koravonės, arba 12 adynu į kalinį eiti. — Urėdininkas reikalavo užmokesczio už savo darbą, sudaš szitaip atsiliepė: „Tu be reikalo mus užklapatyji tokiomis provomis, užmokesczio tav nebus nei jokio.“

Bitė.

Vėksznei. Vėkszniszkiams vyko praėjusį metą iszrinkti gerą starsziną Simaną Virkutį. Szis vyras, nei laszo degtinės

negerias ir kysziu ar dovanu neimas — koku ant nelaimės retai tėra starszinu — taip gražei veda gaspadorystę savo valsčiaus, kad žmonės nebemoka kaip besidžiaugti. Jau pradžioje savo starszinystės įstumė valsčiaus rasztininką V. į kalėjimą. Tarpininkas starszino skundą ir rasztininko išsikalbėjimą išklauseš pasakė: „Tamsta, starszinai, protingas žmogus!“ Toliaus Virkutis iš naujo perdalidamas kelius paskyrė pritinkamą dalį ir bajorams, kurie iki sziol nū keliu taisymo buvo valni. Toks darbus nepatiko deputotui D., kursai paszaukė į tiesdarius marszałką Pl., Sziauliu sprauininką ir tarpininką. Po akiu visu ponu Virkutis savo prieszininką D. apgalėjo. — Tas pats starszinas, kaip girdėjome, gerai elgiasi lietuviszkai žemaitiszkuse dalykuse. Tankei, girdėtiesi, gėdina jis musu pusgalvius ir avyproczius, kurie nebenor prigimtąją kalbą vartoti, bet griebiasi už gudiszkos ir lenkiszkos kalbos. Lai jis patveria kū ilgiausei!

J. K. Dągys.

Žagarė. Tropyjosi man kartą viename kaime ant czesnies buti. Sėdėdamas už vieno stalo su kunjgu Marcinkumi iš Žagarės gavau progą pamatyti iš tikro panatismą nekuriu vyru. Vos pasisėdus manę pradėjo klapatyti su klausymais, ar turis Dievą; man su vienu išszilyginus, kiti užpūlė. Ale apie lietuvystę nėkas nėko nenorėjo girdėti. Kada jau buvome užkandę ir užgėrę, persiprasziau iš užstaliu atsikeldamas. Norėjau szirdingesniu giminės draugu atrasti, su kureis butu galima buvus, dorą žodį apie musu giminės buvį pakalbėti. Kitoje grįczioje prie stalo atsisėdęs pradėjau apie musu kalbos priespaudą kalbėti. Apie tai bebylojant, suprantama, ir musu Auszra į kalbą parėjo. Sveczei dabotingai klausėsi; priminiau ir tai, kad nekurie musu kunjgai Auszrą gina skaityti, žadėdami tūsius prakeikti. Kitsai tam netikėdamas pasipraszęs vieną Auszros numerį nusineszė czia ėsancziam kunjgui M. parodyti. Kunjgas vos tik ant knygutės akis užmetęs ir patėmyjęs, kad tai Auszra, vienu akies mirksniu knygėlę perplėsžęs atidavė atneszusiamiam sakydamas, kad parodytu davėjui. Czia tai jisai ir išszitarė: „Jei tam tiki, kas czia stov, tai neesi vertas buti kataliku vadinamas. . .“ Nors kunjgas M., budamas tikru Lietuviu, neima Auszros, bet jis ir kitiems, kiek įstengdamas, uždraudžia Auszrą skaityti. Vargszai žmogeli, ką užsipelnysi tokiu darbu? Bene amžiną gyvenimą?

Vilnius. Vilniaus rėdyboje gyvena buk 1189064 žmonės. Tarp tu Lietuviu 475626, Baltgudziu 392391, Lenku 178360, Žydu 108847, liekusieje prie Maskoliu, Rusėnu, Vokiecziu ir Totoriu prigul. Taip apskaito vyriausybė; bene ir bus taip. Žinoma, kiekvienas kalbas arba ir mokas kalbėti lenkiskai yra Lenkas; maskoliskai — Maskolius ir t. t. K.

Lietuviu skundas.

Jau ketvirtas mėnū szitu metu slenka,
Kaip Auszros Lietuviams nė matyt netenka.
Daugis musu broliu yra nusiminę:
Apie jos nelaimę klaidžia gauna žinę;
Esanti nabagė uždrausta izsleisti,
Spindulius szviesybės tarp Lietuviu leisti.
Tad vieni nužvelgia, jog rėdikas žuvo,
Vėl kiti numano, jog rėdystė griuvo,
O tretai tai szneka, jog senei izspausta,
Guli pas rubežių užkampyj suspausta.
Jūm karalius Prusu mus prie savės glaudžia,
Tūm valdonas Rusu mus grasina, baudžia,
Jei su jo žine tai jojo rėdas daro,
Jog su laszliava mus' ir tikystę varo.

Lenkmetyje rėdas, tartum per piktumą,
Uždraudė mums spaudą; tokį netikumą
Dartės vėl mums daro, jog mus' kniigos spaustos,
Dėl maldu paskirtos mums dar yra draustos:
Mat į mus iz Prusu ēsanczios gabentos,
Tai skaityt netinka: ēsanczios neszventos.

Mus' vaikucziu kniagą zemskei grebežioja,
Namo mokįtoją skaudžei czia koroja,
Jog jis musu vaiką poterius mokina,
Ir iz kniigu Dievą garbint izslavina.
Ko dėl to nedaro jis kitomis tautoms,
Ko dėl jos negal but taip kaip mus' izsrautoms?
Rėdas musu kniigu spauzdinti neleidžia,
Nė anu nedūda; Dievs žin, ko jis geidžia!

Ar jis nor mus szitūm į Gūdus paversti,
Draudzdamas už juju kniigu tvert priversti?

Ne, tai šitoks siekis per vėlai yr daroms;
Dartės mus' liežuvis negal but išvaroms:
Jeigu jis išliko tiek vargu praleidęs,
Savo seną kilmę dar nėra pažeidęs,
Jeigu smarkus Lenkai, ką tiek amžiu valdė,
Jį įveikt negavo ir dar nesukaldė,
Nors gana jį peikė, liepė jo szlyksztėties,
Nės kalbos muziko nēr ko mums gailėties;
O juk viens tikėjims jungė į vienybę
Ir ant mus' turėjo didelę galybę.
Taigi ar jus draūziat ar jus baudziat mumis,
Taip savę apgauti nesidūsım jumis.
Reikia jums žinoti, jogei mus' tikėjims
Reikalauja knįgu: musu toks padėjims;
Jeigu mes be knįgu bažnyczioj žiopsosım
Tai užmirszım Dievą, nēko nenaudosım,
Nės misziu n'iszprantam kalboje Lotynu,
Dėl jos iszmokimo neturım žodynu;
Isz maldu-gi knįgu skaitom maldą graudžia,
Cėcorių ir Dievą garbinam net gaudžia,
Taigi, rėdai musu, tik nebuk toks paikas,
Ir daleisk, ko meldžia tavo lėtas vaikas;
Liaukies veržt isz ranku musu maldu knįgą,
Ir pas mus darykie, kaip darai pas Rigą;
Tik žiurėk, kaip Latvis geras yr padonas,
Kaip jis rėdą gerbia, ar muziks ar ponas;
Arba kaip ir Prusas tur spaudos liūsybę
Ir visai Lietuvai siunczia jis szviesybę,
Kaip už savo rėdą galvą drąsei deda,
Kaip jis narsei karę už tėvynę veda.
Kam mums drausti to-gi, kūm mes ēsam gimę,
Ir dabint liežuvį, kuriame užgimę?
Leiskit knįgu spaudą; per rubežių n'eisım,
Prusu mokslo knįgu mes visai negeisım.
Jeigu ne, turėsım oru jas gabenti,
Nės be savo rasztu vargas mums gyventi.
Kad ir ant rubežiaus sargas stos prie sargo,
Tad balionu neszim jūs be didžiovargo.

T. J. L. Žintautis.

Gromatu skardinė.

J. V., Mikl. Tamstos atvirasis rasztelis atėjo. Padabosime, ką tamsta liepei.

Jonui Kim., P. Tamstos atvirasis rasztelis parvyko. Gailu, labai gailu, kad tamstomis taip nesisekė; rasi ateitinė bus laimingesnė. Tai yra paszėlimas, kad valdžia nenor musu geru noru ir geismu suprasti! — Reikalautieji numerei 9 ir 12, kaip ir kal. 85 m. tapė antru kartu prisiusti. Kur-gi tai butu pirmą kartą siuncziant tie dalykai prapūlę? — Už pernykszcziu metu Auszra dar liko 1 rublius atsilyginti.

K. Vanagėliui. Tamstos „Szauksmu aidas“ ir žinės isz Lietuvos atėjo. Taps suvartota. Taip pat pat veik ir tu tautiszkuju dainu su gaidomis talpšime. — Ar tamsta negalėtum rankrasztį „Vartai mokslan“ mums atsiusti? Tada veikiaus galėtumėmė ir kasztą apspręsti ir už spaudą pasirupinti.

Mikolui Mas., Sl. Tamstos siuntinys su 2 rubliam atejo; kalendorei ateis.

D-ruui J. Zubaty'ui. Pinigai ant Auszros 1885 m. atėjo.

Praniui Budrikui, Skūd. Tamstos siuntinys su 2 rubliam prėnumerato ant pusmeczio atėjo. Auszra ateis.

Akelaicziui. 4 mk. už visokius rasztus atėjo.

A. Sket. Tamstos gromata su 4 rubleis už Auszrą 1885 m. atėjo; laikrasztis taps pristatytas.

Jonui Jacunskui. Gromata su 5 rubleis atėjo; kas reikalauta, taps atsiusta.

Dom. Stulp. 5 rublei, prėnumeratas ant Auszras, atėjo.

Jur. Vait. Tamstos gromata, raszyta viduryje kovo mėnesio, gauta; ir mes turime isz dalies tamstos samprotavimams pritarti. Ansai laikrasztis ne musu krasztui . . .

Szerengai. N. 4 ir 5 atėjo.

T. Linkiui. Tamstos keturi eilivimai (tarp tu ir „Trupinėlio myris“) atkako. Dėkui.

Maksni Jurininkui. Tamstos gromata (su 7 rubleis) musu mėriui pritardama mus labai pradžiugino. Acziu už szirdingus zodžius.

Praniui Aszakaicziui. Tamstos raszto „apie bites“ ir paibaiga atėjo. Jisai tapė kaip „Auszroje“ taip ir „Niamuno Sarge“ patalpintos.

Vilniuje, X. 25 dėl S. A. B. apturėta. Taps parupita.

Antanui Gaideliui. Tamstos siuntinys su 2 rubliam atėjo. Auszra bus pristatyta, kaip ir reikalautosios knigelės.

Jūzui Keturakui. Tamstos gromata su 1 rubliu dėl Auszros atėjo. Laikrasztis taps prisiustas.

V. Kudir. Tamstos gromata, raszyta 5. balandžio, atėjo. Dėkavojame už visokį gerą velyjimą. Musu szirdingiausias noras, kad ir tamstoms visokiu budu sėktusi tėvynei gero daryti.

Motėjui Czap. Tamstos gromata su 2 rubliam atėjo. Auszra taps atsiusta.

Antanu iz Bugnu. Tamstos gromata su žinėmis atėjo. Žinės tapė pasiustos į Niamuno Sargo rėdytuvę, kur jos veikiaus galės būti sunaudotos, ne kaip Auszroje. Kaip veik tamsta tik turėsi visūtiną žemės apraszą gatavą, taip ir atsiųsk. Mums bus labai sugadu.

Bitei. Tamstos „Zmogus ir szū“ taps sunaudotas ar tai vienur, ar kitur. — Pabaigą žinomo rankraszczio priglaudėme prie pirma atsiųstu laksztu.

X. Vilniuje. „Norvėgijos apszvaista“ taps patalpinta.

Jonui Matul. Tamstos paskutinis siuntinys su 4 rubleis atėjo. Laikrasztis taps pristatytas.

Szernui, V. Tamstos rasztas į rėdytuvę atsiųstasis jau talpinamas; tamsta busi toks geras kū vaikiausei tąšą to raszto iki musu atsiusti.

Berteszkai. Tamstos žinė iz Lietuvos atėjo. Dėl musu laikraszczio ji netinka ir to dėl pasiuntėme į rėdytuvę tamstos minėtojo laikraszczio. Szitas laikrasztis priims be abėjojimo ir dar daugiau tamstos korespondenciju.

Tarnui. Tamstas žinės taps patalpintos. Apie lietuviszkūsius laikraszczius vėliaus bus paraszta.

Praszymas.

Vienas senis Lietuvis norėdamas paraszyti gyvenimą a. a. vyskupo Zemaiczio Voloncziauskiu praszo jam atsiusti nūraszus gromatu ar ir paczias gromatas szio garsingo Zemaiczio ir Lietuvio katros bus sugražintos. Taip jau su džiaugsmu priims nū Voloncziauskiu pažįstamu paminėjimus ar lietuviszkai ar lenkiskzai paraszytus. — Antraszas: **Korocza (Kurskoj gub.), S. A. Górodeckomu, ucziteliu gimnazij.**

Persarga.

Yra pritirtas dalykas, kad tarp nežinancziu ir ne suprantancziu žmoniū senoviszki rasztai kartais neužmokamos vertybės, iz senatvės pageltę ir pajūdavę, tampa panėkinti ir iszpustyti. Gaspadinės jūs kartais, jei dar sziek tiek iszsilaikę, pyragus kepdamos suvartoja. Patys ėsame matę ir girdėję, kaip senovės rasztai be szirdies yra tam dalykui suvartoti. Rasi ir popėrei ir gromatos Daukanto, Ivinskio, Poszkaus ir kitu garsiu rasztininku teko į nagus tokiu gaspadiniu, kurios ragaiszius kepdamos jūs sūdegino. Szaukiame, rėkiame, kad kožnas tikras Lietuvis ir Zemaitis apie tai pasirupintu. Kožnas rasztas dūs žinę apie musu *kulturą*. Auszros skaitytojai tesiunczia senus rasztus, kniigas, arba nors ju antraszus, jei nesibijo, kad prie ju prapultu, į musu laikraszczio rėdytuvę, kur rasztai musu tėvu yra lyg skarbai saugojami. **Auszros redytuve.**

Apgarsinimai.

Sziometinis visūtinās susirinkimas lietuviszkosios draugystes „Byrutes“

taps keltas per Jonines ($\frac{24 \text{ d. nauj. kal.}}{12 \text{ d. sen. kal.}}$ jaunio m.) antroje adynoje po pietu Tilžēje, gaspadoje p. Augusto Paarmann'o, Stulbeikiu ulyczioje, ne toli gelžkeldvario.

Dienos rēdas:

- 1) Susirinkimas iszskirs naują vyriausybę;
- 2) „ „ perkratys metinį darbą pernykszcios vyriausybēs;
- 3) Susirinkimas peržiūrēs padēlį draugystēs turtu ir lobio;
- 4) „ „ atliks žigius reikalingus draugystēs gyvenime;
- 5) Bus laikomi praneszimai ir skaitymai, apie kuriūs taps vėliaus artesnē žinē dūta.

Šanarei meilyjantieji koki praneszimą laikyti tedūda žinę apie tai vėliausei iki 31./19. d. gegužio m. draugystēs perdētiniui Jurgiui Mikszui, gyvenancziam Bitēnūse per Lumpēnus (Lompönen Ost-Preussen), idant galētu buti į dienos rēdą įtraukiami. Svecziū laukiama.

Draugystēs vyriausybē.

Medicinal - tokajiszkis.

Apsargos žymē.

Per statų susineszimą su vynyzcios ukiniuku *Ern. Stein'u Erdö-Bényėje*, szale Tokajaus (Vengrijoje), apturėtoju 7 vynyzcziū *Hoszu, Baksa, Bencsik, Diokút, Omlas, Fekete* ir *Veres*, esu smagioje įstangoje, *kēmiszkaai analizavotą, mediciniszka*

garantavojamai tikra tokajiszka vyna

už *en-gros-prekias* pirmutinēse plēczkose, su ap-sargos ženklū uždarytose, *ir prie mažumo* per-kant, atidūti.

Tasai tinka ne vien stiprinanczia prie-prova *pasigauantiemsiems, kudikiams* ir *seniams*, bet ir gal buti vartojamas

vynu, ryte bei po valgio geriamu.

Patikrinimas *didžiausių universitėto kė-miku Vokietijos*, kaip ir *atliudymas magistrato Erdö-Bényēs*, gul prie pasirasziusiojo dėl patinkamos įžiuros.

Albertas Paarmann'as, vynu kupczyste

Tilžėje, Augsztoje ul. skersai ties paszta.

LIETUVISZKAS AUSZROS KALENDORIUS

ant 1885 m.

iszėjo ir tur savyje laksztu XXVIII ir 72. Jo įturis: Szven-
cziu, atminties ir vardu dienos pagal seną ir naują gadynę, oro
atmainos, mėnesio bertainei, žydu szventės, saulės tekėjimas ir
nusileidimas. — Czėso rokundas. — Apie užtemimus mėnesio.
— Apie meto laikus. — Vyriausios valdanciosios giminės
Auropoje. — Žemaicziu, Augsztosios ir Prusu Lietuvos met-
turgei. — *M. Sl.* Paspaptinei mįslei. — *J. Bs.* Latvei, Įgau-
nei ir Lietuvei. — *J. S. Kiksztis.* Apie Mindaugą. — *P. Tru-
pinėlis.* Nusidavimai Lydos pilies. — *D-ras G. J. J. S. iz/Gr.*
Kas kaltas, giesmė. — *Eglė.* Laksztangė, giesmė. — *J. San-
kunas.* Garnys, giesmė. — *V. Vaicz.* Meilė tėvynės, giesmė. —
M. Sl. Graudus atsiminimas tėvynės, giesmė. — *M. Sl.* Link-
smybė, giesmė. — *M. Jankus.* Raudonkrutinis. — *Jonas Szliupas.*
Žvilgis į lietuviszką raszliavą. — *Norkus.* Kranklys, giesmė. —
Eglė. Onytė ir Joniukas, giesmė. — *P. Trupinėlis.* Sugrįžimas
tėvo, giesmė. — *P. Trupinėlis.* Skendenys, giesmė. — *Vyturys.*
Atradimas druskos Žemaicziūse. — *J. A. V. L.* Szviesa, giesmė,
— *Eglė.* Trys medžei, giesmė. — *P. Trupinėlis.* Keleivei ir szu-
nys, giesmė. — *Eglė.* Dūkit' man ranką, giesmė. — *X.* Musu
rupescei, giesmė. — *J. Szl.* Apie džiova arba džiutį. — *J. Szl.*
Kaip reikia globti žmogų nelaimėi iszťikus. — *J. Bs.* Liubė-
riszka kalba. — *A. B.* Jūkai. — Apgarsinimai.

Prekia su persiuntimu per rubežių 35 kap., 50 eks. ant
sykio imant po 20 kap. — Kalendorius gaunamas „Auszros“ rė-
dystėje (*Martynas Jankus Bitėnai per Lumpėnus — Lompönen,
Ost-Preussen.*)

Kas meilytu Karaliaucziuje iszleidžiamąjį

„Lietuviszką Polytiszką Laikraszti“

tikrai pažinti gauti, ne taip, kaip jis nekurio lietuviszko
laiszko apskelbiamas, tas tenesibaido jį ant vieno bertainio
meto apsisteliūti. Skaitydamas pats kožnas persiliudys,
kokią neteisybę jam ana pikta paskalba daro. —

Prie kožno pusto apsisteliūjant, kasztūja „Liet. Pol.
Laikraszti“ 65 pf. Nū pusto pacziam jį parsineszant kasz-
tūja jis tikt 50 pf.

Karaliaucziuje, merce mėnesyje 1885.

Rėdystė „Lietuviszko Polyt. Laikraszčio“.

Kristupas Kibelka.

Ar rojuje lietuviszkai kalbejo?

Pirmoje sekminių šventėje (24. gegužį nauj. kal., 12 gegužį sen. kal.) ant penkių žėgoriaus Brūzis, lėkorius Tilžėje gyvenęs, lietuviszkais žodžiais parodys pagal senovės rąstus ir iš kalbų sulyginimo, kad „rojaus“ kalba lietuviszka buvusi.

Įleidimo ženklai už pusauksiną (50 pf., 25 kap.) dūdami bus paženklintinoje vietoje, o gali ir jau dabar buti pasteliūjami per gromatą nusiunciant šesziš trečiokus (trisdeszimt kapeiku) pasztos markutėmis už kožną ženklą:

Brūziui lėkoriui Tilžėje,

kasaros ul. 18. bute.

Maldavimus dėlei įleidimo ženklu „Auszra“ ir jau dabar priima.

Į t a l p a.

- 1) *Szarka*. Trumpa pažvalga, ko dėl musu Lietuviams vargu yra gauti paczias Lietuvos, l. 97. — 2) *T. J. Linkis*. Byrutė, eilės, l. 102. — 3) *J. Bs.* Iš musu pareigos. II. Zinės apie pirmus Lietuvos gyventojus, l. 105. — 4) ** Vokiecziu pripažintis, l. 111. — 5) *Jūzapas Miglovara*. Buk pagirta, žemė tėvu musu, III., l. 113. — 6) *Antanas iš Bugnu*. Pas mus, eilės, l. 114 — 7) *Pranys Aszakaitis*. Apie skruzdėles, l. 115. — 8) *Aleksandras Gužutis*. Žydai dalina karaliszką girę, l. 116. 9) *Pranys Aszakaitis*. Apie bitės, l. 122. — 10) *M. St. Pradžia* lietuviszkos kalbos, l. 129. — 11) *T. Linkis*. Szermenys ir laidotuvės Petro Armino, „Auszros“ Trupinėlio † 18. kovo 1885 m., l. 129. — 12) *Kunigas Mikolas Miežinys*. Mergele mano jauna, eilės, l. 132. — 13) Iš Lietuvos, l. 133. — 14) *T. J. L. Žintautis*. Lietuvių skundas, eilės, l. 138. — 15) Gromatų skardinė, l. 140. — 16) Praszymas, l. 141. — 17) Persarga, l. 141. — 18) Apgarsinimai, l. 142.

Gromatas, rankraszczius ir piningus į Auszros rėdystę siunciant reikia šiokią antraszą padėti:

Martynas Jankus, Bitėnai per Lumpėnus
(Lompönen in Ost-Preussen).

Už rėdystę atsako Martynas Jankus, Bitėnai per Lumpėnus.
Spauzdinta už piningus skaitytoju „Auszros“ pas
O. v. Mauderodę Tilžėje.

AUSZRA.

Laikrasztis iszleidžiamas Lietuvos mylėtoju.

N. 6.

Tilžėje. Jaunis.

1885 m.

„Auszra“ iszeina Tilžėje 20. kožno mėnesio pavyzdyje kniūtės 32—48 pusiu. Prekia: ant metu 4 rubl. = 4 mark. Atskiras num. 35 pf. = 35 kap. Apgarsinimai, „Auszros“ rėdystėje priimami, kasztūja už kožną pusiau dalitą eilutę po 20 pf. = 10 kap., „Auszros“ skaitytojams pusę tiek. Vokietijoje galima „Auszrą“ prie kožnos cėcoriszka karaliszkos pasztos parsikviesdinti.

Vardas senovės Lietuvos valdonu.

Nescire, quod fuerit antea,
quam natus sis, id est semper
puerum esse.*)

Jej vienas ar kitas skaitytojas sakytu, kad dėl musu sziantdien negal buti nė szilta nė szalta isz to, ar senovėje Lietuvą karalei ar kunigaikszcei valdē, mes pritarti lengvei galētumėme, nēs tikrai, kas jau pragaiszo, isz to dėl musu gadynės Lietuvos žmoniu menka gal buti nauda, ir jej mes apie vardą senovės musu valdonu norime kelis žodžius sakyti, tai vien dėl to, kad parodyti tikrus jų titulus, kaip patys Lietuvei ir svetimi senovėje jų vadino.

Buvo gadynē, kada Lietuvą valdē vyrai, kurie podraug turėjo savo rankose dvi valdži: dvasiszką ir svētiszką. Tokie vyrai *kuningais* vadinami, atliko per ilgus amžius ne vien dvasiszkus veikalus, rupi-

*) Nežinoti, kas buvusi pirma, kaip esi gimęs, tai yra visada vaiku buti.

nosi ne tik apie dvasiszka palaimą ir žmoniu apszvietimą, bet ir žmones valdė, kaip szios dienos svētiszki valdonai, ir tiesą darė. Tacziaus karėms su kaimynais tankyn einant ir besidaugsinant, kada reikėjo be paliovos rupintiesi nū neprieteliu apsiginti ir privalu buvo turėti ipatingus kariumenės vadovus, valdzia svētiszka — arba geriaus sakant kariumeniszka — pradėjo nū dvasiszkos skirtiesi; bet ir czion — kaip kitą sykį regėsime — tankei tie patys dvasiszki kuningai dar ir karumenės vadais buvo. Vienok dviem tom valdziom skiriantiesi, mes Lietuvoje jau randame ir du ipatingu dėl ju vardu: *kryvis* dėl paženklinimo dvasiszkos, ir *rikys* dėl kariumeniszkos valdzios. *Kryvis*, sziantien kalboje sunykęs, yra tai sudzia, o podraug dvasiszkus reikalus pildas kuningas; *rikys* arba *rykis* lyginasi lotyniszkam *rex* ir paženklina valdoną, kurį sziantien karaliumi vadiname. Bet nors senovės Lietuvei turėjo du ipatingu vardu dėl dvasiszku ir kariumeniszku virszininku, tacziaus seniausias valdonu vardas, *kuningas*, dar ir paskesniame laike buvo vartojamas, dėl paženklinimo kaip svētiszko taip ir dvasiszko valdono; sziantien vėl kariumeniszkai pacziu Lietuviu valdziai isznykus, *kuningo* vardas liko tik dėl dvasiszku žmogyscziu.

Kaip žodis *rikys* į Rymėnu kalbą patekęs *rex*, taip lygei *kuningas* į Vokiecziu kalbą parėjęs *könig* (senovėje *kuning*, *kunig*, *kunic* ir t. t.) paženklina taipogi karalių, ir mes to dėl senovės savo kariumeniszkus valdonus, pagal szios dienos szaukimą, turime *karaleis* vadinti.

Bet to ne gana. Mes turime aiszkiaus senovės raszytoju liudymus, jog musu valdonai tikrai *karaleis* buvo vadinami.

Jau IX. szimtmetyje į prusiszkaję Lietuvą kelionę atlikęs Vulfstan'as savo kelionės apraszyme minavoja toš gadynės Prusūse *karalius*, kurie anglosaksoniszkoje kalboje vardu *cyningas* (vok. *könig*)*.

*) *Scriptores rerum prussicarum*, Bd. I. 734.

Paskesniose gadynėse, kada, vokiszkiems Kryžokams Lietuvon atsibascius, nūlatingos buvo karės vedamos su musu proseneis, valdonai musu ne tik per kryžokiszkus raszytojus, bet ir per kitu tautu rasztininkus yra vadinami visados lotyniszka *reges*, vokiszka *kuninge*, *kunice* ir t. t., butent tūmi pacziu vardu, kuriūmi toje gadynėje ir Anglijos, Prancijos, Vengrijos, Cziakijos, Lenkijos ir t. t. valdonai vadinosi.

Taip nūg 1240 liki 1263 m. vieszpatavęs *Min-daugas* arba *Mindaugis*, kaip žinoma, ne tik nūg popėžiaus Inocento IV., 1251 m., pripažintas buvo už Lietuvos karalių, bet ir pats savę lotyniszkoje kalboje raszytūse dokumentūse visados vadina „rex Littovie“. Vokiszki raszytojai Nv. Jaroschin'as, Hermann'as de Vartberge visur jį vadina „rex“ ir „kunec“.*)

Liutavaras pas Dusburg'ą, apie 1326 m. rasziusį, yra vadinamas „rex Lettovie = karalius Lietuvos“.**)

Sunų Liutavaro *Vitenį*, nūg 1283 liki 1315 m. vieszpatavusį, Dusburg'as, Vigand'as, Jaroschin'as ir k. visur savo metraszciūse lotyniszka „rex“, vokiszka „kunic“ vadina.***)

Gediminas, nūg 1315 liki 1339 m. vieszpatavęs, ne tik pas Dusburg'ą, N. Jaroschin'ą, Vartberge, Vigandą ir k. yra vadinamas visados karaliumi („rex“ — „kung der Littouwin“)†) bet ir pats į popėzių raszydamas ir kitūse diplomūse lotyniszkoje kalboje visur savę vadina „karaliumi Lietuviu ir Rusu, kunigaikszciu ir vadovu Žemgalės“ (*Gediminne dei gratia Letphanorum Ruthenorumque rex princeps et dux Semigallie*). *Vitenį* ir pats *Gediminas* karaliumi vadina.††)

*) Scriptor. rer. prussic. I. 628; II. 38. 42. 45 etc. —

) Scriptor. rer. prussic. I. 155. 156. — *) Scriptor. rer. prussic. I. 156. 546. 572 seg. 710. 731; II. 163. 175. 181. 454. 456. 459 ir daugel kitose vietose. — †) Scriptor. rer. prussic. I. 191. 192. 606—608; II. 61. 65. 467. 468. 471. 493; I. 723. — ††) *Kraszewski*. Litwa II. 195. 425 ir sek.

Sunu du Gedimino: *Kinstutis* arba *Keistutis* bei *Algirtas*, vieszpatavusiu nūg 1340 liki 1382 m., ne tik pas kryžokiszkus raszytojus, bet ir Vokietijos met-raszcziiuse, visados vadinamu „reges“ — vokiszkai „chunig, konink, koning“.*)

Sunų Keistuczio, garbingą *Vytautą*, Lietuvos val-doną *Vigand'as*, Joh. v. Posilge ir k. vadina taipo-gi *karaliumi* („rex“ — „konink“)**); tą patį ir Lietu-voje apie 1412 m. apsilankęs Gilbert'as de Lannoy varda jam priskiria.

Tik Lietuvos taip vadinami „prietelei“, troksz-dami isznaikinti vislab, kas buvo tikrai lietuviszka, nuplészė nūg musu valdonu ir prigulintį jiems varda „karaliaus“. Musu prieszininku kaip seniausi taip ir szio laiko raszytojai vadina musu karalius — at-skiriant *Mindaugą* — tik kunigaikszczeis (principes). Jie pavydėjo ne tik karaliszko vardo ir garbės musu valdonams, bet pripažintam *Rymo cėcoriaus* už ka-ralių *Vytautui* siuncziamą karuną pakelyje kaipo latrai iszplėszdino ir atimdino....

Tegul sziaudien prieszininkai, kaip nor, taip va-dina musu valdonus, *mes patys jūs vadisime ir turime vadinti karaleis arba rykeis!*

30. sausio 1884 m.

Birsztonas.

Byrutė.

(Pabaiga.)

— „Vieszpatie, ui, ne! juk be dievu nėkas
„Zingsnį nė vieną negali nužengti,
„Ir piktą darbą priesz jūs slėpti grėkas,
„Baisią nelaimę man gali parengti;
„Grėką slapcziausia žmoniu dievai girdi,
„Perkunas trenkdams gal pervert man szirdį.
„Czia vieta mano, asz tik jai prisiekiu,
„Gimtos czia upės, czia mano brolelei,

*) Scriptor. rer. prussic. II. 80. 81. 85. 94. 104. 107. 112. 93. 157. 502. 508. 736 ir daug kitur; III. 80. 105. — **) Scriptor. rer. prussic. II. 581; III. 130.

- „Czia tėvai mano, czia deivei įtiekiu,
„Man czia Žemaicziū pacziulbi pauksztelei,
„Mano czia žemē, vardoves czia riszo;
„Czia vaideliutę prie savęs pririszo.“ —
— „Liet'va, Žemaiczei, tai tikros seselės;
„Mus' viens liežuvis; szalis gimininga;
„Delnos tai musu: sujungtos upelės,
„Nėks skirt n'iszdrįsta ju dalį laimingą.
„Mudvieju žemē brolius tik augina.
„Sėsk, jok su manim, mieliausia mergina!
„Asz turiu pilį ant ežero kraszto;
„Muro svetlyczioj gyventi įprasi,
„Daug tarnu mano, nemokancziū raszto.
„Ten eilę perlu, szilku rubus rasi;
„Kunįgaikszcziutės kepurę tav dūsiu,
„Aukso ratelį į delnas padūsiu.
„Ten sav gyvensi, kaipo karalėnē,
„Vis linksmai busi ir vis lankavota,
„Valgysi gardžei, ne kaip bajorėnē,
„Busi dainoms vis migdyta; kilnota,
„Lovoj paklotoj puku patalūse
„Saldžei miegosi, nebusi vargūse.“ —
— „Vieszpatie, ne, ne, nenoriu to, pone!
„Tik su savaiseis geidziū skirstyt dalį.
„Visi gerumai tegul sav liks szone.
„Vieno tik noriu: regēt savo szalį.
„Czia mano žilas tėvas bajorauja;
„Czia mano brolei jurėse žuvauja.
„Metai mažumo czia mano praslinko,
„Renkant dėzes tai varliu geležiniu,
„Tam kraszte laukiau brolio žuvininko,
„Grižtant isz mariu, isz žįgiu žvejiniu;
„Asz czia žolynus tik pirmus nuskyniau,
„Ten, ve, pakalnėj namu takus myniau.“ —
Leidosi bėgti, jisai-gi ją vyti;
Taip skubrei bėga, net szniokszczia, putoja.
Lekia Keistutis, nor greitai pavyti,
Net szirmio karczei tiktai kuduliūja.
Nū didžio vėjo jo skraistē net kruta,
Sztai ir pavijo, sugavo Byrutą.

Kaip vanags vizstā, pagrēbes, jā laiko,
Kelia ant arklio, sēdyņē jai taiko.

— „Miela Byrutē! raudoti ne laikas.
„Žliumbi, tarytum, esi mažas vaikas.
„Asz buvau musziūs, statydams pirm savē,
„Parvedžiau grobī ne tokī kaip tavē.
„Aszaras vis-gi turējau už nēka,
„Nēkad vaitojims nemažino vēka.“ —

Rankas laikydams Keistutis greit lekia;
Verkia Byrutē tēveliu, brolynu,
Rauda ir broliu, didžiu balsu rēkia,
Gaila kaimynu, darželio žolynu,
Verkia, vaitoja, apsczei aszaroja,
Szaukia mergaitē, verksmu netrivoja.

Klykē szeis žodžeis: „Dievaiczei mieliausi!

„Už vaideliutē perkunus atsiųskit!

„Gelbēkit manē, dievai galingiausī!

„Manē ats'imkit, ir vētras supuskit!“

Tik dievai josios klausyt nenorējo.

Raitelis drāsei tolyn tik žvangējo. —

Ēmē vėl szaukti: „O tēve brangiausias!

„Siųsk savo žmones, tarnus ir tarnaites!

„Siųsk tam grobīkui koras kū smarkiausias!

„Kerszto maldūkie dievus ir dievaites!

„Tavo dukrelę jau svetimas pesza!“

Tēvas negirdi, o raitelis nesza.

Szaukia vėl, klykia: „O jus mano brolei!

„Jurēse szauksmas jau jums negirdēti!

„Jau neregēsīt jus manēs nū sziolei:

„Seserī jusu jau nesza kalēti.“

Jos balsas broliu visai nepasiekē.

Raitelis dumē, kas syk tolyn lēkē.

— „Tamsa tamsoji! naktis tu baisioji!

„Negesīk saulēs, tegul ji liepsnoja!

„Tavo pagelbos, saulelē skaiszcioji,

„Szaukias mergelē ir graudžei raudoja:

„Žibīk broleliams, kad pēdsakā rastu,

„Vesk jūs tiesiogei, kad manē atrastu!“ —

Bet-gi jos saulē klausyt nenorējo;

Taip-gi neklausē naktis jūdavarne.

Vētros smiltynu kelius užakējo.

Szimelis plaukē, kaip gulbē baltsparnē,
Tartum girinē ožka pabaidyta,
Kad pasilieka medējais vaikyta.
Gaikczioja, verkia; nameliu nemato
Už sriauniu upiu, už giriu tankiuju,
Tėvo, nē broliu, nē savuju rato,
Nē aukso kraszto, nē juriu baltuju,
Nēko nemato. Kitoks czionai buras.
Dingo žinyczia — szventos Praurmės muras.
Priesz jos akis czia tū viskas isznyko;
Raitelis dumdams už savęs paliko;
Jau laukan tyran jisai greit atvyko;
Ant kraszto upės sztai ji pasitiko.
Ji ko neteko, užmirszt negalėjo,
Dar szlapius savo blakstėnus turėjo.

V i s k a s.

T. Linkis.

Jonas Ernestas Smoler'is.

Parasze V. B.

Jau pusė metu iszėjo nūg smerties Jono Ernesto Smoler'io Budiszine, o gailėstis ir skausmas vienok neapleidžia szirdziū jo vientaucziū. Rasztai Lužicziū yra pilni gražiausiuju giesmiu sudėtu ant garbės pasimirusio vyro, rasztai kitu Slovėnu taip jau eilėmis ir proza primena skaitytojams nūpelnus to žmogaus. Ir dyvinas daigtas: tarp visu Slovėnu suardytu barnimis tautinėmis ir nevienodumu tikybės ir polytikos pažvalgu — priesz nabaszniką nēra nei vieno žodžio. Ne gana to — žmonės ir rasztai įvairiausiu mēriu su vienoda simpatija atsiszaukia apie patrijotą Serbu Lužicziū. Isz kur-gi tokia vienybė? Kūmi-gi nabasznikas nupelnė visu meilę? Dėl supratimo to turime atsižiurėti ant to, kame ir kaip J. E. Smoler'is elgėsi laike savo gyvenimo.

Tauta, prie kurios J. E. Smoler'is prigulėjo, asztūnerius szimtmeczius iszbuvousi nelaisvėje, budama sutrinta svetimuju galybe, rengėsi jau visiszikai pražuti, isznykti. Vis, kas tik buvo augszcziaus stono ukiszko — vis tas skubinosi persiimti dvase vokiszkos civilizacijos, įsigrusti tarp Vokiecziū ir ten jieszkoti dėl savęs laimės. Lužicziū patrijotai su aszaromis žiurėjo ant

to, kaip Lužiczių parakvijos viena po kitai atpūlinėjo nū savo tautos, tū tarpu-gi liuteriu kunigai, Vokieczi, negalėjo tarp savęs susitarti, kas geriaus yra, ar umai atlikusius Serbus-Lužiczius apversti į Vokieczius, ar dūti jiems isz lengvo isznykti, ir ant ju lavonu paskiaus užvesti vokiszka vynyčią. Isz kitos vėl pusės valdžia dvasiszka ir iszkalu „ex certa ratione“ į parakvijas ir mokslavietes skyrė kunigus ir mokytojus nesuprantanczius kalbos Lužiczių, nū to-gi žmonės neturėdami pamokslu suprantamoje savotiszkoje kalboje pradėjo klysti, eiti bėdny, nebeturėjo tautinio pajautimo ir diena nū dienos buvo paklusnesneis tarnais svetimtauczių, patrijotai-gi Lužiczių, nei isz kur nematydami pagalbos, nuliudę sakė: už keliato deszimczių metu musu giminė isznyks! Rodėsi, jog visūse Lužicziūse nebuvo jau nėko, kas butu pasidrašinęs nors pamislyti apie pakėlimą giminės. Tūmi tarpu vienok metų 1831 visi su padvyv iszgirde, jog budiszininėje gimnazijoje, kur nėkadus Slovėnu kalba nebuvo girdėta, studentai isz kilties Serbu-Lužiczių balsei tarp savęs pradėjo kalbėti serbiszka, neatbodami ant jųku ir czydyjimu Vokieczių. Kas jų ant to padrašino? Kas tas, kurs pasidrašino vokiszka mokslo szventinycią suszmeishti muzikiszka kalba, paskirta per Vokieczių civilizaciją ant isznykimo? Tai buvo 14 metu studentas J. E. Smoler'is, gimęs 3. dienoje kovo 1816 m. Lucziūse, sodžiuje, kur jo tėvas Jonas Karolis Smoler'is buvo mokytoju mokslavietėje prie bažnycios. Metūse 1821 Karolis Smoler'is buvo perkeltas ant geresnės vietos į Lazu sodžių, kurs taip pat kaip ir Luczių sodžius prigul prie apiegardės vojerinės (Hoyersverda), kuri pagal traktatą 1815 m. buvo nū Saksonijos atimta ir prie Prusu karalystės pridėta. Tėvas Smoler'is mislydamas, jog, jegut jo sunus bus ilgeliaus Saksonijoje, tada per tai galės apturėti provas gyventoju Saksonijos, atidavė jį ant mokslo į gimnaziją Budiszine metų 1830.

Namūse savo tėvu J. E. Smoler'is negirdėjo kitokios kalbos kaip tik savotiszkos, motyna jo, tikra Serbaitė, vargei kalbėjo vokiszka, gimnazijoje-gi budiszininėje jis isz karto atsirado apsemtas Vokieczi. Jo draugai Serbai prispausti prie vokiszkos kalbos isz lengvo pamirszdavo tėvu kalbą, tapdami Vokieczi. Užgavimas tėviszkos kalbos iszbudino tautinį pajautimą: keturiolikos metu studentas nutarė savėp priminti savo draugams ju paėjimą: „Mes Serbai“, sakė savo moksla-

draugiams, „užmirszime czia serbiszkaizsnekėti; ei, vyrai, mokikimēsi savo kalbą.“ Turėdamas tokį mērį pradžioje 1831 m. jis padavė praszymą direktoriui gimnazijos, kuriame meldė apie daleidimą studentams Serbams susirinkti ant nedēlės po du kartu dėl pasimokinimo serbiszkos kalbos. Direktorius Vokietis nors ir sakė, jog toks darbas neatnesz nei jokios naudos, nēs už kokiū 20—25 metu serbiszka kalba tur visiszkaizsnykti, vienok davė praszytą daleidimą. Tada Smoler'is nubėgo pas Lubenskį, vienutinį tada žmogų, kurs raszė serbiszkaizs; bet Lubenskis budamas tokios pat mislies, kaip ir direktorius Vokietis, norėjo izsreikszi Smoler'iui, jog darbas apie atgaivinimą Serbu nueis ant nēku, nēs savuju szirdis ras užszalusias, o Vokiecius dykai suarzins. Neatsiziūrėdamas ant to Smoler'is pradėjo mokiti savo draugus tėviszkos kalbos. Skaitydami bibliją jaunikaiczei izsziboczydavo pormomis tėviszkos kalbos ir raszybos, o podraugei su tūmi dainūdavo savotiszkas dainuszkas, kurias jau tada Smoler'is pradėjo rinkti. Vaiku dar budamas Smoleris su didžiausiu pamėgimu prisiklausydavo dainoms serbiszku ukininku. Tos dainuszkos gilei užgaudavo jo pajautimus ir kildindavo jo dvasę. Atsitolinimas nū prigimtosios vietos dar labiau padidino jo meilę dėl savo kraszto, dėl jo giesmiu ir gyventoju, ir tą meilę jis stengėsi įpilti į szirdis savo draugu. Atėjo vokacijos (atlaidos laikas). Smoler'is važiūja pas savo tėvus, bet anie per kiauras dienas nemato savo sunaus, kurs vaikszcioja nū sodžiaus iki sodžiui, prisiziūrėdamas gyvenimui ukininku, ju įpratimams, ir rinkdamas ju giesmes ir patarles — jis rengėsi viską apie tėviszkę žinoti ir dartziti. Antras ir treczias vokacijas Smoler'is skiria ant to paties reikalo: perberia izstisai visą Lužicziu žemę, pirmutinis izpažinsta visas szalis savo žemės ir pirmutinis ant mapos perveda rubezius, kuriūse dar užsiturėjo jo prigimtoji kalba. Keliatą szimtu metu Serbai-Lužiczei visiszkaizs nežinojo, kiek ju izs viso yra, kokie sodžei dar užsiturėjo prie savo prigimtosios kalbos, o kokie apšivokiecziavo; jaunas patrijotas aizskei dārodė, jog Serbu žemė dar turėjo 60 skersiniu myliu, ant kuriu gyveno nūg 160 iki 180 tukstancziu Serbu.

Pabaigęs gimnaziją Smoler'is dumoja važiūti į Lipsko universitetą norėdamas ten mokytiesi tejologijos protestantiszkos, bet priesz paczius eksaminus direktorius budiszzininēs gimnazijos suszaukęs visus studentus, kurie mislyja mokytiesi toliaus

universitētūse, perskaitē jiems paliepiamā prusiszko apszvietos (kultaus) ministro, pagal kurį nei joks jaunikis, priguljis Prusams, negalējo mokītiesi Lipske, „nēs tarp vokiszku studentu Lipske didei platinasi vokiszkoji dėmagogija“. Smoleris ant to atsakē, jog toks paliepimas negal jo dasileisti, nēs jis 5 metus nuygyvenēs Saksonijoje jau per tą patį daigtā prigul Saksonijai, bet direktorius jam atsakē, kad nors jis ir 10 metu butu Saksonijoje nuygyvenēs, bet kad iki 16 metu nebuvo prie Saksonijos priraszytas, tai ir tada jis negalētu jai prigulėti. Tas atsitikimas prispyrē Smolerį iszsirinkti sav vienā isz vokiszkuju universitētu, ir jis sav apsirenka universitētā vroclavinį (bresliavinį), kaipo arcziausią nū Lužicziu ir labiausei lankomā Slovėnu jaunimo.

Užsiraszēs metūse 1836 ant pakultėto ėvangėliszkos tejojogijos Vroclave (Bresliavoje) jis neperstoja dvasiszcai įveikti jaunūmenę budiszininį. Linksmybē jo buvo neiszpasakyta, kada jis dasizinojo, jog jo jauniejie draugai įkurē „draugystę jaunūmenēs prie gimnazijos budiszininēs“, kuri draugystē metūse 1838 buvo užtvirtinta per Saksenu vyresnybę po vardu, „Societas Slavica Budissinensis“. Tai buvo pirmutinē moksliszka draugystē ant Serbu žemēs. Šanarei tos draugystēs mokėsi tėviszkos kalbos, rinko knygas, taisydamiesi ant atlikimo didesniu veikalu.

Kaip pirmiaus gimnazijoje budiszininėje, taip dabar vroclaviniame universitėte prakilnumas Smolerio misliu padarē jį vadu tarp savo draugu. Taip Velians ir Markus, studentai ėvangėliszkos tejojogijos isz vienos pusēs, o isz kitos Bulangs ir Szneideris, studentai katalikiszkos tejojogijos, turėdami per vadā Smolerį, nutarē tarp savēs rinktiesi dėl atsiminimo tėviszkos kalbos. *Tai buvo pirmutinis susirinkimas jaunimo dviejū tikėjimu dėl pasirupinimo apie pakėlmą isz prapulties savosios tautos.* Mislis graži ir vaisinga savo pasekimūse, aiszkei rodanti prakilnumā mislies jauno tejologo, padūdanczio rankā katalikams vardan vienybēs tautinēs. Norėdamas pradētā reikalā iki galo iszvesti jis užmislija praszyti universitėto vyresnybę apie patvirtinimą „Serbu draugystēs“. Ta mislis nepatiko studentams Vokiecziams isz Lužicziu, kurie negalėdami suprasti, kad Serbai galētu buti kitokeis kaip jie, užmanē draugystę visu studentu isz Lužicziu dėl pasidarbavimo drauge apie iszreiszkimā veikalu

to kraszto, kuri abidvi tautos rokavo už savo tėvynę. Smoler'is, atsiziūrėdamas ant to, jog jų daugiau bus sąnariu draugystėje, jų draugystė bus turtingesnė, susiszněkėjo su vadu Vokieciu, Rėsleriu, ir abudu drauge nutaria stengtiesi apie įkurimą draugystės, į kurią prigulėti galētu kaip Serbai, taip ir Vokiečiai Lužicziūse gimę; mēris draugystės buvo tyrinėjimas veikalu ir praeitinės Augsztuju Lužicziu, o taip pat ir mokslas serbiszkos kalbos. Vyresnybė universitėto su džiaugsmu daleidė pamintą draugystę. Draugystės įkurimas atsibuvo aiszkei, nēs po akiu rektorius universitėto ir propesoriu Abbego ir Stenclo, isz kuriu paskutinis buvo iszrinktas per globėją (kuratorių) draugystės. Pradžią pirmutinės sueigos padarė Smoler'is, praneszdamas sąnariams draugystės apie dainuszkas Augsztlužicziu.

Nū to laiko Smoler'is tampa žmogyste, apie kurią renkasi visas jaunimas bandas pakelti tautinę raszliavą. Jis gerai suprato, jog pagelba dėl jo tautos yra didei reikalinga, ir tai umai, idant suturėti besiplatinanczią apšivokieziavimą: jis pats dirbo ir szaukė savo draugus prie darbo. Czia atsitiko daigtas, kurio jis visiszka nelaukė. Purkynis, garsus mokslu Czekas, propesorius vroclavinio universitėto, dasizinojęs apie Smoler'į, užprasžė jį pas savę. Smoler'is nors negalėjo suprasti ko galētu norėti fizijologas nū tejologo, bet vienok nuėjo pas Purkynį ir didei nusidvyvyjo, kada szis paskutinis neužvezdamas kalbos nei apie tejologiją, nei apie fizijologiją pradėjo klausinėti apie tautą Serbu-Lužicziu. Smoler'is tiko propesoriui ir tapė pakviestas lankyti propesorių kas nedėlę, idant pas jį galētu mokytiesi lenkiszka ir czekiszka, susitikdamas ten su Lenkais ir Czekais. Neužilgo Smoler'is taip didei įtiko Purkyniui, jog szis užprasžė jį pas savę ant gyvenimo, nereikalaudamas už tą nei jokio mokeszcio; tiktai norėdamas atsidėkavoti savo geradėjui Smoler'is apsiēmė prižiūrėti vaikus propesoriaus, einanczius į mokslinczią, o taip pat sudavadyti jo knyginczią, kurioje atrado daug naudingų knygų dėl savęs apie Slovėnu raszliavą.

Smoler'is, mokįdamasi tejologijos ir Slovėnu raszliavos, neužmirszo nei truputį apie meiliausį dėl jo daigtą: tai yra apie Serbu dainuszkas. Kas vokaciją vaikszcziujo kiaurai po visus Lužiczius, papildydamas savo surinkimą, kurio iszdavimui prisidėjo szis atsitikimas.

Nū 1779 metu Görlitz'e yra vokiszka mokslu draugystė: „oberlausitische gesellschaft der wissenschaften“, kuri paskyrė prēmiją už geriausią surinkimą dainu Augsztlužicziu. Smoler'is pristatė savo surinkimą. Draugystė pripažino jo surinkimui prēmiją, vienok su tūmi sukalbiu, jog giesmiu iszspaudimas prigulės draugystei. Tas nepatiko Smoler'iu: prēmijos, isznezcanczios 50 doleriu, jis nepriima, ir dainas atgal atsiēmė. Tada rasztininkas pramintos draugystės Leopoldas Haupt'as, praneszdamas Smoler'iu, jog draugystė tur daug dainu surinktu dar 1770 metų, praszė, idant jis savo dainas sudėtu su dainomis draugystės, o jis jau buk rasęs iszdavėją viso to surinkimo. Smoler'is susigadyja ant to, vienok pasirodė, jog Haupt'as negalėjo rasti iszdavėjaus. Tūmi tarpu knigininkas Gebhardt'as isz męsto Grimmo, iszgirdęs apie surinkimą dainu Smoler'io, apėravoja jam už kozną arkuszą giesmiu po 20 doleriu, įegut tekstas serbiszkas bus iszverstas į vokiszką kalbą. Smoler'is jau sykį su Haupt'u susitaręs turėjo atidūti jam pusę pelno, nors, kaip pasirodė, Haupt'o dainos buvo be jokio vertumo ir jis pats nei žodžio serbiszkai nemokėjo. Vienok, idant Haupt'as visiszcai už dyką nepaimtu pinigų, Smoler'is iszvertęs dainas į vokiszką kalbą pavedė anas Haupt'ui sudėti eilėmis ir parasztyti prakalbą. Tarp tokiu atsitikimu metų 1840 iszėjo pirmutinis siuvinys dainu, o metų 1843 visas surinkimas po vardu: *Piesnicki hornych a delnych lužiskich Serbów*“, didei puikei in 4° iszdūtas. Eksemploriu buvo 1000. Tas surinkimas, turįs 100 arkuszu spaudos, neveizdint į augsztą prekę, nės po 11 doleriu už knįgą, buvo iszpardavinėtas didei greitai. Gebhardt'as apturėjo gerą uždarbį, Smoler'is tapė garsiu isz to surinkimo, bet svarbiausias dalykas yra tame, jog mokėti Slovėnu vyrai dasizinojo, kad Serbai Lužicziūse dar yra gyvi! Nū to laiko mokėti Czekai, Lenkai, Gudai pradėjo arcziaus prisižiurėti Serbams, ju krasztui, o tai vis keldino dvasę Serbu ir vis tai dėku Smoler'iu.

Kaip augsztos verczios dėl mokslo buvo paminėtas surinkimas, galime numanyti isz karaliszkos loskos, kuri suto ju iszdavėją — Smoler'is už iszdavimą „*Piesnicki serbskie*“ tapė nū karaliaus Priczkaus Viliaus IV. apdovanotas aukso medalija.

(Tolaus bus.)

Apie nekuriu žodžių vartojimą.

Musu kalba nesenei dar pradėjo būti taikinama prie mokslu, už tai-gi nekurie lietuviszki žodžiai dar ne visiszkai nutikusei ir taisyklingai yra vartojami; tankei vėl susitinkame su tokeis atvejais, kad pacziu kalboje sunku yra atrasti koki norint žodį užvis atitrauktoms nūmonėms, ir dėl to-gi prisieina pramanyti naują; bet toks darbas nėra labai lengvus: ne kartą tinkasi paklysti ir kartais ne labai lipsznų ir nedailų „nukalti“ žodį. Vis-gi nekuriems gal pasisekti patikti kur tarp žmonių gerą žodį arba kritikiszkai iszaiszkinti priežastį, dėl kurios tur būti pavartotas koks norint žodis taip, bet ne antraip. Man matosi, kad labai butu ne pro szalį ir praverstu, jeigu skaitytojai apgarsintu Auszroje savo naujai atrastus tarp žmonių gerus ir reikalingus žodžius, pridėję savo ant ju pasargas. Asz noriu czionai pabandyti paaiszzkinti keliatą musu labai reikalingu žodžių.

1. Auszra tankei vartoja „*susilenkūti*“, bet tas žodis su visu nesutinka su dvase lietuviszkos kalbos ir žodugio (wortbildung); žmonės sako: *žemaičiuoti, leičiuoti, gudžiuoti, žydžiuoti, vokiečiuoti*, — kas ženklina „kalbėti vercziant į žemaitiszką, gudiszką, žydiszką, ir t. t. madą, turėti žemaitiszką, žydiszką ir t. t. nūszauką (kaip kiti sako *akcentą*)“; taigi lenkūti butu tai „kalbėti vercziant į lenkiszką madą, turėti lenkiszką nūszauką“. Bet nū *Gudas, Žydas* žmonės padarė *gudžiuoti, žydžiuoti*, taigi ir nū *Lenkas* reiktu sakyti *lenkiūti*, bet ne kietai *lenkūti*, kas jau su visu yra negalimas daigtas. „Paversti ką norint į Gudą, Lenką, Maskolių“ reiktu sakyti *sugudinti, sulenkinti, sumaskolinti* (palyg. pajauninti, seninti, baltinti ir t. t.); „pavirsti-gi pacziam į Lenką, Gudą“ reiktu iszreiksztu su žodžiais *susilenkinti, susigudinti*, arba *sulenkėti, sugudėti, sumaskolėti* (palyg. pajaunėti, pasenėti, pagerėti).

2. Vietoje lotyniszku *mores, moralis, moralitas* reiktu sakyti musiszkai *budai, budiszkas, budiszkumas* (palyg. vokiszką *sittlich, unsittlich*), *dorybė-gi* yra vis tiek, ką lotyniszkai *virtus*, vok. *tugend*, lenk. *cnota*; *ne-doras* su lenkiszku *nie-cny* visiszkai supūla; *cnotliwy* butu *doringas*; *dora* tai yra vis, kas ger, ramu; „isz to viso ko (koku norint blogu, nelaimingu atsitikimu) nebus *doras*“, sako žmonės; žmogus *doras* tai lenk. *człowiek porządny, „cny“*; *padorus* przyzwoity, grzeczny; *isztvirkęs* zdemoralizowany.

3. Negal sakyti *cēcoriszka karaliszka* paszta, gimlankis (genetyvas) *cēcoriszkos karaliszkos* pasztos; musiszka sakoma *szviesei mėlinas, tamsei raudonas* ir t. t.; taigi reiktu vartoti *cēsoriszkai karaliskas, giml. cēsoriszkai karaliszko; lietuwiszka vo-kiskas* žodynas ir t. t. Kam sakyti *cēcorius* vietoje *cēsorius*?

Gaiutis.

Liudnumas.

Ne syki užklausiu, ko musu Eglelė
Taip nulenkta žalia, tur ji virszunėlę?
Ar tai jei virszunė nū szalczio nuvyto?
Ar koksai sunkumas ant szirdies nukrito?
Nei tai ji nuvyto, nei Dievo koronė;
Griaudin jos szirdelę tolima malonė.
Dieve, o nedūk-gi szirdyje sopėti,
Palikti naszlaite, toli vėl mylėti,
Bet tai, Dieve, dūk-gi, kad sziaję nedėlę
Nū vakaru pusės butu gromatėlė!
Į vakaru pusę jos szirdį patraukia,
Nū anosios pusės nors vėjelio laukia,
Kad gerą žinelę nū tenai papustu,[†]
Gal ir aszarėlės nū akiu neplustu.
Gal ir virszunėlė jos atsitaisytu,
Kad linksmąję žinę nū tenais matytu,
Lai-gi buna galas jos dvasės koronės,
Szirdies dėl sopimo, toliosios malonės!
Lai-gi viens nū kito buna jie taip arti,
Kad, ką siuncz per rasztą, žodžiu galėt' tarti!

27. vasario 1885m.

Vēversys.

Įspauda isz Latvijos.

Ne syki esmu buvęs Kurszūse*),
Ten man taip meilu kaip ir namūse,
Ten žmonės mano mislį iszmano,
Ant ko tik žiuriu, rodos, kad mano.
Troba isz rąstu pabudavota,

*) Latvijoje.

Sziaudais apdengta ir samanota;
Rodos, kad esmu asz Lietuvoje,
Savo seneliu tėvu troboje!

Kaip susieina gražios Latvaitės,
Rodos, kad yra musu mergaitės;
O ta, kurioji daugiau iszmano,
Rodos, kad tikra sesuva mano;
Ir pasijūkia ir sznekucziūja,
Už gelsvu kasu rutos žaliūja:
Rodos, kad esmu asz Lietuvoje,
Kur Nēris, Niamuns musu vingiūja!

Ar tai jie eina, ar tai važiūja,
Ar tai rokūjas, kalba, dainūja,
Rodos, kad žmonės isz mano kraszto
Tiktai apszviesti daugiau per raszta.
Sztai vėl priesz manę beržyns ir pieva,
O czia už juju namelei Dievo,
Ant kuriu boksztu gaidys giedoja:
Rodos, kad Prusu asz Lietuvoje!

Buvau nuėjęs nedēlės laike,
Kad kunigs tenai miszias*) atlaikē;
Kunigs ant gero ten privadziojo,
Žmonės griaudinas ir aszaroja,
Motyna vaikui sznibžda į ausi,
Kam žodziu Dievo antai neklausē:
Rodos, kad esmu asz Lietuvoje,
Kad kunigs sako mano kalboje!

Ar tai ant rinkos**) ar tai ant kelio,
Matau dażyta mažą brikelę***),
Arklį su lanku ir pabalnotą,
Žmogų sermėgoj ir-gi vyzūta,
Kurs taip su paczia savo kalbējo,
Kad ir Lietuvis suprast galējo:
Rodos, kad esmu asz Lietuvoje,
Kad mano tikras brolis važiūja!

*) „Miszios“ Prusu Lietuvoje pažym pamokslą, o Maskoliu Lietuvoje lenkiszka „msza“, vokiszka „messe“. —

**) Rinka, kur susirenka, turgus. —

***) Brikelė, vežimėlis.

O kaip-gi meili Jelgava, Rīga.
Kur mislys broliu Latviu izšdygo,
Literatura atsigaiveno,
Laiszkai ir knīgos besispaudina!
Kaip tiktai esmu asz Jelgavoje
Ir Allunano knīginycioje,
Ten Latviu knīgā perku, bucziūju,
Nēs jā uz knīgā savajā rokūju!
Ar tai ī mēstā, kad atvaziūju
Ir su bicziuleis besirokūju,
Užgeriu tenai pilnāję taure,
Už brolius, kurie nū mus' ī sziaurē!
Jog mumis gimdē motyna viena,
Lai mus' vienybē laimē gabena!
Taigi ir szaukiam mes Lietuvoje:
Lai musu brolei Latvei gývūja!

13/27. vasario 1885 m.

Vyturys.

Dēl ko žydai nevalgo kiaulēnos.

Kada izganytojas ant žemēs keliavo,
Platindamas tarp žmoniū szventā mokslā savo,
Sykiu su mokītineis, kaip rasztas mums sako,
Į giminę Flemandu taipogi nukako.
Tada žydai surinko savuju daugybę,
Ir tikēdami patremt Kristuso galybę,
Parodyti stebuklą nū jo maldavojo,
Po statine tū tarpu žydā pakavojo.
Kaip tik savo iszmislā, kaip reikiā sudarē,
Rabins prisiartino prie Kristaus ir tarē:
„Girdējom, jog galybę turi neisztirtā,
Rodai didžiūs stebuklus, garbę savo tvirtā.
Parodyk mums nor vienā izz stebuklu savo,
O tada įtikēsime mes ī mokslā tavo.
Matai szitā statinę? Pirma medus buvo,
Dabar-gi pasakykie, kas ī jā ikliuvo?“
Žydelei szaipinējos, kad taip jiems nutiko,
Nēs rodēs, jog ju klausyms neatsakyts liko.
O rabinas izz džiaugsmo net rankomis plakē,
„Po statine gul kiaulē,“ Kristusas atsakē.

Iszgirdę tai žydelei, negalėj' trivoti —
Visi, mažas ar didis, pradėjo kvatoti.
Sztai žiuri — isz statinės degla kiaulė lenda.
Žydai isz gailesties ir piktumo genda.
Sunku, ak, netikėti, kad akys jau mato.
O degloji iszlindus' ausimis tik krato,
Ir žviegdama, kaip galint, į kaimenę braukia,
Versdama žydpalaikius, ką nepasitraukia.
Žydai prapuldę draugą vaitoti pradėjo,
Bet Ickų isz kaimenės iszvadūt tikėjo,
Szerius nū jo nurauti, dailei nusziurūti
Ir likusioms siratoms tėvą atidūti.
Jieszkojo gana ilgai, bet neatitiko,
O Ickus tarpu kiauliu kaip liko, taip liko.
Dėl to-gi žydai nėko nedaro kiaulėnai,
Nės Ickaus neatranda dar iki szei dienai.
O svetur visi žino tą žydiszką budą,
Jog žyds žyda nekanda, ar riebę, ar kudą.

Vinc. Kapsas.

Isz Lietuvos.

Tilšė. 19. aprilį laikė lietuviszkoji draugystė „Byrutė“
gaspadoje p. Paarmann'o savo mėnesinį susiėjimą, ant kurio
16 Lietuvininku, isz dalies sąnariu, isz dalies svecziu buvo
susirinkę. Susiėjimas prasidėjo ant pusė keturiu po pietu.
Pagal dienos rėdą skaitė J. Mikszas giesmę „Jonas isz Kempės
ir Szilka“, lenkiszkaai suraszytą regis Kundraiczio, o lietu-
viszkaai iszguldytą Bukavieczio. Jonas isz Kempės, Vokietis,
garbės ir szlovės trokszdamas, ateina į Lietuvą, tosios užpūlimo
karūse priesz Lietuvininkus jieszkoti. Szitas Kryžokas pastoja
vėliaus vadovu, gauna dvarus senoje Prusijoje, nepraleidžia,
nei vienos kelionės į Lietuvą, Lietuvininkus su kardu bei
ugnimi prie katalikystės versti. Viena kartą Lietuvininkai
Kryžoku lupiku pulkus iszblaszkę, iszmuszę, ir patį vadovą
Joną suronyja. Szisai po girę pusmiris klydinėdamas vieną
kareivį, nepažįstamą, sutinka, kursai jį su savimi į savo
namus vedasi. Czion į puikų paloczių nulipę įeina į vidų ir
12 tam prilygstancziu kareiviu atranda, kurie prie brangios

pūtos, czesnies susisēdē valgo ir geria. Užklaustas, ką savo amžyje praleidęs, papasakoja: vieną kartą jam tropyjusiesi ant sargybos beėsant Lietuvininką ir Lietuvininkę pagauti. Lietuvininkē, duktē sugautojo Lietuvininko ir senuju Lietuvininku kunigo, budama didžios grožybės, įstengia iszmelsti savo ir tėvo valnybę. Kryžokas jūdu paleidžia, ale po tam kaip nerimdamas vėl tos Lietuvininkēs, jo szirdį užgavusios, pradeda jieszkinėti. Kartą vėl buvo Lietuvininką besugaunąs, kurį besivydamas ant arkljo į balas ir gires ir pustynes nuklydęs. Czion meszkino perganditas prapuldo Lietuvininką isz akiu. Arklys pasibaugsztęs, pavadi sutraukęs, lekia per balas ir gires. Raitelis pavargęs užminga ir pabudęs atranda ties savę beklupanczią jauną, gražią, kaip saulē, Lietuvininkę, Szilką, aną paczią, kurią vieną kartą sugavęs paleido. Szi jam pasakoja, kad jis ēsas Lietuvininku szventinyczioje, ties szventūju aužūlu, ir kad jo smertis neiszvengtinas, jei isz szventinyczios neatsitolįsęs, kurią dar nei vienas prieszininkas gyvas neprastojęs. Ji apsako, kaip jos brolius Kryžokai į savo vergystę paėmę ir nužudę, jos tėvo turtus ir gyvolius iszgrobstę, namus nudeginę, kaip tėvas nū žemēs atstojęs ir ji vargužē siratēle likusi, kaip tėvelio dvasē jei praneszusi, kur sav globėją (apgynėją, apėkuną) rasenti, kurį sztai ir atradusi. Jonas prasidziugęs skubinasi su Szilka tylomis ant arkljo isz szios szventinyczios, pradeda sznekinti, kad pastotu katalike ir su jūmi į jo dvarą drauge trauktu, kur jūdu laimingai įgyvėsencziu. Jis daugiaus nēkados priesz Lietuvininkus kardo nebetraksęs. Szilka klausosi jo kalbu, klausosi ir to, ką ansai apie naująjē tikybę (tikėjimą) pranesza. Isz girēs iszjodama, Jono dvarą primatydama, dar praszo apsiszoti idant galētu atsisveikinti nū savo tėvynēlēs, nū žaliojo eglyno..., kurį jau nēkados nebregēsenti. Staiga atleikia isz tankumyno jieszmas ir atpūlėlę Szilką tiesei per krutinę perveria! Kraujas striukleis bēga. Jonas skubinasi prie Niamuno vandens ją pakriksztyti. Pakriksztyta savo dvasę iszleidžia. Kryžokas ne toli amžinojo eglyno ją palaidoja ir baltą akmenį su iszkaltu kryžiumi ant vietos pastato. Kryžokui tai viską papasakojus staiga žiburei aptemsta, o praszvitus vietoje tu dvylika karėviu dvyliką gražiu mergaicziu pamato, tarp kuriu viena savo grožybe visas pereina: iszpažįsta savo Szilką. . . . Ryto metą iszklaidytuju pamusztuju Kryžoku mažas pulkelis

susivokia ir savo vadą Joną negyvą šale kapo su baltūju akmenimi ir iszkaltu ant jo kryžiumi atranda

— M. Jankus kalbėjo apie kunigaikštį Szereikį, Skriaudopį ir Szereiklaukių kalną*). Ant augszto kalno ties Ragaine antrapus Niamuno gyveno kunigaikštis Szereikis, pagal kurį ir kalnas Szereiklaukio kalnu tapė pramintas**). Jo kaimynas, kunigaikštis Skriaudopis, gyveno ant Rambynkalnio. Jūdu sandoroje gyvendamu vienas antrą szelpėsi neprieteliams Kryžokams užpūlus. Vieną kartą tyka naktyje Kryžokai prislinkę, Szereikį užpūlę jo pilį įima, kunigaikštį su visais kareiveis nužudo ir pacią pilį nudeginę viską su žeme sulygina. Szendien jau nei žymės nebėra, kad czia kitą kartą stipri pilis stovėjusi, apgintuvė Lietuvininku nū plėsziku Kryžoku. Lygus likimas užpūlė ir Skriaudopį, kurs savo pilį ant Rambyno turėjo, apgindamas szventinyczią senovės Lietuvininku. Daug kartu nūprosnai bandę, vieną sykį Vokieczei jau buvo pilį beįimą, kaip Skriaudopis susimislyjęs nor sandorą daryti. Kryžokai žodį lauždami jį užmusza. Duktė apie tai žinę gavusi pakavoja skarbus, sidabrinę žagrę, akėczias ir t. t., nuszoka nū szventojų kalno į Niamuną ir nuskęsta, nenorėdama kokiam minykui per verginę arba gėdos apėrą tekti. Daug kareiviu patys nusizudo. Sziem dviem pilėm kritus, Kryžokai valnai po visą krasztą poniavoja paverzdami jį į tikrą verginiu kankynę. Kalbą pabaigus tampa paskaitytas senovės Lietuvininku, pasiskundimas, kursai yra 5 ir 6. num. Auszros pernykszcziu metu patalpintas. — Kr. Voska kalbėjo apie kalbos nykimą ir Lietuvininku skaitlių. Lietuvininku kalba nykstanti, taip sakoma; ale tikrai apžiurint taip nėra. Musu kalba prievarta naikinama. Szuilėse beveik nėko lietuviszkai nebemokina. Vaikams lietuviszkai tarp savęs kalbėti kū asztriausei ir prie pylos uždrausta. Kokia iskada per tai ne vien pacziai giminei, bet ir valdžiai daroma, kožnas gerai žino ir sziczion nėra reikalo atkartoti. Kalba ir per tai naikinama, kad Lietuvininkas prie žalnėriu paimtas, kur jo giminystė tampa žinoma, nepatogeis žodžiais užgaunamas. Kam nepažįstamas priežodis „dummer Litauer,“ kurį vartoja ir toksai, kurs rasi deszimt kartu paikesnis už Lietuvininką? Ir namėje gali szitą besirandancziąjį n'apykantą

*) Isz žmoniu burnes.

***) Kur bene ir Raminga buvo!?

priesz Lietuvininkus ant kožno žingsnio sutikti. Lietuvininku suskaitoma apie tris milijonus, daugiau, ne kaip musu prieszininkai mislyja. Maskoliszkoje Lietuvoje ir paczioje Maskolijoje gyvena 2 milijonu 650 tukstancziu, prusiszkoje Lietuvoje 150 tukstancziu, Amērikoje 40 tukstancziu, o Englante ir Prancuzijoje 3 tukstanczei, taigi isz viso 2 milijonu ir beveik 850 tukstancziu. Suprantamas vėl dalykas, kas szale lietuviszkosios kalbos māscoliszškai moka, tai Maskolius, lenkiszškai — Lenkas, o vokiszškai — Vokietis. Jei taip nebutu rokūjama, tai musu giminės skaitlius dar szaunei padidētu. — Susiėjimas pasibaigē po septyntos adynos vakare.

— Beveik visi Prusu Lietuvos vokiszkiejie laikraszczejie lietuviszkojo apsakymo, per laiszkus paskujame laike ējusiojo „Ar rojuje lietuviszškai kalbējo?“ netikrajį vokiszkaį iszvertimā isz „Volksfreund für Litauen“ po užraszu „Ernst oder Scherz? (ar tikra tiesa ar jūkai?)“ priimdami, tarp Lietuvininku papiktinimā ne vien žodžeis „ar tiesa ar jūkai“, bet ir netikru perstatymu (iszguldyti — beweisen!) padarē. Sunku mums suprasti, ko dēl jie ydos jieszko. Juk nežinodami, koks tas praneszimas bus, nei jokios teisybės netur tą viską kokiū budu į jūkingumą patraukti. Mes Lietuvininkai gyvename pakajuje ir sandoroje su savo kaimynais, o dabar jau jie priežasties ant ginczu jieszko, jei mes apie savo kalbą pasirupiname. Ko dēl ir kam tai?

Kaunas. 1883 m. 15. d. liepos, kada Mēciszlovas Paliulionis tapē pasodītas ant sosto Žemaicziu vyskupo, buvo susirinkimas 80 kunigu. Bažnyczioje sznekējo lotyniszškai; ant pietu, katrus dave vyskupas kunigams, lotyniszškai ir lenkiszškai, o panedēlyje ant kitu pietu katrus davē kunigai vyskupui seminarijos namūse, mokēdami po 25 rb. nū galvos, sznekējo lenkiszškai ir tiktai vienas Antanas Baranauskis kalbējo lietuviszškai ir proza ir eilėmis. Norints nebuvo, vienok nū kitu girdėjau, apie ką sznekējo. Raczkauskis, rektorius, sakē, kad nauju vyskupu nereikētu buti tokiu vyskupu, kaip Voloncziauskis, bet tokeis, kaip buvo Tiszka 17. ir 18. amžiaus ir Giedraiczei 18. ir 19. amžiaus, žodziu sakant, kad nebutu vyskupu Žemaitis, bet katalikas kunigas; neēsą reikalo prie Žemaicziu, tiktai prie iszganymo duszios, prie tikėjimo. Baranauskis praszē, kad ne tokiu kaip Voloncziauskis, muzikas, butu vyskupu, bet toks, kaip Berezneviczia, bajoras. Reikiā daboti reikalus kunigu ir

bažnyczios, o žmonės, trokszdami iszganymo, ateisę prie bažnyczios ir jos sarga . . . I.

Gedminaičiaiuse, Szvėksznos parapijoje, Kauno rėdyboje po smerczio a. a. Jurgio grovo Platerio pasiliko lietuviszka gramatika, raszyta jo ranka. Tai atsitiko pirm 30 metu su virszumi. Tenai yra ir žodynas, Staneviczės ranka raszytas sulyg litara K, o gramatika sulyg skaitliniu (numeraliju). Verta butu kad tokie dalykai, dėl lietuviszkos raszliavos didelę svarbumą turį, į pakavonę atviru draugyszeiu pareitu, kurios yra užsiėmusios tokius daigtus rinkti, ir kur visam mokītam svėtui galėtu butu prieinami. Czia jau ir prapulti taip negalėtu, kaip privatnose rankose tankei atsitinka, kur gal sudegti, per neka vonę sugaiszti, suputi, gal pavogti, kaip tai jau neiszpasakytai daug kartu yra atsitikę. Ir Auszros rėdytė rankiumi ir kavone tokiu dalyku užsiima.

Vėversys.

Pakurszys. Pas mus apie kalėdas atėjo prisakymas nū p. Kochanovo, kad kožname valsčiuje suraszytu visus žmones ir kad apženkliu, kurie ju yra Lietuvei, Lenkai ir kiti . . . Storastos taigi raszinėdami po kaimus turėjo klausinėti, kokios knįgelės skaitomos. Sziandien jau ne deszimtis, kurie nor padūti p. Kochanovui praszymą, kad jūs neskaitytu už Lenkus, nežiurint ant ju pasiraszymo; nės tai darę per tai, kad bijojo pasisakyti, jog skaitę lietuviszką knįgelę, norėdami koravonę iszvengti. Ar tai isz tiesu ne dyvai? Pas mus kaimūse ir viensėdziūse ukininkai gyvena jau nū amžiu ir jie visados buvo Lietuvei, o sziandien ju klaus, prie kokios tautos jie prigul! . . .

Starka.

— Kas žin, ar visur eina toks žemės dalinimas dėl sunu ir broliu, kaip czionai apie Papilieczius, kursai veda į tiesu sunykimą, isznykimą moraliszko budo ir įpūlimą į blogus darbus: vagystę ir plėszimą klėcziu? Czia yra ukininkai, kurie tur po keliatą tukstantėliu rubliu, bet neiszmanydami, kad su jais galėtu nupirkti žemės gabalą, katrą padovanotu savo anantramiam sunui, skiria žemę ant pusės dėl dvieju sunu, o tie pradeda su vienas kitu provotiesi, žinomas daigtas, pas katrą tėvas pasilieka gyventi, tam ir pinigėlius žyczyja, ir taip per metus antrus tukstantėlei iszpūla, o brolei apsipila skolomis, užstato žemę žydui ir pavirsta žydo bernais, o žydas nesigėdi anu pasiūsti kaimyno arkliu isz kutės iszvesti ir jam pardūti ir t. t. — Papilieczei, gražus tai Lietuvos kampelis ir, kaip

matoma, Papilė tur savo vardą nū buvimo czia czėsūse, „kada Lietuva daug gražesnė buvo“, ne toli pilies; czia dar tebėra daug visokių žymiu ir liekanu nū szlovnuju dienu Lietuvos, o ir patsai budas žmoneliu visokiūse dalykūse — vienybėje ir sutikime, kur žemė nedalīta, ne menkai dūdasi užtėmyti, o ir dvasė garbinguju bocziu dar visiskai pas jūs nėra izmirusi; bet pas auganczią jaunybą, taip sakant naujūsius Lietuvius, ar liks nors žinė, isz kur jie paeina ir prie kurios giminės jie prider? Trudna tai tikėtiesi, nėra kariauti sziūse czėsūse su pasileidimu ir neteisybe, kuri yra visoje savo spėkoje ir mandrystėje, kariauti su tamsybe ir be ginklo apszvietos, ar tai yra mislyjamas daigtas? Dyvinai tai rodosi, mislyjant, kaip sziantien tik dar užsiturėjo toks moraliszkas budas Lietuvoje, kur nėra raszytos eilelės, sziantien, kada visi ją plėszo, visi ją skiedžia, kaip kas įmanydamas, sziantien, kada visos gentės tur savo rasztus, kuriūse gal padūti naudingus pamokslus ir sznekas. Jau ne tik Kurszei, bet ir parubežinei Lietuvei, kurie gal naudoti isz latviszku rasztu, nebedalina žemes, o kaip galėdami taisosi leisti vaikus į didesnes mokslavietes. Lengvu suprasti, kad daugumas mokjtu žmonių szio kraszto prigul nū daugumo ukininku, kuriu žemė nebus iszdaļita. *Starka.*

Vilnius. Gal nėkur nėra tokios daugybės dievūtu žmonių kaip Vilniuje. Czia eina be kepurės, czia eina keleis, czia meldžiasi balsu. Apaczia koplyczios Ostrobramos, kur yra stebuklingas paveikslas szv. mergos Marijos, eina ulyczia nū gelžkelio. Kas ta ulyczia eina ar važiuja, ar tai žydas ar krikščionis, kožnas be kepurės. Koplyczioje Ostrobramos yra prikabinta ant altoriaus daugybė sidabrinu koju, ranku, szirdzių, akiu ir t. t. su lenkiszkais, maskoliszkais ir žydiszkais paraszais. Kaip bėda, tai ir netikėlei sziczion glaudžiasi. Norjys tai yra koplyczia pagal kataliku tikėjimą, macziau, kaip ir Maskolei paklanus muszė ir žydai melsdamiesi be kepurės ėjo. Czia eina apėros nū visu tikėjimu isz visos Lietuvos ir Gudijos ir Lenkijos. — Nueik ant Snipiszkiu priemėsczio, anapus Nėrio, pamatysi, kaip žmonės keleis apie stebuklingą kryžių pono Jėzaus eina. Nueik į Antokalnio priemėstį, pamatysi, kaip žmonės aszarodami prie suriszto stebuklingo pono Jėzaus meldžiasi. Bažnycziu yra Vilniuje 18, cerkviu (grykiszškai katalikiszku bažnycziu) taip pat arti to skaitliaus. — Snipiszkyje sutikęs vieną žmogų, apsiskutusį kaip kuniją, numanydamas,

kad tai musu brolis, paklausiau lietuviszkai, ar daugel czia Lietuviu yra, man atsakē, jog ju ēsą keli szimtai, vartojancziu tarp savęs lietuviszką kalbą, norint ir lenkiszakai moką. — Antokalnyje, važiūjant į rytus nū Vilniaus, prasideda maiszyta lietuviszka kalba, kur galima szejp taip lietuviszkai susiprasti. — Vilniaus Kalvarijoje, per sceszias myles sziaurēn link, yra jau sakomi pamokslai kas nedēlę lietuviszkai ir lenkiszakai, nēs czia kur ne kur, mažne per pusę, pradeda atsirasti Lietuvininku gyvenancziu tarp Gudu. — Szejp Vilnius su visa apiegarde yra kaip sala slaviszku kalbu. Aplinkui vartojama senoviszka lietuviszka kalba. Kū labiausei iszretėjusi lietuviszka kalba į rytus nū Vilniaus, nors ir tenai ne be atsigaivinimo vilties galēs pasilikti.

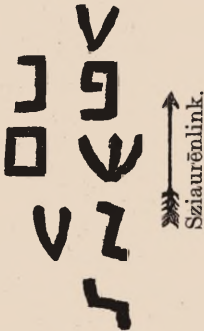
Vēversys.

Vileika (Vilniaus gub.). Sziose dienose Vileikoje sude tapē peržiurēta labai dyvina prova; tokiu provu paskutiniam laike kasdien daugiaus ir daugiaus tropyjasi. Tapē sudytas jaunas vaikinukas, 17 metu, labai neturtingas, už tai, kad jis mokino kaimo vaikuczius skaityti ir raszyti prigimtoje kalboje. Už savo darbą užmokestį ėmē labai mažą, neskriaudē ir taip jau užsunkintu visu kūmi ukininku. Vaikucziu tėvai labai buvo isz jo pakajingi, jogei matē, kad ju vaikuczius mokina gerai, o labiaus kad prigimtoje kalboje. Ne ilgai ten jis galėjo dirbti dėl naudos tevynēs. Užtėmyjo urēdininkas ir pridavē į sudą už tai, kad akliems vaikucziams sziek tiek szviesos davē. Sudas sudyjo jį žmogiszakai. Peržiurēję provą prisudyjo ant užmokeszcio koravonēs 3 rubliu.

Bitē.

Kalvarija (Vilniaus rēd.). Musu kaimynai ne kartą žemėje atranda kaulus negyvėliu, ar tai dūbes kasdami dėl bulviu, ar ne kartą ardami, jei ne paprastai paleidžia giliaus noragus, ir tai ne tik po kalnelius, kur galima apeiti senoviszkas kapines. Patsai macziau, kaip musu kaimo laukūse ariant ant noragu užsivērē kauszas žmogaus galvos; kitūse laukūse vėl lytus iszskrodē visus žmogaus kaulus. Taipogi ne kartą, tenka girdėti, randami palaikai ginklu; man pacziam teko matyti iszartą kardo pusę gelažties, kalavijus plieninius abypusei su aszmenimis, tik jau labai surudyjusius. Tie dalykai yra svarbus dėl isztyrinētoju praeitinēs. — Prie kelio nū Puncko į vieszkelį Kalvarijos, Alksnėnu sodžiaus laukūse, gul nē mažas akmu su iszkirstais ženklais (prilyg-stanczeis į bales musu stabmeldiszkuju sentėviu) apsamanojēs;

ne smulkei iszkaltas vienas ženklas užima 2 pirsztu (coliu). Taip tai ne vienas kaimynas užlaiko padavimą, jog pas tą akmenį yra užkastas skarbas. Pereitą metą man pacziam teko matyti per naktį iszkastą dūbę; bet kieno ta procė? Nėkas iki sziol neprisipažino. Taip tai galima numanyti, jog aplink tą akmenį ne kartą tapė žemė perversta, o ir tas akmū beveik ne tame patime davade stov.

— Dar kur ne kur paraszus randi apženklinanczius kokią vietą lietuviszkais žodžiais. Taip tai teko man važiuojant nū Rudamynos į Kalvariją per Garauckio girę teko skaityti pakelėje ant dviejų stulpu, ant katru paprastai paraszta: „*Balu kalnialis*“, o ant kito stulpo szie žodžei: „*Miaszka edie*.“

— Kaip senei isz Kalvarijos bažnyczios iszvaryta isz giesmiu lietuviszka kalba? Ne senei, dar nėra dviejų deszimecziu metu. Teko sznekėti su Kalvarijos parapijonais aplink tą dalyką, jie man pasakė: Seniaus giedojo taip pat lietuviszškai, bet įstojus vienam kunigui vikarui (katro pavardę pamirszau), kursai pristojęs prie rodos mėsčzioniu lenkūjanczių, atstatė Lietuvininkus nū giedorystės, o surėdęs mėsčzionis užgiedojo lenkiszškai. Kada buvo klausta: „ko dėl, geradėjau, panėkinote Lietuvius, jog Lenku Kalvarijoje toks mažas burelis priesz visą parapiją?“ buk jisai atsakęs: „Bene ne vis tie patys žodžei? Mėsto žmonės maldingesni ir artimesni prie bažnyczios, o isz Lietuvininkiu tik raganos ir k“, norint asz į tai netikiu, kad galėtu Lietuvininkas pavyrťęs į iszgamį, o dar prie dvasiszkytės priklausąs, paminti savo giminę taip biaurei apskelbdamas. Jeigu szie žodžei ir butu pūlę, ką nū Kalvarijos parapijonu girdėjau, tai tik kožnas žino, kad ta paskalba melaginga. Neteko matyti, kad bendrautu Lietuvininkės su Makoliu kareiveis. Nės kas isz Lietuvininkiu moka susznekėti su Maskoliumi ar Lenku? Dėl to ir anie žodžei tik begėdzio ar isztarti ar pramanyti tegal buti.

Rutu darželyj žyd puikios žolelės,
Tenai vaiksycziojo padorios mergelės.

Norint nū vargu pavargusios butu,
Bėga veikiausei aplankyti rutu.

Tenai atranda dēl savēs patēka,
Svēto nēkystes laiko už nēka.

Tenai atsimen ant Dievo galybēs,
Kad prisiveizd žoleliu grožybēs.

Užniamunys. Užniamuninėje Lietuvoje labai išsiplētusi lenkiszka kalba, įpaczei Vilniaus ir Gradno rėdybose. Mažumą rasi dabar iš jaunumenės kalbancziuju poterius lietuviszkai, o senesni, norint nēko nesupranta, kalba lenkiszkai. Koks poteriu kalbesis, tai Dieve apsaugok. Girdėjau, vienas jaunas kunįgas paliepē kalbėti apysenei žmonai deszimtį Dievo prisakymu. Tai vietoje penktojo — nie zabijaj — isztarē: nie zabieraj. Klausē, kas tai yra lietuviszkai: nie zabijaj; žmona atsakē, nežinanti; o kas tai: nie zabieraj? Teip jau nežinanti atsiliepē. „Kaip tu iszmokinai savo vaikus?“ — „Ot, taip, dvasiszkas tėveli, kaip asz moku.“ — Ir po tam tėvelis neliepē iszmokti suprantanczei lietuviszkai ir savo vaikus taip iszmokiti, bet atsigrėžęs atsitraukē. Gaila, labai gaila, kad tuli dvasiszki tėvai nesirupina, kad žmonės iszmoktu suprantanczei lietuviszkai poterius kalbėti . . .

T. L. Zuikis.

Suvalkai. Nedorybē tarp žmonių kas kartą labiaus platinasi: atsitikimai vagystės, pesztynės, uždegimai kito trobu, kas nedėlę szen ten dūdasi girdėti. Girtūklystē gauna virszų: ukininkai ne gana nedėliomis, bet ir sziokiomis dienomis karcziamose sėdi; reikalai gaspadorystės jiems nežinomi, žydai kreidele tik skolą raszo ir išz namu varo. Ak, kas bus? . . Ukiszkas szios dienos gyvenimas reikalauja prakaito liejimo ir iszmintingo rėdymo, o musu ukininkai rėdytojai, tamsumoje klaidžiodami, ant nēku leidžia brangią valandą. Kas jūs pamokis, ar žydas, išz ju kieszėnės skatiko laukdamas? — Klystancziam rodyti kelią dorybės, kad ir priguli kiekvienam žmogui, bet, man rodosi, labiausei dvasiszkiems vadovams kunįgams, kurie turi už szvencziausią reikalą vesti žmogų ant kelio dorybės. To dēl labai gaila, kad daugumas musu kunįgu paklydusio žmogaus, kaip žvėries. lenkiasi. Szįmet kunįgai kalėdodami aplenkē namus, beveik pusės parapiju Vilkaviszkio, Szuncuku ir aplinkiniu (kas žin ar ir kitose parapijose taip daro?); jei tiktai važnyczia pasako, kad szitūse namūse esti gužynės, girtūkliauja arba į spavėdę neeina, kunįgas tenai neliepia važiūti, sakydamas: „Asz į peklą neeisiu, asz tik pas gerus žmones galiu eiti.“ Bet geram žmogui, man rodosi, mažiaus reikia

kunigo, ne kaip blogam, klystancziam. Įvezdami tokį būdą kalėdojimo mislyja, atvesę žmones į dvasę, ir žmonės aplenkietjie negavę kviteliu ir girdėdami sznekant, kad tą ir tą kunigas aplenkė, mat, pasytaisysę. Bet iszeina su visai prieszingai: paprastai jie sako: „Dar mums geriaus, kad kunigas nenor pas mus važiuoti, nereikia nė kalėdos dūti, o jeigu be kvitelės nepriims į spavėdę, tai asz jau ir pakajingas.“ Dabar matote, kad tokiu būdu pakelti dorybę ne tiktai negalimas daigtas, bet ir ne iszmingas. Vienok dorybę musu žmonėse kaip įmanant reikia prilaukyti, nės tiktai ta gal musu žmones patol užlaukyti ne tik dvasiszka, bet ir medegiszka. *A. isz B.*

Tilzė. **Ar rojuje lietuviszka kalbejo?** Apie szį klausymą pirmoje sekminiū szventėje Brūzis liekorius kazynos svetlyczoje tris adynas bylojo. Pradėdamas su iszguldymu žodžio Rojaus, kursai kitose kalbose „Pardes, Elyzium, Yperburėju žeme“ vadinamas buvęs, davė jisai kelis apraszymus iszrodanczius, kaip voriausose gadynėse musu kampo žmonės palaimingais buvę ir visu giminiu pilnavoti tapę. Po tam jisai parodė, kad tarp rasztu rojaus linksmybę szlovinancziū už bibliją senesniu esti, o kad žydu rokunda, pagal kurią svėtas pirm kokiū szesziū tukstancziū metu sutvertas tapė, povisam klaji, kadangi Egipcijonu žemėje į akmenį įkaltus žodziū senesnius ne kaip septyniū tukstancziū metu dar dabar kožnas keleivis regėti galės. Pagal szitus rasztus tikrybė kitu senovės rasztu dar dabar ne retai mėgintina. Kaczeig szį žydiszka rokunda klaji ir žodžei Rojus, Pardes, Elyzium ir kiti nepasinėsza ant kits kito, tacziau Rojus Možėsziaus knigose minėtas tas pats ēszas kaip Grykonu szlovinatas. Jame žmonės, kaip seniejie raszė:

„mito kaip Dievai be jokios apmaudingystės,

„nujėgdami szirdyse savo,

„tinkanczius darbus daryt ir žodziū davadningus kalbėti.“

Berods ir pirm to, ne kaip rojus ant svėto buvo, jau žmonės Dievą garbino, lauką įgyveno ir mokslą praplatino, bet ir tas viskas Lietuvininku žemėje pirmiausei apreiksza nū žmoniū iszmingiausiu, tarp kuriū vyriausiasis taip vadinamas buvo, jog isz jo vardo žodis „kuras“ pastoti galėjo. Szie yra vėrą — kursai žodis pagal vėrimą sakytas esti — pirmiausei apreiszkę, pirmiausei žagrę įtaisę, pirmiausius arklius bei jau cziaus į jungą vedę. Sziems dėka esti, kad žmogus žmogų daugiaus neėda. Kalbėtojas isz rasztu ne ginczytinai parodęs, jog

visūsna kampūsna vēra ir žagrē ir mokslas iszszio kampo parējš, o jogi szio kampo sziaurinis rubežupis Dauguva buvēš, o Niamunas vyriausia rojaus upē, kuri Eridanu Grykonu, Dunojumi dainose vadinama tapē, per rojū arba Yperborēju zemē tekējš. Szitos seniausios žinēs dar pagal kalbā tvirtomis padarytos buvo. Kalbētojui nepakako parodyti, kad visos tos žegnones musu kampe prasidējusios, jis iszvedē dar, kad tosios Lietuvininku įtaisytos buvo. Tam rakui jisai pirmiausei iszguldē seniausius vardus pagal lietuviszkā kalbā. Taip pastojēs žodis „hiperborei“ arba „yperborei“ isz žodžio „iberiu“ bei žodžio „buras“, kas ant sējancziu buru iszeina. Biblijo yra minēta giminē vardu *Chevila*. Szis žodis ēšas perkreiptas isz žodžio „kalyba“, kursai senovēs rasztūse tankei minavotas esti. Ale szis žodis yra taipo pastojēs: Iszkalā lietuviszkoje kalboje ir mokslas ir vieta vadinama, kurioje mokslas mokinamas. Žodziu *isz* bei *keliu* (lotyniszikai *colo*, isz kurio *cultura* pavadinta) sudējus gauni „iszkala“ t. e. tą, kas žmogū iszkelia, jį prakilnesniu daro, o tai yra pamokslas, vēra, lauko įgyvenimas. Bet kaipo nū žodžio „praneszu“ pranaszauju ir pranaszyba sakyta, taipo isz iszkalos žodžio pastojo „iszkalyba“ arba „kalyba“ (*cultura*) ir „kalybius“ (klebonas — mokintiejiu Babylono mēste gyvenā „kalybeis“ vadinosi — pagal žodį „keliu“ ir „Keltai“ praminti, kurie — taip liudyja seniejiu rasztai — isz szio kampo parējē.) Iszkala vadinama graikiszkoje kalboje: *σχολή*, slaviszkoje: *szkola*, lotyniszkoje: *schola*, prancuziszkoje: *école*. Trumpais žodžiais sakant visose kalbose tarp Indijos bei Inglonijos ant iszkalos pareina žodžei isz szio žodžio pastojē. Jau isz to galime numanyti, kad lietuviszka kalba apszvietimą praplatinusi, kadangi žodis ant mokslo pareinās lietuviszkas esti, kursai visūsna kampūsna su apszvietimu dvasēs nusitraukēs, kad visi žmonēs Lietuvininku iszkalauti tapē. Taipo jis ir iszrodē, kad visi tie žodžei, kurie ženklū iszkalybos laikomi isz lietuviszkos kalbos parējē ir kad lietuviszka kalba motyna visu liežuviu tarp Indijos ir Inglonijos ēsancziu yra. Tą jis iszguldē parodydamas, kaip visose kalbose žodžei iszdūda, kad jie nebuvo permanomi tu žmoniū, kurie musu kalbā mokinosi. To dėl Grykonai ant paveikslo nejausdami, kad žodis „negyvas“ isz dviejū žodžiu sudētas, jį isz vieno laikydami *νεχός* raszē, o Rymijonai „neco“ padarē. Taip ir žodžiui „liktis“ nū liejimo pareinancziam nusitiko. Nēsa Vokieczei ne tiktai likti, bet ir szviesā pagal jį

vadino. Kiti žodžei vėl lietuviszkai kalbai, o ne kitai, kurioje jie randasi, priklauso, kadangi jie savo szaknį musu kalboje tur. Taip ēsą imti: 1) „muff“, kursai tulose kalbose randasi, nū „mauju, moviau, muva“ (kaip nū „krauju, kroviau — kruva“ pastojusi); 2) gabel — kablys, kabinu, kybau; 3) tiegel — deginu, degu; 4) dacht, docht — degu; 5) salat (tulose kalbose: taip vadintas) — žolaitē, žolatē želiu; 6) lattich, lotyniszka: lactuca — laktukas, latukas, laksztukas, laksztas; 7) ulice slaviszka: — ulyczia nū ūlos, kadangi Lietuvininkai ūla arba akmenimis brukta kelią ulyczia vadina; 8) casse, cassa italiszka: ir slaviszka: — kaszà, kaszelē, kisu; 9) silber, engliszka: silver — žilvaris, tai esti žilas varias. Kalbētojas dar kitu atskyrimo ženklų prigabeno, per kuriuos mes įstengiame patirti, koki kalbai bile koks daugyje kalbų ēsąs žodis priklauso. Paveikslais viskas patvirtintas tapē, bet tą viską iszguldyti negalime, kadangi patalpos nebutu. Kaip jis parodē, kad Lietuvininkai geri lēkorei ir žvaigzdininkai buvo, žiuronus padarē, kad jie žinojo žemę apvalia ēsancę ir apie saulę bēgancią — kaip tas viskas iszguldytas tapē, trumpais žodžiais nesidūda sakyti. To dēl tesie tiktai paskutinei žodžei jo kalbescizio minēti. Dabarynyszchiose iszkalose mokslas visas beveik tiktai isz tokiu kalbų sudētas, kurios pagal lietuviszką įtaisytos yra, kadangi kalba daugiausei dvasēs nūjēgą stiprina. Bet musu kalba yra tobulingesnē (priesz tą mokjtu žmoniū nē vienas nesigina) už grykiszka: ir lotyniszka:, to dēl ji ir daugiaus dvasę stiprina ne kaip anos. Kad tą įpatybę ir senovēs žmonēs, kuriu dvasēs apszviestos buvo, žinojo, tas iszsireiszka isz žodžio „kalbēti“ arba „kalba“; nēsa žodis „kalba“ yra sutrauktas isz kalyba (kaip svodba isz suvadybos pastojusi). Kalbų (kalybų) prilygsta povisam žodžiui iszkalauju, ne tiktai pagal mislį, bet ir pagal szaknį. Pagal szį iszguldymą numanome, kad seniejie Lietuvininkai tikrai iszpažino, jog kožnas lietuviszka: kalbąs kalybą įgijęs. Brūžis galiausei sakęs yra, jog isz ano czēso, kaip rojus pagal karus iszpustytas buvo, nei vienas neįstengęs, vērą žmones visus palaimingais darancią pagaminti. Po to czēso tiktai tikėjimai per savo silpnybę gruvą tikro davado stokodami praneszti buvo, kadangi jie be lietuviszkos kalbos pastoję. Jei dabar — taip iszguldē kalbētojas — macis norinti žmoniū giminę palaiminga padaryti, jau gana priaugusi ir stipria pastojusi ir ant iszsibrovimo gatava butu, tai jai nesprogs davadyjanti syla be lietuviszkos kalbos.

Gromatu skardinė.

Jurgiu Vingerninkui, Niamunyne. Gromata su 1 markiu atėjo. Auszra taps prirupinta.

Jonui St., Skop. Tamstos siuntinys su 2 rubliam musu rankose. A. bus prisiuncziama, taip pat ir A. kal. gausi.

T. J. L Sin, Kaune. Tamstos „sapnas“ taps suvartotas.

Szernai. Tamstos gromatą apturėjome. Dabar laukiame tasos pradėtojo darbo. — Dėl tamstos ir p-o R. yra po vienas eks. ano tolimojo laikraczczio padėtas. Ar negalėtum kur į parubežį ta rasztą atsiųsti? Į vietą siuntimas labai daug kasztūja.

X. Kiti 25 dėl S. A. B. apturėti.

T. Varszavieczyui. Korespondencija sunaudota.

Szerengai. N. 6. pratarmiu atėjo, taip pat gavome dvi gromati su giesmėmis. Acziu.

X. Tamstos meilyjimas dėl iszbraukimo „paraszyta per . . .“ taps iszpildytas.

Nėriui, Astr. Tamstos gars. mėstu Vilniaus rėdybos parėjo 4., 5. ir 6. lapas.

Ed. Vol. Tamstos rasztas apie rėsultatus, etnogr. kel. po prus. Liet. atėjo. Labai dėkavojame.

Linkiu. Tamstos kliaudu pataisymą su 4 giesmėmis gavome. Acziu. Byrutės įzengtinė daina taps, kad ir paskui, patalpita.

D. Milan . . . Tamstos atvirasis rasztelis atėjo. Numerei, kuriu tamsta negavai, bus prirupinti.

Gaideliui. Tamstos abi korteli, 7. ir 10. gegužio raszyti, apturėti.

J. Konc. Tamstos gromata su dviem žinutėm atėjo į musu rankas. Dėl per augszto mokeszczio anoje draugystėje taps paskirtoje dienoje pakalbėta. Zinomoji draugystė priims taji statraszą, kursai sziu metu Auszroje ir Niamuno sarge yra vartojamas. Butu vert, kad tamsta savo aritmėtiką pagal aną raszybę sutaikintumei.

A. Gużucziui. Rankrasztis „Eksorcistas“, iszgainiotojas velnio“ musu rankose; taps patalpintas. Priesz atkeliudami dūsime žinę į pasakytą vietą. Rankrasztis „Nelaimingoji motyna“ taps su tamstos pasargomis talpintos.

Jurgiu Vait. Tamstos gromata atėjo, praszome dūti žinę, kokie numerei truksta ir po kiek eksemplioriu.

Zvalioniui. Tamstos gromata mus atsiekė. Apie spaudą tos knigos (Daukanto istorijos) pasirupisime, kada savo spautuvę busime pasitiekę. Kad rankrasztis bus musu rankose, tada bus galima ir jo spaudos kasztą aprokūti. Pirm to negalima nėko apie tai spręsti, nei pasakyti, kiek butu reikalas paszalpos. — Mes nei sapnyje neturime gūstiesi ant kunigu, tikru Lietuviu, mes tik ant tu gūdžiamėsi, katriems suklydus kazin kokia svetimgencziu tėviszkė galvoje kysz. Bet ką padaryti su žmonėmis be nūmonės? Jei toksai kunigas su vie-ninteliu ant gentiszko pamato iszeinancziu lietuviszku laikraszcziu pasielgia jį sudraskydamas ir velydamas, jog jisai pražutu, dėl

to kad vienoje korespondencijoje stov, Lietuvėi Amėrikoje apsihrantą vyresnybineis szliubais — kas gal sakyti, kad Auszra isz to savo džiaugsmą tur? — ar tai ne biauru? Toksai malonėtu, kad nuvargintoji Lietuva pražutu! Mes neszaukiame ant Lenku! mes pasakome tik teisybę. Patys savo akimis matėme, kaip nekurie vietinei svetimgenczei priesz bajorus, į lietuvystę linkusius, intrigavoja, suka, matėme tai nesenei, ale nėko negalėjome daryti. Jie platina žines tarp minėtu ponu ir bajoru, jog valdžia už tai, kad lietuviszcai kalba ir susiraszo tarp savęs, jūs persekinėsenti, iszvarysenti į svetimus krasztus; sako, jog mokytinius isz Sziauliu gimnazijos už tai, kad savytarpyje lietuviszcai kalbėjo, atstacziusi;*) baugina musu inteligencija, netikras žines iszplėsdami ir pasileidėlius papirkdami, idant tiejie vyriausybei pranesztu, jog toksai ir toksai ponas žmonėms lietuviszku knigu pardavęs, dovanojęs ir t. t. Tokio Lietuvio namiszkei: motyna, pati, sesų verkia, szaukia dien isz dienos: ką tamsta darai? savę ir mumis į prapultį gabeni! — Ar mums ne vale ant tokiu szauktiesi? Ar tai ne gana biaurus pasielgimas? Turime gana geru prieteliu ne vien tarp Lenku, bet ir tarp Latviu, Vokiecziu ir Rusu. Tamsta nū musu durniausiuju prieszininku tą paskalbą girdėjei, jog mes Lietuvos neprieteliams parsidavę. Jei taip, tai juk mes valną kelią visur turėtumėme. Zinoma, jie platina tokias žines isz piktybės ir apmaudo. Tamstos mums kapines norite parengti dėl keliu žodziu su jusu mąstimis nesutinkanciu. Musu laikrasztis nėra nei liberaliszkas. Tikriems tėviszkės mylėtojams, ar tai žmonėms, ar tai kunigams, Auszra visados tiko. Jiejie berods ir tiems broliams žmoniszkas tiesas pripažino, katrie Dievą kitoku budu garbina, arba taip pat, tik isz vardo kitu tikėjimu vadinasi. Tamstoms rasi bus pažįstamas iszgarytojaus žodis: vislab mėginkite, o kas ger yra, palaikykite. Musu geismas yra su kunigais, ponais ir ukininkais isz vieno eiti; ale kas to kaltas, kad vieni į girę, kiti į lauką bėga? Mums nerup nei polytikos nei vėros platinimas, (gana, kad pasakėme savo pamatą įzanginiūse rasztūse sziu metu, ant kurio visados pasiliksiame), mums tik Lietuva ir jos tikriejie sunus rup, katrie mus supranta o nė priesz kožną nepatikusį žodį szerį stato. — Tamstos giesmelė taps patalpinta.

Užmanymas.

Kaip reikia padaryti, kad musu kunigai, budami tikrais Lietuveis arba Zemaiczeis, raszydami pas vyriausybe maskoliszkai pasiraszytu *kunigas* (кунингасъ), o ne *ksiadz* (ксендзъ). Rodosi mažas daigtas, ale pagal mano protą tur didžią verczia. Reikėtu rėdą ir perdėtinius pripratinti, kad tarp kunigu daugiaus Lietuviu ir Zemaicziu ne kaip Lenku. Tie, kurie Lietuvėi arba Zemaiczei, tegul raszosi *kunigas*, o tie, kurie nor, kad jūs prie Lenku skaitytu, tegul raszosi *ksiadz*. Ar bus priimta?

Kunigas Ilgis.

*) Rėdystė praszo patikrinimo, ar tai teisybė.

Apgarsinimai.

Savo naujai budavotaję

gaspada

Tilžėje Stulbeikiu ul. ne toli gelžkeldvario, turincia 15 svecziu gręziu (nakvynė nū 0,50—1,50 mk. = 25 iki 75 kp.) privelyju garbingiems keleiviams ant padabonės. Tarnaujantieji lietuviszkai kalba.

Valgei ir gerimai tik geriausieji už pigias prekas gaunami.

Augustas Paarmann'as.

Kningu spaustuve bei litograpija

Otto v. Mauderodes Tilžėje

prisivelyja pagatavonei *spaudos daigtu* taip *lietuviszkoje* kaip ir vokiszkoje kalboje geriausiam atlikime ant pigiausiu prekiu.

Medicinal - tokajiszkis.

Apsargos žymė.

Per statų susineszimą su *vynyczius uki-ninku Ern. Stein'u Erdö-Bényėje*, szale Tokajaus (Vengrijoje), apturėtoju 7 vynycziu *Hoszu, Buksa, Bencsik, Diokút, Omlas, Fekete* ir *Veres*, esu smagioje istangoje, *kēmiszkaai analysavotą, mediciniszka*

garantavojamai tikra tokajiszka vyna

už *en-gros-prekias* pirmutinėse plėczkose, su ap-sargos ženklų uždarytose, ir *prie mažumo* per-kant, atidūti.

Tasai tinka ne vien stiprinancia prie-prova *pasigaunantiems*, *kudikiams* ir *seniams*, bet ir gal buti vartojamas

vynu, ryte bei po valgio geriamu.

Patikrinimas *didžiausiuju universiteto kē-miku Vokietijos*, kaip ir *atliudymas magistrato Erdö-Bényēs*, gul prie pasirasziusiojo dėl patinkamos įžiuros.

Albertas Paarmann'as, vynu kupczystė

Tilžėje, augsztoje ul. skersai ties paszta.

Lietuviszkoji draugyste „Byrute“

kels per Jonines ($\frac{24 \text{ d. nauj. kal.}}{12 \text{ d. sen. kal.}}$ jaunio m.) antroje adynoje po pietu Tilžėje, gaspadoje p. Augusto Paarmann'o, Stulbeikiu ulyczioje,

szimetinį visūtinąjį susirinkimą,

ant kurio kiekvienas nūszirdus Lietuvininkas pakviečiamas.

Dienos rėdas:

- 1) *Perdėtinis* laikys metinį pranesimą;
- 2) *D-ras Brūžis* bylos apie naują prie visu kalbu vartotiną ir žodžiu isztarimą aiszkei paženklinanciją raszybę;
- 3) *J. Mikszas* skaitys pratarbę isz Daukanto „budo senovės Lietuviu Kalnėnu ir Zemaicziu“ ir apie Daukanto gyvenimą;
- 4) *D-ras Brūžis* kalbės, kaip lietuviszkai pravardės raszytinos;
- 5) *Susirinkimas* a) iszskirs naują vyriausybę, b) perkratys metinį darbą pernykszczios vyriausybės, c) peržiūrės padėli draugystės turtu ir lobio, d) atliks žigius reikaligus draugystės gyvenime.

Draugystės vyriausybė.

Įtalpa.

- 1) *Byrstonas*. Vardas senovės Lietuvos valdonu, l. 145.
- 2) *T. Linkis*. Byrutė (pabaiga), l. 148. — 3) *V. B. Jonas Ernestas Smolekis*, l. 151. — 4) *Gailutis*. Apie nekuriu žodžiu vartojimą, l. 157. — 5) *Vėversys*. Liudnumas, eilės, l. 158. — 6) *Vytunys*. Ispauda isz Latvijos, l. 158. — 7) *Vinc. Kapsas*. Dėl ko žydai ne valgo kiaulėnos, eilės, l. 160. — 8) Isz Lietuvos, l. 161. — 9) Gromatu skardinė, l. 173. — 10) Užmanymas, l. 174. — 11) Apgarsinimai, l. 175.

Gromatas, rankraszczius ir piningus į Auszros rėdystę siuncziant reikia szikią antraszą padėti:

**Martynas Jankus, Bitėnai per Lumpėnus
(Lompönen in Ost-Preussen).**

Už rėdystę atsako Martynas Jankus, Bitėnai per Lumpėnus.
Spauzdinta už piningus skaitytoju „Auszros“ pas
O. v. Mauderodę Tilžėje.

AUSZRA.

Laikrasztis isleidžiamas Lietuvos mylėtoju.

N. 7 ir 8.

Tilžėje. 1 Liepos ir
rugpiucio m.

1885 m.

„Ausra“ iszeina Tilžėje 20. kožno mėnesio pavyzdyje knigutės 32—48 pusiu. Prekia: ant metu 4 rubl. = 4 mark. Atskiras num. 35 pf. = 35 kap. Apgarsinimai, „Ausros“ rėdystėje priimami kasztūja už kožną pusiau dalitą eilutę po 20 pf. = 10 kap., „Ausros“ skaitytojams pusę tiek. Vokietijoje galima „Ausrą“ prie kožnos cėcoriszka karaliszkos pasztos parsikviesdinti

Gromatu raszėjai, norėdami sziokia-tokia žinę isz rėdytuvės gauti, meilingai užpraszomi, gromatose dėl atsako už 10 kap. (20 pf.) markucziu pridėti. Mums be galo daug pinigų ant žigunės reikalu iszeina.

Ausros reduve.

Abejojantiems!

*Parovisytol
K. Vainagelio.*

Daug metu dingo bedugnėj laiko
Ir užmirszimo jurėj nuskendo,
Kaip kalba skamba Lietuvos vaiko
Ir kaip ją prieszai naikinti bando;
Bet-gi Lietuva buna ik sziolei,
Lietuvis savo kalbą užlaikė,
Nors prieszai mumis vaikys, kaip vaikė,
Bet deimants szitas spindės patolei,
Ik žemė risis aplinkui saulės,
Ik augs ant josios augalai, vaisei
Kol nežus szilma ant mus' pasaulės,
Kol vamzdis sudo neužusz baisei!
Ką drįsau tarti?! . . . Neliaus skambėti,
Svėtui pas'baigus, kalba Lietuvos;

Tenai — dangūse tēvu mus' kruvos —
Labai jie mėgsta savaip kalbėti!

Ir mes numirę jūs atlankysim;

Vos į jūs žodį tik iszkalbėsime

Ir meilei jūsius vos pasveikšime.

Szeip jūs atsakant iszgirst galėsime:

„Vaikai! garbingi esat ir buvot,

„Kad dulkes, kaulus musu gūdojot,

„Ant savo spēku viltį vis klojot

„Ir meilėj kraszto nebeužkliuvot!

„Sėsokit su mumis garbint vis Pramžių —

„Czion liūsi busit nū nedorybiu;

„Galit czion likties tarp mus' ant amžių:

„Nepristoksit czion tokiu ramybiu!“

* * *

Ei, abejonė! szalin nū musu!

Szalin pailsims ir nus'minimas!...

Szenai, viltis, eik, noras prie trusu,

Iszkilmė dvasės, nepailsimas!

Nors maži esam, tik nesidūkim —

Neleiskim prieszu sėsti į kerčzia,

Bet tą patarlę suprasti dūkim:

„Ir mažas kupstas vežimą verczia!“

T'am ne daug metu vos keli buvom,

Ir rasztu jokiū tad neturėjom,

Szendien jau szimtais į darbą griuвам

Ir turim daug to, ko neregėjom;

Už keliu metu stipresneis busim.

Mindžiokim szendien tą nusiminimą:

Lai isz mus' kožnas tur supratimą,

Jog mes Lietuvei nėkad nežusim!

Lai prieszu buna ir kiauri szimtai,

Bet mes ant juju vilties neklosim,

Savo vedėjai, syki paimtai,

Tarnaut, neilstant, nėkad nestosim.

Bunant vedėjos szios pasekėjais,

Ko mes stokojam, viską patirsim,

Tik abejonē ein lai su vējais —
Lai nēkad spēku sav nepakirsim!
Akmū sukruzsta, medis supūva,
Geleži, plienā rudys suēda,
Lietuvos vaikui yr didē gēda
Tarti, jog jausmai szventi jo žūva;

Nēs szitie jausmai negali nykti,
Pakol krutinēj szirdis taksena,
Gyslose kraujas pakol sriavena,
Pakol negauna smertis atvykti!...
Tuls nors isz musu amžiu užsnaudžia,
Ant jojo kapo rutu pasēsīm,
Jam užgiedosim mes raudā graudžia
Ir toliaus mes szventā darbā tesēsīm.

Kad iszaugs rutos isz jo krutinēs,
Klaistis ju kvapā pusdamas vējas;
Ju kvaps sēs karsztā meilē tēvynēs,
Krutinēn žmogaus musu iējēs.
Prie kožno darbo viltis tur buti,
Nes ji suszildo kožnā vedēja;
Ir mus vedējoj ji netur žuti,
Norints but gaujos prieszu sus'ējē.

Be vilties kā-gi dirbdams ispēsi?
Tikrai sav pelno jokio nedūsi!
Lygei vežiman kad važiūt sēsi,
Vadžias paleidēs, kur nuvažiūsi?!

P. 26. gegužio 1885 m.

K. S. Vanagėlis

Isz musu praeigos.

II.

Žinēs apie pirmus Lietuvos gyventojus.

(Pabaiga; pradžia nn. 4. ir 5.)

Paženklinę gyvenimo vietas Aistū, turime dar,
nor trumpai, paminėti, kur senovėje ju dalis — *Kaszinei*
arba *Kaszėnai* gyveno. Vardas ir szitu yra tikrai lie-
tuviszkas, ir mes jį dar ir szendien randame užsilikusi

kaime vardu *Kaszanei*.¹⁾ Kaip Kaszēnu taip lygei ir Kaszupiu vardas paeina nū to paties žodžio *kasza*²⁾, to dėl mes Kaszēnus ir Kaszupius per vienus laikome. Jie gilioje senovėje apsigyveno ant kairaus Vistulės kranto, szios dienos Pamarėliu kampe (Pommerellen, vokiszakai)³⁾. Daugybė tikrai lietuviszku vardu vietu upiu, ežeru, iki szei dienai Pamarėlėse užsilaikiusiu, aiszkei mums liudyja, jog tie Kaszinei, arba Kaszupai (lenkiszakai Kaszuby) Lietuvei buvo. Vėliaus mes parodysime vietą, isz kurios jie į Pamares persikėlę.

Treczią vardą anos gadynės juriu pamarės gyventoju paliko mums, isz Putėjo kelionės apraszymo, Plinius, apie 79 m. po Kr. raszęs. Vardas tas yra — *Gytėnai* arba *Gytai*⁴⁾. Jie gyveno tūmet, kaip ir Ptolomajaus laike (161—175 m. po Kr.) į rytus nū Vistulės pamarėmis iki Priegalės upei, kuri tūmet, kaip dumoja Voigt'as⁵⁾ ir k., vadinusiesi Gytale⁶⁾. Krusė nurodo Gytėnu gyvenimo vietas tarp szios dienos Marienburg'o ir Guttstadt'o Prusūse⁷⁾. — Samu žemė (Samland) tarp Kurszo marės, juriu ir Aismariu ēsanti, buvo tūmet dar sala, nės vandeniū upėse apstingiaus ēsant, pati Priegalė į Aismares ir jos szaka Deimė į Kurszo marę ipūlanczios platesnės senovėje

1) Galiniu Valmaro valst. Seinu pav. Suvalku rėd.

2) Kaip nū *skrynė* ir *upė* arba *upis* turime vardus kaimu *Skrynupei*, taip isz *kasza* ir *upė* — *Kaszupai*. Krantai upiu tu turėjo buti tuloje vietoje tokie, jog panėszėjo į skrynę, kaszą. Nū skardziū, kumpu krantu turime vardus: Skardupei, Kumpupei ir t. t.

3) *Slg. Szafarik*. Sebr. sp. II. 426. apie gyvenimo vietas.

4) *Plinius*. Natur. hist. XXXVII. 2. 25. pasinaudodamas isz Putėjo graikiszkoje kalboje raszto, kuriame vardas Γύτωνες turėjo buti, nežinodamas tikrai, kaip tą vardą isztarti — nės graikoniszka $v = y$ ir $ū$ lotyniszakai ir lietuviszakai — paraszė ji: *Gutones*, var. *Guttones*, *Gutti*. Ptolomaeus. Geograph. III. 5, ju vardą Γύτωνες raszo.

5) *Voigt*. Preuss. gesch. I. 43; *Szafarik*. Sebr. sp. I. 540; *Ukert*. Geographie III. 1. p. 143.

6) *Plinius*. IV. 14. 28; Omnes clari in Oceanum defluunt: Guttalus, Vistillus sive Vistula, albis, Visurgis etc.

7) *Urgeschichte* p. 364.

buvo ir atidalino ja pietūse ir rytūse nū kitos žemės⁸⁾. Szita tai sala vadinosi Putėjo kelionėse *Abalus*⁹⁾, ir ant jos — įpatingai pavasareis — mariu vilnys iszmesdavo tūmet apstingai gintaro, kuri gyventojai vieton malkos (pro ligno) vartoję, arba pardavinėję arcziaus gyvenantiems Tautonams (Teutoni).

Musu dienose daugiausei Samu žemėje laimima gintaro; ne galima abejoti, kad pirm koku 2500 metu dar daugiaus jo czionai buvo randama, kaip galima numanyti ir isz to, jog tos gadynės Lietuviu sentėvei jį per nēkus laikē ir dyka praszalaicziams atidavinėjo, arba vėl vieton malkos degino (regis žinycziose). Nū žodžio *abaroti*, t. e. su abaru (samtu) gintarą, vilnimis iszmetamą, rinkti — gavo ir sala vardą *Abaras* arba *Abalas*¹⁰⁾. Kitas vardas tos paczios salos buvo *Baltia*¹¹⁾; tą vardą iki szei dienai tur jurės: Baltoji marė.

Szitie Gytėnai arba Gytai buvo tai tik dalis Aistu¹²⁾, o sentėvei Prusu¹³⁾. Jūs jau Ptolomajus¹⁴⁾ atskyrė nū vokiszkos kilties, lietuviszku vardu vadinamu, Gūtū (Γούται), Skandijoje gyvenancziu, to dėlei klaidžei naujesniojo laiko raszytojai¹⁵⁾ sumaiszė vokiszkus Gūtus su lietuviszkais Gytėnais arba Gytais, kuriūs Plinius¹⁶⁾, priskirdamas prie „Girmonu“, nu-

⁸⁾ *Sadowski*. Handelsstrassen v. p. 27. 28.

⁹⁾ *Plinius* l. c. *Voigt*. Gesch. Preuss. I. 47; *Pierson*. Elektron p. 5.

¹⁰⁾ Persikeitimas *-r-* į *-l-* lietuviszkoje kalboje tankei atsitinka: sakaras = sakalas ir t. t.

¹¹⁾ *Plinius* IV. 13. 95; *Szafarik* I. 497.

¹²⁾ *Hartknoch*. Dissertatio II. 34. 35; *Voigt*. Geschichte Preuss. I. 25.

¹³⁾ *Pierson*. Elektron p. 17.

¹⁴⁾ *Ptolom*. III. 3.

¹⁵⁾ *Hartknoch*. Dissertatio. II. 29. *Adelung*. Mithridates, oder allgemeine sprachkunde. Berlin 1809. II. 696; *Voigt*. Geschichte Preuss. I. 24. 56. 72. 73; *Szafarik* I. 466. 442; *Müllenhof*. Monatsberichte der preuss. akademie der wissenschaften. 1866. p. 1 ir sek.; *Rösler*. Sitzungsber. der wiener akademie der wissensch. 1873. LXXIII. 80 ir k.

¹⁶⁾ *Plinius*. IV. 14. XXXVII. 2.

rodo tik ant to, kad Gytėnai giriose gyveno, nės žodis *girmonas* paženklina girės gyventojus, girininkus¹⁷). Nors Voigt'as ir dumojo, kad Prusūse, pirm atsivilkimo Vokiecziu-Kryžoku, gyvenę vokiszki Gūtai ir buvęs czion „vokiszkas gyvenimas“¹⁸), tacziaus mes turime sakyti, kad tokia duma nei menkiausio pamato netur ir negal buti mokslingai darodyta.

Gytėnu arba Gytu vardas paeina nū žodžio *gētis* ir paženklina gyventojus, turinczius daug gēcziu, t. e. ganyklu ir lauku, o podraug ir daugel naminiu gyvoliū. Vardas paeina isz tos žilos senatvės, kada Lietuviū tauta menkai lauko arimą dar pažindama, visą savo maistą ir lobį isz prilaikymo naminės bandos teturėjo. Vardą gilei senoviszką Gytėnai buvo užlaikę, nors Prusūse gyvendami jie buvo jau — pagal Putėjo ir Tacito liudymą — patogus ukininkai ir žemės arikai. Pats žodis *gētis*; pagal lietuviszkos kalbos tarmenes isztariamias, skamba kaip *gietis* ir *gytis*; to dėlei vardas Gytėnai, Gytai bus pagal saulėtekiū Zemaicziū isztarimą, o Gėtai, Gėtėnai — pagal saulėleidziū Zemaicziū tarmenę. Lietuvoje — įpaczei Vilniaus rėdyboje — turime daug vardu kaimu nū žodžio *gētis*: Gėczei, Gėcziunai, Gėtkaiczei, Gieczėnai, Gieczionei, Gytėnai ir k. ir daugybę pravardziū: Gėtys, Gėtulis, Gėcziulis, Gėczevyczius ir t. t. To dėl teisingai Gytus Prusūse, pas Putėją ir Ptolomajū minavotus, Pierson'as Gėtais vadina¹⁹).

Szitūmi paskutiniu vardu daugelis raszytoju Lietuvos gentes vadina ir paskesniame laike.

¹⁷) Marijos pilies (Starapolės) pavietyje yra keli kaimai Girmonai ir Pagermonys, senovėje tarp giriū buvę. Vokieczei neturėdami dėl paženklinimo savo gentės tikro savo vardo, vadina savę *Deutsche* — nū lietuviszko tauta — ir *Germanen*, nū — *girmonas*. (Slg. *Diefenbach*. Orig. europ. 132. 190. 191.) Ant kitos vietos mes regėsimė priežastį, kurios dėl Vokieczei lietuviszkais vardais vadinasi; dabar tik paminėsimė, kad visas žemės plotas tarp up. Reino ir Vistulės, Rymijonu „Germania“ vadinamas, tikrai tur vardą lietuviszką, o Pompon. Mela (III. 3. 3.) sako: „terra ipsa (Germania) . . . magna ex parte silvis ac paludibus invia“. Slg. ir *Tacitus*. *Germania* 2. 5.

¹⁸) *Voigt*. *Gesch. Preuss.* I. 134. 135.

¹⁹) *Elektron*, p. 35.

Tarp 560—600 m. Galijoje (Gallia) gyvenęs vyskupas Venantius Fortunatus, savo giesmėje ant garbės Soisson'ios karaliaus Chilperiko I. (562—584) sudėtoje, minavoja vardus tautu, su kuriomis tas karalius kares vedęs. Tarp kitu randame ir — *Geta*²⁰⁾, kuriūmi vardu yra vadinami ano laiko Lietuvos gyventojai²¹⁾. Scholiastas Adomo isz Brēmės (1076 m.) raszo „Gethi seu Prussi“ (Gėtai arba Prusiai)²²⁾.

Seniausias dėl Prusu Lietuvos gyventoju vardas pas Lenku raszytojus randamas — taipo-gi *Gėtai*²³⁾. Martynas Gallus (1110—1135 m.²⁴⁾. Vinc. Kadlubka (apie 1220 m.)²⁵⁾, Boguphal'as (miręs 1253 m.)²⁶⁾ daugiau Lietuvius Gėtais vadina, įpaczei Prusūse gyvenanczius²⁷⁾.

Tokiu tai budu *mes atrandame Lietuvius jau ketvirtame szimtmetyje pirm Kristui gimus szios dienos Lietuvoje begyvenanczius! Jie tūmet jau buvo ukininkai, kaip ir szendien, ir žemės arikai. Aistai, Kaszubai ir Gėtai augszcziaus minavoti, tūmet buvo dar tik mažą dalelę Lietuvos apgyvenę; jie buvo pirmiejie lietuviszki naujokai (kolonistai), kurie tarp traszkanzciu giriu czion isikurė. Tėviszke juju, isz kur jie į szios dienos žemes atėjo, buvo senovės Trakija, szendien Bulgaru apgyventa.*

Paženklinti laiką, kad pirmas Lietuvis apsilankė szios dienos Lietuvos žemėje — yra ne lengvas darbas. Tacziaus mes nepaklysimė sakydami, *kad gintarą isz pamarės pirmiejie Lietuviu sentėvei pradėjo gabenti; to dėlei jau ir koki tukstantį metu pirm Kr. jie*

20) *Ven. Fortun. Poemat. lib. IX. cap. 1, vers. 73.*

21) *Szafarik. I. 508; II. 590.*

22) *Lindenborg. Scriptores rer. Sil. pag. 60. not. 87; Voigt. Geschichte Preuss. p. I, 348; Hartknoch. Dissert. II. 32; Szafarik, Sebran. spis. I. 508. not. 73.*

23) *Joh. Voigt. Geschichte Preuss. I. 300—301.*

24) *Chron. Pol. 16: „Terra slavonica ad aquilonem a Sarmaticis, qui et Gete vocantur“*

25) *Chron. p. 201: „Gete dicuntur omnes Littuani et alie ibidem gentes.“*

26) *Chron. princ. pol. p. 41 ir kitur.*

27) *Voigt. Gesch. Preuss. bd. I. 315.*

ir szios dienos žemes ir jures pažinojo, ir regis tada jau pradėjo czion ant gyvatos isikurti. Aistu vardas, randamas rasztūse jau nū 2204 metu, liekti iki szej dienai varde upės *Aistos*; ir stebētiesi reikia tokiai žilai senatvei gyvo ir szendien to vardo! . . .

Pragoje. Liepos m. 1885. *J. Basanavyczius.*

Czeku Mocziutės. *)

„Suvienytomis spėkomis ir proce be pelno!“ — taip skambėjo Czeku atgijimo balsas, ir jeigu szindien žiurime ant dėju iszilankstymo Czeku gyvenimo, matome daugybę to dalyko paveikslu. Tauta taip panėkįta ir mažiulėlė, kuri nėkame negalėjo atsidėti ant „pažiuru szio svėto“, turėjo visados pasitikėti tiktai ant savo pacziu pajėgu ir savo viltis padėti ant suvienytos, grynos, nėkūmi neužmokamos procės. Kas kitose szalyse padaryta tapė salonūse turtingos aristokratijos, arba dosnia ranka mėcėnatu, tai vis darė Czekūse vyrai, prasczioku grintelėse užaugęti. Padavę vienas kitam ranką ėjo suvienyje savo szirdis ir tokiu budu silpnomis ant pažiuros pajėgomis atitesėjo didžius užsiėmimus, kureis mes tikrai galime stebētiesi. Už tiesą negali buti ginama, jogei szime dalyke prisidėjo ir augsztūmėnė, bet prilyginant gentiszkam gaivalui buvo tai tiktai antrūju veikėju, kaipo per silpnas, idant galėtu prilygti tai augszta, pagirtinai dvasiszka spėkai, kokia pažymi Czeku žmones. Kiekvienas lapas dėju Czeku atgijimo dūda mums puikius tam parodymus — o vienas isz gražiausiu yra — *Czeku Mocziutė.*

Pradžioje musu szimtmezio Czekūse nebuvo beveik nėko, kas matomai butu galėjęs buti paspyriu iszilankstymo dvasiszko gyvenimo; pirmutine to dėl uždūte Czeku atgaivjotoju buvo pajieszkoti suvienyjime pajėgu padėlko tolimesnio darbavimo. Literaturos dirva buvo pirmucziausiu apsireiszkimu to naujo gyvenimo, ale ant jos buvo dar tiek kliucziu, jogei kiekvienas nors mažiausias užsiėmimas galėjo nusitikti tiktai ėsant geram surėdymui (organizacijai). Gerai žinome, kaip ilgai ir dėl ko Vokiecziai, iszjūkdami Czeku literaturą, vadino ją žinomą „lōsch-papierliteratur“, ir kaip sunku buvo iszdūti beveik kiekvieną

*) Panaudota isz priedo „Przeg. Tyg.“ 1880 m. — *Mocziutė, Matica.*

moksliszką darbėlį. Skaitlius geru ir apszviestu rasziku kas-kart augo, bet pinigų ant atspaudinimo ju rasztu visados truko. Taip ne vienas Czeku mokėtas vyras ilgus metus nūsirdžėi darbavosi, ale apie atspaudinimą savo rasztu galėjo tiktai sapnūti.

O vienok reikėjo moksliszkos literaturos del pakėlimo Czeku visūmėnės, Czeku gaivalo. Tūmet Czeku gaivalas, arba geriaus pasakant, jo moksliszkai apszviestas burelis buvo dar per mažas, idant galētu prilaikyti tą sujudimą literaturoje, parėjo to dėl reikalas draugyscziu, visūtinc paspyrio, sudėjimo pinigų.

To dėl buvo užmanyta uždėti tam tikrą skrynę (kaszą) ant atspaudinimo rasztu, įpacz su moksliszka įtalpa, rasztu, kurie dūtu vertą paveikslą tautiszkos literaturos, tautiszko gyvenimo. Juk literatura be *mokslo* lankstytiesi negalėjo; reikėjo isztyrinėti kalbą, istoriją ir viską, kas Czekams rupėjo. Palengvėti iszdavimą tokiu reikalaujamu rasztu buvo uždūte visu pirmiausiu atgaivūtoju Czeku tautos, kurios pradžia matome dar vieszpatavime Jūzapo II. Ilgai darbavosi apie tą mislį, pirmneng buvo galima ją laimingai atitesėti; tiktai 1830 m. sutarta buvo užvesti kasą prie *Czeku tautiszko muzėjaus Pragoje*. Tūse pat metūse (2.kovo) tapė paraszytas karsztaš atsiszaukimas į visus „vlastencóv národní literatury milovnych“, kuriame placzei buvo sznekama apie reikalus paminėtos kasos su mēriu iszdūti „gerus czekiszkus rasztus czekiszkoje kalboje“. Pranciszkas Palackis ėmėsi už szio dalyko ir su pagelba prigimtinės kalbos mylėtoju atitesėjo tą mislį. Jo užmanymas 14. kovo tapė pagirtas muzėjaus komitėtu ir — *Czekiszka Mocziutė* pradėjo savo gyvenimą.

Isz tikro, svarbi tai valanda dėjose iszsilankstymo Czeku raszliaivos, nės nū to laiko jau Czekūse nedįla vardas Mocziutė dvasiszkame ju krutėjime. Ne lengva yra iszpasakoti naudą, kokią Mocziutė savo szalei atneszė; mes tiktai nūszailei galime parodyti neiszpasakytą jos įtekmę. Czeku visūmėnė iszmanė tos užvados vertybę, ir mes galime lengvai suprasti, kokia linksmybe apsiautė burelius „vlastencóv“ žinė apie Mocziutės įkurimą. Buvo tai tikras žingsnis į prieszakį, pergalėjimo užsakymas.

Pirmutiniu sąnariu buvo kuratorius kunįgaiksztis Rudolpas Jūz. Kinsky's, kursai padėjo dovanu 1000 austriszku auksinu, už ką jį visados dėkingai minės istorija Czeku atgijimo. Ne gana to, kad patsai Mocziutę stiprino, ale dar szaukė savo urė-

dininkus, idant ir jie prie Mocziutė stotu, ir tokiu budu davė puikiausią paveikslą, kurio vertybę prigulinczei gali nuspręsti tiktai tas, kuris žino to laiko Czeku padėjimą, įpacz padėjimą ju kalbos, tos kalbos, į kurią „*geresnioji klįasa*“ su panėkinimu žiurėjo. Antru sąnariu buvo gr. Kasparas Stenbergas, apdovanojės 100 austr. auksinu, prižadėdamas tokią sumą padėti kas metą. Taip padarė keletas, bet praslinko pirmi Mocziutė metai, ir ji turėjo tiktai 32 sąnariu ir ne daugiau kaip 2,363 guld. 10 kraic., ir isz szios sumos, pagal įstatus, galėjo buti sunaudota tiktai 34 guld. 40 kr.!

Sziandien toksai rezultatas ne tiktai nėkam neįkvėptu pasitikėjimo, ale kiekvieną pripildytu nenoru tolyn žengti. Bet tūmet kitaip buvo; kiekvienas buvo tvirtai persiliudyjės, jogei naudingas Mocziutė veikalas tiktai pamaži rietėti galėjo. Jog taip isz tikro buvo, parodė seką 1832 metai. Ale tai stotiesi galėjo tiktai su pagelba tokiu vyru, kokeis buvo Jungman'as, Palacky's, Presslis, Czelakauskas ir kiti. Jie dirbo ir daug dirbo, nereikalaudami, gali sakyti, nei jokios pagarbės. Tūjaus pradžioje 1832 m. Mocziutė komitėtas iszdavė Dr. Paulickio „Naminį gydytoją“ iszvertime Ant. Jungmano ir iszleido visiems žinomą „Czasopis czeskeho museum“, kursai stojosi Mocziutė organu, organu naujo, kaskart labiaus brėstanczio, Czeku mokslo. Jau pusamžis sukako, kaip szisai svarbus laikrasztis esti iszleidžiamas ir tikrai jo įtalpa yra geriausiu paveikslu milžiniszko žingsnio, kurį Czekai musu amžyje isztesėjo. O kaip tai isz pradziu sunku buvo iszdūti tokią publikaciją, kuri jauną dar raszliavą vertai pasveikintu!

Laikraszczio rėdystę priėmė Palacky's, o tai be jokios atpildos, drauge su kalbos pataisymu visu atspaudimui paskirtu rasztu — o tai buvo reikalinga, kadangi czekiszka kalba tūmet nebuvo dar taip isztobulinta, kaip ji sziandien yra. — Kalbos patobulinimu užsiėmė Czelakauskas, vienas isz geriausiu tėviszkos kalbos žiniunu.

Sziandien peržiurėdami numerius „laikr. ezek. muzėjaus“ už 50 su virszumi metu, matome jūse aiskų paveikslą iszsilankstymo dvasiszkos procės; yra tai turtingiausias tėviszkinės procės, tėviszkinio mokslo arkyvas, į kurį garbingi szalies vyrai krovė dvasiszką izda (skarbę). Sunku iszpasakyti, su koku jausmu buvo sveikinamas kiekvienas numeris tos publikacijos ir kokią paliko įtekme visūtiname gyvenime. Pravardes

Jungmano, Szafariko, Palackio, Czelakausko ir t. t. randame laikrasztyje, ir už tikrą Czekūse žino kiekvienas, joguei szie vyrai — kaip vienas Czeku istorikas teisingai pasakė — nė vieno žodžio be naudos dėl savo tėvynės neparaszė.

Bet Mocziutė įtekmė pradžioje jos gyvenimo ne vien tūmi buvo įžymi, ale burelyje, kuriame laikėsi garbingiausieji vyrai, plėtėsi veikalas, kursai yra paminėjimo vertas, o tai, kad Mocziutės komitėtas rupinosiūr apie medegiszką pagelbą savo szalies mokįtiems vyrams, kaip sztai Czelakauskiui ir Szafarikui, kuriam patilomis surinko 3,349 guld.

Tū tarpu Mocziutė medegiszkai tikrai geryn ėjo. Sąnariu skaitlius kasmets augo: jau 1832 prisidėjo 155 nauji sąnarei. Bet iki tolei kasa buvo suvis dar maža, ir iszdavimas „Żodyno“ Jung., „Slovėnu senovyscziu“ Szafar. ir „Laikraszczio“ taip ją patuszfino, kad per keletą metu nėko daugiau negalėjo iszdūti. Ale su Mocziutė pagelba kad ir daugiau nėko nebutu buvę iszdūta, ir tai jau verta butu ją paminėti, kaipo vieną isz didžiausiu Czeku atgijimo veikėju. Kokią įtekmę visūtiname iszsilankstyme paliko „Żodynas“ ir „Senovystės“, lengvai galima suprasti, kada patirsime, joguei sziuđu rasztu iki sziolei Czekūse esti pamatu tėviszkinio mokslo. — „Żiurėkite, ką mums Jungmanas parodė — neiszseiamą turtą ir neiszpasakytą grozybę tėviszkinės kalbos! Dabar jau mes tikri ėsame, joguei musu kalba nevardgi, ale verta yra gyvasties — savotiszko gyvasties draugystėje, poėzijoje ir moksle!“ — Szitai yra balsas, kuriūmi tėvynės mylėtojai pasveikino Jungm. „Żodyną. Ir turime atmīti, kad ant to žodyno ir senovyscziu iszsimokino visa nauja generacija Czekūse. Visas mokįtas svėtas, net ir Vokieczei atkreipė akis į Czekiją ir isz visu krasztu balsai atsiliiepė, kad „Czekiszkoje kalboje iszeina rasztai, verti minėjimo.“ Buvo tai isz tikro didis pergalejimas panėkinimo ir persekiojimo nabagės „lōschprierliteratur“.

1840 m. Mocziutė turėjo jau 20,416 guld. 31½ kr. Nū sziu metu prasidėjo dėl Mocziutės nauja gadyne, tarpas didžiausio jos iszsiplėtimo. 1841 m. prisidėjo 40 nauju sąnariu; 1842 m. — 140; 43 — 201; 44 — 257; 45 — 435; 46 — 345; 47 — 450! Tame sąnariu skaitliuje matome visokius slūgsnius Czeku visūmėnės, nū aristokratijos iki prascziokui, o kas labiausei įstabu — skaitlius „beturcziu“ sąnariu pereina skaitlių turtingu. Pats garsusis Jungmanas primena savo užraszose, kad meilu yra

žiurėti ant tu nabagu studentu (Czeku), kurie maitindamiesi tiktai iš lekciju, nūsizirdžei aukavo Mocziutė sunkei uždirbtą savo skatiką.

Dabar tai vėlei Mocziutė galėjo mislyti apie atsiekimą pirmesnio savo mērio, tai yra apie pradėjimą keleto atskiriu surinkimu arba „biblijotėkos“, kuriūse turėjo patilpti rasztai iš senos literaturos (staroczeská biblioteka) ir rasztai naujesniu autoriu (novoczeská bibl.). Tame pat laike pradėjo iszdūti „Bibliot. klasikuv“ ir „Mala encyklopedie nauk“.

Ne galimas yra daigtas czionai iszpasakoti veiklumo „Czekiskos Mocz.“ nū pradžios iki szei dienai jos buvio ir bijomėsi pasileisti į biblijograpiszką suraszą, idant parodyti tą izdą, kuriūmi Mocziutė apdovanojo tėvyniszką raszliavą; primįsiu czionai tiktai svarbiausius rasztus iš visu beveik szaku mokslo: istorijos, filologijos, filozofijos, pėdagogikos, tiesos mokslo ir poėzijos. Be augszcziaus paminėtu rasztu Jungmano ir Szafariko primenu: „Dejiny naroda czeského“ Palackio, „Deje university Pražské“ Tomko, jo-gi „Deje Prahy“, „Slovestnost“ Jungm., jo-gi „Historie literatury czesk.“, „Roslinstuv a jeho vygnam“ Sobotko, „Wszeobecny rostlinopis“ Presslio, „Geologia“ Kreiczo, „Rozbov filosofie T. Sztitneho“ ir t. t. Galime primiti, kad nū 1854 m. Mocziutė iszleido pilną surinkimą puikei iszverstu rasztu V. Szekspyro (XXXVI t.) ir 1843 m. Miltono „Rojų pragaiszjūtą“ iszvertime Jungm., ir szitas tai iszvertimas pagal kalbos grynumą užima pirmutinę vietą Czeku literaturoje.

Sziandien jau czeakiszka Mocziutė ne yra užvada, reikalaujanti kokio nors medegiszko paspyrio; sziandien jos veiklumas yra kiekvienam atskiriam sąnariui taip naudingas, kad apszviestas Czekas vargei be Mocziutės galėtu apsieiti, nės ji yra szaltiniu turtingo izdo dvasiszkos procės. Pinįgu suma augo, ir 1879 m. Mocziutė skaitė 173,215 guld. 53 kr. Tokia suma patikrina buvį „Czekisz. Mocz.“ ant amžiu, ir galime lukėti, jogei ji ateitėje, kaipo ir praeitėje, ves puikiausią vaisių.

* * *

Antra panaszi užvada, apie kurią keletą žodziū ketiname pasakyti, yra „Moraviszka Mocziutė“. Ji kaip ir pirmutinė sav už mērį pasistacziusi leisti gerus rasztus czeakiszkoje kalboje ir szime dalyke ji yra vienutinė Moravijoje. Ką mes pasakėmė

apie čekisz. Mocz., tą patį turime atkartoti ir apie moraviszką: be jos pagalbos ne vienas brangiausias skarbas tėvyniszkos raszliavos butu likę nežinomu ir neiszdūtu.

Pradžia sziantdieninės morav. Mocz. buvo draugystė, uždėta 1849 m. po vardu „Narodni jednota so Cyrila a Methoda“ ir po sziiū vardu buvo iki 1853 m.; nū tu metu, isz priezasties nauju Austrijos įstatymu apie draugystes, turėjo buti perkeisti įstatatai „Jednotos“ ir vardas pacziōs draugystės tapo perkeistas į „Morav. Mocziutę“. Su pagalba szios Mocziutės buvo iszleista: „Czasopis Matice Moravské“ su moksliszka įtalpa ir kiti svarbesni rasztai: „Rasztai Karoliaus vyresniojo isz Zerotinos“ († 1636), vieno isz didžiausiu vyru Czeku ir Moravu. Nemažesnę vercziaį turi iszdavimas „Knihy tovaczov.“ Ctiboros isz Cimburko; yra tai vis rasztai, be kuriu nē joks istorikas tėvyniszko gyvenimo apsieiti negali. Tarp kitu rasztu primįsiu dar du, kurie turi vercziaį ne tiktai dėl Czeku, bet ir visu Slovėnu, yra tai „Žodynas svetimu žodziū, ēsancziu slovėniszkos kalbose“ ir man rodosi, toksai rasztaš yra dar pirmutiniu Slovėnu literaturoje. Antras rasztaš yra visūtinai žinoma „Slovėniszka poēzija“.

Pridursime keletą žodziū apie sziantdieninį stovi Mor. Mocz-Turtas jos isznesza 7,300 guld. 1879 metųse turėjo sąnariu 560, tarp kuriu: 210 dvasiszkiu, 91 propesor., 60 student., 48 urėdininkai, 37 advok. ir rejentai, 35 draugystės, 30 pabrikantu, 20 mokįtoju, 11 gydytoju, 10 didžturreziu, 8 artojai ir 3 moteriszkos.

Ant galo reikia mums pasakyti dar apie trecziaį labai svarbiaį Mocziutę t. y. apie „Mocziutę lidu“. Kad ir szii uždava savo veiklumo pobudziū skiriasi nū augszcziaus paminėtu, bet ne mažesnę turi vercziaį. Czeku populiariszka literatura tūjaus pradzioje savo iszsilankstymo turėjo gana didelį burelį pritarėju, kurie kaip galėdami rupinosi, idant žmonės ganėtinai turētu visko, kas yra reikalingiausiu ju dvasiszkam iszsilankstymui. Ne galima priesztarauti, kad ir knįgininkai szime dalyke daug prisidėjo, aukaudami daliį savo pelno visūtinam gerui. Bet to nebuvo gana, kadangi žingis į prieszakį Czekūse kaskart labiaus plystas, reikalavo sistēmatiszkos suvienytos procės. Kilo to dėl mislis suvienytomis spēkomis parupiti žmonėms kū sveikiausiaį ir kū geriausiaį dvasiszką maistaį, t. y. įtaisyti draugystę kurios komitėtas rupįtusi apie tą reikalaį ir tokiu budu lyg da-

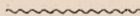
pildytu veikalus Mocziutė czekisz. ir mor. Įkurtoji „Mocziutė lidu“ 1867 m. pradėjo „iszdūti populiariškus rasztus dėl dvasiszko iszsilankstymo Czeku prasczioku“. Idant žinė apie naują Mocziutę visai szalei butu apskelbta, komitėtas iszleido karsztus atsiszaukimus skaitliuje 60,000 ekzemp., kuriūse buvo apgarsintā, jogei „Mocziutė lidu“ imasi plėsti tarp žmoniu apszvaistā, kuri yra lyg turtu tautos buvio, ir jogei toksai užmanymas neturi nei jokio sąryszio su kokiū nors medegiszku pasipelnymu įkurtoju, kas geriausei matyti sekancziame § įstatu: „Mocziutės sąnariū yra užmokas ant metu vienā guldenā — ir kiekvienas toksai sąnaris per metus apturės mažiausei 6 naudingas knįgutes“. — Kaip visi pūlėsi prie szios Mocziutės, parodo tas dalykas, kad pirmūse metų sąnariū skaitlius buvo 10,238! Tūjaus tapė atspauditas 6 knįgutės ir tokiū budu tarp žmoniu pasklido su virszumi 62,000 geru naudingū knįgeliū. O tai dalykas nemenkos verczios dėl tautos, kuri turi lankstytiesi tokiaime padėjime, kaip Czekaī. Isz teisybės, ką galėjo padaryti szii Mocziutė, to negalėjo atitesėti nei joks privatnas užsiēmikas. Pažiurėkime, ką Mocziutė iki sziolei (1880) dėl tautos gero padarė. Turime prieszai savę 74 kn. ir tris geograp. mapas (czek., morav. ir slovėn. žemės) — tai jau kruvutė knįgeliū, kur yra galima jau gauti gana placzias žines kone isz visu szaku mokslo. Nesznekedami placziaus apie knįgutes „Mocziutės lidu“, pasakysime, kad tai yra prieinamiausias ir szviesiausias dvasiszkas szaltinis. Sziiandien tos knįgutės yra pažįstamos jau ant apdaru, ant kurius tovi „osvietom k svobodie“ ir visoje szalyje, gal, nėra kaimelio, kur nebutu skaitomos tos knįgutės: visur, kur tiktai skamba czekiszka kalba, rasite iszdavimą „Mocziutės lidu“, ir nebus taip-gi nežingeidi žinė, jogei į Amėrikā dėl savo broliū Czeku iszsiuntė su virszum 40,000 ekzemplioriu. Įpatybė, kuri pažymi „Mocziutę lidu“, yra neiszpasakytas pigumas jos iszdavimu.

Ant galo pridursime, kad Czeku Mocziutės yra tai *sveikiausias pamatas žingio į prieszakį, tikro tautiszko iszsilankstymo ir savotiszko gyvenimo.*

Taip yr Sek paskui ir tu, Lietuva!

Sveikįk „Byrutę“ mocziute savo!

A. Kriszcziukaitis.

Isz Vytauto musziu.

J. I. Kraszio.

Iszversta ir eilėsna sustatyta *T. J. L...io*. Įžengtinė daina.*)

— — — — —

Kam-gi duszia asz po gimtaję szalį
Klaidžioju tankei, kapu kasinėdams,
Gyvasczio jieszkau, gyvent ką negali,
Gyvo, tarp dulkiu, ir myrio gailėdams?

Kam-gi einu asz vaidu isz pasaulės
Ant Anapilės, kur seniū szesėlei;
Ant pecziu lankas; kilpinėje szaulės;
Ant akmens sėdi tėvai žilutėlei,

Verkia ir žiuri į gimtinę savo;
Akys stiklinės ir neaszaroja,
Rymo ant ginklu, kur atilsi gavo;
Krutys ant ranku, bet jau nekvėpūja?

Kam duszia mano nenor sekt gyvūsius,
Dar kol gyvūja, szirdingai patarti,
Užti su jaiseis, apjūkt iszsijųsius,
Ju gerumynams, linksmybei pritarti?

Kam akis kilstau, žiuriu virszun liudnas,
Kam jieszkau dvasiu, ką žengia dangūsna,
Szalyn gyvuju, kur butas nekliudnas**),
Ko dėl jame asz, su jais, ilgstu jūsna?

Kam balsas mano be atvangos ***) dirba,
Mirusiu giesmę, ką szirdį negraudo,
Gieda ir stengias, per amžius vis virba,
Vos tik paliauja ir vėlei užgraudo?

*) Szita daina butu turėjusi buti įžengtinės vietoje į „Byrute“; ji tūkart per suklydimą tapė praleista.

**) Kliudyti, kliutis, kliudnas.

***) Be atvangos, neliaudamas.

Kam tik asz vienas Anapilēn siekiu,
Glauzdams savēspi atszalusius žmones,
Senugnį kurstau, senovę pasiekiu,
Liet'vą apverkdams isz mēilēs, malonēs?

Kam asz be žado, ko dēl, jus nebylēs,
Ta mislis jumis nežinoma tapo:
Ko dēl vaikutis ir nū ranku auklēs
Verkdamas pūlas ant motynos kapo?

Motyna mano, tik praeitos dienos;
Mano nesziotē, gyvatos tik vienos.

Szauksmu aidas.

Ganai, brolei, gana, mieli, — Skursti mums tamsybėj',
Gana snausti, nesirupint — Ir klaidžiot aklybėj!
Ar ne gēda mums, Lietuvei — Nepažinti savę?!
Gēda, brolei, didē gēda — Kad mes mokslą gavę,
Tėvu savo iszsižadam — Ir tėvynę peikiam;
Susipraskim, meldžiamiejie, — Ką mes gero veikiam!
Musu tėvai gynē krasztą, — Kraujo nes'gailėjo,
O vargūse vienas kitą — Szelpē, kaip galėjo;
Mes-gi sziandien klyste klystam, — Kad į kitus virstam,
Ir, pramokę, tamsiu broliu — Verksmo neiszgirstam.

Kitkart Czek'ja lygei tokius — Sunus ir turėjo:
Kratras gavo tiktai mokslą, — Tū iszsižadėjo
Tėvu žemēs, savo broliu, — Į Vokietį virto,
Taip kad beveik neturėjo — Czek'ja sunaus tvirto,
Ir kalba jau juju buvo — „Piemeniu“ vadinta —
Tarp augsztesnio žmoniu rato — Visai panėkinta.
Bet ats'rado tokie Czekai, — Savę ką pažino;
Jie pradėjo brolius szviesti, — Kuriūs vargs kankino.
Tie tai vyrai kęst turėjo — Pinkles nū savuju,
Keiksmus, jūkus ir pludimus — Girdēt svetimuju.
„Kaip tai, girdi, knektu kalbą — Atgaivit jie nori,
„Kurią piemenys tik kalba — Ir žmonēs nedori!“
Bet pirmiejie kantrei traukē — Darbą jau pradėta,
Dabar Czek'ja turi rasztus — Universitėtą

Dabar juju szviesus žmonės, — Czek'ja d'bar žaliūja,
Vargszai juju ejn per svētą, — Su arpoms dėjūja;
Jie apgieda savo szalį*), — Tėvus garbavoja,
Kad, beklasant dainas juju, — Akys aszaroja.
Szirdį jautrin Czeku arpa, — Žmogus dust pagauni:
„Ak, Lietuva! Dėl ko tokiu — Vaiku tu negauni?! . . .
„Tavo vaikai nebežino, — Kas jie . . . kur gyvena . . .
„Kiekviens peikia, kiekviens nėkin — Tavo kalbą seną!“

O Lietuvei, brolei mano, — Kurie mokslą gavot
Ir užmirsę tėvus savo, — Kitiems dirbt pagavot!
Susipraskim, kù mes ēsam, — Visi susiszaukkim,
Nelaimingus savo brolius — Isz prapulties traukkim;
Ir, suspaudę visi delnas, — Eikim keleis Czeku,
O datirsim, ko mes norim, — Negailėkim spėku!
Tūmet tapsim mes naudingais — Szanareis žmogijos,
O dėl žuties mus Lietuvos — Tai tad nėks nebijos,
Sztai daugumas susiprato — Lietuvos vaikeliu —
Sunku eit jiems tarp erszkėcziu — Siaurūju takeliu.
Brolei mieli, ko mes snaudžiam?! — Eikim pėdoms juju,
Vardan senos gentės savo, — Broliu skęstancziuju!
Laiks Lietuviams iszsiluksztint — Isz lukszto aklybės,
Laiks pavyti kitas gentes, — Eit takais szviesybės,
Mokslas, szviesa ir liūsybė, — Be jo nėra nėko;
Plėskim mokslą tarp Lietuviu, — Nesgailėkim vėko! . . .

*) Gale 1884 m. Czekai szventė penkesdeszimtmetinę džiaugsmo szventę tėvyniszkos dainos „Kde domov muj!“ Žodžius paraszė tėvas Czeku dramaturgu — Til'ius; ji yra isztraukta isz jūkžaislio (kumėdijos) ano rasztininko — Fidlovankos, kuri pirmą kartą nù akyveizdžiu tapė regėta Pragos tautiszkaime teatre 21/9 grūdžio m. 1834. — Til'iusi paraszius augszciaus minėtaję jūkžaislę, kapelmistris Czeku operos Szkraup'as sutaisė gaidą dainos „Kde domov muj!“ — Kam, girdint Czekijos vaikus dainūjant tą dainą, szirdis nesusopo?! Tik vien Lietuvoje galima rasti daug tokiu, kurie girdėdami tokį jautrų garbinimą ir verianczią szirdį gaidą, nusziszypsos, nės paklydę nesupranta, kas jie ēsą ir kur gyveną; ak, gailus sutvėrimai gamtos! . . . Gailus, gailus tokie Lietuvei! Ar pagirs jūs geras Vokietis, Rusas ar Lenkas?!

K. Vanagėlis.

Saugoties reik*).

Rods randam žmones įvairius**),
Keliu ir reik bijoties.
Kol viens, kurs yr, dar Saugos***) bus,
Mums Saugu reik saugoties.

Viens czystas ein ant ulyczios,
Nor bėdną aklą vesti:
Kits ben, jei ans nesisaugos,
Purvus ant jo nor mesti.

Viens mirdams dusauj isz bėdos,
Kas dūs jam szventą czesnį?
Kits laiko rovimą kalbos
Per darbą daug svarbesnį.

Viens tėviszkę norėtu szelpt;
Pagirtą lietuvystę;
Laižydams kojas *kitas* gelbt
Pragertą tėvonystę.

Rods randam žmones įvairius,
Keliu ir reik bijoties.
Kol viens, kurs yr, dar Saugos bus,
Mums Saugu reik saugoties.

D-ras G. J. J. S. isz Gr.

Lietuvos vargas.

Miskas užia, girė gaudžia,
Vėjas medžiu szakas laužo,
Nuliudimas manę spaudžia,
Kaip apcugais szirdį gniaužo.
Liudnas balsas žalios girės
Kaipo kardas perver szirdį:
Stovi visas kaip pastyrės,
Rodos, szneką miszko girdi.

*) Ant vieno Lietuvininku išgamiu ir savo tautos durno prieszininko. — **) Įvairus, varius lot. — ***) Saugos, kiemas Zemaicziau parubežyje.

Szneka pilna atminimu
Apie buvusias gadynes,
Kas nejauczia nuliudimo?
Kas neverkia jas atmines?
Nelaiminga ta Lietuva,
Sav prieglaudos ji negauna,
Su sentėveis jau pražuvo
Jos garsybė, garbė slauna.
Dieve didis, Dieve brangus!
Kūmi mes priesz tavę kalti?
Ko dėl tamsus ant mus' dangus?
Ko dėl puczia vėjai szalti?
Mes paklydę per silpnybę,
Bet mes vienok vaikai tavo;
Gink mus visur, dūk vienybę,
Turėk mus po sparnu savo!

Zvalionis.

Jonas Ernestas Smoler'is.

Paraszė V. B.

(Pradžia 6. numeryje.)

Smoler'is pradžioje 1840 metu pabaigęs teologijos mokslą norėjo tapti kunigu, bet pirm ne kad tas jo noras galėjo išsispildyti jis įieszkojo kokios norint vietos mokįtojaus, bet tokios vietos negalėjo gauti Lužicziūse. Bet vienas netikėtinas atsitikimas pastumė jį ant visiszkaite kitokio kelio. Naujas Prusu karalius Priczkus Vilius IV. metų 1840 pribuvo į Vroclavą (Bresliavą) dėl iszklausymo apžadu to viso kraszto. Baronas Stillfried'as (paskiaus grovas Alkantara), kurs buvo drauge su karaliumi, ceremonijos virszininku, ir kurs taip pat žinojo, jog Smoler'is moka cekiszkaite, pamislyjo dūti sziam paskutiniam dėl iszvertimo į vokiszkaite kalbą senu cekiszku popėriu, kuriūs br. Stillfried'as, kaipo įpėdininkas szaunios cekiszkos giminės Stoimiru, turėjo pas savę surinkęs. Stillfried'as tame reikale kalbėdamas su Smoler'iu paklausė jo, kaip ilgai jis mislyja atsilikti Vroclave. Kada-gi Smoler'is anam atsakė, jog mislyja tapti mokįtoju, tada baronas pruntavojo, jog geriaus butu atsilikti Vroclave ir stengtiesi palikti propesoriumi slovėniszku

liežuviu, kuriu katedra turėjo būti įkurta prie vrocлавinio universiteto. Bet Smoler'is neturėjo pinigų ir ilgiaus nebegalėjo gyventi Vroclave; tam reikale baronas prispyrė jį padūti karaliui praszyką apie stipendiją. Ant praszyimo greitai tapė apturėtas atsakymas: karalius iš savo pinigų Smoler'iui paskyrė stipendiją ant treju metu, reikalaudamas nū jo tiktai sziu dvieju daigtu — pirma, idant kasmet danesztu apie savo moksliszkus darbus ir laike vokaciju, jegut galima, pasižintu su Slovėnu žemėmis, o antra, idant apsižadėtu buti propesoriumi slovėniszku liežuviu viename iš prusiszku universitetu, jegut to dėl karaliaus prireiktu. Smoler'is su linksnia szirdžia priėmė karaliszką dovaną, stundzei pasigriebė už darbo ir buvo stropiausiu studentu žinomo liežuvininko Czelakovskio, kurs Prusu vyresnybės buvo paszauktas dėl užėmimo naujaiįkurtos katedros slovėniszku kalbu prie vrocлавinio universiteto. Antrą sykį likęs studentu metūse 1840 Smoler'is Budiszine iszdavė „Sznekas serb-vokiszkas“ ir „Trumpą serb-vokiszką žodyną“, o taip pat podraugei su savo vientaucziu Varko iszvertė į serbiszką liežuvį „Ohlas pėsni českych“ Czelakovskio ir „Kraledworski rukopis“, kurie daigtai paskiaus buvo iszspausti Pragoje. Toliaus, tame pacziame laike jis norėjo aplankyti krasztus, Slovėnu apgyventus, bet durys ten pagal jo paties žodžius „buvo lentomis užmusztos“ ir jam teko tiktai drauge su Czelakovskiu aplankyti Czeku krasztą metūse 1842.

Kaip pirmiaus pas Purkynį, taip dabar pas Czelakovskį Smoler'is turėjo proga susieiti su mokįtais Slovėnu vyrais. Ten jis pasižino su szauneis Gudijos mokįtais vyrais: Sreznievskiu ir Bodianskiu, su czekeiszku pilologu Ambrožiu ir su garsiu astronomu Boguslavskiu. Susiėjimas su vyrais tokio didžio mokslo ir tokios karsztos malonės dėl slovėniszku reikalu dar labiaus kildino dvasę kaip Smoler'io taip ir jo draugu dėl pakėlimo serbiszkos tautos. Tūmi-gi tarpu Budiszino jaunimas sujudintas vrocлавiniu tėvynininku, o taip pat eiliu slovakiszkų giesmininku Szturo ir Koliaro stengėsi iš visu gyslu pakelti serbiszką tautą iš dvasiszkos nūpulties. Tokį tai mērį turėdamas pradžioje 1842 metų Petras Jordanas pradėjo Budiszine iszdūti kasnedėlinę gazetą, po vardu „Jutrniczka“ (Auszra), bet penktame mėnesyje turėjo pasiliauti su iszdavimu dėl per daug mažo skaitliaus skaitytoju. Pasirodė tada, jog pasigavimas raszybos vidutinės tarpo sena serbiszka raszyba ir czekeiszka apsunkindavo žmonėms

gazētos skaityma. Negalēdamas ziūrēti ant nūpulties vienvienutinēs serbiszkos gazētos Smoler'is pasiskubino atvažiūti in Lužiczius dēl atradimo rēdytojo, kurs nereikalautu pamokējimo už savo darbā. Szaunus Serbu giesmininkas Zeiler'is, kurs tada buvo klebonu Lazu sodziuje, ir tēvas Karolius Smoler'is, mokiotojis ten pat, szirdingai sutikę mēri Jono Smoler'io, ēmēsi už darbo. Lazu sodzius atstogus nū Budiszino 3¹/₂ mylēs, tapē židiniu rēdytuvēs gazētos „Tydženskie nowiny“, iszdūdamos Budiszine kas nedēļę po pusę arkuszo. Zeiler'is raszē eiles ir pasakas, žmonēms pritinkanczias, Smoler'is, tēvas, raszē apie žemēs iszdirbimą ir ukiszķą gaspadorystę; bet dvasē rēdytuvēs buvo Jonas Smoler'is, kurs, gerai prisižiūrējēs darbams czekiszķu tēvynininku apie pakēlimā apszvaistos Czeku tautos, mokējo dūti gazētai atsakancziā tekme. „Tydženskie nowiny“ (nedēlinēs naujienos) iszdūdamos taip, jog galējo buti suprstos per visus ukininkus, surado tiek skaitytoju, jog ju iszdavimas galējo užsimokēti, ir nors cenzura nedaleizdavo ten talpinti nei joku polytikiszķu žiniu, vienok tas neperiszķadydavo keravoti misļi savo vientaueziu ir pamažēliu jūs vesti tolyn keliu atgimimo. Ilgai netrukus rēdytuvē gazētos tapē vadu ir pranaszu tautos: vis, kas ten buvo pasakyta, buvo laikoma už nepakreiptā teisybę.

Budamas linksmu isz pasivedimo pirmutinēs serbiszkos gazētos Smoler'is dabar mislyjo apie tą, kaip įkurti tokį užvedimą, kurs visūmet galētu buti sargu serbiszķu tautiniu reikalu. Pasižinimas su Purkyniu ir Czepakovskiū, o taip pat jo važinėjimas po Czeku žemę davē jam misļi įkurti Lužicziūse draugystę maž-daug tokiā pat, kaip „Matica Czeska“ (Czeku motyna). Atsižiūrēdamas ant įstatu „Czeku motynos“ Smoler'is Vroclave paraszē užmanymā Serbu draugystēs ir metūse 1843 pribuvēs į Budiszinā ragino susirinkusius patrijotus tūjaus įkurti „Draugystę Serbū motynos“. Užmanymas Smoler'io buvo priimtas su didžiausia linksmybe, bei pirmiaus ne kad draugystē buvo ikurta, reikējo pasistoroti, idant vyriausybē nežiūrētu ant to kreivomis akimis. Kas galējo apie tą praszyti vyriausybē? Jonas Smoler'is, kaipo Prusu padonas, o taip pat kaipo dar studentas, negalējo apie tai padūti praszyimo, Lužicziūse-gi taip pat nebuvo nei vienos žmogystēs, kuri butu galėjusi iszvesti pamintā reikalā iki galo. Reikalā reikējo atidēti, bet viltis Smoler'io neapleidē. Pabaigēs metūse 1844 mokslā Smoler'is dar visus metus subuvo Vroclave — tame

laikė jis rinko į vieną kruvą išsiskyrusius Serbus ir neapleidė nėko, kas buvo dėl tautos naudinga. Taip, pasiturint jo parodos, metūse 1845 buvo išdūtas pirmutinis Serbu kalendorius „Protyka“ ir Budiszine atsibuvo pirmutinis serbischas koncertas. Vargonmistras surinko giedotojus ir muziką rėdė, duszia-gi viso susirinkimo buvo Smoler'is. Skaitydami kalendorių prasti žmonės pamatė įpatybes savo prigimtosios kalbos, koncertas-gi parodė, jog ju kalba ir dėl giesmiu yra sugadni. Smoler'is gerai suprato, jog Serbus reikia iš lengvo mokėti, kaipo moko vaikus vaikszzioti ko tik jiems lopszį atlikus. Metūse 1846 persikėlęs į Lipską (Leipciķį) ir tapęs rėdytoju laikraszczio išdūdamo Jordano po vardu: „Jahrbücher für slavische literatur, kunst und wissenschaften“ jis taip pat vien tiktai mislyjo apie įkurimą užmanytos Serbu draugystės. Darbas be atilsio, stigimas pinigų, badas — vis tas suardė sveikatą Smoler'io — jis sunkei susirgo ant krutinės, ir kada buvo arti smerties, vagys išzvogė ne tik visus jo daigtus, bet ir aukso medaliją, kurią jis buvo apturėjęs nū karaliaus už išdavimą serbischku giesmiu. Vienok laikė tos ligos Smoler'iui pasisekė išspraszyti rektorių universitėto apie daleidimą ir patvirtinimą „Slovėnu draugystės“, į kurią galėjo prigulėti studentai Serbai, Lenkai, Czekai ir kiti.

Tūmi-gi tarpu mislis per Smoler'į paleista kasdien tolyn apie įkurimą Serbu draugystės augtinai augo tarp Serbu, ir ant galo įpėdininkas burgmistro mėsto Budiszino, d-ras Adolpas Klin'as, nuvažiavo į Drezną ir ten pas Saksonu vyresnybę išpraszė daleidimą įkurti „Draugystę Serbu motynos“ dėl išdavimo naudingų tautiszku ir moksliszku knįgu, o taip pat ir dėl išdavimo laikraszczio žmonių apszvietimui, dėl skelbimo ir isztaisymo tėviszkos kalbos. Diena užtvirtinimo draugystės, 26 spalio 1847 m., buvo diena neiszpasakytos linksmybės. Smoler'is savę visiszškai paskyrė reikalams Motynos: jis raszė dėl žmonių apgarsinimus tame dalyke, kvietė sąnarius draugystės ant pirmo sąnariu susirinkimo 7. dienoje kovo mėnesio, visus traukė kūpan ir ragino pasidarbauti dėl naudos serbischkos tautos.

Diena, kurioje atsibuvo pirmutinis susirinkimas sąnariu draugystės, tapė tautine szvente. Visa tauta iki paskutiniū vargszu pamatė savo akimis, jog daigtai per Smoler'į ir jo draugus pažadėti, gražiausei išszpildė. Visi suprato, jog nū to laiko prasideda naujas dėl Serbu laikas, laikas ju atgimimo; Smoler'is ir jo draugai apturėjo virszų!

Perdētiniu draugystēs buvo iszrinktas Adolpas Klin'as, Smoler'is-gi tapē rēdytoju.

Budamas rēdytoju draugystēs, Smoler'is taip pat neatsisakē ir nū rēdytojystēs Lipske prie „Slavische jahrbücher“, ir taip buvo iki kilimo prancuziszko maiszto spaliu mėnesyje m. 1848. Maisztas jau turėjo kilti ir Lipske, bet buvo suturētas ir nutildytas protingu pasielgimu Saksonu vyresnybēs. Kitaip buvo Berlyne — ten kilo maisztas kovo mėnesyje 1848 m.; sujudintas Vokiecziu jaunimas nutarē vaziuoti į Berlyną. Smoler'is pats prie to buvo prisidējęs. Kelionėje jis pamatē savo paklydimą, norėjo sugrižti, bet trukis greitai dumēsi, o ant stovykliu pamatē daugybę kareviu iszsiunstu isz Berlyno per karalių, kurie sakē, jog jau yra po maiszto.

Smoler'is neilgai Berlyne užtrukęs sugrižo į savo tykų Lipską ir mislyjo, koku tai budu isz sumiszimo tarp Vokiecziu jis galētu isztraukti naudą dėl savo tautos. Jis gerai gyveno su nekuriūmi Robertu Bliumu, kurs dabar kaipo Lipsko pasiuntinys buvo iszvažiavęs in Frankfurtą ant sueimēs. Smoler'is tada raszo pas jį gromatą, praszydamas iszsistoroti daleidimą sueimēs pasigauti Serbams savosios kalbos bažnyczioje, iszkaloje ir sudūse. Smoler'io noras iszsipildē: sueimē per Bliumo storonę nutarē, jog Slovėnai, lygei kaip Valakai ir kitos giminės prie Vokietijos prigulinczios, tur tiesą pasigauti savo kalba bažnyczios, sudo ir raszliavos reikalūse. Teisybē, jog tas nutarimas frankfurtinės sueimēs ant nēku nuėjo, bet apie tą laiką atsitropyjo kitas atsitikimas, Smoler'io mėriui pritinkas.

Toku atsitikimu buvo atēmimas per vyresnybę nekuriu privilegiju, per ką nū budiszininēs vokiszkos gazētos buvo atimta tiesa, pirmiaus jai vienai prigulinti, patalpinimo polytikiszku žiniu. Dasižinojēs apie tai Smoler'is tūjaus po velyku 1848 metu persikėlē isz Lipsko į Budisziną, paėmē nū Zeiler'io rēdytuvę gazētos „Tydženskie nowiny“, turinczios tada 375 skaitytojus, padidino gazētą isz pusēs arkuszo iki viso arkuszo ir ant pirmo laiko iszleidē 1000 eksemplioriu. Jo draugas Imiszas keliavo nū sodžiaus iki sodžiui, visiems gazētą rodydamas ir iszreikszdamas naudą isz gazētos skaitymo. Žmonēs su pasimėgimu skaitē polytikiszkus spėkavimus; skaitlius gazētos skaitytoju pasididino iki 872 ir ne vienas Serbas, kurs pirmiaus vokiszką budiszininę gazētą buvo iszsiraszęs, dabar galėjo apsieiti su gazēta savo kalboje raszyta. Tūse-gi pacziuse

metūse Smoler'is įkurė draugystę „Biesiada“, kame Serbai pa-
baigę dienos darbus galėdavo susieiti dėl pasiszněkėjimo, o taip
pat dėl pasiklausymo dainuszku ir prisižiurėjimo teatrui — kas
vis atsibudavo prigimtoje kalboje. Tai buvo vienu įstatymu
daugiaus dėl paturėjimo tautiszkos, prigimtos kalbos. Pirm-
sėdžiu „Biesiady“ Smoler'is iszbuvo dvideszimts penkerius metus.

Savo organą turėdamas Smoler'is mislyja apie tai, koku
budu iszsiskyrusias Serbu mislis pakėravoti į vieną didelį mērį,
tautos atgimimą. „Kaip Vokieczei apie Vokietiją mislyja, taip
mes Serbai apie Serbiją turime atminti“. Taip besielgiant
Serbai pajuto savo tautinę garbę ir suprato, kad ir jie gal rei-
kalauti dėl savęs tiesu.

Vis tai dėjosi tame laike, kada maisztas, iszsiplatinęs po
visą Vokietiją, ir Saksoniją drauge su savimi patraukė. Saksonu
dėmokrotai, atsižiurėdami ant savo broliu kitūse Vokietijos
kampūse, taip pat pasisziauszė priesz karaliaus rėdą ir norėjo
drauge su savimi ir žmones pritraukti. Didesnė sueimės dalis
atsistojó priesz karalių ir jo ministerius (dumczius), žmonės taip
pat reikalavo visoku atmainu. Visi karalystės žmonės buvo
paszaukti daneszti sueimei, ko jie reikalauja ir koku atmainu
įvedimo jie norėtu. Serbu padėjimas tapo svarbus: reikėjo ką
norint nutarti ir pagal tai dirbti — bet ką? Ant pirmutinio
pažvilgio iszsirodė, buk tai iszpūla prisidėti prie sueimės, idant
neėiti prieszais priesz Vokieczius, kurie buvo gaspadoreis tapę.
Antra-gi atsukus, reikėjo ir karaliaus turėtiesi, labiausei atsi-
menant ant jo gero su Serbais apsiėjimo. Vieni mislyjo taip,
kiti anaip — nū Smoler'io užgulėjo vesti savo tautą tūmi, arba
anūmi keliu. Smoler'is-gi mislydamas, jog Serbu giminė nėko
gero negaus nū vokiszkos dėmokracijos, ir jog negražei butu
buvę apleisti karalių tokioje sunkioje valandoje — Smoler'is
tada davė rodą saviemsiems iszleisti Serbu deputaciją pas ka-
ralių į Drezdeną, kuri deputacija turėtu karalių meilei pasvei-
kinti ir apsakyti jam apie Serbu reikalus. Pagal Smoler'io
rodą Serbu deputacija sudėta isz 15 žmogyszcziu nuvažiavo į
Pilnicą, ir ten karalių pasveikinusi pasisakė, jog ji, kaip ir
Serbai, norinti tikra karaliui pasilikti. Didei visi turėjo nusi-
dyvyti, jog tie tiktai, ant kuriu karalius mažiausei tegalėjo
rokūti, pasiliko jam tikri. Su didžiu tada szirdingumu ir link-
smybe karalius priėmė deputaciją ir prižadėjo atlikti ju pra-
szymą, kurs norėjo „idant Serbu kalbai ant serbiszkos žemės

butu dūtos tokios pat tiesos, kaip ir Vokiecziu kalbai ant vokiskos žemės, o tai: iszkaloje, bažnyczioje, priesz vyresnybę ir priesz sudažą“, o taip pat „idant gimnazijoje ir seminarijoje, Budiszine, Serbu kalba kaipo mokslas butu įvesta“. Ant praszymo buvo atleistas atsakymas, kuriame buvo prižadėta iszklausyti Serbu praszymą. Tegul paskiausiejie atsitikimai nedaleidė tūjaus to viso iszpildyti, bet Smoler'is saviemsiems dūdavo rodą atsilikti tikrais dėl karaliaus ir nei joku budu prie maiszto neprisidėti. Tokiu tai budu, kada maisztininkai kraujais apipylė Drezdeno ulyczias, albertinis pėstininku pulkas isz vienu Serbu sudėtas stovėjo prie karaliausį ir jūmi prisidengęs zsis laimingai Drezdeną apleidė.

Ant galo pagalios karalius apturėjo virszų; polytika Serbu gera buvo.

Metūse 1850 karalius Priczkus Augustas įpėdininką Saksonu sosto, kunįgaikszti Albertą, iszsiuntė į Budisziną. Visi mislyjo, jog kunįgaiksztis yra iszsiunstas į Budisziną tiktai dėl to, idant prie savo pulko atliktu reikmenę majoro, ir daugiaus nėko. Tūmi-gi tarpu Smoler'is buvo paszauktas į Drezdeną, kur jam buvo pasakyta, kad karalius atsimindamas ant to, kaip metūse 1849 Serbu kareivei jam tikrai tarnavo, dabar nori Serbams parodyti savo meilę, dėl to tai kunįgaiksztis Albertas Budiszine tur pratitiesi pri Serbu kalbos, o Smoler'is tur buti jo mokįtoju. Pusantru metu buvo gana kunįgaikszcziiui dėl iszsimokinimo serbiskai kalbėti. Smoler'is ne tik kad iszmokė kunįgaikszti serbiskos kalbos, bet dar supazindino jį ir su gyvenimu prastu žmoniu. Kunįgaikszcziiui Serbai didei patiko; tie-gi vėl su didžiausiu szirdingumu sveikindavo sávo ateinantį karalių, kurs kalbėjo su jais ju prigimtoje kalboje. Prasti žmonės negalėjo suprasti, koku tai budu stojosi, jog isz burnos karaliaus jie girdi kalbą, apie kurią pirmiaus Vokieczei sakydavo, jog tai muziku kalba, kurią kū greicziausei reikia pasimesti. „Ne, sakė Serbai, jegut musu kalbą sutiko ta garbė, jog joje karalius kalba, tai jau ir karaliaus tarnai tur jai prigulinczią garbę atidūti“. Tokiu tai budu kartas nū karto augo didyn Serbu viltis atgimimo.

Kunįgaikszcziiui Albertui in Drezdeną sugrižus, paėjo garsas apie tą, jog jis įžengė į stoną moterystės su kunįgaiksztyte isz namu Vazu. Serbai padėjo neapleisti to atsitikimo ir parodyti kunįgaikszcziiui savo meilę. Iszrinkta deputacija draug su

Smoler'iu nukako į Drezdena. Čze Smoler'is pasveikino jaunikį kunįgaikszti serbiszkoje kalboje, kurs taip pat serbiszškai atsakė, o jaunoji parodė, kad ir ji taip pat supranta serbiszškai. Paškiaus dar keliatas serbiszku deputacijų važinėjo į Drezdeną dėl pasveikinimo karaliszkos giminės svarbiausiūse atsitikimūse: Smoler'io tai darbas buvo sutaisyti kožną tokią deputaciją, nors jis pats ne visūmet del silpnumo sveikatos galėjo drauge važiūti. (Toliaus bus.)

Trusas apie bites.

(Pabaiga; pradžia 4. ir 5. num.)

Apsipažinę sziek-tiek su gyvenimu biczių, pažiūrėkime, kaip reikia elgtiesi, ka daryti, idant nesziოდamas bitininko vardą galėtum turėti ir naudą. Trusas apie bites ne didelis, tai ne lauko darbas; bitininkas daugiaus dirba protu, ne kaip rankomis; bitės pacziuos rupinasi apie savę — bitininkas tik padeda joms: palengvina ju gyvenima, sergsti nū nelaimiu.

Pavasario trusas. Pavasari bitininkas, taip sakant, palydi savo biteles į lauką jis atidaro landeles, idant jos galētu, kada norės, lėkti laukan, o pradėjus lakioti, tēmyja, ar smarkios, ar laimingai iszlikusios per žiemą; užstojus jau tikrai gražiam orui, (maž-daug žydint glūsniams) jis tur, atsidaręs avilį, peržiūrėti visą lizdą, ar sausas, ar gana bitėms liko maisto, kokie perai, ar geras bitinas ir t. t. Įsitēmyjės tą viską, o jeigu aviliu daug, pasiženklinęs tiesiog ant kožno avilio, kas katram kenkia, tur, kiek gadėdamas, gelbėti nelaimingūsius. Peržiūrėti reikia kiekvieną avilį, nės kitąsyk gali užspėti ligą, katra, jeigu nēko nedarysi, gal užsikrėsti ir kiti lizdai. Baisiausia liga naikinanti bites, tai puvimas peru. Ji atsiranda, įpacz perszalus perams, ar bitėms ne gerai isz pavasario vaikus maitinus. Apimtos ligos bitės tingei eina į darbą, iszsirodo blogos; isz serganczio avilio atsidūda tarytum klijais; pažiūrėjus į vidu mątyti iszmėtyti ant dugno sudziuvę perai; tarp gyvųjų peru koriūse gali užtēmyti nekuriūs pageltusius — negyvus, kitus jau visai supuvusius, pavirtusius į tamsu smirdint įskystimą. Tolyń szita liga eina biaurn, avilys palengva nyksta, o tū tarpu ir kiti ja užsikreczia. Tiesa, ne per vėlai susigrėbęs, gali iszgydyti apsirgusį lizdą, tik tai labai painus darbas: gana to, kad patį avilį reikia perkelti kū toliausei nū kitu; jeigu-gi nēra kur jį

iszgabenti isz avilyno, tai geriausei isznaikinti visą lizdą, aprukinus bites sēra. Atlikusį avilį reikia iszkusti, iszplauti dailei szarmu, tada tik gali vėl į jį leisti spieczius, nebijodamas, kad apsirgš. Likusius korius ir medų reikia dailei suvalyti, kad neparagautu ju sveikosios bitės. — Neprižiurimi avilei gal nunykti ir nū kandžiu. Kandys isikrausto į korius, padirba sav ten takus ir aptraukia jūs vortinkleis. Apsukrus bitininkas netur daleisti joms darkyti bicziu. —

Ne gana, kad iszgelbėsi bites nū ligu, reikia taip-gi padėti joms sudrutėti, rupintiesi, kad greicziaus perētu vaikus ir paczios nenyktu be reikalo; dėl to turi daboti, kad avilyje butu gana szilta, kad, ne visai dar apistabdzius orui, nelėktu be reikalo į lauką, nės pavasario vėjas ir szaltis labai jas naikina. Už tai gerai isz pavasario szaltomis dienomis uždangstinėti kū nors landeles nū saulės spinduliu. Daug greicziaus atsigriebia bitės, jeigu jas isz pavasario gali maitinti ar atskiestu medumi (atmieszus du stiklu vandens vienu stiklu medaus), ar kiauszineis (suplakus kelis nevirtus kiauszinius į atskiestą medų). Dūda bitėms taip-gi pieną atmieszlą cukriumi — kiauszinei ir pienas padrutina jas beveik taip jau, kaip bicziu dūna. Jeigu ne paranku dūti kožnam aviliui maistą skyriumi į vidų, gali szerti visas bites drauge, pastatęs jį už koku 50 ir daugiau žingsniu nū avilyno. Penimos tokiu būdu bitės ankszciaus iszs iperivaikus, prasimano daugiau szejmynos. Gerai taip-gi padrutinti nuvargusius per žiemą avilius bitėmis isz stipresniuju aviliu; idant pernesztos į naują gyvenimą bitės nesugrižtu, reikia padrutintąjį avilį nuvežti į kitą vietą už koku 2 ar 3 verstu nū avilyno. (Avilius kilnoja ir važinėja vakare jau sutemus.) Bet gali ir szitaip padaryti: silpnąjį avilį perkelti į vietą stipresniojo, o stiprųjį į vietą silpnajo — tada bitės griždamos isz lauko kožną lėks į senąją vietą ir tokiu būdu tūdu spiecziu susimaiszys: smarkusis nusimazins, menkasis pasididins. Kitąsyk visai nepareina skriausti smarkiuju aviliu, nės tarp daugumo atsiranda vienas kitas avilys su netikusiu bitinu ar visai be bitino, trumpiaus sakant, neisztikimas; tada gali nepasigailėti jūs iszdalyti tarp isztikimuju silpnuju: turėsi vienu, dviem avileis mažiaus, už tai visi bus tikri ir dūs daugiau pelno. — Visą szitą „pavasario trusą“, atidedame ant sudrutinimo bicziu, reikia stengtiesi pabaigti iki pusei liepos m., kad nesuvėlinus spietimo.

Vasaros trusas. Vasarą bitininkas tur darbą su spieczeis. Spieczius leidžia tik tie avilėi, kur yra per virszų szejynos ir bitinu perai. Vienas ir tas pats avilyš gal spiesti kelis syk; pirmo spiecziaus (su senūju bitinu) gali laukti iszejnant, jeigu avilyje matyti nesugadinti bitinuku lizdelei. Jeigu iszėjus pirmamiam girdėti avilyje birbimas bitinu, tai žinok, kad eis dar ir antriejie spieczei (dažniausei tai atsitinka 9 dienoms paskiaus). Pirmasis spieczius einš tiktai gražioje dienoje ir tai priesz pietus; antriejie-gi spieczei gal eiti ir po pietu. Pirmasis spieczius tikresnis už antrūsius. — Einant bitėms isz avilio, bitininkas netur nėko daryti, tik žiurėti, kas dedasi, ar iszėjo drauge bitinas ir kur susimes. Jeigu pirmasis spieczius iszėjęs tūjaus skiriasi nū avilio ir pradeda mestiesi, žinok, kad bitinas iszėjo drauge; jeigu-gi mėtosi į szalis, tai gali numanyti, kad jis nesuranda bitino: mat kitas senis bitinas ne labai palekia ir iszlėkęs isz avilio tūjaus krinta ant žemės (to dėl labai gerai priesz pradēsant bitėms spiesti grynai nupiauti aplink avilius žolę). Jį reikia tūjaus sujieszkoti, jeigu galima, ir patupdinti ten, kur labiaus lakioja spieczius — tame daigte jos ir susimes. Antriejie spieczei dažnai ilgai nesusimeta už tai, kad su jais iszejna kartais keli bitinukai susyk: mat bitės nežino paskui katra sekti, ir kaip kada susimeta dvejose vietose. Jegu toks spieczius gana didelis, jį gali taip skyriumi ir susemti. — Pirmasis spieczius greitai apsirimsta savo naujame gyvenime, už tai antriejie dažnai ilgai nenutiła, įpacz atsiradus avilyje dviem bitinukam ar daugiaus. Tokį avilį gerai palikti ant nakties atvirą: nū vėsumo bitės pradēs spaustiesi į kruvą ir užmusz atliekamus bitinus. — Naujai susemtus spieczius gerai padrutinti, įdėjus jiems peru isz seniū aviliu. Isz tu peru jos iszsiperės sav ir bitiną, jeigu kaip nors spiedamos jo neteko. Pasibaigus spietimui, bitės pradeda jau eiti į darbą isz tikruju, nės besitraukiant spietimui mažai ką padaro. Už tai kū anksčiaus bitės atspieczia, tū geriaus dėl bitininko; laimingai susēmęs spieczius, jis ne ką veikia iki pacziam rudeniui.

Rudens trusas. Rudenį bitininkas atsilygina su bitėmis už visą savo trusą, pasidalindamas medumi su aprupintais jo vabalėleis. Bet ir kopinėdamas jis tur taip-gi buti apsukrus ir iszmintingas, kaip visada — tur žinoti, kaip imti medų ir kiek: 1) jis netur palikti per mažai medaus ant maisto, kad bitėms upeareitu kęsti badą; 2) netur darkyti be reikalo tuszczia

koriu, nės tūmi jis tik pramanytu bitėms nereikalingą darbą. Geriausei kopinėti medų, kada numanai, kad jau išsiperėjo jaunoji veislė, nės tada bitės susikrauja sav į vieną galą avilio (galvą) tiek medaus, kiek joms reikia, idant izmistu iki kitai vasarai; geras avilyš pasilieka sav ant maisto į 30 svaru medaus, skaitant su koreis; kas virsziaus, bitininkas gal be baimės izssiimti. — Vėlai rudenį, jau negaudamos laimo laukūse, bitės dažnai ima vogti medų vienos nū kitu. (Ta patį gali atsitikti ir pavasarį.) Vogimas nū kaimynku prasideda izz palengvo, tolyn eina biauryn ir, jeigu nėko nedarysi, gali netekti ir bicziu. Vagilkas lengva pažinti: suka jos aplink apvagiama avilį, ilgai nesurazdamos prō kur įeiti, taikstydamosi įlįsti per plyszelius ir taip bastosi iki pacziai tamsai. Apginti avilį nū vagilku gali sumažindamas kaip nors jo landeles — tada vagilkoms nebus taip lengva įsikraustyti. Daro ir kitaip: perstato nesutinkanczius avilius vieną į vietą kito, o jei ne, tai pramano vagilkoms kokį nors darbą. Gali pertraukti vogimą ir kitokiu budu, reikia tik umai susiprasti; o geriaus izz sykio ne dūti bitėms izzsipaikinti; to dėl nereikia atidarinėti aviliu, įpacz sziltame vidurdienyje, jau pasibaigus laimui laukūse; trusiant aplink avilius, ne drapstyti medaus; nuvarvėjus netyczia, tūjaus uzberti žemėmis; dūdant maistą statyti jį pavakaryje už koku 50 žingsniu nū aviliu; rudenį pabaigus bitėms lauko darbą, taip-gi pavasarį, dar nelekiant į laukus, ne laikyti atliekamu landeliu į avilį.

Žiemos trusas. Sunkiausei dėl bitininko izzlaikyti bites per žiemą, nės nū to prigul visas ju darbsztumas per vasarą. Pirmiausei reikia daboti, kad bitėms žiemą nebutu per szalta ir kad jos turētu gana oro. Nū szalczio jos tiesiog izzmirszta. (Laikyti bites sziltai gerai ir dėl to, kad szilumoje jos mažiaus suėda medaus.) Dažniausei gelbi bites nū szalczio, perneszdamas ant žiemos avilius į tamsią, sausą trobą, kur nėkas nesibaldytu. Paliekant avilius ant oro, gerai jūs apriszti sziaudais ar szieniu, nereikalingus plyszius ir skylutes užkamszyti pakulomis, palikus tiktai siauras skylutes orui įeiti. — Korei su medumi, palikti ant maisto, tur buti sukrauti galvoje avilio t. y. tame gale, kur tupi bitės, idant jos turētu maistą arti savęs; nės žiemą joms labai sunku kilnotiesi izz vietas į vietą. — Avilyje netur buti nė per liūsa, nė per ankszta. Jeigu avilyš ruimingas, o spieczius mažas, tai gali įdėti į jį szieno, tik reikia

daboti, kad liktu gana liūso ruimo apie tą daigtą, kur jos tupi. — Gerai aprupinti avilei žiemą tupi tilei: pridėjęs ausi prie landelės, girdėsi tik labai tily oszimą; pabaldžius į avilį, bitės tūjaus atsilieps ir vėl nutils. Jeigu-gi avilyls garsei birbia, žinok, kad jam per troszku — tada reikia gerai atkamsztyti landeles. Už tatau žiemą gerai kada ne kada atlankyti avilius, prisiklausyti, kas dedasi viduje. —

Viskas.

Pranys Aszakaitis.

Meilės dainelė.*)

(Užraszė Bs., Ožkabaliu kaime, 1868 m.)

Vai tu mano mielas, kur tu pasidėjei,
Kur tie tavo žodžei, ką tu man kalbėjei?
Nuėjai nū manęs n'ant vienos adynos —
Akys mano verkia dėl tavęs, vaikinai.
Kas tai dar per czėsai, kas tai per gadynė,
Kad žmoniū liežuvei meilę pagadina!
Gyvenant ant svėto man be tavęs sunku,
Numircziau nors szendien — bet ant tavo ranku.
Einu į laukelį — nėkas man ne miela,
Ir asz kaip avelė klaidinėju viena.
Užecziau ant kalno, toli pamatycziau,
O savo mielausia pas savę vadycziau;
O asz bevelycziau augsztus kalnus kasti,
Ne kaip savo mielą mylėjus pamesti;
Kad ir kalnus kascziau, kasus' pas'ilsėcziau,
Kad tik savo mielą po akiu turėcziau.
Vai kas man isz turtu, kas isz bagotyszciu,
Turtingesnė bucziau, kad tavę turėcziau,
Kad szę dieną mircziau, tavęs neužmirszcziau;
Nors kalne gulėcziau, bet tavę mylėcziau!
Žąseliu pulkelis Dunojeliu plaukia —
O tavo mieliausia aszarėles braukia.
Po tavo nū manęs atsitolinimo,
Kad asz ne su tavim, liudnums manę ima.

*) Dalį szitos didei dailios dainos patalpino pirmiausei L. Jucevyczius savo knygutėje „Wspomnienie Żmudzi. Wilno 1842“.

Be tavęs, jaunasai, ilgus czėsas matos,
Kiekviena adyna man rodosi metas.
Kad į žalią pievą einu grėbti szieno,
Daug matau jaunuju, nėra tavęs vieno,
Vai kur tos adynos, kur tos brangios dienos,
Kaip rutu darželyj tu su manim vienas
Buvai rutu skinti; asz vainiką pyniau,
Ant galvelės dėjau, lelijoms dabinau.
Kad augsztam svirnelyj abudu sėdėjov,
Ir meileis žodeleis tarp savęs kalbėjov,
Tarei, jog „man yra daug mergu ant svėto,
Bet szirdyje mano tav yr vienai vieta.“
Jei tie tavo žodžei visi tikri buvo,
Sugrįžk tu pas manę, tegul jie nežuva.
Sugrįžk pas tą, kuri neperstos mylėti,
Neperstos, kol gyva, szirdyje turėti.

Lietuviszkujų kuningaikszczių vardai.

Raminte nusiraminau perskaitęs garbingo Vokieczio rasztą, sziu metu Auszroje įtelpta ant 112 lapo. Lygsziolaik tiktai Vokiecziu rasztininkai apskelbė tikriausius lietuviszkos kalbos mokslus. Garbingas vyras Bezenbergeris, stiprus lietuvisztės žinoczius, isztarė, kad Lenkams, geidžiant suprasti lietuviszką kalbą, reikia vokiskzcai iszsimokinti. Ponas Bezenbergeris tiesą pasakė, bet ir asz nebepaklysiu, tarydamas, jog Lenkams užsimanius pažinti lietuvisztę, reikia besimokinant vokiskzcai, mokytiesi ir lietuviszkai . . .

Patys Vokiecziu mokslai dar perdėm neisztyrinėję lietuviszką kalbą, kaip žinoma isz žodžių d-ro. Schliemann'o. „Ginczas dar neėsas pabaigtas apie lietuviszkūsius ir rusiszkūsius kuningaikszczius. Ar-gi jie nebebuvę svetimžemieczei? Tame dalyke tiktai etymologija galinti mus szelpti ir gelbėti“ . . .

Jau atlikome darbą vardui kuningaicszczi Tautvilos; dabartės raginate manę iszreiszktyti vardus kitu kuningaicszczių. Labai man doru klausyti jusu raginimo. Kiek pajėgdami ir galėdami pulkime etymologijopi.

Etymologijai lygsziolaik neiszgelbėjus Lietuvos kuningaicszczius, mes Lietuvei gelbėkime etymologiją, suvisai nublogusią — gelbėkime su padėjimu mokslu viso svėto.

Nublogo etymologija nabagėlė, peikei auginama. Ne gerai daro mokslai skirdami vienas kalbas nū kitu. Kalbu tyrinėjai lygsziolaik sukasi tiktai viduje lankstomuju kalbu nebekliudami skyrimasias ir gretinamasias. Tolaik nevirs tikrai sulyginamas kalbu mokslas ir tikra etymologija, kolaik žinojimo tyrinėjai glėbte neužglėbs isztisą kalbyną. Juk Szleikeris, didžiausias kalbu tyrinėjas, isztarė: „Visos augsztesnės kalbu vermōs kilo isz žemesniuju. Gretinama kalbos verma krito nū skyriamosios, lankstomoji-gi iszsirito isz gretinamosios.“*)

Ketindami iszreiszkėti vardus Lietuvos kunigaikszcziu turime pirma gerai suprasti, ką žymyja pats žodis *kunigaikszczio*. Dar sutinkame mokytus rasztinikus bepasakojant, kunigaiksztis neėšas lietuviszkas vardas, paeinas isz vokiszku kalbu, nū žodziu: *kunig, koning, könig, king*. Tūjaus iszrodysime neteisybę tos pasakos.

Vardas *kunigaiksztis* skiriasi į dvi dali: *kunig + aiksztis*. Dalis *aiksztis* yra vienos pradžios su lankstygaliu *yksztis*, kaip ve: *pernyksztis, szejmynyksztis*. Dalis-gi *kunig* eina isz vieno su žodžeis: *kunigas, kunas* ir *Kaunas*. kiluseis isz liemens *kun*, lygaus liemeniam *kan* ir *kin*. Tie-gi liemenys apsisupę siaudžiumi (mitlaut) *-k-*, lyg medžio liemū esti žieve apsilvilkę. Nusupę drobulę *-k-* randame subalsį *-an-*, kaipo pradžpradij vardu *Kunas, kaunas, kunigas*. Diegas *-an-* besistiebdamas leidžia szakas: *-in-, -un-*. Jam lygus esti diegas *-am-* su szakomis *-im-, -um-*. Tie subalsei žymyja saugumą, sargumą, dengimą, apgynimą, meilę. Jie gali grynais likti, arba apsisupti bile koku siaudžiumi. Ir taip: lotyniszikai turime *amo, amare*, sanskritiszikai *kama*. Apsupdami dugnineis siaudžeis *g, k*, įgisime liemenius *gan, gam, gin, gim* ir t. t., *kan, kam, kin, kim* ir t. t. Szitame zare arba rėde randami žodžei: *ginu, gunia, kunas, kaunas, kunigas, kumas, kaimas, kiemas*.

Dugninei *g, k* virsta siaudžiūsna *d, t*. Pagal tai kilsta liemenys: *-dan-, -dam-, -tan-, -tam-* ir t. t. Czionai randame pradžiaj vardu: *dama, domos, domus, dominus, dunum*, lietuviszko *tam-sta*, arba *tam-ista*.

*) Alle höheren sprachformen sind aus einfacheren hervorgegangen, die zusammenfügende sprachform aus der isolierenden, die flectierende aus der zusammenfügenden.“ Compendium der vergl. gr. 4. aufl. 1876, p. 4.

Szleikeris pasakoja, kad Lietuvei savo žodyje *numas*, *numas* pervertę dugninį siaudį *d* į siaudį *n*, pirmutinės vermos *dama*, *domos*, *domus*. Toksai pervertimas nē kaip negalimas. Siaudis *d* nēkadōs nevirsta į *n*. Visi kalbu tyrinėjai besimilyja dūdami subalsį *dam* per šaknį daigtvardžio *dama*, *domus*. Subalsis *dam* yra tiktai liemū (stamm), kurio pirmutinē verma teesti *gam*, šaknis-gi, pradžia tu liemeniu dungso subalsyje *am*. Lietuvei kitaip suprasdami savo gyvenamas, negu Indijonai ir Graikai, apsiupo pradžvardį *am* siaudžiumi *n*, isz kur kilo *n-am-ai*.

Pradžvardis *am*, *an* apsiuptytas siaudžiumi *p* dūs liemenius: *pam*, *pan* . . . Szitoje kruvoje randami daigtvardžei: *p-iem-ū*, *π-ο-μ-ή-ν*, *p-an*, *p-an-elē*, *p-on-as*.

Pridurti czionai paveikslai rodo aiszkei, jog žodžei: *kunas*, *kaunas*, *kunigas*, *koning*, *könig*, *pan*, *ponas*, *ginu* iszsirito isz vienos versmės, vadinamos *an*. *Kunigas*, *könig*, *ponas* isz pradziu pradziu žymėjo gynėją, apgynėją ir apginamąjį. *Kunigas*, taigi ir *kunigaikštis* yra tikras lietuviszkas žodis. Lietuvei turėdami savo kalboje tokius vardus, kaip *kunas* ir *Kaunas*, nereikalavo jieszkoti pas Vokiecius *kunigo* žodžio. Ir Vokiecei neparsineszē isz Lietuvos vardą *könig*. Žodžei *kunigas*, *könig*, *koning* buvo paimti isz szejmyniszko skarbo senu senovėje, kada Lietuvei ir Vokiecei tą paczią szejmyną apliūbdami, nebebuvo atsiskyre vieni nū kitu.

Tas-gi *Kauno* vardas nebēra sziu dienu vardu! . . Apie *Kauną* ir *Kaunēnus* pasakoja Girodotas ir Graiku mytologija. Man numanant, Girodoto *Kaunēnai* buvę Lietuvei. . .

Garbingas Vokietis pripažino, jog vardą *kunigaikszcio* Tautvilos priderinczei iszreiszkēme. Vienok beatsiranda mokiti vyrai, kurie *tautos* žodį laiko per vokiszką, nors lygsziolaik nepasakē, ką-gi žymyjas tasai žodis ir kokia teesti jo etymologija. Pabandykime ir tą anksztį iszgvidenti.

Vardas *tauta* virto isz pirmutinės vermos *kauta*, kuri sprogo isz liemens *kut*, apsiuptyto siaudžiumi *k*. Nuplēszius tą žieve liko grynas stiebas *ut*, lygus stiebam *at*, *it*. Subalsis *at*, laikomas per šaknį (radix), žymyja tėvystę, giminę, narį, sunarį; sulygink: *at-ec*, *ot-ec*, tėvas. Siaudžeis apsiupamas virsta liemeniūsna:

1. *gat*, *git*, *gut*;
dat, *dit*, *dut*.

Czcion prideri vardai: Gytai, Gėtai, Gotai, Gothen.

2. *kat, kit, kut;*

tat, tit, tut.

Toje kruvoje randamas vardas *tauta*.

3. *pat, pit, put,* isz kur kilsta p-at-er, p-it-ar.

4. *mat, mit, mut:* m-at-er, m-utt-er, m-ot-yna.

5. *nat, nit, nut:* n-at-io.

6. *rat, rit, rut;*

lat, lit, lut.

Szitam rėdai priguli: Latvis, lita, leita, lieta, Lietuva, Lietgala.

Isz pridurtu czionai paveikslu regime, jog vardai: tauta, natio, Gothe, Lietuva, Latvis, Liutas, Liutikas, virtę isz versmės *at ir esti* tos paczios žymės.

Nusidavimu knjigose skaitome, jog Traideniui metuse 1287 pragaiszus, Lietuvos vyriausyben kilo *Liutvaras*. Szis vardas yra tas pats, kaip vardai: Latu, Litu, Leitu, Lietu varas, Lietuvos apgynėjas.

Su vardais Latas, Lietas, Liutas, greta eina vardas Liutiku, tikru Lietuviu, kitaip vadinamu Vilkais, Veliotais, arba Valiotais, nū žodžio *valioti*. Czion prideri vardai: Vilkijs, Velynas, Veliūna (Welyn, Wołyn, Wolin) ir Wilkmergė, kitaip vadinama Aukmergė ir Ukmergė, Lenku praminta Wilkomierz. Szaparikas (P. J. Schafarik, *slawische altertümer*) neteisingai laiko Wilkus, Valiotus, arba Liutikus per Slovėnus.

Varde Lietuvaro atrandame žodį *varas*. Jornandis raszo: „Ad litus autem Oceani, ubi tribus faucibus fluenta Vistulae fluminis ebibuntur, *Vidivarii* resident.“

Vidivarii, tai lietuviszki *vydu varai*, vydu gynėjai. Man nūmanant, vydu varai buvę kareivei, *vydu* apigynimui szarvoti. Kas-gi ēsa tie *vydai*? Žvilgterėkime į pravardes: Niarvydas, Buivydas, Žymevydas, Mantvydas. *Vydo* vardas atsako lotyniszkam *vates*. Su *vydu* sulyginami vardai: *veidelis, vaideliotas*. *Vydai* senovėje pas Prusus, Lietuvius ir Latvius turėję kunigu valę, kuriūs saugojo, dabojo *varai*.

Lietuviszkąjį *vydo* vardą atitinkame pravardėje lenkiszko kunigaikszczio *Ziemovit, Semovit*, — Žymevydas, vyras vydas žymes, žinmes. Martynas Gallus, Lenku nusidavimus apraszdamas, sako: „Eique Semovith vocabulum ex praesagio futurorum indiderunt.“

Dras Schliemann'as, kurio rasztus patys Lenkai giria, dasizinos, kad tarp lenkiszku kunjgaikszcziu atsiranda lietuviszki vardai. Juk ir Vyslos vardas yra tikrai lietuviszkas, kaip jau Vokiecziams zinoma isz knjigos d-ro Kentrinskio: *Die Lygier, Posen, 1868*, — lapai 79—81.

Baigiu szj rastą. Kitu sykiu daugiau pasznekėsime. Isz Paryžiaus, priesz Jonines 1885 m.

N. Akelaitis.

Leopoldas Geitler'is †.

3. d. jaunio (sėjios) m. — kaip pranesza „Tyrnovska konstitucija“ — Vindobonėje akis užmerkė vyras, kurio vardas ir darbai prigul isz dalies ir musu literaturai. Ne tik gilus jo mokslas ir trusas ant dirvonu lietuviszkos kalbos, bet ir didė, retai pas kurį kalbu tardytoją randama meilė dėl lietuviszkos kalbos, užgauna ir musu szirdį ir verczia nors aszarėlę iszlieti ant kapo to vyro, kursai — galime drąsei sakyti — buvo tikras prietelius nuvargintos musu tautos ir musu dailios kalbos.

Vardas L. Geitlerio gerai Lietuvoje pažįstamas. 1873 m. jis apkeliavo didį plotą musu žemės, mokindamasi lietuviszškai ir tulas musu kalbos liekanas berankiodamas. Jis apsilankė Tilžėje, Klaipėdoje, Kaune ir Sziauliūse, o Pailiu ir Gruzdziu kaime gyveno net du mėnesiu. Vaisiumi tos kelionės buvo jo rasztas: „Litva i Litvané“, patalpintas czekiszskame laikrasztyje „Osvėta“ (1874 m. n. 7, pag. 477—489, n. 8, p. 568—581). Szitame raszte randame ne menkai akyvu dalyku apie Lietuviu buda, daba ir gyvenima. 1875 m. atspaudinta tapė jo: „Litauische studien. Auswahl aus den ältesten denkmälern, dialektische beispiele, lexicalische und sprachwissenschaftliche beiträge.“ (Prag. Verlag von Theodor Mourek). Tarp kitu, mažesniu apie lietuviszka kalba, rasztu, reikia paminėti: „Bretkuova litavska postila“ (Brėtkuno liet. postilė), patalpinta krovatiszkame Agramo akadēmijos mokslu laikrasztyje: „Rad jugoslavenske akademje znatnosti i umjetnosti“ (1877 m. t. XL). Pasterasis jo apie lietuviszka kalba rasztas, priesz pat jo myrį iszdūtas, yra: „Beiträge zur litauischen dialektologie“ (Wien. 1885. Gerod's sohn).

Isz kitu jo rasztu paminėti galima: „Starobulharská fonologie se stálým zřetelem k jazyku litevskému“ (v Praze 1873). Dėl tardytoju senoviszkos kultūros lietuviszkujų Traku, szios dienos Balkanu pusiausalių apgyvenusiu, augsztos vertybės yra Geitlerio rasztai: „Poetické tradice Thraků i Bulharů“ (v Praze 1878), „Die Juda in den mythen der Balkanvölker“ ir „Die sage von Orpheus - Orfen der Rhodope - Bulgaren“, patalpinti laikrasztyje: „Mitteilungen der anthropologischen gesellschaft in Wien“ (1881. bd. X.).

Pasterą 10 metu amžiaus savo d-ras Geitleris buvo profesoriumi t. v. „slavistikos“ prie universitėto Agrame (Krovatijoje) ir czion szale slovėniszkos jis mokino ir lietuviszką kalbą. 1882 m. mums Agrame apsilankant jis po dvi adyni ant nedėlės mokino lietuviszką gramatiką ir skaitymą su iszguldinėjimais.

Geitleris buvo ne tik pažintojas musu kalbos, bet ir jos mylėtojas. Jis nežvelgė ant tautos musu kaipo veik isznyksenczios ir musu kalbą nelaikė — kaip tuli mokinti Vokieczei — per negyvą, arba jau mirsztancią, bet visados linkėjo Lietuviams atsigaivinti ir pakilti dvasiszkai, o iszsinėrus isz vokiszko ir lenkiszko kailio imtiesi darban tautiszkoje dvasėje. Apraszyme savo kelionės Lietuvoje jis minavoja tankei vargus Lietuviu tautos, neturinczios savo patrijotiszkos inteligencijos ir geru vadovu; ne vieną kartą jisai iszreiszkia sanjausmus savo dėl tos nelaimės, kuri musu tautą ir kalbą taip smarkei persekinėja, naikina ir žudo . . .

Akyvas yra daigtas, ką Geitleris sako apie gyvenanczius Lietuvoje Lenkus ir apsilenkavusius musu bajorus ir bajorėlius: „Lietuvis nedasiproti, jogei jo tautysta (národnost) su laiku nū lenkystės daugiausei nukentėjo, nors nenaikinama (ač bez násil); suprantamas tai daigtas, jog su jūmi apszviestiesniejie kalba visados tik lenkiszka, jog ir jis pats, kur galima, mokinasi lenkiszka; per tūs liudnus paminklus, kuriūs jo mąstyje paliko rimbas lenkiszku ponu, tulas jausmas, tikėjimas, pripratimas, tamsus vistariszki paminėjimai tempia ir tą ukininką prie lenkiszku dalyku, kurie suvis grynai yra dėl jo svetimi. Dėl tyrai lietuviszkos tautystos nepadarė Lenkai valdžioje budami nekūmet nėko gero Jie neįstengė ką isztaisyti, kaip tik (Lietuvius) aplenkinti, o ir tokia didė buvo ju itekmė, jog jei Lietuvis noringai (?) pasidavė; o vienok-gi

vis kartais ir nū Lietuvio, kurs gerai lenkiskai szneka, iszgirsti dyvinai szaltą atsiliepimą apie Lenku dalykus . . .“ Kitur vėl sako: „iki (Lenkai) turėjo polytikiską valdžią, lenkiszka kalba taip pirmyn žengė, jog Lietuvis nū apsilenkavimo nebutu iszsisukęs . . .“ „O vienok prastas ukininkas, pririsztas prie gimtinio buto praėjusiam laike verguvės (nevalės) po valdžia lenkiskos szlektos, nerado nėkur kitur palinksminojimo, kaip namėje, neiszgirdo nėkur malonaus žodžio, kaip tik pas savo motyną. Kas jam isz to, kas destisi kitur, ne pas ją, kas isz kariu, keliamu dėl kitu naudos, o ant jo sprando? Lietuvis buvo kūna (pastvou) dėl armotu po viksilėmis (prapory) vienos ir kitos valdžios, isz netycziu įvartytas į eiles lenkiszkuju maisztininku. Nepažįstu dainu liudnesniu, graudingesniu, kaip apsireisztkimas iszsiilgimo namon lietuviszko kareivio. O tacziaus kožna lietuviszka daina yra įsikunyjas szvelnumas ir sapningumas. Kovoje mirtinai įžeistas — sako daina — aplanko jis (kareivis) eiles kariumenės, szaukdamas savo tėvą. Nėkas jam neatsiliepia; czion aprasojęs kryžius yra jo tėvu, ant dangaus mėnū — motyna! Visi tame sutaria, kas Lietuviu tautą pažino, jog ryszys tarp motynos ir vaiku yra įpaczei vopus. Apie tai pirmiausei liudyja daina, kurioje apsireiszkia Lietuvio dvasė, tiek vargu nukentėjusi, taip minkszta ir lepi, jog asz atsidrąsinu tiesiog (nevāham) tūs vaisius giesmininkystės prastū žmoniu sentimentaliskais vadinti. Isz ju tuli gaivalėlei perėjo ir į lenkiską giesmininkystę, į dainas Mickėvycziaus, k. a. Valenrodas, didžiausias apdeiviavimas (apotheosis) tėvynės meilės, tose vietose labiausei jausmybę*) užgauna, kur dainius tik dasilyti gimtinio kakalio, iszgrauto nū nepriete liaus.“ — Dar kitoje vietoje apie dainas ir musu kalbą raszo: „Kaip gražios yra lietuviszkos dainos, kokia ju gaida (melodija)! Pats karalius (Prusu), kada szitą kampą aplankė, dyvyjosi ir gaillestavo, jeigu tokia kalba turētu pragaiszti . . .“ „Tilžės tarmėje**) paraszė garsus Dūnelaitis savo idylę: „Metai“, o tai dar priesz 1740 m.! Giesmė ta, kuri sulaukė triju iszdavimu, dvieju iszguldymu į vokiską ir vieno***) į lenkiską kalbą,

*) jausmybė, vok. leidenschaft.

**) Bene pietinės Lietuvos tarmėje.

***) 1883 m. „Przegląd polski“ atgabeno dar vieną lenkiską iszguldyką: „Rok, poemat sielski w czterech pieśniach Krystyana Donalicyusza, z litewskiego tłumaczył objaśnieniami i wstępem opatrzyl dr. Jul. Ossowski.“

yra didžiausiu, geriaus sakyti vieninteliu lietuviszku literariszku darbu. Nežiurint ant paczios, tikrai didės poėzijos tu giesmiu, kuri neatsidūda verksmingu balsu [tonu] idyliu, kokios aname laike buvo paprastos, bet szvėziu ir interesantiniu budu apraszo darbus ir vargus Lietuvos ukininko tūmetinėje jo verguvėje, yra ir szejp dyvu verta, kokią szvelnią, miklią ir poėtiszką kalbą valdė Dūnelaitis. Juk neturėjo nei jokiu paveizdu, nei jokios literaturos, kureis butu galėjęs apsiszveisti, o tacziaus jo eksametrai yra raszyti tokia klasiszka, apstabinta kalba, jog veltui ko tam lygaus jieszkome ano laiko vokiszkoje literaturoje, arba ir pas musu [Czeku] dar jaunesnius „senus eiliūtojus“. „Priežasties to reikia žiurėti tame dalyke, jog Dūnelaitis giliausei pasinērē kalboje pacziu žmoniu; o vėl ir ta kalba pati isz savęs, nors nėkad os neapdarbaliūta, yra tokia bagota ir tobula, tur jau pati savyje tokį miklumą, prakilsta [předci] ties kitomis kalbomis apstabumu ir tulybe*) kvarmu, jog lengva buvo ją su protu priderinczei pritaikyti dėl iszreiszkimo dailiausiu muscziau [misliu]. Jei kalba yra abrozu ir atblyzgiu proto ir įpatybiu paczios tautos, jei atsispindi joje dvasiszkas buvis ir apszvietimas kalbancziu, tai už tiesą turime užsidumoti apie tą nesutarmę, kuri vieszpatauja tarp dvasiszko mitrumo Lietuvio ir tos liudnos uždūties, kurią jojo tautysta ir kalba vistarėjoje žaidė ir žaidžia.“

Geitleris numirė labai dar jaunas — tik 37 metus pergyvenęs. Ne abejotina, jog jis dar butu ne menkai isztaisęs dėl mokslo ir musu kalbos. To dėlei dar didesniš gailestis ima dėl tu jaunu metu ir tu darbu, kuriūs nepabengęs paliekti! . . .

Ilsėkiesi žemelėje, tikrasis lietuviszkos kalbos bicziuli!

20. VI. 85.

Bs.

Jieva.

Ant brangios atminties Sopijai A.

Beržynėlyj szlamszczia vėjas,
Po laukus skrajoja;
Pakelėje laibą jieva,
Ik žemei linkczioja.

Liemū laibas, lapai platus,
Mandagei žaliūja,
Aplink laukas kaip ta jurė
Plati mėlynūja.

*) Tulybė, įvairumas, varietas.

Ar keleivis ein pro szalį —
Žiuri — liudnas tapo;
Ar priesz saulę su rageliu
Sės piemū ant kapo,
Pažiurės — liusta szirdelė:
Nėko neregėti —
Vidur lauko n'apmatomo
Viena tur stovėti!
Kas sodino, kas paliko
Ją kept ant saulelės? —
Tū žinosit — pasakysiu —
Klausykit, mergelės!
Senas laiks; merga vaikiną
Jauną pamylėjo,
Pamylėjo geltonplaukė,
Kaip szirdis galėjo.
Bet nelaimė — mylimasis
Karėna iszjojo,
Dingo tenai, ir jau nėkad
Nėks nematė jojo.
But' žinojus', kad pames jį,
Nebutu mylėjus';
But' žinojus', kad pražusęs,
Nebut' iszlydėjus';
But' žinojus' nebut' ėjus
Vėlai vandenėlio.
Ir gaidziu su jūmi laukus'
Ten ant szaltinėlio;
But' žinojus' . . . bet kas gali
Ateitę žinoti!
Szimta kartu yra geriaus
Dalies nežinoti!
Netirkite jos: mieląjį
Ras pati szirdelė . . .
Lai paliusta ik ant amžiu,
N'uzslogis žemelė!
Nės ne ilgai, mano mielos,
Žērūja akelės;
Skaistus veidai raudonūja . . .
Ne ilgai, mergelės!

Ik pusdieniui, tai ir galas —
Vysta kaip žiedelis:
Gražios akelės užgesta,
Nugelsta veidelis . . .
Įsitėmykite, sakau
Jums ant paskutinio:
Mylėkitės, kolei laikas,
Kaip szirdutė žino! . . .

Suczuiubės garsei laksztangė,
Kur krumai žaliūja,
Vaikszczoja vaikins po klonį,
Vaikszcziodams dainūja.
Ir dainūja, kol n'iszeina
Mergina isz sodo,
Pasitinka, apkabina
Sako — „laukt nubodo“.
Stos po glūsniu, kur laksztangė
Dainą szulną varo:
Pasikalbės, pasiklausys
Ik gilaus vakaro . . .
Mylėjosi, gērėjosi,
O szirdį perszėjo —
Ji prijautė vargužėlį —
Isztart nemokėjo;
Nepasakė, pasiliko —
Dieną — naktį rauda:
Nėks nežino, nenumano,
Ko jai szirdį skauda.

Jau necziulbi laksztangėlė,
Kur krumai žaliūja;
Jau po glūsniu už sodelio
Merga nedainūja;
Nerimauja, tartum laukia
Didžiausios koronės —
Be mielojo tėvas, motė
Kaip svetimi žmonės.
Be mielojo saulė žiedra
Kaip prieszas jūkiasi,

Be mielojo dienos — naktys
Kaip metai traukiasi! . . .

Praein vienas, praein antras
Ir trecias metelis —
Negirdėti mylimojo —
Džiustą kaip žiedelis . . .

Ko, dukrelė, vysti? motė
Jos neklausinėjo,
Tik senam, didturcziu naszliui
Dukę pažadėjo.

Tekėk, durnė, sako motė:
Ne amžį mergausi,
Jis turtingas, pas jį, duktė,
Kaip ponė ponausi.

Man nereikia jojo turto,
Už jo netekėsiu,
Velyk pulsiu į upelį,
Ir ten nuskendėsiu.

Lengviaus smertį man matyti
Neg už jo tekėti;
Lengviaus nardyt su žuvelėms,
Neg ant jo žiurėti!

Nežiurėjo sena motė,
Darė, ką žinojo,
Vis žiurėjo merguzėlė —
Laukė mylimojo.

Laukė dienas, naktuzėles,
Raudu ik pat ryto,
Ir nesulaukdama jojo,
Vis džiuvo ir vyto.

Nuėj, nakezia pas raganę,
Kad iszklausinėti —
Ar ilgai jai reiks ant svėto
Be mielo kentėti?

Bobutėlė, motynėlė,
Tu mano geriausia!
Pasakykie tu man tiesą
Kū tikru tikriausią —

Kur mielasis mano yra,
Kur jis pasidėjo,
Ar dar gyvas, manę myli,
Kitą pamylėjo?

Pasakykie, kur jis yra —
Bėgsiu krasztan svėto!
Pasakykie, bobutėlė
Kokioj tik jis vietoj!

Spiria manę motynėlė
Už naszlio tekėti;
Szirdis mano nėkad, mocziut',
Negal jį mylėti! . . .

Eicziau, mocziut', į upelį
Vargą nuskandėti,
Bet nūr vėko, neiszdrįstu,
Gail' dūszią žudyti.

Jei negyvas jau mielasis,
Padaryk, kad sunkų
Gyvastį greicziaus pabaigcziau!
Ui sunku man, sunku! . . .

Kad negrižcziau į namelius —
Tenai naszlys laukia
Su pirszleis, su kaimynėleis,
Motė manę szaukia . . .

Gerai, dukrė, klausyk manęs,
Pati juk mergavau,
Pati savo jaunystėlėj
Tą vargą ragavau;

Pati kencziau, pati tyriau,
Viską isztrivojau;
Tavo dalį jau pereitą
Vasarą žinojau;

Taip, dukrytė, mano miela!
Vasarą praleistą
Pagaminau asz dėl tavęs
Szioki-toki vaista.

Stojus, boba nū sūlelio
Į kampą nuėjo,
Ir nuėmus' nū lentynos

Plēcikutē, kalbēja:
 Bēgk pas upē, kolei gaidžei
 Yra negiedoje,
 Kolei auszra n'uztekėjus',
 Nusiprauskie joje;
 Iszgerk vaisto, isznyks vargas;
 Tad isz viso vēko
 Bēgk ten, kur su jūm skyreisi,
 N'atbodama nēko.
 Ats' ilsēsi. Kaip per sodā
 Mēnā pamatysi,
 Vēl iszgersi; neateis jis —
 Trecziā kart' bandysi.
 Isz pirmo syk' — kokia buvai
 Pernai tu — pavirsi;
 Isz antrojo — bildējimā
 Žirgo jo iszgirsi . . .
 Jeigu gyvas yr vaikinas,
 Staigu tavęsp pribus . . .
 O nū treczio . . . ak dukrelē,
 Neklausinēk — kas bus!
 Nežegnokies, nēs tad viskā,
 Nunesz vandenēliu . . .
 Nu, dar*) eikie — pasidžiaugkie
 Pirmu gražumēliu! . . .
 Emus, vaistā isz jos ranku:
 Dēkui tav, bobutē,
 Likkies sveika! Jau negrišziu
 Pas savo mocziutē! —
 Nūsiprausē, atsigērē —
 Ir linksma pastojo —
 Antrā, trecziā ir, kaip sapne,
 Garsei užgiedojo:
 Plaukkie, plaukkie, gulbinēli,
 Per juruzē bangiā;
 Augkie, augkie, jievuzēlē,
 Į pacziā padangē!

*) Dar, dabar.

Vis į virszū, ik pasieksi
 Debesį augszcziausiaį;
 Dažinok ten, ar sulauksiu
 Asz savo mieliausiaį.
 Tu pažvelgkie, jievuzēlē,
 Už giliu mareliu —
 Ten už juriu dalis mano,
 Czion naszta vargeliu;
 Ten už juriu mano mielas
 Po laukā vaicszcziuoja,
 O szioj pusėj jo mieloji
 Vargūs aszaroja.
 Pasakyk jam, kad ne ilgai
 Jau asz czionai busiu,
 Pasakyk jam, kad be jojo
 As tūjaus pražusiu:
 Kasa manę motynēlē
 Jaunā į žemelē . . .
 Kas priveizdēs, kas glamonēs
 Be manęs senelę?
 Kas palinksmins su dainele
 Darželyj pas langus?
 Mama, mama mano miela! . . .
 Ui, Dievuliau brangus! . . .
 Pažiurēkie, jievuzēlē,
 Per juruzē giliā —
 Jei jo nēr ten — tu iszliesi
 Aszarēlę tiliā
 Anksti, saulei netekėjus,
 Ant szaku lapotu,
 Kad nei vienas gyvastēlis
 Szito nežinotu!
 Augkie, augkie, jievuzēlē,
 Į pacziā padangē;
 Plaukkie, plaukkie, gulbinēli,
 Per juruzē bangiā! —
 Vos nutilo dainos garsas,
 Stebuklas pastojo:
 Jauna, skaisti merguzēlē
 Laiba jieva stojō.

Nesugrįžo pas mocziutę
Dukrelė išz lauko —
Iszbujojo į padangę
Kur debesei plauko.

Beržynėlyj' szlamszczia vėjas,
Po laukus skrajoja;
Pakelėjė laibą jievą
Ik žemei linkczoja.

Garliavoje 4. gegužės m. 1885. m.

J. A. Kalnėnas.

Asilai ir darbininkai.

Vasaros metą žmonelei buvo iszėję į laukus ant darbo. O buvo tūmet szienapiutis. Žmonės piové szienelį ir linksmus buvo.

Tūmi tarpu netoli krumeliūse ganėsi 6 asilai, ir prie ju stovėjo piemeniukas, kurs birbynę turėdamas kaip kada ką norint birbindavo. Tiems tai asilams tulžis užsidedgė priesz darbininkus: kam-gi jie piauna, girdi, žolę; kad jie jos nepiautu, tai mes bent geriaus gautumėme pasiganyti. Asilai įsiszirdę nuėjo pas savo piemeniuką ant patarmės. Piemeniukas matydamas savo paklusnią bandą nusizėminant linksmai subirbino raudulingai apjūkiszką giesmele, o asilai pamislyjė, kad tai yra pergalinga karės muzika, pasistriūckziodami bliaustėsi ir kerszyjo darbininku darbą į nėkus paversti. Susitaisę visi, piemeniukas ir tie 6 asilai, szūlėmis nulėkė į pievą, žolę iszmyinė, ir supiautą szienelį sutrypė ir iszkreikė į visas szalis. Ir sugrįžę namon linksminosi tardami: tai kad jau „muszome“, tai „muszome“, nėkūmet anie žmonelei nebeatgrįsz į pievą!

Bet apsigavo. Ant ryto darbininku skaitlius lauke pasi-daugino. Iszkraipytą szienelį grėbleis sugrėbė, ėjo „valiodami dalgelį“ visi podraug szienelį piauti. O kaip savo darbą pa-baigė, tai susigavę asilus įsikinkė į drangas, ir prikrovę veži-mus liepė szieną vežti namon; o ans piemeniukas matydamas tokią atmainą liovėsi savo giesmutes birbyniūti — nės kas žino, tarė jis sav, ar nebus ir man taip pat kaip mano gany-tiems asilams?

Ir taip parėjo. Kad perėjo metai, ant kuriu piemeniukas buvo nusamdytas bandą ganyti, ukininkas jį atleidė sakydamas: su asilais szneki, asilus keli priesz žmones, už tai ir darbo jieszkokiesi tarp asilu. Ir piemeniuko nėkas nebeprisiēmė į darbą.

Taip tai ir mes, brolei Lietuvininkai, eikime kaip anie darbininkai dirbti savo tėvyniszkus lietuviszkus darbus, o musu

apsuktgalvei ar besmagenei prieszininkai mums néko neveikdami piktai padaryti taps ir praszalieciu panékinti. Kur vie-nybė, ten yra stiprybė!

Naujas Jorkas, 5. V. 85.

J. Szl.

Žvirblakregždėi.

Sziltam laikui atėjus kregždė su kregždžiu kriovėsi lizdelį; kregždė padėjo kiauszelius ir tupėjo ant juju, idant iszperėtu vaikelius.

Kad sykį kregždys buvo iszlėkęs pasižvėriūti, žvirblis, kurs įjau nū senei buvo lizdą kregždžio sergėjęs pasalei, be drovos sigriovė į lizdelį ir apveikęs kregždę jos kiauszelius iszridino laukan sakydamas: dabar mudu perėšiva žvirblakregždžius, o kregždžiu giminė turi buti isznaikinta. Norint kregždė prieszinosi keikdama žvirblį: „tu žyd's, tu žyd's,“ bet žvirblis keiksmu nebijodamas gyveno su kregžde kaip su paczia, ir ją isz lizdelio nėkur neiszleidė.

Kregždys parlėkęs kad rado savo lizdelį ją svetimgenczio pasisavintą ir savo gentkartę sunaikintą, su užsidegusia ir sužeista szirdimi lėkė jieszkoti pagalbos pas savo giminės. Bet ir giminiu vieni jau buvo suėję į gentystę su žvirbleis, kiti su kultupeis, o tretii su karklažvirbleis. Taigi pas artimiausius giminaiczius pagalbos negavęs kregždys lėkė pas blezdingas, kurios buvo nesenei savo namus nū pasaliu prieszgynininku ap- kūpusios. Blezdingos tūjaus ėjo į pagalbą kregždei sakydamos musu tėvu tėvai broliszkai gyveno, taigi ir mes drauge pakelkime szios gadynės vargu nasztą. Visi atlėkę į namus kregždžio jau rado iszperėtus žvirblakregždžius; tiems jie gyvastį paliko liepdami per savo amžį ar tylėti ar dirbti su kregždėmis; o jau žvirblį taip nupluncino, kad jis susziuręs ir dauę savo plunksnu iszbarstęs lėkė jieszkoti savo tėvynės.

Nubaidžius žvirblius žvirblakregždėi augdami ir gyvendami su kregždėmis nėkūmet nenutauto, bet buvo gerai sargais tėvynės ir neperskiriamais bicziuleis blezdingu.

Taip tai einasi ir mums Lietuvininkams. Prieszininkai įsibrovė į musu giminę, iszsigimė „Naujalenkei“. Kaip iszbai-

dysime iš savo tarpo jūs, ir Naujajenkei bus Lietuvinkais. Musu tikraisiais draugais yra Latvei, už taigi ju draugystę ir branginkime. O kiti susėdai mus nekūmet negelbės.

Naujas Jorkas, 26. V. 85.

J. Szl.

Gromata iš Latviu parubežio.

Garbingi draugai tėvynės! — Pasakysiu jums visas negales ir neatspėjimus savo. Ir taip turėjau per ilgą laiką didį rupesti, ir skausmą savo szirdyje, matydamas daug gudiszku knįgu, taipogi ir latviszku; su paskutinėmis susipažinęs ėmiau jas skaityti, bet vis szirdžiai mano nebuvo gana, dėl to kad ir szios ne musiszkos; mislyjau, kad ir auksas, kad ir deimantas, bet ne mano. Kartą gavau į rankas latviszką kalendorių, išleidžiamą per Eduvardą S. Jelgavoje. Tas kalendorius buvo katalikiszkas, latviszkoje Inplantu kalboje, lotyniszkomis literomis. Tada užsidedė mano szirdis: argi negalėtu tas ponas valnybę iszstoroti nū Rusu cenzuros, kad ir lietuviszką kalendorių butu vale iszleisti? Taje mislia apimtas surasziau gromatą pas jį dėjūdamas ir jam praneszdamas skausmą szirdies savo; pasizadėjau pats pas jį nukakti, jei jis užsiimtu su manim. Pranesziau jam, kad musu kunigai neužsiima, o mokįtiejie vyrai užsiima kitokeis amatais; taip vieni ir antri, dėl savo gentės, dėl Lietuvos nėko gero nedaro, ir tokiu budu szis priežodis iszsipildo: „Lietuva kaip vaikas tarp dviejų momku paliekti be galvos“. P-as S. pas manę atleido rasztą, lai asz pas jį atkankas. (Rasi jis mislyjo, kad asz esmu isz kokios nors mokįtesniu arba nors kiek bajorkraszcziu kartos žmogus, o jis manę pamatė prastu muzikpalaikiu; už taigi žinoma tiek ir tas rokundas ponui su vargszu.) Nuvykau į Jelgavą; pasisznekėjome apie musu knįgu trukumą, labiausei laikraszcziu. Tū kart man pasakė, kad ne tiktai kalendorei busę lietuviszki, bet ir laikraszczei; sakėsi, su keleis ponais jis pats sznekėjęs ir su koku ten grapu Petrapilėje; visi pritarę, kad pustreczio milijono Lietuvinku negalį be laikraszczio apsieiti. Toks buvo pasikalbėjimas su p.-u. S. 1880 m. Nū manęs pasilaikė kelias svarbias lietuviszkas knįgas: Daukanto budą, Pėdro pasakas, taip pat ir dvi Vileiszio knįgeli. Jis berods žadėjo po

kokio laiko jas sugražinti, ale toktai nenusidavė. Man vis siuntė „Pagalmą“, kol tasai iszėjo; po szio laikraszczio sustojimo nei jokios žinės nū jo nebegavau.

1882 mete nusipirkau žemaitiszka kalendorių. Tame radau nū Jono Basanavycziaus pažadėjimą kokį tenai rasztą iszdūti — to asz pats laukiau ir kitiems apie tai rokavau: kas tas bus per rasztas, ar gausiu jį kada skaityti? Szitai 1883 m. pavasarį atimdamas isz žjgunės „Konzerv. draug. laiszka“, radau kuverte savo pažįstamam adresavotą knįgelę; nebekęsdamas atsiplėsziau — skaicziau verkdamas džiaugsmo aszaromis, nusinesziau pas savo geradėja kunįgą K., medžiojau kaip koks skalikas daugiaus draugu, bet kad ir kelis buvau gavęs, tie tą metą po vieną rublių pridėjo, paskui kaip kokie meszkos atbuli traukėsi: vieni sakėsi, dar neiszskaitę, kiti užtekse visam amžiui ko skaityti. Ir tiek asz pasilikau vėl vienas pats. Ale nėra ko kaltįti žmoneliu; už tai jie nenoringi skaityti, kad mažai temoka, mažai tesupranta patys, ką skaitą. Visu didžiausio viso svėto daigto mums truksta, t. y. geru lietuviszku iszkalu. Ai bėdos! nežinau, ar ilgai ir asz pats pasidžiaugsiu su mylimiausiu tū laikrasztėliu, savo Auszra, kad tie už manę turtingesniejie neužsiima, tik storojasi, kad gražei pasirėdyti, su zėgorėleis apsikabinėti, gerai szokti, o kiti ir ant girtūklystės pasidūda. Esu sakęs kitiems: Pasirėdę kaip ponaiczei, o ant knįgu skaitymo kaip piemens!

Su Dievu sziam kartui!

M. Sl.

Snausk sav, o dvasė...

Snausk sav, o dvasė, kas tav prie svėto,
Kad nū jo kliuvo gal laimė kieta!
Tegul . . . o tegul nėkas nejudin
Ir jūdą dumą nėkad nežadin . . .

Kad žvaigzdė tavo senei užgeso,
Ir laimės kvėtka vyto gražiausia,
Kad tu palieki liudna, vargūlė,
Nugeltonavus' kaip rudens žolė . . .

Tai vis vienodai snausk sav, o dvasė,
Jau czionai nėkur laimės nerasi!
Tenajos augsztai rasi vainiką,
Isz katro kvėtka nėkad nenyko.

25. rugpiuczio 1883 m.

Eglė.

Isz gaspadorystės.

Vaistas iszgelbėjimo kviecziu nū kuliu. *) Musu brangioje Lietuvoje auga labai geri kvieczei visokiose vietose; kalnūtuse laukūse, kur randasi žemės pavirszyje molis su jūdžeme, arba molis su smėliu; slėniūtuse laukūse labai traiszei auga; jūdžemyje, kursai tur maiszytos szlinos, auga taip pat gerai ir traiszei. Tame dalyke tiktai blogai, kad nežino vaisto, kaip kvieczius gelbėti nū kuliu. Per tai daugumas kviecziu nesėja sakydami: Ka maczyja, kad ir užauga kvieczei ant pažiuros, pelno jokio nėra: kuliame kvieczius, negalima kulti, dvasės neatgauni, mažne visi grudai pavirtę į kilius dulkėmis iszeina. Labai virsta kvieczei į kilius sleniūtuse laukūse; kalnūtuse laukūse retai atsitinka. — Kad nepavirstu kviecziu grudai į kilius, reikia sėklą priesz patį sėjimą sumirkyti kalio akmens (kalium) vandenyje. Dėl puro = 24 gorcziu sėklos imasi kventas kalio akmens. Kalio akmens vandū pasitaiso taip: reikia kalio akmenį sugriusti; sugriustą supilti į pūdą ir užpilti szilto vandens, dėl isztirpimo; isztirpusį praskiesti kubile, aprokavus, kad per du kartu užtektu visą sėklą sumirkyti. Sėklą mirkyti kalio akmens vandenyje nereikia ilgiaus kaip vieną minutą, po tam reikia iszgriebti ir vežti laukan sėti. Taip padaręs, kas czia parodyta, tai kuliu neturėsi. *M. D.*

Nū gulimo kviecziu ir smilgu priaugimo galima pasigelbėti: slėniose vietose, kur yra traiszi žemė, nereikia sėti kvieczius, nės sugulia; geriaus sėti vidutinisziose žemėse, dėl geresnio augimo; nū smilgu priaugimo ir nū sugulimo gerai maczyja paprastai vadinamą superpospatą sėti ant kviecziu, ir tai taip: pasėti superpospatą, sumaiszyti su žemėmis ir užsėjus kvieczius vėl sumaiszyti. Dėl dviejų puru sėklos reikia imti vieną arba pusantro maiszelio superpospato; maiszelis sveria 6 pudus. Szisai parodymas gerai tinka žieminiams kviecziams. *M. D.*

*) Kulei, kviecziu grudai supuvę, pavirtę į jūdus miltus.

Roda seno ukininko.

Paklauskait, broliukai, tu žodžiu seniuko,
Jog tauzyti neteisybę, tai ne didė sztuka;
Vėrykit, jogei galva pražilusi mano,
Ir daugel atmen ir ne maž iszmano.
Kalbos tos šę gadynę, apie visus stonus,
Apie žydelius, kunigus, labiaus apie ponus,
Pilnos yr neteisybiu, nū velnio isztinka,
Anos ant blogo kelio paves ukininką!
Ui, ponai, sako, buvo pikti ir nedori!
Tarp musu sznekant, ko nū anu nori?
Už nedorybę, paleistuvystę, kad ir pakorojo,
Bet gerus ir storaunius visados tausojo.
Patsai tėvas savo vaikus kad nesuvaldytu,
Tai ir nei jokio gero isz ju nematytu.
Nū pradžios iki galo svėto tur valdimėrs buti.
Be to kaip gyvolei be sylu gautumēm iszžuti.
Jog negali paslėpti, kacz paklausk deszimta,
Mums ponu žemė dūta, nū anu atimta —
O ar juntam rugonės nū savo poneliu,
Kad aniems ir ne daug teko už tat pinigėliu?
Ir to dar mums negana, atsiranda kiti,
Kur ir ganyklas anu dar nor užvaldyti!
Pamislykim ant savęs, kiek szaukimo butu,
Kad musu žemės kampa kitam atidūtu?
Asz senis, brolei mano, mirdams galiu pasakyti,
Kad sąžiniszikai dar ponams turim gero padaryti.
Nepavydėkim aniems dvaru, turtu ir puikybės,
Mes nū anu pasiszelpiam, sakant po teisybės —
Tegul ponai važiūja drigantais, tu kad ir pėsts eisi,
Ale tu savo, jo drigantu, kumelę apveisi.
Nežuvom budami po ponais, ir dūnos turėjom,
Isz loskos pono Dievo bado neregėjom.
Nueik dabar į musu sėlskinę peklelę,
Kur valdo vyresnybę jau musu brolelei,
Turėk ten reikalą, kad patį mažiausia,
Neeis į kalbą, kol rublių dėl ju neisztrauksi.
Netiko kas, rykszcziu siulo arba kaladninką;
Toks dabar gers ukininkas, brolis ukininko.

Prie stalo su ėdalais ir sznapsu, bo velyku diena,
Stanciją skyriumi jau valdo ten starszina,
Gul sav pilvą isztempęs, dantyse cigarą,
Priesz brolių ukininką duris užsidaro.
Daug kiszenės iszkrėsi ir padus nuszveisi,
Kol prie to parszūdegio ant galo prieisi!
Sermėga ant sermėgos, kad jau vyresnybė,
Žinok, kad ne didė gal buti teisybė!
Kad mums ant starszinu ponai but padėti,
Daug geriaus grajytum, to nēr ko kalbėti!
Bent butu tikra teisybė, nebutu papirkimo,
Nebutu biauriu kysziu, tokio nuplėszimo.
Garbė tebuna cėcoriui, pagal jo galybes,
Kad tik į galvas musu įvyktu szviesybės,
Suprastum, jog valni ukėσαι isz kokio nors stono,
Lygei garbina ukininką, kunigą, ar poną.
Paliaukim taigi, vaikai, barties, atminę szirdingai,
Kad ant ponu rugojam, jog nereikalingai.
Mylėk artimą savo, kaipo patsai savę,
Jei nori, kad vieszpats Dievas neapleistu tavę.
Tegul ta, brolei mano, tikra, teisi roda
Nukrypusiems jusu proteliams malonės pridūda.

Baltras Teisybaitis.

Keli lietuviszki žodžei.

1. *Strymas*. Man ding tulas skaitytojas bus girdėjęs vaikus — piemenis — olūjant sekanczius žodžius: „vai vagys, vaji ola! strymagalvei, vaji ola!“ ir t. t., ale nežinau, ar bus kas girdėjęs priežodį: „apkaitęs kaip strymas“, kaip a. a. Mateika sakydavo. Žodis szitas labai, regis, retai kur vartojamas, ir asz tik nū piemeniu ir nū Mateikos esmi girdėjęs. Paklausus szito paskutinio, kas tai yra „strymas“, jis atsakė: „strymas, sako, didelis vėžys,“ ale kas per vėžys — ir nepasklausiau. Naumėszcio pavietyje yra kelios Lietuvininku giminės su pravarde *Strymai*; gimnasijoje budamas bendravau su Jonu *Strymū*; pažistu dar kitą kunigą, kurs, prisikabinęs lenkiszką ūdegaitę - *icz* -, *Strymowicz* vadinasi. Girdėjau ir *Strymuku* pravardę. Juk ir nū „vėžys“ turime pravardes: „Vėžaitis“, „Vėžiažentis“ ir k.

2. *Góngis v. gongjys.* Lietuvininkai, besibardami, plusdami, visokius „navatnus“ vardus minavoja. Juk visiems ansai pažįstamas žodis „góngalvis“ — ale ką jis ženklina, ne nū kožno dasizinosi. Man atsitiko kartą girdėti, kaip Repeikēnē senoji piemenį už žąsu praganymą bardama sakē: „vai tu gongagalvi“. Asz paklausiau, „kas tas gongagalvis per daigtas?“ — „O tai — sako ji — su gongio galva.“ Asz: „o kas tai gongis?“ — „Driežas, kurs po pakriauszeis landžiodamas nēko nemato“, atsakē ji. — Vēliaus po lietuviszkus žodynus bežiurinēdamas pas Kursatį radau: „gongalvis“ = wassereidechsenkopf; taigi: „su vandeninio driežo galva“. Jie tur ir vardą „gonjys“ = vandeninis driežas (vok. wassereidechse). Regimai ir „góngis“ tą pat ženklina ir yra senesnis už „gonj“: „gongjys — literai iszpūlant — sutrumpintas į žodį „gonjys“.

3. *Žėlvė.* Visiems žinoma, ką ženklina žodis „žėlvas, žėlvà“ (vok. grünlich, ins grünliche spielend, grün schillernd), nū kurio Lietuvoje turime daugelį pravardžiu („Žėlvis“, „Žėlvaitis“), kaimu („Žėlvėi“, „Žėlvà“), „žėlvias“ upes ir upelius. Turime ir vieną gyvolį tūmi pat vardu vadinamą, butent tą gyvolį, kursai rymiszka „testúdo graeca“, „emys europaea“, vokiszka „schildkröte“, maskoliszka „czerepacha“ vadinasi, Lietuviszkas szito gyvolio vardas „žėlvė“, regis, retai kur dabar vartojamas, nēs ir pacziu „žėlvu“, man ding, Lietuvoje visai nēra. Asz iszgirdau pirmą kartą jos vardą isz vienos pasakos nū Kuszlio, kursai — tarp kitu dalyku — pasakojo, „senovėje buvusios tokios didelės žėlves, jog ant ju žmonēs raiti jodydavę“. Nors K. ir negalėjo pasakyti, kur „senovėje“ buvo tokios didelės žėlvės, bet mes žinome, jog pietinėje Europoje ir kitūse sziltūse krasztūse prisilaiko labai didelės tos žėlvės: ant tu krasztu ir lietuviszka pasaka nurodo. — Vardas „žėlvė“ labai gerai paženklina tą gyvolėlį pagal borvą jo skydūto apdangalo, ir akyvas butu daigtas atsekti, kada Szlovėnai pasisavino nū Lietuviu tą vardą: Lenkai — „żółw“ ir Czekai — „želva“ (schildkröte)!

4. *Bubas, bubalius.* Mano jaunystoje mažiems vaikams verkiant ir žliumbiant (Ožkabaliūse) buvo sakoma: „neverk, asz tavę bužiui atidūsiu“, arba: „tylėk, raudondantis ateina“, arba: „neverk! paklausyk, bubas jau tik bu-bu-bu!“ Suprantama, jog ne visados toks gąždinimas vaikus nutildo. Pas mus labai vaikai prisidingėjo „pukio“, kursai „už duriu stovi“, ir

vakarais bijojo į tamsą iszeiti, nėra „pukys stverias“. Kaip jis išzveisd, jau dabar nežinau. Ir bužys ēsas labai baisia esybe; dar baugingesnis raudontantis ir riestvūdegei! Bubas ēsas „su ragais“, „jūdas kaip anglis“ ir „bubaujas“. Ir pravardes turime nū „bužio“: Bužys (Szilbaliūse), nū „bubo“: Bubas ir Bubalius. Taip žinomas yra vienas *Bubas*, kunigaikštis Lietuvos, sunus Ginvalo. Ukininkas *Bubas* — kaip matoma išz metriku knjgos prie Bartininku bažnyczios po n. 139 — gyveno Szilbaliūse 1693 m.; *Bubenas* — gyvena Kiaulakiūse Triszkiu valscz. Sziauliu pav., *Bubelis* — gyvena Vermenūse Telsziu pav.; *Bubalį* ir *Bubelaitį* randame minavotus po 1694 ir 1695 m. Szilbaliūse Bartininku valscz. Vilkaviszkiu pav. *Bubulis* gyvena Aleksiszkiūse Zarasu pav. ir kitas kaimas *Bubelei* yra Krosnos valscz. Seinu pav. Aiszku, jog žodis „bubas“, „bubalius“ yra dar ir szendien gerai pažistamas; menkiaus žinoma, ką jis paženkliina. „Būbas“, bubálius“ — nū žodžio *būbauti*, *būbti* — ženkliina „būbaujanti“ gyvolį, kursai tur buti „su ragais“ ir „jūdas kaip anglis“. Dainos minavoja ir „jautelius bubūjanczius“, kuriūs senoviszkos „kviesliu bylos“ „baublionais“ vadina. Kas per gyvolis yra „bubas“, „bubalius“, aiszkei mums rodo pats lietuviszkas vardas, kurį mes randame ir Rymėnu bei Graiku kalbose: rym. „bubalus“, graik βούβαλος. Jis paeina nū girinio galvijo „uro“ arba „tauro“, išz Indijos išzgabentas, į naminį gyvolį paverstas, jūdos borvos, su į szalis užriestais ragais. Jis yra prilaikomas szendien Vengrijoje, Rumunijoje (ir mažojoje Gudijoje) ir pietinėje Europoje, įpaczei Bulgarijoje, Serbijoje, Graikijoje ir mažojoje Azijoje. Szlovėnai jį vadina „buivoľ“ (bulgariszškai „byvoľ“, czekiszškai „būvoľ“), Vokieczei „büffel“, kuriūs tai vardus reikia pripažinti už išz lietuvisz. „bubalius“ suambrytus. — Kaip želvė taip ir bubalius aiszkei liudyja, jog *Lietuviu sentėvei*, pirm neng į szios dienos žemę atėjo, *gyventi turėjo pietu szalies žemėse*, kur tie gyvolei prisilaiko; bubaliaus vardas, atrandamas graikiszkoje ir rymiszkoje kalboje, rodo mums, jog *senovės Lietuwei gyveno artylėje su Graikais ir Rymėnais*.

5. *Skutà, skutàlė*. Tas pats Kuszlys man pasakojo, kaip galima ēsą Bukiui (Velniui) duszią užraszyti, norint nū jo visu labu laimėti. „Jei, girdi, nori velniui pasiraszyti, tai vidunaktyje ant grįžkelio atsisėdus, reikia jį pasiszaukti ir įsipiauti mažiuką pirsztą tiesiosios rankos; velnias žmogaus tūmi krauju užsiraszo ant skutos jo vardą ir pravardę.“ „Skutà“, jis man

paaishkino, ēsanti „skura“. Paklausus, ko dēl velniuksztis nemēgstaš ant popēros raszyti, kaip visi kiti žmonēs, atsakē, kad „jis taip papratęs“. „Skuta“, dēminutyvas „skūtālė“ — kaip rodo pats žodis — yra tai skusta skurà (slg. graik. *κουρά, κουρίζω, κουρίτζ*), ant kurios senovėje buvo raszoma, o kuri szendien „pergamentu“ vadinasi nū vardo Pergamo pilies mažojoje Azijoje. Pastebėtina, jog tą patį vardą mes randame ir graikiszkoje kalboje: *σχυτάλη* — yra volelis su apvyniotu ant jo pergamentu (dēl raszymo); *σχυτεῦς* = skutėjas (skuru); *σχυτός, εος*, dēmin. *-τάριον* = ūda, skusta skura, skyda. Ir rymiszkoje kalboje randame *scutale* (schleuderleder), *scutula* ir *scutum* = skyda. Žinoma, jog skydas buvo senovėje skustomis skuromis aptrauktas. — Szita „skuta“ yra didei svarbi, nēs ji mums aishkei rodo, jog ir Lietuvei senovėje pažino pergamentą ir tikrai lietuviszku žodžiu jį vadino. Szendien pati skuta visai užmirszta; tik velnei ant jos ir dabar dar pagal seną įprotį raszo. „Vieną sykį — pasakojama — du velniuku atsitupusiu bažnyczoje ant lango raszė žmonių grėkus. Kaip jau priraszė pilną jauceziu skurą, tai jau netilpo. Dabar jųdu įsikančiusiu tampė tą skurą, tampė, ale vienam kaip smuks ji isz dantu — tas su ragais tik kabarkszt! į murą, o kitas, puldamas ant grindu, ragą nususuko.“

Bs.

Tilzė. 24. liepos m. lietuviszkoji draugystė „Byrutė“ savo pirmąjį visūtinąjį susirinkimą gaspadoje Augusto Paarmann'o atliko, ant kurio 18 sąnariu ir 60 svecziu buvo susirinkę. Susirinkimą perdėtinis Mikszo Jurgis ant 2³/₄ zėgoriaus po pietu atvėrė metinį praneszimą paskaitydamas. Jei draugystė savo pasistacziusiam mēriui — taip perdėtinis praneszė — ir ne taip greitai prieszais ējusi, kaip rasi kelintasis butu laukęs, tai tik džiaugsmas matyti, kad keliu mēnesiu senoji draugystė jau szaunei tarpusi. Draugystės iszdūdamuju knįgu randasi spaudoje dvi: viena laukininkiszko, antra istoriszko įturio. Sąnariu skaitlius beveik 50 atsiekiąs. Draugystė daugiaus įstangos ir daugiaus sąnariu turėdama iszdūs tobulesnes elementarines knįgas ir pirks reikalingu knįgucziu Lietuvininku vargūziu vaikams. — Draugystės įkurimas bandytas pirmą kartą 1882 m., antrą kartą 1884 m. per prieszininku vėlimus ir suktybes nesisekė. Tik szioje žiemoje Lietuvininku karszcziausiasis noras įvyko. Isz visu krasztu palinksminą atsiszaukimai iki

musu atėjo: isz Amėrikas, isz Petrapilės, isz Latvijos. — Draugystės kniginyczia per pavedimus yra jau szaunei augusi. Didžiausiajė padėkavonę tame dalyke pelno Silvestraiczio ponas; tada ir Holco bei Szerniaus spaustuvė tame prisidėjo, taip jau ir Auszros rėdystė. — Vienas apgailėtinas yra dalykas, kad tarp pacziu Lietuvininku prieszininku randasi, norint Vokiecziu, Lenku mokslinczei yra apie musu draugystę kù szirdingiausei iszsitarę. Tikime, kad ir ta neapykanta liausis, juk mes nei su kokios polytikos varymu, nei vėros platinimu neužsidedame ir neužsidėsime. — Velydamas, kad senasis karsztis, senoji meilė į lietuystę neatszaltu, bet vis ir vis didintusi per naujus pristojmus, per naujus pasiprocevojimus dėl draugystės gero, perdėtinis savo metinį praneszimą užbaigė.

(Priemazga kitą sykį.)

— „Tilsiter Zeitung’oje“ (num. 162) tūjaus po visūtinojo susirinkimo Byrutės per Jonines galėjei skaityti: „Lietuviszkoji rasztu draugystė, kurios sąnarei vyriausei tarp mokįtojo svėto žinomai per didžiausiajė dalį Eiropos prasiplatina, paskucziaus isz įpatiszkos priepažinties augsztuju žemės vyriausybiu galėjo pasidžiaugti. Isz maloningo rupesczio p-o vyriausiojo prėsidento d-ro v. Schliekmann’o ir p-o valdžios prėsidento, kurie yra patys draugystės sąnareis, p-as kulto ministeris prirodė draugystei minėtiną sumą paszalpa iszdavimui moksliszko veikalø apie lietuviszką dainininkystę. Veikalas pargabęs piatų rankių spaudoje dar neiszėjusiu dainu su notu melodijomis ir vokiszku perguldymu, taip pat su apsznekėjimu ir sulyginimu iki sziol jau iszėjusiuju dainu ir isz to kįlancziomis pažvalgomis apie szitą dainininkystės veislę. Tūsius darbus raszėjas p-as rektorius Bartsch’ė jau per metu deszintis gūdojė ir szelpė, tik iszdavimas iki meilesnės progos turėjo buti nustumiamias. Užbaigiantysis padavadyjimas, statymas ir spauda berods dar mažumą czėso reikalaus, taip kad ju pasirodymas bene tik kitame mete tebus sulauktinas. — Dar tebuna priminta, kad lietuviszkąjė rasztu draugystę nereikia sumaiszyti su ne senei iszkilusia draugyste „Byrutė“, kuri pirm keliu dienu savo įrėdį (programatą) atvirai praneszusi. Pagal ana praneszimą gali rods džiaugtiesi, kad draugystė vienintelei ant žmoniø apszvietimo be polytikiszku ir tikybiszku pliauninėjimu mėryja; ale kad szalip ir augsztesni mokslo mėrei nebus praleidžiamis, kurie žmones, visūtinais rokųjant, menkai arba visai neužgauna, tai yra

apgailėtina, kad augsztesnią įstangą turinciosios sylos tame dalyke ne senesneiĳei lietuviszkaiĳei rasztu draugystei prisiglaudžia, kurios vyriausiasis mēris yra moksliszka apzvalga ir rankius viso, kas ant Lietuvas pasinēsz. O taip ir yra apgailėtina, kad naujoji draugystē, kaip rodosi, per senovystēs rankių jau ēsancziامية rankiui liet. r. draugystēs konkurenciją daro: isz vieno einas veikimas dēl lietuviszkos muzijos Tilzēje bene pritarimu isz visu pusių galētu pasidžiaugti. Kiek galiausei kritika, n. 159 „Tilsiter Allgemeine Zeitung“os“ randamoji, veikalo apie Daukanto „Buda“ „Praneszimūse“ liet. r. draugystēs prisikiszta, tai teesti czion atsakoma, kad berods nekuriuos vermēs, kaip tai Voigt'as ir Hartknoch'as, su didžiu apsidabojimu tegal buti vartojamos ir tu szaku mokslininkams, kurie naujausiame laike savo studijas „Praneszimūse“ praplantino, bene daigtą geriaus iszmanas ir teisingesnis nūsprendis gal buti paliekamas, ne kaip p-as kritikas, rodosi, norą turis palikti. Kam tokie užpūlimai, kurie savimi geriaus moksliszkūse laiszkūse vietos rastu, turētu tarnauti, vos yra matoma.

— „Tilsiter Zeitung“a“ (num. 167) randasi atsakas ant szito užpūlimo: „N. 162 jusu laikraszczio randami, iszguldzius kokybę sąnariu lietuviszkosios rasztu draugystēs ir pripažinimą szios draugystēs per vyriausybes, kurios paszalpas vardo vertas taiĳei nudalyja, trumpai sakant, laikius pro domo garbēs kalbą, keli regimai isz skrycziu kalboje ēsancziosios draugystēs iszėjusieĳie užpūlimai ant Byrutēs, kuriūs atginti jauczyūsi priverĳstas ir to dēl rēdytuvēs praszau, szitiems žodziams vietos dūt-savo vertingame laikrasztyje: Raszējas kalboje ēsancziojo suraszo „džiaugiasi, kad Byrutē butinai ant žmoniu apszvietimo be polytikiszku ir tikybiszku pliauninėjimu mēryja“, vienok prie to užmirszta draugystēs vyriausiojo mērio atsiminti. O szitas yra iszlaikymas lietuviszkosios kalbos, norint draugystē (liet. r.), kurei raszējas yra palēcevotoju, iki sziol priēmimui, kad ĳi tam lygius mērius turinti, nei jokio paraginimo nedavē; ĳū daugiaus gali pagal jos ikszioliszkajį pasiēlgimą su teisybe patikrinti, kad jos sąnarei, nors kaip toli ĳie musu susēdais yra, daugybēje, anatomui lygus, ant sekcijos resp. obdukcijos numirēliu laukia. O tai ne vien isz visu ĳu iszstarimu iszsiereiszkia, kurie progai atsitinkant ĳ žmones iszsiverzē, kaip isz žodziu perdētinio vietinēs dalies kalboje ēsancziosios draugystēs per vyskupą (vaiku visitaciją bažnyczioje), bet ir isz pamislyjancziojo pano-

rėjimo, kad Byrutė jei daugiau knygų rankiuje nebedarytu konkurencijos, savo augsztesnią įstangą turincziasias sylas atpencz senesnei jei liet. r. draugystei prikreiptu, t. e. iszirtu, taip kad Lietuvinkai tada vienintelės draugystės, kuri už iszlai-kymą lietuviszkosios kalbos ant vietos eina, turėtu nustokti. Berods szitas pamislyjimas tūmi iszteisinas, kad konkuren-cijos draugystė ant netikru pėdu yra, jei ji ir moksliszką mērį turinti, kursai žmones visūtinume menkai užgaunąs ir kuriam tik vien jos sąnarei supratimą teturi, kurie viską, kas ant Lie-tuvos pasinėsz, renką ir po moksliszka pažvalga patraukia. Parokūdami, kad raszėjo plunksna persiliudyjimo, o ne kitu priezascziu yra vesta, turime apgailėti, kad galvoczei (korypė-jos) rasztu (dr.) menkiaus sumanius sąnarius ant įtekmės, kurią lietuviszkoji kalba ant iszlankstymo dvasės ir umo tur, nepa-akina. — Praneszime, kuriame szlovnoji praeitinė lietuviszko-sios kalbos tapė apmąstyta ir prie kurio visi sąnarei rasztu (dr.) nepribudami žibėjo ir apie kurį rinkėjai visko, kas ant Lietuvos pasinėsz, „praneszimūse“, kurie 4. liepos m., taigi 11 dienu po praneszimo, užbaigti, visai priesz įstatus žinės imti užmirszo, bene neatstumiamai tapė nurodyta, kad lietuviszkoji kalba su-tvertoja tikrosios civilizacijos buvusi, kaip ir žodis „kalbu (ka-lybu)“ mokina, kursai turėtu buti isz tikro perguldomas (vo-kiszkai) su „civilizavoju“, o ne su „ich spreche“. — Lietuvisz-kajei kalbai yra uždėkavotina, kad žmonystė laukininkystę varydami jau nebesusivalgo kitas kito. O jei sziji žmones gi-rinius namineis padarė, o ir dabar dar ar tiesiog ar aplinkui per savo dukteriu kalbas laukinius namineis padaro, iszstam-bina ir civilizavoja, tai yra pagal žmogiszką pažvilgį po koju pamintina, ją iszgaisziti norėti. Jei maisztininkai ir anarkistai isz lietuviszkosios kalbos. apmaudytusi, tai pasiprieszyjimas priesz ją butu suprastinas, dėl to kad ji per tai, kad žmones ne maisztininkais daro, prieszais dirba. Ale kadangi tokie gai-valai rasztu draugystės tik menkybėje tesirastu, tai kalboje ėsantysis pasirodymas tik ant to veikėjo tur buti sugražinamas, kaip isztarimas ano ministerio, kursai sakęs, lietuviszkoji kalba neėsanti verta buti iszlaikoma, o tai yra: stoka galybiu apsu-dyjimui organizzku pasilaikymu. — Ale jei lietuviszkoji kalba dvasės spėkas taip labai ir taip naudingai iszlanksto, tai tikrie-jie Lietuvinkai ir bus buvyje, ir moksliszkiems iszguldymams sekti, jei jie jiems pritinkancziu budu bus praneszami. Tai

nēra nei joks kalbēsis, tai yra tikra tiesa! Zinoma, toktai prie puslietuvininku neįtropyja. — Dabar tegul buna ir užpūlimas, kurį raszējas ano laikraszcio artikulo padaręs, pagal savo verczia mėginamas. — Su „Thomas“ paženklitame praneszime sakoma žodis į žodį: „Abejotinos verczios tam prieszais pasirodo Daukanto veikalas pagal savo įturį. Taip kritikiszkas iszdavimas visu pirma turētu rodyti, isz kur Daukantas savo medegą yra ėmęs. Pirm tai nusidavus, rodosi jo vartojimas istoriszka versme apmislytinas.“ Nēkas netvirtis, kad szita kritika (jei privedimas kokio pažvilgio be pridavimu priezascziu gal visai kritika įžiurimas buti) yra labai czėdyjanti, įpaczei jei priskaitai, kad nurodymas, Daukantas galis buti daug pramanęs, per aiszkei iszsisikszia. — Atsakas ant to skamba: „Tvirtinimas liet. r. draugystės, pagal kurį vartojimas „Daukanto Budo“ per įstoriszką versmę abejotinos verczios ėsas, jų silpnesnis yra, besirodant ju nežinystei, kad veikale ir menkiausiasis dalykēlis per versmiu pridavimą iszrodytas. Arba ar szitie versmiu pridavimai butu pramanyti?“ — Užpūlimu toksai atsakas tokiai nepakankancziai kritikai negal buti laikomas. Ant ko iszveda kalboje ėsantysis raszējas užpūlimo žodį? — „Ir szaku mokslininkams, kurie naujausiam laikui savo procę „Praneszimūse“ yra padėję — tasai sako — gal bene buti tikresnis nūsprendis paliekamas, ne kaip kad p-as kritikas nor palikti. „Αὐτὸς ἔφα“.
Tik ekscelencija arba kas tam lygu, resp. tuju pameldikai kalboje ėsancziam raszėjui yra žmogystės, nuspręsti galinczios, ir kožnas, kursai tokiu garbės vardu stokoja, tur sans phrase viskam į rankas ploti. Jei savo mislyje nukrypsta, tai padaro užpūlimą, kad savo mislį ir pakarniausioje vermėje iszreiszkia. Mums įpaczei rodosi, o mes iszaiszkindami nūjėgas žmogiszkosios dvasės parodysime, kad tasai, kursai priesiegos in verba magistri praszo, nēkadod smageniniui veikimui, kursai nūprendžiu vadinamas, nebus nūjėgus. — *Bruažis.*“

Tilzė. 17. majų lietuviszkoji draugystė „Byrutė“ gaspadoje Paarmann'o savo mėnesinį susiėjimą atliko. Susiėjimas tapė atvertas ketvirtoje adynoje ir baigėsipussesztoje. Susirinkusiuju buvo szį kartą tikt 15, o tai dėl prastojo, lytūtojo, audrūtojo oro. Pagal dienos rėdą skaitė J. Mikszas „Senovės Lietuvininku bicziuliu pasaką.“ Kitą kartą, sako, buvo Lietuvoje begalinės girės, kuriose ir daugybės liepu radosi. Liepoms bežydint bitės daug medaus suneszdavo. Tai matydami ukininkai

daug bicziu laikydavo namėje ir girėse, kur joms įkilus į medžius statydavo, ir kur medžiūse drėves isztaszydavo. Žinomas daigtas, kad meszkos labai medaus liubyja. Szitos bicziulėnės norint ir netaisydavo įkilu, vienok mėgdavo medžiūse medaus kopti. Viena kartą meszka į ukininko Grycziaus įkilus įsisukusi, medį nulauža, pati nukrinta, ir medžio stūmū ją prislėgia. Gryczius tikt po keliu dienu ją betypsanczią ir bevaitojanczią užaina. Meszkai praszant ir žadant atsilyginti, kaip žmonės liub atsilyginti, Gryczius ją isz po medžio iszleidžia. Ji iszalkusi pirma Grycziaus dūną ir mėšą praryja, kurią drauge turėjo, po tam ir jį patį taisosi sulaminti. Žmogus iszsigandęs suszunka: „Ar taip tu žadėjai atsilyginti?“ — „Žadėjau atsigerinti, kaip žmonių paprasta, o tie gerą vis piktų atlygina.“ Žmogus atsako, jog meszka viena negalinti prasudyti, reikia visados keliu sudžiu. Sutinka szunį; tas savo vargus iszpasakojęs pranesza, jog nū vėrnos tarnystės per asztūnioliką metu tapęs pagitas. Sutiktas ubagas tokią pat žmonių gėrybę apsako. Tikt viena lapė, kurią žmogus paperka, žadėdamas kas rytą po visztą, žmogų iszgelba, sakydama, jog turį į vietą sugrįžti ir viską gerai pertardyti. Ten sugrįžus meszka vėl po medžio rąstu gauna palįsti. Czia meszką prislėgusiu abudu paeina. Žmogus atgrisęs visztas gaisžiti taisosi lapę nuszauti. Lapė į girę nubėgusi iszkasa po meszka dūbę ir tokiu budu ją iszvalnyja. Abidvi susitaria žmogų nugalūti. Lapę visus Grycziaus paukszczius iszpiauja, o meszka girėje žmogų patropyjusi sugniaužo savo letenomis. — M. Jankus kalbėjo apie „Merguvos ežerą“ ir „mergu kalnelį.“ Merguvą iszguldo isz mergbuvos, kur -b- pasunkindamas isztarmę tampa iszmestas. Czia kitą kartą maudyjusiosi szventosios mergaitės, dievaicziu tarnaitės, veidalytės, kurios ant szventojo kalno amžinaję dievu ugnį kurendavo su aužūline malka. Lietuvinkai labai mylėdavę czystybę, ir to dėl visados sveczią pirma vezdavę nusimaudyti. Szale to kalno randasi ir kalnelis, vardu mergu kalneliu, rasi nū to, kad ten szventosios mergos, veidalytės, po pasimaudymo pasilinksmino visokeis žaislais. Kartą tame ežere daugybė mergu paskendusi. Tos ir dabar dar kartais naktimis iszeinanczios isz ežero su degancziomis dervomis, liudnas giesmes giedodamos ir traukianczios iki pagirės, kur žiburei užgestą ir jos vėl isznykstanczios. — Prie abiejų kalbu kilo sziokie tokie sznekesei apie tankei vartojamus žodius svetimose kalbose, isz

kur tiejie butu paėję: muff, liet. muvis, szaknis mau-ju, mauk-iu; studeo, studėrųju, liet. (galva) skudinu; wort, szaknis wer-iu, wartas, wardas; gabel, kablys; silber, silver, liet. žilvaris; docht, latv. dagts (knatas), szaknis liet. deg-u, dag-a ir t. t. X.

Veiverėi (Suvalku red.). Pereitūse metūse czion gyveno žmogelis K., kurs nusamdydamas daržus ir pardavinėdamas paskui vaisius seminarijos mokintiniams, susirinko keliatą skatiku ir rengėsi didesnę prekybą uždėti, vienok musu jūdbarzdžiams toks jo darbas labai nepatiko. Kaip įmanydami jie rupinosi nutraukti pilną mūsų prekėjo, mažindami prekią savo pardaviniu, bet mokininei noriaus pirkto mūsų savojo, neatbodami to, jogei kartais skatiku brangiaus reikėjo užmokėti. Surinkęs tokiu budu mažą kruvutę pinigų, musu prekėjas rengėsi nusamdyti seminarijos daržą, kurį žydai jau seniaus bandė įkabinti, o taip kaip direktorius anos seminarijos, p. J., žmogus iszmintingas ir ne labai mylis žydėlius, atsakė jiems dėlei vieno musu prekėjo, tai jūdbarzdžei isz piktumo savo peisakus rovē. Bet to ne gana. Vienaį naktį, pacziame įmigyje, iszgirdome trukszmą ant kelio, visi iszbėgome laukan — žiurime — musu prekėjo namelei liepsnoja! . . . Vargszas vos iszgelbėjo gyvastį su apsvilusia galva, nėra Yzrajėliaus sunus ir duris buvo užriszė, o turtelis taip skaudžei sudėtas visai suplendejo! — „Tai tav prekyba! Tai tav pardavinėti obūlus! Ar negalėjei dirbti?“ sako jam skarmalei. — Sunku Lietuviams iszveržti prekybą isz negrynuju nagu judbarzdžio — pabandyk, tai tū ir suplendės tavo turtas liepsnoje, žiurėk tik kaip pacziam iszbėgti. Daug pažįstu turtingu ukininku, kurie bandė kariauti su skarmaleis prekybos dalykūse, bet kas isz to? — Pirma buvo turtingais, o paskui nėko neteko. Zydas tupi ant sprando musu ukininko kaip utėlė ir jį griaužia. Pats ukininku tapti jis nėkados negali, bet prie ukės jis it velnias prie duszios kabinasi; jam saldžei szypnosi mustis (maštis, mislis) paversti į vergutį musu dūnadarį ir lobti isz jo prakaito. — O szis dalykas yra pavojingas — žvilgtelėkime tik į mēstus, mēstėlius — žydu kai varnu. Szita veislė vaisinasi labai sparczei: žyduku gema labai daug, ankstybu ženybu (vedimu) dėlei, atsiskyrimu atsitikyje nevaisingumo ir kitko, o už tai szitie žydukai veislė silpna, ligota, nederinga dėl sunkaus darbo; žydai tėvai, turėdami daugybę bukuru (vaiku) negali auginti jūs kuniszškai — sveikai. Veislė vysta, o kas metą ji tampa vis nederingesnė dėl kuniszko darbo. — Suvis

kitaip yra pas mus. Pirmiaus ir pas mus apsivezdavo anksti. Dabar-gi, atlikimo kareivystės dėlei, musu jaunūmenė neveda pacziu, iki namon nesugrįžusi, o sugrįžęs namon, pabuvęs mēstūse ir pasisvaidęs, vyrinas 24—26 metu, ne taip jau norei veda paczia savo kieme. Prieaugis musu kiemiszkų gyventojų kiekvieną metų vis nyksta. — Žydai, prieszingai išsipainiodami nū atlikimo kareivystės, veda paczias budami 18—20 metu ir be galo vaisinasi. Net iszeidamas į vaiską žydas lengvei atsisikirs su paczia ir dar lengviaus ves sav jauną sugrįžęs Mēstūse musu kampo dažnai galima atrasti žydą 40—45 metu, pas kurį jau ir anukai (vaiku vaikai) yra; paprastas daigtas atrasti szejmyną isz 20 duszių ir daugiau. Gatvės (ulyczios) mēstu pilte užpiltos bukurais — silpnais, ligotais, tingineis, delmonineis vagileis. Kas-gi musu laukia už kokių 50 metu? Laukia, brolei, tas, jogei szitos utėlės mus pabaigtinai užkrams! Baisu žiurėti, kaip kraugėris vis po mažumą leidžia savo nagus į kuną musu dūnadario, ir jau taip apmalszino, jogei ne už ilgo pasijus su vis jo nagūse. Girtynėje (karcziamoje) — žydas, krome — žydas, girėje — žydas, pas kuniją — paktorius (tarnas) žydas; nuvažiūk į mēstą — kaip varnai isz visu pusių tavę apniks: aprėks, apsuks, nusives pas savę, nugirdys ir — su tuszcziu delmonu parvažiūsi pas alkaną paczia ir vaikus. Žydas taip drutai laiko musu „gojų“ savo nagūse, jog be jųd-barzdžio szisai nei žingsnio negal žengti. O jeigu atsiranda toks „gojus“, kurs pabando pasikrutinti jo nagūse, tai dar arsziaus padaro pats sav, kaip isz pradzioje padėtojo paveikslėlio regime. Mat, tunok ir nesijudink, kaip utėlė tavo kraują siurbia! Dar sykį paminėsiu, jogei baisi ateitinė musu laukia, jeigu mes vis taip tunosime skarmaliaus nagūse. Reikia mums ką nors daryti! Bet ką ir kaip? Szitus klausymus reikia gerai pasverti ir perkratyti, nės yra itin orus. Pavedu jūs iszriszti tiems, kurie giliaus supranta tą dalyką, o nū savęs tik pridursiu tai, jogei priderētu žydas isz kiemu varyti į mēstus, nors į mēstus, o ten kaip Dievas padės!

J. A. Kalnėnas.

Vilkaviskis. Musu žmonėse kas kartą daugiau randasi giminishzko pajautimo ir meilės prigimtos kalbos. Nesenei Vilkaviszkyje vienas dvarponis užkalbino ukininką lenkiszškai. Tas jam atsakė lietuviszkai (nors mokėjo ir lenkiszškai). Ponas vėl į jį lenkiszškai, tas jam saviszškai — ir taip iki keliu kartu. Tada dvarponis supykęs tarė: „Na, dėl ko, tamsta, neatsakai

man lenkiskai, juk moki?“ — „Mokėte juk moku, bet retai kalbėdamas atpratau; ant galo sziantdien lietuviszka kalba neyra tokia peiktina, kaip kad kitą kartą buvo; dėl to tamsta gali su manimi lietuviszakai kalbėti. Juk girdime, dabar ir klėrikai, ir gimnazijos mokįtojai ir universitėto studentai kalba lietuviszakai — tai kam asz turiu laužyti liežuvį!“ Prieszininkas nutilo kaip musę kandęs.

Trupinėlis.

Pajevonis. Vazinėjant po Lietuvą vasaros laike man pasitaikė į Pajevonį nukakti. Yra tai bažnytkiemis; graži, nors ne didelė, murinė bažnyczia pastatyta ant labai augszto kalno; kalnas isz visu szaliu apaugęs jauna gire (sunkusius senmedžius iszkirto taisant bažnyczia). Kas per grožybė, kas per puikybė vietos, tai sunku apraszyti! O kada suaugs jauni medžei, tai už tiesą, Lietuvoje sunku bus rasti gražesnę vietą. Bet asz ne tiktai apie pavirszutinę grožybę apiegardės norėjau kalbėti! Manę kas kitas užėmė: Laike maldystės buvau bažnyczioje; kunįgas užgiedojo pas aukurą; su sykiu girdžiu ant vargonu gražų sutartinį giedojimą; žinoma, isz pradzių mislyjau, kad tai lenkiskai gieda, bet kas iszreiksz mano nusistebėjimą, kada iszgirdau lietuviszkus žodžius, o atsigręžęs iszvydau, jog giesmininkai — tai buvo kaimo merginos ir vaikinai! Giedojo ant triju, dvieju balsu, o kaip kada ir solo (vienas) su padėjimu vargonu. Buvo tai dėl manęs daigtas naujas: nebuvo girdėjęs, kad musu žmonės isz gaidu ant triju balsu giedotu! Po maldystei skubinau isztirti, kieno tas užvedimas. Greitai patyriau, jog tai yra kruvinas darbas kunįgo S.! Szlovė tav, garbingas kunįge, kursai nebijojei pusmetinio darbo; lenkiu galvą priesz tavę, geizdamas isz szirdies, idant rastusi pasekėjai tavo garbingo darbo!

Trupinėlis.

— Bebudamas viesznegėje (svecziūse) ne toli nū czionai pas mokįtoją Z., tikrą Lietuvį, jam pasukau Auszros kalendorių (metskaitlį) 1885 m. Jisai matydamas, jog tasai metskaitlis yra gyva dūna musu kalbos, pripažino už reikalą jį turėti kiekvienam Lietuviiui. Pinįgus už jį užmokėjęs pats su paczia ir mažais vaikeleis skaitė musu metskaitlį. Perskaitęs man pasakė: „Auszros darbininkai raszo gera kalba.“ — Szitai manę džiaugsmas paėmė, jog ne tik prascziokėlei, bet ir mokslinczei szirdingai lenkiasi prie Auszros. Taip ir yra. Nės Auszra — laikrasztis teisybės, užstojas silpną artimą. Sziantdien mažai kas tokiu yra, ale dūk Dieve, kad nors kada ir visi Lietuvei

pajaustu broliszką meilę ir stotu tikrais sunumis tėvynės. Tą sykį bepigu butu . . . — Buvau patalpinęs A. kalend. 1885 ant l. 23 savo giesmę „Meilė tėvynės“, p-o Z. pati manę pažindama tą giesmę giedant užtėmyjo:

„Tada man szirdį perstos skaudėt:

„Tėvynės nereiks atsižadėt,

„Jogei ją visi norės mylėt. . .“

Už tai ji manę kitą kartą pas jūs buvus klausė (žinoma lietuviszkai): „Ar jums szirdį skauda?“ — Asz jai atsakiau: „Kaipo ant viso kuno, taip ir ant szirdies esu sveikas, to dėl man ir szirdį neskauda, ale gentiszkais pajautimais sopi, žiurint ant savo viengencziu.“ Ar tai negal szirdį sopėti ant ju žiurint?

V. Vaiskūnas

— Tiesos sprendikui nū valstinio Bartininku sudō atsiskaičius ir kitą į jo vietą pernai rudenį skiriant buvo didė daugybė Lietuviu isz Bartininku, Karkliniu ir Vaitkabiliu valseziu susirinkusi. Man pripūlė lapinė kepurė. Dar keturis metus atgal visi, kaip jauni taip ir seni, dėvėjo tases kepures. O dabar turėjau atsidusęs prabilti: „O Dieve, kaip tai kiekvienas daigtas tur prapulti!“ Man ne taip gailu buvo tos kepurės, kaip jos senatvės. Akis beveik iszsižiurėjau tos kepurės bejieszkodamas. Užėjau vieną vienintelį kiemionį tą kepurę dėvint, Bužį isz Szilbaliu kaimo, Bartininku valseziaus. Prabylau į kitus Lietuvius: „Szitas žmogus kad myl savo senuku palikimus, jis karsztai mylėjo savo tėvus ir sentėvius.“ Žmonėms patiko mano žodžei apie lapinę kepurę ir jos senatvę. Daugybė pasižadėjo tokias lapines kepures įsitiekti. — Kas tas kepures dar dėvi, tai yra musu ubagėlei. Jie ir daug liekanu musu praeitinės aiskiausai užlaikė, ką musu sentėvei pamirszo. Rupinkimėsi užraszyti viską nū ubagu, nės vienam nū ju sakines, mįsles, pasakas ir t. t. susemti neyra galima. Jau asz, be tu liubėriszku žodžiu, kurie pareiksztu Basanavycziaus A. kalendoriuje 1885 m., nū ubagu esu užraszęs kelias deszimtis. Toliaus kada jūs sunaudosiu.

V. V.

— Bartininkai yra bažnytikiemis, kur du žydu po alaunyčią turėdamu ant bavariszkojo alaus po 1400 rubliu czysto pelno gauna. Musu kraszto žmonės taip yra įjunkę į tą alų, jog visi nū daigto, nū dideliu iki mažu, nū piemens iki gaspadoriaus negal be jo apsigelbėti. Kiek tai pinigų žydai suplėszia — tasai bavariszkasis alus ne pigus — gailu ir paminėti.

Kitsai ant dienos 2—4 rublius prageria. Szitas gėrimas yra tikra pražutis musu žmonėms. — Brolei Lietuvei, geriaus išleiskite tūs pinigūs dėl naudos tėvynės kalbos, dėl tu savo broliu, katrie už jus vargšta, jums dvasiszka mokslą suteikdami. Jus gerai padarysite, jei imsite skaityti naudingas moksliskas knygias prigimtoje kalboje: jos jums akis atidarys. Tada patys pasakysite, jog blogai darėte, ir nū to kitus graudensite. V. V.

Iš suvalkiskės Paniamunės. Naujieji metai labai nedorai prasidėjo musu kraszte. S. mėstelyje gyvena mokįtojas Cz. J., iš giminės Lietuvis, kursai kerszyja skūsti vyriausybei visus Lietuvius raszėjus; sako siūšęs į Sibėriją, jei patirs kur nors betriusiant apie lietuviszką raszliavą. Tai baisus žmogus. Prie to dar vargina mažus vaikus jūs baisei muszinėdamas. Turėjo kersztą ant nekurio vaikino iš kas žin kokios priekabės ir susitaręs su sav lygeis tavorceis, tarp kuriu Juž. paminėtinas, vieną vakarą bebrėksztant taip baisei jįsumuszė, kad kudikėlis vos gyvas beliko . . . Vyriausybei pasiskundus sudžia iš N. parvykęs pirmą dieną labai asztrei klausinėjo, ale antrą dieną jau yiskas pavirsiuzimi ējo. Ko dėl taip? Cz. J. tur pinigų kelis szimtus rubliu vienam prieteliui perklausinėjancziojo sudzios pažyczyjės, o tūs pinigūs suprantama, žadėjo padovanoti, ei jam virszų provoje dūs. Pinigai, pinigai, ką tie ne viską padaro?! Suminksztina szirdis didžiunu, pardūda tiesą, kaltūsius atkaltina, o nekaltūsius palieka kaltais, dėl to kad pavargėlis neįstengia kyszių dūti.

J. Paniamuniszkis.

Padavinei (Suvalku rėd. Kalvarijos pav.). Nesenei tapė prisakyta vaitams, kad jie prikaltūtu Lietuvininkus išsziraszyti gudiszka laikrasztį „Selskij Vėstnik“. Žmonelei atsakė: „Kad mums pavelytu nusipirkti lietuviszkas knygias, arba lietuviszką laikrasztį, tai mes su dziaugsmu įmtumėme išsziraszinėti, o gudiszko laikraszczio mums nereikia. Szitūs žodzius įtraukė į knygias, daugumas po szitūmi pasiraszė ir szitą patvirtinimą nusiuntė pas p-ą virszininką į Kalvariją. Szis atsiliepė szitaip, jeigu ir ant atėinancziojo laiko kas pavelytu szitokius nusikaltimeis priesz valdzia, tai busės pakartas . . . Matome, kas darosi. — Toliaus girdėti, kad ponams virszininkams pavieczyūse prisakyta atiminėti lietuviszkas maldū knygias nū žmoneliu. Tik mat nežino, kaip pradėti szitą darbą. Lietuvei, melskite Dievo, kad neprietelei butu išzmingesni ir mus nevargintu.

Bitė.

Isz lenkiszkosios Lietuvos. Kur tik klausai, visur Lietuveli keliasi isz miego, pradeda dairytiesi aplink savę ir kiek įkabįdami pesza nū savęs svetimas plunksnas, kuriomis iki sziol dengdavosi ir gērėdavosi; trumpiaus sakant, pradeda pripažįti savę už Lietuvininkus. Žinoma, kaip ir visada tokiaame dalyke dedasi, labiausei kruta — juda jaunieji. Sztai jau sukrutėjo ir S. gimnazijos mokītinei. Girdėti, net tie vyrukai Lietuvininkai iszmaldavo savo valdžią, idant jiems pavelytu visur tarp savęs kalbėti lietuviszkai. Malonu girdėti, kad musu vyrai pradeda gyventi, nežiurėdami daugiaus ant jųku ir žnairiu žvalgymusi savo kaimynu Lenku; gaila tik labai, kad tie, kurie labiausei turētu prilaikyti ju iszmingą pasielgimą, tampa ju prieszininkais. Ve kaip jie skundžiasi: „Kas per nauda, ką mes taip rupinamėsi apie savo kalbą, kad musu mokītojas lietuviszkos kalbos nėko nemoka ir mokėti nenor, tiktai dykai algą ima; ne tiek gaila pinigų, kiek vietas, kurią jisai užima. Kas tai matė, kad mokītojas kokios nors kalbos nenorētu su savo mokītineis sznekėti tū liežuviu, kurį patsai mokina? O musu mokītojas ne tik dėka, bet ir maldūjamas nenor su mumis kalbėti lietuviszkai! Maldavome mes jį apie tai per inspektorių, bet jis nesutiko: ēsą, jisai nėkadods nesznkėjęs su mokītineis lietuviszkai, tai jau ir nesznkēsęs. Paskiaus vėlei jį maldavome kad mokītu mus daugiaus gramatikos (kalbos mokslo), ir dātu skaityti geresnes lietuviszkas knįgas; liepė eiti į kitą gimnaziją, kur daugiaus lietuviszkai mokina. Geras mokītojas, nėra ką sakyti. Toks jau ir ju kunįgas Z., kurs labiaus daboja, kad mokītinei gerai mokētu lenkiszakai, o ne tai, kad suprastu Dievo žodį! Ką pradėsi su tokeis žmonėmis?! — Kitoje gimnazijoje kitaip dedasi. Ten jau kelinti metai, dirba tvirtas vyras ant naudos Lietuvininku. Jo dėka musu mokinantiesi jaunūmenė iszmoksta pusėtinai savo kalbą ir gal neszi pagalbą savo tamsesniems broliams. Bet ir ten gana prieszininku. Girdėjau, tikybės mokītojas gimnazijoje, kunįgas M. paliovēs sakyti savo kasnedėlinius pamokslus to dēl, kad jam buvo perstatyta mokītiniu 6., 7. ir 8. kliasos, kad sakytu savo pamokslus lietuviszkai. Reikia žinoti, kad toje gimnazijoje didesnioji dalis mokītiniu Lietuvininkai, ukininku vaikai, kita vėl mažesnioji dalis — vaikai aplinkiniu gyventojų Lenku, Žydu, ir tik labai maža dalis atvykusi isz kitur. Isz to matyti, jog nesuprantancziu lietuviszkai ten labai maža dalelė, nēs aplinkinei

svetingenczei taip jau moka lietuviszkai, kaip ir patys Lietuvininkai. Primįsiu dar, kad Lietuvininku ukininku vaikai, įstodami į gimnaziją, daugiausei, kaip sako, nė papt nesupranta lenkiszakai ir tik per didelį vargą izmoksta tą kalbą augsztesniose kliasose. Vienok kunįgas M. pats Lietuvininkas, jau antri metai, sako tiems vargszams pamokslus lenkiszakai! Dėl to visai ne dyvai, kad izmintingiesniejie vaikinai augsztesniuju kliasu pareikalavo lietuviszko pamokslo. Asz pats girdėjau mažus vaikinukus skundžiantiesi, kad visai nesuprantą, ką kunįgas pasakojas. Dėl ko kunįgas M. nenor suprasti teisingu reikalavimu savo aveliu, dėl ko jis nenor prakalbėti į savo klausytojus suprantamoje jiems kalboje? tur buti nenor biaurįti savo burną, biauria lietuviszka kalba, kaip gražei pareiszkė vienas vaikinukas. Ar-gi jau geriaus palikti vaikelius be jokio pamokinimo, ne kaip skelbti jiems Dievo žodį prigimtoje kalboje? Tik man rodosi, kũ labiausei pritinka garbinti Dievą kalboje tėvo ir motynos, kurie suteikė savo vaikeliams pirmus vaisius tikėjimo. Lietuvei, jeigu kas nenorite daryti gero savo broliams, nebukite nors ju prieszininkais!

Aszaka.

Senapilė. Pas mus į Varszavą atėjo gana žingeidi žinē isz Senapilės apygardinės pilės Suvalku rėdybos. Senapilėje 16. dienoje gegužės mėnesio buvęs užvadūtojas globėjo Varszavos mokslo apyrubės, czionai lankė visas mokslinczias; pirmojoje mokslinczioje žiurinėdamas rasztus vaiku, tarp kitu rado, jog mokintojas tos mokslinczios lietuviszkai raszyti mokina vaikus lotyniszakai-lietuviszkomis literomis. Užvadūtojas tūjaus paklausęs mokįtoją, kurio pavardės gerai neatsimenu, ko dėl jis nemokina vaikus raszyti gudiszkomis balsėmis. Tas, žinoma nusi-gandęs, atsakė: 1. jog Gudu raszmenės ne užgana padaro reikalams lietuviszkos kalbos, 2. jog tėvai užsispyrę reikalauja, idant ju vaikus mokintu dvasiszku skaitymu tiktai isz lietuviszku maldu knįgu kataliku tikėjimo, nės mokėjimas raszyti, o įpacz skaityti, jiems yra reikalingu daigtu laike iszpildymo tikybiszku apvaiszcziojimu namėje ir bažnyczioje, kur laike misziu, laikomi lotyniszakai, nesųprasdami tos kalbos, isz maldknįgiu nũ senovės spaudintu lotyniszkomis raszemenėmis (literomis) skaito tas paczias miszias, miszparus (vakarines), psalmus Dovydo, gieda rozanczias, karunkas, valandas ir imnus garbei Dievo spaudintus. Priesz pirmąjį rodinį szito mokintojo ponas užva-

dūtojas atsakē, jog girdējēs nū užziurētojaus VI. gimnazijos musu pilēs p. Giliaus (sulenkėjusio Lietuvio), buk visi skamb-snei lietuviszko liežuvio dar geriaus ne kaip lotyniszkomis, gal buti izsreikszi ir gudiszkomis raszmenēmis, priesz antraji-gi nēko negalējo atsakyti, nēs tas kiszasi tikėjimo, priesz kuri netinka priesztarauti, tacziaus prie iszguldyimo pritarē laikytiesi gudiszkos raszmenēs. Bet szis geizdamas dar geriaus tą savo budą veikimo ir pagudrinimo iszguldinēti, lotyniszkai-lietuvisz-kas raszmenes iszeisinti ir savę nū atsakymo priesz rēdą apsi-ginti, dar pridurē: 1. Gudiszka abēcēlē dar ne iszdirbta, idant galima butu ją vartoti dėl perdavimo visu skambsnium, o tas yra kū svarbiausias dalykas pėdagogiszkame žvilgsnyje laike pra-dėtinio iszguldinėjimo. 2. Gudu abēcēlēje nēra: a) balsiniu *au, ei, jau, ū, ie*; b) nosiniu *a, e, i, u*; c) skambsnium atlyginimui atdaros *e*, nū uždaros *ē*; d) ilgos *y* nū trumpos *i*, nēs gudiszkame, pirmoji yra kieta, antroji-gi minkszta, bet abi yra trum-pos; taipo-gi e) nēra atlyginimo tarpo trumpos *u*, nū ilgos *ū*; g) balso suminksztinimui subalsiniu priesz balsines atsakomas lotyniszkai *j*. 3. Gudu abēcēlē pritaikinta prie lietuviszkos kalbos taip biaurei susidarkytu, jog visai ji netektu savo at-skirios ipatybēs ir tūmi tiktai kliudintu iszguldinimui gudiszkos kalbos. 4. Jog ir akadēmija mokslu Petrapilėje spaudino ir spaudina lietuviszkas knjgas ta raszmene, tacziaus užsidėjo ir paskiaus dėl naudos mokslo spaudinti lietuvisziskus rasztus to-mis pacziomis lotyniszkomis raszmenēmis; taip ji jau iszdavē: a) lietuviszką poėmatą „Keturiuos dalys metu“ Dūnelaiczio, b) lietuviszkas „Svotbines dainas“ Juszkos, c) spaudina ta pa-czia raszmene „lietuviszkai-rusiszkai-lenkiszką“, platų, 82,000 žodziu žodyną Juszkos, d) „lietuviszką katekismą“ kunigo Daukszos. Varszavoje 26. V. 85. T. Varszavietis.

Gartėnai (Gradnas). Beliovėžos girėje užsilaikē taurai arba žiobrei (stumbrai) iki sziolei skaitliuje 60 karviu ir buliu. No-rins jie yra labai valdžios dabojami, vienok su kožnais metais vis mažinasi ir mažinasi. Vienaę sykį per metus karaliui yra įtaisoma ant ju medžioklė. Jie budami jaukus yra szaudomi nū galeriju lyg galvijai žmoniu suvaryti. Tauru ant viso svėto nēra daugiaus nēkur kaip tik czia. Gal mes savo akimis ma-tysime ju visiszką isznykimą. — Isz tu gyvoliu ragu, taurėmis vadinamu, musu sentėvei midų gerdavo. Sakoma, kad tu gy-voliu ragu ir babar Beliovėžoje galima gauti. Vēversys.

Naujoji Lietuva. Taip mes be ginczo galime vadinti Amērikoje Lietuvininku apgyventūsius krasztus. Naujame svēte jau iszeina ir du laikraszcziu, o tai ženklas, kad ten isz tikro nauja Lietuva atsiras, o jau ir atsiradusi yra. Laikraszcziu ten iszeinancziuju vienas, senesnysis, Unija, į lietuviystės priešininku gūlį perėjęs, jau mums nėko gero nebedaro, bet jū atpenz musu giminystę naikina; antrasis „Lietuviszkasis Balsas“ (sulygink apgarsinimą) su naujomis, stipriomis spēkomis į darbą eidamas pradėjo macnei gyvūti, Lietuvai ir jos vaikams ant neiszipasakytos gėrybės, džiaugsmo ir rimasties. Ant musu stalo guli jau du numeri, isz kuriu pirmojo numerio bagotingojo įturio privedame: „Musu kelias“, „Škriaudimas Lietuvininku“, „Žvirblakregždžei“, „Atvira gromata isz Springfield-Ohio“, „Apie kraugėrystes ir meiles cėcoriu“, „Gromata isz Prusu Lietuvos“, „Gromata isz Sziauliu, Kauno rėdybos“, „Petras Trupinėlis“, „Ar kenkia tabako rukymas“, „Naujo Jorko lietuviszka parapija“, „Amērika“ ir t. t. „L. B.“ smulkiu rasztu atspaustas, kupinai pripildytas augsztos verczios rasztu, vertingai ir teisingai privejijamas kožnam tikram tėvynininkui ir karsztam prigimtosios kalbos mylėtoju. Tikrūju keliu beeidamas ir Lietuvos paklydusiūsius sunus isz szuntakiu sugražįdamas „L. B.“ sulauks didę ateitę ir užsipelnys amžiną pagarbavonę nusidavimūse Lietuvos atgijimo, ką Pramžius tedūda. X.

„*Kraj*“, lenkiszkas laikrasztis, raszo 26 n. apie lietuviszką raszliavą pirmutinėje pusėje szio szimtmeczio: „Ji buvo labai silpna: keliatas, o augszcziausei keliatas deszimcziau vardu, ir tūmi bus iszrokūtos visos knįgos ir knįgelės lietuviszkos. Bet isz kur jos iszeidavo, kas iszdavinėdavo anūs biblijos iszguldy-mus (tłómaczenia), anas maldu knįgas, bicziu knįgeles, ir knįgeles apie atsargumą ir gesinimą ugnelės sodžiams degant? Kas raszē Lietuvos veikalus, pasakas ir apsakinėjimus, szendien vargei kur gaunamus, bet pirmiaus godžei žmoniu skaitomus? Jos iszeidavo isz tu pacziu ranku, kurios dabar žinomos dalies raszliavos yra apskundžiamos norincziomis Lietuvius aplenkinti ir apie kuriu isznaikinimą, kaipo Lietuvos neprieteliu, ta raszliavos dalis be paliovos szaukia . . .“ Jegut tai buvo Lenkai, kaip reikia suprasti p-ą Vaj. isz Lietuvos raszanti, tai szirdingai jį praszome iszrokūti mums vardus tu Lenku, kurie Lietuviams bibliją iszvertė, ju veikalus suraszē, mokino jūs bites auginti ir ugnelę gesinti, idant mes Lietuvei, galētumėme žinoti vardus tikru savo geradėju ir turėti anūs pritinkancziuje garbėje ir szlovėje.

Bs. Apie senovės kalvius. Iš Juszkos surinktu dainu mes dasizinojome didelę daugybę akyvu daigtu, szilandien visai užmirsztu. Taip iš keliu labai senu jo dainu gauname žinę apie įpatingus kalvius senovės, kurie iš aukso ir sidabro kaldino visokius brangius daigtus. Tokie kalvei turėjo būti tikri daidalei (daildarei), ir — dainoms liudyjant — jie „aukso žiedelius“, „aukso kupkeles“, „aukso pentinus“ ir kitus daigtus dirbo. Dainos jų vadina „auksoreis“, kurie „auksavoja vainikėlius“, „aukselio kalėjėleis“ ir „sidabro liejikėleis“. Įpatingame raszte „Žiponas bei žiponė ir auksingumas bei sidabringumas lietuviszku dainu“ tapė jau parodyta, kur senovės Lietuviu gyventa tūmet, kada turėta savo žemėje daugybę aukso, sidabro ir minavojamus dainose kalvius. Iš žemiaus pridėtos dainos matoma, jog tie kalvei kaldino dar „stalelius ant keturiu kampeliu“ ir „kraseles ant keturiu kojeliu“. Daina užraszyta V. Vaiczaiczio, 1875 m., Ožkabaliūse:

Ne tik lankoje dobilėlei auga,
 Augs ir žalioj girelėj,
 Žalioj girelėj po aržūlėliu,
 Po žaleiseis lapeleis.
 Verkia mocziutė, sena szirdelė,
 Dukrelę izszleizdama.
 „Mocziutė mano, sena szirdelė,
 „Neverk manęs dukrelės;
 „Tu paklausykie manęs dukrelės,
 „Manęs jaunos kalbanczios:
 „Kad asz neverkiu toli eidama,
 „Ko tu verki leizdama?“
 — Kad tu neverki toli eidama,
 Verksi pareidama;
 Vai tu ten rasi daug giminėliu,
 Daug jaunu dėverėliu*):
 Vienas szimtelis jaunu moszeliu**),
 Du szimtu dėverėliu;
 Tu neisztekis jiems dovanėliu,
 Marguju abrusėliu.
 „Mocziutė mano, mano szirdelė,
 „Didis tėvo dvarelis,

*) Dėveris, vyro brolis, szvogeris; dėverėnė, pati vyro brolio, szvėgerka.

**) Mosza, vyro sesū, szvėgerka; moszėnas, vyras vyro sesers, szvogeris; laigonas, paczios brolis, szvogeris; laigonėnė, pati paczios brolio, szvėgerka; svainė, paczios sesū, szvėgerka; svainis, vyras paczios sesers, szvogeris.

„Mano tėvelio didžiam dvarelyj
 „Daug yr augsztu klėteliu,
 „Tose klėtėlėse, tose augsztose,
 „Daug yr margu skryneliu,
 „Tose skrynėse, tose margose,
 „Daug yr plonu drobeliu,
 „Isz tu drobeliu, isz tu baltuju,
 „Bus didės dovanėlės
 „Berno broleliams ir jo seselėms
 „Ir visoms giminėlėms.
 „Tam szeszurėliui*), senam tėveliui,
 Plonūsius marszkinėlius;
 „Tai anytėlei**), senai mocziui tei,
 „Baltaji nūmetėli;
 „Tiems dėverėliams, jauniems broleliams,
 „Margūsius risztuvėlius,
 „Toms moszytėlėms, jaunoms seselėms,
 „Szilkeliu kasnikėlius.“
 Trys dėverėlei, jauni brolelei,
 Visi trys kalvuzėlei;
 Vienas nukalė aukso staleli
 Ant keturiu kampeliu,
 Antras nukalė naują kraselę
 Ant keturiu kojeliu,
 Treczias nukalė aukso kupkelę
 Martelei vyną gerti.

Bs. Apie Sudaunikus. Viena dalis arba pavietis žemės senovės lietuviszkujų Prusu, kaip žinoma, vadinosi „Sudavia“ ir rubežiavo su szios dienos Suvalku rėdyba, nū *Bakaliu* (lenk. „Bakalarzew“) ir *Raju gardo* (lenk. „Rajgród“) į vakarus. Nelaimingieji gyventojai szito pavieczio tapė kūne visiszškai isznaikinti nū vokiszzkujų Kryžoku; tik maža, regis, ju dalelė, slėpdamasi nū Kryžoku verguvės, iszsikraustė isz savo kampo į rytus, taigi jau į szios dienos Lietuvą. Senovės „Sudavia“ szendien yra szlovėniszškai kalbancziuju Mozuru ir Vokiecziu apgyventa, ir mes nežinome nė tikro jos lietuviszko vardo. Suvalku rėdyboje ir pavietyje, ne toli nū Vyzainio, taigi arti rubežiaus senovės „Sudavijos“, yra kaimas ir dvaras, vardu „Sudaviszkei“, arba sutrumpintai „Sudauskai“ (lenk. „Sudowskie“), kursai, kaip rodo pats vardas ant *-iszkei*, įkurtas gyventoju isz „Sudavijos“. Isz vienos dainos, 1875m. užraszytos Ožkabaliu kaimė, dasižinome, jog vardas to pavieczio gyventoju buvo „Sudaunikai“ arba dainiszškai — „Sudaunikėlei“:

*) Szeszuras, vyro tėvas. — **) Anyta, vyro motyna.

Neturiu nėko, nebijau nėko,
Turiu dvareli *palivarkėli* —
Gavau berneli *Sudaunikėli*.
Asz pasiverscziau į gegužėlę,
Tai asz nulėkcziau pas motynėlę,
Asz isitupcziau į obelėlę,
Gražėi kukūcziau, kaip gegužėlė.
Kukavau ryta, vėlai vakara, —
Nėks neiszgirdo mano balsėlio,
Nė nesuprato ant alasėlio.
Vai tik iszgirdo sena mocziutė,
Po didi dvara vaikszcziodama,
Savo sūnelius budindama;
„Kelkit, sunelei, kelkit, jaunieje,
„Eikit paklausyt gegutės balso,
„Gegutės balso, girės pauksztelio!
Ejo brolelei gegutės klausyti,
Emė szaudykles į baltas rankas.
— Dievuliui dėkui už protužėli,
Ka palypėjau į virszunėlę,
Butu nuszovę per gegužėlę,
Per gegužėlę, girės paukszteli. —

Dainą V. Vaiczaitis užraszė.

Kliaudu attaisa.

L. 45 e. 31 vietoje *mus'* tur buti *musz*; l. 46 e. 4 v. *tik* —
taip; l. 102 e. 8 v. *mausti* — *snausti*; l. 102 e. 16 v. *girios* —
giras; l. 102 e. 33 v. *Jaje atkarta* — *Atkarta jaje*; l. 104 e. 101
v. *Vydmancziutė* — *Vydmancziutę*; l. 104 e. 36 v. *mecziau* — *mecziau*
l. 130 skilt. 2 e. 13 v. *Kreipei* — *Kvėpei*; czia pat e. 25 v. *Diev*;
baisu — *Dievo baily*; l. 132 v. *) *Lūma, atskirtis* — *Lūma, pasky-*
rimas, stonas.

Auszros rėdytuvei pavestos knigos.

- Vyturis*: Olechnovicziaus pasakos, pritikimaj, veselos ir giesmės.
„ Klagevicziaus litanijos su maldomis. Vilniuje, 1842.
„ A. H. Kirkor, O znaczeniu i waźności Zabytków pier-
wotnych etc.
M. Tvarauckas: Istorija Ali-Babos. Nev-York'e 1883.
„ Praractvos Michaldos. N.-Y. 1883.
„ Morfeuszas iszguldytojas sapnu. N.-Y. 1883.
Jurgis Mikszas: Kelch'o lietuviszkos kalendros. 1884.
„ Lietuviszkas kalendorius. 1884. Vilniuje pas
Romą.

- Jurgis Mikszas*: K. M. B. Lamentorius lietuviszkas.
 „ Aukso altorius arba szaltinis apie dangiszkus skarbus.
 „ Ziwatas pona ir Diewa musu Jezusa Chrystusa. Wilniuje 1808.
- Guzutis*: M. Volonczevskis, Žemaicziu vyskupystē, 2. dalis.
Martynas Jankus: Luther's kleiner katechismus, vokiszskai ir vendiszskai.
 „ Matukatis, Jono Bunyano amžiaus bēgis. Klaipēda 1878.
 „ Neupert'as, liudyjimas tiesos. Kaukēnai 1880.
 „ Iszganymas žmogaus.
 „ Deszintas susikalbėjimas.
 „ Naujausios galvijų lēkarstvu knigos. Gumbinēje pas Lemkę.
- J. A. V. Lietuvis*: Kraszevskis, Vytoiorauda, giesmē isz Lietuvos padavimu. Poznaniuje 1881.
- Sturys*: Immisch, der panslavismus unter den Wenden mit russischem gelde betrieben etc. Leipzig 1884.
- Auszros rēdytuvē*: Auszra 1883 m. Auszra 1884 m.
- Dembkis*: Knigos teisybiu.
- A. Thomas*: Königl. realgymnasium zu Tilsit, programm 1885. (Litauen nach den wegeberichten im ausgange des vierzehnten Jahrhunderts).
- Liet. r. draugystē*: Mitteilungen der lit. liter. gesellsch. Heft 1—10.
- Jurgis Mikszas*: Ragniter mitteilungen, nn. 1—14, 1884 m. (Abriß aus Litauens geschichte, nn. 3—5, 7—9, 11).
- J. Szliupas*: Unija 1884 n. 1—9. Unija 1885 n. 1—14.
- M. Jankus*: Lietuviszkas Pol. Laikrasztis 1884 n. 1—40.
- Jurgis Mikszas*: Niamuno Sargas 1884 n. 1—14.
 1885 n. 1—21
- „ Ivinskio kal. 1861.
- Ed. Volteris*: O rezult. ethnograph. pojēzdki k. prusskim Litovcam.
- Jurgis Mikszas*: Paviecziu mapos Prusu provincijos (kreiskarten der provinz Preussen). Paviecziu: Tilzēs, Pakalnēs (Gastu), Įsrutēs, Pilkainiu, Gumbinēs, Stalupēnu, Galdapēs.
 „ Martyno Liutēriaus maž. katgismas ir Rambako pamokslas etc. Karaliaucziuje pas Hartungą.
 „ Radziuno bicziu knigelēs. Klaipēdoje 1882 pas Holz'ą ir Szernių.

Auszros rēdytuvēs pirktos knigos.

- F. Gondkus*: Apsakymas kelionēs zemėje Palēstynos apie Jeruzalę ir kitas szventas vietas. ? 1859.
- W. S. Jons* ir Aniutia. Peterburgas 1877.
 ? Naudingos sznekos apie iszkalas. Petraburgas 1876.
- Petras Vileiszis*: I. Jurgis Stefensonas. II. Pas mums ir kitur. Peterburgas 1877.

- ? I. Lėkarstva nūg baimės smerczio. II. Balsas dusziu czyszcziaus. Vilniuje 1863.
„ Pritaisymas vaikeliu prie spavėdnes ir komunijos szventos. Petrapilė 1880.
„ Aukso altorius, senas ir naujas Złoty Oltarzyk. Vilniuje 1863.
„ Garbė Dievui. Vilniuje 1863.
„ Stacijos arba Kalvarija. Vilniuje 1863.
Meyer Friedeberg: Bilder aus Ostpreussen. I. Tilsit 1885.
? Latviszkai rusiszkai vokiszkas žodynas. Maskva 1879 m.

Gromatu skardinė.

K. S. V. Tamstos abi giesmeli, budami labai graži, taps Auszrona patalpinti. Jos labai musu laikraszcziaiui pritinka.

Szernui. Tolimesnės dalys (iki 13) raszto „Ko mums reikia?“ atėjo. Acziu!

J. A. Kalnėnui, Garliavoje. Tamstos rasztas „Surpilei (atlužei isz Lietuvos padavimu II.)“ yra patalpintas 10. laidoje praneszimu liet. r. draugystės ant lakszto 262.

Szerengui. Tamstos eilės „Naminė ir laukinė pelė“, „Vilkas kudās ir szū“, „Giltinė ir boba“, „Du bulei ir varlė“, „Gaidys ir žemcziuogas“, „Kregždė ir paukszcei“, „Vagys ir asilas“, „Vilkas pas szunį ant baliaus“ atėjo į musu rankas. Labai tamstai ėsame dėkingi. Tamstos prigimtoji patarmė yra ta pati kaip ir toji, Auszroje vartojamoji. Dėl nepatikimo tamstai nereikia baimytiesi.

J. Val. Tamstos gromata su 2 rubl. atėjo. Ko reikalauta, taps prisiusta.

Kuszl. Tamstos gromata su 4 rubl. musu rankose. Laikraszztis taps prirupitas.

Jamon., Vil. .k... Tamstos gromata su 4 rubleis atėjo. Auszra taps atsiusta.

J. Val. Atėjo ir rankraszcei; sunaudosime. Trukstantieji numerėi taps prisiusti.

Akelaičiaiui. „Czteryta kilkadziesoat etc.“ gavome sugražinta. Dėkui už visas padėtas pasargas, kurios labai susigadys.

Sp. Prėkulėje. Jusu gromatą su užklausimu apie kasztas Juszkevyczės lietuviszku dainu gavome. Atsiliepdami pasakome, jog tu dainu visos trys knigos 8 rb. 90 kp. arba 17 mk. 80 pf. kasztėja. Su portu atsieis dar mažumą daugiaus. To dainu rankiaus pirmosios knigos pirmoji laida jau man ding bus iszpirkta; vienok per tikrą nežinome. Tos knigos yra gaudamos ar per kniginyczia H. Allunan'o Jelgavoje (Mitavoje), ar per taję F. H. Brockhaus'o Leipicyje.

Jūzui Marc. Gromata su 2 rubliam atėjo.

Antanui isz Bugnu. Tamstos gromatą 13 d. liepos m. su visais rankraszceis gavome. Labai dėkui. Jie visi taps su laiku patalpinti. Lauksime ir geograpijos. Tamsta apie nekurias eiles visai teisybę turi; vienok tai su jomis tik nedarysime, ką užrodyji daryti. Jos taps pakavotos.

Szunkariui. Tamstos gromata su giesmelėmis musu rankose. Acziu! — Berods buvo ir isz tamstu pusės ant susirinkimo pas mus atvažiavę. Tamsta tai tik pasirupik kù greičiausiai apie kalendariszkąję dalį Auszros kalendoriaus. Vienas „Un.“ numeris kasztuja 15 kap.

T. J. Jūzynui. Apgarsinimas atėjo, taps įbruktas.

Szernui. Ir 14—19 „Ko mums reikia?“ musu rankose.

Stirnai. Žinės taps patalpintos.

A. Starkai. Dėkui tamstai už žinę apie klaustą dalyką; jaje pasinaudosime.

T. J. L. J..... Tamstos gromata su dviem gražiom giesmėm atėjo musumpi. Tūdu poėmatu budamu labai gražių taps patalpintu be abejos Auszroje. Mums tikras džiaugsmas yra matyti, kaip Lietuvos tėvynininkai vis kruta, vis raszo, vis dirba dėl savo giminės gero. Lietuvos vaikai bus už tai dėdingi. — Kokią tamstą sav priegadą matai? Ir kokių budu toji tamsta galėtu tropyti?

Mik. Mėž. Acziu tamstai už atsiuntimą „Русско-Камолуческа Іерархія“.

Gulai V. „Meilės mauda“ bus patalpinta. Žengk tamstelė tūmi keliu tolyn.

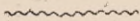
Aszakaicziui. Tamstos žinė, per Mikszo rankas mums pridūta, taps įbrukta.

Endrėjui Misiaucziui. Tamstos gromata su 1 rubl. 40 kap. atėjo. 4 kalendorei taps prisiūsti. Turiu tūmi paczių žigių priminti, jog sidabrinus pinigūs tamsta nedėtum į gromatą; mums reikėjo 80 pf. = 40 kap. porto primokėti, taigi pridėta 40 kap. ant žigunpigių iszėjo. — Už szirdingus velyjimus musu Byrutei acziu!

Mikszo Jurgiui. Tavo gromata raszyta 3. rugpiuczio atėjo. Kada man bus galima parkeliauti į Ž., asz tav dūsiu žinę. Ir asz tavęs esu pasiilgęs. Berods esu buvęs Ž., ale tai vis ar ant vienos ar dviuju dienu. Dėl Auszros nėko nereikia. „N, S.“ vėl pradės iszeiti, ale tada bus kitoks.

Antanui, Sz. „Balsas isz Lietuvos“ taps sunaudotas. Tie rasztai, kuriu tamsta nemeilyji, nebebus talpinami. Prapūlusius numerius prisiūsime.

Jonui J., K. Tamstos gromata su 5 rbl. isz Pal. atėjo iki musu. Laikrasztis taps prisiūstas.

Atsisveikinimas.

Mylimieji brolei, garbingieji draugkareivei lietuvystės!

Jau keliatas meteliu praszoko, kaip Auszra savo spindulius į Lietuvą leidžia. Kožnam skaitytojui bus žinoma, su kokių vargu, slapta nū prieszininku, slapta nū iszgamiu ji savo mylėtojus lankyti tegalėjo. Bet tai mažas dalykas, bile ji tik galėjo lankyti.

Jau praėjusiojo meto paskujame numeryje prakalbome Dieve, mus nū prieteliu apsaugok, nū neprieteliu ir mes patys apsisaugosime. Didžiausioji Auszros prieszininkė buvo ir yra lenkystė Lietuvoje (ale ne ta pacioje Lenkijoje, katra su mumis susėdiszkai elgiasi); tąjė musu iszgamei kaip Babėlio sugriuvusius murus szlovina, tik dėl to, kad senovėje budavoti, o neužbaigti pasiliko. Mums stojasi į taką Naujalenkei, tarp kuriu daugiausei pono Dievo prisakymu užmirususiu ir savo giminystės iszsižadėjusiu kunigėliu randasi, kurie isz pamokslincios szaukia: „Žmonės mokslą įgiję nū Dievo atsikreips!“ Tokiu budu musu szventoji gentė dar daug amžiu negalės sėstiesi su kitomis gentėmis aplink vieną ugnavietę szventojo mokslo, nės anie jo neleidžia eiti tarp žmonių tardami: „Nors žmonės vagys ir razbaininkai tebuna, kad tik pagal veidą krikščzionimis butu ir savo virszutinę kaltybę atliktu užmokėdami szv. Petro pinigūs. Žmogui vis tai geriaus ne kaip iszmintingam buti.“ — Mylimieji, žvelgkite szendien į Pranciją, ten kunigu su vis ne daug tėra, o žmonės tai viską vėryja, ką kunigai sako, bet szie už tai ir tikrą mokslą skelbia, ne skelbia mokslą neapykantos ir kerszto priesz kitaip tikincziūsius ir laisvaregius. Dieve, apsaugok! nenoriu visus kunigus papeikti, tik musu ir lietuvystės prieszininkus. Nekursai kunigėlis mumis iszbarė ir iszkeikė, kam mes Naujalenkius Lietuvoje užkabina. Matai, jei mes tyka savo keliu einame, o mums isz užpakalio kas su akmeniu į nugarą dūda, o jei mes atsukę veidą suraukiame isz perszuliu, tai ans imasi progą mums užmėtinėti, kam mes raukomėsi. Mes turį dėkingi buti, kad apszvietimą nū ju apturėję (būdžiava, lažas, tai apszvietimas?!), mes ēsą Maskoliams parsidavę ir jiems už ju pinigūs triusia! Jei mes butumėme parsidavę, tai Auszra taip vargingai kelio

pas savo skaitytojus neįsiskotų. Kitsai kunigėlis (Prusu Lietuvoje) bėga mus lantrotui skūsti, buk szviesą plėsdami žmones judiną. Kitsai vėl paklausęs savo aveliu, ar skaito Auszrą, o patikrinus, jog skaitas, nū spavėdnyczios jį pakeikia . . . Tai keliatas isz daugybės paveikslu mus ir skaitytojus užkabinėjančios dvasiszkytės. Ar tai ne paszėlimas Naujalenkiu? Kunigai, tikriejie Lietuvos mylėtojai, yra tikrai iszmintingi žmonės bet ką daryti su iszkrypėleis? Jiems nerup žmonėms vargus palengvinti, bet tik po verguvės naszta arba baudžiavos kančiumi pavilkti.

Pasirovavęs su prieszininkais, dabar pasikalbėsiu trumpai su tikraiseis draugais ir bicziuleis lietuvystės. Sziuju buryje randasi daugybė geru ir mokytu vyru, katrie tikrai suprasdami musu reikalus mus nenor į prieszininku gūlį nuklaidinti. Tūse stipriūse Lietuvos suntūse matau gerą tėvynės ateitinę. Dieve, jūts suvienyk ir mislyse ir raszyboje. Tėvynės tikriejie draugai nesigail nei karsztojo prakaito nei kruvinosios procės nei sunkei sudėtuju turteliu, bile tik savo kaltybę Lietuvai, numylėtajai tėvynei, atliktu, bile tik musu darbas eitu paakiui. O tasai ir eis: „Suvienytomis sylomis ir proce be pelno!“

Vieno dalyko melscziau tolesniojo Auszros rėdytojo, o tai, kad musu rasztininku kožnojo raszybai pasirupinęs reikalingu literu atspaustu vieną knygą, katroje visos raszybos, kaip ant kokio paveikslo ir mėginimo, viso svėto mokslincziams butu parodomas. Katra raszyba rodosi geriaus pritiks, tai prie tos ir visi neatbutinai turėtu laikytiesi. Kitokiu budu vargs ir vėl vargs musu tėvynės rasztininkai.

Taip padėdamas į rankas musu draugo Mikszo visą Auszros rėdytuvės nasztą, katra mano petį sunkei lenkė, pasižadau ir vėlesniūse laikūse dirbti pagal įstangas ant tėvyniszko Lietuvos lauko dėl nuvargusių dvasėje broliu. Priszaukdamas:

Lietuva ant visados,	} Smertį kad reikės iszkęsti,
Neužmirsziu nėkadosi!	} Kad paskiausią kvapą trauksiu,
Kad ir svetimoj szalalėj,	} Ir tada dar tav priszauksiu,
Žemės tolimoj dalelėj,	} Asz n'uzmirsztu nekados,
Gyvastį reikės pamesti,	} Lietuva ant visados!

sveikinu naująjį rėdytuvę ir visus Lietuvos mylėtojus.

Jankaus Martynas.

Bitėnūse rugpiuczio mėnesyje 1885 m.

Užpraszymas.

Mums vienas sžaunus Lietuvis, kunigas, raszo: „Jau dveji metai suėjo, kaip Szl. perraszē pirmajā daļē *Daukanto pasakojimu apie Lietuvos veikalus*; prižadējo spauzdinti, bet liki sziol nēko negirdēti . . . Ar sulauksime to brangaus skarbo, ar tas nūraszas gal kur nužuvo? Jei pasirodytu ant svēto pirmoji dalis, galētumēme pasirupinti ir apie kitas. Negali buti, idant toksai brangus rankrasztis patektu žiurkēms. Iszspauzdinimas *Daukanto pasakojimu* butu didesniu paminklu, negu kad kas kokį akmeninį arba geležinį statytu. — Jei pinigu ant spaudos truksta, tegul Auszros rēdytuvē iszdūda apgarsinimą, jog nor spauzdinti; tegul iszrokūja, kiek viskas kasztūs; tada atsiras tokiu vyru tēvynininku, kurie dūs paspirtį; o tos žinēs tegul bus padūtos Auszroje. — Jei Lenkai ant Mickaus paminklo surinko tiek tukstancziu, argi Lietuvei nesudēs keliu dēl *Daukanto*? . . .“ — Ir mes su visu szirdies karsztumu tam pritardami pasakome, jog gēda butu mums Lietuviams, jeigu nei tiek nesurinktum, kad galētumēme to musu karsztojo tēvynininko nespaustūsius veikalus per spaudą ne vien Lietuvai, bet ir visam mokītam svētui prieinamais padaryti. Pasižadēdami už spaudą *Daukanto pasakojimu* rupinti, kaip veik tik bus pritinkanti suma pinigų sužadēta arba staczei siūsta, apgarsīsime Auszroje pravardes szelpēju prie iszleidimo ir pavestāję pinigų sumą. Turēdami rankrasztį pirmosios dalies savo rankoje ir aprokūdinę, kiek spauda kasztūs, iszdūsime visą rokundą taip pat Auszroje. Ragindami Lietuvos ir jos szlovingosios praeitinēs mylētojus pristoti prie to szventojo dēl tēvynēs darbo per pavedimus, užpraszome ir tūsus ant to pajudinti, kurie Auszros neskaitytu ir tokiu budu apie tai nēko nepatirtu.

Auszros rēdytuvē priima ir gromatas ir pinigus dēl iszleidimo *Daukanto pasakojimu* apie Lietuvos veikalus.

Auszros rēdytuvē	paveda	50 mk.
Mikszo Jurgis isz Tilzēs	„	20 mk.
Jankaus Martynas isz Bitēnu	„	10 mk.
Voskos Kristupas isz Tilzēs	„	10 mk.
Nepažįstamas isz Kauno	„	1 rbl.
D-ras Bruažis isz Tilzēs	„	20 mk.
Veyer'is isz Tilzēs	„	5 mk.

Kliaudu attaisa.

Tiejie skaitytojai, kurie Basanavycziaus „Žirga ir vaika“ jau butu įgiję, meldžiami szitas kliaudas toje knįgutęjė pataisyti:

Laksztas.	Eilė nū virszaus.	Yra.	Tur buti.
11	2	siaukent	šaukent
11	4	raštininkai ⁷⁾	raštininkai ⁷⁾ ;
11	27	inpaęe	inpaęei
11	29	Lietuvei	Lietuvoj'
13	2	apmašydami	apmašydami
14	18	šio 3 dienos	šios dienos
15	16	ižrašytas	išrašytas
15	20	ant kuriuņ	ant kuriuņ yra
15	nota 25	Ivan Leo	Joan. Leo
22	2	kaupas	kampas
23	4	buvusio	buvusios
23	6	priklausiusio	priklausiusios
24	1	galup	galop
25	23	stabas	stalas
28	28	kelios	kelias
29	11		

Po žodžio „atejimo“ sekanti „Aigyp-ton“ iszbraukti ir tą žodi pastatyti kitoje vietoje po „rodo“; priesz „kaip“ tur punktą buti padėtas. Taigi tur buti: „Kaip Lenormant'o ištyrinejimai rodo, Aigyp-ton žirgai apie 2500 m. pirm Kr. ingabenti tapo“ ir t. t.

Apgarsinimai.

Kita meta sukaks 500 metu, kaip Lietuvei priėmė krikščioniszka tikėjimą; mes visi Lietuvei turime garbingai apvaikszioti. Neturėdami liūsybės toje szalyje, kurioje daugiausei musu broliu yra, negalime tos dienos apvaikszioti su visa iszkilme, akyveizdingai susirinkdami vienoje ar kitoje vietoje, kaip tai daro kitos tautos, buvancios geresniame padėjime, bet vis-gi turime iszrasti koki nors budą, kuriuomi galėtumėme parodyti, kad mes mokame branginti tas penkszimtines sukaktuves priėmimo tikėjimo ir apversti jas ant didesnės naudos musu visu broliu, pasklidusiu į visą pasaule. Tasai budas, rodosi man gal buti tiktai vienintelis, sykiu ramiausias ir geriausias *sukaktuvėnes (bilėjuszinės) knįgos*. Prie sustatymo tos knįgos priderėtu buti visiems Lietuviams, kurie myli savo brolius ir kurie moka szį tą ar perversti, ar isz savo galvos parašyti dalykus, atsakanczius tam metui dėl naudos savo broliu. Kokie tie dalykai gal buti, cze pati szirdis tikram Lietuviuui gal pasakyti. Zinoma, ne svetimi, tiktai saviejie lietuviszki skaity-

tojai lietuviszkos Auszros, kurie szitūs žodžius perskaitys, tegul savo perstatymus teprišiuocia į rėdystę Auszros, o czia nūjėgnai bus iszrinkti daigtai, labiausei atsakantiejie, kuriūs reikės paskui apdirbti. Tai knigai nereikia placziū straipsniu, užimancziū deszimtus ar szimtus lapu; kad ir pusė lapelio gražei paraszyta, gana bus ant tos atminties, ar tai proza (nė eiliavimu) ar tai poėzija (eiliavimu). Sziczion pamatysime, kiek yra musu darbininku didesniu ar mažesniu, kurie pagal savo pajėga nori dirbti dėl savo broliu, ir kiek mes ēsime tvirti; nė vienas isz musu jaunu broliu, perskaitęs tokią knigą ir pamatę gražų buri savo viengencziū apie kalbos reikalus besirupinancziū, savo tautą mylincziū, užsidegs meilė gentės ir už garbingą skaitys prigulėti prie „draugystės Byrutės“.

Visos apszviestos tautos pasaulės gilioje garbėje laiko savo svarbius ir garbingus atsitikimus, isz kuriu kilo nė maža nauda ateisencziame laike dėl jos pasekėju. Garbavojo Gudai ir taip nė senei dar musu atmintyje apvaikszcziujo tukstantinį atminkla uždėjimo savo vieszpatystės su iszkilme; Prusai kone kas metą apvaikszczioja musį po Sedanu, nū kurio pakilo suvienyta Vokietija, ir Germanija buvo pakelta į vieszpatystės garbę. Nė senei dar visi Szlovėnai apvaikszcziujo tukstantinę sulauktuvę (bilėjuszą) savo pirmuju apasztaļu Kirilo ir Metodo, kurie atneszė tikėjimo szviesą ir platino ju prigimtoje kalboje. Ir mes turime visi krikszczionys Lietuvei atminkingą 1386tą metą; tame garsingame mete musu sentėviu sėntėvei priėmė tikėjimo szviesą*), kaipo-gi toje dienoje musu sentėvei Lietuvei isz pagonu tapė krikszczionimis ir gavo tikrą iszpažinimą apie tikrąjį Dievą ir paszaukimą žmogaus ant žemės. Kitą metą sukaks penki szimtai metų nū tos atminkingos dienos. Tą metą visi Lietuvei, kurie skaito savę krikszczionimis ir nesigėdi vardo Lietuivio, tur įj garbingai apvaikszczioti, atsiszaukdami nors su savo menkais veikalėleis ir darbeleis į Auszros rėdytuvę.

Naujas Jorkas, 12. VII. 85.

Mylimiejie lietuviszkos dvasės lietuviszki kunigėlei! Amėrikoje yra daug Lietuvininku; Lietuvininkai gyvena daugiausei dideleis bureis viename daigte. Toks gyvenimas nepavelyja Lietuvininkams nutausti nū savo gencziu ir broliu tėvynėje pasilikusiu, nei nū kalbos lietuviszkos ir kitu daigtu, kuriūs Lietuvininkai brangina. Lietuvininkai turi czia savo draugystes, daugiausei broliszkos paszalpos, turi savo lietuviszką laikrasztį „Lietuviszką Balsą“. Dirbdami labai sunkei už dūnos kasnį Lietuvininkai neužmirszta pasirupinti ir apie apszvaistą. Bet nė gana to. Lietuvininku daugumas iszėjo isz savo tėvynės su tvirtu krikszczioniszku tikėjimu, ir tas tikėjimas szirdyse žmoniū neatauszo, kada jie perplaukė placzias jures-mares. Bet skelbėju krikszczioniszko mokslo Lietuvininkai Amėrikoje nė daug turi; o jeigu vienas ar kitas ir atsiranda kur, tai Kristaus

*) kuri isz dalies ir su vergyste bei baudžiava sukergta buvo
Pasarga žodziū statytojo.

mokslā tūjaus maiszo su lenkyste ir sulenkinimu Lietuvininku. Ne dyvai, kad tokie „ganytojei dusziu“ tarp Lietuvininku neapsiliekti, bet traukia į Lenku girutes... Mums Lietuvininkams yra reikalingas skelbėjas Kristaus mokslo, katalikas, Lietuvininkas kunu ir dvase, mylėtojas tėvynės ir gaivintojas meilės artimo. Taigi mes atsiszaukiame į jus, mieli brolei tėvynėje ir mylėtojai josios, kad teiktumėtėsi neužmirszti apie savo sągymius Amėrikoje gyvenanczius; tarp musu rasite placzią dirva dėl sėjimo geru javu: mokslo, teisybės, teisingumo ir meilės artimo ir tėvynės. Tiktai ateikite, o padėkite mums savo dvasiszka galybe, neapleiskite musu. Mes nors toli gyvename, bet per vienybę su tėvyne, per vienybę ir sutikimą savo tarpe daug daug galime isztaisyti minėtinu daigtu. Tik mes vadovu mažai turime ir darbininku dvasiszkkūse laukūse. — Taip tai ir mes Lietuvininkai Naujo Jorko susitaisėme draugystę, kuri priėmė vardą „lietuviszka Naujo Jorko parapija vardan szv. Traicės“, ir norime gauti kuniją Lietuvininką ir tėvynainį. Tūs isz musu broliu, kurie juntasi ēsą paszauktais ganyti Kristaus aveles teisingai, kurie myli tėvynę ir nori dėl jos ką gero gelbėti isztaisyti, tūs savo brolius kunjgus mielai užpraszone, idant pasigarsintumete pas mus su savo norais atvažiavimo, o mes per gromatą tūjaus suteiksime artesnią apie parapiją žinę.

Vardan „liet. N.-Jorko parapijos vard. szv. Traicės“.

V. Džiankauckas, prezidentas, adresas:

59 S. 2-nd str. Brooklyn E. D. via New York, U. S. of America.

Medicinal - tokajiszkis.

Apšargos žymė.

Per statų susineszią su *vynyczius uki-ninku Ern. Stein'u Erdö-Bényėje*, szale Tokajaus (Vengrijoje), apturėtoju 7 vynycziu *Hoszrú, Baksá, Bencsik, Diokút, Omlás, Fekete* ir *Veres*, esu smagioje įstangoje, *kėmiszakai analysavotą, mediciniszką*

garantavojamai tikra tokajiszka vynu

už *en-gros-prekias* pirmutinėse plėczkose, su apšargos ženkle uždarytose, ir *prie mažumo* perkant, atidūti.

Tasai tinka ne vien stiprinanczia prie-prova *pasigaunantiems, kudikiams* ir *seniams*, bet ir gal buti vartojamas

vynu, ryte bei po valgio geriamu.

Patikrinimas *didžiausiuju universitėto kė-miku Vokietijos*, kaip ir *atliudymas magistrato Erdö-Bényės*, gul prie pasirasziusiojo dėl patinkamos įžiuros.

Albertas Paarmann'as, vynu kupczystė,

Tilžėje, augsztoje ul. skersai ties paszta.

Kas meilytu Karaliaucziuje iszleidžiamąjį
„Lietuviszką Polytiszką Laikrasztį“

tikrai pažinti gauti, ne taip, kaip jis nekurio lietuviszko laiszko apskelbiamas, tas tenesibaido jį ant vieno bertainio meto apsisteliūti. Skaitydamas pats kožnas persiliudys, kokią neteisybę jam ana pikta paskalba daro. —

Prie kožno pusto apsisteliūjant, kasztūja „Liet. Pol. Laikrasztis“ 65 pf. Nū pusto pacziam jį parsineszant kasztūja jis tikt 50 pf.

Karaliaucziuje, merco mėnesyje 1885.

Rėdystė „Lietuviszko Polyt. Laikraszcio“.
Kristupas Kibelka.

LIETUVISZKASIS BALSAS,

lietuviszkas tėvyniszkas laikrasztis,

iszėinas Naujame Jorke, Amėrikoje, ketverge kožną nedėlę, rėdomas Jono Szliupo, kasztūja Auropoje 2¹/₂ dorėlio = 5¹/₂ rubliaus = 11 markiu. Už colį apgarsinimu ant metu 10 dorėliu = 21¹/₂ rubliaus = 42,50 markiu, o vieną sykį garsinant 20 centu = 43 kapeikas = 0,85 markiu. Rėdystės adresas:

Jonas Szliupas, 43 Spring street, New-York,
U. S. of America.

Tilžėje pas Mauderodę iszėjo *J. Basanavycziaus* du pieszatu

- 1) *Žirgas ir vaikas.* 8°. 32 laksztu, prekia 15 kap., su persiuntimu gromatoje 35 kap.
- 2) *Žiponas bei žipone ir auksingumas bei sidabringumas lietuviszku dainu.* 8°. 30 laksztu; prekia 25 kap., su persiuntimu 45 kap.

Gaunamu per *Auszros rėdytuwę.*

Pasarga.

Daugelis atsiunczia pinigų gromatose sidabrinis pinigus; mums už tokius siuntinius reikia dar įpatiszka brangei primokėti, taip kad kartais žigunpinigei siuncziamūsius sidabrinis pinigus pereina. Siuntėjai bus to dėl kitą žigį tokie geri rubliaus dalis ne sidabrineis pinigais bet žigunės (pasztos) markutėmis išiušti. Mes jas už ju tikraję verezią priimsime.

Auszros rėdytuwė.

„Auszros“ rėdystėje (Martynas Jankus, Bitėnai per Lumpėnus — Lompėnen, Lituanie prussienne) galima pirkti szitas knėgas:

1. *Nėrio trys pamokslai apie gaspadorystę dėl gaspadoriu.* 1883. 43 pusės. 15 kap.
2. *Miglovaros rasztai.* Eilės įvairios. I. plūksztas. 1884. 32 pusi didžiamė pavyzdyje. 25 kap.
3. *Drazdauskio svėtėszkos ir szventos giesmės.* 1884. 16 pusių ant raszomo popėriaus. 15 kap.
4. *Jankaus seniausios lietuviszkos dainos.* 1882. 36 pusės. 15 kap.
5. *Dagilio lietuviszkas szrupėnys.* I. laida. 1884. 16 pusių. 5 kap.
6. *Vyturio tėvynainiu giesmė.* 1884. 24 pusės. 15 kap.
7. *Basanavycziaus Ozkabaliu dainos.* 1884. 48 pusės. 25 kap.
8. *Auszros kalendorius* 1885 m. 72 ir XXVIII pusės. 30 kap.
9. *Jankaus muzikėlis* I. laida. 1885. 74 pusės. 15 kap.
10. *Basanavycziaus žėrgas ir vaikas.* 1885. 32 pusi. 15 kap. Pelnas ant „Byrutės“ naudos.
11. *Nėrio pamokslai apie galvijų ir aveliu augėnimą ir gydymą ju ni nekuriu ligu.* 1885. 15 kap.
12. *Gailuczio uždūtėnas.* Uždūcziu rankius aritmėtikos arba rokundu mokslo. 1885. 80 pusių. 40 kap.
13. *Basanavycziaus žėponas bei žėponė* ir auksėngumas bei sidabringumas lietuviszku dainu. 1885. 30 pusių didžiamė pavyzdyje. 25 kap.

~~~~~

Parkupeziamas po 50 eks. ant sykio vienos knėgos imant, dūdame 33¹/₃% rabato (leidžiamė už du treczdaliu prekios). Pridūtusios knėgu prekios iszsimano be nusiuntimo i užrubežį. Perkantiems reikalaujant galima iki į parubežį veltai prisiųsti; to dėl tik reikalinga czia vietą pridūti.

Jankaus Martynas.

~~~~~

Tie jie, kurie turi mano raszytą *visatinę istoriją*, užpraszdomi man ją veikiausei atsiųsti; iszvažiūdamas isz tėvynės, neatsimenu, pas ką palikau. Tas rankrasztis brangintinas. Podraug buvo vienas sasagas, priraszytas visokiu nūraszu isz įvairiu dokumentu; žinės tos buvo renkamos dėl istorijos Gedimino, kuria jau buvau beveik visą placzei paraszęs. Kas turėtu rankrasztį apie Gedimina, o podraug ir surinktąjė isz visokiu knėgu medega, tegul bus toks mielas man sugražinti.

Jonas Szliupas, New-York,
43 Spring street, Amėrika.

~~~~~

Kningu spaustuve bei litograpija

Otto v. Mauderodes Tilžėje

prisivelyja pagatavonei *spaudos daigtu* taip *lietuviszkoje* kaip ir vokiszkoje kalboje geriausiam atlikime ant pigiausiu prekiu.

Praszymas.

Vienas senis Lietuvis norėdamas paraszyti gyvenimą a. a. vyskupo Zemaicziu Voloncziausio praszo jam atsiusti nūraszus gromatu ar ir pacizias gromatas szio garsingo Zemaiczio ir Lietavio katros bus sugražintos. Taip jau su džiaugsmu priims nū Voloncziausio pažistamu paminėjimus ar lietuviszkai ar lenkiszskai paraszytus. — Antraszas: **Korocza (Kurskoj gub.), S. A. Gorodeckomu, ucziteliu gimnazij.**

Į t a p a.

1) *K. S. V. Abejojantiems, eilės, l. 177.* — 2) *J. Basanavyczius. Isz musu praeigos. II. Zinės apie pirmus Lietuvos gyventojus, pabaiga, l. 179* — 3) *A. Kriscziukaitis. Cziaku Mocziutės, l. 184* — 4) *T. J. L. . . . . Isz Vytauto musziu J. I. Kraszio įžengtinė daina, eilės, l. 191* — 5) *K. Vanagėlis. Szauksmu aidas, eilės, l. 192* — 6) *D-ras G. J. J. S. isz/Gr. Saugoties reik, eilės, l. 194.* — 7) *Zvalionis. Lietuvos vargas, eilės, l. 194.* — 8) *V. B. Jonas Ernestas Smoler'is, priemazga, l. 195.* — 9) *Pranys Aszakaitis. Trusas apie bites, pabaiga, l. 202.* — 10) *Bs. Meilės dainelė, l. 206.* — 11) *N. Akelaitis. Lietuviszkuju kunigaikszcziu vardai, l. 207.* — 12) *Bs. Leopoldas Geitler'is †, l. 211.* — 13) *J. A. Kabėnas. Jieva, eilės, l. 214.* — 14) *J. Szl. Asilai ir darbininkai, l. 218.* — 15) *J. Szl. Zvirblakregždžei, l. 219.* — 16) *M. Sl. Gromata isz Latviu parubežio, l. 220.* — 17) *Eglė. Snausk sav, o dvasė! eilės, l. 221.* — 18) *M. D. Isz gaspadorystės, l. 222.* — 19) *Baltras Teisybaitis. Roda seno ukininko, eilės, l. 223.* — 20) *Bs. Keli lietuviszki žodžei, l. 224.* — 21) *Isz Lietuvos, l. 227* — 22) *Kliaudu attaisa, l. 244.* — 23) *Auszros rėdytuvei pavestos knygos, l. 244.* — 24) *Auszros rėdytuvės pirktos knygos, l. 245.* — 25) *Gromatu skardinė, l. 246.* — 26) *Atsisveikinimas, l. 248.* 27) *Užpraszymas, l. 250* — 28) *Kliaudu attaisa, l. 251* — 29) *Apgarsinimai, l. 251.*

Gromatas, rankraszczius ir ūpingus į Auszros rėdytę siuncziant reikia szioki antraszą padėti:

Martynas Jankus, Bitėnai per Lumpėnus
(Lompönen in Ost-Preussen).

Už rėdytę atsako Martynas Jankus, Bitėnai per Lumpėnus.
Spauzdinta už piningus skaitytoju „Auszros“ pas
O. v. Mauderodę Tilžėje.

AUSZRA.

Laikraštis išleidžiamas Lietuvos mylėtoju.

Nr. 9. Tilžėje. Rugsėjas. **1885 m.**

„AUSZRA“ iszeina Tilžėje 20. kožno mėnesio pavyzdyje knigutės 32—48 pusiu. Prekia: ant metu 4 rubl. = 4 mk. Atskiras num. 35 pf. = 35 kap. Apgarsinimai, „Auszros“ rėdytuvėje priimami, kasztūja už kožną pusiau dalitą eilutę po 20 pf. = 10 kap., „Auszros“ skaitytojams pusę tiek. Vokietijoje galima „Auszra“ prie kožnos cėcoriszkaĩ káraliszkos pasztos parsikviesdinti.

Musu vargai.

Daug yra musu kraszte pertaisytinu ir įtaisytinu dalyku. Apszvaista žmoniu stovi žemai, per tai jie patys apie tulą dalyką negali turėti supratimo; inteligencija mažai tesirupina apie reikalus žmoniu, per tai viskas stovi labai žemai. Visur tamsa, nesuprotais. Kaip-gi tą iszvengti? Kaip suteikti mažesniems savo broliams įvairias žinias jiems ant naudos ir pamokinimo? Per ką galime pakelti dvasią musu žmoniu?

Dabarnyksztis gyvenimas tautu nūdugnei įvairiūja nū pirmnykszcio. Tuli iszradimai, įtaisyti kelei, kurios lietos dėl ir susineszimas tarpu gencziu szio svėto palengvintas, o įpacz spauda, — visas tas labas rodo žengimą žmonystės į prieszakį, apszvietimą einantį smarkiu žingsniu pirmyn. Visi tie vaisei mokslo, datyrimo ir darbavimo seka patobulinimą žmoniu buvio. Nereikalinga esti nunai važinėti į kitą galą Auropos arba savo kraszto, idant apsipažinti su kokia ten įpatyste arba atradimu; nės asz be kokioje knigoje galiu rasti apraszimą ir paveikslą jo. Iszgalis tai milžiniszkas. Bet podraug su žengimu paakiui visos žmogijos dida ir pareikos žmogaus paspėjimo

sekti paskui jį. Kas apmerdės szime žingyje arba užmirsz paskubinti rupei savo žingsni, vargas jam tūmet. Žengimas visūtinas neapsistos, bet peržengs per jį, paliks jį užpakalyje, o ne retai ir baisei prislėgs. Ne kiekvienas žmogus arba tauta gali žingsnis į žingsni žengti pirmyn sykiu su kitais, bet kiekvienas butinai turi skubintiesi paskui sandraugiu, jei nenor įkristi į bedugnę nelaimiu. Kelei pranokėju esti rodyklėmis ir kelvedžeis dėl ipėdiniu. Iszmintingi žmonės ir tautos isztyrė viską, mums liekti tik tapti jų pasekineis: įgyti mokslą ir pažinti, ne datyrimu, tik isz knigu. Ir taip, dėl apsipažinimo su naujais iszradimais ir datyrimais mokslo bei doros neatbutinai reikalingos esti knigos, įvairus spaudimai ir laikraszcei. Tik turėdami jūs mes apsipažinsime su visu kūmi, ką žmoniu protas iszrado gero, ir, priėmę tą viską, galėsime paspėti paskui kitu tautu žengime pirmyn.

Tas bus atsakymas ant klausymu padėtu pradžioje.

Anapus rubežiaus baisybė yra knigu paraszytu dėl kiekvieno ipatingo darbo ir atsitikimo gyvenime žmogaus. O pas mus ar darbaujasi kas ant szio ploto? Turime apsigėdindami pripažinti, kad mažai, mažai kas. O vienok kaip tai yra reikalinga!! Juk kniga greicziausei gali pamokinti žmogų, jei jos įtalpa patiekta kaip prigulint, — jei jos turestis rusti. Negali to pasakyti apie dainas, kurios szime laike kaip ir tyczia užpludo viską. Ant galo, pati sveika nūvoka rodo, knigą pamokinanczią, kaip geriaus apdirbti žemę, kaip guviaus vartoti vaisius ukės, kaip elgtiesi sziokiame ar tokiame atsitikime gyvenos, kaip užlaidyti dorą, ēsant kur kas naudingesne, neg isztisi plūksztai giesmiu ir dainu. Isz tikruju įstabu matyti, kaip kūne visi dabarnykszcei Lietuvininkai griebiasi už eiliu. Tur buti, kiekvienas isz eiliaraszio laiko sav per reikmenę pradėti savo trusą plote tėviszkumo raszymu eilucziu. Ir tiek, kad jau matome kelias knigeles iszdūtas ir vis tik dainu ir giesmiu (lig jau dabar Lietuviams toks linksmas laikas, kad tik giedoti ir dainūti) rodo tiesą tos mansties. O naudingas

knīgas, t. a. gyvenimiszkas, ar raszo kas? Garbē ir gyrius p. P. Nēriui už paraszymą tokios szaunios knīgos, kokia yra „Trys pamokslai apie ukę“. Taipogi priguli sudēti dėkas p. Vileisziui už patiekimą „Stefensono“, „Žemės ir oro atmainu“ ir „Naudingu szneku“. Bemelai ir giesmės su dainomis reikalingos gali buti, bet ne dėl žmoniū. Žmogus, ir perskaitęs nenoromis kad ir geriausias eilias, pasakys: „nei szis, nei tas — iszmislyjo kas žin ką!“ Ir tiesa, nēs jam jos atgabens mažai, mažai naudos, tūmi tarpu kada knīga ruszios įtalpos pamokins jį, kaip kovoti už buvį ir pasiekti laimę, kaip isz medegiszkos pusės, taip ir isz doriszkos. Musu žmogus taip isz visu paszaliu yra suspaustas nemaloniomis aplinkstovėmis, jo buvio apistata tokia baugi ira, jog jam ne laikas giedoti ir dainūti. Mokinkite jį, garbingi viltaucei, kaip gyventi, kaip isznaikinti tas ydas juju, kurios apsupios yra musu kraszta, kaip atsikratyti nū įtekmės svetimtaucziu, atvykusiū nusiaubtu musu kraszto, apie kuri ne veltu szaunus musu dainius būla, kad

Tavo kaimu sunus linksmai žemę aria

Ir gražią musu Auropą szeria.

Mokinkite, kaip kovoti su vargu, neiszmone, sukatumu atslinkunu. Tą mus daryti nevalyja žutis, nēs antraip atėjunai iszguis mus isz tėvainės ir įgrobs musu valdžią, o mes galutinai iszsigiminiūsime, — atėjunai nusmelks musu tautą visai, prislėgs ir tūs paczius progiedrulėlius szviesos, kurie dūstiesi matyti dvasioje Lietuviū gentės. Idant praszalinti piktybę, kuri dar gali buti praszalinta sukibus mums į darbą guviaus ir aitariaus, reikia tėvynininkams susvarstyti visas progas, kurios įvestos buvyn galētu iszblaszkyti jūdus debesius, kybanczius virszuje musu galvu pavyzdyje tamsos, neiszmonės musu broliu, įplaukimo tulu tamistu, gorojancziū musu prapulties, ir antpludimo bei nusiaubimo musu kraszto per praszalieczius. Negalime nei valandėlę laiko užmirszti tos teisybės, kad ne vien audrose musziū su ginklu rankose žusta gentės, kad yra myrius ganstus, nelemtas, kaip antai: ekonomiszka ir draugijinė krusza. Įsikrėtimas į musu

draugijinį kuną svetimu pirmoku ir nūpūlis musu ir taip menkos kultūros turi kiekvieną ukėją perimti baimė ir perverti sziurpuleis. Vienok baimė nėko nepagelbės; iszganstingas ynumas keliaus tūmi taku, kurį jam parengsime. Atkaklei sudėjus rankas ir baimėje veizdint į antkritą svetimtaucziu bei sukritimą musu kaip ekonomiszko, taip ir dvasiszko buvio, tap-sime numētlioti nū savo pakoju ir atsidursime padėjime vergucziu bei pagalbininku savo prieszgyniu. Kitaip buti negali.

Bet kitaip turi buti! suszukuks sumanus, aitrus tēvynininkas. Gerai. Kaipogi ir turime skototiesi sunaikinti tą piktybę, kuri grasina mums nelaimėmis ir vargais, turime mokinti ir rodyti tūs pamatus, ant kuriu pasistiebdama musu gentė galētu savo eigyje pavyti ir savo gyvūtiszkumu bei sumanumu ateitėje pranokti savo susėdus. O mokinti geriausei galima per knigas.

Knigos gali mokinti kiekvienos atvaszės darbo, pasielgimo įvairiūse priepūliūse gyvenimo žmogaus, gali rodyti, kaip vesti doriszką gyvenimą, atakinti žmogų dėl matymo įvairiu piktadėjyscziu, apsupusiu draugiją ir t. t. Tokios galētu buti patiekiamos ar iszvertimu ar savopu raszymu. Prie tam reikia žiurėti, idant jos butu pigios ir lengvai suprantamos.

Reikia dar prie to viso prikeibti senei žinomą teisybę, jog iszplatinimas naudingų knigu Lietuvos kampe yra itin sunkus dalykas, per tai kad uždrausta yra spaudinti jasias maskoliszkoje Lietuvoje. Labai įstabu, kad musu garbingi „globėjai“ ir „aprupintojai“ neuždraudžia mums kalbėti, idant mes kartais neisztartumėme lenkiszko žodžio, o pagal ju pasielgimą tą verta butu padaryti. Ta baisi neteisybė szaukia dangūsna. Tarp verksmu, skausmu visos gentės graudingas balsas szaukia susimylėjimo. Ar pasiliks-gi tas verksmingas szauksmas galiausei be atleidimo?! O to užkietėjimo musu ponu galime tikėtiesi: jie mat mislyja, kad Lietuvei moką gerai sznekėti maskoliszakai, tik nenorį. Man pacziam teko girdėti, kaip vienas urėdininkas isz „maksviniu aristo-

kratu“ isztarē: „tai žmonės! Ateis koks žioplų, mužikas ir veberiuja kokioje ten varuvariszkoje kalboje (sic!); norētumei žmogus jam nūszirdžei padėti, bet kas ten jį supras?! O asz žinau, kad jie moka maskoliszikai, tik nenori kalbėti — maloniaus mat saviszikai vebłenti; ir tai Maskolijoje (sic!!!)!! Tai ką-gi? Atsiuntē manę czionai — asz mokinsiūsi kokio ten lietuviszko, nusiuns kitur, mokinkiesi vėl kas žin kokio latviszko (įstabus susipūlimas Lietuviu su Latveis. — Rasz.).“ Tai lauk-gi gero!! Tū ateis laikas, kūmet Lietuviams nebus vale lietuviszikai kalbėti.

Jaunio mėnesyje 1885 m.

J. Kėksztas.

Dievui dekuì, dar gyvi mes esam.

Sako vyrai permokinti:

„Jau pragaiszt Lietuvninkai,

„Kas pulkelį gal apginti?

„Pult kalba tur, tai matai.“

Sako vyrai perkytrolei:

„Giminė negal atgīt;

„Jau gana, kad iki sziolei

Gavo kalbą palaikyt.“

Sako vyras permeilingas:

„Norim kalbą numarint;

„Aps'ēmimas neteisingas

„Butu dar ją atgaivinti.“

Ar savę nor kaip tėvonį

Įraszyti prie kalbos?!

O, marindams mus' ligoñ,

Dar daugiaus praszyt algos?!*)

Daktars tik numirusiamiam

Šanarius teperdalín,

Tėvonis n'atein gyvamiam,

Bet kad ans syk bus szalin!

---

*) Kaip syki isz tikros tiesos ir nusidavė. Kelintas skai-tytojas tai bene ir žino.

Mes tacziaus gyvi dar ēsam,
Ir gyvi dar norim but,
Mes linksmi dar iszsitiesiam,
Ir nenorim taip pražut!

Dar lietuviszka dainelē
Skamba per puszynēlius,
Dar Lietuvninku mergelē
Szukauj per beržynēlius.

Dar lietuviszka giružē
Dyvu daug mums pasakoj,
Dar ji isz senovės užia,
Dar linksmi gyviemsiems moj.

Sako vyrai:*) „Matot, brolei,
„Jau visi mus spaudž seni:
„Lenkai sako, ir Maskolei,
„Latvei sako, Vokieczi.“

Tai tiesa, keli mus spaudžia,
Ale bene jus tiktai;
Musu girės nū to gaudžia,
Kaip jus spauzdavot piktai.

Lenkai mums taip daug nedarē,
Nei kiti nenor daryt,
Latvei kalbą neiszvarē,
Kas žin kas nor iszvaryt.

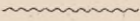
Ale dar Dievs danguj mato
Dyvnus prisikēlimus,
Dar žmonēms jis burtą krato,
Ir kas žin, kas isz to bus?

Beje, dar gyvi mes ēsam
Ir nenorim dar pražut,
Dar linksmi mes iszsitiesam,
Dar gyvi mes norim but!

Silvatikus. (D-ras G. J. J. S. isz Gr.)

---

*) Mitteil. der Lit. Lit. Gesellschaft, heft I, pag. 2.

Jonas Ernestas Smoler'is.

Paraszė V. B. (Pabaiga.)

1850 metųė prisiraszės prie Saksonijos ir tapės tikru gyventoju mėsio Budiszino Smoler'is tame mėsie užvedė kromą vienu serbiszku knigu, o nū 1851 metu tapė mokitoju serbiszkos kalbos toje paczioje gimnazijoje, kuroje 20 metu tam atgal jis pirmutinis pradėjo serbiszka kalbėti. To nerokujant jis ant savės prisiēmė iszdavimą laikraszcio „Tydženskie Nowiny“, ir tai nei darbo nei kaszto nesigailėdamas, bile tiktai platinti apszvaistą tarp Serbu. Ant paminto reikalo Smoler'is turėjo skolą užsitraukti 15000 markiū, iki laiko, kolei laikrasztis pradės pelnā dūti. Tas negreitai atsitiko, kasmet vis truko piningu, vienok stiprybė nėkadus neapleidė szauno tėvynininko. Pamatęs, jog Serbai dar pasigauna vokiszkais kalendoreis, jis metųė 1854 iszleidė serbiszką kalendorių skaitliuje 1000 eksemplioriu; ukininkai tūjaus jį iszpirko; tada jis iszleidė antrą ir treczią tuktantį, bet ir tie taip pat buvo iszpirkti. Nū to laiko vokiszki kalendorei turėjo visiszka isznykti isz Lužicziu. Tūmi-gi tarpu rytinė karė m. 1854—1856 padidino laikraszcziu reikalavimā. „Tydženskie Nowiny“ vietoje 1000 eksemplioriu iszėidavo skaitliuje 2000; karei pasibaigus klausimas ant laikraszcziu pasimažino, vienok tas nenugazdino Smoler'io: jis pagerino laikrasztį, metųė 1858 davė jam vardą „Serbskie Nowiny“ ir taip mokėje žmonėms itikti, jog iki szolei žmonės visūmet daro taip, kaip sako ju serbiszkos naujienos.

Be paliovos prisiklausydamas reikalams savo tautos Smoler'is persiliudyjo, jog dėl visūtino Serbu dvasiszko atgimimo per mažai buvo spēkos pas jūs paczius. Iszpūlė jieszkoti paszelpimo pas savo giminiēczius, o saviemsiems parodyti, kad szėmtas milijonu Slovėnu apie jūs atsimena. Bet dėl sujudinimo szirdies savo broliu reikėjo belsti ilgai ir tai be perstojo. Apie vienybę Slovėnu tada gana greitai visiszka dar nebuvo sznekos. Kožna tauta varė savo raszliavą ir polytiką, neatsižiurėdama ant savo giminiēcziu. Reikalavimas paszportu, rubežinė sargyba — vis tai skyrė kaimynystėje gyvenanczias gimines. Tokiūse atsitikimūse retas keleivis galėjo Budisziną aplankyti, retai tada kokia naujiena galėjo iszbėgti į aną rubežiaus pusę, iszkalose apie Lužicziu žemę nei priminimo nebuvo. Apie vis tą žinojo ir numanė Smoler'is, dėl to tai dėl praneszimo svėtui apie

Serbus-Lužiczius, o taip pat ir dėl pasižinimo tarp savęs Slovėnu jis nū m. 1849 iki 1857 iszdūda laikrasztį „Slavische jahrbücher“ ir stengiasi arcziaus susipažinti su Czekais, Slovėnais ir Lenkais. Atsibudimas Rusijos Krimo karei pasibaigus viliojo Smoler'į į Petrapilę keliauti — jis ten norėjo įeiti į artesnę pažintį su nekureis mokūtais vyrais, o taip pat jieszkoti piniginio paszelpimo dėl savo tautos. Apsilankymas Budiszine žinomo gudiszko mokslavvyrio Aleksandro Hilferding'o m. 1858 dar labiaus patvirtino jo norą. Smoler'is, pasitikėdamas ant to, jog greitai atliks Petrapilėje savo reikalus, iszkeliavo ten su mažuma pinigų arcziausiūju per mares keliu. Pribuvęs į Gudijos sostapilę liepos mėnesyje jis pamatė, kad reiks jam cze subuti iki rudenio, nės vasaroje daugumas buvo iszvažiavęs isz mēsto kitur ant vasariszko gyvenimo. Jis pradėjo kalbėti su knūgu iszdavėjis, su rasztininkais; kožnas jam prižadėjo, bet jausdami, jog reikalą turi su žmogumi bepiningiu, kožnas szalin pasitraukė. Laikas bėgo, piningai iszėjo, Smoler'is neatmestinai į didelį vargą butu įpūlęs, kad geras gaspadorius gaspados „Kaiser“, kur jis buvo apsistojęs, Smolerį arcziaus pažinęs, nebutu jam paskolinęs 500 rubliu. Rudenyje mēstas atgyja, Smoler'is buvo užpraszytas raszyti į keliatą laikraszcziu apie tai, kaip Vokiecziu ponai elgėsi su ukininkais, kiek tie paskutinei turi žemės — vis tai buvo klausimai labai jautrus, nės tada Gudija taisėsi pavalninti žmones. Smoler'iuui už darbą gerai mokėjo, nės už arkuszą iki 80 rubliu. Laike keliato mėnesiu jis paraszė iki 6 arkuszu ir tas padėjo jam iszsiristi Petrapilėje isz bėdos. Paskiaus jis buvo paszauktas dėl darbo per baroną Korf'ą į cėcorinę knūginyczią — cze taip pat užsīdirbo truputį pingu. Nės tada dar gelžkeliu nebuvo, o Smoler'io sveikata ne taip buvo stipri, kad žiemos laike butu galėjęs žīgune (paszta) grūžti namon — tada turėjo laukti pavasario. Laike žiemos budamas Petrapilėje jis stengėsi susipažinti su Gudijos mokūtais vyrais, isz kuriu Sreznevskis, jo pažįstamas dar isz Vroclavo (Bresliavos), buvo jo vienutiniu ir geriausiu draugu. Hilferding'as taip pat augsztai szėnavojo Smoler'į, bet ir szirdingiausį priėmimą jis atrazdavo Sreznevskio namūse. Pavasariui atėjus Smoler'is su daugybe knūgu, bet be pinigų — nės tokios pagalbos czia negavo — rengėsi grūžti namon. Gegužio mėnesyje 1860 metu keliatas pažįstamuju, o tarp ju ir Sreznevskis, palydėjo Smoler'į iki Kronsztato, isz kur jis sėdęs ant akruto „Kastor“ iszplaukė į Liubekį.

Sugrižēš ī Budiszinā Smoler'is m. 1860 pradējo iszdūti laikrasztj „Lužiczān“, kurj jis netrukus pavedē M. Hornik'ui, o pats pasiēmē už iszdavimo kito laikraszczio vardu: „Zeitschrift für slavische literatur, kunst und wissenschaft“ (1862—1865 m.). Tame laike Varszavoje buvo įstatyta naujoji svarbiausioji iszkala (szkola glowna), dēl kurios profesorei buvo renkami isz viso svēto. Buvo pakviestas ir Smoler'is ant katedros slovēnizsku liežuviu (1862), bet jis tos vietas nepriēmē, nors mokestis už darbā buvo augsztas. Nepriēmē-gi vietas dēl to, jog numanē, kaip jo paties esybē yra dēl tėvynės reikalinga, nēs matē, kad Varszavoje budamas negalēs prigulētinaī sāvo tėvynei tarnauti. Dasižinojusi apie tą draugystē „Serbu Motynos“ ant visūtino susirinkimo po velyku m. 1863 pavadino Smoler'į pirmutiniu pagarbēs sąnariu draugystēs ir nusiuntē jam dėkingā pasveikinimą su eilėmis Fidler'o, tycziomis tame atsitikime paraszytomis. Tame pacziame laike, m. 1862, Gudija apvaikszcziujo tukstantmetinę szventę įkurimo savo ponystēs; tame atsitikime cēcorius Aleksandras II. per praszymā akadēmijos mokslu apdovanojo nekuriūs mokitus vyrus, o tarp ju Smoler'iuī buvo paskirtas garbēs ženklas szv. Onos 2-os kliasos.

Metūse 1867 buvo nutartas suvažiavimas Slovēnu ī Maskvā dēl susižinojimo, kaip reikia elgtiesi, idant visi Slovēnai galētu polytikoje varyti vienā mēri. Ant to suvažiavimo buvo pakviesti ne tiktai Czekai, Moravai, Slovakai, Korvatai ir t. t., bet ir Serbai-Lužiczai. Smoler'is su savo draugais atsirado sunkiame padējime. Vaziūti ī Maskvā — tai Vokieczei galėjo užpykti, ne vaziūti — tai tūmi reikėjo parodyti, buk Serbai skiria savę nū Slovēnu. Buvo nutarta vaziūti. Smoler'is su jaunū daktaru Duczmanu, kaipo deputotai savo tautos, pribuvo ant suvažiavimo. Smoler'is ant suvažiavimo daug sznekėjo apie reikalingumą vienybēs tarp Slovēnu, apie gynimą silpniesniuju slovēnizsku giminiu per stipresnēs, kožnoje savo sznekoje saugodamasi didei, idant Vokiecziu neužkabinti. Toks vienok pasielgimas ne daug kā maczyjo: jis buvo iszjūktas per nekurius vokiszkus laikraszczius, kurie jį rokavo kaipo Vokietj ant Slovēnu sueimēs. Smoler'is-gi sakē, tegul nekuriuos gazētos ir jūkiasi, bet protingi žmonēs supras, jog Serbams ne polytika rupi, bet apszvaista ju kraszto ir kelei, kureis ta apszvaista galētu po musu kraszta isziplatinti.

Tūse pacziūse metūse, 1867, Smoler'is iszdavē dvi knjgas:

„Wo slowianskich mestrzych mjenach w Hornej Lužicy a wo ich uznanie“ ir vokiszka „Die slavischen ortsnamen in der Oberlausitz und ihre bedeutung.“ Šzi paskutinē knigutē aiszkei rodē, kokiai giminei prigulėjo krasztas Serbu užgyventas.

Isz Maskvos į Budisziną sugrįžęs Smoler'is užsiēmē iszdavimu „Slavisches centralblatt“ iki m. 1869, buvo rėdytoju „Serbskie Nowiny“, ragino vientauczius prie darbo ir rinko knigas ir kninginyčią „Serbu Motynos“. Kningu ir kitu senovės daigtu sudovanotu per gerai mislyjanczias žmogystes buvo daug, bet nebuvo galima atsakancei isz tu daigtu pasinaudoti, nēs nebuvo dėl ju padėjimo: knigos sudėtos į pakus gulėjo pas viena, arba kita, ir nēkas negalėjo ju skaityti. Reikėjo namu, ir Smoler'is geistinai geidē tokius namus nupirkti „Serbu Motynai“. Bet isz kur paimti vargdieniams žmonēms, sunkiu darbu pelnantiems kasdieninę dūną — isz kur jiems buvo paimti 100,000 markiū? Bet Smoler'is ranku nenuleidē, czėdyjo kiek galėdamas, rinko piningus ant to pas „gerus žmones“ ir kada metūse 1873 Budiszine parsidavē geroje mēsto dalyje vieta su nedideleis namais — jis padėjo sav ant savo atsakymo nupirkti tą vietą su namais dėl „Serbu Motynos“, neatsižiurėdamas ant to, jog isz karto jis galėjo užmokėti tiktai 500 doleriu, o vieta su namais buvo suderėta už 23,000 doleriu. Paskiaus isz sumestu ir davanotu pingu jis užmokėjo dar 10,000 doleriu, o palukanas už atliekamą skolą dažnai mokėjo isz savo kieszėnės. Tas daug Smoler'iui atneszē vargo ir klapato, bet mislis, jog kada nors ant nupirktos vietos bus pastatytas „Serbu namas“, ramino jo szirdį. Geriaus jam iszėjo su užvedimu serbiszkos spaustuvės m. 1875. Piningus ant užvedimo spaustuvės Smoler'is gavo Pragoje, apsiēmęs skolą mokėti isz uždarbio. Spaustuvē taip gerai buvo įtaisyta, jog galėjo eiti lenktynėmis su geriausis to budo sodiszkais užvedimais, o dar Lužicziiuse ji viena galėjo ir notas spausti, tai ir Vokieczei taip pat czia dūdavo uždirbti. Geras užvedimas davē paspartį greitai iszmokėti 24,000 markiū, padētu ant spaustuvės užvedimo, svarbiausias -gi dalykas buvo tame, kad Serbai galėjo dabar daug greicziaus spauzdinti savo kningas, nebereikalaudami malonės gaspadoriu neserbiszku spaustuviu. Pakol Serbai neturėjo savo spaustuvės, tai rankraszczei kartais gulėdavo po keliatą metu be iszdavimo. Dabar-gi kas kita. Spaustuvē tūjaus iszdūda serbiszkus rankraszczius ir ji viena laike ketveriu metu daugiaus iszleidē ser-

biszku kniġu, ne kad visos kitos spaustuvēs drauge paimtos laike 15 metu.

Tokiū budu Smoler'is daēġes to, jog galējo pigei ir greitai iszdūti kniġas dēl savo žmoniū, dabar sukē galvā apie tą, kokiū budu iszrastī reikalingus pinigūs dēl iszleidimo jaunumyno ī universitētā, idant užtektinai dēl savo kraszto apturēti kunīgu, provininku, mokītoju — bet vis tai kilusiuju isz serbiszkos tautos. Pinigai renkami ant mesliavu kaip pacziū kraszte, taip ir už rubežiaus, ne tik kad buvo neužtenkami, bet tankei ir nevirtī. Dēl to tai pasirodavēs su nekureis mokītais vyrais Smoler'is m. 1880 įkurē „paszalpos draugystę dēl serbiszku studentu“.

Tokiū budu ējo metai po metais. Smoler'is matē, kad gyveno ne dykai; mislis atġimimo jo pasēta augtinai augo. Senatvē artinosi, bet szirdis jo buvo rami — jis matē, kad jo tėvynē gyvens. Bet kiek tai dar buvo vargo ir nelaimēs dēl pergalējimo! Lužiczei dalinasi ī dvi dali: augsztiejie ir žemiejie. Smoler'is sakē, kad pas augsztūsius Lužicziūs viskas eina gerai, bet žemiejie reikalavo dar daug pagalbos. Ot ir dabar, žemesnėje Lužicziū žemėje, deszimts parakviju buvo be kunīgu, nēs ant vietos pasimirusiuju Serbai nenorējo priimti kunīgu Vokiecziū, o kunīgu isz ju giminēs nebuvo. Kā daryti? jegut parakvijos kunīgu Vokiecziū taps užimtos, tada jie pradēs viską vokiszkaī atlikti, ir tokiū budu apie dvideszimt tukstancziū Serbu galētu ī Vokiecziūs pasiversti, nū Serbu atsiskirti. Paszaukti-gi kunīgūs isz Lenku, arba Czeku, t. y. tokiū pat Slovėnu, kaip Serbai — vyresnybē nedaleidžia. Galima buvo paimti kunīgūs tiktai isz Slovaku — ant to buvo vyresnybēs daleidimas. Tada buvo nutarta pakviesti kunīgūs isz Slovaku. Bet ant to reikējo gerokai pinigū. Isz kur jūs imti? Laukti nebuvo galima, nēs vyresnybē spyrē parakvijos szaukti sav klebonus, pasižadēdama atleisti kunīgūs isz Vokiecziū. Tokiūse atsitikimūse, 1. dienoje kovo mėnesio, Smoler'is atvažiavo ī Varszavā ir pas szviesius žmones pradėjo praszyti paspirties dēl savo tėvynēs. Praszymas jo ant nēku nenuėjo. Žmonēs geros szirdies sumetē tiek pinigū, kad galima buvo du kunīgūs pakviesti, užmokant aniems ne tiktai kelionę, bet ir algā. Bet tai ne vis buvo, ko jam reikējo. Jieszkodamas toliaus pagalbos, ir norēdamas apsilankyti pas savo dukterį, kuri buvo už vyro, taip pat Serbo, nutekėjusi ī Naugardā (Novgorodā), Smoler'is du mėnesiū Varszavoje subuvēs, iszvažiavo ī Naugardā per Petrapilę.

Pribuvęs į Petrapilę jis dasižinojo apie didei liudną daigta. Vienas isz Guđu bagocziumetūse 1873 buvo paskolinęs 6000 doleriu dėl pirkimo Budiszine augszcziaus pamintos žemės. Tai buvo žmogus turtingas ir Serbai mokėdami palukanas buvo pakajingi. Bet nelaimė norėjo, idant jis subėdnėtu, ir idant tą skolą atidėtu į rankas kitiems. Tie kiti reikalavo, idant tūjaus pinigai butu sugražinti ir gāzdino, jog, jegut bus kitaip, tai jie reikalaus buto pardavimo per iszszaukimą. Ta naujiena pervėrė kaip peiliu Smoler'io szirdį: ar-gi tai galėtu buti, kad vieta ant kurios jis buvo sumislyjęs iszstatyti Serbu namus, butu pardūta ir jo užmanymas ant nėku nueitu? 67 metu senelis gynėsi, kaip galėdamas. Su paszalpa Czeku, Petrapilėje gyvenancziuju, jis nutildė ant nekurio laiko reikalavimus savo prieszininku.

Isz Petrapilės Smoler'is nukako pas savo dukterį į Nižni Novgorodą. Cze jis, meilei priimtas savo žento, truputį atsiilsėjo ir iszbuvo iki pavasario 1882 metu. Nors rodėsi sveikas, bet sugrižęs į Petrapilę vienas be paczios negalėjo iszeiti ant ulyczios, bijodamas apalpti. Cze dar sykį jis darė storonę apie nutildymą skolos užtrauktos Serbu Motynos, bet nėko gero isz to neiszėjo. Tada su tuszczia kiszene ir silpna viltimi, idant vieta Budiszine, prigulinti draugystei Serbu Motynos, nebutu pardūta, jis vasaroje 1882 metu apleidė Petrapilę ir iszkeliavo namon.

Paskutinius savo gyvenimo metus Smoler'is perleidė Budiszine drauge su savo paczia ir sunumi Morkumi. Budamas silpnas retai kada galėjo isz namu iszeiti; vienok mislyti apie tėvynę nėkadods jis neperstojo. Pusę amžiaus pasidarbavęs tas didelis vyras dabar žiurėjo ant vaisiu savo darbo. Pusę amžiaus tam atgal jis pirmutinis suriko: dar neprapūlė! Drąsei pakėlė karuną tautos atgimimo, ir su ta karuna ėjo pirmyn, nėko neatbodamas. Jaunimas rinkosi po ta pakelta karuna, atkartodamas žodžius ant karunos padėtus: dar neprapūlė! Didelis vyras ėjo tolyn, kruva apie jį dauginosi ir į spēką augo, budama pati pagatava paėmusi karuną eiti taip pat drąsei pirmyn. O kada mokītojas pavargęs parkrito ant patalo, jo mokītinei umai pakėlė karuną atgimimo vienbalsei szaukė: tegyvūja Lužiczei! Artinosi paskutinė valanda. Senelis, per pus apalpęs, bet budamas vīsiskai prie proto su linksma szirdžia žiurėjo ant darbo ranku savo. Jis gerai suprato, jog dabar persiskirdamas su svėtu jis Serbus palieka szimterioapai geresniame padėjime,

ne kad jūs matē savo jaunystēje. Su skurdžia szirdžia jis žiurėjo ant savo vientaucziu, drašei vedancziuju darba jo pradētą. Keliatą adynu priesz smertį jis liepē jam padūti dėl peržiurėjimo numerį „Serbiszku Naujienu“, sutaisytą dėl spaudimo. Tai buvo 13. dienoje liepos mėnesio 1884 m. Persiliudyjo, jog nebemato. Pribuvo dvasiszkas tėvas kunigas Kalikas, pribuvo ir arcziausias jo draugas Mikolas Hornikas, saujelē žmonių apstojo mokįtoją svētą apleidžiantį. Jo gyvenimas geso isz lengvo, ant galo muszant tris czvertis po asztuntai tautos atgaivintojas amžinai užmigo! Sopulys ir verksmas apēmē visus Lužiczius, iki menkiausei grįdziukei. Visi valszei nutarē pasikubinti pributi atsisveikinti ir paskutinę garbę atidūti didžiam patrijetui. Dėl to-gi tai 16. dienoje liepos Budiszine buvo neapmatoma daugybē žmonių. Isz viso svēto kampu Serbai apturėjo pilnus gailesczio tolraszius (telegramatus). Neatsižiurėdami ant to, ar kas buvo katalikas, ar protestontas, ar Serbas, ar Vokietis — visi isz vieno skubinosi ant pakasynu. Visos Serbu draugystės, o ju buvo iki keturių deszimcziu, apstojo lavoną savo patrijarko, neszdami palmas kaspinais perrisztas, ant kurių buvo iszsiutos atsitikimui pritinkanczios mislys. Ant lydėjimo susirinko tiek svēto kiek dar nėkados nebuvo Budiszine. Serbiszkos giesmės gailėi skambėjo per mēstą kuriame užgesęs mokįtojas per pusę amžiaus darbavosi dėl atgaivinimo, atgimimo savo tautos. Tauta jautē, ant kieno laidotuvių susirinko — visūse Lužicziūse nebuvo nei vieno sodžiaus, kurs ant pakasynu nebutu atsiuntęs savo pasiuntinio. Iszėjus isz mēsto prie lydėtoju prisidėjo vėl pulkas žmonių. Svētas isz visur ējo; žmonės tarsi isz žemės dygo. Pamokslą sakē klebonai Kalikas ir Damaszkas, praneszdami apie didelius nūpelnus mirusiojo, klebonas-gi Jenczas sakē vokiszkai iszrodydamas Budiszino Vokiecziams, ant kokio tai szauno vyro palydėjimo jie yra susirinkę. Paskiaus kalbėjo dar keliatas mokįtu vyru draugystēs studentu isz Lipsko, draugystēs pamokslinēs ir t. t. Ant galo visi aptilo. Klebonas Kalikas pasimeldē už numirėlį: grabą reikėjo idėti į giminės skliapą — žmonės sujudo, aszaros pradėjo byrėti, po tris saujas žemės užmetē ant grabo, paskutinis tarnavimas atliktas. Pasibaigē!

Visi nuliudę grįžo namon. Mēste žmonės skaitē atsiliepimą draugystēs „Serbu Motynos“, patalpintą „Serbiszkose Naujienose“ nū 16. d. liepos. Sąnarei draugystēs apverkdami myrį savo vado raminosi vilczia, jog atlikusieji jo mokįtinei mokēs

vesti toliaus darbą tautos atgimimo tū paciu keliu, kuriūmi jis ėjo.

Serbai, suprasdami Smoler'io nūpelnus ir iszmingingus jo geidavimus, nutarė eiti keliu, kurį jis aprinko. Smoler'is sakė, jog neatmestinau reikia iszstatyti „serbiszkus namus“, isz kur, kaip isz tvirtynės, galėtu szviesa platintiesi. Noras mokįtojaus teesti szventas! Atlikdamas tą norą, kožnas dūda kiek iszsigalėdamas ant serbiszku namu. Nebėra mokintojaus, bet jo mislis szvieczia ant jo kapo. Praeis metai, pažįstami ir draugai Smoler'io iszmirs, bet ant jo kapo ateinancios gentkartės atsimins apie garsius veikalus tautos atgaivintojo.

Lietuvei, apraszymas gyvenimo Jono Smoler'io, teeina jums ant naudos! Kelias, kurį jis Serbams parodė — teesti ir jusu keliu. —

G a l a s.

Marininkiszkos iszkalos ir latviszka „Austra“.

Szvaista iszsiskleizdama po visą svėtą, leidžia savo geradėjingus spindulius ant žmonių gyvenanczių ir tolimūse užkampiuose. Jei kitą kart reikėdavo szviesiu žmonių tiktai prie vyresnybės rėdybu, tai dabar visokiūse atsitikimūse žmogus be mokslo mažai tevalioja musu szalyse. Permanydami labai gerai szvaistos spēka, tautos mylėtojai rangėsi kū daugiausei sklaidinti po svėtą žines didei reikalingas visokiūse žmogaus atsitikimūse.

Paminėsimė czionai, ką Latvių mylėtojai isztekė irklavimo dalykūse.

Mokįtas Latvis Voldemaris, gyvenąs Maksvoje, užsiēmė priesz dvidezimts metu dar nedalytėto apszvietimo dalimi dėl tautinės naudos. Dėka jo rangimuisi, kilo czėla verianka marininkiszku iszkalu Baltijos jurnalėje*). Jaunūmenė pasisavinusi marininkiszkus mokslus, nepaliko be darbo: turtingesniejie visos jurnalės gyventojai, įpaczei Latvei, jieszkodami padidintu savo lobį, ėmė budavoti valtis ir akrutus, kuriu yra dabar daug daugiaus, ne kad prigulinczių turtingesniems prekėjams isz kitu tos szalies tautu. Visas pajurnalinis irklavimas szime kraszte yra rankose vietinių gyventojų Latvių ir Igaunių

*) Jurnalė, pajurė.

(Estu). Bet jie ne vis vienu pajurmaliniu užsiima irklavimu: su dideleis akrutais jie keliauja ir po didmares.

Szeip jau vienam žmogui yra vargus daigtas užsiimti su akrutais, nedūk, Dieve, kad atsitinka nelaimė per audras ir kitus pritikimus, ir per tokią nelaimę valdonai akrotu ne syki praranda kartu su jais visą savo lobį. Nusilenkti nū tokios nelaimės yra galima per draugystę. Taigi iszmintingieji vyrai susitarę pakvietė savūsius vientauczius susiėjus pasirokūti szime dalyke. Trusinėjimas pasivedė tiems vyrams ir pavasaryje 1882 metu tapė įsteigta Rįgoje marininkiszka draugystė po vardu „Austra“, kurios mēris yra ne tiktai pajurmaleis irklauti, bet važioti į tolimūsius krasztus tavorus, taipogi ir parvažioti isz svetimu žemiu atsitinkanczius daigtus.

Kaip tai draugystei vedasi, aiszku yra isz rokundos už praėjusius metus atliktos 29. kovo (10. karvelio) szimet. Pradžioje praėjusiu metu draugystė turėjo tiktai 5 akrotus ir var-tojo pinigais 113,667 rublius ir 49 kapeikas, o gale metu pinigai priaugo liki 192,046 r., skaitlius-gi akrotu paszoko į 8. Tie 8 akrotai davė draugystei 18,772 rubliu ir 43 kap. gryno pelno, norint praėjusieji metai irklavimui ne labai laimingi buvo, nēs tankei buvo mokama mažiaus negu pusę prekios už parvežimą, ne kad pirmiaus. Dar-gi du akrotu yra budavojamu: vienas Ventpilėje (Wents pils, Windau), o kitas Majoru muižėje (maudyklės pietinėje riginės įlankos pusėje).

„Austros“ perdėtinei yra labai rangus savo veikalūse ir atlieka jūs isztikimai, ne svyrūdami abejojimais ir kitoniszkais piningu vartojimo linkėjimais: draugystė vis palieka prie irklavimo dalyku, už tatau-gi vis dar veržėsi prie jos nemažai nauju sandraugiu su piningais. Pagal paskutinį rokundą, piningoriaus padūtą už kovo ir karvelio mėnesį, nauji sandraugei primetė per tą laiką prie draugystės lobio 1220 rubliu, taip kad 1. gegužio viso labo buvo vartojamu piningu 217,116 rubliu.

25. 13. gegužio 1885.

J. K. Sz.

Ks. Vanageliui.

Kriokia Niamuns, mėnū teka,
Teka, kaip vis buvo —
Nėra piliu, kunįgaikszcziu —
Viskas amžiu žuvo!

Nēra nēko! Niamuns lētas
Karklu klausinēja:
„Kur tai, kur tai vaikai musu?
„Kur jie vaiksztinēja?“
Spiegia pempē, tartum vaiku
Jieszko ir szukauja;
Saulē szvieczia; tyram lauke
Vējas sztai užauja;
Vidur lauko stugso eilēs
Senuju žempiliu —
Juju klausia vējas balsu
Nūbodžiu ir tiliu:
„Kur musiszkei, kur vaikszczioja?
„Kur ik sziol sapnūja?
„Laiks jau grīžti! Pažiurēkit —
„Jau rugei jurūja,
„Kur ganēte szulnus žirgus,
„Kur žolē žaliavo
„Ir kur jusu neprieteliu
„Kraujas raudonavo . . .
„Ko negrižtat?! . . Prieszas jūkias:
„— Jau gyvent paliovē! . . .“
Jūkias! — Tegul žuvo laisvē,
Nepražus tik szlovē!
Nepražus ji — apskelbs laikas,
Kas ant svēto dējos —
Kieno tiesa ir netiesa,
Kas mus' priespaudējas! . . .
„Ei kad but . . .“ bet balsas truksta . . .
Ir ką pasakysiu?
Svetimi aplink vis žmonēs —
Tik jūs prajūkišiu! . . .
„Neatbok!“ tu pasakysi,
Bet ar tam czion vieta?
Iszjūks, broli mielas, raudā
Aszaroms iszlietā! . . .
Iszjūks, apszvilps . . . nesupranta
Czionai manēs nēkas! . . .
Suvaliocziau savo prieszus —
Jei tik butu vēkas!

Uždainūciau — bū'*) ir balsas,
Bet nuspaudė vargas! . . .
Sztai dėl ko yra taip tamsus
Man svėtelis margas!
Ko nerimstu kiauras dienas
Ir vėliak klampoju
Po pusnynus ir niuniūju:
„Užk, girė žalioji!“

Kaune, 24. liepos m. 1885 m.

J. A. Kalnėnas.

Lietuviszkos pravardės.

Czionai padūdu nekurias lietuviszkas pravardes, kurios yra vartojamos žmonėmis kaip reikia, t. y. lietuviszkai, o perkeičiamos ant lenkiszku, buk tai dėl gražumo. Skaitytojas Lietuvis, kursai gali girtiesi savo lietuviszka gryna pravarde, tikrai stebėsis, koksai yra neįsizingumas tu visu, kurie biaurina savo pravardes. Ar tai jau negražu ir nepadoru yra, kad apszviestas Lietuvis vadīs savę lietuviszkai? Kiekvienas apszviestas ir tikrai išsizingas Lenkas nepagirs tokį Lietuvį, kad ir jisai verčia savo pravardę ant lenkiszkos, bet tiesiog pasakys, kad tai yra tuszczia galva, kadangi nori turėti kokią tai puikybę perversdamas savo pravardę ant gražesnės ir prakilnesnės, pagal jo nūmonę. Toksai siauraprotis nesupranta nė to, kad ir Lenku susirinkime yra išjūkiamas (yra tai teisinga iš Lenku pusės, ir pasirodo ju proto prakilnesnumas). Taip sykį ateina vienas Lietuvis į Lenku susirinkimą, kuriame buvo ir keli jo pažįstami Lietuvei, ir rekomendavoja savę: „pan Gregoszynski“. Lenkai tūjaus pažino ant jo isztarimo, kad tai yra Lietuvis „persivertėlis“ ir pradeda išjūkti vadīdami be paliovos „panie Gregoszynski!“ dėdami akcentą ant tu žodžiu, o ponas Gregoszinskas tokio išjūkimo ir nesuprato. Kaip skaitytojas mislyja, kas per vienas buvo tas „pan Gregoszynski“, kurio pravardė skamba, tarytum, kokio grapo, sunku išpėti, — o tai tikras musu Grigaitis! —

Kad senovėje butu užpūlusi tokia epidēmija perkeisti žodžius tokiu budu, kaip sztai persikeitė Grigaitis į Gregoszynski,

*) Bū = buvo.

arba Kulboka į Kolbaczevski, tai musu dienu pilologams ir arkėjologams butu buvę dvigubai darbo.

Padūdu keliatą man žinomu pravardžiu:

Januszevicz = Janusza.	Juszkevicz = Juszka.
Januszevski = Januszaitis.	Voiciulevicz = Vaicziulys.
Bartuszevicz = Bartuszka.	Andruszkevicz = Andriuszis.
Didinski = Dėdinas.	Bliudzinski = Bliudžius.
Starkevicz = Starkus.	Ussevicz = Usas.
Kaminski = Akmenukas.	Benderovicz = Bendoraitis.
Sznipovski = Sznipas.	Radzinski = Radžiunas.
Vasilevski = Vosylius.	Brazevicz = Brazys.
Žukovski = Vabalas.	Vollovicz = Valaitis.
Gudinski = Gudas.	Vilkutovski = Vilkutaitis.
Žakevicz = Žakius.	Latvinski = Latvys.
Pavlovski = Povilaitis.	Pieczillovski = Pecziulis.
Liutkevicz = Liutkus.	Buksznevicz = Buksznys.
Strimovicz = Sztrimas.	Senkovski = Senkus.
Budrevicz = Budrys.	Josinski = Josys.
Marczukevicz = Marczius.	Kravczinski = Kraucziunas.
Smarkevicz = Smarkys.	Akelevicz = Akelaitis.
Bogdanovicz = Bagdonas.	Jasulevicz = Jasulaitis.
Butkevicz = Butkus.	Kuderkevicz = Kudirka.
Noviak = Naujokas.	Bilevicz = Byla.
Leonovicz = Leonas(Levonas).	Vencevicz = Vencius.
Grinevicz = Grinius.	Dvaranovski = Daironas.
Adamovicz = Adomaitis.	Sidorovicz = Szidara.
Žilinski = Žilaitis.	Zeminski = Žemys.

ir t. t.

Gražiaus ir teisingiaus butu svetimose kalbose vadītiesi
ir pasiraszyti:

Varkala vietoje Varkallo.	Marma — Marmo.
Gavėnas — Gavien.	Muraszka — Muraszko.
Arminas — Armin.	Staugaitis — Stavgat.
Katilius — Katil.	Vaisznora — Voisznar.
Gelgudas — Gelgud.	Daunora — Dovnar.
Kulveczius — Kulvec.	Visgirda — Visgird.

ir t. t.

A. K.

Laiszkelis pas gerą draugą ir tvirtą Lietuvį.

Bendrai miels,
Metas czėls,
Rods yr, tavę kaip macziau,
Szirdies jausmus,
Kruties skausmus
Akys' tavo kaip skaicziau.

Trumpas laiks . . .
Bet užbaigs
Jisai szirdį man džiovinť:
Nēr czion jokio
Žmogaus tokio,
Kad, man liustant, paramint.

Mets suėj',
Kaip spindėj'
Ir man laimės spindulys;
Bet tū ėmė
Ir užtėmė
Jį ant amžiu debesys.

Kas atras,
Kas supras
Versmes dumos mus' gilios?*)
Asz per dienas
Verkiu vienas:
Nēr su kům dalinti jas!

Kur eini,
Ten randi
Gauju gaujas prieszgyniu;
Prisilaiko
Jiejie paiko
Papatimo nūmoniu . . .

Ten . . . pilvots . . .
Punta rods
Dūna mus', bet mus nėkin;
Kits, ten, plikas
It tilvikas
Ir toks utėlė mus min.

Taip viena
Ein diena,
Eina metas, eina kits . . .
Vis sop szirdį,
Kuri girdi,
Kaip ant jos yr kūls taszyts.

Valandos
Nēr linksmos
Tarp paklydusiu žmoniū!
Regint tavę
Jaucziu savę
Stipriu, liūsu nū painiu;

Nės tavimp
Szirdis limp . . .
Mat Lietuvį asz matau;
Užtakseno
Kas tik mano
Szirdyj, tū tav pasakau.

Tu umai
Supratai
Mano dingstę, nūsprindžius,
Tari žodį
Ir man dūdi
Pajaust savo nūmonius.

*) Versmės dumos visu Lietuviu, kurie gilei, gilei janczia ir supranta žmogiszkus reikalus ir, dirbdami savo tautai, dirba visai žmogijai.

Taip kalbēt
Ir dusēt
Draugēj mumdviem yr leng-
Nēs stiprybēs [vīaus,
Ir galybēs
Dviese turiva daugiaus.

Bet kad tos
Medegos
Tik negaliva iszsemt,
Nors sēdējov
Ir kalbējov
Dienā visā ir im temt,
P. 1. gegužio 1885.

Tad daina
Mus' sena
Saldžei dienā praded baigti;
Atsigausi,
Kad ji ausi,
Szirdį žmogaus gaun įveikt.

Darbą ryt'
Jau varyt
Vardan tėviszkės lengviaus;
Visas kraujas
Daros naujas,
Man tūmet sveikiaus, sveikiaus!

K. Vanagelis K. S. V.

Cēcoriszka rusionzka geograpiszka draugystē

susineszdama su rēdyste Auszros laikraszcziu, prisiuntē mums ne tik vienā eksemplorių savo įrēdžio¹⁾ dėl rankiojimo žiniu isz gencziažymio²⁾, bet ir leidžia mainomis į Auszrą jos priežiuroje iszeinancias „žines“. Tame įrēdyje padēti keturi nūskyrei: 1) Svaraunos³⁾ įpatybēs⁴⁾, antivirszis⁵⁾, laukpusinei pažyme⁶⁾ ir t. p. (ir tam paviedus). 2) Proto ir doros sklydis⁷⁾. 3) Kalba, gentinei padavimai ir paminklai. 4) Naminē butis.

Kad ir trumpą iszvilki⁸⁾ isz to įrēdžio prineszdami garbin- giemsiems skaitytojams tikimēsi iszpildę gerą velyjimā anos draugystēs, nēs per tai žinome neužsivilsę savo lukestyje atsiuntimo isz visu krasztu Lietuvos gencziažyminiu apraszymu Lietuviu gentēs dēlei patalpinimo szime laikrasztyje. Žinome, jogei tas darbas atnesz didelę naudā, dėl to su užsitikėjimu turime garbę praszyti kožną vienā žinolā tautos musu, meilingai prisidēti prie to svarbingo darbo, prisiųsdami laikas nū laiko tikru tikriausiasias žines apie tikrūsiaus Lietuvos ir apie dabartinę pogyvį⁹⁾ musu gentaicziu.

1) Įrēdis, programatas. — 2) Gencziažymis, etnograpija. — 3) Svaraunas, physiszkas. — 4) Įpatybē, eigenschaft. — 5) Antvirszis, laukinė pusē. — 6) Pažymys, ženklas. — 7) Sklydis, iszsiyvinojimas. 8) Iszvilkis, isztrauka. — 9) Pogyvys, leben, lebenswandel.

Yra bevelyjama sekamas žines tame įvyzdyje¹⁾ rasti:

I.

1) Senoviszkumas. Rasztai ir padavimai nū užēmimo per gentę savo vietas. Išz kur ji pribuvo ir kaip?

2) Vietinis iszvyzdis²⁾ žmoniu: a) ugis vyru ir moteriszkiu; liesumas ir derlumas; b) įvairus³⁾ didumas ir savytarpinis⁴⁾ nūmēris⁵⁾ kuno daliu; c) kuno borva⁶⁾; d) kvarma kuno daliu; e) borva plauku ir akiu; f) ar plaukai glūdni ar garbanoti? kokia barzda ir ūstai, ar tankus, kaip auga? ar nesziojasi barzda, ūstai, ir kaip? ar plaukai kerpami ir kaip? ar pinami ir kaip? g) kokie smugei ir brēzei kuno daliu ir kaip, kur linķe? h) kaklo sklydis.

Velytinas pridėjimas nūtrauku (potograpiju) staczei ir szonu trauktu. Taipogi apraszymas, kas kurioje vietoje skaitosi už grožybę ir biaurumą vyriszku ir motriszku ir kokie tam tikri vardai vartojami; kaip apie tai sznekama.

3) Kuno syła, palankumas, spraunumas, tingumas, palinkimas ant vieno ar kito svarauno darbo. Eisena, sēda, sąnariu judinimas, laikymasi eisenoje ir stovyje, ar laikosi tiesei ar kniupszcei, ar vaiksaszioja greitai ar isz lengvo? ir t.³⁾t.

4) Sveikata. Tvirtumas, silpnybēs, ligos, ju gydymas pagal paprotį ir ju vardai.

II.

Proto ir pogyvio sklydžio įvyzdyje reikia palyginimo su kitomis gentėmis, o ne apraszymo to, kas gal buti dalyku visos žmogystēs; įpaczei palyginti su susēdineis gyventojais svezciu szaliu.

Po pirmo reikia atskirti didžiūsius pobudzius, gyvumą ir sunkumą budo. Prieēmis⁷⁾ visokiu nutikimu ir kada kaip tas prieēmis apsireiszkia: ar iszgašcziu, ar szauksmu, džiaugsmu, rustybe ir t. p. Ar su smarkybe priima visoki prieēmį? ar su lētumu ką priima, ar su žinēs noru atsigreža ant nutikimo, ar su szalta szirdžia?

Kiek iszsivirszina⁸⁾ sugabos⁹⁾ iszmanymo, vyksnē¹⁰⁾ pasi-

---

1) Įvyzis, beziehung. — 2) Iszvyzdis, physiognomie. — 3) Ivairus, bezüglich, vergleichend. — 4) Savytarpinis, gegenseitig. — 5) Nūmēris, maas, mässigkeit. — 6) Borva, krosas. — 7) Prieēmis, ispauda. — 8) Iszvirszinti, äussern. — 9) Sugaba, galybē, fähigkeit. — 10) Vyksnē, bestrebung.

savinimo žinojimu, ar galopi kiek pasirodo grasos ant visokių atmainų ir stėra ant palikimo pirmamiame parotyje?

Ar tautoje rodosi palinkimas ant skleidimosi raszte? ar yra užvestos iszkalos isz paties tautos noro? kur daugiaus raszto mokosi: ar prie amatininku, ar po namus, ar iszkalose?

Tame daigte reikia įžymėti, kokiose dingstėse¹⁾ yra įgytas vienas ar kitas palinkimas tautos ir susidėjęs visas jos pobudis. Ar nėra tam tikru patarliu, jūkingu pravardžiu, pasaku nū pacziu ar nū susėdu? Velytina, idant pasakos butu užrasztytos tarmėse, kuriose jos yra girdėtos.

III.

Labai velytina, idant prie vietiniu apraszymu butu pri-siuncziami užlaikomi pas gyventojus atminimai senu czėsu, vietinės pasakos, giesmės ir dainos, priežodžei ir patarlės, apsa-kymai, guldymai sapnu, burtas, iszradimai, pramanymai ir t. t. kaipu ir ju kilimas su savo priežastimis. Dainos labiausei yra sugadnios, vartotos prie kokių atsitikimu ar pažadu dienu. Tam lygius paminklus gentės gyvenimo neaplenktina atidūti tūmi pacziu liežuviu, ant kurio anie liekta tautos lupose, o prie dainu yra gerai priskirti jau gaidas.

Gencziažyminiūse apraszymūse reikia ant kalbos visu pirma žvelgti, kaipu ant iszreiszkimu gentinio iszmonio²⁾. Dėl to czia turime rinkti ne tik užžymėjimus³⁾ isztariamu ir kalba-moksliniu kvarmu, bet ir suraszus žodžiu apraszomosios vietas. Tokiu budu yra velytina turėti suraszus žodžiu:

- a) ženklinanczių dvasinius (neatvarius⁴⁾) iszmonius;
- b) ženklinanczių vietines įpatybes aplinkinės dabos ir jos sylu, dėl prieklodo: pilaitė, žiugas, lieknas, velnio sza-szėjus, žydra, žvyrkalnis, amaras⁵⁾, bangputys ir t. t.;
- c) žymėjanctių vietines įpatybes buities: laukininkai, giri-ninkai, sodžius, valsčius, žydkapei, slabada, pagirys, papru-sis; butas, pulvarkas, grįczia; pauksztininkas, kutis, tvar-tas, klėtis, pasziurė, diendaržis;
- d) vardai įvairiu aprėdu ir ju daliu;
- e) vardai gaspadoriszku sūdynu, pabuklu, musiku, graju arba žaislu (bružas, ratelis, kiaulė, Rymo ridikas, žaselė);

1) Dingstė, aplinkybė, umstand. — 2) Iszmonis, begriff. —

3) Užžymėjimas, bemerkung. — 4) Neatvaris (dvasinis), unmateriell.

— 5) Amaras, vibrierende luft.

- f) vardai valgymu ir gėrimu;
- g) vardai įvairiu amatu, pabuklu, medegos, padarynės;
- h) vietiniu meilingu, nėkingu, bariamu žodžiu (balandėlis, pupikė, kiaulinskis, degutpilvis, žemžiura, titnagas) su išzreiszkimu ju išsimanymo ir kilimo;
- i) žodžiu svetimųju (pratērka, pastauninkas, czėringė, giliukis, bekėrė, sztikas, ranicas).

Paskui viso to reikia žymėti skyrių vietinėš isztarmės: nutensimas, nukirtimas žodžio, isztarmė per vieną arba kitą literą, minksztumas ir perkaita literu, balso pakėlimas, giesmin-gumas, vartojimas ju ne savo vietoje.

Czia prisinesza apraszymas visokiu atstanku; piliu, daubu, rūmu, pylimu; reikalingi taipo-gi plianai, mapos sodžiu, mėsteliu, daigtu senoviszku kalnūse, pakastais randamu, ir kur tie daigtai pasilieka.

IV.

Naminei būtei prisinesza:

1) Vadinimai ir apraszymai gentiniu gyvenimu su ju dalimis ir medega; gaspadoriszki pabūkklai, vežimai, pakinktai ir t. t. Prie tu apraszymu tur buti priskirti plianai, nors isz rankos padirbti, czėlo kiemo ir kožno vieno gyventinio namo su smulkmenu pažymėjimu, kur stov peczius, kuriame kampe abrozas, kur stalas ir t. t. Velytina, kad butu gaunamos risavonės¹⁾ trobesiu, naminiu sūdynu, ryku ir visokiu pataisu.

2) Apcaras: vyriszkas ir motriszkas, žieminis ir vasarinis, kasdieninis ir iszeiginis, senu žmoniu ir jaunūmenės, avalynė ir visokios parėdnės su ju vadinimu; jei galima, priskirti ir ju risavonę. Be to reikėtu nurisavoti ir dalis apdaro įpaczei su parodymu ar jie vilnoni, ar marszkoni ar szilku ir t. t.

3) Valgymas kasdieninis ir vaiszinis ar kokių nors szven-
cziu. Tur buti padėtas suraszas įvairiu valgymu ir apraszymas, kaip kad jie vartojami, kokie valgymai ginami ir dėl ko.

4) Įvairus apsiėjimai prie veseliu, kriksztynu, laidotuviu ir t. t. Įvairios lėkarstvos ir ju vartojimas, visokie budai gydymo.

5) Kū daugiausei priimti vietoje užsiēmimai ir darbai.

6) Linksmybės, zabovos, szventimas dienu, szokesei, giedo-
jimai ir t. p.

¹⁾ Risavonė, zeichnung.

7) Gaspadorystē: izš kur visi zopostai, kiek vartojama ir kiek visokiu izšdūcziu, t. y. padotku, czižēs, ant gyvenimo, ant drabužio ir t. t. Kokį taipo-gi deda kaszta ant parēdniu, czešnies ir t. p.

Ryga, $\frac{27. \text{ gegužio}}{8. \text{ biržio}}$ 1885 m.

J. Miglovara.

B i t e i.

Ilgai, ilgai ginklai asztrus
Lietuvoj czerszkējo,
Ilgai, ilgai lauke kraujas
Upeleis tekējo;
Liejos, liejos ir — izšdžiuvo —
Dirvonai žaliūja,
Miega boczei*), ju galvose
Žempilēs jūdūja.
Kas to, kad anos augitos? . . .
Nemini ju nēkas,
Nēks neein ant ju raudoti —
Vis užmarsztyj liekas!
Tiktai vējas lengvai, lengvai
Užtels valandomis.
Ir rasa anksti priesz saule
Aszaroms tyromis
Jas nuplaus; pakils saulelē —
Tū ir nugaravo . . .
O anukai**)? — Kas jiems rupi!
Aria dirva savo! . . .
Daug ju, — bet kur kaulai bocziu
Ar nors vienas žino? —
Skauda szirdį — viskas dingo . . .
Vaikai to nežino! . . .
Ilgai, ilgai tavo sunus,
Lietuva, narsavo;
Ilgai, ilgai prieszu kraujas
Laukūse garavo;
Dienas, naktis po toms muszoms

---

*) Boczius, sentēvis. — **) Anukas, vaiku vaikas.

Dreba laukas, linksta —
Griaudu, griaudu tai minēti . . .
Nei szirdis nerimsta! . . .

— — — — —
— — — — —

Kareiviu mynēs laukūse
Kaip jurē siubūja;
Kunigaikszczio szviesus kardas
Kaip žaibs spinduliūja; —
Szvystels kardu — ir pasklido
Po klonius, po plynēs . . .
Neszkie manę nors tu, varge,
Paskui juju mynes! . . .
Ka czion mislyt? . . .Viskas dingo . . .
Nu, o kas pražuvo,
Ir minēti yra velta —
Amžinai supuvo!
Ir kas isz to, kad atmīsi? . . .
Tik aps'aszarūsi
Ir nelabiems broliams progą
Pasijūkti dūsi! . . .

Garliavoje, 17. liepos m. 1885.

J. A. Kalnēnas.

~~~~~

Anytē mano.

Anytē mano,
Dukrytē mano,
Tav taip iszbaļēs yr veidelis!
Sakyk, kas tai padarēs yr?
Kas ben tavę iszbarēs yr?
Ko dēl toks liudnas yr balselis?

„Mamužē mano,
„Garbužē mano,
„Man aiszkei nēr vale kalbēti;
„Man kalbant, vilks tūjaus atbēgs
„O vanags pykdamas atlēks;
„Tylēdama turīu kentēti.“

Anytė mano,
Dukrytė mano,
Tav taip sukudęs yr pilvelis!
Sakyk, kas tai padaręs yr?
Kas alkstanczią pravaręs yr?
Ko dėl toks silpnas yr kunelis?

„Mamužė mano,
„Garbužė mano,
„Man nēr vale piktus apskūsti;
„Pikti manę tūjaus apniks,
„Draugai manę tūjaus paliks,
„Tylėdāma turiu sukūsti.“

Anytė mano,
Dukrytė mano,
Miels abrozėli lietuvystės!
Kada bus galas mus' bėdos,
Lupikams ir pradžia gėlos?
Kada praszvis auszra žmogystės?

„Mamužė mano,
„Garbužė mano,
„Keli juk sakės balsą girdi:
„Kad Niamuns sykį grįždams bėgs*),
„Kad ir szvininis pauksztis lėks,
„Tada kaimynai ben gaus szirdi.“

Silvatikus (D-ras G. J. J. S. isz Gr.).

Isz Lietuvos.

Kaunas. Pabaigoje lapkriczio mėnesio sukakusiu metu pasirodė raszytas ženklas ant duriu sueiginės valseziu Kauno rėdybos, garsinąs taip: „Lenkiszakai kalbėti a nē cziksz, užginta“. Vienkart paliepta virszininko sziaurvakarinio kraszto Kokanovo visiems svėtiszkiems tarpininkams, idant szie daugiaus nebepriimdliotu į valseziaus rasztininkus Lenkus bajorus, o ir nē Lietuvius apsilenkavusius, o jei tokie yra jau priimti ant tar-

*) „Wenn der Mississippi rückwärts fließet,“ etc. Geibel, das Negerweib.

nystės, tai palengva atstatinėti nū vietu už kokias norint menkas kalczias, o ju vietas apsodžiti ar grynais Lietuveis arba Gudais. Tokiu budu vyresnybė pasitiki nutremsenti įtekme lenkiszka ant Lietuviu sodiecziu. Nugis daugiūse valsčiuose regėtiesi gryni Lietuvei raszytojais.

Tautkus.

— Antai Kauno valdybos gubernatorius ne per senei pasiuntė žines visiems valsčių virszininkams daboti, idant žmoniū draugijos (pagal cėsoriszka įstatymą) iszdūdamos leidimą eiti į dvasiszka seminariją savo jaunūmenei, sziuksztu! nepramidžiotu jūs, raszydami ju pravardes, bet raszytu tokią, kokia yra vartojama kaime jūmi pacziu ir jo kaimynais, t. y. idant pravardė butu užraszoma grynai lietuviszka, bet ne sulenkūta. Czia ne pro szalį bus paminėti, jog iszkraipymas kunįgu pravardziū darosi ne per kalczia žmoniū draugijos, isz kurios kunigas, įsitalpidamas į seminariją, gauna tam pavelyjanczius rasztus, ne per jos neapsižiurėjimą, bet per kalczia nekuriū vyresnybės. Reikia žinoti, kad Telsziū seminarija yra užvėtryta ir persmegusi nū virszugalvio iki papėdžiu lenkiszka dora, lenkiszkais paproczeis, lenkiszka kalba ir visu kūmi lenkiszku; jūs traukia į Lenkija, nelyginant, kaip vilka į miszka. O tai toje seminarijoje yra gana stiprei įsigyvenąs Lenkas Raczkauskas. Jis budamas rektoriumi seminarijos, pirm negut dar užtvirtina svėtiszka valdžia naują mokytinį į burį seminariszkiū, paklausia to, kurs neszioja savo rasztūse tikrą lietuviszka pravardę: „Ar tu nori perkeisti savo buriszka pravardę ant tikros lenkiszkos, t. y., idant ant galo pravardės butu -ski- arba -vicz-?“ Jei nekursai pradeda traukytiesi, teisįtiesi, tada jis sako: „Su Lenkais gimėme ir numirsime; Gudas, szuva rudas, į jį stipineis reik laidyti, o Lietuviū nebepaliksi: ju sėkla ir dora paleilėjo! Už taigi jei nori, tai dar laikas yra, galima pertaisyti pravardę; paskui-gi jau nebebus kada—gailėsiesi, bet bus per vėlai.“ Tokiu budu klabinamas perdėtiniu savo, vaikas ir pameta savo tikrą pravardę, apmaino ją į poniszka (!!).

Tautkus.

Sziaulei. Baisei nugailėtinas musu dabarnyksztis laikas, Musu žmonės smarkei akli, tamsus, be meilės, surukę, ant raszto labai atkaklus ir vangus. Kas nežino, kad musu ukininkai butu kaip priderinczei žmonės, jog tokiūse atsitikimūse daug galētu naudos atneszti apszvietai visai, o įpacz savo tautai. Paragžiti vyresnybės imti gudiszkus laikraszczzius, galētu atsakyti: „Mes gudiszikai nesuprantame; leiskite mus skaityti savo-

tiszko liežuvio laikraszczius ir knigas; kam musu liežuvyje su visu be reikalo ginate vartoti rasztus?“ Tą taip svarbų dalyką apmąstę visi vienu balsu palieptu įtraukti į knigą, kame visi pasiraszę, galėtu tą savo apmąstymą siųsti priderinczei augsztesnei vyresnybei, melzdami daleidimo spauzdinti savotiszkus rasztus; vyresnybė matydama isz tikro protingą troszkavimą žmoniu nėko nebemirkecziodama nukeltu varžą, kokia iki sziol tame dalyke mus tebeslogina. Bet gailu, kad musu žmonės nenuėjo liki tokio gubaus suproczio. — Samprotauojant giliaus, toks verksmingas nūpūlis musu draugijos yra per tai, kad liki 1861 m. mes buvome vergais ir gyvūleis akyse savo ponų: spirdavo dirbti žmones ponai ant savo naudos, bet ne ant žmonių paczių, ne tik sziokiomis dienomis, bet ir szventomis; vagorei, lavininkai, rykulei ir kiti szunėdžei, kuriems buvo dūta visa galė užziūrėti eigį darbu dvare, kandžiuryjo žmones nesvėtiszikai; pavydėjo apszvietos, vienu žodžiu sakant, traukė baisų jungą prascziokėlei; o tai tas jungas atsiliepia ir po szei dienai; netark, kad jau praslinko czvertis amžiaus nū jo nukėlimo. Baudziavos įtekmė taip užsižiedėjo bude musuju valstininku, taip ji persmego visą žmogų, kad jiems nelengvu bus atsikelti ilgai, labai ilgai. — Isz antros pusės prisistebint valstininkams buvusiems ne po ponais, bet po ukės valdžia, tenai žmonės prascziokai su visu turi atmainingą budą, pobudį; už tatai, kad jie gyveno liki 1861 m. kaip ir mažne szendien: žmonės buvo liūsi, dūningi, mantingi, nėkūmi nebuvo nuskaudžiami. Paėmus žmones sodieczius ne taip didžios apiegardos, kaip ve du valsčiu: Papilės ir Žagarės, kame pirmame žmonės buvo po ukės valdžia, o antrame valdė ponas, tai žmonėse tu dvieju apie-linkiu regime dvejopą budą: Papiliszkei arba ukiszkei žmonės ant apsiszvietimo ir pasielgime: žvairus, szmitlus, cziaklus, ir gabus; antriejie-gi poniszkei: tingus, atžiulnus, susmilkę. Nevent nežinodamas, kad kurią dieną tinkas važiūti per kokį sodžių, tūjaus gali numanyti, kam tas kaimas ējo lažą: ar ukei ar kokiam ponui. Jei ukei atlaikydavo lažą, tai gyvenamos trobos, erczios, augsztos su dideleis langais, kiemai iszgrįsti ir kiti visi paszalei isznaszus. Jeigu baudziavą ējo ponams, tai tu dūbininku grįczios menkos, langai maži su mažuczeis apkerpėjuseis ir parudavuseis nū dumu szipais; vidus trobos, kakta pecziaus, palėpei, pāzalabei, cziukuras ir kurtinys prižiebėje sūdžiu; kimas szlapiame laike neiszbredamas ir kiti visi paszalei

apleisti. Tiktai paskutiniame laike pradėjo eiti visur į lygybę: ėmė surukėles trobas griauti, o szlieti naujas; dumus nebe į grinczią leisti, kaip pirmiaus darė, bet pratešė isz pecziaus kami-
nų per stogą; tokiu budu ir kitus paszalius paardino ir naujai
atszliejo.

Tautkus.

Szvėkszna. Gudiszkūse laikraszcziūse pasklydo kalba, kad labai įvykęs kuntrabantas, kurs į Gudiją per rubežių per-
gabenas daug degtinės, knigu, užgintu*) Rusijoje vartoti, įvairiu
pirkiniu ir daug kitu daigtu; ne retai tą darbą kuntrabantin-
kai atlaiką su žine pacziu virszininku tamožnu, su kureis pelną
pasidalija. Vyresnybė nugirdusi apie tokius knikius, buk nū
sziau nauju metu iszdūsenti naują koki tai navatną paliepimą,
idant jūmi nutremti ir galutinai pragaisziti taip nūkyrų ir biaurų
darbą dėl ukės, koku yra kuntrabantas paplites tarp žmoniu,
gyvenancziuju parietyje (parubežyje). — Ne gana to, kad jau
dabar apstus burys Maskolijos kareiviu sargsto dieną naktį ant
sauskelinės riecziuos (rubežiaus) nū baltosios iki jūdosiios marės,
vienok vyresnybė nustebi stoką ju; už taigi tą stoką ketina
uždaigstyti priszaukimu dar 686 žandarų, kuriems busenti dūta
galė daliti rasztelius pereinanties per rubežių, o grįztantiems
jūs atimdlioti.

Tautkus.

Raseinei. Žinomas musu rasztininkas Simanas Stane-
vyczia mirė pagal pasakojimą jo giminiu pirm 1831 m. (?). Pa-
laidotas tapė Liudavėnūse, kapūse savo giminės, Raseiniu pa-
vietyje. Buvo jis kunigu ir rektoriumi dvasiszkosios seminarijos
Varniūse, Telsziu pavietyje. Dabar toji seminarija ir vyskupas,
kaip žinoma, Kaunon perkelta. Buvo jis savo laike garsingas
musu tėvynininkas. Jucius padūdamas trumpą žinę apie jį
(Litwa, l. 10) 1846 m. raszo kaip apie gyvą, dėl to-gi tame da-
lyke nesusieina giminiu žinė su jo žine. Stanevyczia surinko
dainas isz žmoniu tarp Viduklės ir Eržvilko, Raseiniu pavietyje,
po užraszu: „Dajnas Žemajcziu, surinktas yr yszdutas par
Symona Stanevicze, mokslininka literaturas yr gražiuju pritirimu.
Wilno 1829.“ Taipu jau iszdavė „Historya Szventa, Wylniuje
1823“ su mažu ant galo tos knigelės žodynu lietuviszkai len-
kiszku. Paraszė jis taipogi vieną dainą „Aitvaras“. Jo eilės
„Arklys ir meszka“ yra jau patalpintos Auszroje trejūse pavi-

*) „Aukso altorius“, „Szaltinis“, ko dėl tos knygos už-
draustos vartoti?

dalūse. Gerai butu, kad kas žinodamas daugiau dar žinių norėtų pridūti. Girdėjau dar, kad paveikslas jo yra bute p-u Stanevycziu Viduklėje, giminaicziu mirusiojo musu rasztininko. Popėrei, korespondencijos ir rankraszczei S. Stanevyczios buvo sudėti pas p-us Pilsudzkiaus Biliunūse, Raseiniu pavietyje, ant Szaltūnos upės. Po 1863 m. tas dvaras teko į rankas Maskoliaus p-o Draszkovskio, o su jūmi drauge ir Stanevyczios rankraszczei. Tas anūs kaip sav nereikalings sudegino. Sziokiū budu visas musu rasztininko darbas, kurs buvo rankraszcziūse, jegut nebuvo perraszytas noris isz dalies, su visu pragaiszo*). Balinskis ir Lipinskis knigoje „Starożytna Polska“ t. III. l. 504 raszo: „Ponui Stanevycziui, kurs lygei gerai lietuviszką ir lenkiską kalbą valdo, kalti ēsame kū svarbiausias žines ir paaiszkinimus, priderinczius Žemaitijai, kurias mums pridavē su retu kur kitur randamu ir kū karszcziausiu noru ant kožno musu užpraszyimo, už kurias ir sudedame jam prie visu padėkavonę...“

Vyturys.

Skūdas. Skūdo mėstelis yra isz senu gadyniu Žemaicziū arba Lietuviū, kur liki sziolei tebēra lietuviszka byla; gyventojai, kurie veda savo gaspadorystę davadnei ir karcziamu nelanko, valdomu barzdocziaus arba žydo, yra, kaip reikiant, viso ko pertekę ir vyresnybės mylimi; o tu, kurie kas dieną karcziamose sēd, visas gyvenimas yra nutrukęs, pati ir vaikai namėje budami netur ką valgyti, nors vyresnybē ir mažina kas metą tą girtūklystę. Bet taip stroku negal. — Augsztoji vyriausybē yra Skūde labai gera, bet isz tu mažesniuju, kaipo tai rasztininkai, kurie mažne visi yra isz tu pacziūžmoniu, nekurie, nors moka biskį paiszyti, neįmano, kaip savę augsztinti, vaikszsziolja po mėsteli akulorius užsidėje, nors anu su visu nereiktu, ir neįmano, kas ēsą. O jei žmogus tur kokį reikalą prie anu, tada tur prie anu prieiti be kepurės, kaip prie visu didžiausiojo virszininko; navet kad savo gentei padūda ranką prie pasveikinimo, tada kaip kad butu lūszas, nenorēdamas dūda ranką, ir neveltai yra priezodis: Kad Dievas butu davęs kiaulei ragus, visą svētą užbadytu, taipo butu ir su tais poniukais. Tai asz nesakau ant visu rasztininku, bet skaitydamas gal kožnas suprasti. J. Sna pelis.

*) Auszros skaitytojai ir vėl mato, kaip tai rankraszczei, kartais didžios vertybės, pragaiszta. Kas kur tik ką žino, lai siunczia ar į Auszros rēdytuvę, ar į Byrutės kniginyczią ir rinkliavą, kur nēkas nepražus.

Kainsko mēste, Tomsko rēdyboje, Sibērijoje, buvo samdomi namai dēl atlaikymo misziu ir kunigui buvo dūdama pagelba, idant jis galētu važinēti po apiegardinius kaimus, kur yra daug Lietuvininku, ir jiems dvasiszķā džiaugsmā neszti. Dabar vienok toji koplyczia tapē valdzios uždaryta. V.

Gromatu skardinē.

Kardēliui, Mažžiniui ir Linkalniui. Tamstos rasztai atējo ir taps laikrasztyje patalpinti.

Raszējams isz Vilniaus ir kitar. Busime atsargus. Aszakaicziui. Žinē ras Auszroje vietas.

Lēgaicziui Minēje. Jusu gromatēlē su 4 mk. atējo. Apmislykite, jog kelionē į Klaipēdā tik kelis markius tebutu kasztavusi, o tai karsztam Lietuvninkui, norint jis ir dar toks bēdnas butu, nēkadoss nēra per daug. Kad Prēkulēje busime, tai nors czia mus aplankykite.

Szerengai. Tamstos gromatos su giesmėmis, rasztytos. 23. IX., 7. VII. ir 28. IX. yra musu rankose. Acziu! Sunaudosime.

D-rui J. Zubat., Cziakijoje. Jusu atvirasis rasztelis atējo į musu rankas. Auszrā tapē prirupita.

Štrēkiu Jurgiui Kēkersūse. Tavō gromatēlē su 1,40 mk. dēl Auszros atējo. Labas dienas draugams!

Valinc. Tamstos žinē isz Lietuvos parējo, taip ir lietuviszkos giesmēs maskoliszkomis literomis spaustos. Acziu.

Vaitk. Jurgiui, Szdl. Tamstos abi gromati, rasztyti 22. rugpiuczio ir 2. rugsējo atējo į musu rankas. Giesmę vėliaus sunaudosime.

Marcink. Tamstos gromata rasztyta 19. rugsējo yra musu rankose. Auszrā tūmi tarpu busi gavēs.

Apgarsinimai.

LIETUVISZKASIS BAISAS,

lietuviszkas tėvyniszkas laikraszttis,

iszseinās Naujame Jorke, Amērikoje, ketverge kožnā nedēle, rēdomas Jono Szliupo, kasztūja Auropoje 2 $\frac{1}{2}$ dorēlio = 5 $\frac{1}{2}$ rubliaus = 11 markiu. Už coli apgarsinimu ant metu 10 dorēliu = 21 $\frac{1}{2}$ rubliaus = 42,50 markiu, o viena syki garsinant 20 centu = 43 kapeikas arba 0,85 markiu. Rēdystēs adresās:

Jonas Szliupas, 43 Spring street, New-York,
U. S. of America.

Lietuviszkoji draugystė „Byrutė“

atliks nedėldienėje 25. spalini (oktoberi) ant 3 $\frac{1}{2}$ zėgoriaus po pietu **Lazdynuse** (Pilkainio pavietyje) svetlyczioje Meyer'io pono savo mėnesini susiėjima, ant kurio kiekvienas nūszirdus Lietuvininkas užkviecziamas.

Draugystės vyriausybė.

Lietuviszkoji

knigu spaustuvė

Mikszo Jurgio Tilžėje

ant pylimo 2. bute (Tilsit, Dammstrasse 2.)

prisivelyja gatavonei

ivairiausių spaudos daigtu

lietuviszkoje, latviszkoje, lenkiszkoje, maskoliszkėje, vokiszkoje ir k. kalbose. Spaustuvė yra apstingai visokiomis skaitytinėmis (raidėmis) aprupita ir dirba su pritinkamiauseis dirbtuvais (maszynomis).

Darbai gerai atliekami ir pigei parokūjami.

I t a l p a.

- 1) J. Kėksztas. Musu vargai, l. 257. — 2) Silvatikus (D-ras G. J. J. S. isz/Gr.). Dievui dėkui, dar gyvi mės esam, giesmė, l. 261. — 3) V. B. Jonas Ernestas Smoler'is, pabaiga, l. 263. — 4) J. K. Sz. Marininkiszkos iszkalos ir latviszka „Austra“, l. 270. — 5) J. A. Kalnėnas. Ks. Vanagėliui, eilės, l. 271. — 6) A. K. Lietuviszkos pravardės, l. 273. — 7) K. S. V. Laiszkelis pas gerą draugą ir tvirtą Lietuvį, eilės, l. 275. — 8) J. Miglovara. Cėcoriszka rusiszka geograpiszka draugystė, l. 276. — 9) J. A. Kalnėnas. Bitei, eilės, l. 280. — 10) Silvatikus (D-ras G. J. J. S. isz/Gr.). Anytė mano, giesmė, l. 281. — 11) Isz Lietuvos, l. 282. — 12) Gromatu skardinė, l. 287. — 13) Apgarsinimai, l. 287.

Gromatas, rankraszczius ir pinigus į Auszros rėdytuvę siuncziant reikia szioki antraszą padėti:

Jurgis Mikszas Tilžėje-Tilsit (Lituanie prussienne).

Rėdytuvė, spauda ir kaszta Mikszo Jurgio Tilžėje.

TRETI

AUSZRA.

Laikrasztis iszleidžiamas Lietuvos mylėtoju.

Nr. 10 ir 11. Už spalinį ir lapkritį. **Tilžėje.** 1885 m.

„AUSZRA“ iszeina Tilžėje 20. kožno mėnesio pavyzdyje kniūtės 32—48 pusiu. Prekia: ant metu 4 rubl. = 4 mk. Atskiras num. 35 pf. = 35 kap. Apgarsinimai, „Auszros“ rėdytuvėje priimami, kasztūja už kožną pusiau dalią eilutę po 20 pf. = 10 kap., „Auszros“ skaitytojams pusę tiék. Vokietijoje galima „Auszra“ prie kožnos cėcoriszkaí káraliszkos pasztos parsikviesdinti.

Vokiszkasis ir lotyniszkasis Vokie- cziu vardas.

(Átsiliepinimas p-ui d-rui B.)

Musu garbingasis sandarbininkas, p-as d-ras J. Bs. praėjusiamė numeryje sziu laiszku vokiszkajį Vokiecziu vardą — deutsch — su lietuviszku žodžiu tauta sulygina. O tai su pilna teisybe. Deutch yra tas pats kaip ir tautiszkas. Vardas deutsch pirmą syk randasi senūse vokiszkūse rasztūse devintojo szimt-meczio po Kristaus užgimimo, o tada pirma tiktai apie kalbą vartojamas, kaip iszguldymas arba perstatymas lotyniszkojo „lingua vernacula“, t. y. tautiszkoji kalba, ant atsiskyrimo nū moksliszkosios, bažnytiszkosios lotyniszkosios kalbos. Tiktai vėliaus ir paženklinimui ir vokiszkosios giminės arba tautos vartojamas randasi.

Tautiszkas ir deutsch, tai yra vienas ir tas pats žodis — neabėjotinas daigtas. P-as Bs. su tūmi pilną teisybę tur. Ale tik turiu nesztukavodamas prieszytiesi priesz jojo iszguldyimą szito daigto. Jis mislyja, buk Vokieczei szitą savo vardą nū Lietuvi-

ninku gavę. Ale tiesoje, nei Lietuvininkai tą žodį nū Vokiecziu, nei Vokieczei nū Lietuvininku, nepasižyczyjo. Kaip-gi ir Lietuvininkai prasimanytu, vieną svetimą giminę savo tautiszkaais vardais vaditi? arba Vokieczei patys, kaip tokį vardą butu priėmę?!

Žodis tauta ne tiktai lietuviszkas žodis yra, bet lyg taipo jau prie visu seniausiuju germaniszkuju kalbu priklausu.

Seniausioje vokiszkoje kalboje, t. y. gotiszkame szv. raszto iszvertime per vyskupą Ulfilą, 4^{ame} szimtetyje po Kristaus, tas žodis skamba thiuda, o nū to žodžio paeina thiudanassus, karalystė. Gotu vieno vyriausio karaliaus vardas Theodericus yra gotiszškai Thiudariks t. y. „žmonėmis bagotas“, arba: ant daug žmoniu karaliaujas.

Paskiausioje senoje augsztocziu Vokiecziu kalboje (althochdeutsch) tas pats žodis thiuda skamba diot, savo aspiratą (pagal visutiną vokiszkos kalbos iszšivyniojimo zokaną) jau į mėdiją, o mėdiją *d* į tenvį apmainęs budamas. O dar paskiaus: diet. Taipo jau ir vardas Thiudariks (Theodericus) į Dietrich apmainytas tapė. Nū szito diet ir vardas Diether paeina, = diet-herr (žmoniu ponas). Ir galiausei nū szito žodžio pavidalo (diet) ir žodis dietsch — paskiaus: deutsch — t. y. giminiszkas, tautiszkas, o tai vokiszkas, paeina.

O kaip szitose daugiausei pietunlinkui iszšitiesiusiose vokiszkose kalbose, taipo jau ir sziaurinėse kalbose isz juju gentystės tas pats žodis su seniausioje kalba buk suaugęs yra. Anglosakoniszkai skamba theod, o senojoje nurvēgiszkoje kalboje thjod. O ir dar dabarnyksztiejie Nurvēgiu raszėjai, savo tikroje tar-menėje raszydami, žodį tjodskap*) vietoje svetimojo žodžio „nationalité“ vartoja.

Dabar matoma, kad nebutu galimas daigtas, tiktai sapnūti, kad toliausiosios sziaurės seniejie apgy-

*) Naujesnioji Nurvēgiu kalba senąją aspiratą th (= angliszškai th) pametė, ir vėl dar senesnįji t jos vietoje vartoja. Pabaiga skap = vokiszškai „schaft“.

ventojai szita žodį nū Lietuvininku parsigabene. O jei galimas daigtas butu, tai jie ir tikraji lietuviszkąjį žodžio pavidalą tauta butu palaike, o neapmainę į thjod. Jei tiktai kalbininkams raszycziau, tai nei jokio tolesnio iszrodymo nereikētu, nėra tokia mislis, buk žmoniu giminės tokius žodžius tokiu budu pasižyczyjusios, mus tikrai mestu atgal į anūs czėsus, kad smarkus Vokieczei ne labai norėdavo žodį „nase“ vartoti, mislydami, kad nū lotyniszkojo nasus paeinaš; arba ir į aną czėšą, kad mokėti žmonės vėrydavo, kad lietuviszkas žodis senas nū lotyniszkojo senex pažyczytas! Nū to czėso, kad tardymai mums parodė, jog viena senoviszka ariszka kalba visu musu gentystės kalbu motyna buvusi, ir kad kožna savo tėvonystę nū anos motynos palaikiusi, nū to czėso jau tokiu užmanymu tiems daugiaus nereikia, kurie lygumą daug žodžiu vienoje ir kitoje ariszkoje kalboje iszguldyti nor. Jie žino, kad nei vokiszkoji „nase“ nepaeina nū lotyniszkojo „nasus“, nei antraip; o ir kad lietuviszkasis „senas“ nepaeina nū lotyniszkojo „senex“, nei „senex“ nū „senas“; o lyg taipo jau, kad nei „tauta“ nepaeina nū thiuda, thjod, diot; nei vėl szitie žodžei nū žodžio „tauta“; ale labiaus, kad visi szitie žodžei isz vienos senoviszkos ariszkos szaknies yra iszaugę, o nei vienas nėra kudikis antrojo, bet visi atpencz kudikei vienos (rods numirusios) ariszkos motynos.

Kur koks žodis tiesiog isz kitos kalbos pažyczytas yra, tai jis daugiausei savo pavidalu tai iszreiszkia, o ir tūmi, kad toks žodis anoje, jį pasižyczyjusioje, kalboje daugiausei toliaus nesivaisina, kaip ir asilarklis, isz susimaiszymo dvieju veisliu paėjęs budamas, toliaus nesivaisina.

Ant pirmo: pavidalas tankiausei iszreiszkia, kur koks žodis pažyczytas, kur ne. Jei vokiszikai žodis horn nū lotyniszkojo cornu paimtas butu tai nei vienas nebutu užmanęs, skaitytinę c (k) į h apmainyti, bet kožnas butu sakęs: korn. Kad ne k, bet h, randasi, tai iszrodo, kad lygumas anu dvieju žodžiu ne isz kokio pasižyczyjimo atsiradęs, bet kad jūdu

dar nū czēso savo senei jau negyvos ēsanczios ariszkos motynos, nū czēso savo kruvoje perleistos kudi-kystēs, taip su kitas kitu sutinka. Taipo jau ir yra su tauta ir thiuda. Jei Gotai tą žodį nū Lietuvininku butu paėmę, tai nebutu tą lengvąją skaitytinę t permainę į savo labai sunkią ir ipatishką aspiratą th. Tai ir nebutu permainę tenvi: t ant galo žodžio į mēdiją: d. Tai jie butu tą žodį paėmę toki, koks buvo. Szitie ipatishkiejie skaitytiniu apsimainymai atpencz iszrodo, kad žodis negalėjo pažyczytas buti. Nēsa jie nusidavē tikrai pagal aną dyvinąjį sanbalsiu apsimainymo zokaną tarp germaniszkuju ir kitu ariszkuju kalbu, kuri didysis kalbininkas Jokubas Grimm'as pirmiausei iszrado, ir kurs to dėl kalbininku vadinamas „Grimmishkasis skaitytiniu sukeitimo zokanas“ (Grimm'sches lautverschiebungsgesetz). O apsimainymas senoviszkojo au (arba sanskritiszkojo o) į gotishkąjį iu taipo jau nusidavē pagal vieną tikrą ir davadningą ariszku kalbu zokaną, kuri pagirtasis Bopp'as savo sulyginanczioje gramatikoje pirmiausei iszradęs ir iszrodęs yra. Tai pagal szitūs tikrus zokanus, pagal kuriūs germanishkosios ir visos arishkosios kalbos rods neszինodamos davadningai iszsivyniojo, visai nēra galima, kad Gotai szitą žodį tautą nū Lietuvininku pasižyczyję butu. Nēsa, kas tai mislytu, tas tūmi iszsireiksztu mislyjās, buk seniejie Gotai aną skaitytiniu apsimainymo zokaną, kuri tik kalbos dvasē tiktai neszինodama vartodavo, jau senei pirm Grimm'o ir Bopp'o ir Schleicher'io iszradę ir žinodami vartoję, thiuda vietoje „tauta“ sakydami. Kad tokia mislis nēkam netiktu, tai bene kožnas įžiur.

Ant antro: ir didis vaisingumas žodžio thiuda germanishkose kalbose iszrodo, kad tai ne pažyczytas žodis ēsas, bet tikrai prie anu kalbu priklausās.

Ale lietuviszkoji kalba, kaczeig ji pagal visus kalbininkystēs zokanus iszpažiti tur, kad ir josios seserēs szitą savo turtą tiesiog nū nabasztininkēs arishkos motynos visai teisiu budu, kaip vieną ir joms su-tekta tēvonystę, gavusios, o nēku budu nū josios ne

pavogusios: — ji tik nors tūmi gal tikrai pasigirti, kad ji pati savo tėvonystę daugiaus garbėje laikiusi o to dėl su czėsu menkiaus apmainiusi, bene beveik visai neapmainytą iszkavojusi. Vokiszkasis pavidalas: diet jau labai apmainytas yra, lietuviszkasis: tauta, rodosi, visai arti prie senoviszkojo ariszkojo pavidalo pasilikęs yra. Rods negaliu visai neabėjotinai pradžia szito musu žodžio pasakyti, ne taip kaip anie palaimingiejie ponai, kurie savo etymologijas su tokiu tvirtumu be jokio abėjojimo pranesza, buk jie senei pirm keliu tukstancziu metu su „czėsu dvase“ ant kokio Azijos kalno tupėję ir su tikrai ilgomis ausimis musu sentėviu ir visu ju kaimynu pasikalbėjimu taip kytrei ir dabotingai klausę ir juju taip tikrai atsimeną, kad tokio senoviszko, jau per tiek tukstancziu metu skambėjusio žodžio arba vardo izguldymas jiems visai, ne kaip kitam žmogui, sunkiaus nepūla, sakyti, nū ko krinolina arba vėlocipėdas musu diense savo vardą gavę. Toks kalbininkas rods, kurio kalbininkystės vyriausias pamatas rodosi esąs ta mislis, kad „viskas viskūmi gal pastoti“ (lyg kaip Hamlet'as smutnai dumoja, kad Cėsaro dulkės ant galo bene parvagiu baczkos galēsenczios pastoti) — toks, rods ne smutnai, bet labai linksmai ir drąsei szitą dumojimą sekdamas, galėjo ir szaknį žodžio „tauta“ tūjaus be abėjojimo pasakyti. Mudu su ponu B. tik mažumėli saugojavosi, ir senovės etymologijas ne taip lengvai su pypkiu į mėliną orą pucziava. Mudu bene abu žinova, kad „viskas tik negal viskūmi pastoti“, beje nei kalbininkystėje negal — o mudu abu bene smutnai, ale tik prisipažįstava, kad mudu nebuvsiu drauge, kaip musu sentėviu kalbos Azijoje iszsivyniojo, o kad mudu to dėl pagal mokslingus zokanus pamaži jieszkoti turiva, o negaliva su sykiu ant bile kokio izguldymo paszokti, jį sugrėbti ir kaip dogmą apsakyti. Tai tiktai tie palaimingiejie žmonės moka, kurie buvo drauge, ir kurie atsimena!

Ponas Bs. žodį „tauta“ neapsiėmė izguldyti, o asz ir neiszsidrįstu, be abėjojimo, kaip vienas kitas ponas, tai daryti. Ale man rodosi, kiek asz, be Fick'o

indogermaniszko žodyno, ir be jokio sanskritiszko žodyno, čia ant tolimu kalnynu dumoti įstengiu, kad ji bene bus paėjusi nū sanskritiszkosios (vėdiszkosios) ir senosios perziszkosios szaknies tu, „augti“, (perziskai ir taip daug kaip: įstengti), kuri ir keltisz-kose kalbose dar randama. Tauta tai butu „tai, kas yra suaugęs“, lyg taipo jau, kaip grykoniszkas žodis *φύλον* paeina nū szaknies *φv*, augti. Szaknies tu drutesnis pavidalas yra tau, kaip ir, ant paveikslo, szaknies bhū (lietuviszkai: buti) drutesnis pavidalas yra: bhau*). Ir nū to drutesnio pavidalo tau žodis tauta pataisytas butu su tankei randamaje pabaiga ta: arba nū padrutintos ir reduplikūtos szaknies: tau-tu taut su pabaiga a.

Ale, kaip jau sakiau, taip tvirtai asz tai tik neiszsidristu patikrinti, nēsa asz nebuvo taip palaimingas, kaip kitas: asz isz tiesos nebuvo drauge, kad žodis senei tapē padarytas.

(Dar ne viskas.)

Istoriszka daina apie Vilnių ir jo karalius

nū 1320 iki 1492 m.

‘ ‘ ‘ ‘ ‘ ‘ ‘ ‘

Mano jaunas broli, ar-gi tu žinai
Veikalus tėvynės, prigimtos šalies?

Ar pažinsti savo kaimus ir piles,

Praeigos paeilį ju, ar pažinai?

Ar senu tvirtyniu murus numanai,
Isz kuriu į tavę amžei staczei žiur?

Ką pagudrint vėrą žmoguj galę**) tur,
Apie ju brangybę ar tu iszmanai?

Ar-gi ju kalbėsiu jau įsiklausei,
Kaip jie tav apsako praeitus laikus,

*) Kaip ir lietuviszkai szaknis kru (kruva) padrutintą pavidala tur: krau (krauti), ir taip toliaus.

**) Galē = macē.

Kaip jie žingeidumą varo į vaikus,
Koks ju pakapinis balsas, ar klausei?
Ar žinai tu, vargsze, tarpe skarmalu,
Kur yra-gi tavo prigimta szalis,
Tėvynė kur tavo, kur miels kakalys,
Koks yr didis plūsztas tavo veikalu?

— — — — —

Norbuts tav dainavo, kur yra tėvynė.
Lietuvos tik žemė tavę czia pagimdė,
Lietuviutė tavę mažą czia nurimdė,
Tavę Lietuviutės žindė czia krutinė. —
Broli, tad žinokie, kur yr tavo gardas!
Lietuvos tik žemę tu tai numylėkie,
Ir visad ją savo szirdyje turėkie,
Lietuvos mocziutės te brangus bus vardas!

Isz visos-gi duszios, vaike, tik pamilkie
Savo žemės kaimu, piliu-gi senovės,
Dėl tėvynės savo ir garbės ir szlovės,
Ir drauge su vėju ją lankyt pakilkie!
Tad skersai, iszilgai szalį tą apeikie,
Kalnus, urvas, pievas, lygumas su pelkėms,
Ūlas su pakriauzėms, ne panėkink elkėms,
Kapines n'aplenkkie: jas pažint ir reikia!

Radęs murklų namą, sentėviu apginklą
Baisei apdraskytą ir pusiau sugriautą,
Seną grabę, murą ne gražei sukrautą,
Busi czia užtikęs mus' tautos paminklą.
Jei prieisi kryžių kerpėmis apklotą,
Ir aplinkui medžeis tankei apsoditą,
O ant jo nedraugais Kristų nukankitą,
Tai aplink turėsi musu karės plotą.

Jei augsztai iszkeltus pylimus užtiksi,
Rankomis supiltą gražvietę kaupūtą,
Viduryj jos seną beržą garbiniūtą,
Tai ant kapinyno sentėviu atvyksi.
Bent gražus mus' krasztas ir brangi tėvynė.
Nors mažai pilaicziu czia gali surasti,

Bet labai turtingos; gal kiekviens suprasti.
To dėl jas Lietuvei vien per meilę gynė:

Naszios musu dirvos: auga jervas, vaistas.

Svetimu tad turtu mums visai nereikia:

Tiek gėrybos vieszpats Dievas mums suteikia,

Jog į kitą šalį eina musu maistas.

Ir nesistebėkie dar pirma-gi laiko,

Jog geriaus nei kitos musu dirvos dera;

Nės kiekvienas sklypas Lietuvos per mērą

Jau senei aplaistyts yr krauju mus' vaiko.

Žodį tariant, yr tai tik szalis verkimu;

Czia, kada užoszia vėjas tarpe lapu,

Tai ne tas yr vėjas, kurs nelenkia szapu —

Tai vaitojims skundu, skauduliu, skriaudimu.

Bet nē verksmas, skundas, nē dusavims tavo

N'iszvadūs tėvynės, nepaszelps ją nēko;

Aszaru tik gaila ir netekti vėko:

Sergėk seniu turta, dirbk tik žemei savo.

Jeigu svetimtautis skambins tav dalioreis,

Tu jo neklausykie, auksu nes'viliokies.

Tik tvirtai ir drąsei savo dirvoj stokies;

Kas tik lauką valdo, tie jo gaspadoreis!

Taigi, broli, dirbkie ir tvirtai laikykie

Dėl garbės tėvynės, dėl jaunesniu broliu,

Dėl naudos taip savo, kaip silpnu vargūliu,

Nukentėti vargą nūlatai mokīkie!

Nės brangi ta žemė mus' krauju aplieta;

Nuramins ji tavo rupesczius, skaudumą;

Bet pamilkie josios, kad ji tur sunkumą,

Motynos n'apleiskie, neiszbėgk į svētą!

Broli, neapleiskie, tik susimylėdams,

Ar tai savo daržą, ar tai savo kaimą;

Ju tik tu pamilkie, czia ir rasi laimą,

Kantrei procevokie, kiek tik įgalėdams!

Nės toje tai žemėj guli kaulu eilės

Sentėviu mieliausiu, ką ją narsei gynė;

Jie krauju ją szlakstė, kad nedraugą mynė,

Aszaromis vilgė vis dėl jos tik meilės.

Czia ir Vilnius riogso, Niamunas sriavena.
Briedį kur nudurė didis Gediminas,
Czia sapne jam vilkas geležies vaidinas;
1320. m. Lizdeika jo kunigs tą jam sapną mena.

Žuvus mus' Vytėnui, Gedimins įgijo
Sosta to valdono, vardą tarp didžiausiu
Tašyk kunigaikszcziu, ponu kum narsiausiu;
Bet vėros krikszczioniu isz szalies nevijo.
Vilniuje, Naupilėj statė jiems bažnyczias;
Jis vaikams daleido stabmeldystę mesti,
Sanryszius czia darė, kad mainus įvesti,
Traukė czia pirkėjus, statė amatnyczias.

Dukę ir akyvas buvo palitykas,
Jis visus kaimynus net ragan suvarė,
Kariszkuše žygiūs stebuklus net darė,
Ir nebuvo nėkad gyvastyje dykas;
Valdonus Galiku per nekus turėjo:
1320 m. Vienaį jis pas Irpę sumalė per karę,
Norints su Mangolais buvo susitarė,
Kitaį po Valinės vald'mėru padėjo.

Iki upės Dnėpro ju žemes pavaldė,
Didžio kunigaikszczio Lietuvos ir Rusu
Tašyk vardą gavo. Gediminas musu
Rusais ir Lietuveis Vilniuj tiesei valdė.
Mažrusei jį laikė tikrą per valdoną
Ir per apgynėją nū Mangolu kano.
Szalį skiest ketino nū Ungrės ik Sano,
Ir Užbėkį laikė per mažiuką poną.

Paskui vieszpatavo joji vaiks Jaunutis;
Bet jo vieszpatystė ne ilgai czia buvo:
Algirds jį iszvjio; szis Maksvan pakliuvo;
Jį iszvyt pagundė brolis jo Keistutis.
Tū kitus penkis-gi brolius jis apgavo:
Narimuntą Pincko, Mantvydą Kernavos,
Liubartą Valinės, Keistutį Trakavos,
Taip-gi Karijotą, ir viens valdžiaį gavo.

Algirds tad kariavo, ir su Kardininkais
Traukė Lyvonijan, Jurspilėn pateko,

Karaliauczių taip-gi jam įveikti teko,
Smarkei muszės, grumės su visais plėszikais.

Kazimėrs didysis, karalius Lenkijos,
Užsimanė taip-gi Lietuvą nuplėszti;
Tąsyk Algirds jo-gi kailį ėmė rėžti;
Lauk iszstumęs Lenkus, pūlės ant Turkijos;

Trissyk jis subeldė į Mangolu kana
Ir iszvijęs jį-gi isz mus' žemės rojaus,
Kaip ne putlų poną metė už Dunojaus;
Įlēmė Taurydą, griovė ir Kersaną.

Apgalėjo Rusu putlų Symijoną,
Į Naupilės darbus kieszo pirsztą savo,
Vaiką Andrių statė vietininku Pskavo,
1346 m. Vedė sav isz Tvero pacią Ulijoną.

Jis beveik be karės sav pavaldė Briancką,
Baltąjį, Mstislovą, o paskiaus ir Ržavą;
Tai-gi jį, sav laikė per globėją savo
Kniažei Naujapilės, Tvero ir Šmaliancko.
Laigoną*) Mykolą, kunigaikszti Tvero,
Kad Dimitras Danckas ėmė jį vaikyti,
Maksvan ginti traukė, Dancką pamokiti;
Bet czia jis nepelnė Vilniui nėko gero;

Norints ir į Maksvą trissyk įsilaužė:
1386 m. Sykį kariumėnę D'mitro jis sugrumė,
1370 ir 1372 m. Dukart isz Maksvos jį tik ką neiszstumė,
Vos tik Kremlio muro vartu nesulaužė;

Norints ir Dimitras baisei drąsei laikės,
Ir narsus valdimėrs ėmė jam grumoti,
1372 m. Bet Keistutį ėjo trecią syk užstoti;
Per drąsumą D'mitro vėl jie susitaikė;

Nors Dimitras Danckas tąsyk prižadėjo
Laigoną Mykolą nėkad ne kabiti,
Tacziaus netesėjo žodį dalaikyti:
D'mitrą jis vyriausiu pripažint turėjo.
1377 m. Algirdas tikėjos Tverą sav paimiti,
Taikmės nedasiekęs, staigai Vilnių mirė,

*) Laigonas, paczios brolis.

1386 m. Vaikui-gi Jagėlai sostą pirm paskyrė.
Bet vaikuczei Vilniuj negalėjo rimti.

Brolis jo Keistutis, sosto pasigedęs,
Vilniuje Jagėlą nežinioms užklupo,
Veikei jo karuną nū galvos nulupo,
Krevu ir Vytaubu žemę jam pavedęs.
Bet buklus Jagėla ilgai ten nestigo,
Netikėtai Vilnių stengė vėl atgauti,
Paliepė Keistutį baisei nugalauti,
Ir per tai tarp broliu n'apkentims iszdygo.

Vytolis į Prusus kù veikiaus iszdumė,
Andrius ir Dimitras su Valiniu broleis,
Pas Dimitrą Dancką bėgo po Maskoleis,
Kurs tū kariumėnę linkui Vilniaus stumė.
Bet tą jojo siekį Mangolai sudarkė:
D'mitras kariumėnę, ką Lietuvan traukė,
Sugražint turėjo, siųst ją priesz Mamajų,
Kurs du amžiu Rusams nedavė pakajų,
Ir pas upę Doną pralaimėt' sulaukė.

D'mitras smarkei geidė Lietuvą apimti;
Gedimino veislė — Maksvą užkariauti
Ir po savo valdžia idant ją pagauti;
Dulinant į szitą, kliutys ėmė gimti:
Nū Traidėno Lenko, ž'nycziai kurs tarnavo,
Portretą įgijo Lenku karalaitės,
Patogiausios svėte turtingos panaitės:
Jai Jagėla savo meilę paaukavo.

Nors jam Vilniaus ponai, kunigai ją peikė,
Užsimanė Vilnių kù veikiaus pamesti,
1386 m. Krokave Jadvygą sav už paczią vesti,
Nors vyriausias kunigs Lizdeika jį keikė.
Jadvyga, nū lopszio Viliui*) pažadėta,
Nekentė Jagėlos, baisei jo szlyksztėjos,
Bet dėl gero Lenku ponai geradėjos
Privertė tekėti, nors už nemylėto,

Kurs Lenkijai buvo baisei įkyrėjęs,
Nės pirm dvieju metu grumė Mažlenkiją.

*) Austru ercikiui.

Lenkai, jo pabugę, skelbē per galvijā,
Jog nemaloningai jis su jais aps'ējēs.

Krokave po krikszto jį apvainikavo.
Jis prisiekē Lenkams Lietuvā apkriksztint
Ir tiesas Lenkijos Lietuvān įvezdint;
Jog karaliaus Lenku garsų vardą gavo,

Lituvā su Lenkais jis sujungti žada;
Czia, metus praleidęs, Vilniun jis parvyko
Įteikē Lietuviams vardą kataliko,

1392 m. Vytautą-gi Vilniuj stato kaipo vadā.
Vytauts Lenku kriksztā nors su noru pr'ēmē,
Bet į vienā tautā jungties nenorėjo,
Nēs tad Lietuva ir daug Gudu turėjo,
Ir jog Lenkų kriksztā jie nepr'ims, nulēmē.

Tad Gudai, Lietuvei, druczei susitarę,
Vytautā iszrinko savo kunigaikszcziu.
Idant iszsiriszti isz Lenkijos raikszcziu,
Su kaimynais savo vedē smarkią karę:
Jis norėjo buti vienvaldžiū garsiausiu,
Lietuvai Auropoj dūti pirmā vietā,
Savo didį vardā apgarsīt po svētā,
Ir rytu karaliūm pasilikť didžiausiu.

Taigi jis žinojo Kardininku darbus,
Tankei kailį pērē zokonui Lyvėno,
Apēmē už Dnėpro ap'gardę Smalėno,
Ir tenai tik kieszos, kur dalykai svarbus.
Kur tik naudā szalei jis atneszt galėjo,
Naujapiliu stiprų nulenkē jiems sprandā,
Ir Mangolai gavo nū jo baugų gandā,
Jog priesz jo galybę lyg drugei drebėjo;

Jūs jisai pravarē už Azavo mariu,
Tukstanczis parvarē į Lietuviu szalį,
Kur ik sziol gyventi, vērā pildyt gali.
Vytauts su Totoreis daugel vedē kariu;
Kad, laikydams pusę kano Taktamiszo,
Su kanu Timuru ėmē jis kariauti,
Idant jojo sostā dēl savęs įgauti,
Tai tada jo siekis suvisai su miszo:

Kanas Edigėjus net ant Varkšlos kraszto
Jojo kariumėnė smarkei suanavo;

Tad nuleidęs nosį Vilniun parkeliavo,

1399 m. Su Jagėla darė sandarą ant raszto;

Nū to laiko ėmė pūszť kunįgaikszťystę,

1416 m. Dvasiszką rėdybą nū Maksvos atskyrė,
Sąryszius su Lenkais laužyt užsispyrė,
Lietuvą paversti kad į karalystę.

Priesz tą jo tai siekį tū Jagėla stoji,

Popėžiuų maldavo laimo jam ne dūti,

Cėcoriuų ir meldė jį ne vainikūti,

Idant jūs papirkti, savo lobį klojo;

Pagaliaus matydams, jog nemaczys nėkas,

Idant nuraminti baisų tą smarkuną,

Gerumu jis siulė Lenku jam karuną,

Nės prapuldyt tautą, jautė, busęs grėkas.

Didis kunįgaikszťis dovaną nuspyrė,

Sukvietė į Vilnių daugel vainikūtu,

Idant tie karalei jį karunavotu,

1430 m. Bet jo siekis dingio: netikėtai mirė.

Vietininku Vilniuj liko Svidrigėla.

Jis tai Lenkams tapė taip-gi pavojingas,

Tik ne tiek kaip Vytauts buvo iszmingingas,

Nors tikru jo broliu buvo-gi Jagėla.

Jis ne kart Jagėlą su ginklu suvaldė,

Lenkus taip-gi smarkei grumė ir naikino,

Lietuvos karuną užsimaut ketino;

Tik Jagėla jo tą siekį czia suskaldė:

Zygmuntą, Vytauto brolį, jis pagundė,

Vilnių jam iszveržti buvo susitarė,

Dar-gi jam padėjo vest priesz jį karę

Ir dėl Lenku meilės, czia savus susiundė.

Svidrigėla tąsyk isztesėt nestengė

Zygmuntui nutiko jį apgalėti,

To dėl Lenkams done aps'ėmė mokėti,

Amžinus grabus jis dėl Lietuviu rengė;

Karėse žadėjo jiems pagalbą dūti,

Lietuvos karunos jau ne pageidauti.

Svidrigēla spyrēs Vilniū vēl atgauti,
Palomē,*) Valinē vēlei izsvadūti,
 Ka Jagēlai Zygmunts buvo jau pavedēš;
 To dēl susirinkēs kariumānē tvirtā,
 Zygmuntui apsakē karē vēl atvertā,
 Vokietī, Totoriū sav talkan parvedēš.

1434 m. Bet tūm kart Jagēla ir akis užmerkē,
Kruvinos pesztynēs broliu nepamatēs,
Savo vietan vaika Vladā pirm īstātēs.
Lenkai jo gailējos ir nuliudē verkē;
 Vladā tū karalium savo jie paskyrē,
 Bet didžkunigaikszeciu Lietuvas neliko,
 Už kuria minēti ponai nesutiko.
 Zygmuntas, laimējēs, Lietuvas negyrē;

Jis tada jūs baisei kankino, žavino,
Lietuvoj paskyrē smarkū savo rēdā,
Lenkams patariaudams ir užmirszo gēdā.
Jog tēvai Lietuvei ir jī užaugino;

1440 m. Czartariavos ponai jī už tai nudėjo.
Tūm Lietuviu žmonēs baisei ībaugīti
Apie Lenku rēdā nenorēj' klausyti,

1440 m. Kazī Jageliunā valdonu uždėjo.

Sandora abieju tautu tad sugriuvo.
Vos tik Vladas treczias, Lenku karalaitis,
Turku bekariaudams, kaip ne puik's ponaitis
Priesiegā sulaužēs, po Varna pražuvo,
 Pataisyt jā Lenkai rupinties vēl ēmē;
 Tad sumegzt nutrauktā siulā jie jieszkojo
 Ir karunā Lenku Kaziui dovanojo.
 Nors Lietuvei draudē, bet Kazys jā pr'ēmē.

Krokavan galējo ne pirm iszkeliauti
Ir karunā Lenkū ne pirmiaus jis gavo,
Kol Lietuviu tautai davē žodī savo,
Jūs ne jungt su Lenkais ir ne veidmainiauti,
 Sunaikinti rasztā pirmo sujungimo,
 Kad tautinēs tiesos liktu nekraipytos,

*) Palomē, Padalē.

Palomē, Valinē butu sugražītos —
Priežastis svarbiausia ju nesutikimo.

Lietuvos su Lenku sujungęs karuną,
Vis Kazys tu tautu negalėj' suvesti;
Tartum viens į kitą akmenį nor mesti:
Vargszas skriaudė vargszą, turčius-gi galiuną.
Ant sueimu Lenku nėkad jie nestojo,
Vilniuj susirinkę sutarimą darė:
Czia blėkus*) jungimo ardė, laukan varė,
Už tą viską Lenkams jie kare grumojo.

Jau Kazys norėjo tą karuną mesti,
1492 m. Nesuvedęs tautu ne už ilgo mirė.
Tašyk Aleksandrą, jojo vaiką, skyrė
Savo kunigaikszcziu, liepė sostan sėsti.
Lenkai tad pažinę Lietuvos kietumą,
Reiszkia nedraugystę linkui ju darytą,
Stiprų prieszingumą prieszais jūs varytą,
Jau netekę vilties gauti sutikimą,

Musu Aleksandro ju vainiką pr'inti;
Idant nū Lietuviu dar ne atsiskirti,
Albrektą jo brolių gavo sav paskirti:
Be Lietuviu Lenkai negalėjo rimti.
Tašyk vienas brolis Vilniuj vieszpatavo;
Lietuvą jis rėdė, savo tautą gynė,
Ir landumą Lenku tad be baimės trynė;
Krokave kits brolis skyrium karaliavo.

* * *

Taigi, jaunas broli, mielasis draugeli!
Tik Lietuviu visą tautą tu pažinkie,
Vėju apkeliaukie ir takus numinkie,
Ir isztyrinėkie visą savo szalį!
Eik, kur karsztas kraujas szirdyse dar kruta,
Iszklausykie saugei, kaip jis ten dundena,
Kur Lietuviu brolei, seserys gyvena;
Tavę jie meilingai pr'ims į savo butą.

*) aktus.

Atsiminkie, broli, kur yr tavo buvis!
Jeigu tu į Vilnių Niamunu keliausi,
Tad, atsikvoszėjęs, pats tu savęs klausi,
Ar tu esi Lenkas, Gudai, ar Lietuvis?
Lietuvos-gi žemė nesibodi tavęs.
Lietuviutė tavę sziczia tik pagimdė,
Lietuviutės krūtys czia penėjo, žindė,
Ir Lietuvio vardą esi sziczia gavęs.

Taigi, mielas broli, jaunas dar įpraskie
Szirdingai mylėti veikalus tėvynės,
Nėkados n'apleiskie tėvu paliktinės
Ir tikybėj seniu vis taikumą raskie!
Te ta, tavo meilė kažnoj vietoj asti,
Kiekviename darbe, kiekvienam žodelyj,
Bevienoj vietelėj ir angsztam kampelyj,
Idant ją galėtum kų veikiausei rasti.

Tavo-gi ta meilė te visad tav spindi!
Ar tai tu gyvensi tarpe Aprikonu,
Ar tarp Azijonu ir Amėrikonu,
Ar asti tu pilėj ar szėtrutėj lindi.

V i s k a s. T. J. L. J.,,.,.,.,.

Kronolioginis suraszas^{*)} atsitikimu buvusių Kauno redyboje.

- 1025 m. Dovszprungis, Palemono vadai, įkurė pilį Vilkmėrgėje (pagal Norbutą).
- 1030 m. Kunas, Palemono sunas, įkurė Kauno pilį įbėgoje Vilijos į Niamuną. Apie tą patį laiką Borkus, virešnysis Kuno brolis, įkurė ant Niamuno Jurbarką, o jaunesnysis, Spėra, pastatė Spėros pilį pagal ežerą to paties vardo. Kuno vieszpatavimas ėjo pagal upes: Vilija, Niamunas, Nevėža ir Dubysa; Borkaus nū Jurbarko iki Juros upei; Spėros tarp upiu Nevėzos, Szventos ir Szirvintos. Pirmucziausei pasimirė Borkus, paskiaus Spėra; ju abėju dalys pateko Kunui.
- 1040 m. Kunas tapė užmusztas po Slonimo mėstu muzyje su Jaroslavu Valinskiu, Vladimėro sunumi. Jo

*) Tai veikalas p. Prekerio, paimtas isz „Kovienskaja pamiatnaja knižka za 1861 god.“

- sunus gavo: Kernus lietuviszką už Vilijos kunigaikštystę, o Gimbutas tėvo dalį Žemaitijoje.
- 1070 m. Mantvymas, Gimbuto sunus, numirdamas paliko sunus Erdvilą ir Vikintą. Pirmas atsiėmęs krasztą užimtą per Jaroslavą Valinskį apsiszaukdino kunigaikščiu Naujapiliniu, o Vikintui pateko žemė ant deszinio kraszto upės Vilijos.
- 1169 m. Kukuvaicziui, Dovszprungio anukui, pasimirus kunigaikštystė anapus Vilijos pateko Žvalgaicziui.
- 1170 m. Žydai isz Kijavo per Vladimėrą Manomaką iszguiti į Lietuvą persikėlė.
- 1203 m. Ringaldas, Lietuvos kunigaikštis, apie mēsteli Ugipolį, Vilkmėrgės pavietyje, pagal Alkenszo ežerą susimuszė su lyvonineis Kryžokais, kuriu vadu buvo Folkvinas; nors Lietuvei ir pražudė savuju 2000, vienok prieszininkai prakiszo daugiaus ir turėjo atsitraukti.
- 1212 m. Utėnas, Žvalgaiczio sunus, įkurtojas Utėnu, Vilkmėrgės pavietyje, grįždamas isz didžiojo Naujapilio (Vielikiji Novgorod), kur vieszėjo pas kunigaikštį Sviatoslavą, sunų Vsievolodo, tapė sugautas per Lyvonijos kareivius, uzdarytas Vendeno pilyje ir ten nužudytas. Globėju jo kudikio, Szventaragio, buvo Ringaldas.
- 1230 m. Ringaldas pirmutinis apsiszaukdino didžiu kunigaikščiu Lietuviu, Gudu ir Žemaicziui.
- 1235 m. Kunigaikštystė Polocko Lietuvai pakliuvo.
- 1236 m. Lyvonijos kareivei, ant Lietuvos užpūlę, tapė Lietuviu paveikti apie Tiltalę, tarp upiu Lavenos ir Akmenos. Senas magistras Folkvinas v. Vinterstern'as, grovai Danenberg'as ir Gasselberg'as, o taip pat 48 kareivei czia galą gavo.
- 1241 m. Didis Lietuvos kunigaikštis Mindaugas savo vietoje dėl Žemaitijos paskyrė savo broliavaikį Trainatį.
- 1251 m. Mindaugas nusibodęs be paliovos kariauti su Kryžokais (Meldžioneis), praszė apgynimo pas popėzių Inocentą IV.; szis, Mindaugui apsikriksztyjus, pavadino jį Lietuvos karaliumi.
- 1252 m. Mindaugas atidavė prispirtas Kryžokams-Kalavijininkams žemę apie Sziaulius ir Žeimę.

- 1253 m. Mindaugas tiems patiems Kryžokams atidavė Raseinius, Laukuvą, Betigalą, Eiriogalą, Kulenę, Karaliavą, Kražius, Veilę ir Vanczią. Rubežiumi Žemaitijos tada buvo Niamunas iki jo įbėgai.
- 1254 m. Alemanas, Žemaitijos kunigaikštis, vedė karę su Vokiečiais, kurie plėšė įpuldami krasztą.
- 1255 m. Karalius Mindaugas atidavė Kryžokams Medėnę, Pelėnę, Maleiszinę, Tauragę, Utėnus, Užpulį ir t. t.
- 1257 m. Padaryta sandora ant dvieju metu, kuriems išėjus žmonės, iš apykantos išvesti tankeis riteriu užpuldinėjimais, užpūlė ant Kuronijos ir ją išplėšė iki Kuldingos, grįždami-gi pagal Skūdą susitiko su Vokiečiais ir jūs pamuszė.
- 1260 m. Kalavijininkai prispyrė Mindaugą iszdūti jiems rasztą, kurūmi jis turėjo jiems užraszyti Lietuvos karalystę, jegut po jo nepaliktu tiesiu įpėdininku.
- 1261 m. Visu tu dovanu nū karaliaus pusės nebuvo gana riteriams, dėl ko 1261 m. kilo maisztas ir Lietuvei sumuszė Vokiečius prie Durbos upės.
- 1262 m. Mindaugas pats pas popėžių Urboną IV. nuvažiavęs iszpraszę bulę, per kurią buvo paliepta Krokavos vyskupui užsiimti Lietuvos apkrikszyjimu skirimai nū Kryžoku.
- 1263 m. Karalius Mindaugas tapė užmusztas.
- 1265 m. Kalavijininkai užpūlė Žemaitiją ir paėmė Griėžėnu tvirtynę, ant upės Vindavos, o Daumantas, Pskavo kunigaikštis, iszplėšė Dusiatas.
- 1267 m. Popėžius Klemensas IV. pavedė Ottokariui II., Czeku kuraliui, apkrikszytyti Lietuvą, atidūdamas jam žemes nū stabmeldžiu atimtas.
- 1272 m. Padaryta sandora su Livonijos kareiveis, pagal kurią Lietuvai tapė sugražintos žemės, riteriams per Mindaugą pažadėtos.
- 1275 m. Germuntui, didžiam Lietuvos kunigaikszczyiui, pasimirus, jo sunui Trabui teko kunigaiksztytė anapus Vilijos ir Žemaitija taip pat pripažino jį savo kunigaikszczyiu.
- 1282 m. Trabas pasimirė. Po jūmi didžiu kunigaikszczyiu tapė iszrinktas Narimuntas, kurs dėl Lietuvos įdavė žymę raito szarvūto vyro.

- 1283 m. Liutavaras, Eiriogalos vieszpatis, tapē iszrinktas Lietuvos didžiū kunjgaikszeziu ir valdē drauge su savo sunumi Vitēnu.
- 1285 m. Vasaroje atsirado Kurliandijoje ir Žemaitijoje nekuri veislē rēplinējancziu, vēziams arba skorpijonams prilygstancziu gyviu, nū kuriu įkandimo žmogus mirdavo ant antros arba treczios dienos.
- 1294 m. Prusu Kryžokai, turēdami per vada Liudviką v. Lybencelę, iszardē stameldžiū sventą vietą, vardu Romovē ant Dubysos.
- 1303 m. Vakarinėje Lietuvoje buvo žemēs drebējimas.
- 1312 — 1313 m. Tai buvo metai maro ligos ir baisaus bado.
- 1316 m. Prusu Kryžokai pirmutinį sykį paēmē Kauno pilį; Gastaldas, pilies apgynējas, nors didei tvirtai turējosi, bet tapē į nelaisvę paimtas; isz nelaisvēs paskiaus tapē iszpirktas per Gediminą, Lietuvos kunjgaiksztį.
- 1320 m. Henrikas Plocke, marszalas Prusu riteriu, turēdamas 2000 kareiviu susimuszē su Gediminu pagal Žeimę, ir budamas paveiktas pradėjo su savaiseis bēgti. Pakliuvęs į ankszczią vietą tarp balu ir ežero Beržulio tapē sumusztas į jūdą dumblą, pats galvą padėdamas drauge su 29 puikiauseis savo ritereis. Atlikusiejie kareivei tapē iszmuszti visi ar per vejanczius jūs Lietuvius, ar per prastus žmones, arba nū bado ir szalcziū galą sav gavo. Nei vienas kalavijininkas nepaliko Lietuvoje. Ant atsiminimo to atsitikimo tapē įtaisita sventē vardu Ilgēs, kurią žmonēs szventē iki paskutinei valandai stabmeldystēs.
- 1329 m. Prusu riteri, vesti Czeku karaliaus Jono, paēmē Žemaicziū tvirtynę Medžiogalą; 3000 suimtuju Lietuviu didis mistras buvo paliepęs nužudyti, bet karalius Jonas nedavē savo daleidimo ant tokio pikto darbo.
- 1339 m. Didis Lietuvos kunjgaiksztis Gediminas užmusztas apgulime Veliūnos. Jo sunus Keistutis vieszpatavo Trakūse, Gartyne ir Žemaitijoje iki savo nelaimingo galo Krevoje.
- 1360 m. Maro liga griovē žmones Lietuvoje ir Žemaitijoje.
- 1362 m. Magistras Kryžoku Vinrikas Kniprodē iszgulējēs 26 dienas apie Kauno pilį ant galo jį paēmē didžioje

subatoje, o ant rytojaus laike szv. velyku vyskupas ant griuvenu atlaikē dėkingas aukas (maldas).

1364 m. Lietuvos kunigaikszcei vėl iszstatē Kauno pilį ir ant Niamuno pastatē tiltą; bet Kryžokai pribuvę sudegino tiltą ir isz naujo vėl sugriovē pilį.

1369 m. Didis magistras Vinrikas Kniprodē įbėgoje Nevėžos į Niamuną pastatē naują tvirtynę Gottes-Werder vietoje sugriautos tvirtynės Naujo Kauno. Bet kaip tiktai Vokieczei sugrižo į Prusus, tai Algirdas su Keistucziu tvirtynę paėmē ir iki pamatu iszvertē.

1376 m. Isz naujo atstatytą Kauno pilį, Vinrikui antrą sykį užpūlus, Lietuvei apgynē ir Kryžokus atgal atstatē.

1382 m. Didis kunigaiksztis Jagaila, atsidėkavodamas Prusu Kryžokams už paspartį priesz Keistutį, atidavē jiems dalį Žemaitijos iki Dubysos upei.

1383 m. Kauno pilis vel paimta ir sugriauta.

1384 m. Pabaigoje gegužio mėnesio pasiturint sąkalbio, pagal kurį Vytautas atidavē Kryžokams Kauną su žeme apskakai per mylę ir apsiēmē jiems Niamunu suplukdyti medegą dėl budavonės ir dūti darbininkus, Kryžokai ant griuvenu pirmbuvės Kauno pilies įbėgoje Vilijos į Niamuną pastatē naują tvirtynę, kurią pavadino Ritters-Werder, t. y. riteriu sala, nės iszvesta perkasa nū Vilijos iki Niamuno isz vietos, kur buvo pilis, darē tikrą salą. Dabartinėse griuvenose matome liekanas tos pilies, ant kurios pastatymo iszėjo iki 60000 darbininku ir 80000 arkliu laike szesziu nedėliu.

— Tūse pacziūse metūse, laike rugpiuczio, Vytautas mėgino atimti pilį, bet tas jam nepasisekē. Pabaigoje rugsėjo Jagaila, susitaręs su Vytautu, apgulē Kauną, ir nors dėl apgultuju ant pagalbos atėjo pats Krzyoku marszalas Konradas Vallenrodas, vienok Kauno pilis tapē paimta 25. dienoje lapkriczio; Vallenrodas, tai matydamas, greitai apleido Kauno apygardę, o apgultuju pėrdėtinis, komturas Henrikas Klee, galą gavo; į nelaisvę papūlē vicekomanturas ir apie 15 riteriu.

1383 m. Jagaila, apkriksztytas Ladislavo vardu, apsipacziavo su Lenku karalaite Jadvyga, ir nekurie Lietuvei ant sueimės Vilkaviszkyje pasižadėjo pridėti Lietuvą prie Lenkijos.

- 1389 m. Klaipēdos komturas Raszav'as ziemas laike ģipūlē ģ Zemaitijā, bet apie Varniu mēsteli tapē paveiktas. Grovas v. Kverfurt'as muszyje gavo gaļā, komturas Marnvardas, ģ nelaisvę paimtas, tapē sudegintas drauge su arkliu ir szarvais ant dievu garbēs.
- 1390 m. Žemaitijos ponai valseziu: Medininku (Varniu), Kaltinēnu, Kražiu, Viduklēs, Raseiniu, Eiriogalos, padarē pakajingā sankalbi su Kryžokais iszsiliūsūdami nū virszenybēs.
- 1391 m. Prusu Kryžokai iszplēsšē ir sudegino Medininkus (Varnius), atkersztaudami už paskutiniģ nepasivedimā apygardēje to mēsto.
- Tūse pat metūse slapta isz Krokavos pasiūstas Jagailos Henrikas, Mazovijos kunģgaiksztis, prikalbējo Kaune Vytautā padaryti sandorā su karaliumi Jagaila.
- 1392 m. Pavasario laike Vytautas užēmē Kauno piliģ ir paēmē ģ nelaisvę ten buvusģ Vokiecziu garnizunā.
- 1393 m. Kauno pilis vėl tapē sugriauta Kryžoku. Tūse pacziūse metūse Žemaičiai iszplēsšē ir sudegino Klaipēdos piliģ.
- 1394 m. Rugpiuczio mēnesyje didis mistras Konradas Jungingen'as drauge su Svidrigaila ģ Lietuvā atkakę atrado mēstā dykā ir piliģ sugriautā. Kryžokai skubei sutaisē piliģ, bet isz Vilniaus grģždami nepadrģso palikti garnizunā pilyje dēl jo silpnumo.
- 1396 m. Vytautas Kaune pasiraszē po sandora su didžiu mistru.
- Tūse pat metūse Vytautas pamuszęs Totorius atvedē ju daugybę ģ nelaisvę paēmęs isz Azovo ģ Lietuvā ir tarp kitu vietu pasodino jūs ir Kaune.
- 1398 m. Ant vienos Niamuno salas tapē padaryta sandora tarp magistro Kryžoku Konrado Jungingeno ir Lietuvos.
- Tūse pat metūse narsus Žemaičiu vadas Telys apgynē Medininkus (Varnius), sumuszęs Kryžoku marszalā Vernerģ Tetingen'ā.
- 1399 m. Prusu Kryžokai atnaujino tvirtynę Gottes-Werder (Dievo salā) ģbēgoje Nevēžos ģ Niamunā, bet Telys jūs isz ten iszginē.

- 1400 m. Kojalavyczius raszo, kad tūse metūse Vytautas Kaune pastatē bažnycią, o prie jos klostorių dėl Pranciszkonu.
- Tūse pat metūse Kryžokai išsiuntē į Žemaitiją savo kunigus, kurie apkriksztyjo Gelgudą, Giniatą ir kitus ponus, prikalbējē jūs į Prusus persikelti. Vyskupas Voloncziauskis savo Žemaicziu vyskupystėje raszo, kad Vokieczi gaudydavo Žemaicziu vaikus ir gvoltu jūs kriksztydavo, kam atsitikus tėvai ne kitaip galējo matyti savo vaikus, kaip apsikriksztyjē Marijenburge.
- 1401 m. Vytautas iszdavē paliepiamą sugriauti Kauno pilį, nū kurio laiko pilis nebeteko svarbumo kaipo karinė vieta.
- 1402 m. Vytautas paēmē Dievo salą arba Naują Kauna ir sugriovē jį. Nū to laiko tvirtynē Gottes-Werder nebetapē atnaujinta.
- 1404 m. Vytautas padaręs su Kryžokais sandorą pavedē jiems Žemaitiją, kur Vokieczi galējo kriksztyti stabmeldžius. Kunigai, bijodami savo parakvijonu, ne savo parakvijose gyveno, bet Prusūse, reikalaudami nū naujai apkriksztytųjų sav ant mitybos. Taip sako Voloncziauskis.
- 1408 m. Vytautas iszdavē Kaunui naujus rasztus su palengvinimais, kurie drauge su mēstu buvo sudegę.
- 1409 m. Nors Prusu Kryžokai ir mislyjo, kad Žemaitija jiems atiteks, nēs daugumas gyventojų jau buvo apkriksztytas, vienok Žemaiczei tūse metūse pakēlē maisztą, numetē nū savęs ju jungą ir tapē vėl stabmeldžeis.
- Tūse pat metūse Kaune tapē pastatyta kataliku bažnycia ant vardo szv. Petro ir Povilo. Kas buvo jos įkurtoju, nėra žinoma.
- 1411 m. Po nelaimėi, kuri sutiko Kryžokus pas Grunvaldą (Žalkrumį) ir kur Lietuvei drauge su Lenkais ju iszmuszē iki 40000 vyru, tapē sandora, ant kurios Vokieczi atsisakē Žemaitijos, vienok su tūmi, kad, Lenku karaliui Jagailai ir didžiam Lietuvos kunigaikszciui Vytautui pasimirus, tas krasztas jiems atgal pakliutu.
- 1413 m. Ant sueimės Gartyne tapē patvirtintas prisi-dėjimas Lietuvos prie Lenkijos; Lietuva tapē padalita

į vaivadystes ir storasta Lietuvos tapė parinktas Kene-
gaila. Sueimei pasibaigus karalius Jagaila drauge su
Vytautu, turėdamu po szonu daugybę ponu ir kunįgu
Lenku. iszkeliavo į Žemaitiją krikščtyti stabmeldžius.

1415 m. Pasiuntinei karaliaus Jagailos ir didžio kunį-
gaikszczio Vytauto, skaitliuje 60 vyru, skundėsi priesz
dvasiszka sueimę Konstancijoje ant prispaudimu,
kuriūs Žemaiczei kenczia nū Vokiecziu, praszė popė-
žiaus ir vyskupu ten ėsancziuju izšliūsūti Žemaitiją
nū Kryžoku ir skirimai įstatyti vyskupystes.

1416 m. Žemaicziu pasiuntinei 1. dienoje kovo iszvažiavo
isz Konstancijos, o vyskupu sueimė 3. dienoje rug-
piuczio paliepė arcivyskupui Lvavos Ržeszavskiui ir
Vilniaus vyskupui Petruui isz Kustynės nuvažiūti į
Žemaitiją ir įkurti ten vyskupystę.

— Jagaila ir Vytautas dasižinoję, kad dar daugumas
žmoniu Žemaitijoje tebesituri stabmeldystės, vėl
abudu iszkeliavo į tą krasztą ir apkriksztyję iki
30000 stabmeldžiu, įkurė Žemaitijoje devynes rymo-ka-
talikiszkas bažnyczias, ir tai sziiūse mėsteliūse: Eirio-
galoje, Kražiūse, Medininkūse (Varniūse), Raseiniūse,
Viduklėje, Veliūnoje, Kaltinēnūse, Luknikūse ir Citroje.
Kame pirmiaus buvo szis paskutinis mėstelis — nėra
žinoma.

1417 m. Pabaigoje rugsėjaus vyskupai sueimės pribuvo
į Varnius. Atradę ten tiktai vieną rymo-katalikiszka
bažnyczią szv. Aleksandro (dabartinę parakvijinę) atsi-
spirdami ant noro Vytauto padėjo pirmutinį pamato
akmenį dėl kitos bažnyczios. Pamintas-gi Vytauto
noras tapė iszreiksztas raszte, kurį kunįgaiksztis isz-
davė Trakūse ir pavedė prēlatui vilniszskės kapitulos,
Motėjui. Drauge su tūmi Vytautas prēlatą Motėjų pa-
vadino Žemaicziu vyskupu. Dėl to tai tas prēlatas
buvo į vyskopus iszventintas bažnyczioje szv. Alen-
sandro, o szeszi Lenkai kunįgai buvo pakelti į ka-
nauninkus. Apie tą visą atsitikimą vyskupai raszė
isz Traku Konstancijos sueimei, o kopiją to raszto
dėl užlaikymo paliko pas vyskupą Motėjų.

1418 m. Tūse metūse gyventojei Žemaitijos dukart buvo
atsimetę į stabmeldystę, griaudami naujei pastatytas

bažnyčias ir iszmuszdami arba iszvaikydami krikszcZIONISZKUS kunigUS. Vytautas tą matydamas turėjo ginklo pasigauti dėl užturėjimo prie vėros naujai apkriksztytuju.

(Toliaus bus.)

Lietuvininkas svetimoje kalnu szalelėje.

Numylėta Lietuva,
Kur man nors szirdis gyvena!
Iszlaikyt tavę gyva,
Svetimi kampai graudena.
Daubose ir ant kalnu,
Kur upelei užia graudžei,
Tarp žmoneliu taip valnu,
Atminimas dega skaudžei.
Kalnininkai czion valnai
Kožnas kalba savo kalbą;
Priesz neprietelius kalnai
Atnesza žmonėms pagalbą.
Tai matydamas meldžiu;
Ak, kad ir pas mus taip butu!
Mums, Dieve, buk kalneliu,
Kad kalba mums nepražutu!
Ir vargužei czion valnai
Girėj randa savo maistą,
Ir jiems žolę dūd kalnai,
Sziaurėj, kad saulutė kaista.
Tai matydamas meldžiu:
Ak, kad ir pas mus taip butu!
Mums, Dieve, buk kalneliu,
Kad mus' tauta*) nepražutu!
Žmonės czion gyven valnai,
Tarp savęs nesusidarko,
O, jei tik syk, tai kalnai
Viską vėl isz naujo tvarko.

*) Tauta, giminė.

Tai matydamas meldžiu:
Ak kad ir pas mus taip butu!
Mums, Dieve, buk kalneliu,
Kad, kas ger yr, nepražutu!
Czion dangun linkui kalnai
Pakel sniego pilną kaktą,
O į debesius valnai
Įkisz akmenis kaip raktą.
Ak, dangau, mums atsiverk,
Debesei, atsidarykit!
Gers mus' angēl'*), mus aptverk,
O pikti piktus prarykit.
Sztai, ant tolimu kalnu
Seksi manę, Lietuvėlė:
Tarp žmoneliu taip valnu
Tik priklauso tav szirdelė.
Prie tavęs reik prisiglaust,
Tavimi reik pasigirti,
O kad szirdį per daug skaust,
Už tavę ir reik numirti.
Silvatikus (D-ras G. J. J. S. isz Gr.).

Jonas Oberlėnas.

Jo garbingas, nenūalsus veiklumas.

Vidur Vogėzu kalnyno, ne per toli nū Strasburgo (mėsto buvusio pirma ant rubežiaus Francijos ir Vokietijos), yra sudėta isz keliu kaimu aprubė, praminta dėl daugelio ūlu ir akmeniū ūlingaja. Pirm keliu deszimcziu metu gyventojai jos gilei buvo murdėję tamsoje, nežinėję, įvairiūse prietarūse ir nėtikystėje, baisei buvo kankinami vargo, neturtės, budą ir įproczius turėjo didei žiaurius. Jie vangei kibdavo trustiesi apie akmenėtą, skurdų savo lauką, neiszmanė nė kiek amatu (priemonės), retai kada iszkiszdavo nosį izz savo užgriuvusio pakampio, nės kelei buvo blogi, siauri ir vedė per skardžias ūlas ir kalnoves; ap-link ju namą neiszvyzdavai nė vieno medelio, o dar labiaus vaisiu medžio arba kokio gero daržo; mokslavietės, nė lignon-

*) Angėlas, *ἀγγελος* (angėlos), aniolas.

buczių taipo jau visai nebuvo, per tai visūmet gaujos lūszuju ir elgėtu (ubagu) apspisdavo kiekvieną szale praeinant.

Į szitą kurczią aprubę, 1767 metų, pakliuvo kunigu Jonas Fridrikis Oberlėnas, sunus neturtingo mokintojo Strasburgo gimnazijoje, kuris vienok įgijo pusėtiną apszvaistą. Atvykęs savo vieton Valdbake, jaunas Oberlėnas iszvydo savo nelemtą dalį; kitas, bemelai, ėmęs stengtusi, kaip vien galėdamas, pamesti tokią kurtynę, bet apszviestasis jaunikaitis to suvis nebepadarė, tik paszventė visą savo gyvastį pagerinimui dalies anu nelaiminguju žmoneliu. Oberlėnas gerai numanė, kad tamsus žmogus nėko nebenorės gero padaryti nevat dėl savo naudos; per taigi jis pirmiausei užsimanė, įkurti mokslavietę, kurioje galėtu pamokinti bent vaikus anu tamsunu. Dėl to jisai nupirko gabalą žemės Valdbake, ant kurios turėjo tapti pastriūnytas mokslabutis; bet tamsa taip baisei buvo įsikerėjusi žmonėse, jog pilionys Valdbako vien tūmet pavelyjo Oberlėnui statyti mokslo triobesį, kada jis pasiraszė neberinksęs nū ju pinigų ant prilaikymo mokslinyczius. Nežvelgdamas vienok į tai, jog nebeįgyja nėkur paszalpos, Oberlėnas, įsteigęs mokslavietę isztisas tris deszintis metu prilaikė ją savo labai skurdžia ir menka alga. Per tą laiką szviesa mokslo, barstoma tarp žmonių per aną garbingą vyrą, padarė savo darbą: jo žmonės suprato naudą ir galybę mokslo ir įsteigė patys net penketą mokslaviečių įvairiūse sodžiūse savo aprubės. Sėdamas apszvaistą tarp žmonių, Oberlėnas, neapleizdavo nė kitu pareigu savo lūmos (stono): tai gaivindavo viltimi ir pagūda nusiminčius; tai szelpdavo kremtamus skurdgelos; tai lankydamas, gydydamas, ligonius; tai pagražūdavo ant tam tikro kelio nusiszlijusius nū kelio teisybės: nė szaltis, nė dargana, nė lytus, nė kaitra saulės, nė alsa jam kaipi nė kam ko budavo, kada jis eidavo gerą darbą daryti. Dažnai regėdavo jį vėlai vakare tresiant Strasburgan, kuris juk net deszintis myliu atstu buvo nū Valdbako ir tai biauraus ir pavojingo kelio. Tenai jis per kiaurą dieną bėgiojo apie reikalus savo aprubės ir, vakarui užslinkus, vėlei žiginojo savūsna, idant nepakleisti antraip brangaus laiko; o ant rytojaus, anksti dar, jisai jau lankė ligonius, dalindamas jiems pirktą mēste vaistą.

Vienok Oberlėnas nesikakino, maldydamas vien lygkolinį vargą žmonių: jisai antsimetė nuspausti paczią priezastį skurdgelos ir nelaimiu; dėl to jis padarė daugelį pertaisu, norįs raz-

davo didei atžargius prieszgyinius ir nevydonus; jį nebevien ant apszmeižos laikė, bet dar ir grasino galą padarysę. Bet Oberlėnas perkopė tas visas kliutis savo stamantrumu, protingumu ir lemtumu. Jisai nepuryjo ant anu tamsunu, nebarė ju, negązdino, tik lėtai rupinosi įkalbėti jiems apie reikalingumą pertaisu.

Ko dėl pas mus to nėra? Regi dažnai ir girdi kunigą atsistojant prieszai girtaujanczią arba paleistuviauanczią gaują su lazda ir lojant jūs, gązdinant pragaru, kankynėmis. Ko dėl jis nebenori pasigauti geresnes progas: pakalbinti į musu apsilėidusiu žmoniū ne jau protą, bet į prastą iszmintį? Ko dėl jūs gązdinti vienat perkunija, žaibais griausmais, sėra ir ugnimi, o ne pabelsti į ju sveiką nūvoką, kuri, sykį įgijusi valdžią žmoguje, nesidūs taip lengvai iszauszti, kaip kad yra su pakėlimu jausmo — baimės arba ko kito?

Susineszimas tarp sodžiu aprubės buvo didei keblus ir biaurus: Oberlėnas perkalbėjo gyventojus pataisyti kelius. Ne gana to: jisai užsimanė pragrėsti patogią iszeigą isz ūlingosios aprubės Strasburgo linkon iki vieszkeliiū. Daigtas tai buvo ne lengvas, nės reikėjo gyvai skaldyti ūlas. Negalėdamas nė isz tolo prakalbinti apie tą lyczių savo žmones, jisai dėl paveizdo, paėmęs būmą su spatu, stropei ir nenuilstinai įnyko pats vienas skaldyti ūlas ir kloti kelia; tada ir kiti drovėdamiesi kibo už būmu, ir, keliems mėnesiams praslinkus, dailus kelias triju verstu ilgio masinte masino gyventojus pasirodyti už rubežiu savo kurtaus pakampio. Upelis toje vietoje, kriste tikszdamas nū skardu kalno, neturėjo užbrėžtos žaros ir aptvindavo dažnai lankas: Oberlėnas su savo žmonėmis prakasė jam tam tikrą griovą ir įtaisė keletą tiltu.

Laukūse ūlingosios aprubės visur stypsojo iszmėtyti akmens ir ūlos, kurie didei kliudė arklą: Oberlėnas patarė žmonėms nuvalyti jūs, ir netrukus visi tie akmens nū dirvu tapė nelyginai kapczeis ežiose sklypgaliu lauko ir saugoja dabar javus nū gyvūliu. Dirvos ukininku, nualintos netikusiu iszdirbimu, mažai tevezdamos vaisiu, neganėdino truso artojaus: Oberlėnas pramokino valsczionis mėžti geriaus žemę, o jaunūsins, kaip vien galėdamas, rupinosi praakinti tame dalyke, teikdamas jiems įvairias žines apie kaimiszką ukę; jis taipo jau pargabeno geresnę veislę naminiu gyvūliu, įtaisė priemoningas pievas ir priemoningą laistymą sausumos. Bulvės (roputės), kuriomis užvis

mito anie gyvatininkai, buvo pagedusios ir išsigimusios ant blogu dirvu: Oberlėnas parsikviesdino naują sėklą, tobulesnę, iš Szvycarijos ir Ulandijos; dabar-gi gyventojai ūlingosios aprubės pervis prekiauja tomis bulvėmis. Be to dar Oberlėnas įvedė paprotį sėti dobilus ir išraszė net iš musu Rīgos sėmenis (linu sėklą). Ukininkai vien su dide sunkenybe ir kasztu galėjo įgyti lauku padargą: Oberlėnas tada įsteigė savo kromą, kuriame galima budavo skolingai nusipirkti reikalingesnes padarynes. Kalnūtoje, skalomis szerpetūtoje aprubėje beveik su visu nebuvo medžių: Oberlėnas ragino, idant kiekvienas vaikiszczius, pirm gavęs pirmąją komuniją, pasodintu bent dvejetą medeliu savomis rankomis. Vaisinguju medžių ūlingoje aprubėje nė ant dyvu nebutumei radęs, ir ukininkai smaguriavo tenai vienat vaiseis laukinės obelies: Oberlėnas skatino jūs užvesti skiepytus medelius geresnės veislės; o aniems neklausant, jisai pridaigino savo darželyje prie pat kelio kūne geriausiu vaisingu medeliu, kuriu vaisei, raudonūdami rudenio metą, apvylė akis kaimioniu, jog jie, gavę ju bent paragauti, įnyko kūne skubriausei auginti ir savo sodelius. Prie tam Oberlėnas, pirm įvezdamas kokį pagerinimą tarp žmonių, pats jį išzmėgindavo, o dėl szelpimo tu pagerinimu jisai įkurė „bendrystę kaimiszkos ukės“.

Amatai arba priemonė suvisu nebuvo pažįstami ūlingoje aprubėje: Oberlėnas prisūkė keletą gimdytoju atidūti savo vaikus mokintiesi pas įvairius amatininkus. Jisai taip pat paragino gyventojus verpti medvilnes, kurisai knebinys netrukus pakėlė palaimą kaimionų.

Apsirgus kam nebuvo nė jokios pagalbos, nės nebuvo nė gydytoju, nė vaisto. Oberlėnas įsteigė savo namūse vaistavietę (aptėką), kurioje dalindavo vaistą dovanai, ir nusiuntė tulą su manų vyrą Strasburgan mokintusi medicynos ir kirurgijos, o keletą moteriu išzmokino, kaip globti ligonius; be to dar jis platino tarp žmonių žinca, kaip szelpti žmogų prigėrus, suszalus, užtrozskus, apsipenėjus ir tolygiūse atsitikimūse. Kadangi ugnis, tankei lankydamą gyvenimus ukininku, didei daug padarydavo pikto, Oberlėnas praplatino tulus įtaisus dėl gesinimo gaisro: koptes, krukius, gaisrarures.

Nesikakindamas tūmi, Oberlėnas įvedė savo užmestame nūkampyje tokius naujus patobulinimus, kurie ne labai buvo pažįstami nevat visu turtingiausiose apszviestose szalyse. Taip

antai, jis įkurė suczėdytinę kasą su tokia įtarme, jog noris gauti joje dalį turi leisti savo vaikus mokslinyczion; isz tos kasos dalindavo pinigūs be užstato ir palukanu, per ką pamaži tapė visai sudildytas elgėtavimas (ubagavimas) ūlingoje aprubėje. Idant prilaikyti ir labiaus praplatinti žmonėse apszvaistą, Oberlėnas pirmu-pirmas įtaisė keliaujanczią knygynę, kursai pramanymas, atsiliepęs įpacz suvienytose valstijose Amėrikos ir Anglėnūse, taip augsztaį pakėlė apszvaistą ukėju anose szalyse.

Taip besitrusiant praslinko Oberlėnui ir 86 metai amžiaus. Metūse 1826 patrijarkas ūlingosios aprubės užvėrė akis, palikęs vardą, kursai nėkūmet nebeiszdils istorijoje. Kada vardai visokiu Kaisaru, Augustu, Aleksandru Makedoniecziu ir Napolejonu taps amžinai nusprėsti tiesos, didis vardas Oberlėno įgys dar daugiau szviesos ir garbės. Mums tasai vardas primena szventas pareigas link savo broliu ir tautos, kurias ne vienas isz tarpo musu visai užmirszta. Vienok czią padūdu tą iszkilmingą paveikslą be jokių prilyginimu ir nūžvalgu: kam reikės, tą dalyką galės priminti pati savžinė žmogaus; jeigu-gi ir jinaį nėko neiszskrimis — prakeikimas tam amžinas! Ir praeis amžei vilniu vilnimis, ir nuszlūs ju gėdinanczius paczią žemę kaulus vėju vėjas, iszblaszkys ju dulkes bangūtos audros neras jie nėkūmet rimasties, jog dėl tusztybės savo patrēmė kojomis prakilniausias savo pareigas ir uždūtes.....

4. rugpiuczio 1885.

J. Kardielius.

Dirbti!!

Kelk, drauge-santauti!
Jau szvinta lauke:
Be pertrukio dirbti
Sukibkim drauge!...

Tėvynė mus szaukia,
Tėvynė varge:
Be atvangos dirbti
Sukibkim drauge!...

Ir dienaį ir naktį,
Per kiaūrus metus,
Lai darbas žavina
Be atlydos mus!...

Nekrupauk, jog žusim,
Įnykę kovot,
Jog szvietas mus' misliu
Nebgalį sumot:

Dorai tik darbaukie
Ant gentės dirvos,
Tik mandagią mislį
Barstykie ant jos....

O ką isz to busent,
Iszvysim paskiaus....
Tai, na-gi darbauti
Sukibkim aitriaus!

— Darbauti su rankoms,
Darbaut iszmintim,
Darbaut nesiliaujant
Diena ir naktim!....

15. gegužio 1885.

J. Mažžinis.

Gaidys ir deimanto grudas.

Ankūju musu atskalonams, kurie savo kalbą mina.

Vieną kartą gaidys su visa šeimyna
Gaspadoriszkai sav krapsztinėj' mėsžlyną;
Ar grudelio, kokio trupinio jieszkojo
Ir atydžei tvarkos*) šeimynoj dabojo.
Kad taip jis akylai mėsžlyną akėjo,
Sztai deimanto grudas szukszlūs suspindėjo.
„Ak, deimantą, tarė, rast man atsitiko,
„Kur žmonėms augsztai taip prekėti patiko;
„Bet keleis neseksiu asz žmoniu jau budo;
„Laimingesnis bucziau isz miežinio grudo,
„Nės reikėtu su vis protą jau prastoti,
„Kad tą menką sziukszlą taip didei gūdoti.
„Kas isz jo spindimo?!... Kad miežinį rascziau,
„Tai sotešniu bucziau, kada jį sulescziau.“
Tardams tai jis mėsžlu užmetė, pamynė
Ir vėliak, nei pirma, krapsztėsi mėsžlyne.

* * *

Taip visūmet buna: ką mokslinczei giria,
Tai tusztgalvei nėkin, nės to nepatyria.

Ksav. Vanagėlis.

Laukas.

(Atm. K. Aglinsko.)

— Lauke, ko tu toks pajūdes	} Sunu Lietuvos lavonais
Per visą platybę?	} Visas bū**) užklotas.
— Pajūdino manę kraujas	} Debesei varnu jūduju
Už szventa liūsybe.	} Ant manęs knibždėjo —
Įplink garsią Naujapilę	} Kapoj' akis užmusztuju,
Triju myliu plotas	} Kuno nenorėjo.

*) Atydžei, akylai; tvarka, davadas.

**) Bū = buvo.

Pajūdu asz, žalias laukas,
Tai už jusu laisvę —
Asz vėliau žaliūt pradėsiu,
Jus savo nelaisvę

Nėkados jau nenutrenksit —
Imsit manę arti
Ir, beardami pancziuse,
Savo dalį barti!...

J. Kalnėnas.

Hypnoskopas.

Norint mes nebutumėme matę tą įrankį, vienok jo padarymą galime lengvai suprasti iš apraszymo. Tai yra mažutė, maž-daug 5 centimetrus ilga plieninė dudutė, kurios vidurinė skersakisztė (dijametas) išnesza į 4 centimetrus. Toji tai dudutė yra išzilgai perskelta, taip kad jos krasztai yra atsiknioję ir atstu vienas nū kito į 1 centimetrą. Ta dudutė pasimagnasūdina; viena atskilusi jos szalis padaro žiemgalį, o kita — pietgalį to įlenkto magnaso. Visas tas įrankis sveria į 170 gramu; o jei pamagnasavimas jo pasiseka, tai jis gali pakelti geležies gumulą 4 kilogramus sunkų — taigi 25 kartus tiek, kiek pats magnasas sveria. Kožnas mato, kad tai yra gana stiprus magnasas.

Kam-gi tas naujas įrankis deria?

Iszrastojis jo, Lenkas d-ras Ochorovicz'ius, raszo laikrasztuje „Lumière électrique“, iszeinancziame Paryžiuje, szit ką apie tai.

Jeigu įkisztum į tą dudutę smilini pirsztą kokio norint žmogaus, taip kad nagas butu apaczioje, o abudu atsikniojusiu krasztu dudutės virszuje — tai galime padaryti, gulscziai isztiesdami ranką, virszun plasztaka ir kisdami dudutę su atsikniojusia skyle į virszų ant smilinio pirszto — tai žmogus nere-tai ima jausti navatnus jausmus, kuriūs pažadina szį dudutę. Isz 100 žmonių beje 30 junta tūs jausmus: taigi treczia dalis žmonių atjauczia magnaso įveikimą, o dvi dalis ne.

O įveikimas yra įvairus. 20^{ye} atsitikimu iš 100 žmonės junta kaip kad bėginėjimą skruzdėliu per smilį ir jau czia dygcziojimą, kurį kaip kada palygina į durimą su adata, arba į lekiojimą kibirkszcziu (žiežerku). 17 sykiu iš 100 yra jau cziamas dvelkimas arba putimas žiauraus kvapo, arba vėl szilta ir sausa sriovė. Tūdu abudu jausmu gali įvykti sykiu, vienas deszinioje, o kitas kairioje rankoje. Yra pastebėta, kad magnasas, prikisztas prie pado kojoslūszam žmogui, pažadina jausmą szilumos, kas nebuvo galima padaryti nei gerai ugniai degant

pecziuje. Žvarbusis paputimas yra labai paveidus į tą, koki pajuntame atsistoję arti elektriszkos maszynos. 8^{ūse} atsitikimūse isz 100 yra juntamas gēlos jausmas labiausei krumpliūse ir nariūse. 5^{ūse} atsitikimūse isz 100 randasi jausmas, kaip kad pustu ūda, ir gali pereiti į tikrą suputimą, kadaži ne syki yra sunku nutraukti magnasūtą dudutę nū smilinio pirszto, ant kurio ji buvo lengvei užėjusi. Ant galo dviejūse atsitikimūse isz 100: jausmas apsinkėjimo pirszte arba ir visoje rankoje, ir 2 atsitikimūse isz 700 — isztisas pritraukimas rankos per magnasą.

Tai vis yra jausnai, kuriūs hypnoskopas pažadina tulūse žmonēse. Szalip tu patybiszku (subjektyviszku) jausmu yra nūszalinei (objektyviszki) atsitikimai, beje judėjimai isz nejucziu, įvairus pavyzei, nejautrustē, lūszumas (negalē judinti smilinį pirsztą), mėszlungis (sustyvėjimas raumeniu). Tie tai prieszalinei apsireiszkimai, pažadinami hypnoskopu, pragaiszta atitolinus tą įrankį į kelias valandas, patepant užmovos vietą lengvia mostimi, kitaip galētu anie atsitikimai patrukti kelias minutes, o ir adynas.

Taigi tas įrankis rodo, kad tuli žmonēs nujunta įveikimą magnaso. Dabar kitas klausimas: o ar yra „magnasiszka pajauta“? — Foraday ir Foucault jau senei parodē, kad gabalas vario, mestas pro galus (polius) stipraus magnaso, vienas priesz kitą stovinczius, užtinka kliudymą tek mēje, taip kad tartum jis kristu ne oru, bet per tirsztą koszę. Tai pastebėjus lordas Lindsay norėjo surasti, ką jauczia tokiose pat įtartyse (iszlygose) žmogaus kunas. Jis kiszo savo galvą tarp galu (poliu) labai stipraus elektromagnasio, bet — girdēk — nėko įpatingo nejautē. Nors ir kitiems taip pat atsitiko kaip ir jam, vienok jis tarēsi, kad žmogus galēs turēti magnasiszką jausmą. Bet jutimas czia atsiskiria savo esybėje nū jautimo svarybēs szilumos, szviesos. Paskui inta buvo mislyti, kad gyvūlei turētu jausti magnasą skriedami per magnasiszką platumą (lauką). Kad žemę priimsime už prastą magnasą, tai ar nebutu galima suprasti aną vietos atsižinimą, „vietiszką jausmą“ taip sakant, koki randame tarp bicziu, szuniu, iszlekiancziau paukszcziau, ir gromatas neszancziuju karveliu? Kaip iszlaikytiniame (permanentiszkame) magnase, taip pat ir žemēs spėkiszki brūžai (kraftlinien) turētu buti mažne visūmetiszkais, ir gali buti, kad labai jautrus gyvūlei, skriedami per tūs magnasiszkus spėkiszkus brūžus, jauczia tam tikrus įspudzius pajautose. Gali tai smagenyse tu gyvūliu įvyksta koks elektriszkas atsitikimas, kaip kad naugēs szmote ar

vėlos skridinyje, jūs metant per magnasiszką platumą. Gamtiszka elektra prieg tam iszsidėtu į pridėtinia (pozityviszką) ir atimtinia (negatyviszką). Įveikimas butu didžiausias, kada skrydimu linkmė (richtung, kierunek) supūla su linkme spėkiszkuju brūžu. Taigi yra galima mislyti, kad gyvūlei skrydami per magnasisziskus spėkisziskus brūžus žemės jauczia nelygius įspudžius pagal skrydimu linkmę, o tiems įspudžiams pasiliekant atmintyje gyvūlei atseka kelią, nors jis ir tolimiausias butu, sugriždami. Garsus Anglu kvizikas Vm. Thomson'as jau senei savo tokias mislis iszguldė viename skaityme. O d-ras Stein'as savo raszte „elektrotechnische rundschau“ szneka, kad ne tik gyvūlei, bet ir žmonės, labiausei ligoti dirksnimis (nervais) ir blykszle (hysterija), turi magnasiszką pajautą, kuria įveikia stiprus magnasai ir stiprios elektriszkos sriovės, arti žmogaus tam tikroje linkmėje skrydancios.

Berots visai teisingai yra prasudytas gydymas, vadinamas „mesmerismas“. Bet raszliavoje daktaru yra daug daigtu suraszyta apie tai, kaip magnasas įveikia kuną žmogaus. D-ras Stein'as pastebėjo, kad stiprus magnasas, priartintas ant l pirszto prie kuno jautraus žmogaus, padarė ant ūdos dvi raudoni plėmi tiesiog prieszais magnaso galu. Ūdoje kraujo indai (kapillarai) priesz pridėtinį galą magnaso buvo daugiaus pripildyti kraujo, t. a. raudonesni iszveizdėjo, ne kad priesz atimtinį galą. Taip pat prof. Charcot'as Paryžiuje drauge su savo pagalbininkais darė tulus tardymus ant nerviszku moteriu. Sujuszinti ir suugždinti žmonės, turėdami užrisztas akis, tulais kuno įtaisais ir visu kunu ėjo į tą pusę, kurlink daktaras neszė magnasą*). Tokius jau pastebėjimus padarė ir Vokiecziu kvizijologai ir gydytojai nerviszkuju ligu. Italiszki gydytojai Tamburinis ir Seppilli's isz Reggio savo rasztūse apie patyrimisziskus tardymus hypnotiszkuju žmoniu su pagalba magnaso labai aiszkei apraszo įveikimą, kokį padarė magnasas ant įtaisu kvėpavimo ligoniūse. Tuli daigtai butu tartum netikėtini. O vienok mergoms ir moterims bus akyva girdėti, kad magnasas priartintas prie szirdies „padidina veiklumą szirdies ir tvinkecziojimą kraujo gislose“. Su magnasu anūdu iszsigalėjo sulenkti pirsztus, o ir visą ranką. Jiems pasisekė juk ir koja ir ranką pakelti. Kad vienai

*) Palygink „III. gromatą isz Amėrikos“, toje vietoje, kur yra sznekėta apie prajautą. Auszra 1886 m.

hypnotizkame miege miegancziai moteriszkei jie priartino magnasą prie nugarkaulio, tūjau kunas susilenkė mažne į ratą, taip kad pakauszis ir kojose bemaž kūne susisieki.

Yra žinoma taipogi, kad tuli žmonės pagal linkmę pusiaudieniszkojo brūžo (meridijano) negali gulėti, ir nėkaip miegoti. Ko dėl tai taip yra?! O vienok ans magnasiszkas jausmas, kurs suteikia žinios gyvūliams kelionėse (kaip manome), galētu ir czia apsirodyti.

Jeigu jau tos žinės ne labai mums leidžia abejoti apie buvimą „6^{tos}“) magnasiszkos pajautos“, kaip tai Thomson'as vadina, tai pagal tardymus d-ro Ochorovicz'iaus tarsite yra aiszku, kad mažne treczdalis žmonių atjaučia įveikimą vidutiniszkai stipraus magnaso, ir kad tas įveikimas apsireiszkia įpatingūse povyziūse.

Bet ko dėl aną naują įrankį, kurs parodo, kaip magnasinė pajėga įveikia žmogų, nevadina „magnasoskopas“, o tiktai „hypnoskopas“?

O tai isz įpatingos ir akyvos priežasties. Matai, pasirodė, kad visos žmogystės, kurios atjaučia įveikimą magnaso, gali buti savotiszkaime įmigdytos, hypnotizūtos.

*) Mokslininkas Al. Bėnas (Bain) skaito prie senuju 5 pajautu dar dvi naujas: raumeniszkąją ir dirksnieszkąją arba nerviszkąją. Už tai magnasiszka pajauta jau butu pagal eilę — 8ta. O ne labai senei mokslininkai ėmė paistelėti ir apie 9ta pajautą, vadinamą temperatūros pajautą. Szitai kas apie tai tarp kitu buvo raszyta į Szorerio „Familienblatt“ ir tai ne taip senei:

„Palytėjimo dirksnis, ar jas mažai ar daug ugždinant, atskiria svarybę nū temperatūros. Szilt ir szalt yra labai aiszkei ir tikrai atskiriama nū svarybės. Mes ne tiktai kad jauczyame svarumą, palytėjimą kokio daigto ir įpatybę jo pavirszio, bet prieg tam dar atskiriame temperatūrą mus palytinczių daigtų. Kūmet visu kitu pajautu dirksnieszkas įtaisas atveda į jutimą vis vieną jausmą ant įvairiu sužadiniu — tai dirksnieszki įtaisaime palytėjimo iszsigali du įvairiu sujudinimu įvairei atjausdinti, vienas nū kito atskirti, beje svarybę nū temperatūros.

Tą naują pajautą mes galime vadinti pajauta temperatūros arba pajauta szilimos ir szalczio ir lengvei atjieszkoti nerviszkus įtaisuus ant savo paczių kuno. Tam visam reikia tiktai ne per daug smailaus, bet mažumą atbukusio adytinio ar nertinio virbalo, indo su gana szaltu vandenimi ir sausos skepetos.

Mes tą virbalą gerai iszszaldę tokiame vandenyje tūjau nuszlūstome ir su smailgaliu isz lengvo pradedame desziniaja ranka isztisai braukti virszumi kairiosios rankos. Isz pradžios mes juntame tiktai spudą adatos ir kutumą, kurį pakelia cziū-

Patūlaik nebuvo galima sužinoti, ar kokia žmogystė gali būti hypnotizuota ar ne. Norint tai žinoti, pirma reikėdavo kožną sykį mėginti ją hypnotizuoti. O dabar, kada rodosi, kad tardymai d-ro Ochorovicz'iaus išsaiszkino, jog visos žmogystės, kurios atjauczia įveikimą magnaso, gali būti hypnotizūtos, dabar tai jau yra lengvu iš virszaus pasakyti, ar ji gali tekti į padėjimą vadinamą hypnotismu. Nereikia daugiaus nėko kaip tiktai magnasūtą plieninę dudutę užmauti ant smilinio pirszto mėgintiniui ir palukėti keliatą minutu, iki jis pajus vieną iš augsziaus apsakytu apsireiszkimu. Jeigu tai įvyksta, tai ta žmogytė gali būti „hypnotizuota“.

Dėl to tai tą įrankį ir pavadinta „hypnoskopas“; jis tinka dėl numinimo, ar žmogystė gali būti hypnotizuota ar ne.

Betar isz tiesu yra toks hypnotiszkas padėjimas, ar yra „hypnotismas“? Be nėra tai apgavystė, apsvylymas, o gali tai ir taip kokia pramonė? Kožnas dar gali atsiminti, kaip darbai hypnotizūtojo Hansen'o sukėlė pirm keliu metu Viennos mėsztė karsztą ginczą. Juk ten parėjo ir į bylą už įžeidimą pagarbės, ir „hypnotismą“ apskelbta maž-daug paprastu apgavimu. Nū to laiko bene bus visi savo pažiurą atmainę, nės kvizijologai prof. Heiden-

žimas virszumi ūdos. Bet virbalą toliaus traukdami, neužilgo užtinkame tokią vietą, kurią mes galėtumėme aptarti „szaltviete“, „szalczio vieta“, nės czia mes staigu pajuntame virbalo szalti. Po trumpo tardymo pasiseks sujieszkoti daug tokiu szalczio bugiu vietu ant virszutinės pusės rankos, ant žasto ir t. t., ir pažymėdami kožną tokią vietą jūdu teptuku pamatysime, kad jos yra iszsimėcziusios viena czia kita ten.

Palytėdami vieną isz tu jūdu taszkeliu szaltūju virbalu tūjau pajusime szaltį, o aplink jusime vien tiktai spudą virbalo. Palytėjimo pajauta ir pajauta temperaturos su pagalba virbalo pasirodo aiskzei esanti dvi jautimo galybi, du gėbsnumu (gabumu). Szalczio jausmą mes galime apturėti tiktai per tam tikrus dirksniszkus įtaisūs, kurie tam tikrose vietose tai giliaus tai ne taip gilei apaczioje pavirszio ūdos yra pasiplatinę per visą kuną.

Gana yra įstabu ir tai, kad, jeigu mes tas vietas, kurios jauczia szaltį, palytėsime sziltu virbalgaliu, jos junta tiktai spudą virbalgalio, taigi tiktai palytėjimą. O kad virszumi rankos trauksime sziltą virbalgalį, geriaūsei-gi plonai iszpuštą, vandens nū 40—45° szilto pripildytą stiklinį vamzdį, tai atrasime „sziltvietes“, vietas juntanczias szilumą, ir jas galime pasižymėti raudonai. Raudoniejie ir jūdiejie taszkeli tūmet mums parodo vietas, kur nerviszkieji įtaisai, priderintieji temperaturos pajautai, guli apaczioje ūdos.

heim'as ir Prayer'is tarp Vokiecziu, Charcot'as ir Richet'as tarp Prancuzu, moksliszkai, t. e. per pastebėjimus ir tardymus iszrodė, kad tulos žmogystės gali tekti į „hypnotiszką padėjimą“, kad jas yra galima užmigdyti įpatingu miegu, kad yra galima taip joms miegant raumenis sustyvinti, jos nejunta gėlimo, ir kas yra czia įstabiausiu daigtu, tai tai, kad tycziomis galime sužadinti tokiose žmogystėse kokias norint nūmones, beje imant paveikslą: ramei sėdėdamos ant kėdės tariasi laivu kelaujancios audru metą — padūdant į rankas suvyniotą rankszlūstį tariasi, jog žindo kudikį — įdedant žalią bulbę į burną tariasi valgancios obūlį ir t. t.

Taigi hypnotismas yra isz tiesu; jo apsireiszkimai negali buti atmesti, ir jūs ėmė tyrinėti eksaktiszki mokslai. Nevisi žmonės gali įsihypnotizūti. Ne visi žmonės atjauczia įveikimą magnaso. Dr. Ochorovic'ius stigavoja, kad žmonės atjaucziantieji įveikimą magnaso gali tekti į hypnotiszką padėjimą. Ar-gi butu kokia stati sukaba tarp magnasiszkumo ir tarp atsitikimu žmogaus dirksnyse (nervūse), kuriūs vadina hypnotismu?

Tai yra sunkus ir tamsus klausimas. Tame daigte iszradėjas hypnoskopo nedrėsa staczei iszriszti tą klausimą. Jis raszo: „Magnasiszskumas vienas pats neiszsigali paaiszkinti hypnotiszkus apsireiszkimus. Magnasas, tarsite, yra paklotuve kito veikimo, kurs — kvizikiszkoje prasmėje — taip yra silpnas, kad jį neiszgauna musu instrumentai, o apsireiszkia tiktai ant nepaprastai jautrios nerviszkos sistėmos. O ar ans įveikimas paeina nū naujos, mums dar nepažįstamas pajėgos? Asz taip nemislyju, asz gana greitai tariu, kad czia mes turime naują, mums nežinomą įveikimą elektros.“

Taigi czia d-ras Ochorovic'ius, kaip ir seniaus Thomson'as, o ir mes „Gromatose isz Amėrikos III“ samprotaujame įeidami į veiklumą spėką elektriszką. Nors tas samprotavimas reikalauja dėl savęs patyrimiszku paaiszkinimu, vienok teisingai priduria d-ras Ochorovic'ius, kad neisztektinumas teorijos negali sukliudyti praktiszką vartojimą hypnoskopo, jeigu tas įrankis isz tiesu iszsigali mums padūti naudingus atidengimus apie padėjimą dirksniu (nervu) visūtinai, o įpaczei ligose dirksniu.

Hypnoskopas tartum parodo, kad žmonės skiriasi į dvi eili, į jutėlius ir bejuczius. Jutėliu yra maž-daug treczia dalis isz visu. Pagal tai d-ras Ochorovic'ius szit ką samprotauja.

Jis taria, kad daktarai turėšę ligoniams nudalyti gydyklas pagal jutumą ir nejutumą ligoniui, taip kad „jutėliams“ užtektu mažmenos typiszko vaisto. Su taja mažmena ēšą galima atsiekti didelį ir mažne staigų įveikimą. Kam-gi davinėti tokiems žmonėms didelį dosą gydyklu, kurios isz dalies yra nūdais, arba bent padaro blėdingą įveikimą!

Tokuu tai keliu butu galima pasiaiszskinti, dėl ko homojopatiija stigavoja, jog ji atsiekia įveikimą, lukėtą nū savo prakiedimu ant milijoniszku daliu, ką medicyna atmeta už tai, kad tai nēra suprantamas daigtas. Bet-gi vis tai yra dar labai abejinga ir neisztikima, o hypnoskopas yra berods įrankiu, patamaczniu dėl eksaktiszku tardymu, ir tokie tardymai parodys, ar iszvadžiojimai d-ro Ochorovicz'iaus yra teiskus ar ne. Tūmi tarpu to turime laukti. O gana yra įstabus ir ans isztarimas Ochorovicz'iaus, kad kūmet visūtinau isz 100 žmoniū randasi 30 „jutėliu“, tarp daktaru isz 100 tiktai 5 tēra „jutėleis“ dėl hypnoskopo. Ar daktaravimas sugelžina dirksnis (nervus), ar gali daktarai per papratimą prie asztraus ir objektyviszko pastebėjimo mažiaus pasidūda apgavystei savės? Antrapus macziau tulus vaikinus, per jautrumą pametant universitētūse daktarystės mokslus, o pereinant ant kitu mokslo szaku; taigi yra galima mislyti, kad labai jautrus žmonės recziaus tampa daktarais, ką patikrina patyrimas. Bet ir tame daigte galētu vartojamas tardymūse hypnoskopas dūti pagaliop atsakymą. Ant kiek tas įrankis yra prastas, ant tiek-gi jis ir akyvas. Ar ne taip?!

1. XII. 84.

J. S. Kūksztis.

Seneliu pasakėlė.

Vienas senukas, Paniamunės užpezkyje tupėdamas, szitokią pasakėlę pasekė. Pradžioje sutvėrimo svėto, kaip pasakoja musu senelei, kada, sako, visokie givūlēlei ir medelei ir taip visokie negyvi daigtelei kalbėjo žmoniu liežuviu, buvo toksai atsitikimas. Į baltąjē Jurę-Marę, kuri, girdi, kaipo moteriszko gymio turėjo ir moteriszkus vardus, pirmą sykį atplaukė į tą Jurę-Marę upē Nēva (ve, neva upē), Dvynē, Vindauja, Vysla ir kitos mažmažesnės. Dabar, girdi, ta Jurė ir Marė, stovėdamos ant kranto, iszklausinėjusios ju vardu ir kilmiu, isz kur jos ateinanczios, įleizdavo į Jures-Mares, bet neužilgo sztai, girdi, atitykina ir Niamunas; ir jis nor įsiskverbti į tas paczias jures, bet jos

suszuko: palauk, kas tu per vienas, kaip vadiniesi? Niamunas atsakė — Niamunas . . . — O, ne, mes tavę neįleisime, tu ne musu, tu tarp musu, busi svetimas, nės tu esi vyriszko gymio, neleisime! . . . Nėra ką daryti tam Niamunui, sustojo ir laukia, kas czia bus, neleidžia ir gana, juk per gvolta nesiverszi. Dabar, girdi, atėjo vakaras; jis užmigdė visus pauksztelius, medelius, vabalėlius, galvijėlius ir visus žmogelius, ir Jurė-Marė taipo-gi parcziužino, snauzdamos, namon į gelmę, į savo puikųjį dvarą, ir-gi užmigo. Niamunas, neturėdamas nakvynės, nėra kur jam atgal grįžti — tolimas kelias, sunki vėl naszta tiek plukuriūjancziu žuveliu bei laiveliu, palauk, mislyja sav, tegul tik pareis namon tos nevydonkos Jurė ir Marė, užkirmys, asz rasiu ką padaryti. Palaukęs gerą valandą, kada jau jos pargrįžo namon, pavakarieniavo ir sumigo, Niamunas tyka — patyka ėmė ir įsiskverbė į karalystę Jurės ir Marės, o priėjęs jau kaipo namon ve ir jis užmigo. Ant rytojaus ilgai miegojęs, nės mat paskutinis atsigulė, per tai nuvargęs pamigo. Kaip jis ilgai miegojęs, to nežinaš, tikt sztai, girdi, per sapną jau czia, kad kažin kas rėkauja, bariasi, kiek tik nasrai leidžia, net nabagėlis Niamunėlis ėmė ir pabudo isz saldaus mieguczio; atidaręs akis ir ausis, mato ir girdi kaip ant delno, kad tai Jurė ir Marė tarp savęs rokūjasi, kad nė viena, nė kita isz ju nesusiprato bile koki sargą ant kranto pastatyti, kad Niamuno neįleisti; ką czia daryti, norėjo jį iszvyti isz savo karalystės, bet kur tu tokį cziudą vandenio jo surasi ir iszvyysi, o dar jį susimaisziusi, tik jos bandė jį vyti; bet ką tu vyrui padarysi, budama moterė? Suszilo, pailso, nėko Niamunui nepadarė, tiktai isz tokios aldros ėmė jos visos Jurės-Marės susijudimo; pakilo didelės vilnys, vėtra, vandū užia. tarytum pekla atsidarė, o dar liki tam laikui ju nebuve; ką czia daryti? . . . ėmė jos tą Niamuną, matydamos, kad nėko neiszvys, parsivarė namon įvedė į vieną seklyczia, į kitą, į trecia . . . puikybė, grožybė tuiszdabinimu žėri . . . žiba, braszka, net akys aptemo; įvedė jiedvi jį į vieną tokią nedidelią seklyczaitę, užnarino jam virvę už kaklo ir po balkiu jį pariszso, o ve Niamunas buvęs dar nedidelis vyrukas, o jos mergos didelės kaip žalgai, jau ne labai nė jaunos, pasiekia lengvai pabalki, o Niamunas nepasiekia ir negal atsiriszti; taip pariszsusios, uždarė duris, užrakino, raktą isztraukė ir parsineszusios į savo seklyczaitę viena, numetė į kampa prie duriu. Ką czia dabar joms daryti? Niamuną uždarė, namie nėra ką veikti, o dar vandū

isz to didelio sujudėjimo visur tik mēto vilnis. Iszėjo jos į savo karalystę ant medžioklės, ar, girdi, nepamatys kur nors kokio laivo ar akrūto bemetant vilnimis; nulindusios deszimt myliu toliaus nū savo dvaro, pamatē vieną akrūtą jau pusėtinai apdraskytą nū vėtros, kuris kūne skendo. O tada dar žmonės grynai tikėjo, kad vėtra ant mariu pakyla tada, kada koks nelabas yra žmogus jame (akrūte); tū dūda traukti laimes, kas kaltininkas, tas neabejotinai isztraukia ilgą sziaudelį ir sveikas dingęs.... Juk jei tamistos atsimenate, tai ir pranaszui Jonui taip buvo padarę, kuris turėjo praszyti pagalbos didžuvio, kad priimtu į savę jį pernakvoti. Tai, girdi, ir ant to akrūto ėmē traukti laimes. Dabar, girdi, ėmē tą ilgą sziaudelį, ve jau nelaimē, ir isztraukē vienas kriauczius. Tūjaus visi suszuko: ot, gerai, dievai yra teisingi, mes sakēme tav iszvažiavę į Jures-Mares, neskripkūk! o tu neklausei! dabar galēsi skripkūti Jaurei ir Marei, jau, nabagai vis tu joms skripkūsi; o ve kriauczius buvęs geru kriaucziumi ir geru muzikantu ir siuti ir skripkūti, jau vienas kytriaus už jį negalėjo. Tai, girdi, Jurē ir Marē girdėdamos apie tai, kad kriauczių jau mes joms, palengva ir slampinėja paskui tą akrūtą, laukia ve jau, kad czia bus joms szpėlmonas. Nabagēlis kriauczelis spyriavosi, spyriavosi, norėjo nesidūti iszsimesti į vandenį, ve tik, Dieve, gyvastis brangus, dar nenorėjo mirti; bet kaip pagrėbē jį keturi vyrai už ranku ir koju, tik szvilpt į vandenį.... su jo skripka, su jo visomis adatomis ir maszynomis į mares, kriauczius tik papukszt!.... Jau mislyjo, kad jis negyvas, numirē.... sztai atsigaiveliavo, neva isz miegu, nežino, kur, kas czia per butai puikus.... Kur asz czia? Nėko nėra... Po valandai gerai sztai pareina dvi mergos, Jure vieną vadino antroji, o kitą vadino ana Mare. Įėjusios ir pamacziusios, kad jis jau pabudo, suszuko: o, labas rytas, kriauczeli, per ilgai miegi!... Na, kaip miegojei, ką sapnavai, kaip patinka tav nauja nakvynužė?... — Ui, kuris czia velnias manę atneszē... kur asz esu... — Ne, tai ne velnias, tik mudvi vakar tavę parsineszėva, kaip tavo keleivei tavę iszmetē į jures-mares, o kad tu buvai su skripka, tai mudvi tavę ir pasigrėbėva ir parsineszėva, bus mums smagiau, paskipkūsi mums, pas mus szendien bus daug svecziu, jau mudvi sukvietėva visas upes ant szio vakaro... — Tai tū pamatysite, ogi ar tai asz czia jumdviejm dabar Graikas esu, ar kas?... — Na, na, kriaucziuk, cit! jau tu dabar isz mudvieju vis neisz-

truksi, labai nemandrauk, nės pusrydziu negausi... Iszgirdęs apie pusrydzius, kriauczius, kad ir dar nėko nesiuvo szi rytą, bet jausdamas tuztumą skilvyje, atsiminē, kad jisai ir be vakarienės juk atsigulē, ēmē nabagēlis ir nutilo; o ka maczys, mislyja say, juk su tomis raganomis czia nėko nepadarysi, gal žmogų ir badu nustaipdžiti, o dar kažin kokie ju ir pusryczei!... toliaus sav samprotauja. — Na, kriaucziuk, kelk, eisime ant pusrydziu, nės mudvi jau noriva valgyti, jau už 300 myliu parkeliavova!... — O ką jas nūgla, kas czia per sutvėrimai, tai dabar ir gana, dėl Dievo szvento, tai įkliuvau!... Pasirangē, pasiraižē kriauczius lovoje minksztu patalu, o ką tu czia žmogus padarysi su jomis, o vėl czia norisi valgyti, reikia kelti, ar kuri kvarabą? Emē ir atsikēlē. Nusiprausē su miulu, apsiszukavo, apsidabino, usus pasiraitē, ve tik merginos, pasidabiti reikia, pasižiurējēs kelisyk į zerkolą teisybės, įžengē į stubvalgę palengvėlia sav, nės ve slidžios grindys labai buvo, tai bijojo, kad neparpulti, žiuri — stalas apkriautas visokeis valgeis, yra ir gėrimu; mēsos, girdi privirta tryš bliudai, o vis ta mėsa laszinei, skilandis, deszros... yra ir suriu ir sviestu. Prasiđziugo kriauczius, net akys jam nuszvito, o seilę jau ryja... taip gardus kvepėjimas tu visokiu sriubu, net jam jau smagu pasidarē; o Jurē ir Marē sēdi už stalo, laukia jo. — Na, o ką kriaucziuk, dabar praszome prie pusryczio, ... — Acziui, atsiliepē jau tū smagiau kriauczius. — Mažu sznapselį ant labo ryto? — Juk butu gerai, tarē kriauczius. Sveikas! užgērē Jurē. — Ir man reiks. — Gausi, gausi, atsiliepē Marē. Iszgērē ir vieną ir kitą, užsikando, jau valgē ir ēmē su jomis meilei kalbėti, kur tu matai, jau jam patiko. Dabar visi pasipusrytavę sav smagei, pasidėkavojo, pasiskirstē. Jurē ir Marē iszėjo į daržą tenai žiurėti, kokių gražiū kvėtku pasiskiti ir pasidabiti savę vakare, o kriauczius, nuėjēs į savo seklyczią, ve jam seklyczia buvo skyriumi, apsižiurėjo, apsidairē, žiur, kad ir jo skriпка kabo ant sienos, paēmē į rankas, striunas užsitaīsē, pagrajyjo truputį ir vėl padėjo, dar vis mislyja, kas czia bus; paskui iszėjo laukan apsidairyti, kur kas girdėti, ką regėti. Labai jam viskas patiko, kad namai labai gražei įtaisyti, didelis sodas, daug visokiu medžiū vaisingu, kvėtku, krumu baisybē...

Sugrižo vėl namon, pavadino jį ant pietu, jau jis dar ne labai kad ir norėjo pietūti, bet kaip laikas atėjo, sēdo ir valgē ir gērē, kiek tik duszia norėjo. Ką, maita, kriaucziui patinka

toks laimingas gyvenimas; po pietu turėdamas spėjamo czėso, pramigo dar iki geru paludieniu; atsikėlė, sztai jau czia ir svecei artimieji atvažiavo, tai czia jie suėjo sznekucziūti apie szį, tai apie tą, kaip rugei dera, kviecei, avižos, ropukai; besznekucziūjantiems, czia ir daugiau svecziu atvažiavo, jau ir sutemo . . . žiburei visur uždegti. — Nu, kriaucziuk, tarė Jurė, tai dabar mažu ką paskripkūsi mums czia? — Opszum, ko dėl ne, tarė kriauczius, isz augszto kalbėdams, ve jau kad jis ne bile koks. Tai czia dabar jie susirinko į labai didelę seklyczią, jis ėmė skripkūti, o tie szokti. Ale žiuri, kad vis vienos merginos: tai Jurė, tai Marė, tai Nėva, tai vėl Dvynė, tai Vysla, ir ten dar daugumas tokiu, kuriu jau jisai nepažįsta dūda, szoka per visą naktį, o jam jau net pirsztus skauda nū grajyjimo, szoko, iki jau auszti pradėjo, po tam svecei namon iszvažiavo ir jis nusiskripkavęs, jau beveik nė vakarienės nevalgęs, nusiskubino gulti. Ant rytojaus pakilo, žiur, nė tos Jurės nėra, nė tos Marės, jau jam kaipo nesmagu, vaiksztinėja nū vieno kampo į kitą, nosį nuleidęs, ale viename kampe priėjus jam, tik skimbūt! kas czia? žiur — raktas. Paėmė jį, o jam buvo pasakyta, kad į aną užrakitą seklyczaitę, kur priėjo, neaitu. Ale kur tu žmogus iszkęsi, o jei jau uždrausta, tai jū norisi. Paėmė raktą ir atidarė duris. Ugi sztai vaikas su virve ant kaklo po balkiu užriszta. Ui ko tu czia? tarė kriauczius, kas tu per vienas? — Tas atsiliepė plonu balsu — Niamunas. — O kas czia tavę uždarė? — O-gi Jurė ir Marė. — Ui už ką? — Tai, girdi, kad įsiveržiau naktį į ju karalystę. — Aa! tai mudu du tokiu bicziuliu czia įkliuvova Na, palauk, kad taip, tai taip, asz tavę isz po balkio atrisziu, ale žiurėk, kaip jiedvi ant manęs pyks, ar szoks dar muszti, tai tu žiurėk, kad manę gelbėtum, asz vienas judvieju neapveiksiu. — Ui kai! tarė Niamunėlis, kad asz ir menkas vyrukas, tai tik ir mudu jau du, o dar-gi vyrai. — Taigi, na tik žiurėk, nepamilyk — Na, na

Po gerai valandai grįzta namon isz savo kasdieniniu kelioniu Jurė ir Marė, eina pas kriauczių — atlankyti, kaip jam po vakarykszcei eina szendie pagiriomis. Sztai randa du, jau ir Niamuną. — O-gi tu, szelmi, ką tu padarei? mes sakėme tav, kad nelandytum, kur nereikia, kam tu jį paleidai? Tū, girdi, abi artyn priėjo, jau tik taikosi jį griebti už plauku, bet Niamunas, kaip geras prietelius tū prie jo, atsistojo greta, iesireižė, kriauczius ir pasimiklino; dabar tiedvi mato, kad czia

jau jūdu ir keta kirstiesi su jomis, o kriauczius jau ir pradėjo joms iszmėtinėti. O jus bedievės, uždarėte vaikiną ir stipdinate, kaip jums negaila žmogų dar-gi pririszti kaip szunį už kaklo!... Jau dabar nėko nebus, nėko mumdvieim nepadarysita, mudu du judvieju nebijova. Jurė ir Marė mato, kad tūdu vyrukai ne-sztukavoja, o ant tikruju gatavi kibti į plaukus joms; budamos kaltomis, nutilo, o po valandėlei jau pradėjo meilingiaus szne-kėti: tai ką, matai, jis musu neklausė, tai mudvi jį į kalinį už-darėva. — Gerai, į kalinį uždarėta, atsiliepė kriauczius, bet kam žmogų stipditi, juk jis, jau dvi dienos, kaip nevalgė! — Tai mat mudvi užmirszovala... — Aa, užmirszota, kad judvi soczios... Tai dabar dar czia kiek pasirokavo tarp savęs, paskui mažyn, tolyn geryn, jau ir gražiaus ir meiliaus pradėjo sznekucziūti ant galo, ar nepraszyz ir Niamunėlį ant pietu drauge! Niamunėlis ir taip jau alkanas, apsimagino, kaip pasakė apie pietus, už-mirszo ir kanczią savo; czia jie tū nuėjo pietūti, valgė ir gērė, kiek kuris norėjo, ant galo pagalios susigerino ir taip sav link-smai sznekucziavo iki pavakarės beveik. Tai Niamunėliui, girdi, ir seklyczią gražią atidavė czia jau prie kriaucziaus. Ant ryto-jaus vėl jie linksmi sav pergyveno: o ką, darbo dirbti nereikia, nės turtu ir lobiu Jurės ir Marės didelė daugybė, tik gerk ir valgyk, kiek nori ir ką nori; po tam, girdi, ta Jurė ir Marė taip sako: tai ką, vaikinai, žanykitosi su mumdvieim; mes dabar lygei ėsame dvi poros, tai ryto mes užpraszyzime dar vieszniū daugiaus, kriauczius paskripkūs, mes vėl sav pasiuliavosime Ant ry-tojaus sukvietė jiedvi vėl savo pažįstamas, szoko, uliavojo visą naktį; kada dabar jau reikia rinktiesi sav mergą, o ve priesz tai kriauczius jau daugumą tu merginu pažino per aną vakarą, ėmė ir įmokino Niamunėlį; sako, girdi, yra viena jūdbruvaitė, graži mergaitė, tai tu ję neva ir iszsirink sav už paczią, nės tai yra davadniausia ir gražiausia mergina už visas, kurias asz macziau tada pas mus. Niamunas ėmė ir iszsirinko sav vieną jūdbruvaitę merginą ir apsižanyjo su ja; toji buvusi Vysla, tai girdi dabar jiedvi abidvi greta viena prie kitos ir gyvena, o kriauczius, matydamas, kad Niamunas saviszkiu nė vienos ne-iszsirinko, ir jis nenorėjo vieną priesz kitą isz ju nukrividyti, ir taip liko nevedęs gyventi pas jiedvi, nės jos jau nė neiszleidžia jo namon, o kas paskui jiemdvieim skripkūtu? Tankei būva pas jūs susirinkimai, jaunienai, szoka, užia ir isz to didelio szokio ir trenksmo net visos Jurės-Marės sujuda ir ima vandū

daužytiesi į visas puses ir visokius akrūtus skandįti, o ju lobį Jurė ir Marė, nugrimzdus aniems, tik tranūja namon į savo dvarą, per tai visko pilna; kriaucziui ir įpamėgo taš dvaras su jo gyventojais ir jau isz ten neketinas grįžti namon, o įpacz dėl to, kad jau pas mus szę gadynę ir priviso visokiu kriaucziu, kurie ir puikei siųva, ir skripkūja ir taip jau-gi gerai persza ar tai merginas, ar tai vaikus, rokūdami savo szirdyje, kad tai ir yra kriaucziaus apmėravimas, kad ir ne su maštu ir mēra, bet su akimis ir liežuviu, prie tam tankei neužmirszdami ir apie savę. Sako, kad tik kas aną pirmutinį kriauczių galētu nū tos Jurės ir Marės iszinti, ar pavogti, tai nebutu kam skripkūti, nebutu nē jokiu szoksmiu ir užimu, o per tai žinoma nebutu nē vetros, nē vilniu, kurios neskanđitu nēkad amžinai akrūtu, kuriūse žmonės aprenka sav už tūtarpį gyvenimą, pakol nenuplauks nū vieno kraszto vandenio iki kito. Papasakojęs tą pasakėlę, senelis paklausė vieno klausanczio ir tos pasakėlės: o ką svote, ar patinka tav ta pasakėlė? — Tai labai! . . . Ir asz gailiūsi, kad ne kriauczius. Tai mat, ką tie kriauczei daro! . . . Tai ką? — Žinoma, siųva ir galą užsiųva, kad nebutu skylės.

Paszeszupyje, 21. gėgužinio 1885 m.

Szunkarys.

Prasnusim, prasnusim.

U, varguži, jau prasnusim,
Eisim augsztyn, o nežusim.
Turim daugel vėko visi,
To turėdams stiprus esi.
Eisim, kitu neregėsim,
Patys viską sav padėsim . . .
Ui, nelaukkim mes nū kito,
Jie ne musu, jie nukrito.
Sopi szirdį — aszarota,
Drašaus nēra jau mums proto.
Kaip tie brolei iszkeliavo,
Kitą žemę dėl sav, gavo,
Kaip užmirszo savo stogo,
Katras glaudž per dieną blogą.
Bet-gi kūczės ir laiminga . . .
Kur-gi brolei tie mums dingo?
A, už mariu jie iszskrydo,

Svetimiems jie ten pragydo . . .
Svetimiems jie viską daro,
Bėg nū musu kaip nū maro!
Bet, o brolei, bukim tiesus,
Karžygiszki, puikus, szviesus,
Kantrus bukim ir budėkim,
Patys gerą norą dėkim!
Juk tėvynė, juk Lietuva
Tokiamė verksmė nebuvo!
Senei viskas izblaszkytas,
Griaudulingas buvis szitas . . .
Ar jau vienas nor pardūti
Savo grinczią, viską dūti
Graszio dėl — nereik gūdoti —
Turim laiko dar ir proto
Stumti dieną aszarotą.
Patys viską padarykim,
Kitiems vargu nesakykim.
Imkim patys mokslą szviesų,
Tas praves mums kelią tiesų;
Taip tėvynę izganysim.
Piktus žmones izbaidysim.
Mums tėvynę nor atimti,
Nori grinczią mums užimti.
Bet tas mokslas tur but geras,
Kad but dangus, ne prągaras,
Kad jis szirdį musu keltu,
Savmylystėj nebut szalta.
Kolei laikas, dar darbūkim,
Nėkados ir nenustokim.
Dabar kova, ne tilumas,
Musu szirdis nėra mumus.
Kada moksle izkariausim,
Atsilsėjimą tad gausim.
Dabar bet-gi laikas didis
Tęsti darbą — nėks neszydys —
Juk kariaujam dėl tėvynės,
Dėl geresnės mus' gadynės!

Eglė.

Gromatos isz Amērikos.

II.

(Pabaiga.)

Tarp kitu kalnu Karpatūse yra vienas, į kurį ėlipęs pamatytum „musu“ (!) numylėtą baltą erelį, kaip jisai miega ant vieno augszto medžio, o nū paties virszaus to kalno matytum visą Lenku žemę, tą žemę, kurioje gimei (!!) ir augai, tą, sakau, musu (!) tėviszkę, už kurią nesunku butu ir nevalioje kęsti, juk ir mirti butu saldu“. Nū czia matai Poznanių, Gnėzną, Varšzuvą, Padaliją, Lietuvą, Torunį ir Szląską. „Nū to kalno, sakau, visas dalis musu (!) mielos tėvynės gali matyti kaip ant plasztakos, pažiurėjus rodosi, kad ta žemė kalba į tavę, kad vėl ateis laikas, kada visos iszskirstytos jos dalys susivienūs ir sugys į vieną kaip kunas szv. Stanislovo“. Tūse kalnūse gyveno girininkas (pustelninkas) Liubomyras, žmoniu gana mylimas. N. 4.: Jis su Kasciuszka kariavo už tėvynę ir 1830 m. daug kraujo praliejo, pats daug sykiu pažeistas; isz Sibėrijos, kur jį nugabendino Maskolei, jis paspruko ir apsigyveno Karpatūse. Matydamas miršęs, jis meldėsi už tėvynę ir Dievo praszė, kad dar pamatytu valną savo tėvynę. Malda jį pastiprino ir jis užmigo. Emė sapnūti. Tarytum jis buvo prikaustytas prie patalynės trimis retėžeis; kad „baltam“ anioliui klabinant jis stengėsi atsikelti, retėžei subarszkėjo, bet vienas tepertruko. Szit pasirodo aukuras, kapinės, daugybė kaulu ir kraujo. Numirusiuju broliu szmėklos artinasi prie jo, jis pasipurtė isz viso vieko, truko retėžei ir jis atsikėlė. Tūjau viskas praszvito, kaulai ir szmėklos pragaiszo — ir saldu buvo ant szirdies girdėti giedesį paukszcziu ir matant saulę spindint. Dabar aniolas vedė jį aprodytu valną tėvynę: ėjo per tamsą ir kabinosi į kalną. Kilo vėtra, žemė drebėjo. Ant virszaus kalno rado medį be lapu, ir czia tupėjo baltas erelis ir miegojo, supancziotas trimis retėžeis, ir negalėjo iszskiesti savo sparnu. Netolimais stovėjo szarvūtas milžinas, bet silpnas, nės nemylėjo jaunesnijį broli artoją. Szisai ir artojas, petingas ir sveikas — ir jis atkels Lenkiją, kurią dar dusyk jūdi erelei pergalės. Tretijį-gi sykį vienas jūdas erelis susidės su baltūju. Ir szitai per sapną girininkas iszvydęs laisvų savo kraszta, kur žmonės isz džiangsmo Dievą garbino, ir pradžiugo. Bet dar, girdi, ilgai kentėti turės tėvynė, iki ta laisvė ją apszvies. — Po to senis numirė.

Yra ir dar daugiau tokiu pranaszavimu n. n. 4, 5, 6. Bet jau gana tu dvieju paveikslu, kad paalsinti skaitytoją ir atgrasinti jį nū malonėjimo kūmet norint imti į rankas kokius norint pranaszavimas. Tokie tai pranaszavimai yra kalti, kad musu „szventą“ krasztą kasmets perbėga sznekos apie užgimimą Antikrisczio ir apie veikų įvykimą galo szvieto; raszytojai tokiu rasztu yra kalti, kad musu žmonės lindo patūlaik tamsybėje paskendę. Knīga turētu žmogui akis atvėpti, parodyti kelią gyvenime. O dabar kas darosi? Žmogus paėmęs į ranką spaudintą rasztą, skaito apie „pranaszystes“, apie planėtas (kuriu ir „Gazėtoje“ netruksta: pl. n. n. 4, 6, 8, 9, 11; tiktai czia rėdikas jau truputį atsargesnis, nės nū savęs priduria: „Nėra tai ēvan-gėlija, kad į tai tikėtum, bet kitą sykį gali atsitikti, kad gimęs į tą laiką, su savimi gali atneszti parodomą budą, ant galo dėl praleidimo linksmiaus laiko arba isz nūbodumo galite pasznekti apie planėtas [n. 4.]) ir kitus tokius tauzyjimus ir nėkbyliavimus. Rasztininkai, rasztininkai — kur jusu akys, protas ir sąžinė!!

Pasiskaitę sapną apie „baltąjį erelį“ galime žengdami toliaus lengvei nustebėti pėdsaką lenkiszkojo tėvyniszkumo; jau ir tai, ką patūlaik apsakiau, kvėpūja gana lenkiszkaje dvase — bet pati geruma dar už akiu. Norint trumpą, bet stiprų suteiksiu skaitytojui įžvilgį į viltis lenkiszkuju iszeiviu. Įstabu, kad tos ju viltys visur yra vienopos, ar eitum į Szvycariją, Pranciją ir Amėriką, visur jie sapnūja apie atgaivinimą „tėvynės nū marės iki marės“. Visi Lenkai musza į vieną varpą.

„Gazėta lietuviszka“ yra pilna tokiu vilgiu. Dūdu keliatą paveikslu. N. 5.: „Maskolius silpnas priesz kitas valdystes, jis tiktai drutas priesz savo padonus, neturinczius ginklo; bet jau žada stoti (1879 m.) į karę Prusas ir Austras — o jau tūmet Lenkai ir Lietuvei sukils.“ N. 6.: „Bet jau žmonės neberimsta, kerszyja vyresnybei ir reikalauja liūsybės, sakydami „dabar mums akys atsidarė ir dabar matėme szviesą, kuri kaipo rukas buvo uždumusi musu akis“. N. 11.: „Maskolija stovi kaip ana varinė szmėkla ant moliniu koju, o pareis laikas, kad tos kojios sutrupės ir szmėkla subyrės į mažus trupinius.“ Dėl ko? Karė su Turkais sumažino galingumą Maskolijos, o žmonės skaitydami „Kolokolą“, o paskiaus „Vperijod“ ėmė szviestiesi ir jiesz-koti liūsybės. Mokintiejie iszkeliavę į svetimas žemes taiso maisztą. Aleksandras II. susirgo isz baimės ir bijo pasirodyti szvietui, „bijosi tu, kuriūs karia, szaudo ir varo prie sunkiu

darbu“. N. 14.: „Jis sēdi kaip nevalninkas kalējime arba dar
arsziaus, nevalninkas kitas nors drāsia akimi gali pažiurėti į
szvietą ir į žmones, o jisai? žmogžudys, vagis ir lupikas“ . . .
N. 15.: „Prižadėjo valnystę kalbos ir tikėjimo, o viską atėmė;
norint Lietuviams buvo leides mokintiesi lietuviszkai, bet pa-
lengva visai uždraudė. Unijotus baisei persekiojo. Žydams-gi
leidė įsitaisyti sziules, pavelyjo gyventi kaimūse . . . mokinti
vaikus savo kalboje. Už tai ne dyvai, kad nihilismas plinta,
rasztai keldinantieji žmones vaikszcioja placzei, ir cėsorius
nebeturi isztikimu žmoniu . . .“ N. 12.: „Turi pareiti laikas, kada
visa Maskolija papluks kraujais ne tik karėmis svetimomis, bet
ir naminėmis, mes Lietuvei turėkimėsi už ranku, ir parodykime
liepsną prie nuvargintos tėvynės . . .“

Norint toje isztraukoje yra dvejatą kartu paminėti Lie-
tuvei, tai vis-gi skaitant žines „isz po Maskoliaus“ visūtinai
randame lenkiszką tėvyniszką, prie kurio lietuviszkas tēra
priekabu, lengvei atsegamu. Iszraszytieji žodžei parodo ma-
žumą polytiszkos ugnies rēdike, bet szimtą sykiu butu geriaus,
kad jo kiti rasztai butu ugingesni ne kad tie, kurie garbina
nihilismą ir Lietuvį nei įmokina nei įmulkina.

Akyvas bus isz tikro daigtas matyti, kaip Lietuvinkai
mąsto apie darbus rēdiko ir kaip jie parodo savo tėvyniszumą.

Jau n. 1. randame pradžiugimą isz to, kad atsirado lie-
tuviszkas laikrasztis.

„Ura, ura! visi szaukiam,
Tegul girdi visas szvietas,
Kad mes susilaukēm
Skaityti lietuviszkas gazėtas“

Amėrikoje klykia dainius.

Arba n. 2.:

Linksmas dienas apturėjom,
Kad „Gazėta“ paregėjom,
Kuri kaipo saulė teka,
Tikrais žodžeis į mus szneka.

— — — — —
Musu senėi daug kentėjo,
Nēs nū amžiu negirdėjo,
Kas tai gazėta skaityti,
Apie viską iszmanyti.
O mes galim linksmi szokti
Ir ant nēko neatboti,
Nēs turim savo gudrybę:
Tai yra gazėtos szviesybė.

Kad vieni taip džiaugėsi pamatę lietuviską laikraštį, kiti jį jį skersi žiurėjo. Jau n. 4 rėdikas szneka apie trikinimą jo darbu. Labiausei „du sziksnošparniu“ jau nori suardyti pasisekimą, ir suvėlinę išzleidimą ketvirto numerio. N. 6.: jis szneka apie liežuviavimus pavydunu, kurie norėtu suėsti „Gaz. lietuviską“, tai taip daro „maskoliszi szpėgai“. N. 13.: Lietuvinkai! mažai turiu skaitytoju, savo pinigų pridedu ant laikraszcio. „Nesitikėjau, kad Lietuvinkai taip yra atszalę ant skaitymo, nepameta savo senoviszko aklumo, kokiamė ju proseni ir seni gyvenė.“ „Per mokslą pasikėlė visos tautos ir numetė jungą nū savo sprandu.“ Musu-gi Lietuvei ne tik neskaito laikraštį, bet jį išzjūkia ir apdraudžia kitus, kad jį neskaitytu . . . , matai, kad yra papratę nū seni buti po botagu ir kad kas jodytu ant sprando.“ Norėjau priesz szvietą parodyti, jog yra lietuviszka tauta, bet Lietuvei atszalę miegta. Kiti traukiasi į draugystes, eina turtingyn ir akilyn, musu Lietuvei bėga vienas nū kito, eina į karcziamą ar kortas musza, o knygą skaityti jiems nėra laiko. O laikrasztis Lietuvai didelia naudą atgabentu, norint jis pradžioje yra silpnas „nelyginant kaip kudikis“. Jeigu nepadidės skaitlius skaitytoju, turėsiu liautiesi išzdavinėjęs . . . — Ką-gi ant tokiu kalbu rėdiko sako Lietuvei?

M. J. A. isz Szenadorio Pa. klausia n. 9., dėl ko Lietuvei taip yra atlėžę ir neskaito laikraštį, „pasirodžiusį kalboje musu seniū ir proseniū“; ar tai jie pervirto į Lenkus, Anglus ir t. t. Ne! „ar tai butu tikėtinas daigtas, kad jauczyui numusztum ragus, o paskui jį kiaule vadintum“?! O vienok tokiu „jautuku“ yra, kurie sako: „Kam man tie laikraszczei“ . . . kad skaitytum laikraštį, tu paikas gudrincziau, „tūjau stotum kitokiu, isznyktu tie tavo klydnuš sapnai isz galvos ir ta gazėta iszgydytu tavę sužeistą ir tavo pusiau įpuvusią iszmintį“ . . . Visi siųskite pinigų, kas norite ir galite skaityti, už tai Lietuvei „apturėsime szlovę nū visu tautu, kad mes, iszvartyti Maskoliaus, uždėjome savo rasztą lietuviszką tame valname Amėrikos kampe . . .

H. Budiszauskas n. 13. sako: Žiurėkite į Žydus, Vokieczius ir kitus, kaip jie laikosi vienybėje, ir matome, kad jie eina augstyn, bet ne žėmyn, o mes tiktai kaipo sargai velniszku darbu vienas kitą apsznekame, iszmingesneis statomėsi vienas už kitą; nors daug iszmanome . . . laikykimėsi kupetoje, laikrasztis mus apszvies, o savo laiku sugrįžę į Lietuvą turėsime ką daug pasakyti, apszviesti ir pamokinti musu tamsybėje brolius.“

Išz Pitstoko raszo n. 14 M. Kosziuba: butu buvę galima Lietuvoje įsisteigti laikrasztį, bet galima nebuvo nėko padaryti per Lenkus, brolius musu, už tai kad išz Lenku buvo visi valdonai ir laikė Lietuvą už tamsius ir mulkius; pateko Prusui Lietuva ir paskiaus Maskoliui, kuris ir dabar ją laiko ir vargina, musu tėvus, brolius . . . ir nedūda jokio akims szviesumo“. Czia (Amėrikoje) įgiję laikrasztį, nedūkime jam prapulti. Reikalinga yra mums lietuviszka spaustuvė, ji atmusz mums įvairias knįgas, išz kuriu pasimokins musu vaikai . . .

Bet ir išz Auropos pasigarsino Lietuvininkai. T. a.: Jonas Szprunga išz Londono n. 7. raszo tarp kitu daigtu: „Kada pamatėme jusu „Gazėtą“, rodosi, kad visas szvietas atsimainė . . . Netikėtas dėl musu yra tas rasztas, kuris, dūk Dieye, kad užsilaikytu ir vaikszcziotu tarp musu broliu Lietuvininku po visą szvietą, neszdamas mums žines. Silpna yra toji gazėtukė, bet nedvyvai, suprantu pats, kad kožna yra sunki pradžia . . . Stengkimėsi tiktai izsilaikyti ją, kad galėtumėme priesz visą szvietą pasigirti su savo liet. gazėta . . . Kokia tai szlovė butu Lietuvininkams . . . jau nėkas nedrįstu pasakyti, kad gyvename tamsybėje.

Į n. 11. raszo išz Paryžiaus „Cziuderiszkiu Mikalojus“ (M. Akielaitis): Yra Prusūse keliatas lietuviszkn laikraszcziu, bet tie nori prusiszkius Lietuvius paversti į Vokieczius; nemėgia jūs skaityti tikri Lietuvei. Raszytojas baria „Gazėtą lietuviszką“ už neszvelnią kalbą, įmentimą daug svetimu žodžiu ir stoką „teismos lietuviszkos rasztrėdos“. Kuną, taip szneka jis toliaus, svetimtaucei gali užmuszti, bet ne musu dvasę; mes tapę svetur liūsais mokėkime tą liūsybę naudoti „augindami ir didindami tą gražų rasztelį, paskirtą apižvalgai Lietuviu kalbos, paprocziu ir budo. Bene „įveiksime izstrēmėlei ant Amėrikos žemės įstatyti liet. draugystę, kuri taps sargyne lietuviszku daigtu. Ta draugystė, ta kūpa lietuviszka, keliaudama keliu gazėtos, pastatys lietuviszkas grinczias su lietuviszkomis kercziomis ir iszkels liet. įkurtuves pagal senovės budą, ir liet. sodnai su obūleis, gruszėmis, liepomis ir bcržeis apgriesz liet. grinczias į liet. kaimus sustatytas. Išz liet. kaimu iszaugs liet. valszczius ir pavieczei.“ Įgysime mėstą, pasistatysime liet. bažnyczią ir „mokinyczią“, kur vaikai „pereis liet. bylyną, supras liet. dainyną ir nerte nuners ing žiniu žinyczią“. — Lietuvei tur tiktai su Lietuveis tūktiesi, nės „kokia motyna, tokie vaikai“, tiktai gryni

Lietuvei galės laikte užlaikyti ir sarga sergėti“ Lietuvėlę — tėviszkėlę. Laikytiesi drauge turi Lietuvei, Lenkai, Latvei ir Rutėnai (Baltarusei), nės tos gentės „sutaikē tarp savęs draugybę ir per ilgus amžius viename audvietyje gyvenimą vedē“.

Ir isz tiesos anūmet Lietuvei Amėrikos buvo panudę statyti liet. bažnycią, tiktai ne isz tėvyniszkumo. Viskas pasireiszkins isz dviejų rasztu, patilpusiu „Gazėtoje“ ir gana akyvu pagal savo polytiką.

N. 5.: Lietuvei Szenandorio Pa. (sakosi ēsą į 600) reikalauja lietuviszko kunigo, kurs pamokslą ir spavėdę atlikti galėtu lietuviszškai; tame dalyke taria busę gerai reikalauti nū arcivyskupo; jeigu szis ju neiszsklausytu, reikėtu garsintiesi pas kardinolą Naujame Jorke, o ant galo reikiant pasieksę ir Rymą. „nės negalimas daigtas, kad taip žmonės gyventu“. „Auginote vaikus, o kas isz ju bus, kas iszaugs, jeigu nebus iszmokinti tikėjimo? O kas jūs mokins? tėvas yra tiktai svecziu namėje, o motyna neturi tiek laiko arba pati nemoka. Vietą tėvo ir motynos turi pavadūti kunigas ir atvesti į kelią, kuriūmi turi visą amžių vaikszezioti. O kur dabar turite kunigą? Turite už tiesą, bet jus jo nesuprantate, o jisai jusu“.

Naujo Jorko ir Bruklino Lietuvei n. 8 pagiria Szenandoriszkius už tai, kad padavė jau praszymą į kardinolą norėdami gauti Lietuvį kunigą ir bijodami „į pagonius pavirsti“; jeigu-gi kardinolas jūs panėkįšęs, tai szie padēsę nusiųsti savo žmogų į Rymą ant pasigūdimo pacziam popėžiui. Bariasi-gi ant Szenandoriszkiū, kurie klauso Lenku kunigo draugystės szv. Jono, nepriimanczio jūs į bažnycią. „Nesuprantame, ko dėl tai taip yra, mums rodosi, kad szv. Jurgis lygei toks szventas kaip ir kiti, ak ne pagonis, kad butu į bažnycią nepriimtas.“ O vienok jus jau įmokate pinigūs ant apmokėjimo skolu jo bažnyczios. „Kiba jus, brolei mieli, isz proto iszėjote, smagenu neturite, dūdate sav skurą nū mėsū nutraukti, ak jau tas kunigas su savo spėgais jums marszkinius nuvilko, dabar dar nori ir skurą nulupti . . . Geras ir gražus tai yra davadas meilės Lenku kunigo į Lietuvius, ar jus tai nematote . . . Jus, brolei, nesidūkite, nusikrėskite nū tu dulkiu, o eikite toliaus jieszkoti teisybės, o ten, kur jus atskiria, turite atsiskirti.“*)

*) Rėdikas nū savės teisinasi: jį kiti paskaitysę už maskoliszką szpėgą, kadangi jis talpinās rasztą, kurs parodo geismą

Nežinau, ar Szenandoriszkei atsiskyrė nū Lenku, ar jie vėl susitaikino su jais; aischku tiktai, jog Amėrikoje lygei kaip ir Auropoje Lietuvei ima justi savo įpatingą padėjimą ir tautiszkumą.

Į tarpą tėvyniszku rasztu turiu patalpinti „kelis žodžius apie tavorczystes“ A. Zeytz'o n. 10. Szis rasztas yra geriausiu isz visu Zeytz'o rasztu. Lenkūse, sako jis, visiems yra žinomos iszlaikos draugystės (kassy oszczędości), į kurias darbininkai uždirbę pasideda skatiką, o reikalui atėjus atsiima. Varszavoje draugystė szv. Roko turi savo szpitolę, į kurią priima tūs, kurie pirm apsirgimo mokėdavo mažą mokesnį, gerai ten prižiuri ligonį, iki jis iszgyja. Apsirgusius keleivius į Częstakavą aplankytu „stebuklingą vietą“ gelbėjo tam tikra draugystė. Spaudikai ir raszytojai knįgu, beveik visi stovei tur savo draugystes. Kitos-gi draugystės renka skatiką dėl plėtimo apszvaistos tarp žmoniu. Amėrikoje Vokieczei, Anglai ir Žydai įsiraszo į daug draugyseziu ant sykio, ir kad jūs apima liga, tai jie gauna kožną sąvaitę 20, 30 ir 50 doliaru. O kad kam mirus naszlė gauna į 1000 dol., ar-gi tai nesmagi yra pagalba ar ką?! Kožnoje parakvijoje yra įtaisytos lenkiszkos ar lietuviszkos draugystės; visi darbininkai turėtu į jas įsiraszyti, labiausei tie, kurie neturi pacziu, taigi ir ligoje paliktu be prižiurėjimo. Draugystė dūs ir sargintojį ar prižiurėtojį kilus nelaimėi. Norint ant mėnesio brangei turėtumete į draugystę mokėti, bet nelaimėje dvigubai ar daugiau turite prakiszti. Svetimi matydami, jog ir mes Lietuvei turime tokias draugystes, nemąstaus, jog stovime žemiaus ju. Riszkimėsi į kruvą, ir dūkime tūmi parodą, jog mes, iszvaryti isz tėvynės, ėsame ir busime gyvi, parodysime kaip kokią „gvardiją“, gatavą stoti į karę kožną valandą. „Norint motyna silpna, vienok vaikai jos balsą girdi nors už mariu.“ Tokios spėkos bijo musu prieszai (ans „degutas“ ir „pasmirdėlis“), bet „tegul žino, kad norint savo rasztūse palaidojo musu motyną, bet ji gyva, o jos vaikai gatavi stoti jos apgynime.“

Regimai, kad szv. Pranciszkus tam brostvininkui gana įpylė rustybės ir pakersztingumo į tulžį. Kaip kada jis su-

atskirti Lietuvius nū Lenku, bet jis nekaltas, kad czia Lenkai szelmystę daro; ją matydamas jis teisybę užtylėti negališ, norint pats budamas Lenku „troksztu, kad vieni kitiems padūtu ranką ir gyventu kaip brolei vienos motynos“.

pliauszkina botagu ir Lenkams per bikszias. Antai n. 16. jis sako: „Neleisime, kad žmonės musu butu (nū) Lenku persekiojami, gana iki sziūlaik, kas buvo lietuviszka, tai viskas panėkinta....

Taip tai matome, jog Lietuvei ir Amėrikoje visiszkaai skiriasi nū Lenku, norint Lenkai norėtu, kad Lietuvei glaustusi prie ju. Tiktai vienybė tarp pacziu Lietuviu yra menka. Ir teisybę už tai raszo M. P. Kasakauskas n. 16.: „Kur yra vienybė, kur meilė broliszka (tarp Lietuviu)?... Lietuvininkai neturi vienybės ir yra iszsklaidyti kaip žydu bitės... Jie tiktai szaukia, krokia, o nei vienas nėko neiszmano, nės užpezkyje užaugo;“ norint trumpą laiką pagyvenę Amėrikoje „statosi didziauseis mokintojais szvieto“.

Susituriu raszes; jau ir taip gromata pasidarė labai ilga, o gali ir nūbodi. Pabaigą peržvalgos „Gazėtos“ ir pakamantinėjimą liet. Amėrikoje raszliavos atidedu į kitą raszinį. Tūmi tarpu sveikinu Lietuvą!

Naujas Jorkas, 25. VII. 84.

J. Szliupas.

Lietuviszka tu giminėlė.

Lietuviszka tu giminėlė,
Apreikszkie savo mums bėdas;
Mokink, už ką tavo dukrelė
Mokinas svetimas sznektas.
Ar isz naudos dabar naikina
Lietuvei savo giminę,
Ar jie ją isz bėdos gaiszina,
Ar užmirszimo ji verta?
Bene mums gėdos reiks turėti
Dėl savo prigimtos kalbos?
Sakyk, ar gal dailiaus skambėti
Balsai bile kitos sznektos?
Ar žmonės, kurie ją vartoję,
Yr tokie pasileidėlei,
Ar jiejie esti koravoję
Vis savo artimus didei?
To nėko kaltint negalėsi
Nei Lietuvius, nei kalbą ju;
Daugiaus iszkelti tu turėsi

Lietuviu žemę isz visu,
Kurioje Dievas pats mokinę
Pirm tukstantiszkosios kartos,
Žvėrinį žmogų atgrasinęs
Pirmiausei, esti žmogėnos;
Kurios pamokslas yr iszkėlęs
Ant augszto straipsnio tiek žmoniu,
Kad rojaus vaisius esti žėlęs
Tarp Dauguvos ir Indiju.
Linksmibes rojaus vėl įgysim,
Jei pilniavota bus kalba,
Tai antrą sykį iszbaidysim
Isz svėto bėdą, apmaudą;
O žmonės aiszkei iszpažinę,
Kaipo macninga mus' kalba,
Mokisis, kurios užsigynė:
Taipo bus girta Lietuva.
Ko dėl, lietuviszkos mamelės,
Mokinat savo vaikelius
Iszvengt lietuviszkos kalbelės,
Sznekėti svetimus balsus?
Ar norite sunkiu daryti
Potamkams*) savo gyvasti,
Kad taję bandot isznaikyti,
Kurią vėl reiks mokitiesi?
Ar geidžiате vaikus regėti,
Kad butu pasileidėleis?
Ar nenumanot, kad „kalbėti“
Mokėdams nėko neįžeis?
Te virb lietuviszki balselei
Apie ausis mums visados,
Tai vėl pastosim kaip karvelei,
Žmogus vėl žmogų pilniavos.

D-ras Bruažis.

*) Vaiku vaikams.

Apie žemės paveikslą.

Paraszyta *Pr. Aszakaiczio.*

Kas nežino, kaip dažnai aplinkinei daigtai ir atsitikimai išsirodo mums suvis kitokeis, ne kaip yra iš tikro. Gal buti ne vienas, skaitydamas sziūs žodžius, atsimįs, kaip kitą syk, dar budamas mažas, pamatęs pirmą sykį vėlai vakare ant dangaus prasikeicziantį su debesimis mėnesėlį, norėjo ginczytiesi prisi-spyręs, kaip tai mėnesėlis taip greitai slenka augszcziaus de-be-siu o ne debesys pro mėnesėlį, nors vyresniejie isz to szypsojosi, numanydami gerai, kad tai tik taip iszrodo. Taip pat nekartą gal atsitiko kitam, stovint tarp augsztu namu, girdėti balsą vamzdinės ar szuvio visai ne toje szalyje, isz kur tas balsas buvo pakilęs. Tokiu atsitikimu galėtum primįti kasteleį. Taigi visi jie rodo mums vieną labai svarbią ir įžymią tiesą (ją reikia sziczion mums gerai įsitėmyti), jog musu jausmai ne visada suteikia mums tikrą paveikslą tu daigtu ir atsitikimu, kuriūs atsieina patikti szioje pasaulėje. Dėl to tai reikia, kad parodymai musu jausmu visada butu, kiek galima, atitaisomi proto. Tiesa, ne visur lygei pasiseka protui, taip sakant, dasekti klaidumą jausmu: lengva įgauti tikrą pažintį tokio daigto, kurį mes galime kaip nors iszbandyti, taip sakant, prieti, apžiurėti jį isz keliu pusiu, bet patinkame mes daugelį ir tokiu daigtu, kurie nemaino savo iszvaizdžio, daigtu neprieinamu, nė jokiu budu nepasiekiamu — tūs dažnai labai sunku pažiti, sakau sunku, o ne negalima, nės szioje gadynėje mokįti žmonės aprie-pia daugelį tokiu žiniu, kuriu senovėje visai nesitikėjo nėkas įgyti. Prie tokiu, buvusių nepažįstamu senovėje, bet gerai ži-nomu szendien, priguli ta pati žemė, ant kurios gyvename. ir tas dangus, kurį kožnoje vietoje matome augszcziau savęs. Daugelis nemokslingu žmoniu dar ir dabar szypso, iszgirdeį ginczą apie paveikslą žemės, didumą saulės ir t. t. Apie ką czia ginczytiesi, jiems rodosi, koks gal buti kitoks iszvaizdis žemės, ne kaip iszrodo. Jie mato aplink savę begalinį plotą žemės, lygų, kaip lentą, apsiaustą dangumi; ant dangaus kas-dien pasirodo saulė, užtekėdama viename kraszte, nusileizdama kitame; naktį vėl užszvieczia mėnū, užžiba žvaigždės; kaip kada dangus apsimaukia, apsigumuoja debesimis, tai vėl prasiszvaisto, tai ir viskas: ką mato, tą ir kalba: jiems nė motais, kad tai gal buti kitaip ar ką; kas jiems galvoje, isz kur saulė, tas ne-

didokas skaistus ritinēlis, gauna tiek szilumos, isz kur ji užteka ir kur nusileidžia, ar vėl dėl ko per kalėdas szalta, per Petrines szilta ir t. t., ir t. t. Bet visai kitaip žiuri ant to mokslas. Mokslas nenori nėko palikti nežinomū, stengiasi viską suprasti, pareikszti, kozname atsitikime jieszko jo tikro paveikslo, idant parodytu svėtui tikrą teisybę. Taigi ir užimancziame mus dalyke mokėtas žmogus anaipol ne taip iszmano viską, kaip rodosi jo akims. Ar galimas daigtas, klausia jis pats savęs, kad žemė butu tikrai paplokszczia, kaip kokia lenta be galo ir kraszto: ko dėl-gi saulė kasdien užteka ir nusileidžia, kur ji nusileidžia ir isz kur užteka? Juk negalimas daigtas, kad ji kavotusi už kas žin kokiū ten kalnu, kaip seka pasakos, nės ta pati saulė nusileidusi vakare viename kraszte dangaus, rytmetryje užteka kitame kraszte; matyti, ji ir naktyje nestovi ant vietos, bet keliauja kokiū nors keliu po žeme; sąkytum, kad ji nusileidžia į kokiū nors bedugnį szulinį ar baisią ūlą, tęsiancziąsi per visą požemę, bet ko dėl-gi ji kasdien vis kitame daigte teka ir leidžiasi, ant galo taip pat teka ir leidžiasi mėnū ir žvaigždės, kurios iszsisklaidžiusios yra po visą dangų — kokeis keleis jos apsuka aplink žemę? Matomas daigtas, jog nėra kaip kitaip pareikszti tą viską, kaip pripažinus, kad žemė nepaplokszczia o kaip nors apvali. Gali but ir taip, tik kaip tame persitikrinti prigulinczei, kur rasti tam tikrus darodymus? Pasirodo, kad reikia tik pacziam priderinczei pamislyti ir geru žmoniū sziek-tiek pasiklausinėti: o tie geri žmonės, tai visokie keleivei, daugiaus už mus matę ir žiną, jie mums pasakys, kaip jie toli yra keliavę, kas žin kur nuvykę už rėžio, skirianczio žemę nū dangaus, bet nė vienas nepasigirs, kad butu priėjęs ar privažiavęs kada nors tą daigtą, kur, kaip mums rodoši, turėtu kavotiesi žvaigždės; toliaus dasižinosime ir tai, kaip nekuriems, bekeliaujant vis tolyn ir tolyn tiesiu keliu (vandenimis ir sausa žeme) pasisekė sugrižti namon visai isz kito kraszto: keliaudami į vakarus sugriždavo isz rytu kraszto, augszcziau savęs visur matydami tą patį melsvą apsiautalą (dangų), aplink savę tą patį lygų apskritų plotą. Cziames tūjaus atsimisime — ką ne sykį girdėjome — kad į Amėriką, kuri, kaip sako nekurie, turi buti po žeme, o tikriau kitoje pusėje žemės obūlo, galima nukeliauti — vistiek — pasi-nėszinus ar į rytus ar į vakarus. Ar-gi szitie atsitikimai ne gana aiszkei kalba mums apie tikrą paveikslą žemės, ar ne gana isztikimai darodo jos apvalumą? Juk tik aplink apvalų

daigta gali apsukti, ir sugrižti į tą pacią vietą, neradęs nė kraszto nė galo.

Ant galo apvalumą žemės gali nutėmyti visur ant lygaus ploto, įpacz ant plataus vandens. Kam teko keliauti jurėmis, tas galėjo įsitėmyti, kaip besijiriant akрутui vis tolyn ir tolyn nū kraszto, pradeda iš pažemės nykti medžei ir kiti augszti daigtai, augą ant kraszto piliu, tarytum nūgrimzdami vis gilyn ir gilyn, iki visai pasikavos nū musu akiu. Kaip tai atsitinka, kur pasideda tie visi daigtai, kuriūs keliauninkas neužilgo matė ant kraszto? Sztai kur: jie pasilieka pakalnėje, pasikavoja už apvalumo žemės obūlo, pupsanczio tarpe akруto ir kranto. Nesunku pamatyti, kad tai tikra teisybė: gana pasilypėti augsztyн akрутspareis, žinoma, dar ką tik isznykus įtėmytam daigtui, ir vėl pamatysi, kad ir ne visą, tai nors pusę įtėmyto daigto. Suprastinas dalykas, jog atsitiks tas pats, jeigu veizdėtojas tēmys akруtą, pats stovėdamas ant kranto: pirmiausei pasikavos nū jo akiu žemutinė dalis akруto, o toliaus isznyks ir akрутsparei. Lengva suprasti, jog tas pats bus kažnoje vietoje žemės. Taigi jeigu mes tēmysime akруtą, nestovėdami ant vietos, bet sekdami paskui, tai matysime jį lyg nusileidžiant į pakalnę; kas sykis, kada mes pradėsime liktiesi nū akруto, jis pradės iš pažemės dilti; kada vėl pradėsime jį pavyti, pradės augti, tarytum isznerdamas iš vandens. Suprastinas daigtas, kad mes czia slenkame apvalumu žemės obūlo: akרות atsitolidamas nū musu kavojasi už pupsanczio žemės pavirszio. —

Taigi mat, kaip neteisingai, klaidingai iszrodo mums pavirszis musu žemės: iszrodo ji mums poplokszczia, tarytum kokia be galo plati lenta, o iš tikro ji apvali, kaip obūlas, tik baisei didelė, už ką ir sunku nutėmyti tikrą jos paveikslą! Pridursiu dar kelis žodžius. Ant žemės obūlo patinkame mes augsztus kalnus (nekuriūs arti 8 viorstu augszczio) ir gilias daubas — szitie nelygumai, rodosi turētu gadėti apvalumą žemės. Reikia žinoti, jog augszcziausi kalnai ant žemės pavirszio tiek tik pažymi, ką žvyrelis, prilipęs prie didelio obūlo. Didumas žemės taip sakant užstelbia kad ir didžiausius kalnus. Jeigu galėtumėme kokių nors budu pakilti nū žemės pavirszio gana augsztai, taip kad galėtumėme apžvelgti ją visą, visi nelygumai jos pavirszio isznyktu mums iš akiu ir mes pamatytumėme tik gražei apvalų, neiszpasakytai didelį obūlą, ant kurio mes gyvename ir krutame!

15. spalio m. 1885 m.

Gromata pas J. B.

Buvo tai dienos, dienos linksmybiu,
Brangių brangiausias — išdai gėrybiu.
Jau metai treti . . . atmintyj liko.
O kame szendien, kur-gi nuvyko?!
Aszaros ryda, skausmai ver szirdį,
Kad linksmu dienu savyj nebgirdi;
Rodos, neb'žmonės, kame gyveni,
Rodos, pasenai, visi pasenę.
Szokinėj dainos . . . skaitymai . . . džiaugsmi . . .
Primenant, tankei atsirand skausmai;
Jau neb' Žemaicziu žemėje sėdžiu
Ir nebe linksma giesmelę giedu.
Tebrodos laukai, miszka, ir krumai,
Matos jaunimas ir grincziu dumai . . .
Norētum žmogus viską pagauti,
Praeitus džiaugsmus savyj atgauti.
Ak, anu dienu jau nebsulauksim
Ir pirmu džiaugsmu nebeįgausim:
Jaunystē mažyn, senatvė griauanas,
Gal ne už ilgo szaipys mus jaunas.
Nors kunas senyn, bet dvasė gyva,
Regint Lietuvos vyrą valyvą;
Tada ir kunas jau atsigavo,
Kada pamato dalyką savo,
Dėl kurio gyven, aszaras lieja,
Ir laimą tautos kas dieną spėja;
Laukiu labnorei, saulė kad szviestu,
Spinduleis savo mumis aptiestu,
Idant ben kartą mes savę rastum,
Brangią Lietuvą jau-gi suprastum,
Katra mus gimdė, krutim penėjo,
Už mumis vargo daug nukentėjo.

Karvelio m. 1884 m.

Pailius.

Nurvėgijos apszvaista.

Nurvėgija — tai mažutė ir bėdna karalystė; gyventojų vargei turi iki 2 milijonu, bet jos apszvaista tokia, kokia gal pasigirti retai kokia ponystė.

Nurvėgijoje, pagal žodžius Broszo*), tautinę apszvaistą neatmestinai ir dykai aptur kiekvienas vaikas, pradėdant nū 8 iki 15 metu. Žemesniosios, pirmutiniszkos tautinės iszkalos yra iszsiszakojusios po visą krasztą. Jos yra įstatytos pagal pamatus, vyresnybės užtvirtintus, ir ju prižiurėjimas prigul tai paczei vyresnybei. Nerokūjant iszkalu kur, dykai moko, yra taip pat daug iszkalu, įkurtu per paczią vyresnybę, arba per nekurias draugystes, arba vėl per nekurias esybes, — iszkalu, kuriose už mokslą reikia mokėti. Norint nekurei esybei iszkalą užvesti nereikia ant to praszyti vyresnybės daleidimo, arba iszdūti ant to mėginimą, bet tiktai reikia, idant mokslas tokioje iszkaloje eitu pagal įrėdį (programatą), kurio prisitur tautiszkos, per vyresnybę įkurtos, iszkalos. Jeigu vyresnybė atrastu, jog mokslas tokioje iszkaloje eina nepriderincziu budu, tai tada gal užginti tėvams leisti ten savo vaikus ant mokslo. Nurvėgijoje yra nutarta per vyresnybę, jog kožnas tėvas neatmestinai tur iszmokīti savo vaikus skaityti ir raszyti; tėvai, nesirupinantiejie apie savo vaiku apszvaistą ar tai tautiszkose, kur dykai moko, ar kitose iszkalose, esti koravojami.

Dirbtuvėms ir fabrikoms, kur ir vaikai eina ant darbo, yra asztriausei užginta periszkadyti vaikams apturėti reikalingą apszvaistą.

Pirmutiniszkos tautiszkos iszkalos prigul valsčiams, yra ju užlaikomos ir rėdomos per komisijas, kuriose pirmsėdžeis esti parakvijū kunįgai. Tos iszkalos aptur paszelpimą ar nū prėfekturos, ar nū tyeziomis ant to paskirtos iszkaliszkos skrynės, arba nū paczios karalystės.

Mėris pirmutiniu tautiszku iszkalu yra papildyti naminiū vaiku auginimą, įkvėpti vaikams tikrai krikszczioniszką szviesą ir dūti jiems tokias žines, kurios butu kožnam tinkanczios tolesniame moksle pagal kožno iszsigalėjimą ir tolesnį kožno mėrį.

Daigtai, kuriu vaikai mokosi, yra szie: szkaitymas, tikyba, biblija, trumpa fizikinė geografija, prigimties mokslas, istorija, aritmėtika, giedojimas ir, jegut galima, tai ir gimnastika su karineis iszsilavyjimais. Direktorius iszkalos gal praplatinti pamintą įrėdį, pridėdamas kalbamokslį arba gramatiką, geografiją, istoriją, paiszymą, žemės mēravimą, o dėl mergaicziū — ranku darbą.

*) Dr. O. Broch. Le Royaume de Norvège, et le peuple Norvégien, pg. 321—329.

Nurvēgijojē, nerokūjant izskalu, visūmet atsiliekančziū ant tos pacziōs viētos, dar yra izskalos taip sakant važinējancziōs, persikeliančziōs izz viēnos viētos ī kitā, ir tai paskirtos viēnos kaip dēl berniuku, taip ir dēl mergaicziū, kitos-gi vēl tiktai dēl berniuku, arba mergaicziū — vis tai pagal tā, kaip izzpūla reikalas.

Metūse 1855 vaiku einancziū izskalon visoje Nurvēgijojē kaip mēstūse, taip ir sodžiūse buvo 270,780. Izz ju 213,842 mokēsi izskalose pasiliekančziōse ant tos pacziōs viētos, 31,156 izskalose važinējancziōse izz viēnos viētos ī kitā, 3000 mokēsi izskalose, rēdūi neprigulincziōse, 18,000 augsztesnīose izskalose ir tiktai 4769 vaikai visiszkai nesimokē.

Vaiku mokinimu buvo užsiēmē 3942 vyriszku ir moteriszku. Pabaigoje 1875 metu sodžiūse ir mēsteliūse buvo 4591 izskala, izz kuriū 2100 turējo savo namus, ir 2491 izskala talpinosi samdytūse namūse.

Metūse 1875 ant užturējimo izskalu sodžiūse buvo izzdūta 3,950,000 franku*), o ant mēstiniū izskalu 1,073,000 franku, izz viso-gi daugiaus ne kad 5,000,000 franku. Prirokūjant-gi dar užturējimā augsztesniūju izskalu Nurvēgijojē pamintūse metūse ant apszvaistos tapē izzdūta apie 8 milijonus franku, arba kas izszesza po 4½ franko ant kožnos asabos karalystēje.

Dēl to-gi tai, rokūjant aklus, nebylius ir beproczius, metūse 1840 Nurvēgijojē tiktai penki vaikai ant szimto buvo nemokīti; metūse 1860 trys ant szimto, ir metūse 1875 tiktai du izz kožno szimto vaiku liko nemokīti. X.

Malonēs izzreiszkimas.

Norins svēte bucz' galingas,
Norins pinigūs gulēcziām;
Dievui asz nebucz' dēkingas,
Jegut tavę neturēcziāu.

Dūk malonę už malonę,
Padēk džiaugtīs ir raudoti;
Man atimk szirdies koronę,
Tavo vyru dūk pastoti.

*) 4 frankai yra lygus 1 rubliū, arba 3 markiams.

Jegut amžyje raudosi,
Asz padėsiu paraudoti,
Jegut sunkei ką nesziosi,
Asz padėsiu paneszioti.

Kaip-gi liudna žmogui yra,
Jam vienam gyvent ant svėto!
Imk-gi tad manę už vyrą,
Nėsa Dievo taip žadėta.

Tikiu, kad, kaip tą dainele
Savo rankose turėsi,
Greit atsiųsi gromatėlę,
Nės manęs pasigailėsi.

Vasaris 1885.

M. D. S.

Meilės mauda*).

O kaip visur liudu,
Kaip skaudi szirdelė,
Jog neėsav mudu
Drauge su mergele.

Ji kaip balandėlė
Į ausį burkūtu,
Įr tū valandėlę
Manie saldžią dūtu.

Asz ant jos žiurėcziau,
Glostinėcz' rankelę,
Žodžeis malonėcziau
Skaiscziaję mergele.

Ji manę suprastu,
Jauczei**) pažiurėtu,
Meilę szirdyj rastu,
Manąję turėtu.

Gula V.

Į albumą Lietuvio, lenkiskai raszanczio, p-o P.

Svarbi gadynė jau atėjo,
Kurioj Lietuva kilti žad.
Nors to susėdai*) nenorėjo,
Ji paszėlimą savo ved.
Geradėjystės ji nepraszo,
Protingu rodu reikalaun;
Pati dėl savęs kniugas raszo,

* Mauda, nū maudžiu = pasiilgstu.

**) Jautūs = jausmingas, jauczei = jausmingai.

*) Susėdai, o ne kaimynai; kaimynas, žmogus isz vieno kaimo, susėdas isz toliaus.

Maldauti Dievo nepaliaun.
Ir tu, gūdotinas raszėjau,
Prie Lenku savę nerokūk,
Ir dabar kalbu, kaip kalbėjau:
Dėl mus' lietuviszkai giedok.
Gal tav Praamžius gemant lēmė,
Gal vadovystę atidūs.
Kas tik tėvynę gelbēt ėmė,
Gaun garbę amžiną nū jos.

• Jelgava. Gegužio gale 1885.

M. D. S.

Lietuviszkos knygos.

Litauische volkslieder und märchen aus dem preussichen und dem russischen Litauen, gesammelt von A. Leskien und K. Brugmann. Strassburg. Verlag von Karl J. Trübner. 1882. 8°, 578 pp. Prekia 10 markiū.

Jau pirm triju metu pasirodė po augszcziaus iszraszytu vardu knyga, su kuria ir Auszros skaitytojus supažindinti reikėtu. Nū Schleicher'io laiko ir iki szej dienai mes neturėjome didesnio lietuviszku pasaku surinkimo, kaip tas, kurį K. Brugmann'as parupino. Dainos szitoje knygoje patalpintos, surinktos A. Leskien'o apie Vilkyszkius (143) Prusu Lietuvoje ir Brugmano — Garliavos apygardėje, Senapilės pavieczio Suvalku rėdyboje (106 dainos), nėra taip svarbios, kaip Juszkos, ir jose mes ne- užtinkame tiek veikaliszkos ir vistariszkos medegos, kaip Veliūniszkiu dainose, bet ir jose vis-gi randame minavotus tulus gilei senoviszkus daigtus.

Pirmucziausei užtinkamas Garliavos dainose „Dunojus“ rodo, jog ir szito kampo Lietuviu sentėvei pažinojo tą upę. Taip isz szitu dainu dasižinome, jog „ana puse Dunojėlis, ten žalnėrei ugnį kurė, o mergelė gailei verkė“, arba vėl, jog „žąsu pulkas sudrumstė vandenėlį ant gilaus Dunojėlio“. Ir gamtą szalies palei Dunojų taip-gi dar galima vietomis dainose pažinti. Kelios dainos minavoja vyną, kurio, regimai, senovėje tiek daug turėta, jog „mergelė pas motynėlę vynužiu prausėsi“ (pag. 21), kaip Bulgaru merginos daro, kad gražesnės butu. Dar svarbesnis yra paminėjimas džiovintu vynuvgiu, t. v. karintu, nū „vitis vinifera“, Graikijoje augancziu; lietuviszka daina sako: „ant vieno czėpo aug karintos“ ir „karintos saldžios

vûgos“ (pag. 74). Ir alyvas, Graikijoje, mažojoje Azijoje auganczias Vilkyszkiu dainose randame minavotas (p. 55, 63); vienoje dar dainoje girdime sakant: „po mano tėvo stiklo langelių alyvužis žydėjo; po alyvėliu, po szimtszakeliu sėdi jauna mergelė“, isz ko dasiprotėti galima, jog tikrai pietu szalyje sentėviamis Lietuviu gyvenant, po langais alyvu medžius turėta... Ir povus tankei minavotus randame ant dvaru, rutu darželiūse. Taip vienoje dainoje bernelis sako mergelei: „dabar tu ganai szile pilkas aveles, paskui ganysi dvare žalius poveilius“, arba: „trauk, mergytė, povo plunksnelę, mesk į juresmareles“. Su dainu povu sentėvei Lietuviu turėjo taipogi kur pietu ar rytu szalyje susipažinti, kaip rodo ir pats vardas, randamas ir Graiku (ταώς) bei Rymėnu (pavo) kalboje. Labai tankei ir szitose dainose randame szilkus (slg. angl. „silk“) arba sėrus minavotus, isz ko suprasti galima, jog senovės Lietuviu žemėje turėjo buti prilaikoma ir ta peteliszkė (bombyx mori), nū kurios sėrai gaunami. Dainose minavotus randame szilku priegalvėlius“, „szilku patalėlius“, „szilku pirsztinėles“, drobeles žaleis szilkais mastytas“ ir t. l. Vienoje dainoje (pag. 28) mergelė sako, kad „szilkai neverpti“, kitoje bernelis kalba: „mergelė prigulė prie mano szalelės, kaip szilkeliu saujelė“ (pag. 27). Suprantamas tai daigtas, jog szilku saujeles, szilku verpimą lietuviszka daina galėjo pažįti tik tame kraszte, kur seniaus Lietuviu gyventa: szilku senesnysis vardas sėrai ir graikiszkoje kalboje randamas (slg. σιρκ, σιρκος) nurodo ant tos szalies, kur lietuviszkos dainos galėjo su sėrais susipažinti. — Kaip kitose, taip ir Vilkyszkiu bei Garliavos dainose randame labai tankei minavotą dar marę, ant abėju krasztu kurios Lietuviu gyventa. Taip girdime bernelį sakant, mergele jis atlankysęs „su jūdu laiveliu, su dviem szimtais žėggleliu“ (pag. 35); mergelės mėto vainikėlius į juriu dugnelį, pamarėlėms vaikszziodamos „galvelę szukūja“. Vienoje dainoje mergina sako: „kad asz ėjau pamareis, szeis pilkūtais akmeneis“, isz ko suprantama, marės krasztas ūlūtas buti turėjo. Tėvas siunczia „sunų žvalgauti mergos pas marę“ (pag. 68); mergelė sako, jog „liuliūj jurės-marūžėlės po mocziūžės varteleis“, arba: „sėdžiu stubelėj, žiuriu pro langelį, kas atplaukia jurėms-marelėms“ (pag. 14, 67); brolei lydi mergele pamarėmis jūdame laive ir bėga jūmi szimtą myliu „už augsztu kalnu, už tamsių giriu“ (pag. 66). Szita dainu marė yra, regimai, su visu kita, ne ta, palei kuria szendien Lietuvei

gyvena. Minavotas dainose „murmulas“, „varias“, „auksas“ bei „sidabras“ taipo-gi rodo ant kitos, ne ant szios Lietuviu žemės, į kurią dainos Lietuviams persikeliant atgabentos tapti turėjo. Garliavos viena daina (pag. 131) minavoja dvaru „murmulo sienas“; vario trimytos, varinei tiltelei, vamzdžei, vario durys ne retai apdainūjami. Iš szitu dainu dasižinome, jog senovėje Lietuviu žemėje mergelės nesziujo, „aukso kvėtkas“ (pag. 25), sermėgėles „žaleis szilkais vyniotas, sidabružiu vadžiotas“ (pag. 33), vainikėlius „žėrunėlius“, „aukso žiedus“, „aukso spilgužes“. Ir bernelei turėjo „aukso kilpeles“, žirgus „auksu kaustytus, sidabru žabotus“, „aukso dekeis uždangstytus“, „aukso trubeles“, o vezdami mergelę galėjo papilti „aukso, sidabro“; vienoje dainoje randame (pag. 30), jog berneliui „aukso kardelis szale siubavo“. Kiek toje žemėje turtu turėta, suprasti galima iš to, jei yra sakoma: „atbėg laivelis jurėms-marelėms, sidabru klotas, auksu liodūtas“ (pag. 37). Iš kitu daigtu, dainose nū gilios senovės užsitikusiu, reikia paminėti „vielos kyką, szyro nūmetėli“, vienoje Vilkyszkiu dainoje randamą (pag. 69). Kykai lietuviszku moteriu, regis, visiszcai isznyko, ir jei kas norėtu dar szendien „vielos kyką“ pažinti, turėtu Rumunijoje ir tulose Bulgarijos vietose apsilankyti. „Szyras“ — arba kaip kitur vadinama: „syras“, „szydas“ yra tai prancuz. voile; vok. schleier.

Lietuviszku pasaku turime szitoje knigoje iš viso 49 (2 Vilkyszkiu ir 47 Garliavos tarmėje) ir 2 „kvieslio racijas“ (bylas). Dainu lietuviszka kalba dar yra visur skaistesnė, nors vienur apterszta jau vokiszkais, kitur lenkiszkais žodžiais ir barbarismais; blogiausei yra su pasakomis. Įpaczei Brugmann'o surinktos Pajėsio ir Roželiu dvarūse lietuviszkos pasakos taip yra biaurei aptersztos lenkiszkais žodžiais, jog galėtum sakyti, pats rinkikas tūs žodžius į lietuviszką tekstą tyczia įkaiszė, jei nežinotum, jog tokiūse dvarūse gyvenantiejie Lietuvei biauriausei sudarytą lietuviszką vartoja kalbą. Raszytojas szitu žodžiu gerai Garliavos tarmę pažįsta, bet jis nėkur tenai negirdėjo sakant staunyczia vieton liet. statinė, kocėnas — viet. kopustas, rozas — viet. sykis, žimnastis — viet. maistas, ir daugybes kitu slovėniszku žodžiu, pasakose randamu. Gaila didei, jog Brugmann'as užraszinėjo pasakas nū t. v. dvaroku, biauriausei lietuviszškai sznekancziu.

Surinktos pasakos, manding, visur Lietuvoje pažįstamos,

bet jose akyvesniu dalyku menkai ką randame. Reikia paminėti tik „aukso lenciugus“ pasakiszko karaliunaiczio (pag. 163), kuriūs ir Juszkos dainos minavoja, ir liavus, kuriūs senovės Lietuvei — kaip kitur matysime — ant Balkanu pusiausilio ir mažojoje dar Asijoje gyvendami pažinti galėjo. Kaipogi vienoje Juszkos dainoje girdime sakant: „eisiv mudu abudu į girelę ant liavu“, o viena isz Garliavos apygardės pasaka pasakoja, kaip karaliunaitis ant medžiolės „pagavo liavą ir parsineszė į namus“ (pag. 162).

Prie dainu Vilkyszkiu randame prov. A. Leskien'o (Leipcikyje) „vorbemerkungen“ apie įpatybes Vilkyszkiu tarmės; prie Brugmann'o surinktu dainu ir pasaku pridurta tapė: „zur grammatik der godlevischen mundart“ (s. 277—329), „lexicalische beiträge“ (s. 349—510) ir V. Vollner'io „anmerkungen“ (s. 511 — 576).

Brugmann'o „lexicalische beiträge“ apima tūs visus žodžius slovėniskus, kurie lietuviszką dainu ir pasaku kalbą suterszia. Isz szito žodynėlio, kaip ir isz kitu vietu jo darbu gana aiszkei užtėmyti galima, jog Brugmann'as ne per virszų gilei lietuviszką kalbą supranta. Taip jis nesupranta: „mat“ (matai), „žėrunėlis“ (vainikas, žiedas žeris), nežino (p. 114), jog „vieszkelis“ vadina-mas taipo nū žodžio „vieszas“, „vėszas“ (latv. vezs, lotyn. vetus = senas), nežino (pag. 124), jog „bendorius“ (fassbinder) paeina nū žodžio bendžiu, bensti, ir pripažįsta jį isz lenkiszko paimtu tūmet, kada labai yra aiszku, jog lenk. „będnarz“ isz lietuviszkos kalbos paimtas ir t. l. To dėl jis ir „brukas“, „brukavoti“ isz lenkiszko klaidžei paimtu skaito, ką reikia antraip pripažinti; liet. „grinczia“ (grenstas butas, slg. grindys) stato drauge su slov. gridnica, „kasza“ (nū kieszu) jam rodosi lenk. kosz; liet. „kaza“, „kozas“ (gefängnis) jam iszrodo lenkiszku koza, tūmi tarpu, kaip yra žinoma, „kaza“ = lot. casa ženklina menką butą. Lietuviszkas žodis „krasnoti“, „kresnoti“ (sich bewegen), „krasnus“ (beweglich), „krasnumas“ jam visai nepa-žįstamas, to dėl atradęs „kresną stūmenėlį“, „kresną liepą“, jis skaito liet. žodį isz slovėniskos (nū rus. „krasnyj“ — gra-žus) paimtu!! Ir žodžio „sėras“, „sėrai“ jis nepažįsta ir sustato jį drauge su slovėniszku „syryj“ — szlapias!! Prie visiems pa-žįstamo žodžio „szleivas“ jis prideda: „ein mir unverständliches wort“! Ir daugel kitu žodžiu, klaidžei ir slaviskais sustatytu pas jį randame.

D-ro Vollner'io prie pasaku pridėtos tēmos (anmerkungen) pagal rinkiku mąstį ēsanczios naudingos dēl iszreiszkimo „su-sikiszimo (verhāltniss) lietuviszku pasaku su slovēniskomis“. Czion mes randame palygintas liet. pasakas su slovēniskomis, tik mes tą palyginimą ir paviedumą vienu į kitas visai kitaip suprantame, neng Vollner'is ir prov. Brückner'is. Szits, butent pastarasis, recensijoje Leskien'o ir Brugmann'o knigos, užtėmyjęs didei sutersztą tos knigos lietuviszką kalbą per lenkiszkus žodžius ir užmatęs tulas lietuviszkas pasakas, paviedžias į slovēnizskas, atsidrąsino apskelbti, jog kūne visas tas pasakas Lietuvei nū Gudu (baltuju Rusu) paėmė! (vid. Archiv für slavische philologie. 1882. VI., s. 270).

Mes pripažindami susiterszimą musu kalbos naujesniame laike turime apie įturiszką giminystę vienu pasaku su kitomis visai kitoniszką pažvalgą.

Dirsterėje ant mapos to kampo žemės, kurią szendien Gudai ir kiti Slovėnai apgyvena, mes veik užtėmyjame daugybę lietuviszku vardu vietu, upiu ir t. t. visur ten, kur szendien lietuviszkos kalbos nė vieno žodelio neiszgirsti. Koku budu tie vardai czion atsirado, mes gerai žinome, czion senovėje Lietuvei gyveno, dabar į Slovėnus (Gudus, Lenkus ir t. t.) pavirtusieji. Juk dar XIII. szimtmetyje lietuviszki Getvingi arba Gatvei (klaidžei g į j perkeitus isz lenkiszko raszomi Jedzvingi, Jatviagi etc.) apgyveno visą plotą žemės, nū Gartyno į pietus iki Valynijos gubernijos, o kur ju dabar lietuviszka kalba? — Ji pragaiszo, ir patys Getvingei szendien slovēnizskai kalba. Bet ne vislab pragaiszta su iszmirimu kalbos; vardai vietu bei žmoniu pravardės, nors suambrytame pavyzdyje, užsilaiko; neisznyksta dainos ir pasakos, nors jos jau yra kitoniszkoje kalboje dainūjamos, pasakojamos. Szitos dēl priezasties pas Gudus mes atrandame panasziias dainas, pasakas, mįsles ir t. t. į lietuviszkas; to dēl mes pas jūs užtinkame ir tulus lietuviszkus įtikėjimus ir t. t., lietuviszkas liekanas isz tos gadydnyės, kada tenai dar lietuviszka kalba vieszpatavo.

Jog ponai kalbu tyrinėtojai labai tankei netur priderincziu etnologiszku pažincziu vieno arba kito kraszto, kurio kalbas jie isztyrinėja, yra senei žinoma*). To dēl dar didesni jūkai ima

*) Slg. artikulą d-ro Karlovicz'iaus: „Matronymica als polnische eigennamen“ (Archiv für slavische philologie. 1881.

ir dyvai girdint, kaip mokinti pilologai etnologiskai kalbis-
kūse dalykūse klajoja ir melagingas tarp nespecijalistu pažvalgas
platina

29. VI. 85.

Bs.

Atsibuskim!

O Lietuvei, atsibuskim!
Savo kalbą nepameskim!
Židinelį sav papuskim
Ir-gi malkos ten užmeskim!

Juk suiręs musu krasztas,
Padalītas į tris dalis,
Juk atimtas ir-gi rasztas,
Apie tai skelb visos szalys.

Kas kūm galim, prisidėkim,
Kad Lietuvon mokslas žengtu,
Kaip įgalint kniigas sėkim,
Kad žmonelei savę remtu.

Musu žemė bus laiminga,
Kad savę pažis Lietuvei,
Musu dvasė bus laisvinga,
Busim žmonės, kaipo buvę;

Kas jau Lenkais, Gudais virtot,
Dar jums laikas atsibusti,
Kad jus moczei ausin kirtot,
Pas'taisykit — neprāzus'te.

Laikas kilo datyrimo:
Lietuvos kalbelė graži;
Svies kaimynai paklydimą,
Seni, jauni, didi, maži.

Bd. V. 112), kur tokiose lietuviszkose pravardėse, pas Gudus
isz lietuviszko laiko likusiose, kaip: Basiul, Jasiul, Aleksiul
ir t. l. jieszkoma yra „eine nordruthenische hypokoristische
endung“. Ten jau per gudiszkas ir lenkiszkas laikomos pra-
vardės: Juszczyk, Kasiuliak, Jagmin, Jagnin, Volamin, Jagos,
Jagosz, Kaśnik, Kasznica, Jevula, Jevalski Margasinski, Mar-
czyk, Maruszewski, Naruszevicz, Narutovicz ir t. t. savo lietu-
viszkumu į nosį duria.

O Lietuvei mylimiausi!
Dirbkim visi dėl tėvynės;
Musu kalba juk szvelniausia,
Nors užliko prie milinės.

Mokslingieji jau sukilo
Savo krasztą užtaryti,
O artojams lai bus meilu
Noris Auszrą paskaityti:

Czia atras kiekvienas tiesą,
Kas Lietuvoj panaikinta,
Czia atras taipogi szviesą,
Ir prikels-gi, kas paminta.

27. spalinio 1884 m.

A. B. *Sziurpulys.*

Isz Lietuvos.

Szidlava. Szimet vienoje lenkiszkoje gazėtoje (Dziennik dla wszystkich) suraszytos devynios vietos, kur iszeina devyni lietuviszki laikraszczei*). Perskaitęs jaucziau labai didelę ramybę savo szirdies, kad Lietuvos jaunūmenė igijusi mokslą neužmigo, bet pradėjo rodytiesi visam svėtui, kaip szakaliu degancziu durdama akysna ir sakydama: „Nebe galvijus Liėtuvos žemė gimdo, tiktai pavelykite, pamatysite, ką ji gimdė, gimdo ir gimdys.“ Tiktai vietinei prieszininkai susibrukę rankas į užpakalį, galvas iszkėlę bliaua: „Lietuvei tamsus žmonės!“ Taip kalbėdami patys savę iszjūkia, neatmindami, ką ans Grykonu galvoczius pasakė: „Kaip asz regiu moteriszkę sunkumoje ēsanczią, tai eidamas pro szalį priklaupiu, nės kurs gims gal už manę buti didesnis iszmintyje.“ *Tarn.*

Naujoji Žagarė. Gūdotinas Klebonas Naujosios Žagarės K. Aleksandravyczius, per kelis metus sunkią kovą vedęs su neiszgydoma liga, pasimirė 24. liepos m. 60 metu turėdamas. 26 d. to paties mėnesio į parapijoniszkus kapus, Raktuvę**),

*) Dabar jau iszeina 12 lietuviszku laikraszcziu, kurie žemiaus vienoje pasargoje suraszyti.

**) Raktuvė, kapai, yra puikus pilkalnis, gulis ne toli upės Szvėtės pakrasztyje mėstelio naujosios Žagarės. Raktuvė buk senovės laike buvusi tvirtynė aklina aptverta augsztais statineis, per kuriūs Kryžokai negalėdavę persiristi. Toje tvirtynėje buvę sudėti visokie lobei ir gėrybės Lietuvos kunigaikszcio

tapė palaidotas. Ne vienas isz susirinkusiuju praliejo graudžią aszarėlę atmindamas jo gerą atvertą. szirdį, ne tik kaip piemenio dvasiszko, bet ir kaip žmogaus visada prijaucianczio nelaimėje ir pripūliūse ēsancziam artimui. Jis per 30 metu savo kunįgystės nors naudingų knįgu neparaszė dēl Lietuvos, vienok paliko daug gerų darbu, už kuriūs jo vardas tur buti neužmirsztinas tarp Lietuviu. Ne vienas isz Lietuvos vaiku per jo rodą, įrokaviną tėvams apie didę naudą visūtino mokslo tapė atidūtas į gimnaziją, o paskiaus ir į universitėtą arba į kitą kokią didę mokslavietę, kurioje apszviestas žiniomis visūtiniu mokslu gal per amžių atneszti naudingus vaisius artimui. Jis nebudamas panatiku kunįgu vis isz vieno troszko, kad Lietuviu vaikai apturētu žines isz visūtiniu mokslu, nēs jis nebijojo visūtino apszvietimo, bet geidė jo ir platino jį žodžiu ir padūma, o gentims ir kiszene savo. Jis vis vien sakydavo, durni tie tėvai, kurie spaustinai spaudžia vaikus eiti į seminariją, kad paskiaus pastotu kunįgais, mislydami per tai dangų užsipelnyse. Nežino, kad daug geriaus buti iszmintingu žmogumi, ne kaip po priespauda iszėjusiu koku kunįgu. Jis per skaitymus daugumo visokios įtalpos knįgu turėjo tikrą placzią pažiurą ant žemiszko ir po smerties žmogaus gyvenimo ir tankei galėjo budamas dėkingas savo gerai galvai ne vieną paklydėlį mislyse ir darbūse ant teisybės kelio atvesti. Jis gerai žinodamas, kad „kunįgo naudą po jo smerczio vėjai gaudo“, ligoje budamas paraszė testamentą, isz kurio privesiu vieną straipsnį: „Asz (klebonas) paliepiu p-ui Vincentui Aleksandravyczei (brolio sunui), kad jis 6. procentą nū 5 tukstanczių rubliu, dātu manimi prie nupirkimo aptėkos Vinksznėje, kožną metą neturtėliui mokintiniui isz musu pamilijos, kaip paszalpą (sti-

Svilgoto, kurs poniovojęs buk ant Liepojaus ir Mintaujos. Rumas (dvaras) jo buk buvęs antroje pusėje upės Szvėtės, ant kalnu, kurie tęsiasi pakraszczių upės apie keliata verstu. Kaip sako seniukai, kad dar jie matę paliekas to rumo, užgriuvusias žemėmis; kiti pasakoja, kad tai audra žemėmis užneszusi rumus kunįg. Svilgoto po jo smerczio nū ranku Kryžoku karu žemėje. Kiti-gi pasakoja, kad tai Raktuvė ēsas toks pilkalis, kaip Girininku, Luponiu pilkalis, kursai stukšo viduryje to paties vardo sodos ant puskelio isz Gruzdzių į Sziaulius, kad tie pilkalnei ēsa supilti skraitais žmoniu ir ant jų žibėdavusi nėkadods neužgęstanczių ugnis, gyvas Djevass, kurs pradzią gaudavęs nū Perkūno įspyrimo, isz ko žmonelei sakydavę, kad sutvertojas Perkunas atsiuntė jauną Dievą.

pendija) liki 10 metu parengta, paskiaus-gi kitam mokintiniui per 10 metu ir t. t. per amžius apėravotu. Jei nebutu kam mokėtiesi isz musu pamilijos, tai iszrinkti tokį isz parapijonu Naujosios Žagarės pagal paskyrimą vietiniu kunigu.“ Kaip regima, visada vienas Lietuvaitis galės mokėtiesi išdu (300 rbl.) isz palikimo gūdotino klebono. — Malonu butu iszgirsti ir daugias tokiu paveikslu tarp kunigu mylėjimo visūtinus apszvaistos.

A. I. B. Žagaras.

Paniamunys, Zarasu (Naualeksandravo) pav. Szime bažnytkiemyje visokios piktenybės vis isz vieno didinasi. Szį pavasariį atlaikyti tapė atlaidai. Žmonės nors ir rodėsi eša Dievo baimingi, vienok arėlkėlės, tos jautakės visi gerai traukė. Žmonėms besiskirstant nekuri moteriszkė svetimus drabužius apsilvilko; ji tapė rods už tai suimta ir kalinyn atidūta. Bet tai dar ne viskas. Kvėtku parakvijoje vienas ukininkas isz turgaus pareidamas tapė dvieju vaikinu pavytas, kuriūdu jį nepaleido. Ukininkas vienam tuju vaikinu iszmėtinėjo, kursai pas jį szlužydamas buvo jo dukteriį apgėdinęs ir po tam atstojęs. Pakeliui sziiūdu valkunu ukininką į užkampinę karcziamą įsilvilko, kur jiemdvim degtinės turėjo pirkti; bet to ne gana, reikėjo dar ir 6 rublius atidūti, kol nū ju atsivalnyjo. Sziedmviem atstojus, ukininkas dar pasiliko karcziamoje, norėdamas, idant anūdu namon paeitu. Jau apytamsoje isz karcziamos iszėjęs tapė miszke pasalomis užpultas ir taip anudvieju sumusztas, kad vos gyvas pasiliko. Po valandos buvusysis ukininko bernas sugrįžęs ir ukininką pusgyvį atradęs, peilį iszsitraukęs taip subadė, kad kunas vos iszpažįstamas bebuvo. Nekursai pažįstamas keleivis dar jį nemirusį atradęs namon pargabeno, kur žmogžudžius apsakęs namiszkiams savo dvasę iszleido. Žmogžudžei į kalinį iszvežti. — Butu reikalas dar ir kitą razbajystę toje paczioje parakvijoje paminėti, kurios piktadėjai dar nesurasti; ale skaitytojams pakaks. Priežastimi tu atsitikimu yra žinomas rėdas, gynimas spauzdinti ir skaityti knįgas prigimtoje kalboje, kuriose galėtu rasti pamokslą suprantamoje kalboje . . .

Starkas.

Aukmergė. Traszkunūse laike kasavojimo Bernardinu klosztoriaus, lenkmetyje 1862 ar 63, suvertė į kupetą klosztoriaus knįgincyzią ant zokrastijos viszku prie bažnyczios, kur knįgos isz dalies supuvo bevarvant per kiaurą stogą, o isz dalies ir iszvogtos tapė. Ten iszrinko senesnius ir svarbesnius

rankraszczius mokinti vyrai, Maskolei, apie 1874 m. Noris jau neprapuls tie rankraszcziei mokįtam svėtui. *Vyturys.*

Vilnius. Genarolgubernatorius Kakanovas, kaip „Vėstnik'as“ raszo, nesenei apkeliaudamas Kauno rėdybu ir kelias žemutines (pradines) mokslavietes aplankęs. Vienam Lietuvaicziui liepęs „tėve-musu“ skaityti; sziam pradėjus *lenkiskzakai* skaityti, paliepęs *lietuviszkakai* skaityti, prisimindamas: „Tu esi *Lietuwaitis*, tai ko dėl Dievo meldiesi lenkiskzakai, o ne lietuviszkakai?“ Ta pati atsitikusi ir Žemaičiųuse. — Pabaigoje „Vėstnik'as“ primena: Laimė, kad prie szio kraszto giminės pradeda vis daugiau ir daugiau rastiesi žinė, jog jie nėra Lenkai, bet sena patstovinga tauta, ir kad lenkystei neiszdūs žemėje virszų galiausei iszgįti giminystę ir isznaikįti visą atmintį; ir tai yra įpaczei, ką Lenkai įieszko pasiekti. — Jei taip, tai ko dėl mums nevale nei aukso altorių turėti?

Suvalkai. Vyliūsi, kad daugel atsirastu musu gentėje tokiu žmoniu, kurie rasi ne tik ant vieno, bet ir ant keliu žingsniu pastumtu pirmyn visą žmogiją. Bet nelaimė, vieni isz tokiu skursta neapturėję nei jokio mokslo, kiti vėl dėlei musu aklu mokslaviecziu ir nelabdaringu mokįtoju iszeina isz „ucziliszcziu“ (mokslynycziu) su atszipįtu protu; o tretį, žmonės su dvasiszkomis dovanomis isz prigimimo ir su sziokiu tokiu mokslu patys platina savo proto spēkas ir tokiu budu turi daug padirbę, bet dėlei vargingo padėjimo negal svėtui parodyti, ką prakaitu ir proto tempimu pramanė. Prie paskutiniu žmoniu priklauso vienas ukininkas isz kaimo Abszrutu B-vietis, su kuriūmi ne per senei turėjau laimę pažintį užmegzti, budamas su kitais mokįtais Lietuveis ant jo gužės — svodbos. Žmogus labai darbsztus ir iszmingingas; pabaigė 4 kliasas Senapilėje, bet pats per savę taip pramoko, jog ir mokslincziams gal szendien szįtą parodyti. Mėkaniką gilei suprantas jis pramanė vėjinį maluną, kurio sparnai pritvirtinti prie kraiko ir sukasi ant stovinczios aszies, oricentaliszškai; įtaisymas viduryje visas medinis — pigus; toksai malunas labai stiprus, nės jo nereikia sukinėti: sparnai visūmet sukasi, isz kur tik vėjas nepustelia. Jau ir žmonės pradeda tokius pat malunas statyti, ir nūlatai szitoje apiegardėje gali regėti, kaip, iki sziam laikui nėkam nežinomi sparnai, tartum gervės girgždami, lakioja ties malunu. Tamista B-vietis tur daugumą kitokiu sanstatu dėl pakinkymo vėjo ir daug geresniu ne kaip pirmasis. Tik kiekvienas, mieliejie Lie-

tuvei, galime suprasti, ar įstangus toks darbas ukininkui, kurs tur drauge tempti jungą žagrės ir akėcziu, idant badu nemirti; o tik isz nedidelės ukės turtu nesukrausi, dėl to, kad iszmėginti savo atradimus akyveizdžei ir atidūti svėtui dėl naudojimo. Pernai važinėjo B-vietis Petrapilėn, idant gauti patentą — pavelyjimą nū tekno-mėkaniszkos draugystės, kad turėtu tiesą platininti savo iszradimą; bet czia žmogus, bejieszkodamas paszalpos ir prieglaudos, iszgirdo szius žodžius: „Užmokėk czia tiek, ten tiek, o tenai vėl tiek, tai gausi pavelyjimą!“ Ir musu labdarys visos žmogijos turėjo dusaudamas grįžti namon, nės tiek negalėjo užmokėti. Mažai to. B-vietis tur neiszpasakytą dovaną nū gantos prie pieszimo eiliu: paraszė „Jonas isz Kempės“ ir „Tadėuszas“ Mickaus (Pan Tadeusz), taip pat daug kitokių eiliu tur paraszės, kuriu negali atsiskaityti! Taigi visūmet tokiems žmonėms reikia baisius erszkėcziu kelius pereiti, visūmet, sakau, tokiems žmonėms reikia vargti ir matyti neapykantos; tik numirus jiems žmonės aukso stovylas ir paminklus stato ir jūs garbavoja; bet tūmet per vėlai: reikėjo bėgti su paszalpa dėl ju, jiems begyvenant, idant paskutinei galėtu dar daugiau žmonės naudos atgabenti; juk jie ne dėl garbės dirba, to dėl ir nereikalauja, idant po smerties kas jūs garbintu! Rods tiesa yra daug turtingu žmonių, kuriems tukstanczius, o mažiausei szimtus iszleisti per vieną vakarą yra paprastu darbu, bet ant ko gero palauk ne taip greit: jiems ir taip gerai! — Budamas pats mokįtoju, pažįstu labai daug kitu savo viendarbiu, isz kuriu vieni szirdingai triusia dėl labo savo viencziau, o kiti mažai, ar su vis nei jokios naudos Lietuviams neatgabena: tingi naudotiesi ir tūmi, ką rundas pavelyja. Pažįstu ir tokius tamistas, kurie ne tik naudos neatnesza viengencziams, bet dar jūs skriaudina. Laikas, ir labai didelis laikas pažvelgti mums, brolei viendarbei, ant savo peczių ir pamatyti, kokia ten didelė naszta guli — naszta szvencziausiu darbu, kurie turi — sukrauti tikrą ir tvirtą pamatą žmogystei ateisinio laiko. Teisybė, labai mes ėsame panėkinti, bet ką daryti? Reikia kęsti, reikia ramintiesi nors tūmi, kad apsiēmėme dirbti augszciausiajį ir pagircziausiajį isz visu prakaito darbu, kokie tik gal atsirasti ant szios pasaulės: garbingą ukininką — penėtoją svėto ir tą mes turime užvesti ant tikrojo kelio. Didelis mislinczius, mokslinczius, raszytojas ir kiekvienas augszciausias tyrinėtojas, gali sakyti, iszeiti isz po musu plaktuko. To dėl,

brolei mokytojai, mokėkime palaikyti vaikūse tas dovanas, kurios taip tankei žmoguje prigimimo įdėtos; mes jas turime platinti ir ant tikrojo kelio užvesti, bet ne marinti ir atszipinėti anas. Gūdokime savo paszaukima; tegul neatsiranda tarp musu dvasežudystės, tik dėlei musu tingėjimo; lai pražus tarp musu nedorybės, o pradėkime, darbūdami savo tamsesniems broliams, tarnauti visai žmogijai. Nesiskųskime dėlei savo 120 rubliu, kuriūs gauname už kruvina prakaitą ant metu, bet kantrei mokikime savo vargdienėlius, dvasiszka ir doriszka budami patys už paveizdą, o ne taip kaip tuli, ką kalba žmonėms apie pastininkus ir blaivumą, o patys vos neszdami storūsiaus pilvus, arba tie, ką mokina žmones kėsti ubagystę ir rodo už paveizdą vieszpatį Kristų, kurs tvarte gimė ir basas po asztrius akmenius vaikszciojo, o tū tarpu patys, bagotus rubus vilkėdami trink blizganciziose karėtose ir nesigėdi iszlupti du ar daugiaus rubliu nū vargingiausios szlužauninkės — tarnaitės, gaunanczios 8 rublius ant metu. Mes mokintojai, budami patys beveik elgėtais, bukime tikrais draugais savo broliu vargdienėliu, o budami labdareis savo žmoniu, tapstame naudingais sąnareis visos žmogijos. Vargkime ir dirbkime sakydami: „Rasi įspis saulelė ir į musu langelį!“

K. Vanagėlis.

— „Pamiatnaja knižka suvalkskoj gubernii na 1880“ pag. 10 padūda giriu plotą Suvalku rėdybos: Augustavo pavietyje 106,164 murgai; Seinų 74,603 m.; Suvalku 18,946 m.; Kalvarijos 18,342 m.; Senapilės 81,897 m.; Vilkaviszchio 4,275 m.; Naumėsczio 40,225 m. Taigi isz viso 344,427 murgai girės, kuri visa randui prigul; szitos girės. užima $\frac{1}{6}$ dalį ploto visos Suvalku rėdybos. — Kauno rėdyboje girės užima $\frac{1}{5}$ dalį ploto!

Bs.

Klaipėda. Klaipėdos mēstas yra taip pilnas Vokiecziu, kad isz svetur atkeliavęs Lietuvis nusidyvydamas padumoja, jog dabar Lietuva jau tikrai pragaisztanti, kadangi lietuviszkame Klaipėdos mēste nei vieno vienintelio lietuviszko gyventojų nematoma. O tai juk ir ne maži dyvai, kad Klaipėdoje ir-gi nei vienas Lietuvinkas nei tai prekybą varo, nei tai kitokiu nors budu įsigyvena! Visa mēsto kupczystė, kuri pirm iszleidimo malkos muitu zokano labai žydėjo, dabar jau su visu nupūlusi yra, guli Vokiecziu — daugiausei vokiszku Žydu — rankose; o Lietuvinkams, prie jų pakajingojo žemės darbo lyg mirte primirusiems, nėkadus nei-gi i mislį neįpūlė, kupczia-

vimu verstiesi. Taip tai pastojo lietuviszkoji Klaipėda vokiszkas bei žydiszkas mėstas, o-gi Lietuvis keleivis vargu ras visoje Klaipėdoje nors vieną gerą gaspadą, kurioje jo kalba suprantama. — Ale Klaipėdos apygardėje povisam kitaip iszveizd. Berods ir ant lauku juk jau yra Vokiecziu isigyvenę — jie aptur didžiausius dvarus — ale tai tik vis yra ju skaitlius priesz skaitlių Lietuviu prapultinai mažas. Žinau kiemu, ne mažu, — kitsai tur apie 1000 gyventuju — kuriūse isz amziu dar nei vienas Vokietis nėra savo namą isitaisęs, iszimant tiktai kiemo szinkorius, gerai lietuviszškai sznekėti mokanczius. „Ale tai džiaugsmas,“ sakys skaitytojas, „tokiose vietose asz ir norėcziau gyventi, kur tiktai vien lietuviszškai kalbama.“ Ale sakau, nėra tokiūse kaimūse nei joks rojus. Neiszmanau, ar Lietuvininkus yra kokia vokiszka liga perėmusi, arba ar jiems szeip kas kenkia. Neatlaikytinai pradeda į Vokieczius virsti. — Pirm keliu nedėliu pareina keli jauni vyrai (mano kiemo) nū žalnėriu, o klausyk — nebemoka lietuviszškai! — Įkalbinti lietuviszškai, dūda vokiszką atsaką. Mislyjasi, dievai ēsa, kad gali su Vokiecziu marininku (marýneriu, prie kuriu szio kiemo vyrai įtraukiami) pratarlėmis (!) aplinkui mėtyti. Ar jie grėblelio vardą dar lietuviszškai žino, negaliu pasakyti, ale bene ir tokiu jau būdu vėl iszmoks savo kalbą, kaip kad aną grėblelis*) pamokino, lietuviszškai kalbėti. — Girdžiu, kitūse kampūse, kuriūse tėdniejie Lietuvei nū praszalaicziau nei siauste apsiausti yra, kila drąsei lietuviszkoji dvasė angsztyn; o sziczion, kur, tėisybę besakant, Lietuvininkas daugiaus nėko nemato, kaip Lietuvininką, szokte szoka prie svetimgencziu. — Negirdėtas tai daigtas iki tolei buvo, kad szime kampe Lietuvininkas savo kudikius vokiszškai kriksztyti davė. Dabar girdžiu apie vieną, kurs, pats menkai vokiszškai temokėdamas, su savo paczia ir vaikais vokiszškai pleszkena, o girdi, vienai dukterei vokiszką vardą davė, nežinau tikrai, ar tai Karolynė ar kitoki. Mergaitė jau yra paaugusi, ir, iszmingesni budama už tėvą, gėdisi savo vokiszkojo vardo ir dūdasi lietuviszku vardu vadintiesi, ant vokiszkojo povisam neklausydama. — 16. spaliu m. buvo lietuviszkoje Kretingoje metturgis. Nuklydau ir asz; žmoniu — Lietuvininku — buvo dangybė. Turėjau reikalą pas kuniga, kursai, labai Dievo bijancziu vyru budamas, yra ir tikru Lietuvininku.

*) Slg. „Grėblelis“, Niamuno Sargo kal. 1885 pag. 56.

Įeinu į jo rasztinycią, pilna yra Lietuvininku, galvu skatikus užmokancziu, suprantama, ir iszgamiu, kurie mislyja, kunįgiu įtikę, kad jam ką vokiszkaį patauzyse. Džiaugsmas man buvo girdėti, kaip kunigas vieną vokiszkaį bekvakūjantį jo kalboje sutrikdino, sakydamas: „Žmogau, kalbėk lietuviszkaį, bus geriaus.“ — Kalbėjau su keleis, szejp rodosi, iszmananczeis vyrais apie „Auszrą“, apie „Byrutę“ i. t. t., ale gailu, gailu, nėra czia nei jokio supratimo. Paklausti, ko dėl „Auszrą“ nelaiką, atsakė, jog toji ėsanti kas žin kokiomis maskoliszkomis skaitytinėmis spausta, kurias negalį skaityti*); o kad ir žodžius pažitu, tai tik vis dėlei mėnko czėso negalį skaityti. Paskaicziau jiems gražiųjų „Strazdelio“ ir „Ožkabiliu dainu“, atsakas buvo: „Kas žin, kokie studentai tūs nėkus yra sumislyję!“ Iki sziolei laikė ir manę per Dievo baimingą žmogų, o dabar per savo nekaltases daineles, kurias labai iszgyriau, pasidariau bluznytoju i. t. t. Ilgai truks, kol žmoneliams iszrodysiu, jog gražią dainą užtraukdamas, nėku budu priesz dieviszkąję valę nesusigrėszyju, nėra nežinau nei vienos lietuviszkos dainos, kuri nesujudintu szirdį, budama pilna saldumo, meilingumo bei griaudingumo. — Raginau kaimynus, kad leistu savo vaikus (įžegnotūsius) ant pasimokinimo, kad ne daugiau, tai nors subatos pavakarėje arba nedėlioje po pietu arba kada szejp czėso turėtu, mokįtojis ėšąs gatavas, jūs visokiūse mokslūse prigimtoje kalboje pamokinti. O ką atsakė? — „Jau nereikia mokintiesi, musu vaikai nei jokie nepastos studentai.“ — Ui, kad tik ben veik kiti czėsai ateitu ir žmonės daugiau proto įgautu. Dievas musu tautai tepadeda!

K. V.

Tilžė. Visūtinas susirinkimas lietuviszkos draugystės Byrutės per Jonines Tilžėje. (Priemazga.) Metinį pranesimą perdėtiniui palaikius d-ras Bruažis kalbėjo apie visūtinaį prie visu kalbu vartotinaį raszybę, kuri pranesinaį savo skaitytojams vėliaus apgarsįsime. — Po bertainio adyns tarpo paskaitė Mikszas pratarmę isz Daukanto budo senovės Lietuviu ir Žemaicziau. Nėko nėra amžino ant szio svėto. Vienas atmainas rasztaį parodo, kitas žemės, vandens ir oro ermiderei, vėl kitas žmogus savo akimis pamato. Kur pirna

*) Jiems tai nepadyvytina, kadangi isz pat mažu dicru prie gotiszkųjų litaru pripratę budami, tasias per lietuviszkių laiko, o lotyniszkųjų daugis povisam nepažįsta. Raszėjas.

pievos, pilys, dirvos buvo, ten szendien smiltys lakioja, jurės vilnis laužo, ir atpencz. Szendien upiu griovose randi aužūlus keleis klēbeis neapkabina mus, i geležį supentėjusius, gulinczius tris keturis sieksnius po skardžiu krantu; nēkas nežino, nei patys rasztai nepasako, kas ir kūmet jūs ten paguldē. Augsztoje Lietuvoje 40 myliu nū juriu kranto atrandi ant kalnu sukriautas slūgsnis smilcziu, daugybes straigiu kiauszeliu, i akmeni pavirtusiu. Nēkas nežino, neatmena, kūmet ten jurē skalavo Ūlu, musu kraszte nerandamu, skiltys atkalnēse Lietuvos užeinamas tvirtina, jog kitą kartą czia jurē yra buvusi, ir jog szitie ūlos sklimbei ledu isz Skandinavijos i musu tēvynę, parvilkti. Ežerai musu mieloje Lietuvoje buvusieji ne ką kitą tikrina. Kryžokai atsivilkę pradžioje 13. amžiaus i musu krasztą atrado Prusu Lietuvoje per du tukstancziu ežeru. Szendien vos devynēs deszimt berasi: visi iszdžiuvo per 500 metu. Ta pati yra ir Žemaicziu szalyje. Ant nuseksios jurės suaugusios girės užlaikē laiku laikus tūs ežerus. Gires isznaikinus ir paskutinei ežerai ir versmēs taikosi iszdžiuti. Ne ilgai trukus galēsime Niamuną vasaroje perbristi. Girēms pražuvus gavo pilną valę žiemrycziu vėjas, kursai rudenyje plikszalais pusdamas iszszaudo ne vien vandenį, bet ir žoliu szaknis pagadina. Kitą kartą nēkas neminėjo, kad musu didžiosios upės Venta, Nevėža, Dubysa butu vasarvidžiu perdžiuvusios, kad žmonēs ir gyvolei vandens pristoktu. — Matoma, jog nū virszuje minavotu sumiszimu likusioji svēto veislē turėjo po įvairius krasztus paskysti, kuriūse begyvendami įpatingą sav budą ir įvairų pavyzdį įgijo. Vieniems plikiems be uksmēs saulės spiginamūse smiltynu tyrūse bevargstant, plaukai i garbanas susirietē, o kailis i angli sudegē: Murinai. Kitiems sausas vėjas kailį i rudvarį pavertē; tik kalnūse bei girēse gyvenantieji baltais ir gražeis žmonėmis pasiliko. — Ne vien tai vis svētą vargino ir naikino; ir nūmoniu sumiszimai apie tikybę ir ukės rėdą tą patį provyjo. Nūmonēs apie tikėjimą sumiszimus pakeldamos kraują latakais iszliedino: nuveiktieji galvatrukczais turtus palikę i versmes, balas, tyrus iszsidadangino. Musu sentėvei galētu apie tai gana papasakoti. Pažvelgdami i paczią Lietuviu tautą, pamatysime, kiek toji ukės ermideriu perkentėjusi. Turėdama savo įpatingą kalbą, butinai įvairią nū kitu kalbu, o aiskesnę bei skaistesnę už kitas szendien kalbamas apreiszkia, jog kitą kartą turėjusi savo įpatingą

tikybę, rėdą, vyriausybę ir didūmenę, beje savo vieszpaczius, rykius ir kunįgaikszezius, kurie vienoje kalboje su svėtu kalbėje, jog pati giminė placzei gyvenusi ir prie kitu giminiu didę itekneę turėjusi. Vienok viso to szendien nebėra; pati svetimomis tautomis aptvinusi, jos vieszpaczei, karalei, kunįgaikszei ir patys jos kunįgai kalba jau svetimą kalbą, svetimą rėdą, svetimą tiesą sėka. . . . Nėko nebėra, tik viena kalba kaip žali bruknelė nū speigu apszarmojusi iki szei dienai tebežaliūja, o žaliūs, kol svėtas pateks. Tik tai yra stebuklingiausia, jog tą prasenovę musu kalbos ne rasztai musu knįgu per tukstanczius metu užlaikė iki szei dienai; musu iszmingos Lietuviu motynos savo apkerpėjusiuse tarp giriu nameliuse, kurios szendien dar iszleizdamos savo vaiką į svėtą ir įdūdamos jam laimos ženklą sako: „mirk, vaikeli, ar doru žmogumi buk, ir savo namu neužmirszk“, tos, sakau, užlaikė musu senovės kalbą, kuria mes szendien ju vaikai galime didžiūtiėsi ir girtiesi, jog nė viena kalba nėra szioje pasaulėje taip aiszki kaip musoji. Galiausei primintina, jog szventi vyrai ir svėto iszminczei liepia sekti įpėdį savo bocziu prabocziu, ju budus garbėje laikyti, o laimė visados tą giminę palydės. [M.] — Tada bylojo d-ras Sauerveinas. Kalbėtojas savo džiaugsmą iszreiskė, kad szitie pirm keliu metu iszkilusieji pageidavimai, lietuviszkąję kalbą per raszliavos iszplatinimą nū pražuties gelbėti, vis ir vis daugiaus iszsiplėsdami visūtina interesą dėl savęs randa. Pirm koku asztūniu metu norėjo kalbėtojis czion (Tilžėje) praneszimą (vokiskai) apie Lietuvą ir Lietuvininkus laikyti; bet bėda, nėkas apie tai nėko nenorėjo girdėti. Su džiaugsmu toks apsiėmimas butu tapęs pasveikintas, jei kalbėtojas kitą tēmatą butu isziskyres, tik ne Lietuvą, kurią czion kožnas gerai pažįstas, ir kuri menkai intereso Tilžėnams teturinti. Szendien su tūmi jau kitaip iszveizd. Jei ir jau nū keliu metu gyvūjanczioji lietuviszkoji rasztu draugystė su lietuviszkosios kalbos iszlaikymu nėko darbo netur, tai nors džiugina, kad ji su isztardymu Lietuvos praeitinės užsiima. Dabar anie virszuje minėtieji pageidavimai susivienijo, o tai per uždėjimą lietuviszkosios draugystės „Byrutės“, kuri ne vien apie Lietuvos praeitinę mislyja, bet ir pasirupina lietuviszkąję kalbą ateitinei iszlaikyti. Szitą mērij geriausei atsiekti kalbėtojas privelyjo Valyzus Anglijoje paveizdon imti. Szita žmoniu giminė savo czėsu daug mažesnė buvo, ne kaip szendien musu Prusu Lietuva, o tik ji iszmanė

savo kalbą ir giminystę, be paszalpos isz valdžios pusės ir pripaudžiamą, ne vien iki szios dienos iszlaikyti, bet dar ir iszplatinti. Vyriausei tai gelbėjo įvedimas szventu dienu iszkalu, kuriose vaikai savo prigimtoje kalboje pamokinami tampa. Kalbėtojas dar ant to svarbumą dėjo, kad Lietuvinkai, kaip veik senoji meilė prie ju prigimtosios kalbos, prie szvenciausiojo, ką žmogus tur, jūse bus pabudinta, pagal įstangą ir sylą pasiprocevos musu draugystę dėl iszpildymo jos uždūties szelpti. — Ant galo bylojo d-ras Bruažis, kaip lietuviszcai pravardės raszytinos, apie ką ir vėliaus praneszime. — Isz užmanymu tapė sąnariu priimta 1) ne vien už iszsiplėtimą tos mislies tarp sąnariu rupinti, kad gromatos ir antraszai ant gromatu butu lietuviszcai raszomi, bet ir kitus Lietuvinkus ant to paakinti, 2) įkalbinimą antrosios esybės per jus iszmesti, ir tojo vietoje tu vartoti, 3) metinį mokestį nepasiturintiems sąnariams iki ant vieno markio (50 kap.) numazinti. — Įėmimu į draugystės skrynę buvo 300 mk., iszleidimu 100,47 mk., taigi buvo draugystės turto padėlis per Jonines 199,53 mk. — Į naująją vyriausybę tapė suskirti: perdėtiniu d-ras Bruažis, lėkorius, Tilžėje, rasztininku Mikszas, knįgu spaudikas, Tilžėje, skarbininku Veyer'is, knįgu spaudikas, Tilžėje, knįgininku Voska, kupczius, Tilžėje, vietininku Jankaus Martynas, ukininkas, Bitėnūse per Lumpėnus. — Ant galo tapė paskaitytas įbėgusysis rasztas Miglovaros isz Rįgos ir lietuviszkasis tolraszis d-ro Basanavycziaus isz Bulgarijos. — Susirinkimas tapė užbaigtas 7 adynoje vakare.

M.

— Pirmasis mėnesinis susiėjimas po Joninin tapė atliktas 26. liepos m. Tilžėje gaspadoje Paarmann'o. Susiėjusiu buvo su sąnareis apie 20. Perdėtinis d-ras Bruažis atvėrė susiėjimą 5 adynoje po pietu. D-ras Bruažis kalbėjo apie kelis žodžius lietuviszkoje kalboje ēsanczius, kurie pagal musu mislį svetimai kalbai priklauso. Jankus kalbėjo apie „Matuszės ligą“, skaitytojams gerai žinomą isz Miglovaros „Įvairiu eiliu“. Tada tapė Szliupo rasztas, iki draugystės Byrutės siųstas, apie Lietuvą Amėrikoje paskaitytas. — Isz svarbesniu sutarimu teesti sie minavoti (Bruažio užmanymas): Garbės pelną tiemsiems privelyti, kurie kokiam vokiszkam žodžiui tikrą lietuviszką iszguldymą priteikia; priesz sutarimą dėl įkalbimo taip pat ir priesz sutarimą dėl be reikalo vartojimo svetimo žodžio lietuviszkoje kalboje nusižengiantįjį su 50 pf. koravadinti. Pinįgai

szitos koravonės ant draugystės gero suvartojami. Susiėjimas tapė užbaigtas pusseptintoje adynoje vakare.

— Antrasis mėnesis susiėjimas atliktas Tilžėje gaspadoje p-o Paarmann'o 23. rugpiuczio ketvirtoje adynoje po pietu. Sąnariu ir svecziu buvo apie 30. Perdėtinis d-ras Bruažis atverdamas susiėjimą kalbėjo apie tai, kad Lietuvininkai pirmiausei iszpažino žemę aplink saulę apsiritančią. Mikszas skaitė „Lietuvos bicziulį“, nekurias vietas iszguldydamas. Tada tapė žinė apie uždėjimą „Lietuviszkojo Balso draugystės“ Naujorkyje isz „Liet. B.“ paskaityta ir broliams Amėrikoje gyvenantiems geriausias pasivedimas velytas. Isz užmanymu (Mikszo) szisai minėtinas, kursai ir priimtas tapė: draugystės praneszimus pagal ju vertybę spauzdinti, kurio užmanymo atlikimas draugystės vyriausybei tampa padūtas.

— Trecziasis mėnesinis susiėjimas tapė atliktas 29. rugsėją Klaipėdoje mažoje strėlcziu svetlyczioje. Susiėjusių galėjo koks szimtas buti. D-ras Bruažis susiėjimą ketvirtoje adynoje po pietu atvėrė. Pirmiausei rasztininkas Mikszas paskaitė sudumimus paskutinio susiėjimo, tarp kuriu minėtinas tasai, kuriame nutvirtinta tapė, jog sąnarei be reikalo vokiszakai kalbantieji trimis markeis pakoravojami. Tada pagal dienos rėdą d-ras Bruažis kalbėjo, „dėl ko Lietuvininkai savo kalbą naikina“. Pirmiausei dėl n e s m a g u m o. Tame kalbėtojas tarp kitko minėjo, kad Lietuvininku kudikei iszkalose tur dabar daugiaus prie musu vokiszakai, o Maskolijoje maskoliszakai mokintiesi ir to dėl lietuviszkoji kalba lyg į užpakalį nustūmta į užmirszimą pareina. Czia jis nurodė ir ant mokįtoju bei augsztesniu urėdininku, kuriems valdžios szlužboje ėsant ir josios kalboje savo urėdą pilniavojant, ne smagu, prie to dar ir lietuviszakai kalbėti, jie dėl to ir mielai norėtu, kad visi daugūmenės sznekta sznekėtu. Ale prastieji matydami prakilnesniūsius taip darant, procevojasi jūs pasekti ir taipo naikina savo kalbą. Toliaus dėl naudos. Jau senūse czėsūse, Kryželninkams Lietuvininkus pergaling, daug Lietuvininku, savo gyminei nevėrnais pasilikdami, bet savūsius iszdūdami, ponais pastoję; o tie ir lietuviszkąjė kalbą atmetę vokiszakai sznekėti pradėjo. O ir dabar lietuviszku iszkalu (moksлавiecziu) neėsant, tur mokslingi Lietuvininkai augsztesnio pasimokinimo svetimose kalkose jieszkoti ir iszsimokinę savo pavadinimą (urėdą) vis daugiaus svetimame liežuvyje pilniavoti. Tokiems apsivesti norint yra ir vargingai Lietuvininkę sav per

paczią gauti, kadangi Lietuvininku gražosios mergaitės tik labai menkai temokintos. Ale jos regėdamos, kad mergaitės kitu giminiu tame dalyke daug palaimingesnės ēsanczios, jieszko daugiausei kalboje ir budūse anoms prilygti, koktai Lietuvininkēms nepadyvytina, ale lietuviszkoji kalba tūmi naikinama. Taipu jau ir dēl garbēs. Kadangi lietuviszkoji kalba tik daugiausei prasczioku (tai esti prastu žmoniu) tekalbama, to dēl daug jau svetimąjē sznektą pramokusiųju Lietuvininku, ipaczei isz urēdininku, drovėjasi lietuviszškai bekalbēti, bet daboja, svetimosios kokios nors giminēs liežuvį vartodami, josios prakilniems prilygti ir taipu naikina lietuviszkąjē kalbą. — Dēl žmogystēs. Bet yra ir daug mokytuju, kurie ant visu naudos ir ant ano pažadėjimo nužvelgdami, kad tikt viena kaimenē ir vienas ganytojas teturis buti, tą ne tikrai permalydami atmeta ir prastoja lietuviszkąjē kalbą. — Po tam tą klausimą: Ar vis taipu tur pasilikti? atliepdamas jis graudino susiējusiūsius, savo prigimtaję kalbą szelpti, jeib vėl pirmieji kalbos czēsai atgrįztu, kuriūse Lietuvininkai didžioje palaimoje gyvenę, kol jie savo kalbą nū svetimuju apsaugoję. Jis paskaitē rasztus keliu senovēs giesmininku isz Gryku, kaip antai Hesiodo, Pindaro, Sokio i. t. t., kuriu kiti jau apie 800 metu pirm biblijos raszymo szvelnumą, grožybę ir dvasēs nūjėgą lietuviszkosios kalbos pagyrē.*) — P-as Mikszas paskaitē isz Amērikos lietuviszkojo laikraszcziou „Lietuviszkojo Balso“ suraszą apie „Nukritusiasēs žvaigzdes“. Szitas paskaitymas tą gerai permanantiems geras noturos pamokslas buvo. — P-as d-ras Ziegler'is skaitē Lietuvininku rasztą nū seno czēsou apie „Albertina“ (univerzitētą) Karaliauczuje. Potam buvo dar ant keliu klausimu atsiliepimai dūdami. Iszskyrimas vŕu dalijimui liet. knigeliu Lietuvininku vaikeliams tapē draugystēs vyriausybei pavėrytas, ir sutarus ateisentių mėnesini susiėjimą Lazdynūse laikyti, užbaigē p-as d-ras Bruażis surinkimą vakare szesztoje adynoje. L. C.

Tilžē. Visūtinas susirinkimas lietuviszkosios rasztu draugystēs 14. spalinio m. Draugystēs perdētinis, p. vyskupas Hoffheinz'as 8. adynoje vakare atvērē skaitlingąjį susirinkimą. Metini praneszimą paskaitydamas pasake, jog valdzia 500 markiū paszalpos iszleidimui Bartsch'ēs lietuviszkuju dainu rankiaus su alasais

*) Galiausei paskaitē giesmę „Lietuviszka tu giminėlē“, kuri jau pag. 340 Auszroje patalpinta.

privelyjo. Ant galo prisiminė ir antros lietuviszkos draugystės. Byrytės, kurei gera pasisekimą velyjo*). — Vyriausiąjį praneszimą vakare laikė p-as Ed. Volter'is isz Petrapilės apie Lietuvą jos pasilaikyme priesz Maskolius ir Lenkus nū 1863 m. 1861 m tapė lažas sunaikitas. Lietuvis laukininkas gavo valnybę ir žemę. Sekimas baudžiatvos sunaikinimo buvo Lenku pasikėlimas. kursai ir į Lietuvą persidaugino, kadangi kataliku dvasiszkytė ir bajorystė su Lenkais isz vieno ėjo. Pasikėlimą sunaikinusi Rusu valdžia pradėjo Lenku įtekme laužti. Pirmiausei davė žemei geresnę, rusiszką iszkalą; szale lietuviszkosios kalbos turėjo ir rusiszka mokinama buti. Urėdininkai turėjo lietuviszkai mokintiesi, idant su žmonėmis galėtu susineszti. Norėdama valdžia Lietuvius iszkelti ir sav laimėti, valdžia jiems suteikė prie žemės įpatiszką valscziaus sudą, pavieczio sudą su prisai-kintaiseis, patvaldyste. Susznekėjimai visur lietuviszkoje kalboje atliekami, suraszymai ir urėdiszki apsakymai maskoliszkoje kalboje. Szalinė Dievo szlužba ir pamokslas taip jau turėjo maskoliszakai atliekamas buti. Ale su tūmi lenkiszzkasis klėrus, kursai bijojo jo įtekmei numazėsent, visai nesutarė. Žmonės pabugo, kad jūs prie maskoliszkos vėros versę. Tada turėjo ir visos knjigos rusiszkomis raidėmis buti spaudžiamos. Toktai ir nusidavė. Ale žmonės tu knjigu neskaitė: isz Prusu Lietuvos daugybiu daugybėse knjigu su lietuviszakai lotyniszkomis skaitytinėmis tapė slapta įgabenta. Daugiaus pasisekė lenkyste prieszais stotiesi ant iszkalu lauko. Tapė uzdėtos seminarijos dėl

*) Labai dėkui! — Byrutė butu isz tikro dėkinga buvusi ir džiaugusiesi, jei tik rasztu draugystės perdėtinis tokiu negražiu būdu Byrutės perdėtinį, d-ra B. Bruažį, ne butu užpūlusi, t. ė. draugystės galvą, o tokiu būdu ir paczia draugystę. Jei buvo reikalas anai draugyste atsiliepti, tai butu tai ir galėjusi daryti laikraszcziiuse, o ne susirinkime, tarp kurio svecziu d-ras B. radosi, ir kur jam, norint atsiliepti ir teisybę iszreiksztį, perdėtinis kožnoje valandoje gal žodį atimti. Czia, kur kas mirksnį perdėtinis savo veto gal isztarti, czia nėra galima apsiginti. — Įsikalbėjus draugystės susirinkime apie Auszrą, nebuvo gražu girdėti isz burnos paczios virszininkystės patikrinimą, jog Auszra panslavistiszka ėsanti. Szitas noras vis ir vis Auszrą į piktą paskalbą prie valdžios įgabendinti, ne puikus. Juk kožnas ja su protu skaitantysis supranta, kad jei polytika visai nerup. Ōzion Auszra per panslavistiszka laiko, Lenkūse per Maskoliu organą, o Petrapilėje, kaip p. Volter'is iszstarė, per laikraszti Bismarkio pinigais iszlaikoma. . . . Ką protingasis apie tai dumoja?

ismokinimo lietuviszku mokytoju, lietuviszkos iszkalos didziame skaitliuje. Tik nepasisekē visur su tokeis naujinimais persilaužti. Viena dalis Vilniaus rēdybos yra taip sulenkūta, kad laukininkai nei tėve-musu lietuviszkoje kalboje nežino. Vilnius, norint Lietuvos sostapilē, yra lenkiszkas mēstas. Ten vos žodį lietuviszakai girdi, norint žmonēs Lietuvei yra. Tai viskas yra dvasiszkuju itekmei priraszytina, didžiausiemiems prieszininkas sumaskolinimo. Kova tarp lenkystēs ir rusystēs dar nepabaigta, ji jū durniaus ant viso kraszto su didžiausia gyvybe vedama. Rusai savo sumislyjimu nepadūda, vyriausei valdzia pasilieka prie praszymo vartojimo rusiszku raidziu, kol Lietuvei nebus iszrodę, kad jie gerasis Rusais yra. Gincze prisidraugavojancziamie prie praneszimo iszvedimai p-o kalbētojo isz dalies labai asztrū pasiprieszyjimā rado. Apgailētina buvo, kad nēkas už trecziąjē partijā, giminiszkaję, žodį nenutvērē, kuri viduryje tarp Lenku ir Rusu stov ir rasi vienintelei vietā palaikys . . . — Tada kalbējo p-as gimnazijos mokytojas Kurszatis apie kulturā, budus ir paproczius pruszszkuju Lietuvininku viduryje praėjusiojo szimtneccio. Skirtumas tarp Lietuvininku szios dienos ir praėjusioji szimtneccio yra didis. Tūkart lietuviszkašis laukininkas nebuvo valnas, baudžiava bajoriszkamiam Vokiecziui apslēgtas žmogus. Berods buvo ir ukininku, vyriausei pakalnėje, ale ne daug. Laukininkas savo nevalnybę labai ne mielai neszē, pasiprieszyjimu netruko. 1775/76 mete czēlas pasikēlimas atsirado, kurį žalnērei nuspaudē. Isz pradziuos turėjo 60 dienu lažā eiti, po tam tik 30 bebuvo. Pasilaikymas tarp pono ir laukininko buvo visūtinai sakant geras, patrijarkaliszkas, tik kaip Dūnelaiczio „metas“, vyriausioji versmē pasilaikymu ano laiko, pasakoja ir nemielaszirdingai kietu ponu buvo. Buvis Lietuvininku laukininku nēra per bingtas, jis tur isz dalies per daug žemēs, kuriā negal apdirbti; ir galviju auginimas pasilieka pageritinas. Arklius prastai kavvoja (?). Gyvenimai primityvi. Tankei žmonēs ir gyvolei vienoje vietoje gyvena (?). Tik jau ir stikliniu langu randasi. Dar visur giminiszkiejie rubai poniavoja, kurie mums nūgrunczei apraszomi. Plaukus vyrai ilgus dēv, iki ant pecziu nusileidžianczius. Koju aprēdalas vyžos. Vyriausias valgis mēsa, pavasaryje ir vasaroje daržovē. Mote-riszkēs sumano gerai verpti, tik joms Zalbergerēnēs pavyzdziu parodomos (?). Žmoniū apszvietimas labai menkas. Iki Priczkaus Viliaus I. nei vienos iszkalos žemėje nebuvo. Szio kara-

liaus apveizdai vyriausei uždėkavotina, jei Lietuvoje szendien geriaus iszveizd*.) (Tils. Allg. Ztg'a.)

Kraj, n. 19. 1882 m. Jonas Naake, kustodas britaniszko muzėjaus Anglijoje, Varszavietis, patalpino laikrasztyje ‚Academy‘ apraszymą ‚lietuviszku dainu‘ isz priezasties Leskien'o iszdavimo. Yra tenai labai akyvi pastebėjimai, rodantiejie Anglijonams vidurinius pasielgimus senovės žiemjūse, lietuviszkailenkiszškūse. V.

— Tame patime „Kraj'aus“ numeryje randama, kad Liublyno rėdyboje yra bažnyczkiemis vardu Žmudź, tai yra Žemaiczei. Matyti, kad tenai kitą kartą buvo žemaitiszka soda. V.

— N. 21. 1885 m. randasi žinė, kad dabar valdžios busę uždraustas muszimas valszcioniu per baronus priebaltmariniose rėdybose. Valszcionimis yra tenai Latvei ir Įgaunei. Kad visoje cėcorystėje tokia koravonė tapė uždrausta, czia užsilaikė isz baronu mylistos. V.

— N. 22. raszo: Latvei studentai Tarbatos universitėto girdėdami, kad Vokieczei studentai giesti vokiszkas maisztiszkas giesmes, Maskoliu valdžios uždraustas: „Vėl girdžiu vokiszką kalbą... Vokietija, tai mano džiaugsmas, mano prasijūkimas, mano tėvynė“ pradėjo priesztarauti. Atėjo ir globėjas (kuratorius) sakydamas, kad liautusi giedoti. Nutilo, ale globėjui atstojus vėl pradėjo tas giesmes giedoti, staczei į ausis musu broliu Latviu szaukdami, anūs apsiautę. Maža ten ju kruvelė negalėjo atsigitinti. Maskoliu laikraszczei labai ant tu Vokiecziu įkirszė. V.

Krauj'aus laikrasztyje randame szį rasztą p-o Alberto Žasztovto, raszytą isz Vilniaus apygardės: „... Esmi Dubinkūse, kuri pirmiaus buvo sostapile dubinkinės kunijaiksztystės. Czia yra gruenos pilies ir bažnyczios, Vytauto įkurtos, kuri Radživilu tapė protestantams užimta, bet paskiaus žmonėms nū protestantiszko tikėjimo atsimetus bažnyczia liko tuszczia ir isz lengvo tapė gruenomis. Tai vieta amžino atilsio to szaunaus Radživilo, kurs buvo pirmutiniu užvedėju kalvyniszkos Lietuvoje tikybės. Czia buvo daug gražiu mauzolėju, paraszai ant kuriu teliko tiktai monumentūse Starovolskio. Czia buvei gyventojai dar dabar atmena murus kaip pilies taip ir bažnyczios,

*) Atsilaikome prie visko savo pasargas padėti. Rėd.

siekiančius augszcziaus langu, bet ką laiko dantys buvo užlaikiusios, tai suardė ranka. Dabar ant kalno apsiausto didžiu ir gražiu ežeru griuvenos vargei užmatomos, ten randame keliatą obeliu, apsvirtusiu į laukines, ir keliatą apsamanojusiu aužūlu, bežadiniu liudininku praėjusiuju laiku. Ten kur pirmiaus buvo pėdai „Jūdoso“ ir gražiausios Basės Gasztoldaitės, dabar miežei yra pasėti. „Sic transit gloria mundi!“ Ariant tiktai pilavietę atranda lietuviszkus pusskatikius paskutiniu Jageliunu ir dalis radživiliniu rokliu su ju ereleis... Apacziyje to kalno mēstelis arba greicziaus sodžius su medžio bažnyčia, įkurta Karalynės Radživilaitės, paskiaus Neuburgo kunigaiksztenės. Bažnyczioje nėko nėra verto arkėjologo. Tiktai klebonijoje yra skrynė tu radživilineis apraszais; ten rasite ir pergaminus su prikabintomis vaszko peczvietėmis, ir tai apie deszimtį. Dabartinė parapija tikrai katalikiszka, kalvynismas visiszcai prapūlė ir pacziame žmoniū atminime, kurie czia yra didei turtingi ir tikri Lietuvei. Apygardėje yra ir daugiaus svarbiu atminimais vietu... Antoszvenczei, tėvynė garsaus Andriaus Tovianskio. Pietūse nū Szlagėriszkiu apie 6 viorstus mēstelis Giedraiczio ant Kiemanto ežero su muro bažnyčia, įkurta Giedraiczio Jūzapo 1445 metūse. Kitą kartą czia buvo klebonais tokie vyrai, kaip Giedraiczio Jūzapas Arnulpas, Žemaičiu vyskupas, metropolytas Dmokorovskis, vyskupas Krasinskio Adomas Stanislovas. Bažnyczios skliape ilsisi iszbalsamavotas kunas to paties vyskupo Giedraiczio, o turtavietėje jo szirdis stikliniame sudyne. Ant salos ežero viduryje griuvenos Giedraiczio pilies, kuriu tėvyne buvo szios gražios vietos. Kupriszkei, gimtinė vieta (1763 m.) Žyckio Tamosziaus, matematiko, profesoriaus buvusio vilmiszskio universitėto, parasziusio daug veikalu. Vidziniszkiu bažnytkiemis su maro bažnyčia ir kloztoriumi iki 1832 m. Buvo ten abatystė (opactwo) kanauninku, žinomū isz vaidu su Vidžemės vyskupu Jūzapu Kasakauskiu gale XVIII. amžiaus. Bažnyczioje yra antkapis kunigaikszczio Giedraiczio Martyno, įkurtojo abatystės, jo paveikslas ir palaidoti kunai kitu Giedraicziau. Ant viszku prie vargonu kamari-kėje suversti yra plūsztan rankraszcei ir knįgos, kuriu galėtu buti geras vežimas. Anu nėkas nedaboja, ir isz to arkyvo per tat nesza kožnas, kiek sav nor, knįgu ir rankraszcziau. — Porą viorstu už mēstelio yra labai įvairus pilkalnis. Czia tai ant vidziniszkiu lauku, Keistucziai vieszpataujant, vadovas Dau-

mantas sumuszė Kryžokus; dėl to-gi czia ariant lauką galima tankei rasti ginklagalius, kaulus ir t. t. S.

„Przeгляд Katolicki“ 1875 m. tur patalpinęs savo skiltyse 35 n. gyvenimą mirusiojo jau musu garsingo rasztininko kunigo Motėjaus Valancziauskio, Žemaicziu vyskupo, apraszyto kunigo M. Raczkauskio, seminarijos rektoriaus Žemaicziu katedros praloto. V.

Dar medega „krivulei“. Kniga „Lechicki początek polski“, l. 206, raszo: „Jegut lenkiszkas paszaukimas į karę, siuncziant po žemę iszkirstas vytes (nū medžiu), o pas Normanus siuncziant pagalius pavidale szvėzei iszkirstu strėlu nepasirodys kam paeinancziu, tada neabejotiną paėjimą turėjo antras budas paszaukinėjimo gyventoju dėl apsigynimo „siuncziant isz kaleinos būžę (lenk. bulawa, lot. clava).“ Tas budas lygei vartojamas buvo tarp bajoru Lenkijoje, kaip ir stabmeldiszkoje Skandina-vijoje (Ihre I. 288, budkofle*)“. Vyturys.

Tilsiter Zeitung'a, n. 277, savo priede raszo: — „S. Kaukėnai. Praėjusioje nedėldienėje tapė, parapijonams labai prisidėjus, szios vietas pamokslininkai (kunigininkai), taip Vokieczei (pirm pietu), kaip ir Lietuvaiczei (po pietu) įžegnoti. Pastebėtina buvo, kad skaitlius lietuviszkujų pamokslininku szau-nei kilęs buvo, kitūse metūse palengva, ale vis isz vieno menkyn einant. Ar szitas prisidėjimas jau rasi įtekmė naujausiame laike taip smarkei iszkilusiujų giminishzkai (nacijonal-) lietuviszkujų pasiprocevojimu butu?“

Isz svetur.

Magdeburgas. Didysis Lenku rasztininkas, garbingasis raszėjas Anapieliaus, d-ras Kraszevskis, yra dėl savo silpnos sveikatos iki 15. gegužio 1886 m. isz tvirtynės paleistas. Jis iszkeliavo į Italiją užstatydamas 20,000 markių. Sako, nebe-grįszęs nėkad, tūs pinigų palikdamas. Lenku tėvynininkai žada tūs pinigų sudėti. Ale Kraszevskiui to nereikalas, jam labai bagotam ēsant.

Gromatu skardinė.

Vingerninku Jurgiui, Niamunyne. Jusu gromata su 2 markiam dėl Auszros atėjo į musu rankas; 9. num. jau taip pat tapė iszsiustas. Už pastiprinancziūsius žodžius dėkui.

*) Žodynas senovės germaniszku žodžiu.

Kalnėnui. Tamstos rasztą „Ką daryti?“ patalpšime Auszroje; lauksime ir daugiaus. Žadėtasiaš eiles tamsta taip pat busi gėras mums pridūti. Mes tamstos raginimą sekdami nėkados nepailsime dirbė dēl tėvynės.

K. Viliui, Karkl. Tavo žinė isz Lietuvos prusinės atėjo. Labai dėkui ir už dvi kaip ir vėliaus atsiūstas dėvynes gražias dainutes su alaisais. Jos taps patalpintos. Tik atsiūsk ir daugiaus.

Lietuvos vaikui. Tamstos gromata raszyta 18. spalnio yra musu rankose. Žinė isz Lumžos rėdybos taps patalpinta. Labai dėkui.

Eglės seserei. Tamstos atvirąjį rasztelį, raszytą 24. VIII. gavome ir labai dėkavojame už pridūtas žines ir pasiuntimą musu raszto ten, kur reikėjo siūsti.

Jonui Matulevyčziui. Tamstos atvirasis rasztelis raszytas 5. jaunio atėjo pas mus. Tamsta mus taip bari, nežinodamas, jog mes visai prie to dalyko nei jokios kalczios neturime.

Bigai. Tamstos vokiszkoje kalboje raszyta kortelė gauta. Mes tamstos laukiamūsius siuntinius per kitur paleidome.

Cyruliui vel V. Tamstos atvirasis rasztelis berods atėjo; ale isz tojo ant visu per gromatą darytųjų klausimu beveik nėko nepatyriau. Ar galėsime tūs abrozelius gauti, kurių vieną kartą jau prasziau? Szunbajorio ir Kūkszcziio praszaū nupirkti. — Už rinkliavos daigtus dēl Byrūtės labai dėkavojū. B. bus dėkinga ir už kitas dēl jos padarytas storones. — Ar negausime platesnes žines apie tai kaip tamstai vedasi? Ar negalėtum pas mus atvykti?

J. N., raszėjui gromatu 4. ir 7. lapkriczio. Dėkui už „Baltąjė motyną“. Patalpšime ją veikiausei Auszroje. Dėkingi ēsime ir už prisilaikymą prie Auszros raszybos, nės tokiu budu ir mums darbas palengvinamas ir atsiūstiejiė rasztai greicziaus į laikrasztį pareina. — Atsiszaukimas jau į szį numerį laikraszcziio tapė įbruktas. — Kiti tamstos teikiamiejiė rasztai, kaip tai apie orą etc., bus sugadus. Tik praszaū prisiūsti. — Auszra staczei isz musu pusės siuncziama užd. kuv. kasztūja 6—7 rbl.

Jurjevycziui. Tamstos siuntinys su 3 flor. atėjo. Vytoriorauda ir L. B. iszsiuntėme, tik 8 numerį neiszsiuntėme, nės jo neturime.

Atsiszaukimas.

Nekurio Lietuvio 7—8 num. Auszros tapė užminta apie sukaktuvines knygās, kurias reikia iszleisti ant atminties to meto, nū kurio Lietuviu gentė priēmė maž-daug pasklydusį visūtinaį mokslą Kristaus vieton savo naminio tikėjimo. Yra tai labai geras ir iszmintingas dalykas, tik prider aiszkiaus aptarti, kokia turi buti turestis anos knygos ir kam jinai paskirta. Priēmimas kriszcionystės ir szventimas to atsitikimo užgauna, numanu,

pervis musu žmogų, nevat skriaudamu kitoniszką įtekme. Taigi kytrei ir iszmintingai pasinaudodami szita laimingą progą mokjtesni Lietuvei, kuriems rupi apszvietimas ir savimonė žmoniu, gali kune geriausei szįsyk paklabinti jausmus ju ir apersti tūs jausmus ant gero lietuvystei, apszvaistai o ir doriszkam ju prikēlimui. O sumanesniems Lietuviams kam tokia kniga? Jie gana per „A.“ susipranta ir susižino, ant galo jūs toji buit is taip nepalyti, ir jinai netaps nekūmet paspyriu dėl ju jausmu. Jie ką darydami, vis daro, ir jaunūmenė ne sziokiu tai tokiu keliu vis ras savo uždūtę ir taką: garbė Dievui, ne miszkūse gyvename. Taigi reikia surasti tūs, kurie, smiltynūse ir szilainėse tarp miszku skurzdami, sandarei užkamszę laiko savo szirdj, bent dėl tėvynainiszku ir žmoniszku jausmu. Kaipogi kiekvienas Lietuvis, priskaitas savę prie pulko daugiaus iszmanancziuju ir savistovei protaujancziuju, tegul pasirupina primesti savo darbą arba bent gerą mislaitę ir paszalpą prie anos knjigos. Kunigai — tėvynainei tegul paraszo apie dvasiszką ir doriszką prakilnumą apvaikszciojamos buit is; mokslininkai, pas kuriūs iszdirbta tvirta kritikiszka pažvalga ir pažintis, tegul sumeta suprantamai (įpacz kad suprantamai, aiszkei ir kune prasziausei) svarbesniasias gadynes musu istoriszko buvio, o kiti tegul supaiszo sziovias-tokias žines ir žinutes apie žemę, gamtą ir apielinkę; geresniejie publicistai tegul iszreiszkia žmogui szzendienyksztį lenksmą dėl jausmu ir iszguldo klausymus tautystės, padėjimą žmogaus ir ir t. t. O visi kiti tegul taip ką sumanydami paraszo, kaip dėl staczioko žmogaus: ar apsakymą ar eilutes (įpacz geras, oringas sekmes). Tikt sziuksztu su jūkingais straipsneis, kurie paverczia knigą akyse žmoniu į „tuszczius jūkus“. (Apie ukę kaip kas numano, bet man rodosi, kad czia ne vieta tokiems rasztams.) Ir tegul tokiems raszydamas atmena, kad jis užkabina musu žmogų su jo įsikerėjusiomis nūmonėmis ir paproczeis, kad jis kimba kovotiesi su tamsa ir atkaklamu. Priguli knigą sudavadyti ir iszleisti tokią ir taip, idant pažymu butu, kad tai darbas visu gyvu spėku Lietuvos. Kiekvienas prisiųsdamas rasztą (arba vardą), turi prisiųsti ir sziek-tiek pinigų (nū vieno iki penkiu rubliu), idant butu už ką atspauzdinti sulasytąją knigą o atspaudinus kad galima butu dalinti ir platinti ją žmonėse, taip idant asz nusipirkęs už vieną rublį tos knjigos galēcziiau bent penkias dūti žmonėms (kad ir dovanai). Gale turės buti suraszas visu Lietuviu, prisidėjusiu

prie to dalyko. O kuris bent vardą nepridūs, tasai Lietuviu skaitytiesi nenori ir negali. Atminkime juk, kad mes czionai skaitome savo spėkas ir kad nepridavus visu vardu, nėkada nebežinosime, kas musu per galės. Ir jeigu kas neturētu kaip ir kada paraszti savopą rasztą, tai tegul bent pasiraszo po kito rasztu, vienog aiszkei nurodant, kad ten dvieju (arba kiek ten bus) paraszas. Žinoma, kad nū akiu nevydonu czionai galės mus sergėti slapyvardžei.

Apgarsinimai.

LIETUVISZKAS AUSZROS KALENDNRIUS ant 1886 metu

iszėjo su koloravotu abrozu ir tur savyje 88 puses. Jo ituris: Szventės 1886 m. — Vyriausieji metai garsesniuju atsitikimu. — Szvencziu, atminties ir vardu dienos pagal senąję ir naująję gadynę, oro atmainai, mėnesiu bertainei, žydu szventės, saulės tekėjimas ir leidimasi ir t. t., ir t. t. per visus metus. — Apie meto laikus 1886 m. — Apie laiko rokunda. — Apie užtemimus 1886 m. — Valdanczios giminės Áuropoje. — Zemaicziu, Augsztosios ir Prusu Lietuvos meturgei ir kermoszei. — A. B. Szpokas. Pasveikinimas nauju metu. — P. A. Trupinėlis. Vytautas, didis Lietuvos kunigaiksztis. — Pailius. Senybinis aukuras, eilės. — Aleksandras Gužutis. Nelaimingoji motyna. — ? †. Tevynė, eilės. — J. Szl. Tolraszis be vielu. — Szunkarys. Melagis eilės. — M. Sl. Paspaptinės mįslės. — R. Sz. Žigunės (pasztos) taisyklės, tolraszčio taisyklės. — Apgarsinimas virszininko Senapilės pavieczio.

Prekia su persiuntimu per rubežių 40 kap., 50 eks. ant sykio imant po 25 kap. Gaunamas Auszros rėdytuvėje ir iszleistuvėje (Jurgis Mikszas Tilžeje ant pylimo 2. bute [Tilsit, Dammstrasse 2.]

Dabar pat iszėjo J. Basanavycziaus du pieszatu:

- 1) Žirgas ir vaikas. 80. 32 laksztu, prekia 15 kap., su persiuntimu grómatoje 35 kap.
- 2) Žiponas bei žiponė ir auksingumas bei sidabringumas lietuviszku dainu. 80. 30 laksztu; prekia 25 kap., su persiuntimu 45 kap. Gaunamu per Auszros rėdytuvę.

Lietuviszkoji draugystė „Byrutė“

atliks nedėldienėje 22. lapkritį 3. adynoje po pietu **Tilžėje** svetlyczioje **vokiszkojo buto** (netoli Lietuvininku bažnyczios) savo mėnesinį susiėjimą, ant kurio kiekvienas tikras Lietuvis nūsirdžei užkviecziamas.

Draugystės vyriausybė.

Praszymas.

Vienas senis Lietuvis norėdamas paraszyti gyvenimą a. a. vyskupo Žemaiczio Voloncziauschio praszo jam atsiusti nūraszu gromatu ar ir paciazis gromatas szio garsingo Žemaiczio ir Lietuvio, katros bus sugražintos. Taip jau su džiaugsmu priims nū Voloncziauschio pažįstamu paminėjimus ar lietuviszkai ar lenkiszkaizai paraszytus. — Antraszas: **Korocza (Kurskoj gub.), S. A. Gorodeckomu, ucziteliu gimnazij.**

I t a l p a.

1) Silvatikus (D-ras G. J. J. S. isz/Gr.). Vokiszkasis ir lotyniszkasis Vokiecziu vardas, l. 289. — 2) T. J. L. J. Istoriszka daina apie Vilnių ir jo karalius, eilės, l. 294. — 3) X. Kronologinis suraszas atsitikimu buvusiųju Kauno rėdyboje, l. 304. — 4) Silvatikus (D-ras G. J. J. S. isz/Gr.). Lietuvininkas svetimoje kalnu szalelėje, eilės, l. 312. — 5) J. Kardielius. Jonas Oberlėnas, l. 313. — 6) J. Mažžinis. Dirbti, eilės, l. 317. — 7) Ksav. Vanagėlis. Gaidys ir deimanto grudas, eilės, l. 318. — 8) J. Kalnėnas. Laukas, eilės, l. 318. — 9) J. S. Kūksztis. Hypnoskopas, l. 319. — 10) Szunkarys. Seneliu pasakėlė, l. 325. — 11) Eglė. Prasnusim, prasnusim, eilės, l. 331. — 12) J. Szliupas. Gromatos isz Amėrikos. II, l. 333. — 13) D-ras Bruažis. Lietuviszka tu giminėlė, eilės, l. 340. — 14) Pr. Aszakaitis. Apie žemės paveikslą, l. 342. — 15) Pailius. Gromata pas J. B., eilės, l. 345. — 16) X. Nurvėgijos apszvaista, l. 345. — 17) M. D. S. Malonės iszreiszkimas, eilės, l. 347. — 18) Gula V. Meilės mauda, eilės, l. 348. — 19) M. D. S. I albuma Lietuvio, lenkiszkaiz raszanczio, p-o P. eilės, l. 348. — 20) Bs. Lietuviszkos knygos. A. Leskien K. Brugmann, litauische volkslieder und märchen, l. 349. — 21) A. B. Sziurpulys. Atsibuskim, eilės, l. 354. — 22) Isz Lietuvos, l. 355. — 23) Gromatu skardinė, l. 372. — 24) Atsi szaukimas, l. 373. — 25) Apgarsinimai, l. 375.

Gromatas, rankraszczius ir pinigus į Auszro rėdytuvę siuncziant reikia szioki antraszą padėti:

Jurgis Mikszas Tilžėje-Tilsit (Lituanie prussienne).

AUSZRA.

Laikraštis išleidžiamas Lietuvos mylėtoju.

Nr. 12. Tilžėje. Grūdis. **1885 m.**

„AUSZRA“ iszeina Tilžėje 20. kožno mėnesio pavyzdyje knigutės 32—48 pusiu. Prekia: ant metu 4 rubl. = 4 mk. Atskiras num. 35 pf. = 35 kap. Apgarsinimai, „Auszros“ rėdytuvėje priimami, kasztūja už kožną pusiau dalitą eilutę po 20 pf. = 10 kap., „Auszros“ skaitytojams pusę tiek. Vokietijoje galima „Auszra“ prie kožnos cėcoriszkaī karaliszkos pasztos parsikviesdinti.

Isz priežasties atradimo Lietuvoje „raszyto akmens“.

(Mylimam „Vėversiuī“ ant 17/29 d. jaunio.)

Žodį „raszyti“, „rasztas“ mes szendien vartojame dėl iszreiszkimo žodžiu kalbos musu, ar tai butu ant ant popėros, medžio, akmens, ar tai vėl mes tūs žodžius plunksna, pieszalėliu, tepalėliu, atramentu (jūdyła) ar borva, kaltu ar peiliu irėžysime ir pažymėsime. Toksai tacziaus neatskyrimas viena nū kitos medegos dėl raszto ir įrankiu, kureis mes raszome, yra ne maž klaidus, ir mums, jei norime tikrą kelią dasekti atsiradimo žodžio „raszyti“, reikia vėl grįžti į gilia senovę.

Senose dainose musu tankei girdime, mergelė į bernelį, sunus į motyną „gromatėlę pieszia“. Žodis „pieszti“, „peiszti“ randasi ir senoviszkoje Prusu kalboje ir ženklina tą patį, kaip ir lotyniszkas „pingo (turėtu buti: pinco), pinxi, pictum“ butent su tepalėliu ar pieszalėliu žodžius ar koki daigtą (abrozą etc.) iszreikszi. Taigi su pieszimu sujungta yra nūmonė apie

tepliojimą su kokia nors borva, vis lygu, ar ji butu raudona, žalia, jūda, mėlina ar k. Nū lietuviszko „pieszti“ paskolyti slovėniszki „pisati“, „pisat“, „pisać“, „psat“ rodo, jog mes szendien raszimą su plunksna turime pagal senoviszką budą „pieszimu“, o rasztą — „pieszatu“ (prusiszkaĩ: peisâton = scriptum) vadinti.

Žodžius ant medžio, akmens iszrėžyti — vadinosi senovėje „raszyti“, „rėžyti“ — nū ko yra ir „rasztas“. Skirtumą „pieszato“ nū „raszto“ aiskiausei dar ir szendien galima atrasti prie marginimo t. v. margucziu: jei luksztas krosyto kiauszinio (pauto) tampa peiliu skutinėtas, tai vadinasi „margutį raszyti“, „margutis raszytas“; o vėl kiauszinį tunu (vaszku) tepliojant ir po tam krosyjant — vadinasi „margutį pieszti“, „margutis piesztas“.

A. Fick'as¹⁾ laiko lietuviszką žodį „pieszti“ isz slovėniszkos kalbos paimtu, bet mes turime gana priežasties pasakyti, jog jis kaip czion taip ir kitūse dalykūse²⁾ į klaidas įbrido. — Isz apgarsintos „Auszroje“ (1883 p. 277) žinės apie „įvairią knygą“, arba „tikrąją bibliją“, gana aiskiu, jog senovės Lietuvei turėjo savo įpatinę pieszată, t. e. knygą savo kalboje, regis, ant skutos (pergamento) piesztas literomis, kurias nū deszinės ant kairės link skaityti reikėjo. Tiesa, „įvairėi knygai“ pragaiszus, mes negalime tūmi tarpu žinoti, kaip iszveizdėjo tos senoviszkos literos ir pats pieszatas; to dėl tū dar didesnę akyse musu tur vertybę atradimas Lietuvoje vieno akmens su „rasztu“ (lot. inscriptio), kurį 6. n. „Auszros“ atgabeno.

„Rasztyti akmens“ — kaip pasakoja žmonės — seniaus buvę ne taip retai randami Lietuvoje, bet dėl trobu statymo ir kitu naminiu reikalu daugiausei suplaiszinti ir sunaikinti tapę ir nėkur neapraszyti; tik Gisėvijus pasakoja matęs ant garsaus Lietuvoje Rąmbynkalnio akmens iszrožytus tulus „ijeroglypus“, apie

1) Fick. Die ehemalige spracheinheit der Indogermanen Europas. Göttingen 1873. S. 51. — 2) Taip jis (pag. 399) randa, jog „steht das factum, dass die vordahren der Litauer und Slaven einmal die gleiche sprache geredet haben (!)“.

kuriūs žemiaus kalbėsime. Ožkabiliūse ant kalno „Breicziko“, sako, taipo-gi buvęs didelis akmū su kas žin kokiū rasztu, bet suskaldytas tapęs.

Akmū³⁾, kurio „rasztą“ T. L. Zuikis „Auszroje“ (pag. 168) patalpino, gulis „prie kelio nū Puncko į vieszkelį kalvarijos, Alksnėnu sodžiaus laukūse“, Suvalku rėdyboje, ir reikėtu tik velyti, idant kū veikiausiai jis taptu kur pastieptas ir iszgelbėtas nū kokios barbariszkos rankos, kuri ne vieną lietuviszką paminklą jau isznaikino.

Bet — klaus skaitytojas — kam czion tiek rupintiesi apie tą akmenį, kame yra svarbumas to įraszo ir kas per žymės ant jo iszkapotos?

Kas pažįsta nors pavirsziumi „kupriszką“ (vardas nū salos Kupros — *Κύπρος*), arba, kaip jį dar Sayce praminė, „asijaniszką syllabarių“, „asijaniszką abėcėlę“ („asianic alphabet“), kuri jau į 2000 metu su virszumi dar Kristui negimus buvo vartojama mažojoje Asijoje pas Trajėnus, Karus, Lydus, Tramilius arba Lukus (*Λύκοι*), Prygus, Killikus, Kapadokus, Kėtus (Kheta) ant salos Kupros ir k. ir palygins Lietuvoje atrasto akmens rasztą su tais paminklais, kuriūs mes turime isz gilios senovės, „asijaniszka abėcėlę“ raszytus, tas veik užtėmys ir persiliudys, jog lietuviszkas akmū tur įraszą „asijaniszkomis“ literomis.

Ir taip **V** lietuviszko akmens randasi įraszūse ant paminklu Trajėnu, atrastu griuvenose Ilios pilies, ir paeinancziū nū 1400—1800 metu Kristui negimus. Taip ženklą tą galima matyti d-ro Schliemann'o knigoje⁴⁾ ant molinio ritinuko (wirtel) n. 1524⁵⁾, n. 1972, ant segilio (peczvietės) n. 499⁶⁾ ir Kėtu įraszūse⁷⁾; isztarimas tos literos ar sylabos nežinomas.

³⁾ Reikėtu parupinti platesnį apraszymą to akmens (augstį, plotį) ir įraszo; naudingiausiai butu szviesrasztiszką įraszo risavonę nutraukus. B. — ⁴⁾ Schliemann. Ilios, stadt und land der Trojaner. Leipzig 1881. — ⁵⁾ Ibidem pag. 769. — ⁶⁾ Ibid. pag. 463. — ⁷⁾ Žiurėk W. Wright. The empire of the hittites. London 1884: Hamath inscriptions V, Jerabis — V, fig. 3; terra-cotta fig. 14, 8a.

Ženklas lietuviszko akmens randasi Tra-
jėnu įrašūse ant segilio n. 1519⁸⁾ ir n. 492⁹⁾.

 taipogi trajėniszkūse¹⁰⁾ ir kėtiszkūse¹¹⁾ įrašūse
randame. Sayce¹²⁾ tą ženklą per s laiko.

 — tankei randasi įrašūse Tramiliu tautos, Sa-
velsberg'as¹³⁾ tą literą skaito k. Ta pati litera
tik augsztynaika randasi Kėtu įrašūse¹⁴⁾,
ant salos Kupros ir t. l. Ir Sayce¹⁵⁾ tą literą už
ku, kus pripažįsta.

 — randasi tramiliszkūse, trajėniszkūse¹⁶⁾, kapa-
dokiszkūse¹⁷⁾, kėtiszkūse¹⁸⁾ įrašūse. Savels-
berg'as tą literą už u laiko.

 — randasi taipogi Kėtu įrašūse¹⁹⁾, kupriszkoje
abėcėlėje ir ant vieno trojaniszko pūdo szukės²⁰⁾.
Sayce²¹⁾ tą ženklą per ve laiko.

Literatura apie asijaniszką abėcėlę ir jos iš-
gvaldymą (entzifferung) pradeda augti, bet neturint
parankiui daugumo rasztu, negalima czion vislab ap-
žvelgti. Svarbiausi tos abėcėlės isztyrinėjimai —
kiek žinau — prigul prov. A. H. Sayce'ui Oxford'e.
Raszte: „die inschriften von Hissarlik“²²⁾ jis bandė
iszgvaldyti ir perskaityti trajėniszkas, o prie Wright'o
knigos pridėtame: „Decipherment of the hittite in-
scriptions“ — kėtiszkusįrašsus. Betkaip M. Schmidt'o²³⁾,
Savelsberg'o ir k. skaitymą paminklu tramiliszkos
(lukiszkos) kalbos, taip ir Sayce'o — trojaniszkos ir
kėtiszkos negalima dar pripažinti už tikrą. Daugelio

8) Ilios p. 768,770. — 9) Ibid. pag. 463. — 10) Ilios p. 463,
n. 492; p. 775. — 11) Wright. The empire etc. — 12) Ilios p. 775.
— 13) Savelsberg. Beiträge zur entzifferung der lykischen sprach-
denkmäler. Bonn 1874. — 14) Wright. p. 168 ir Hamath in-
scrip. II, IV, V; terra-cotta fig. 6, 17, 8c. — 15) Slg. Wright.
p. 168. — 16) Ilios. p. 463, n. 492, 496 ir n. 1972. — 17) Ilios.
p. 775, n. 1537. — 18) Wright. Jerabis inscrip., Hamath inscrip.
I, III etc. — 19) Wright. Thyana inscrip. — 20) Ilios. p. 772,
n. 1531. — 21) Ibid. p. 771. — 22) Ilios. p. 766—781. —
23) M. Schmidt. Vorstudien zur entzifferung der lykischen sprach-
denkmäler. Kuhn u. Schleicher's beiträge zur vergleichenden
sprachforschung. 1866. Bd. V. s. 257—305.

literu ir ženklų tos abėcėlės dar neatspėta, to dėl skaitymas tankei labai dar yra didei klaidus, o apie kalbos supratimą — nė lukėti negalima.

Asijaniszka abėcėlė buvo pas augszcziaus minavotas tautos vartojama dar pirm atsiradimo painikiszkos (*Φοίνικες*) ir graikiszkos abėcėlės ir tulose vietose labai ilgai užsilaikė. Seniausi asijaniszki įrašai yra skaitomi nū deszinės ant kairės; lietuviszko akmens literos taipogi stov, regis, nū deszinės ant kairės, kaip ir paminėtoje augszcziaus „įvairioje knigoje“. Pirmutinė Asijos gyventojų abėcėlė — pagal Sayce'o mąstį — turėjusi į 100 literu ar sylabu; jis dumoja, jog ir tos ant tobeliu, tunu (vaszku) aptrauktu, įrėzytos *σήματα λυγρά* (žymės pavojingos²⁴), kurias drauge isz Argo (Graikijoje) Veleropantas (*Βελλεροφόντης*) į Tramiliu žemę keliaudamas neszėsi, taipogi asijaniszkomis literomis raszytos buvusios. Isz ko mes suprasti galime, jog tarp gyventojų mažosios Asijos ir Graikijos jau gilioje senovėje asijaniszkas rasztas buvo ne menkai iszsiplatines ir vartojamas dėl korespondenciju ir t. l., bet liekanos to raszto ir kalbos užsilaikė iki musu gadynės tik ant tvirtos kur medegos (akmū, ūla, terra-cotta etc.), kur jis buvo įrėzytas.

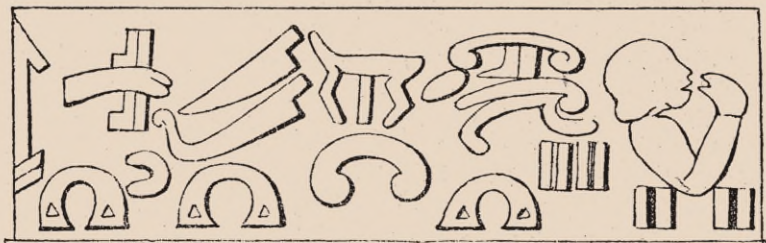
Isztyrinėjimai to paties Sayce'o²⁵) parodė aizskei, jog asijaniszka abėcėlė paeina nū įpatingu rasztženkliu tos tautos, kurią aigiptėniszki paminklai Kheta, aszuriszki — Khattai, žydiszki — Chittim, Hitim, Het vadina. Szitie Kėtai — regis ta pati tauta, kurią vėliaus 5-ame szimtmetyje pirm Kristui gimus po vardu Gėtu — *Γέτου* szios dienos Bulgarijoje gyvenanciją randame — gilioje senovėje, XV—XVIII szimtmetyje Kristui negimus, apgyveno visą plotą mažosios Asijos tarp mėlinosios (jūdosis) marės ir Armėnijos sziaurėje, iki Uprato²⁶ (Euprato) upės rytūse ir net iki rubežiu Aigipto pietu szalyje, buvo tūmet didei galinga ir apszviesta tauta, bet nūlatingose karėse Aigiptėnu, Žydu ir Aszuru kūne visiszškai isz-

²⁴) *Homeros. Ilios VI. 169.* — ²⁵) Slg. *Schliemann'as. Ilios. p. 777; Troja. Leipzig 1884. Vorrede. S. XXIX.*

naikinta tapē. Aigiptēnu paminklai tankei minavoja „karalius didžios Kētu žemēs“, kurioje jau giliausioje gadynėje atsiradusi buvo augsztoka daba, taip jog Kėtai yra priskiriami szendien skaitliun seniausiu kulturiszkų tautu ant žemės; regis, jog jie ant augsztesnio stipino apszvietimo stovėjo ir už Aigiptēnus. Aigiptiszki monumentai minavoja ant dvaro Kētu karaliu buvusius rasztininkus, kaipo augsztus urėdininkus²⁶⁾ Įpaczei svari žinē, jog ir dėl kariu apraszymo buvę prilaikomi rasztininkai. Taip yra žinoma, jog vienoje kovoje tarp Kētu ir Aigiptēnu paravono Rumseso II. (1394—1328 m. pirm Kristui gimus) kariumenēs užmuszti tapē ne tik Kētu karaliaus žirgininkas (žirgu užveizdėtojas), virszininkas pėkstininku ir karu (kareiviszku ratu), bet ir rasztininkas, kurio pareiga buvusi žines ir veikalus savo valdono apraszyti ir ainiams²⁷⁾ apskelbti!²⁸⁾ Sandora tarp Kētu karaliaus ir paravono padaryta, tapusi ant sidabriniu tobeliu įraszyta, bet Kētu kalboje²⁹⁾. Knigoje Wright'o turime sziaudien apraszymą ne tik veikalu Kētu tautos, budo ir dabos, bet ir visus dabar žinomus įraszus kėtiszkoje kalboje. Kėtai patys iszradę savo įpatingus rasztženklus, kurie seniaus, nū vietas Hamâth, kur pirmiausei atrasti tapē, buvo vadinami hamatiszku rasztu. Szis rasztas panėszsi į aigiptiszkus ijeroglypus tame dalyke, jog kaip vienas taip ir kitas per žinomu daigtu abrozus rupinasi žmogaus mąstį suprastinai dėl akies iszreikszi. Taip kėtiszkame raszte randame iszreiksztus: kepures, žmonių ir gyvulių galvas, kirvius, peilius, czebatus, degius, paukszcius, kėdes, rankas laikanczias raktus, peilį ir t. l. Kokį garsmą, žodį ar mąstį tas ar kitas abrozai ir ženklas iszreiszkia, dabar nežinoma, nės kalba tu įraszu nesuprantama, ženklai patys nepažįstami. Isz

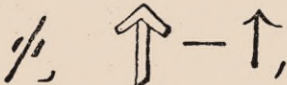
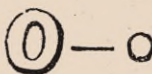
²⁶⁾ E. Meyer. Geschichte des altertums. Stuttgart 1884. Bd. I., s. 237. — ²⁷⁾ Ainei, aisiulei, posteritas, nachkommen-schaft, potomstwo — žodžei, regis, labai retai kur vartojami tarp žmonių; Ožkabiliūse užraszyti. — ²⁸⁾ Maspero. Geschichte der morgenländischen völker im altertume, s. 220. — ²⁹⁾ Maspero. Ibid. s. 222, 224.

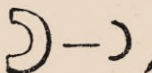
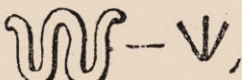
pridedamos czion³⁰⁾ vienos eilės įraszo galima matyti kėtiszka raszta. Taigi nū szitokiu ženklų paeinanti

asijaniszka abėcėlė, o tai tokiu budu, jog ant paveizdo:

raszženkliis kėtiszkas yra asijaniszikai ra-

szomas ,

, , ir t. l.

Naujausio laiko isztyrinėjimai³¹⁾ priskiria Kėtus prie tos pat tautos, kaip ir Dardanus, Trajėnus, Mysus, Lydus, Karus ir kitus mažosios Asijos gyventojus, butent prie tos didžios senovėje Traku tautos, kuri ne tik mažąją Asiją, bet ir Graikiją su salomis Aigijos marės bei visą Balkanu pusiausali buvo apgyvenusi.

Isz kur-gi — dabar klausiamo — atsirado net Lietuvoje akmū su įraszu asijaniszkomis literomis (ar sylabomis)?

Atsakymas galėtu buti dvejopas: 1) Akmū su įraszu atgabentas Lietuvon isz tos szalies, kur asijaniszka abėcėlė buvo vartojama, arba 2) rasztas asijaniszkomis literomis įtaszytas lietuviszkame ak-

³⁰⁾ *Wright*. Hamath inscript. I. — ³¹⁾ *Wright*. p. 53, 59; *Meyer*. Geschichte. Bd. I, s. 307; *Sayce*. The ancient empires of the east. London 1884. p. 220, 221.

menyje per kokį ateivį isz anos szalies. — Pirmąjį atsakymą nebutu galima priimti isz tos priežasties, jog nėra tikėtinas daigtas, idant kas apsiimtu „ne mažą“ — kaip T. L. Zuikis sako — taigi didelį o sunkų akmenį isz taip tolimo kraszto, per szimtus myliu, gabenti į szios dienos Lietuvą. Liėkti prisižiurėti atsakymui antram.

Akmū, atrastas Suvalku rėdyboje, gul grynai lietuviskame kampe, apiegardėje, regis, jau džiakiszkos (džiukiszkos) tarmės, ne toli nū Rudminos, kur — dasiprotint — buvo senovėje Naujapilis, seniausias sostas Lietuvos valdonu³²⁾, ir ne per toli nū upės Aistos į Rausvę (ir Szirvintą) tekanczios, kur mes, vistariszkiems liudyjimams sekant, jau IV. szimtmetyje dar Kristui negimus, randame lietuviszkus Aistus begyvenanczius ir ant augsztoko dabos laipto ir apszvietimo bestovinczius³³⁾. Taigi akmū tas atrastas tame Lietuvos kampe, apie kurio gyventojus mes turime szendien seniausias vistarisziskas žines!

Dabar klausiamo, kas-gi iszkalstė asijaniszka akmenyje įraszą: ar tulas isz Asijos keleivis, praeidamas per senoviszkas szito kraszto gemes³⁴⁾, o keliaudamas jurės link gintaro rinktu, ar vėl tokie ateivei isz Asijos, Graikijos, Trakijos ir t. t., kurie musu kampe įsikurė ant gyvatos, ir kuriu ainei, rasi, tarp szios dienos Lietuviu begyvena?

Skaitytojams „Auszros“ yra jau žimoma³⁵⁾, jog asz pripažinau senovės Trakus, Trajėnus, Lydus, Mysus, Gėtus, Prygus ir t. t. už sentėvius szios dienos Lietuviu, ir jog szios dienos Lietuvius asz laikau už ainius ateiviu isz mažosios Asijos, Graikijos, Trakijos ir t. t. Jeigu tokia priepažintis gentystės tarp musu tautos ir senovės Traku iszsireiksz — kaip asz neabejoju — per tikrą ir teisingą: jei su laiku, patiems mokintiems Lietuviams imantiesi už darbo, taps patvirtinta, ką asz sakiau, jog Trajėnu, Lydu, Traku, Mysu ir t. t.

³²⁾ Slg. *Auszra* 1884. lak. 38, 39. — ³³⁾ Slg. „*Auszra*“ 1885. lak. 108 ir sek. — ³⁴⁾ Gėrmė — vok. urwald. — ³⁵⁾ Slg. „*Auszra*“ 1884, lak. 60, 159—161, 227—234, 310—312, 341—347; 1885, lak. 29

kalba yra ir szendien dar gyva tarmėse musu (prusiskai - lietuviskai - džiakiskai - latviskos) kalbos, tai mes lengvei suprasti galėsime atsiradimą asijaniszko raszto ant lietuviszko akmens. Tada mes galėsime sakyti, jog ateivei isz rytpiecziu szalies, sentėvei Lietuviu, atsigabeno į szios dienos Lietuvą asijaniszką raszta ir czion jau gyvendami dar jį vartojo. Abejoti vargei galima, jog ir minavota augszcziaus „įvairi knįga“ turėjo buti asijaniszkais rasztklenkis pieszta nū deszinės ant kairės link; ir ne sunku suprasti, ko dėl tą pieszatają jau ne mokėta skaityti, ir ko dėl asijaniszkas tekstas buvo jau lotyniszkomis literomis szalyje perraszytas.

Dar akyvesnis daigtas, ką pasakoja Gisėvijus apie raszta akmens, didėje garbėje seniaus Prusu Lietuvoje laikomo, ant Rambynkalnio ties Tilže gulėjusio. Gisėvijus butent sako, ant to akmens matęs iszreiksztą kardą, tula trobą, žmoniu ir gyvoliu pėdas ir t. l. ženklus: szitas rasztas visai prilygtu tam, kurį mes ant kėtiszku paminklu, kėtiszkūse įraszūse, randame³⁶).

Ne galima ne užtėmyti czionai dar vieno dalyko. Prusu Lietuvei savo raszture vartoja ženklą **I** perbrauktą dėl paženklinimo garsmo **iu**, kurį mes Auszros raszyboje su **I** iszreiszkiame. Jau M. Schmidt'as³⁷) užtėmyjo, jog prusiszkasis ženklas didei prilygtas Tramiliu (Luku) abėcėlės ženklui **I** perbrauktam, dėl iszreiszkimo to paties garsmo (**i**). Szendien galima sakyti, jog kaip lietuviszka, taip ir tramiliszka litera isz asijaniszkos abėcėlės paeina, ir jog lietuviszkas ženklas yra isz mažosios Asijos atnesztas, ir tik jis lietuviszkame raszte sulyg musu dienu ir liko isz tos asijaniszkos abėcėlės, kuri senovėje ant skutu piesziama, ant tobeliu tunu aptrauktu, ant akmeniui ir t. t. buvo raszoma, ir kurios tik kelias literas (sylabas) ant at-rasto Lietuvoje akmens įrasztytas matome.

³⁶) Slg. *Wright*. The empire etc.: Hamath inscrip. IV, V; Aleppo inscrip. fig. 1, 2, 3, 5; inscription from Jerabis. III, etc. — ³⁷) *M. Schmidt*. Vorstudien zur entzifferung d. lyk. sprache; *Kuhn u. Schleicher's* Beiträge zur vergleich. sprachforsch. Bd. V, s. 275.

Reikia dar paminėti lietuviszkus marguczius ir tūs „vingius rasztus“, kuriūs, kaip tankei girdime, dainu mergelės „raszo“ ant audeklu, skepetaicziu ir t. t. Szitie „vingus rasztai“, szios dienos arkėjologijoje „gevometriszkais“ arba „vilniu ornamentais“ („geometrisches oder wellenornament“) vadinami, ne tik ant kožno lietuviszko marguczio, bet ir ant lietuviszku pūdu, ašiniu, torėliu, ausboniu ir t. l. užtinkami, randasi visur ant pūdu ir kitu ryku ir senovės trakiszkujų Trajėnu³⁸⁾ ir kitu Asijos gyventojų. Schliemann'as griuvenose Ilios atrado daugybę įpatingu moliniu ritinuku (terra-cotta-wirtel), ant kuriu rasztai taip labai prilįgsta rasztams lietuviszku margucziu — kaip pirm kokios 10—15 metu Bartininku apiegardėje visur regėjei — jog už tiesą ne kartą stebėtiesi reikėjo atsimenant, per kiek tai tukstancziu metu tie rasztai tarp Lietuvos moteriu užsilaikė! Suprantama, ir szitūs „vingius“ rasztus reikia pripažinti kaip isz mažosios Asijos senovėje iszgabentus³⁹⁾.

Schliemann'as atrado tarp kitu daigtu griuvenose Ilios dar ir segilius (pezcvietes) isz molio, akmens padarytus, su įraszais, regimai dėl spaudimo ant tuno, molio ir t. t.; segilei szitie turėjo buti vartojami taip lygei, kaip ir szendien, per žmones ne mokanczius pasiraszyti. Ant vieno tokiu segiliu įraszą asijaniszkomis literomis Sayce⁴⁰⁾ skaito: „resie“, ant kito jis randa žodį: „režo“. Taigi czionai, ant trajėniszko segilio, isz gadynės XIV—XVIII szimtmeczio Kristui negimus, asijaniszkomis literomis irėžytą turėtumėme lietuviszką žodį: „rėžė“, „rėžo“⁴¹⁾. Regimai segilis su tūmi įraszu priklausė kokiam pūdžiui, ar kitam anatininkui, kursai su pagalba prispaudžiamu segiliu paženklinti buvo įpratęs savo iszdarbius . . .

³⁸⁾ Žiur. *Schliemann*. Ilios p. 246, 251, 257, 264, 317, 333, 338, 393, 404 etc. etc.; Troja p. 35, 36, 153 etc.; *Virchow*. Alt-trojanische gräber und schädel. Berlin 1882. Taf. VIII, X. —

³⁹⁾ Labai malonu butu, idant apszviestiesni Lietuvei pradėtu rinkti marguczius, vingius rasztus siuviniu, audeklu, senus pūdus su vingeis rasztais ir t. l. daigtus, dar szendien tarp Lietuviu vartojamus. B. — ⁴⁰⁾ *Schliemann*. Ilios p. 768; Troja p. XXX. — ⁴¹⁾ Szitą žodį ne galima sustatyti su graik. ῥέζω.

Suprantamas taipogi daigtas, jog tikras perskai-
tymas ir iszgvaldymas įraszu, likusiu nū senovės gy-
ventoju mažosios Asijos, Trakijos ir t. t., „praszvies
mums tamsą praėjusio laiko“ ir parodys, kaip jau yra
tolima szendienyksztė Lietuviu kalba, keliems tuk-
stancziams metu praėjus, nū kalbos Trajėnu, Mysu,
Lydu, Traku, Tramiliu ir kitu. Tada tai bus galima
ir įraszą lietuviszko akmens perskaityti.

Elenoje, 24. VI. 85.

D-ras J. Bs.

Macilėnas ir Gražyna.

Sztai, pasaka senovės,
Laiku Kryželninku,
Kad bėgdavo, kaip srovės,
Kraujas Lietuvninku!

* * *

Stov dvaras ant kalnelio
Prie Niamuno augsztai
Ant baltojo dvarelio,
Tris liepas ten matai.
Žilplaukis senas bernas,
Tas ilsis po viena,
Ir szū, szunytis vėrnas,
Tas tupi po antra.
Žyd prie treczios rožytė.
Ir baltūj lelija:
Už rožę, lelijytę,
Gražesnė yr merga.
Tolyn mergytė žvalgo,
Kimei szunytis loj,
Senasis bernas valgo
Ir nėko dar n'atboj.
Dangus jūdai aps'uko —
Atskamb nū jojanczio; —
Pūl stiklas ir sutruko
Prie szuns, prie lojanczio.
Senasis nusigando,

Jaunoji yr linksma,
Jis lupą įsikando,
Šyypojojosi ana.
„Tik jūkkies, beprotėlė,
Tu nėko nežinai;
Matysi giltinėlę,
Jei ženklą nematai.“
Atjojo raitelytis,
Arcziaus ir vis arcziaus.
„Tai bus mano brolytis;
Kaip ilgai nematiciaus!“
Atjojo raitelytis,
Prie dvaro apsistoj,
Papyksta sens bernytis,
Ir szū lyg pykdams loj.
Pasveikin ans mergytę
Ir kloniojas gilei,
Be baimės ir rožytė
Jį sveikina gražei.
„Lietuvninku kareivis
Viens tarp neprieteliu!
Tavę sugaus ateivis,
Saugokies jo tinklu!
Kare mano tėtatis,
Ir giminė visa;
Szis sens bernuks vienatis
Ir asz czia ėsava.
Priesz norą rėdės, ėjo
Apnikti brolelius.
Priesz norą rods turėjo
Tik sekt neprietelius.
Juk Niamuno szis krasztas
Dalis yr ju valdžios,
Ir sako senas rasztas:
Ir czion neapsistos
Ar nežinai, nei musę
Neleidž parkelt pas mus!
Tu taigi į szią pusę
Kaip iszradai kelius?“
Taip sako mergytėlė,

Kareivis ilgai tyl,
Prisiulyta roželė,
Ta sako, kaip jis myl.
„Kaip szios roželės kvapas
Kelelį ras augsztyn,
Kaip szis pavytęs lapas
Kelelį ras žemyn,
Taip, taip ir randa meilė
Visur sav kelelius:
Lek, jieszko, stov į eilę
Ir randa mylimus.
Tavęs dėl asz atjojau
Per upę tarp sargu.
Laimė meilės, žinojau,
Kare ir tarp vargu.
Manę ar nori sekti
Pabėgti Sztrėteriams?*)
Dievs nenorės sutekti
Tavę neprieteliams.
Ilgai tavę mylėjau,
Kur nematei, macziau;
Nūprosnai vis norėjau,
Sztai szįsyk sutikau.
Vardu asz Macilėnas,
Lietuvninks gimine,
Isz kunigaikszeziu vienas:
Gražyna, sek manę!“
Merga paraudonūja,
Vėl yr veidai balti,
Krutinė lyg siubūja,
Taip sznibžda pamaži:
„Norėte rods norėcziau,
Bet negalėsiu tikt;
Tėtuži kaip galėcziau,

*) Sztrėterei, lot. latrunculi (t. y. plėszikėlei), buvo žalnėrei arba bernai Kryžoku, kurie nei jokio dvasiszko urėdo neturėdami, tiktai už algą Lietuvininkus isznaikyti gelbėdavo. Nesumaiszyk szitą senąjį negražųjį žodi su dabarnykszezia garbinga pravarde Szrėteriu, kuriu kelintas juk ir sakosi Lietuvininkus (ne Lietuvininku laukus) labai mylis.

Gimdytoją, palikt?“ —
„Kaip veik pareis, szis balnas
Pas mus jį pergabęs;
Nū smarkininku valnas,
Pas mus tada gyvęs.
Szalin padēs kardelį,
Gyvęs pakajuje,
Gers midų, gers vynelį
Augsztam palocziuje.
Tik jei tu abejosi,
Kur skubities jau reik,
Tai ne valna pastosi,
Senam pardūta veik.
Tai szlužyt tur tyronams,
Verginiu tarp nužut,
Ta, kur dabar gal ponams
Kaip karalēnē but.
Gražyna, skirk valnybę,
Žegnonę tėviszkei.
Sav iszsiskirsk gėrybę
Ir gelbėk giminei.“

* * *

Žvaigzdelēs jau žiurėjo
Ir mėnū nū dangaus,
Ta isz namu iszėjo,
Kur nesugrįsz daugiaus.
Iszjojo jau isz dvaro:
„Buk sveiks, tu žils vedys!
Tik, kad pareis isz karo,
Tėtužis ką sakys?“
Kam tu, szunyti, loji,
Kam ją suplėszai veik?
Kam tu, mergytė, joji,
Kur joti tav nereik?
Žvaigzdelēs pasislėpė
Ir mėnū ant dangaus:
Nū dvaro jot jei liepė,
Kur nesugrįsz daugiaus.

Abu kruvoj jau jojo
Per Niamuną toli,
Mergytė ji globojė,
Prie rankos laikėsi.
„Dabar reik atsiskirti,
Senoji tėviszkė!
Asz noriu but ir mirti
Valna Lietuvninke.
Tavęs dēl, tu vienatė,
Asz viską palikau,
Jau brolius ir tėtati
Prapuldžius' atradau.“
Tai atlėkė kulkelė,
Kas buvo tykojės?!
Iszplėszė jam szirdelė
Ir rankoms vadželes.
„Pabėgk, tu nevėrnoji!
Teveda, kas nors bus!
Kad ir manę prastoji,
Tik kraitis yr brangus.“
Taip szypaudams viens szaukė,
Ir su jūm dar kiti;
Jie kytrei buvo laukė,
Ir tykojė arti.
Senuks vėl szukterėjo,
Kryžoku sztrėterė*),
Kuriam žadėt turėjo
Tėvelis dukterė.
Viens taip, kits taipo szaukia,
Gatavyjas prilėkt,
Jau viens, jau kits priplaukia,
Jau viens ją nor atsiekt.
Mergytė dar, dar plaukė
Per vilnis su žirgu,
Toliaus, toliaus ji traukė
Su ponu negyvu.
Baisusis trijumpavo,
Veik ją sugavęs bus; —

*) Sztrėteris, žiurėk augszcziaus.

Ji dar syk pabucziavo
Baltūsius veidelius.
„Tavę asz sekt norėjau,
Palikti tėviszkę,
Tav but' ir mirt žadėjau
Valna Lietuvnikė.
Norėjau, noriu buti
Tavoji amžinai:
Meilė negal pražuti,
Seku tavę mielai.“
Taip tardama ji bengia
Bėdas su gyvascziu,
Meilingai Niamuns dengia
Abudu mylimu.
Sens Niamuns vilnis rita,
Ir bėg vandū gilei;
Nei vieną, neigi kitą
N'atsieks neprietelei.
Prie Klaipėdos žvejytė
Žvejoja, vaikszcioja;
Ji poną ir mergytę
Skyriu palaidoja.
Ir ant kapu sodino,
Sodino roželes,
Aprupino, augino;
Iszsplėtė szakeles.
Užaug augsztai szakelės
Ir susipina veik;*)
Bucziovosi roželės:
Ir toms mylėties reik.

Silvatikus (D-ras G. J. J. S. isz/Gr.)

*) Toks prilyginimas suaugusiųjų rožių medelių pirmiausiai randasi vienoje labai senoje nurvėgiszkoje dainelėje, kur pasakojama, kad karalius „jaunąjį Bendiką“, savo dukters Auroliljos mylimąjį, nužavindinęs. Tai ir Aurolilja isz smutnybės numirusi, o abudu, vienas ant vienos, antra ant antros pusės Lundo bažnyczios tapę palaidotu. Tai ant juju dviejų kapu sodintieji rožių krumai labai augsztai dangunlink užaugę virszuje bažnyczios stogo susivieniję.

Ką daryti?

Laužo žmonės galvas apie tai, kokių būdu išveisti degtinę, keikia bažnyčiose kunigai, baugina baisingomis kankynėmis pragaro, vienok nėko nepadaro. Mužikas kaip siurbė, taip siurbia degtinę. Ir kur tik pažvelgsi, visur-gi: ant sienpiutės ir rugiapitutės, prie varstoto, derybu ir pardoczkiau, kelionėje, ant svodbu, kriksztynu, atlaidu ir szermeniu, žodžiu, be arėlkos nėkas nesusidūda.

Szita silpnybė musu mužiko, užmuszanti taip jau silpnus doriszkus jausmus jo, nutraukianti jį žemiaus gyvūlio, gimdo galybes naminiu barniu, vaidu, vagyscziau, žmogžudyscziau ir nusisimu; žydas nagūtai szitūmi naudojasi ir siurbia, it dėlė, paskutinįjį laszą syvu isz kuno musu dūnadario, kurį taip jau numalszino, jogei ir pasikrutiti nedūda. Kur tik pažvelgi, visur karcziamos, visur sunus Yzrajėlio lakina savo auką ir be jokio sunkaus darbo vaisinasi be galo, o musu dūnadaris kas metą vis labiaus ir labiaus nuskursta. Prie senojo, netikusio, vedimo ukės, neleidžianczio pageriti žemę ir tokiu būdu iszgauti isz jos daugiaus naudos, neėsant nė jokiu dirbtuviu, nesigriebiant prie prekionės ir amatu, o augant be galo visokiems mokeszcziams ir gyventojams, gyvenimas tampa kas metą sunkesniu. Žemė iszdūdama vaisius ir negaudama nė jokios spēkos isz virszaus, dėlėi pirmbutinio vedimo ukės, vis kusta, o surinktiejie vaisei už arėlką tenka žydui. Jus, tenai Prusūse begyvendami, nenorėsite patikėti man, bet išgilikite toliaus nū rubežiaus, kur viskas tebegyvūja pirmbuviu gyviu, tai patirsite patys. Szviesa civilizacijos nepalypstė szitą užkampį, nės nebuvo ir nėra kam rupitėsi. Urėdininkai rupinasi tik kaip daugiaus iszlupti nū mužiko, kunigai baugindami pekla daugiaus nėko neveikia, o žydas nugirdidamas arėlka aria ir akėja jūmi.

Ką padaryti su szita liga? kokių būdu ją isznaikiti? — Isznaikinimas jos, prie dabarnykszczio sukrovimo dalyku, yra sykiu negalimas, pirmiausei dėl to, kad rėdas, padidininimo sav pelno dėlėi, rupinasi visomis galėmis paplėsti arėlką, o antras — tamsybė mužiko, nedūdama jam suprasti visą piktą gėrimo, yra stipriausia sesū degtinės. To dėl pirmiausei reikia apszvaistą paplėsti; nū rėdo nelaukkime nėko labo, dėl ko szitą darbą reikia mums patiems atlikti. Negalėdami prieiti prie žmonių ir stoti į ju tarpą, kuriu tamsybė sargei dabojama, ga-

lime tiktai per knygas plėsti szviesa. Knygos turi buti paraszytos suprastina kalba, pigios ir, kas svarbiausei, naudingos. Szerti sustambėjusius ir atbukusius jausmus muziko patrijotiszkomis giesmėmis yra vis tiek, kaip dainūti dainą kelmui medžio. Tas nė jokios naudos nedaro, nės musu muzikas yra taip pavargęs ant dvasės dėlei skaudžiuju istoriszkuju sutarmiu, kad nesupranta savę ēsant žmogumi. Dėl to reikia jam dėti tokias knygas, kurios pamokytu jam gyvenimą pagerinti, t. y. ekonomiszkos iturties — apie žemės iszdirbimą, gyvūliu auginimą, amatus, prekionę ir t. t. Szitos knygos jam atgabęs naudą, o kada jis tą patirs, tai ir gūdos knygas, o turėdamas jas prigimtoje kalboje, ir jas ims mylėti. Tūmi pasikels turtas szalies, ir tik tada galimas platus paplėtimas patrijotismo, nės be turto nėra szviesos, o be szviesos patrijotismo. Tada tik suruks degtinė ir žydai kurs laukan.

Kunigai daug gali gelbėti szitame pagirtame darbe, nės yra medegiszcai aprupėti ir turi itekmę ant žmoniū, bet jie iki sziol krupezauja kas žin kokios tenai prieszininku intrygos ir purtosi nū inteligencijos, kaipo nū bedieviu ir t. t. Kovoje už buvį tautos turime užmirszi siaurūsius veidinius pažvilgius, visi stoti į vieną eilę ir statyti krutis priesz visus prieszus; jei apgalėsime — ateitinei padarysime gerą, o neapgalėsime — teisingai padėsime galvas. To dėl, kurie ēsate tikri garbintojai teisybės, užmirszkite senoviszkas barnis ir eikite pas mus. Jeigu visi kibsime, kovą laimėsime; bet gal mano balsas nuskambės, kaip vox clamantis in deserto?

2. spalnio 1885.

Kal.

T ē v y n ē.

Asz tėvynėj jusu bunu
Ir ant amžiu dabar žunu,
Savo kalbą tik daboju,
Vis taip verkiu ir dumoju;
Aszaromis nei nuplaunu,
Dar gilesnią roną gaunu.
Sunki valanda ateina,
Akys man kraujais apeina,
Kaip pamislyju ant anu,
Szitai, vaiku žemės mano,

Ant ju noru ir kaltybiu,
Ant ju turtu ir linksmybiu.
Dėl ju viskas yr per nēką,
Nenumano sunkų grėką;
Dėl ju turtai ir linksmybė
Stojos laimės už czėlybę.

* * *

Nei, Lietuvei, jus dumokit
Ir kaltybiu nerokūkit;
Tiktai gūkit po teisybe,
Neszkıt szviesą ir vienybę
Dėl tu vaiku dar jaunuju,
Dėl ju misliu nekaltuju,
Kad ju dvasė neklaidžiotu,
Tiesos kelią kad dabotu,
Jau nuėję į szviesybę
Su ta szirdyj malonybe
Dėl tos kalbos, kur lopszelėj
Jiems dainavo matuszėlė
Szitaip graudžei, aszaringai,
Taip malonei, o teisingai.

* * *

Savo kas nemyl tėvynę,
Tegul atmen tas gadynę,
Kad czia pradžia amžiaus gavo,
Kad jos kalbą szirdyj savo
Liki smerczio tur žinoti,
Liki grabo tur neszioti
Szirdies savo atminime,
Kad nebutu užmirszime.
Ir jos vardą tur neszioti,
Ir jos ginklą tur daboti;
Dėl jos prakaito liejimas,
Dėl jos vargas ir kentimas;
Mus' tokie tėvai buvojo
Ir Žemaicziūs, Lietuvoje.
Tegul aptur jieje garbę
Tam szventamiam juju darbe.

Vyturio sesū.

Isz Lietuvos.

Suvalkai. Mieli valdytojai, žvilgterėkite į savo padonus! Mokįtojai — į mokįtinius! Piemens, vadovai prascziokėliu — į savo aveles! Tėvai ir motynos — į savo vaikus! Kokias savo aveles valdote ir ganote, kokią veislę auginate? Kasdien girdėti baisios žinės, verksmingi atsitikimai, kurie suspaudžia kiekvieno dorą žmogaus szirdį. Vaikas kyla prieš tėvą, szejmyna prieš gaspadorių, drutesnis prieš silpnesnį. Vaikas, kaip gyvūlis užaugęs, nepažįdamas nė žmogaus, nė Dievo, pilnas piktybiu ir žvėriszkumo, daužo savo tėvus, reikalaudamas nū ju gyvenimo, turto: sukruvinęs tėvą, szoka ant motynos; ta pūla ant keliu prieš savo vaiką tyroną, praszo, meldžia su aszaromis, idant sveikata, dovanotu . . . O baisybė! Tarp kokiū mes žmoniū gyvename? Ar tarp jųduju, kurie savo tėvu kraują geria? Ir tokie baisus atsitikimai turi vietą musu kraszte! (Szimet kaime P. Vilkaviszkie pav. pas ukininką S. buvo toks verksmingas atsitikimas; ir daugel kitur vaikas su kūlu po trobas vaikosi tėvą!). Brolis brolių isz namu iszsineszes laukūse žudo. — Daugelis namūse dėl viso ko szaudykles turi. Bet jos su visu nėkai, surudyjusios, už tai ne vienas szimet beszaudydamas galvą susiskaldė.

Vilkaviszkei. Gižu karcziamoje rudenyje veselijai bestovint atvažiavo arėlkei. Veselninkai jau nėko nenuvokdami užpūlė ant arėlkiu. Pasidarė baisus sumiszimas. Atbėgusi palicija (žemskei) pradėjo jųs skirti; bet jie szobles ju sulaužė; langus iszdaužė ir visus drauge supaisė.

— Rudos kaime pas Gižus ukininką Velioniszki uždegė. Szunims sulojus pats ukininkas iszėjo laukan pažiurėti. Už tvartu radęs jau uždegta, užgesino ir su szunimis piktadarį vijosi. Bet besivejant jo klūnas liepsna užsiēmė. Prietaisas uždegimo labai iszmislus buvo. Į stogą tvartu ir klūno nevydonas įdėjo po kuburkėlę degucziū (brėžuku) ir privedęs prie ju ilgus knatus, uždegė jųs, mat, iki knatas dasigruzdės iki degucziū jis galės toli nubėgti; bet nevydonas ir pabėgo, o nabago ukininko visas turtas supleszkėjo. Ukininkas mena, kad tai yra darbas jo bernu.

Marijampolė. Balsupiu kaime praėjusią žiemą ukininką Rudvalį geri sveczei atlankė. Visiems yra žinomas Degucziū kaimas pas paczią Marijampolę. Tai yra vagiū kaimas. Tie

patys vagys atlankē ir minētāji Rudvalj. Bet Rudvalis pirmiaus dasižinojēs, kad turēšes goviedā svecziu, pasirupino taip-gi diktokai jam žinomu pesztuku. Naktyje vagims atējus, visus isz vaikē ir dviem vagim gyvastj atēmē. Tame pulkelyje buvę ir žydu.

— Važiūjant naktyje tankei keliā apstoja. Raitā nusi-traukia nū arklio ir drutaisuteriojē grabējē palieka. Važiūjant per Barzdu kaimā (Naumėscio pav.) gali pamatyti, kaip ore akmens lakioja. Apie Bardauckus, Balsupius, Geisteriszkius jaunumēnē isz galvos eina. Net jie turi apsirinkę savo jenarolus ir vyresniūsius, kurie jais valdo . . . Tai kokius mes turime brolius!!! Kas žin, ir mes butume į jūs panaszus, jeigu likimas butu mus neapdovanojēs taje brangiausia dovana — mokslu? O isz tikro! — Kokiā didę galybę turi mokslas! Jisai laukini žmogų isz tamsiu urvu ir giriu iszveda į szviesā, parodo jam svētā, jo szirdies piktybę, pastato jį priesz paveikslā vieszpaties Dievo, priesz kurį nusižemines, karsztā maldelę sutvertojui savo aukauja. Augszciausios valdžios! atmikite apie savo padonus, ir pripažidami tą dieviszkā skolā, nedrauskite mums savo brolius, o jusu padonus isz tamsybēs iszvesti musu takeleis!

Antanas isz Bugnu.

Paniamunys. Mes, Lietuvei naujos dvasios, matome savo atžargiausius prieszgyinius ir prieszbylius vietiniūse Lenkūse*) arba sulenkėjusiūse Lietuviūse. Vienok einanczius prieszais naują putimą lietuvystēs galime dažnai atitikti ir paciūse Lietuvėliūse — prascziokūse. Taip man ne kartā atsitiko užgirsti Lietuviu žmones bepeikiant besispiriancziausius prieszais svetimtaucziu įtekme ir slogā. Kam tai, girdi, ar tai reikalas: kaip buvo, taip te ir pasiliekti — vis ponai, kaip sznekėjus, lai kalba lenkiskzakai, o musu kalba, kaip buvusi, lai ir pasiliekti vien tarpe mužiku. — Tarpe kitu tulas kiemionis, iszgirdęs du jaunu Lietuvininku besikalbant apie matomus ženklus atgijimo tautos musu ir kalbos, isztarē: „matyti, kad jau sziūdu brudas: szneka nei szi, nei tą. Į ką tai susiveda?“ — Kita vėl motyna skundēsi ant savo sunaus, buk jis, įgijęs gimdytojams beszelpiant mokslā, vartoja jį ant pikto: sznekąs, girdi, apie stabmeldiszkas

*) Tai teisybē; ale musu susėdai tenemislyja, kad mes tai ant visu sakome; yra dar, Dievui dėkui, skaitlelis ir tikruju Lenku Lietuvoje, kurie musu kilimą su džiaugsmu sveikina. Tik bėda, kad anie sziūs apszaukia. Rėd.

gadynes Lietuvos kampo, apie „pagoną“ Keistutį, „pagonką“ Byrutę, apie kunigaikščius, szlovinas jūs; negut jau Dievo nesibijo, ar į stabmeldžius nori grinžti? — Daugybė tužta ant musu už meilę prigimtos kalbos, o atmetimą poniszkosios. Už tą turime buti dėkingi įvairiems poneliams ir isz dalies dvasiszkystei, kurie lankydami tarpais musu žmonelius tardina jūs pamesti nelabą „pagoniszką“ muzikiszką kalbą, o griebtisi už poniszkos. Lietuviszcai, mat, kalbėję kelis szimtus metu atgal stabmeldžei: — tūmi jie tikisi užkliudysę tikėjimiszkus jausmus mandagaus, dievūto Lietuvisio. Tik norėčiau žinoti, ar pirm užgimus Kristui, kūmet dar visi buvo stabmeldžeis, nebuvo nei jokios kalbos, kaip tik lietuviszkoji? O isz žodžiu tu „apszviestoju“ musu žmogaus matyti, kad nebuvo, bent lenkiszkos.

J. Kėksztas.

Isz Paszeszupio. Žinoma, kad ant szio balto svėto yra visokiu rainu atsitikimu, kuriūs žmogus nesuskaitysi, nesurinksi, nės jie kaip kada ne verti nė pypkio tabako; tarp tokiu atsitikimu yra kiti ir svarbesni už aną gardų dumelį. Norėčiau su mylimu skaitytoju apie vieną atsitikimą pasisznekucziūti. Pas mus, o kur mes, tai tamistai vis tiek, ar mediniame kaime, ar murinėje pilyje, tiek to, yra sav apsieinas senelis, didelis tarnius savo tarnystės, o labai mėgstas visokias žines ir nusidavimus, ar tai laikraszčiūse, ar tai liežuvinio pusto datirti; atėjus man pas jį su dideliu reikalu, nespėjant paklausė: Ar tamista girdejai, kad . . . pilėje atėjus Lietuviams į vieszbutį ant pietu, kalbantiems lietuviszcai, sztai įėjo keli Lenkai, szlektos, dvarponei aplinkinei, jauni vyrukai; jau apsismaginę ir iszgirdę, kad Lietuvei czia tarp savęs saviszcai kalba, pažiurėję ir surikę: (bet kaip tas baltgalvėlis Lenkelis suriko, atkartodamas ju žodžius, tai rodosi man ir dabar dar spengia ausyse, ve tyczia norėdamas man parodyti svarbumą to atsitikimo) „precz z chamstvem!... (lauk! bet su kū — negaliu aiszkei iszreikszi, nės tai paženklina prakeiktą sunų Nojaus, Kamą). Tai tas, girdi, burelis Lietuviu nėko neatsakęs, po valandėlei iszkiutino namon, o dabar nē nepietūjas vieszbutyje . . . Szitaip trumpai pasibaigė ta pasakėlė ir sznekutis nežinas dabar, ar tie Lietuvei pietūja, ar rasi ir suvisaik nepietūja nėkur; tiek to, juk žmogus ne viena dūna minti, nē neklausinėjau ano senelio, bet tū tarpu nespėjau, o ant galo pagalios norėjau placziaus apie tai spėjame laike atsakyti, per tai ir asz tav nėko neatsakiau ant tavo tycziavimu,

kaipo anie Lietuvei, o dėl ko? — Paklausk. Anie Lietuvei neatsakė anai szlektai nėko ir iszgurino namon dėl to, kad matė su ta szlekta yra visaik szlektai, beje: pirmas dalykas, kad jie buvo per daug įsiszildę ar pas Jeszkį, ar pas Motkį, tai su tokiu ne labai ką gali pradėti, jei ju szeszi, o mes du; antras — tokei jaunai szlektai, jauniems bajoraicziams, kurie Dievui dėkui, kad iki treczei ar ketvirtai kliausiai gimnazijos darėpliojo per didelį vargą ir neapkentimą tu Lotynu ir Graiku, kurie nėkaip nėlindo į kaukolę, ne dyvai, kad ir ju galvukėse yra labai *szlektai*, vercziaus pasakyti — tenai vėjai oszku nakvojančiu jose vilnas kedena, tai tikra tiesa, kad su tokeis nėra ką nė pradėti, o daug geriaus . . . atsilenk — szimtą dienu atlaidu apturėsi. Priduriu czionai dar tiek, kad didelis daugumas jaunu bajoraiczium szios gadynės nė norėtu į savo pulkelį anūs priimti. O dabar, mano mielas prieteliau, pavelyk man tav dabar atvesti szitokį kitą atsitikimą: Vienas Gudas vagone gelzkelio važiūdamas, skaitė naująjį laiką (novoje vremeia, gudiszką laikraszti), prie jo sėdėjo apicėras mandėroje Gudu vaisko ir kalbėjo su savo kaimynu lenkiszka. Kada Gudas, norėdamas žinoti, kur jam reikia iszlipti, paklausė apicėro, kas per stotė (stacija), tas atsakė: „nie rozumiem“ (nesuprantu! . . .). Dėl ko jis drįso, apsimandėravęs gudiszko vaisko guzikais, atsakyti, kad jisai tos kalbos, kurios dėvi mandėrą, nesuprantas? . . . Atsakyti galima dvejopai: 1) akiai myli savo kalbą, o 2) nekenczia gudiszkos kalbos, kurią, žinoma, moka, bet isz pastipimo nenor kalbėti. Nenoriu daug kalbėti apie tai, kad apicėrai nekuriu vietu juk turėjo iszdūti savo vyriausybei paraszus, kad nėkad nekalbėš lenkiszka, nės per tai gali nustoti savo ženklus ir kardą Isztrauka tokia: Lenkas gal mylėti savo tėvynę ir kalbą, bet pagal mērį Lenku ir to, žinoma, sznekuczio senelio, Lietuvis netur turėti szirdį savo tokio pat pajautimo, kurį ir szunelis pripratęs prie savo namu nepameta. Ar ne isz tokios pat krutinės savo motynos iszsurbė Lenkas prisiriszimą savo kalbai, o ar isz kitokios krutinės savo motynos galėjo Lietuvis iszcziulpti meilę savo kalbos? Lenkai norėtu visas žemiszkas tautas palenkinti ir palaužti į savo pusę ar protingai ar ne, bet lankydami ir laužydami kitus, patys palinks ir nulusz, nės nepildo Dievo prisakymo: nylėk artimą savo, kaipo patsai savę, tad artimas visad tavę mylės, o judu abudu Dievas numylės.

Bs. Latvei po Vokiecziu jungu. Nesenei Berlyne pas Deubner'į išėjo kniga: „Die Letten unter den Deutschen. Den baltischen landsleuten gewidmet von J. v. Dorneth.“ (Berlin 1885. pp. 128), kurią ir kožnas mokītesnis Lietuvis turētu pažinti. Pirmoje dalyje apraszomas pavertimas Latviu į verguczius ir įsteigimas vokiszkosios valdžios Latvijoje. Raszytojas, kurio gyslose regimai dar kryžokiszku lupiku kraujas teka, užmirszta tiesą ir teisybę, o apspangęs nū blizgalu vokiszkos taip augsztos dabos, apteisina kraugėrius Kardininkus (Ordo gladiferorum) tūmi, kad jie kariaudami kaipo „vertreter einer so viel höheren cultur“*) ir „als apostel einer religion“**) įveikę Latvius ant žemesnio dabos laipto stovinczius! Ar tokius kruvinus veikalus, kokius Kardininkai isztaisė, prider ir prie kulturos skirti — vargei kas szendien tam pritartų! — Antra dalis apraszo „Latvius naujesnio laiko po Vokiecziu valdžia.“ Czion mes nū raszytojo tarp kiti dalyku iszgirzstame, jog „kvaila ir spangi (törichte und kurzsichtige) polityka“ buvusi, kad Latvius į Vokieczius dar iki sziol nepaversta! Akyviausia yra treczia dalis: „Latvei tarp Vokiecziu ir Maskoliu,“ kur tulus dalykus isz Latviu atšigaivinimo apraszytus randame. — Palikdami gincą ir barnį su Dorneth'u patiems Latviams, mes tik tiek sakysime, jog ta dvasė neapykantos ir panėkinimo dėl Latviu tautos, kurią raszytojas savo rasztui įkvėpia, negal atgabenti nė menkiausia naudą dėl vokiszkystės ir vokiszkuju bajoru Latvijoje. Maskoliszkai įtekmei į Vokiecziu ir Latviu tarpą sprendžiantiesi, priderētu Vokiecziams užmirszti apie savo „augsztą kulturą“, kuri szendien negal nė Latvius nė ką kitą iszgązdinti, o atpencz daug szvelnesnę kalbą vartoti, apie Latvius sznezant, vienybėje bei sandoroje su jais gyventi ir ne nėkinti tūs, ant kuriu žemės gyvena. Isz nesutarmės tarp Vokiecziu ir Latviu gal tik trecziasis naudoti... Szendien užstojus laikui, kada priežodžiui sakant: „kur daugelis, ten ir visi“ linksta, latviszka didmena jau įgyja — o su laiku dar didesnę įgys — stiprybę ir įtekmę savo žemėje. Man ding nenorint „ne utinam falsus vates sim“ sakyti — vokiszkiejie bajorai Latvijoje pavirs isz lengvo taip lygei į Latvius ir latviszkus patrijotus, kaip tokie jau ir dar augsztesni bajorai vokiszki Cziakijoje jau senei Cziakus pavirto... Ne kitaip ir Lietuvoje su lenkiszkais bajorais turės atsieiti. Nėsa

*) „Vietininkai kokios jų augsztesnės dabos.“

**) „Siuntinei (apasztalai) kokios vėros.“

nereikia užmirszti, jog „tempora mutantur, et nos mutamur in illis“ 4. VIII. 85.

Brėtkuno „postilla“. 1591 m. Karaliaucziuje, Prusėse, atspaudinta tapė „Postilla, tatai esti trumpas ir prastas Ischguldimas Euangeliu, sakamuiu Baszniczoie krikshczionischkoie etc. per Jana Bretkuna, Lietu- vės plebona.“ Knįga szita — dabar jau labai paretėjusi*) — yra didei svari dėl lietuviszkos kalbos tyriku. Joje mes randame ne menkai žodžiu ir tarmiu, szendien jau labai retai vartojamu, arba visai užmirsztu, kaip: meslewa — mokestis (lotyn. tributum); augewe — augyvė; palaubimas — paliovimas; todrilei, todryn — to dėlei; kodrilei — ko dėlei; su wandinti — suwadinti; mekstoti — džiaugtiesi (lotyn. gaudere, delectari); gliaudoti — jūktiesi, linksmintiesi; thieka — tiek; wambzdis — vamzdis; planas — lotyn. arena; thū lidziu — tūjaus (lotyn. statim); supieze — marszkinei; karias, karis — lotyn. exercitus; nesandora — nesutikimas, nesutaika; salna (Nesselmann: žalna) — vok. kriegsvolk; aksinikas — auksinas (pinįgas): liktaia — lotyn. fatum ir d. k. Vietlankyje (in locativo) vieton se pas Brėtkuną visur senesnę kvarmą sa randame: žvaizdėsa, žodžiūsa, szirdysa, piemenysa ir t. l.; vieton prievardžio (praepositionis) pas su skundlankiu (accusativo) tankei pas jį randame senoviszką pi, p: „ir mes iopi ateisim,“ „p. Kri- stus patsai kalba szventip Janip“, „tiesos nėra iampi“, „arti Jeruzalėspi prijojęs“; „... ir Jėzus daugsinosi isz- mintyje, senatvėje ir malonėje, Dieviėp ir žmonisamp“ (apud deum et homines) ir t. t. — Apie iszsiplatinimą tikybės ir lietuviszku rasztu Brėtkunas sako: „Nėsa kolei szitas svėtas laikėsi, dabar nė vienu knįgu jusu liežuviu raszytu neturėjote, vis ką iki sziolei primokėti este; tatai vis jumus radosi isz lo- tyniszko, lenkiszko arba liežuvio per tulkus Praszykite-gi Dievo, jeib jis ir jumus rodzitu (teiktu) dūti plebonus, kurie jusu prigimtu liežuviu jumus iszraszytu szventas knįgas seno ir naujo ttestamento, ir idant Dievas tiemus padėtu, kurie szitas knįgas lietuviszkai iszraszyti pradėjo.“ Isz szitu žodžiu mes aiszkei matome, jog dar XVI. szimtmetyje Lietuvoje kriksh-

*) Viena tokia knįga, visai pilna su priekalba, tituliniu laiszku etc. randasi „Byrutės“ knįginyczioje, Tilžėje.

czioniszkas tikējimas buvo platinamas su pagalba tulku! Ne dyvai to dēļ, jog beplatinant naują tikybę, taip greitai ir Lietuvius sulenkūta ir suvokiecziūta! Kadangi tikybē buvo platinama nesuprantamoje kalboje, Lietuvei jos ilgai nesuprato ir laikēsi savo tēvu tikējimo. Brētkunas sako: „Daug žmoniū, ant žemēs gyvenancziūju rasi, kurie nesimeldē, o visu didžiausei Lietuvininkai nerodos meldēsi... Kitas isz jaunystēs Dievo žodį girdējēs ant savo senū dienu nē žodžio nemoka, kitas ir tēve-musu nepaskaito, kitas kaczei sziczion nukarszēs, tacziaus kaip gyvas Dievo stalop neējo.“ Skaitydamas szitūs žodžius, atsimenu veikei tu nuvargintu Lietuviū Vilniaus vyskupystēs, kurie dar ir szendien ne geresni krikszczionys kaip anie Brētkuno, o tai dēļ to, jog tenai isz daugybēs bažnycziu lietuviszka kalba iszvaryta!... Kaip Vilniaus vyskupystėje tulose parakvijose dar musu dienose Lietuvei garbina ne viena, bet daugybę dievū, taip buvo ir Brētkuno laike. — Pamesk-gi, miela Lietuva — jis szaukia — melstiesi Kaukus, Aitvara, Žemaiczius (Žempaczius?) alba kitas deives ir numirusius szventūsius, dar melskiesi vieno Dievo, tēvo musu vieszpaties Jēzaus Kristaus.“ — Gailu tik, kad Brētkunas nepaminējo vardus tu „numirusiū szventūju“ senovēs Lietuviū; jog „szvetūsius“ ir senovėje turēta — ne galima abejoti*). — Apie Brētkuno „postilla“ yra svarus prop. d-ro Geitler'io rasztas krovatiszkoje kalboje: „Bretkuova litavska postila“, patalpintas laikrasztyje akadēmijos mokslū Agrame: „Rad jugoslovanske akademije znatnosti i umjetnosti.“ (Kn. XL. Zagreb 1877),

J. Bs.

Upiū žvingumas senovēs Lietuvos. Senovēs gadynėje Lietuviams į szios dienos žemes ateinant, teko jiems apsigyventi giriū traszkumynūse tarp daugybēs upiū, upeliū ir ežerū. Vandeniū senovēs Lietuvoje nesulygintinai daugiaus buvo, neng musu dienose; szendien, girēms isznykus, daugelis ir upiū nuseko, daugumas ežerū suvisai užslinko ir užžėlē ir, kur senovėje vilnys audrojo bei blizgėjo, ten szendien ant lygios pievos dalgis žalia, žolele piauja. Nū daugumo ežerū liekti musu laike tik „akys“; kiti vėl ne už ilgo perdēm iszdžius. Senovėje, kada Lietuvoje vandeniū apstingiaus buvo, musu upēse ir ežerūse buvusi didē daugybē įvairiū žuviū, kuriū ir vardai

*) Slg. Kraszewski. Litwa. T. I. p. 137.

szendien užmirszti tapē. Vienoms veislēms isznykus, kitos likusios szendien jau neužauga tokios didelios, kaip senovėje. Vienas XVI. szimtmeczio rasztininkas, butent Vokietis Schütz'as, apie isznykimą žuviu musu upėse paminėdamas, sako: „Tai tik dyvinas daigtas! Lietuviams dar netikinczeis (nekrikszcionimis) bešant, Lietuvos upės buvo žuvimis pripildytos, bet dabar jose tik varlės tebeprisilaiko, kada patys Lietuvei į krikszcionis pavirto, o ir likusios žuvys netur tiek vandens, kiek joms reikētu dėl užsilaikymo.“ — Taigi, tarytum, ir tas Vokietis pripažįsta, jog Lietuvos tautos ir žemės laimė pra-gaiszo drauge su isznykimu lietuviszku dievu bei tikybės... B.

Piemeniszka „vai ola“. Lietuvos piemens — kaip žinoma — tur savo įpatiszkas dainas, kuriose savo piemeniszkus vargus ir ganomus gyvolėlius apdainūja. Pas Juszka tik kelias tokias dainas randame. — Svarbus yra ir piemeniszki „olavimai“, kurie — man ding — dar ne su vis surankioti. Tokius „olavimus“ ryliūja piemens vieno kaimo priesz piemenis svetimo, kito kaimo, ir tankiausei kur ant kalnelio, kalvos stovėdami. Padūdame czionai vieną olavimą Ožkabaliu piemeniu, kaip 1870 m. užrasziau:

„Vai jus vagys, vaji ola!	Sv ^{mala} amba bambei, vaji ola!
Sziaudaduszei, v. o!	Žalioj girėj, v. o!
Kukulakei, v. o!	Po berželiu, v. o!
Iszverstakei, v. o!	Su dirželiu, v. o!
Riėtanosei, v. o!	Pirksim peilį, v. o!
Retadanczei, v. o!	Medžiokriauni, v. o!
Degutpilvei, v. o!	Lupsim skurą, v. o!
Neganykit, v. o!	Palei rurą, v. o!
Po mus' laukus, v. o!	Tempsim bubną, v. o!
Po dirvonus, v. o!	Pabubnysim, v. o!
Kad pagausim, v. o!	Už jus duszias, v. o!
Tai pakarsim, v. o!	Kaip už gruszės, vaji ola!

ola, ola!“

Žemaitiszki arklei. Nesenei patirta, kad Maskolijos cėcorėnė Katrė II. pamacziusi arklius žemaitiszkos veislės, kurie jei labai patiko, liepė anu kelis porus nuvesti į Viatkos tyrus, arti Uralo kalnu ties Sibėrija, dėl užvedimo anu tenai ant veislės. Isz tu tai musu arkliu ar isz sumaiszymo anu su vietineis iszsigimė veislė viatkiszku arkliu, pilko plauko, labai pagirtu dėl savo stiprumo ir greitumo.

Vyturys.

Isz svetur.

Laikraszcziu skaitlius Maskolijoje. „Allgemeine Zeitung“ a“ (priedas n. 58) padūda skaitlių laikraszcziu Maskolijoje 1882 m. isz viso 776, isz kuriu 197 Petrapilėje iszeina, 97 Varszavoje, 75 Maskvoje, 36 Helsingfors'e, 23 Rigoje, 21 Tiflis'e, 20 Kyjavoje, 19 Adėse, 11 Kazaniuje, 11 Karkove, 9 Rėvelyje, 8 Tarapatoje (Dorpate), 8 Jelgavoje, 7 Uleaborg'e, 6 Aboje, 6 Vilniuje, 6 Voroneže, 6 Viborg'e, 5 Kiszineve, 5 Liepojuje, 5 Žemamiame Naugarde, 5 Saratove ir t. t. Pagal kalbas iszeina: 514 laikraszcziu maskoliszkoje kalboje, 81 lenkiszkoje, 45 vokiszkoje, 44 sūmiszkoje (pinlantiszkoje), 30 szvėdiszkoje, 13 *latviszkoje*, 10 įgauniszkoje (estiszkoje), 10 armėniszkoje, 6 prancuziszkoje, 4 georgiszkoje, 2 totoriszkoje, 2 lotyniszkoje, 2 žydiszkoje, 1 angliszkoje, 1 aserbeidžaniszkoje, 1 maskoliszikai - vokiszikai - prancuziszkoje ir 1 maskoliszikai - vokiszkoje. Isz to matome, jog visos Maskolijoje gyvenancios žmoniu veislės tur savo kalboje rasztus, tik vienu vieniems Lietuviams uždrausta spauda lietuviszkoje kalboje! O tūmi tarpu ant latviszkuju laikraszcziu atsižiurint Lietuvoje turėtu buti mažiu mažiausei į 20—30 laikraszcziu! Kadangi laikraszczei geriausei platina szviesą tarp žmoniu — aiszku, jog Lietuvoje szviesa ir mokslas plėstiesi dabar negal . . . Akyvas daigtas sulyginti skaitlių, iszeinancziu Maskolijoje ir kitose žemėse laikraszcziu su skaitliumi gyventoju. Taip Maskolija (Auropoje) 1882 m. turėjo 85 milijonus gyventoju ir 776 laikraszczius; suvienytosios valstijos Amėrikos 50 milijonu gyventoju ir 11,314 laikraszcziu; Vokietijos cėcorystė 45 mil. gyv. ir 5041 laikr.; Austrija 22 mil. gyv. ir 1378 laikr.; Vengrija 15,700,000 gyv. ir 646 laikr.; Prancuzija 37,600,000 gyv. ir 3716 laikr.; Anglija su Irlantija 35 mil. gyv. ir 3083 laikr.; Italija 29 mil. gyv. ir 1298 laikr.; Belgija 5,500,000 gyv. ir 641 laikr.; Szvėdija 4,500,000 gyv. ir 348 laikr.; Szveicija 2,800,000 gyv. ir 561 laikr., taip jog suvienytose Valstijose Amėrikos pripūla 1 laikrasztis ant 4000 gyventoju, Szveicijoje ant 5000, Vokietijoje ir Belgijoje ant 8000, Austrijoje ant 16,000, Vengrijoje ant 21,000, o Maskolijoje net ant 109,000 gyventoju. Prusu Lietuva (pagal Vokiecziu skaitymą) turėdama 150,000 gyventoju tur 10 laikraszcziu lietuviszkoje kalboje*), taigi atsieina 1 laikrasztis ant 15 tukstancziu gyventoju.

Bs.

*) Klaipėdoje: 1) Lietuviszka Ceitunga pas Holcą ir Szernių, 2) Pakajaus Paslas pas T. V. Sybertą, 3) Pasiūn-

Samojėdai yra tai tauta gyvenanti pagal siaurės ledines jures Maskolijoje. Ju kalba stov tarpe sūmiszku (piniszku) ir mangoliszku kalbu. Jūse plaukia daugel sūmiszko kraujo, o musu kalboje atsiranda nekurie sūmiszki žodžei. Ir taip atsiliko man rasti laikrasztyje „Bluszcz“ (1870 m. l. 224.) sziovias apie Samojėdus, Sūmiu giminaiczius, žines: Buvo vienas ju dievaitis, kurį jie vadino Num. Lietuvei turėjo Numėją, dievaitį atėjunu ir vaisziu, nū kurio ir vaisziu namai vadinosi numėjonais. Buvo jis broliu Komo, Datano ir Semio. Szaknis to vardo paeina nū numā, numai arba namai. (Palygink: Słownik języka polskiego. Wilno 1858 r. str. 792). Samojėdu vardas paeina nū piniszko arba sūmiszko žodžio: soome, soome (bala, pelkė). Soome, soome galime vėl prilyginti prie lietuviszko ir slaviszko žodžio: žemė, žiamė, ziemia ir t. t.

Vyturys.

Paryžius. Tarp pabaigusiu mokslą Paryžiaus lėkorystės (mėdicynos) akadėmijoje randame ir vieną mergaitę nesziojanczią pravarde Tregaitis (Tregaicziutė), kurią garbinti reikia, ne tiktai už pabaigimą mokslo, ale ir už tai, kad pabaigusi jį nepermainė savo pravardės, kaipo tai daugel daro ne tik tai Lietuvaicziau, bet ir Lietuviu, nors ne taip augszto mokslo. *Szern.*

Gromatu skardinė.

Kalnėnui. Tamstos giesmeles apturėjęs dūdu žinę, jog jos bus patalpintos. Tai biaurus yra pasielgimas tu...., kad

tinystės Laiszkai pas Holcą bei Szernių; Priekulėje: 4) Keleivis pas Trauszi, 5) Konzervatyvu Draugystės Laiszkas pas Trauszi; Tilžėje: 6) Auszra pas J. Mikszą, 7) Tilžės Keleivis pas Reylenderi, 8) Niamuno Sargas pas J. Mikszą; Karaliaucziuje: 9) Lietuviszkas Polytiszkas Laikrasztis pas Suteri, 10) Nusidavimai apie ēvangėlijos praplatinimą pas Spach'ą. Be to dar iszeina Amėrikoje „Lietuviszkkasis Balsas“ ir „Unija“. Taigi skaitliaus turime 12 laikraszcziu. Kalendoriu iszeina Klaipeđoje: 1) Lietuviszkos kalendros pas Holcą bei Szernių; Priekulėje: 2) Evangėliskos kalendros (dviejūse iszdavimūse) pas Trauszi; Tilžėje: 3) Lietuviszkos kalendros (Tilžės Keleivio) pas Reylenderi, 4) Lietuviszkos kalendros su abrozais pas v. Mauderode, 5) Lietuviszkkasis kalendorius (pas Rommą, arba Zavadzki Vilniuje, rods raszó, ale isz tikro Tilžėje iszeina) dviejūse iszdavimūse, 6) Lietuviszkkas Auszros kalendorius pas J. Mikszą; Ragainėje: 7) Niamuno Sargo lietuviszkos kalendros pas J. Syberta.

taip nekaltą žmogų persekinėja. Tik nepailskite, brolei, dėl tėvynės dirbė. Szita procė, szitas trusas yra szimta kartu garbingesnis ir saldesnis, ne kaip augzstesniuju koju laižymas ir per tai pasirupinimas lengvesniu dienu. — Isziuncziu „Zirga“, „Zipona“, „Vytauta“, „Sodna“. Pasidaro 85 kap.

M. Jurininkui. Tamstos gromatos raszytos 5. ir 26. lapkriczio atėjo į mano rankas. Trys Ivinskio kalendorei apturėti. Szimkaus gromata taps isz naujo atspausta.

Jonui Jak. Tamstos gromata su reikalauta žine yra mano rankose, dėkui už žinę.

Jonui be artesnio adreso. Tamstos gromata su 2 rubliam atėjo. Mielai bucziau viską siuntes, ko reikalavai, ale ant kokio adreso? Praszau dūti antraszą aiszkų. — Berods galima Rikterio lėkarstvu gauti. Vis pirma reikia man antraszo!

Atsiszaukimas.

Nekurio Lietuvio 7—8 num. Auszros tapė užminta apie sukaktivines knigas, kurias reikia iszleisti ant atminties to meto, nū kurio Lietuviu gentė priėmė maž-daug pasklydusį visūtina mokslą Kristaus vieton savo naminio tikėjimo. Yra tai labai geras ir iszmingas dalykas, tik prider aiszkiaus aptarti, kokia turi buti turestis anos knigos ir kam jinai paskirta. Priėmimas krisczionystės ir szventimas to atsitikimo užganua, numanu, pervis musu žmogų, nevat skriauzdamu kitoniszką itekmę. Taigi kytrei ir iszmingai pasinaudodami szita laimingą progą mokytesni Lietuvei, kuriems rupi apszvietimas ir savimonė žmonių, gali kūne geriausei szisyk paklabinti jausmus ju ir apversti tūs jausmus ant gero lietuvystei, apszvaistai o ir doriszkam ju prikėlimui. O sumanesniems Lietuviams kam tokią knigą? Jie gana per „A.“ susipranta ir susižino, ant galo jūs toji būtis taip nepalyti, ir jinai netaps nekūmet paspyriu dėl ju jausmu. Jie ką darydami, vis daro, ir jaunūmenė ne szikiu tai tokiu keliu vis ras savo uždūtę ir taka: garbė Dievui, ne miszkūse gyvename. Taigi reikia surasti tūs, kurie, smiltynūse ir szilainėse tarp miszku skurzdami, sandarei užkamszė laiko savo szirdi, bent dėl tėvynainiszku ir žmoniszku jausmu. Kaipogi kiekvienas Lietuvis, priskaitęs savę prie pulko daugiaus iszmanancziu ir savistovei protaujancziu, tegul pasirupina primesti savo darbą arba bent gerą mislaitę ir paszalpą prie anos knigos. Kunigai — tėvynainei tegul paraszo apie dvasiszka ir doriszka prakilnumą apvaikszciojamos buities; mokslininkai, pas kuriūs iszdirbta tvirta kritikiszka pažvalga ir pažintis, tegul sumeta suprantamai (ipacz kad suprantamai, aiszkei ir kūne prascziausei) svarbesniasias gadynes musu istoriszko buvio, o kiti tegul supaiszo sziozkias-tokias žines ir žinutes apie žemę, gamta ir apielinę; geresniejie publicistai tegul iszreiszkia žmogui szendienyksztį lenksmą dėl jausmu ir iszguldo klausymus tautystės, padėjimą žmogaus ir ir t. t. O visi kiti tegul taip ką

sumanydami paraszo, kaip dėl stacziokų žmogaus: ar apsakymą ar eilutes (ipacz geras, oringas sekmes). Tikt sziuksztu su jūkingais straipsneis, kurie paverčia knygą akyse žmonių į „tuszczius jūkus“. (Apie ukę kaip kas numanō, bet man rodosi, kad czia ne vieta tokiems rasztams.) Ir tegul tokiems raszydamas atmena, kad jis užkabina musu žmogų su jo isikerėjusiomis nūmonėmis ir paproczeis, kad jis kimba kovotiesi su tamsa ir atkaklamu. Priguli knygą sudavadyti ir iszleisti tokią ir taip, idant pažymu butu, kad tai darbas visu gyvu spēku Lietuvos. Kiekvienas prisiūdamas rasztą (arba vardą), turi prisiusti ir sziek-tiek pinigų (nū vieno iki penkiu rublių), idant butu už ką atspaudzinti sulasytąją knygą o atspaudinus kad galima butū dalinti ir platinti ja žmonėse, taip idant asz nusipirkęs už vieną rublį tos knygos galėcziau bent penkias dūti žmonėms (kad ir dovanai). Gale turės buti suraszas visu Lietuviu, prisidėjusiu prie to dalyko. O kuris bent vardą nepridūs, tasai Lietuviu skaitytiesi nenori ir negali. Atminkime juk, kad mes czionai skaitome savo spēkas ir kad nepridavus visu vardu, nėkada nebežinosime, kas musu per galės. Ir jeigu kas neturētu kaip ir kada paraszyti savopą rasztą, tai tegul bent pasiraszo po kito rasztu, vienok aiszkei nurodant, kad ten dvieju (arba kiek ten bus) paraszas. Žinoma, kad nū akiu nevydonu czionai galės mus sergėti slapyvardžei.

Persarga.

Yra pritirtas dalykas, kad tarp nežinancziu ir nesuprancziu žmonių senoviszkirasztai, kartais neužmokamos vertybės, isz senatvės pageltę ir pajūdavę, tampa panėkinti ir iszpustyti. Gaspadinės jūs kartais, jei dar sziek tiek iszsilaike, pyragus kepamos suvartoja. Patys esame matę ir girdėję, kaip senovės rasztai be szirdies yra tam dalykui suvartoti. Kasi ir popėrei ir gromatos Daukanto, Ivinskio, Poszkaus ir kitu garsiu rasztininku teko į nagus tokiu gaspadiniu, kurios ragaiszius kepamos jūs sūdegino. Szaukiame, rėkiame, kad kožnas tikras Lietuvis ir Žemaitis apie tai pasirupintu. Kožnas rasztas dūs žinę apie musu kulturą. Auszros skaitytojai tesiuoczia senus rasztus, knygas, arba nors ju antraszus, jei nesibijo, kad prie ju prapultu, į musu laikraszczio rėdytuvę, kur rasztai musu tėvu yra lyg skarbai saugojami.

Auszros rėdytuvė.

Praszmas.

Vienas senis Lietuvis norėdamas paraszyti gyvenimą a. a. vyskupo Žemaicziau Voloncziauszkio praszso jam atsiusti nū-raszus gromatu ar ir paczias gromatas szio garsingo Žemaiczio ir Lietuvio, katros bus sugražintos. Taip jau su džiaugsmu priims nū Voloncziauszkio pažįstamu paminėjimus ar lietuviszkaį ar lenkiszkaį paraszytus. — Antraszas: Korocza (Kurskoj gub.), S. A. Gorodeckomu, uczteliu gimnazij.

U ž m a n y m a s.

Kaip reikia padaryti, kad musu kunigai, budami tikrais Lietuveis arba Zemaiczeis, raszydami pas vyriausybe maskoliszkai pasiraszytu kunigas (кунингастъ), o ne ksiadz (кесндзъ)? Rodosi mažas daigtas, ale pagal mano protą tur didžia verczia. Reikētu rėdą ir perdėtinius pripratinti, kad tarp kunigų daugiaus Lietuviu ir Zemaicziu ne kaip Lenku. Tie, kurie Lietuvei arba Zemaiczei nor buti, tegul raszosi kunigas, o tie, kurie nor, kad jūs prie Lenku skaitytu, tegul raszosi ksiadz. Ar bus priimta? Kunigas Ilgis.

P r a s z y m a s.

Vienas gyventojas rusiszkos Lietuvos, Suvalku rėdybos, Vilkaviszchio pavieczio, Pažeriu gminos, K. Bukavietis isz Obszrutu, padūda žinę, kad jis užsiimdamas mėkanikiszkais isztyrinėjimais iszrado du iki sziol nežinotu prietaisu, judėti visokias dirbtuves, gaspadoriszkas ir pabrikiszkas.

1) Pavertimas ant mėkanikiszko darbo tekancziu vandeniū, kad ir didžiausiu, su maža kaszta; nės tas prietaisas pasigatavyja isz pigios medegos. lengvai padaromas ir užlaikomas; o labiausei, kad ir nereikalauja užtvenkimo upės, tik upė tekėdama savotiszku budu per jį padūda visą savo tekėjimo vėką (syła) į darbą. Tas prietaisas gali judėti visoki darbą, stovintį ant vietos, kad ir didžiausia, žiurint ant didumo upės ir smarkumo jos tekėjimo. — Padarymas tokio judėtojaus vandeninio be dirbtuvo (maszynos), atliekanczio darbą, kasztūs nū 100 iki 200, 300 rubliu ir taip toliaus pagal norą budavojanczio ir reikalą jo vėko (sylos). Kasztūdamas 100 rubliū (200 markiū) turės vidūtiniszką vėką, lygū vėkui 4 arkliū.

2) Prietaisas sudėtas isz dviejū geležiniu cylindერიū, sujungtu tarp savęs mažesneis sąnareis, gali paversti ant mėkanikiszko darbo vėką sudėliū iszdūdancziū gazus prie iszdegimo, tai yra: parako, dynamito ir kitu žinomu kėmijoje sudėliū. Tas prietaisas yra visai panaszus į prietaisą dirbantį darbus ugnia ir vandeniū. Toks prietaisas galės pritikti ten, kur netinka ugninis dėl didelio svarbumo. Szitas prietaisas yra labai lengvas, nės nereikalauja imti su savimi malku nei vandens ir budamas mažo skūmo gal dūti geidžiamą vėką, kad ir didžiausia*).

Iszrastojas geidžia, kad jo tie iszradimai veikiausei iszsiplatjtu, nės jie galės atneszti naudą dėl svėto, užvadūdami kas dieną brangstantį kurą**). Moliavoniū (risunku) czia nepadūdame, nės iszrastojas dar nespėjo iszsiimti patento ant tu iszradimu***).

*) Tas prietaisas dėl savo lengvumo susigadytu orkulkininkams, kurie valdomą baluną taisosi. Rėd. — **) Kuras, kurenimas. — ***) Mes velyjame, kad skaitytojajai apie tą dalyką pasirupintu ar susineszdami su ponu B., arba ir kitus, kurie su mėkanika užsideda, ant susineszimo paakindami. Kožnam smagu patėmyti, kaip mėkaniką ne vien svetimgenczei valdo, bet ir Lietuvei.

Užprasymas.

Mums vienas sžaunus Lietuvis, kunigas, raszo: „Jau dveji metai suėjo, kaip Szl. perraszė pirmąjė dalį Daukanto pasakojimu apie Lietuvos veikalus; prižadėjo spauzdinti, bet liki sziol nėko negirdėti. . . . Ar sulauksime to brangaus skarbo, ar tas nūraszas gal kur nužuvo? Jei pasirodytu ant svėto pirmoji dalis, galėtumėme pasirupinti ir apie kitas. Negali buti, idant toksai brangus rankrasztis patektu žiurkėms. Iszspauzdinimas Daukanto pasakojimu butu didesniu paminklu, negu kad kas kokį akmeninį arba geležinį statytu. — Jei pinigų ant spaudos truksta, tegul Auszros rėdytuvė iszdūda apgarsinimą, jog nor spauzdinti; tegul iszrokūja kiek viskas kasztūs; tada atsiras tokiu vyru tėvynininku, kurie dūs paspirtį; o tos žinės tegul bus padūtos Auszroje. — Jei Lenkai ant Mickaus paminklo surinko tiek tukstancziu, argi Lietuvėi nesudės keliu dėl Daukanto?“ — Ir mes su visu szirdies karsztumu tam pritardami pasakome, jog gėda butu mums Lietuviams, jeigu nei tiek nesurinktum, kad galėtumėme to musu karsztojo tėvynininko nespaustūsius veikalus per spaudą ne vien Lietuvai, bet ir visam mokytam svėtui prieinamais padaryti. Pasižadėdami už spaudą Daukanto pasakojimu rupinti, kaip veik tik bus pritinkanti suma pinigų sužadėta arba staczei sįsta, apgarsisime Auszroje pravardes szelpėju prie iszleidimo ir pavestąjė pinigų sumą. Turėdami rankrasztį pirmosios dalies savo rankoje ir aprokūdinę, kiek spauda kasztūs, iszdūsime visą rokunda taip pat Auszroje. Ragindami Lietuvos ir jos szlovinuosios praeitinės mylėtojus pristoti prie to szventojų dėl tėvynės darbo per pavedimus, užpraszone ir tūsius ant to pajudinti, kurie Auszros neskaitytu ir tokiu budu apie tai nėko nepatirtu.

Toliaus paveda dėl iszleidimo Daukanto pasakojimu apie Lietuvos veikalus:

Nėris isz Gudijos	10 rbl.
Augsztarietis isz Žemaiczii	1 rbl.
Toliszius „ „	1 rbl.
Virszgiris „ „	2 rbl.
M. „ „	1 rbl.
Vėversys „ „	1 sidabro rublių.

Apgarsinimai.

Dabar pat iszėjo **J. Basanavycziaus** du pieszatu:

- 1) **Žirgas ir vaikas.** 80. 32 laksztu, prekia 15 kap., su per siuntimu gromatoje 35 kap.
- 2) **Žiponas bei žiponė ir auksingumas bei sidabringumas lietuviszku dainu.** 80. 30 laksztu; prekia 25 kap., su persiuntimu 45 kap. Gaunamu per Auszros rėdytuvę.

Lietuviszkoji draugystė „Byrutė“

atliks *nedėldienėje* 20. grūdžio m. 3 adynoje po pietu **Tilžėje** svetlyczioje **vokiszkojo buto** (netoli Lietuvininku bažnyczios) savo mėnesinį susiėjimą, ant kurio kiekvienas tikras Lietuvis nūsirdžei užkviečiamas. **Draugystės vyriausybė.**

LIETUVISZKAS AUSZROS KALENDORIUS

ant 1886 metu

iszėjo su koloravotu abrozu ir tur savyje 88 puses. Jo autorius: Szventės 1886 m. — Vyriausieji metai garsesniuju atsitikimu. — Szvencziu, atminties ir vardu dienos pagal senąją ir naująją gadynę, oro atmainai, mėnesiu bertainei, žydų szventės, saulės tekėjimas ir leidimasi ir t. t., ir t. t. per visus metus. — Apie meto laikus 1886 m. — Apie laiko lokunda. — Apie užtemimus 1886 m. — Valdanczios giminės Ąuropoje. — Žemaicziau, Augsztosios ir Prusu Lietuvos metturgei ir kermoszei. — A. B. Szpokas. Pasveikinimas nauju metu. — P. A. Trupinėlis. Vytautas, didis Lietuvos kunigaiksztis. — Pailius. Senybinis aukuras, eilės. — Aleksandras Gužutis. Nelaimingoji motyna. — ? †. Tevynė, eilės. — J. Szl. Tolraszis be vielu. — Szunkarys. Melagis, eilės. — M. Sl. Paslaptinės mįslės. — R. Sz. Žigunės (pasztos) taisyklės, tolraszio taisyklės. — Apgarsinimas virszininko Senapilės pavieczio.

Prekia su persiuntimu per rubežiu **40 kap.**, 50 eks. ant sykio imant po **25 kap.** Gaunamas Auszros rėdytuvėje ir iszleistuvėje (**Jurgis Mikszas Tilžėje** ant pylimo **2. bute** [Tilsit, Dammstrasse 2.]).

Pasarga.

Gromatu raszėjai, norėdami szlokia-tokią žinę isz rėdytuvės gauti, meilingai užpraszeri gromatose dėl atsako už 10 kap. (20 pf.) markucziu pridėti. Mums be galo daug pinigų ant žigunės reikalu iszeina. — Daugelis atsiunczia pinigų gromatose sidabrinus pinigus; mums už tokius siuntinius reikia dar ipatiszcai brangei primokėti, taip kad kartais žigunpinigėi siuncziamūsius sidabrinus pinigus pereina. Siuntėjai bus to dėl kita žigi tokie geri rubliaus dalis ne sidabrineis pinigais bet žigunės (pasztos) markutėmis isiusti. Mes jas už jų tikraje verczia priimsime.

Auszros rėdytuvė.

Lietuviszkoji knigu spaustuvė **Mikszo Jurgio**

Tilžėje ant pylimo 2. b. (Tilsit, Dammstr. 2.)

prisivelyja gatavonei

įvairiausių spaudos daigtu

lietuviszkoje, latviszkoje, lenkiszkoje, maskoliszkoje, vokiszkoje ir k. kalbose. Spaustuvė yra apstingai visokiomis skaitytinėmis (raidėmis), tarp kuriu visi įvairumai lietuviszkos raszybos rasztženkliu randami, aprupita ir dirba su printinkamiauseis dirbtuvais (maszynomis); prieg tam įsitiekusi notas visokius rasztus su alasais (notomis) davadnei iszspaudžia.

Darbai gerai atliekami ir pigei parokūjami.

Pasitikėdamas, jog brolei Lietuvei mano užsiėmimą už naudingą dėl tėvynės iszrazdami jį pagal įstangą szelps, pasilėcevoju ir sveikinu szirdingiausei kiekvieną tėvynininką.

Mikszo Jurgis.

„AUSZROS“ rėdytuvėje ir iszleistuvėje (Jurgis Mikszas, Tilžė-Tilsit) galima pirkti szitas kniėgas:

1. **Auszra**, laikrasztis iszleidžiamas Lietuvos mylėtoju, isz-einaš kas mėnesi kartą pavyzdyje kniėgutės 32—48 pusiu. Prekia ant metu su prisiuntimu 4 rublei (kitose žemėse, ne Rusijoje, 4,50 m.). Auszra 1883 m. gaunama už 3 rbl., o 1884 m. už 4 rbl.
2. **Nėrio trys pamokslai apie gaspadorystę** dėl gaspadoriu. 1883. 43 pusės. 15 kap.
3. **Jūzapo Miglovaros rasztai**. Eilės įvairios. I. plūksztas. 1884. 32 pusi didžiame pavyzdyje. 25 kap.
4. **Drazdauskio svėtiszkos ir szventos giesmės**. 1884. 16 pusiu ant raszomo popėriaus. 15 kap.
5. **Jankaus seniausios lietuviszkos dainos**. 1882. 36 p. 15 kap.
6. **Dagilio lietuviszkas szuipinys**. I. laida. 1884. 16 p. 5 kap.
7. **Dagilio lietuviszkas szuipinys**. II. laida. 1885. 16 p. 5 kap.
8. **Vyturio tėvynainiu giesmė**. 1884. 24 pusės. 15 kap.
9. **Basanavycziaus Ožkabaliu dainos**. 1884. 48 p. usės 25 kap.
10. **Auszros kalendorius 1886 m.** 88 pusės. Su koloravotu abrozu. 35 kap.
11. **Auszros kalendorius 1885 m.** 72 ir XXVIII pusės 25 kap.
12. **Jankaus muėikėlis**. I. laida. 1885. 74 pusės. 15 kap.
13. **Basanavycziaus žirgas ir vaikas**. 1885. 32 pusi. 15 kap. Pelnas ant „Byrutės“ naudos.
14. **Nėrio pamokslai apie galviju ir aveliu auginimą** ir gydymą ju nū nekuriu ligu. 1885. 15 kap.
15. **Gailuczio uždūtynas**. Uždūcziu rankius aritmetikos arba rokundu mokslo. 1885. 80 pusiu. 40 kap.
16. **Basanavycziaus žiponas bei žiponė** ir auksingumas bei sidabringumas lietuviszku dainu. 1885. 30 pusiu didžiame pavyzdyje. 25 kap.
17. **Trupinėlio Vytautas**, didis Lietuvos kunigaiksztis. Su Vytauto abrozu. 1885. 48 pusės. 25 kap.
18. **Nėrio sodnas, apynei ir bitys**. 1885. 36 pusės. Su abrozėleis. 15. kap. Pelnas ant „Byrutės“ naudos.
19. **Kraszevskio Vytoliorauda**, giesmė isz Lietuvos padavimu lietuviszškai iszguldyta *J. A. V. Lietuvis*. 1880. 320 pusiu. Byrutės šanariams po 1 rbl., ne šanariams po 1½ rbl.
20. **Juszkos rasztai**: 1) *lietuviszkos dainos*, 2) *svodbinė rėda*, 3) *svodbinės dainos*, 4) *statraszymas arba ortograpija*.

Perkupcziams po 50 eks. ant sykio vienos kniėgos imant, dūdame 33¹/₃⁰/₀ rabato (leidžiame už du treczdaliu prekios). Pridūtosios kniėgu prekios iszsimano be nusiuntimo į užrubeži. Perkantiems reikalaujant galima iki į parubeži veltai prisiusti to dėl tik reikalinga czia vietą pridūti.

Mikszu Jurgis.

Tie jie, kurie turi mano raszytą *visatinę istoriją*, užpraszdomi man ją kŭ veikiausei atsiųsti; iszvažiūdamas isz tėvynės, neatsimenu, pas ką palikau. Tas rankrasztis brangintinas. Podraug buvo vienas sąsagas, prirasztytas visokių nŭraszu isz ivairiu dokumentu; žinės tos buvo renkamos dėl istorijos Gedimino, kurią jau buvau beveik visą placzei paraszęs. Kas turētu rankrasztį apie Gedimina, o podraug ir surinktąjė isz visokių knigu me-degą, tegul bus toks mielas man sugražinti.

Jonas Szliupas, New-York, 29 Spring street, Amėrika.

Kas meilytu Karliaucziuje iszleidžiamąjį

„Lietuviszką Polytiszką Laikrasztį“

tikrai pažinti gauti, ne taip, kaip jis nekurio lietuviszko laiszko apskelbiamas, tas tenesibaido jį ant vieno bertainio meto apsisteliūti. Skaitydamas pats kožnas persiliudys, kokią neteisybę jam ana pikta paskalba daro. —

Prie kožno pusto apsisteliūjant, kasztŭja „Liet. Pol. Laikrasztis“ 65 pf. Nŭ pusto pacziam jį parsineszant kasztŭja jis tikt 50 pf.

Karaliaucziuje, grŭdžio mėnesyje 1885.

Rėdystė „Lietuviszko Polyt. Laikraszczio“.

Kristupas Kibelka.

LIETUVISZKASIS BALSAS,

lietuviszkas tėvyniszkas laikrasztis,

iszėinas Naujame Jorke, Amėrikoje, ketverge kožną nedėlę, rė-domas Jono Szliupo, kasztŭja Auropoje 2½ dorėlio = 6½ ru-bliaus = 13 markiŭ. Už colį apgarsinimu ant metu 10 do-rėliu = 21½ rubliaus = 42,50 markiŭ, o viena sykį garsinant 20 centu = 43 kapeikas arba 0,85 markiŭ. Rėdystės adresas:

Jonas Szliupas, 43 Spring street, New-York,
U. S. of America.

Naujame Jorkas, 12. VII. 84.

Mylimiejie lietuviszkos dvasės lietuviszki kunigėlei!

Amėrikoje yra daug Lietuvininku; Lietuvininkai gyvena daugiausei dideleis bureis viename daigte. Toks gyvenimas nepavelyja Lietuvininkams nutausti nŭ savo gencziu ir broliu tėvynėje pasilikusiu, nei nŭ kalbos lietuviszkos ir kitu daigtu, kuriŭs Lietuvininkai brangina. Lietuvininkai turi czia savo draugystes, daugiausei broliszkos paszalpos, turi savo lietuviszką laikrasztį „Lietuviszką Balsą“. Dirbdami labai sunkei už dŭnos

kašņi Lietuvininkai neužmirszta pasirupīti ir apie apszvaista. Bēt ne gana to. Lietuvininku daugumas iszėjo isz savo tėvynēs su tvirtu krikszczioniszku tikėjimu, ir tas tikėjimas szirdyse žmoniu neatauszo, kada jie perplaukē placzias jures-mares. Skelbēju krikszczioniszko mokslo Lietuvininkai Amērikoje ne daug turi; o jeigu vienas ar kitas ir atsiranda kur, tai Kristaus mokslā tūjaus maiszo su lenkyste ir sulenkinimu Lietuvininku. Ne dyvai, kad tokie „ganytojei dusziū“ tarp Lietuvininku neapsiliekti, bet traukia Lenku girutes . . . Mums Lietuvininkams yra reikalingas skelbējas Kristaus mokslo, katalikas, Lietuvininkas kunu ir dvase, mylētojas tėvynēs ir gaivintojas meilēs artimoj. Taigi mes atsiszaukiame į jus, mieli brolei tėvynėje ir mylētojai josios, kad teiktumētēsi neužmirszti apie savo sągymius Amērikoje gyvenanczius; tarp musu rasite placziā dirvā dēl sėjimo geru javu: mokslo, teisybēs, teisingumo ir meilēs artimo ir tėvynēs. Tiktai ateikite, o padēkite mums savo dvasiszka galibe, neapleiskite musu. Mes nors toli gyvename, bet per vienybę su tėvyne, per vienybę ir sutikimą savo tarpe daug daug galime isztaisyti minētu daigtu. Tik mēs vadovu mažai turime ir darbininku dvasiszkūse laukūse. — Taip tai ir mes Lietuvininkai Naujo Jorko susitaisēme draugystę, kuri priēmē vardā „lietuviszka Naujo Jorko parapija vardan szv. Traicēs“, ir norime gauti kunigā Lietuvininkā ir tėvynaini. Tūs isz musu broliu, kurie jūntasi ēsą paszauktais ganyti Kristaus aveles teisingai, kurie myli tėvynę ir nori dēl jos ką gero gelbėti isztaisyti, tūs savo brolius kunigus mielai užpraszome, idant pasigarsintumete pas mus su savo norais atvažiavimo, o mes per gromatā tūjaus suteiksime artesniā apie parapijā žinę.

Vardan „liet. N.-Jorko parapijos vard. szv. Traicēs“.

V. Džiankauckas, prezidentas.

Adresas: 59 S. 2-nd str. Brooklyn E. D. via New York,
U. S. of America.

Į t a l p a.

1) *D-ras J. Bs.* Isz priežasties atradimo Lietuvoje raszyto akmens, l. 377. — 2) *Silvatikus (D-ras G. J. J. isz/Gr.)*. Macilēnas ir Gražyna, eilēs, l. 387. — 3) *Kal.* Ką daryti, l. 393. — 4) *Vyturio sesū.* Tėvynē, eilēs, l. 394. — 5) *Isz Lietuvos*, l. 396. — 6) *Isz svetur*, l. 404. — 7) *Gromatu skardinē*, l. 405. — 8) *Atsiszaukimas*, l. 406. — 9) *Persarga*, l. 407. — 10) *Praszymas*, l. 407. — 11) *Užmanymas*, l. 408. — 12) *Praszymas*, l. 408. — 13) *Užmanymas*, l. 409. — 14) *Apgarsinimai*, l. 409. — 15) *Žinē isz rēdytuvēs*, l. 415.

Sziam numeriui yra ir **titulinis**
laksztas su **įtalpa** pridētas.

Žinē isz rēdytuvēs.

Su sziūmi skyriū pabaigiame treczius metus Auszros gyvenimo. Buvo tai vėlei metai vargu, persekinėjimu, ale ir laimės bei džiaugsmo ant lietuvystės lauko. Ty- lėsime apie vargus ir persekinėjimus, nės tie užmirszti, o jūs į atmintį atszaukus tik rasi savo prieszus, kurie jau taisosi ant teisybės kelio užžengti, isz naujo su- pykitumėme. Szis metas buvo ir vargingas per tai, kad skaitytojams sunku buvo priteikti vienintelius Auszros skyrius, kitame mete virs kitaip; valdžia, nors Petrapilėje, pradėjo įžiūrėti, jog ikszioliszku budu eidama, nei sav nei mums nėko gero nepadarys. Musu mēris, gana grynas, ir valdžios aiszkei matomas, nėkam nenor kokią neteisybę daryti.

Auszra atstodama isz senuju metu pasveikina savo buvusiūsius prietelius, kurie ją per vargus ir bėdas palydėjo; ji tikisi, jog ir naujame mete jos draugai ne vien neprastos tą vienintelį didžiojoje Lie- tuvoje lietuviszką laikraszti, bet dar ir pagal įstangą daugiau skaitytoju pritrauks.

Auszra įstodama į naujus metus iszeis padidintame paveiksle, didžioje aszmainio (oktavo) kvarmoje, kaip Latviu Austrumas, 32—48 pusiu. Už tai ir prekia- nū 4 rubliu ant 6 pasikels ruziszkoje Lietuvoje ir visoje Rusijoje, o kitose žemėse nū 4 markiū ant 7 markiū su prisiuntimu. Viskas kitkas pasiliehta ant seno.

Auszra pradēs nū naujo meto su abrozais (ilustra- vonėmis) ar isz Lietuvos praeitinēs ir dabartinēs at- sitikimu, ar isz kitu giminiu padėjimo, iszeiti. Kiek- vienas numeris turēs ir giesmelę arba dainelę su gaida (notomis).

Laukdama sveiko ir linksmo susimatymo su senais prieteleis ir susipažinimo su naujais draugais naujame mete siunczia kožnam tikram Lietuviū, kursai už musu giminēs ir kalbos ateitinę trusiasi, szirdingiausią sveikinimą ant nauju metu.

Tilžėje grūdžio mėnesyje 1885 m.

Auszros rēdytuvė ir iszleistuvė.

Rėdytuvė, spauda ir kaszta Mikszu Jurgio Tilžėje.

□ 773

